

FUNDACIÓ NOGUERA

Estudis

BARCELONA, 2023

REGIR LA CIUTAT: EL GOVERN MUNICIPAL
DE BARCELONA DURANT EL REGNAT DE JOAN II

FUNDACIÓ NOGUERA

www.fundacionoguera.com

Col·lecció ESTUDIS

Director tècnic: Josep Maria SANS I TRAVÉ

FUNDACIÓ NOGUERA

ESTUDIS, 89

REGIR LA CIUTAT:
EL GOVERN MUNICIPAL
DE BARCELONA DURANT
EL REGNAT DE JOAN II

LAURA MIQUEL MILIAN

BARCELONA, 2023

FUNDACIÓ
NOGUERA

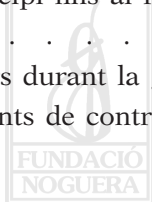
textos **m**edievals
catalans

© Laura Miquel Milian, 2023
Edita: Pagès Editors, SL
Sant Salvador, 8 - 25005 Lleida
editorial@pageseditors.cat
www.pageseditors.cat
Primera edició: març de 2023
ISBN: 978-84-1303-452-2
DL: L 110-2023
Impressió: Arts Gràfiques Bobalà, SL

SUMARI

INTRODUCCIÓ.	11
Estat de la qüestió	12
Objectius i plantejament	21
Fonts i bibliografia	24
L'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona	24
Fonts editades.	29
Bibliografia.	33
EL CONTEXT POLÍTIC: MÉS ENLLÀ DEL MUNICIPI	51
Les turbulentes relacions amb la monarquia.	51
Joan II: el camí cap a la guerra.	52
Enric IV de Castella.	61
Pere de Portugal	69
Renat d'Anjou	76
El retorn de Joan II.	87
La col·laboració amb la Diputació del General.	93
La Diputació del General la vigília de la guerra	93
El naixement del Consell del Principat	95
L'actuació conjunta de la Diputació i el Consell de Cent.	98
EL CONSELL MUNICIPAL	103
La configuració del municipi fins al regnat de Joan II	104
Els consellers	107
La labor dels consellers durant la guerra.	118
La postguerra: els intents de control reial	122

El Trentenari	126
El Trentenari durant el regnat de Joan II.	138
Les comissions	144
La Setzena de guerra	146
La comissió de la subvenció dels cavalls	149
Els Vint-i-quatre prohoms de la Cort i la Dotzena del moll	150
El Consell de Cent	151
L'ADMINISTRACIÓ FINANCERA	161
El clavari	162
Les característiques de la tresoreria municipal	162
Els clavaris de 1458 a 1479	171
Els racionals	177
Les característiques de l'oficina del racional.	177
Els racionals de 1458 a 1479.	184
LA TAULA DE CANVI	193
Origen i desenvolupament del banc municipal	193
L'estructura de la Taula de Canvi	203
Els administradors	204
Els càrrecs tècnics	208
Els oïdors de comptes	221
La taula del contrast	226
El material de la Taula de Canvi	229
La Taula de Canvi entre 1458 i 1479	231
Les dificultats creixents del banc municipal	235
La suspensió de pagaments i la nova Taula de Canvi.	242
CONCLUSIONS	257
APÈNDIX 1. ANNEX DOCUMENTAL	263
APÈNDIX 2. TAULES	324
ÍNDIX ONOMÀSTIC	371

ÍNDEX DE DOCUMENTS

Document 1. Jurament dels oficials reials, els consellers i el Consell de Cent (1433)	263
Document 2. Elecció i jurament dels consellers (1473)	270
Document 3. Elecció del Trentenari (1458).	275
Document 4. Creació de la Setzena (1462)	277
Document 5. Elecció del Consell de Cent (1462)	278
Document 6. Jurament del clavari (1434)	281
Document 7. Jurament del clavari (s. d.)	282
Document 8. Jurament del clavari (1433)	287
Document 9. Jurament dels racionals (1433)	289
Document 10. Ordinacions de la Taula de Canvi (s. d.)	290
Document 11. Elecció dels administradors de la Taula de Canvi (1435)	293
Document 12. Jurament dels treballadors de la Taula de Canvi (1459)	297
Document 13. Crida pública (1466)	298
Document 14. Acta d'una reunió del Trentenari (1468)	299
Document 15. Acta d'una reunió del Trentenari (1468)	301
Document 16. Acta d'una reunió del Trentenari (1468)	302
Document 17. Crida pública (1468)	303
Document 18. Acta d'una reunió del Trentenari (1468)	307
Document 19. Acta d'una reunió del Consell de Cent (1468)	308
Document 20. Crida pública (1468)	321

ÍNDIX DE TAULES

Taula 1. Membres del Consell del Principat (1460)	96
Taula 2. Assistència mitjana a les reunions del Trentenari entre 1458 i 1479	140
Taula 3. Assistència mitjana al Consell de Cent del 30 de novembre	159
Taula 4. Clavaris entre 1458 i 1479	172
Taula 5. Racionals entre 1458 i 1479.	185
Taula 6. Evolució del deute públic durant la segona meitat del segle XIV	195
Taula 7. Ingressos i despeses del clavari l'any 1450 seguint el pressupost de 1436.	199
Taula 8. Salaris dels escrivans de la Taula de Canvi entre 1401 i 1442	210
Taula 9. Salaris dels pesadors i reconeixedors entre 1409 i 1427.	214
Taula 10. Objectes adquirits per a la Taula de Canvi entre 1407 i 1408	230
Taula 11. Treballadors de la Taula de Canvi entre 1458 i 1479	232
Taula 12. Consellers entre 1458 i 1479.	324
Taula 13. Jurats del Consell de Cent l'any 1458.	326
Taula 14. Jurats del Consell de Cent l'any 1459.	328
Taula 15. Jurats del Consell de Cent l'any 1460.	330
Taula 16. Jurats del Consell de Cent l'any 1461.	332
Taula 17. Jurats del Consell de Cent l'any 1462.	334

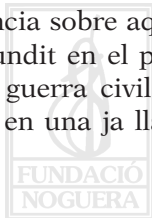
Taula 18. Jurats del Consell de Cent l'any 1463	336
Taula 19. Jurats del Consell de Cent l'any 1464	338
Taula 20. Jurats del Consell de Cent l'any 1465	340
Taula 21. Jurats del Consell de Cent l'any 1466	342
Taula 22. Jurats del Consell de Cent l'any 1467	344
Taula 23. Jurats del Consell de Cent l'any 1468	346
Taula 24. Jurats del Consell de Cent l'any 1469	348
Taula 25. Jurats del Consell de Cent l'any 1470	350
Taula 26. Jurats del Consell de Cent l'any 1471	352
Taula 27. Jurats del Consell de Cent l'any 1472	354
Taula 28. Jurats del Consell de Cent l'any 1473	356
Taula 29. Jurats del Consell de Cent l'any 1474	358
Taula 30. Jurats del Consell de Cent l'any 1475	360
Taula 31. Jurats del Consell de Cent l'any 1476	362
Taula 32. Jurats del Consell de Cent l'any 1477	364
Taula 33. Jurats del Consell de Cent l'any 1478	366
Taula 34. Jurats del Consell de Cent l'any 1479	368
Taula 35. Assistència dels jurats del Consell de Cent a l'elecció dels consellers	370

INTRODUCCIÓ

Si aquest llibre s'ha pogut realitzar, ha estat gràcies a dues beques. La primera, una «Ayuda para contratos predoctorales para la formación de doctores» concedida l'any 2015 pel Ministerio de Economía y Competitividad i assignada al projecte «La coyuntura económica y demográfica en Cataluña a fines de la época medieval: análisis crítico de los indicadores fiscales y financieros». La segona, la beca «Notari Raimon Noguera» en Història Medieval, atorgada per la Fundació Noguera el desembre de 2020.

El resultat de la primera beca fou la redacció d'una tesi doctoral, titulada «La guerra civil catalana i la crisi financera de Barcelona durant el regnat de Joan II (1458-1479)», la qual va ser dirigida pel Dr. Pere Orti Gost i pel Dr. Pere Verdés Pijuan i defensada a la Universitat de Girona l'octubre de l'any 2020. Tal com el seu títol indica, el propòsit principal de la tesi era estudiar les finances municipals de Barcelona durant el segle xv i observar fins a quin punt aquest indicador econòmic podria servir per establir l'impacte de l'anomenada «crisi baixmedieval» a la capital catalana, una qüestió que resultava fonamental a l'hora de determinar l'abast d'aquesta crisi al Principat de Catalunya i, per extensió, a la Corona d'Aragó. A banda, l'estudi de les finances municipals de Barcelona durant el regnat de Joan II pretenia contribuir també al millor coneixement de la ciutat i la seva principal institució de govern, el Consell de Cent, durant una època que presenta encara força clars obscurs: el Quatre-cents. Certament, ja existien alguns importants estudis de referència sobre aquella centúria, però cap d'ells havia parat esment ni aprofundit en el procel·lós regnat de Joan II ni en l'episodi traumàtic de la guerra civil. A més a més, cal posar en relleu que l'estudi s'inscrivia en una ja llarga tradició sobre fiscalitat i

finances a Catalunya, la Corona d'Aragó i l'occident europeu durant la baixa edat mitjana. En aquest sentit, es comptava amb tesis anteriors sobre diverses ciutats i viles catalanes, com ara Girona, Cervera, Reus i Valls, esdevingudes referents per a l'estudi de les hisendes urbanes, autèntics laboratoris polítics i fiscals del seu temps. La idea, doncs, era contribuir a completar les recerques dutes a terme per Pere Orti per al segle XIV, allargant-les fins al final del XV, per tal que Barcelona també ho fos.

Pel que fa al resultat de la segona beca, és de fet el que el lector té a les mans. Un cop acabada la tesi doctoral i a l'hora de pensar en la seva publicació es va voler prioritzar de manera particular l'estudi de caire institucional que s'havia dut a terme del municipi. S'havia centrat bàsicament en els seus òrgans de govern i en aquells vinculats a l'administració financera, inclosa la Taula de Canvi, i són precisament aquestes institucions les protagonistes d'aquest llibre. La determinació de centrar-hi el present volum va tenir dues motivacions principals. D'una banda, el fet que les institucions esmentades van ser el marc en què es van desenvolupar les polítiques financeres detallades al llarg de les pàgines de la tesi i, per tant, comprendre'n el funcionament esdevenia un pas essencial per estudiar-ne les decisions i els fets resultants. De l'altra, el relatiu desconeixement dels òrgans de govern barcelonins durant el segle XV, especialment pel que fa al període concret del regnat de Joan II i a aquells que es dedicaven a l'administració financera.

Partint d'aquestes premisses, en les següents pàgines introductòries s'exposa, en primer lloc, un estat de la qüestió dels diferents àmbits dins dels quals s'incardina la recerca. Seguidament, s'esbossaran els objectius, la metodologia i l'estructura de l'estudi, per acabar amb la presentació de les fonts i la bibliografia sobre les quals s'ha bastit aquest llibre.

Estat de la qüestió

Com és ben sabut, durant la baixa edat mitjana l'òrgan que regia el municipi barceloní era el Consell de Cent, el qual, juntament amb la història general de la Ciutat Comtal, ha protagonitzat un bon nombre de tesis doctorals i estudis al llarg dels anys.¹ Per entendre els orígens de la institució, resulten imprescindibles els treballs pioners de Josep Maria

1. Pere Orti fou responsable d'un exhaustiu repàs a la historiografia del Consell durant el segle XX, que es pot trobar a Pere Orti Gost, «El Consell de Cent durant l'Edat Mitjana», *Barcelona Quaderns d'Història* 4 (2001): 21-48.

Font i Rius, bona part dels quals es troben reunits a *Estudis sobre els drets i institucions locals en la Catalunya medieval*, que inclou entre altres el monumental estudi de la dècada de 1940 «Orígenes del règimen municipal de Catalunya».² A banda de Font i Rius, altres autors s'han endinsat en l'anàlisi del govern de la capital catalana durant els anys centrals de l'edat mitjana, com ara Stephen P. Bensch.³ En avançar fins al segle XIV, destaca sobretot la tesi de Josefina Mutgé sobre la Ciutat Comtal en temps d'Alfons el Benigne (1327-1336), publicada a finals dels anys vuitanta de la darrera centúria, així com bona part de la producció historiogràfica posterior de la mateixa autora, ja fos sola o en companyia.⁴ Entre aquestes publicacions cal mencionar especialment l'obra col·lectiva *El «Llibre del Consell» de la ciutat de Barcelona. Segle XIV: les eleccions municipals*, essencial per conèixer la composició i el funcionament del govern municipal durant el Tres-cents.⁵

La història del consistori al llarg del segle XV compta amb diverses fites. Del primer calen poques presentacions. Es tracta de Jaume Vicens Vives, qui es doctorà poc abans de l'esclat de la guerra civil espanyola amb una tesi que versava sobre el municipi barceloní durant el regnat de Ferran II (1479-1516).⁶ Des de llavors, tractà la ciutat de manera més tangencial en altres obres ben conegudes, com la centrada en la dinastia dels Trastàmara aragonesos o la biografia que dedicà a

2. Josep Maria Font i Rius, «Orígenes del règimen municipal de Catalunya», en *Estudis sobre els drets i institucions locals en la Catalunya medieval* (Barcelona: Universitat de Barcelona, 1985), 281-560.

3. Stephen P. Bensch, *Barcelona and His Rulers, 1096-1291* (Cambridge: Cambridge University Press, 1996).

4. Josefina Mutgé i Vives, *La ciudad de Barcelona durante el reinado de Alfonso el Benigno* (Barcelona: CSIC, 1987).

5. Carme Batlle i Gallart et al., *El «Llibre del Consell» de la ciutat de Barcelona. Segle XIV: les eleccions municipals* (Madrid: Consejo Superior de Investigaciones Científicas, 2007). A banda, pel que fa al Consell barceloní, entre els estudis de Mutgé destaquen Josefina Mutgé i Vives, *Política, urbanismo y vida ciudadana en la Barcelona del siglo XIV* (Barcelona: CSIC-IMF, 2004); Josefina Mutgé i Vives, «Preocupacions del govern municipal barceloní en el 1371, a través dels "Testaments dels Consellers"», *Acta Historica et Archaeologica Mediaevalia* 23/24 (2002-2003): 331-51; Josefina Mutgé i Vives, «L'abastament de peix i de la carn a Barcelona en el primer terç del segle XIV», en *Alimentació i societat a la Catalunya medieval* (Barcelona: CSIC, 1988), 109-36.

6. Jaume Vicens Vives, *Ferran II i la ciutat de Barcelona: 1479-1516* (Barcelona: Tipografia Emporium, 1936). Sobre l'estudi de Vicens del municipi barceloní, vegeu Ramon Grau i Fernández, «L'aportació de Vicens a la història municipal de Barcelona», en *Vicens i Barcelona. Imatges històriques*, ed. Ramon Grau i Fernández, «Muhba textures» 4 (Barcelona: Museu d'Història de Barcelona i Arxiu Històric de la Ciutat, Institut de Cultura, Ajuntament de Barcelona, 2014), 57-122.

Joan II.⁷ La gestió dels dirigents de la capital catalana durant el segle xv fou abordada novament per Carme Batlle en la recerca que la duria a la redacció de la tesi, publicada l'any 1973 amb el títol *La crisis social y económica de Barcelona a mediados del siglo xv*.⁸ Gairebé dues dècades abans ja s'havia endinsat en aquella mateixa època a través d'un article, «La ideología de la Busca», el tema del qual va ser notablement ampliat en els dos volums que conformen l'obra suara esmentada.⁹ De fet, malgrat el seu títol, en aquesta última es fixava bàsicament en els anys del regnat d'Alfons el Magnànim (1416-1458), proporcionant així una visió molt precisa d'un dels períodes més tumultuosos a nivell polític de la Ciutat Comtal: el de l'enfrontament pel control municipal entre els partidaris de la Busca i de la Biga.

Des de llavors i fins els darrers anys, les aproximacions a la història del Consell durant el segle xv han estat força esporàdiques.¹⁰ En 1993, M. Asunción Baldrich culminava la tesi «El gobierno de la ciudad de Barcelona en la época de Alfonso V el Magnánimo (Desde el año 1416 hasta el año 1432)», si bé mai va arribar a publicar-se.¹¹ El mateix destí ha tingut, fins ara, la d'Imma Muxella de l'any 2013, que, en part, s'ocupa de l'actuació del consistori barceloní durant el regnat de Renat d'Anjou (1466-1472).¹² A banda d'aquests estudis de major magnitud, comptem també amb uns quants articles dedicats al Consell de Barcelona, des del ja esmentat de Pere Orti publicat l'any 2001 fins als més recents d'Eduard Juncosa.¹³

7. Jaume Vicens Vives, *Els Trastàmars (segle xv). Història de Catalunya*. «Biografies catalanes» 8 (Barcelona: Editorial Vicens Vives, 1991); Jaume Vicens Vives, *Juan II de Aragón (1398-1479): monarquía y revolución en la España del siglo xv*, ed. Paul H. Freedman i Josep M. Muñoz i Lloret (Pamplona: Uergoiti editores, 2003).

8. Carme Batlle i Gallart, *La crisis social y económica de Barcelona a mediados del siglo xv*. 2 vol. «Anejos del Anuario de Estudios Medievales» 3 (Barcelona: Consejo Superior de Investigaciones Científicas, 1973).

9. Carme Batlle i Gallart, «La ideología de la "Busca"», *Estudios de Historia Moderna* 5 (1955): 167-95.

10. De fet, en començar el segle XXI Pere Orti destacava que des de la dècada de 1970 no s'havia produït cap avanç en les recerques sobre el municipi durant el Quatre-cents. En afirmar-ho, tenia en ment principalment tres autors: Jaume Vicens Vives, Claude Carrère i Carme Batlle.

11. M. Asunción Baldrich Fortuny, «El gobierno de la ciudad de Barcelona en la época de Alfonso V el Magnánimo (Desde el año 1416 hasta el año 1432)» (tesi doctoral, Universitat de Barcelona, 1993).

12. Imma Muxella Prat, «La Terra en guerra. L'acció de les institucions durant el regnat de Renat d'Anjou (1466-1472)» (tesi doctoral, Universitat de Barcelona, 2013), <<http://hdl.handle.net/10803/112055>>.

13. Eduard Juncosa Bonet, «Barcelona 1453-1460: ¿la fugaz experiencia de un gobierno democrático?», *Res Publica*, Suplemento 1 (2009): 83-90; Eduard Juncosa Bonet,

A més a més, a banda de tots els estudis esmentats de caràcter monogràfic, habitualment centrats en un període de temps força concís, durant les darreres dècades s'ha fet en dues ocasions un esforç per publicar una obra més sistemàtica que proporcionés una visió de llarga durada de Barcelona en general, i del seu Consell en particular. La primera fou la *Història de Barcelona* dirigida per Jaume Sobrequés l'any 1992, en el tercer volum de la qual Carme Batlle dedicava un apartat a la «Vida i institucions polítiques» de la ciutat.¹⁴ La segona, de 2007 i sota la direcció de Manel Risques, es titula *Història de l'ajuntament de Barcelona*. Aquesta obra es preocupa de manera particular de les institucions al capdavant de la capital catalana, i Eduard Juncosa és l'encarregat de redactar les pàgines corresponents al període en què ocupà el tron aragonès la dinastia Trastàmara.¹⁵

Ara bé, tot i que la història del Consell baixmedieval és, avui en dia, bastant ben coneguda, compta encara amb algunes llacunes, i una d'elles és precisament el transcendental regnat de Joan II (1458-1479). Com hem vist, les tesis doctorals de Batlle i Vicens suposaren un abans i un després en la història del municipi en temps del seu germà —Alfons el Magnànim— i el seu fill —Ferran II—, respectivament. Tanmateix, els anys conflictius que separen els regnats d'ambdós monarques no han estat fins avui objecte de cap estudi enfocat únicament en la ciutat de Barcelona. Només comptem amb algunes aproximacions tangencials, com l'esmentada tesi de Muxella, els múltiples treballs de Santiago Sobrequés i Jaume Sobrequés centrats en la guerra civil catalana, temàtica en què es fixà també Alan Ryder, o la mencionada biografia del mateix Joan II escrita per Vicens.¹⁶ Per aquesta raó, un dels propòsits d'aquest llibre és precisament servir d'enllaç entre els

«Del obrador al Consell. La actividad política de menestrales y artistas en las ciudades catalanas bajomedievales», en *Trabajar en la ciudad medieval europea*, ed. Jesús Ángel Solórzano Telechea i Arnaldo Sousa Melo (Logronyo: Instituto de Estudios Riojanos, 2018), 315-347; Eduard Juncosa Bonet, «El pols dels monarques contra l'oligarquia barcelonina a finals de l'Edat Mitjana», en *Ciutat, monarquia i formacions estatals, segles XIII-XVIII* (XIV Congrés d'Història de Barcelona, 2015, Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona, 2018), 83-93.

14. Carme Batlle i Gallart, «Vida i institucions polítiques», en *Història de Barcelona*, ed. Jaume Sobrequés i Callicó, vol. 3. *La ciutat consolidada: segles XIV i XV* (Barcelona: Enciclopèdia Catalana; Ajuntament de Barcelona, 1992), 273-312.

15. Eduard Juncosa Bonet, «Segles XV i XVI (1412-1516)», en *Història de l'ajuntament de Barcelona. Dels orígens al 1808*, ed. Manel Risques Corbella (Barcelona: Enciclopèdia Catalana; Ajuntament de Barcelona, 2007), 106-163.

16. Santiago Sobrequés i Vidal i Jaume Sobrequés i Callicó, *La guerra civil catalana del segle XV*, 2 vol. (Barcelona: Edicions 62, 1973); Alan Ryder, *The Wreck of Catalonia. Civil War in the Fifteenth Century* (Oxford: Oxford University Press, 2007).

estudis de Batlle i Vicens i contribuir així al coneixement del Consell de la Ciutat Comtal durant les darreres dècades medievals, objectiu que es vol assolir prestant igualment especial atenció a un aspecte força negligit del govern de la Barcelona medieval: l'administració financera.

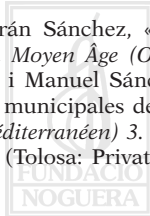
Així, si bé el lector es troba davant d'un estudi de caràcter bàsicament institucional, el cert és que el focus no només està posat en el govern municipal, sinó que s'ha volgut prestar també una atenció especial als responsables de les finances urbanes. En aquest sentit, i com és sabut, les darreres dècades han estat testimoni del notable desenvolupament experimentat per la recerca sobre fiscalitat i finances en general, i sobre les hisendes municipals en particular.¹⁷

En l'àmbit europeu, destaquen en particular els quatre volums de *La fiscalité des villes au Moyen Âge* editats per Denis Menjot i Manuel Sánchez entre els anys 1996 i 2004, on es reuneixen un bon nombre de treballs que tracten diferents aspectes de les finances municipals.¹⁸ Aquesta atenció ha estat particularment important als territoris hispànics, tant a la Corona de Castella com, sobretot, a la d'Aragó. L'any 2002 es recollien al tercer volum de *La fiscalité des villes au Moyen Âge*, centrat en la redistribució de l'impost, alguns treballs sobre finances urbanes com ara els dedicats a Sevilla, d'Antonio Collantes de Terán, i a Múrcia, de Denis Menjot.¹⁹ Els mateixos autors ja havien treballat

17. Una primera versió d'aquesta part de l'estat de la qüestió es pot trobar a Laura Miquel Milian, «Les finances municipals de Barcelona: aproximació a través d'un llibre de clavaria (1414)», en *Renda feudal i fiscalitat a la Catalunya baixmedieval. Estudis dedicats a Manuel Sánchez Martínez*, ed. Jordi Morelló Baget, Pere Orti Gost i Pere Verdés Pijuan, «Anejos del Anuario de Estudios Medievales» 75 (Barcelona: Consejo Superior de Investigaciones Científicas, 2018), 279-319. Vegeu també la síntesi relativament recent, i la bibliografia que conté, de Miguel Ángel Ladero Quesada, «Lo antiguo y lo nuevo de la investigación sobre fiscalidad y poder político en la Baja Edad Media hispánica», en *Estados y mercados financieros en el occidente cristiano (siglos XIII-XVI). Actas de la XLI Semana de Estudios Medievales de Estella* (Pamplona: Gobierno de Navarra, 2015), 13-54.

18. Denis Menjot i Manuel Sánchez Martínez, ed., *La fiscalité des villes au Moyen Âge (France méridionale, Catalogne et Castille). 1: Étude des Sources* (Tolosa: Privat, 1996); Denis Menjot i Manuel Sánchez Martínez, ed., *La fiscalité des villes au Moyen Âge (Occident méditerranéen). 2. Les systèmes fiscaux* (Tolosa: Privat, 1999); Denis Menjot i Manuel Sánchez Martínez, ed., *La fiscalité des villes au Moyen Âge (Occident méditerranéen) 3. La redistribution de l'impôt* (Tolosa: Privat, 2002); Denis Menjot i Manuel Sánchez Martínez, ed., *La fiscalité des villes au Moyen Âge (Occident méditerranéen) 4. La gestion de l'impôt* (Tolosa: Privat, 2004).

19. Antonio Collantes de Terán Sánchez, «Les dépenses de la municipalité de Sevilla», en *La fiscalité des villes au Moyen Âge (Occident méditerranéen) 3. La redistribution de l'impôt*, ed. Denis Menjot i Manuel Sánchez Martínez (Tolosa: Privat, 2002), 55-65; Denis Menjot, «Les dépenses municipales de Murcie (1391-1460)», en *La fiscalité des villes au Moyen Âge (Occident méditerranéen) 3. La redistribution de l'impôt*, ed. Denis Menjot i Manuel Sánchez Martínez (Tolosa: Privat, 2002), 67-80.

conjuntament, de manera general, la qüestió de la hisenda i la fiscalitat als municipis castellans l'any 1996, i el 1997 Miguel Ángel Ladero proporcionà encara una altra visió global sobre aquest mateix tema.²⁰ Més recentment, Collantes de Terán i Menjot han col·laborat de nou per tractar les despeses municipals a Castella, mentre que José Manuel Triano s'ha centrat en particular en la hisenda de Sevilla durant la segona meitat del segle xv.²¹

En l'àmbit de la Corona d'Aragó, per a València ja en 1985 tenim el treball d'Antoni Furió i Ferran García sobre Alzira, el de Pau Viciano de 1990 sobre Castelló de la Plana, o les monografies d'Antonio José Mira sobre Sueca i de Juan Antonio Barrio sobre Oriola, ambdues de 1997.²² En el cas d'Aragó, a banda de l'estudi ja clàssic de l'any 1964 de José María Lacarra dedicat a Saragossa, trobem també el de Bonifacio Palacios i María Isabel Falcón de 1982 centrat en la mateixa ciutat, i els més recents de Máximo Diago per a Calataiud, de Germán Navarro per a Mirambel i de Juan Abella per a Uncastillo de 2006,

20. Antonio Collantes de Terán Sánchez i Denis Menjot, «Hacienda y fiscalidad concejiles en la Corona de Castilla en la Edad Media», *Historia. Instituciones. Documentos* 23 (1996): 213-54; Antonio Collantes de Terán Sánchez i Denis Menjot, «La génesis de la fiscalidad municipal en Castilla: primeros enfoques», *Revista d'Història Medieval* 7 (1996): 53-80; Miguel Ángel Ladero Quesada, «Las haciendas concejiles en la Corona de Castilla: una visión de conjunto», en *Finanzas y fiscalidad municipal. V Congreso de Estudios Medievales* (Lleó: Fundación Sánchez-Albornoz, 1997), 7-71. Uns anys abans, Collantes de Terán ja havia publicat un estudi sobre l'origen de les hisendes municipals castellanes: Antonio Collantes de Terán Sánchez, «Alfonso X y los Reyes Católicos. La formación de las haciendas municipales», *En la España Medieval* 13 (1990): 253-270.

21. Antonio Collantes de Terán Sánchez i Denis Menjot, «El gasto público en los concejos urbanos castellanos», en *El alimento del Estado y la salud de la «Res Publica»: orígenes, estructura y desarrollo del gasto público en Europa*, ed. Ángel Galán Sánchez i Juan Manuel Carretero Zamora (Madrid: Instituto de Estudios Fiscales, Universidad de Málaga, 2013), 231-249; José Manuel Triano Milán, *La llamada del rey y el auxilio del reino. Del pedido regio a las contribuciones de la Santa Hermandad (1406-1498)* (Sevilla: Universidad de Sevilla, 2018).

22. Antoni Furió Diego i Ferran García-Oliver, «La economía municipal de Alzira a fines del siglo xiv según un libro de cuentas de 1380-1381», en *La ciudad hispánica durante los siglos xiii al xvi. Actas del coloquio celebrado en La Rábida y Sevilla del 14 al 19 de septiembre de 1981*, ed. Emilio Sáez Sánchez, Cristina Segura Graño i Margarita Cantera Montenegro, vol. 2 (Madrid: Universidad Complutense, 1985), 1611-1633; Pau Viciano Navarro, «Ingrés i despesa d'una vila valenciana del Quatrecent. Les finances municipals de Castelló de la Plana (1426-1427)», *Boletín de la Sociedad Castellonense de Cultura* LXVI (1990): 635-664; Antonio José Mira Jódar, *Las finanzas del municipio. Gestión económica y poder local. Sueca (s. xiv-xv)* (València: Diputació de València, 1997); Juan Antonio Barrio Barrio, *Finanzas municipales y mercado urbano en Orihuela durante el reinado de Alfonso V (1416-1458)* (Alacant: Universitat d'Alacant, 1997).

2008 i 2009 respectivament.²³ Pel que fa a Mallorca, destaca el treball de 1997 de Pau Cateura sobre Palma i els d'Antoni Mayol sobre Inca i Alcúdia de 2007 i 2009.²⁴

Això no obstant, és al Principat on l'estudi de les finances municipals ha estat més fecund, tant en treballs monogràfics com en d'altres que hi recolzen de manera més general. Ja l'any 1982 Josep Maria Font i Rius destinà una primera obra de caràcter global a l'administració financera dels municipis catalans baixmedievals, el 1984 Francesc Cortiella tractava específicament el cas de Tarragona i el 1990 Max Turull feia el mateix amb Cervera.²⁵ Des de llavors, i en bona part gràcies a l'impuls del grup de recerca dedicat a l'estudi de la renda feudal, la fiscalitat i el deute a la Catalunya baixmedieval (Refiscat), fundat l'any 1995 per Manuel Sánchez, durant els darrers vint-i-cinc anys els treballs sobre aquests temes s'han multiplicat en les terres catalanes. Jordi Morelló estudià en 1996 un dels llibres del tesorero de Reus i

23. José María Lacarra de Miguel, «Le budget de la ville de Saragosse au xve siècle: dépenses et recettes», en *Finances et comptabilité urbaines du xiiie au xve siècle / Financiën en boekhouding der steden van de xiiie tot de xve eeuw. Colloque International / International Colloquium. Blankenberge, 6-9-IX-1962. Actes / Handelingen*, «Collection Histoire» / «Historische Uitgaven» 7 (Brussel·les: Pro Civitate, 1964), 381-384; Bonifacio Palacios Martín i María Isabel Falcón Pérez, «La hacienda municipal de Zaragoza a mediados del siglo xv (1440-1472)», en *Historia de la hacienda española (épocas antigua y medieval)* (Madrid: Instituto de Estudios Fiscales, 1982), 539-606; Máximo Diago Hernando, «Haciendas municipales en el reino de Aragón durante el siglo xiv. El caso de Calatayud y su comunidad de aldeas», en *Fiscalidad de Estado y fiscalidad municipal en los reinos hispánicos medievales*, ed. Denis Menjot i Manuel Sánchez Martínez (Madrid: Casa de Velázquez, 2006), 335-356; Germán Navarro Espinach, *Cuentas del concejo de Mirambel (1472-1489)* (Saragossa: Universidad de Zaragoza, Instituto de Estudios Turoleses, 2008); Juan Abella Samitier, «Una hacienda local en crisis: la quiebra del municipio de Uncastillo a finales de la Edad Media», *Aragón en la Edad Media* 21 (2009): 5-35.

24. Pau Cateura Benàsser, «La "ciutat de Mallorques" y las villas mallorquinas: presión fiscal y conflictos sociales», en *Finanzas y fiscalidad municipal. V Congreso de Estudios Medievales* (Lleó: Fundación Sánchez-Albornoz, 1997), 275-300; Antoni Mayol i Llopart, «La universitat d'Inca (1436-1437). Finances i fiscalitat a través del llibre del claviari Bartomeu Estrany», en *8es jornades d'estudis locals* (Inca: Ajuntament d'Inca, 2007), 77-92; Antoni Mayol i Llopart, «De l'origen del deute públic a la crisi financera: Alcúdia i les estratègies inòqües de reducció del deute (1350-1460)», en *El crèdit i el sistema financer del Regne de Mallorca (segles xiv-xv)*, ed. Pau Cateura Benàsser (Palma: Universitat de les Illes Balears, 2009), 41-64.

25. Josep Maria Font i Rius, «La administración financiera en los municipios medievales catalanes», en *Historia de la hacienda española (épocas antigua y medieval)* (Madrid: Instituto de Estudios Fiscales, 1982), 193-231; Francesc Cortiella i Òdena, *Una ciutat catalana a darreries de la baixa edat mitjana: Tarragona* (Tarragona: Institut d'Estudis Tarraconenses Ramon Berenguer IV, 1984); Max Turull Rubinat, *La configuració jurídica del municipi baix-medieval: règim municipal i fiscalitat a Cervera entre 1182-1430* (Barcelona: Fundació Noguera, 1990).

cinc anys després aparegueren els resultats de la seva tesi dedicada al Camp de Tarragona; Pere Verdés tractà de nou les finances ceriverines en 1999 i, sobretot, en la seva tesi defensada l'any 2004; el mateix Manuel Sánchez tractà en un article les finances de Castelló d'Empúries el 1999, i més recentment, l'any 2018, Albert Reixach ha publicat els resultats de la seva tesi sobre la ciutat de Girona.²⁶

Pel que fa al cas concret de Barcelona, les finances baixmedievales han estat estudiades de manera relativament limitada. És cert que fins la dècada de 1950 del segle xx es donaren algunes aproximacions inicials al tema, com la que es troba en el volum de 1916 consagrat a la Ciutat Comtal de la monumental *Geografia General de Catalunya*, de Francesc Carreras Candi; l'article d'Yvan Roustit de 1955 sobre el deute públic, o el de Jean Broussolle d'un any més tard sobre les imposicions municipals.²⁷ Més endavant, també Pere Orti hi ha dedicat de manera puntual articles i, de manera més general, la tesi.²⁸ Aquesta tesi, publicada l'any 2000, ha esdevingut de referència obligada per a tots aquells que es vulguin endinsar en les finances urbanes barcelonines

26. Jordi Morelló Baget, «Les finances municipals a Reus segons un llibre de clavaria de 1359», en *Funcionament de les finances locals al llarg de la història (Actes del III Congrés Internacional d'Història Local de Catalunya. Barcelona, 17-18 de novembre de 1995)* (L'Avenç, 1996), 171-183; Jordi Morelló Baget, *Fiscalitat i deute públic en dues viles del Camp de Tarragona. Reus i Valls, segles XIV-XV*, «Anejos del Anuario de Estudios Medievales» 43 (Barcelona: Consejo Superior de Investigaciones Científicas, 2001); Pere Verdés Pijuan, «Les finances del clavari. Abast, límits i funcionament (Cervera, 1442)», *Anuario de Estudios Medievales* 29 (1999): 1133-1164; Pere Verdés Pijuan, «Administrar les pecúnies i béns de la Universitat. La política fiscal i les estratègies financeres d'un municipi a la baixa edat mitjana (Cervera, 1387-1516)» (tesi doctoral, Universitat de Barcelona, 2004); Manuel Sánchez Martínez, «Fiscalidad y finanzas de una villa señorial catalana: Castelló d'Empúries, 1381-1382», en *Pagar al rey en la Corona de Aragón durante el siglo XIV (Estudios sobre fiscalidad y finanzas reales y urbanas)*, «Anejos del Anuario de Estudios Medievales» 50 (Barcelona: Consejo Superior de Investigaciones Científicas, 2003), 461-522; Albert Reixach Sala, *Finances públiques i mobilitat social a la Catalunya de la baixa edat mitjana: Girona 1340-1440*, «Anejos del Anuario de Estudios Medievales» 77 (Madrid: Consejo Superior de Investigaciones Científicas, 2018).

27. Francesc Carreras i Candi, *La ciutat de Barcelona* (Barcelona: Establiment editorial d'Albert Martín, 1916); Yvan Roustit, «La consolidation de la dette publique à Barcelone au milieu du XIVe siècle», *Estudios de Historia Moderna* 4 (1954): 14-156; Jean Broussolle, «Les impositions municipales de Barcelone de 1325 a 1462», *Estudios de Historia Moderna* 5 (1955): 1-164.

28. Pere Orti Gost, «Les premières sources fiscales de la municipalité de Barcelona (1300-1350)», en *La fiscalité des villes au Moyen Âge (France méridionale, Catalogne et Castille)*, ed. Denis Menjot i Manuel Sánchez Martínez, vol. 1: *Étude des Sources* (Tolosa: Privat, 1996), 91-99; Pere Orti Gost, «Les finances municipals de la Barcelona dels segles XIV i XV: Del censal a la Taula de Canvi», *Barcelona Quaderns d'Història* 13 (2007): 257-282; Pere Orti Gost, *Renda i fiscalitat en una ciutat medieval: Barcelona, segles XII-XIV* (Barcelona: Consejo Superior de Investigaciones Científicas, 2000).

durant el segle XIV. Amb tot, fins ara són pocs els estudis sistemàtics fets a partir de llibres de clavaria. L'any 1947, Lluís Camós dedicà unes poques pàgines a repassar a grans trets l'estructura i el contingut d'un volum de la dècada de 1360, i el 1965 l'historiador francès Philippe Wolff presentà un interessant exercici comparatiu entre les finances d'un any concret de Tolosa i Barcelona.²⁹ Posteriorment, només en l'esmentada tesi de Baldrich, que en bona part es basa en dades dels volums de tresoreria del període 1416-1432; en un article de 2002 d'Orti centrat en la Ciutat Comtal i Sant Feliu de Guíxols, i en un text de la que subscriu aquestes paraules de 2018 fruit de la recerca duta a terme en el marc d'un treball final de màster, podem considerar que els llibres del clavari són els protagonistes.³⁰ Així mateix, sorprèn que en estudis clàssics sobre el municipi o altres aspectes de la vida urbana de Barcelona se n'hagi fet un ús molt escàs, com és el cas de les esmentades tesis de Vicens, Del Treppo, Carrère o Batlle.³¹ De fet, en moltes obres en què s'ha consultat la comptabilitat del tresorer de la ciutat, s'ha fet per tal d'analitzar aspectes sectorials, com és el cas de Miguel Raufast en el seu article de 2006 sobre l'entrada a la capital catalana de Martí el Jove, en què se serveix principalment del volum de la sèrie de clavaria corresponent al primer semestre de 1405; de Ramon Agustí Banegas en l'estudi de 2009 sobre l'impost de la carn durant el segle XV, o de Juanjo Cáceres en la seva tesi inèdita també de 2006 dedicada a l'abastament de cereal a Barcelona entre 1301 i 1430, entre d'altres.³² Menció a part mereix la Taula de Canvi, el banc municipal fundat l'any 1401 que ha centrat part de la producció de

29. Lluís Camós i Cabruja, «Un libro de cuentas municipales del siglo XIV», en *Barcelona Divulgación Histórica*, vol. 3 (Barcelona: Aymá, 1947), 153-156; Philippe Wolff, «Finances et vie urbaine: Barcelona et Toulouse au debut du XVe siècle» (Barcelona: Universitat de Barcelona, 1965), 691-704.

30. Pere Orti Gost, «La estructura del gasto municipal en Barcelona (1360) y Sant Feliu de Guíxols (1361-1362)», en *La fiscalité des villes au Moyen Âge (Occident méditerranéen)* 3. *La redistribution de l'impôt*, ed. Denis Menjot i Manuel Sánchez Martínez (Tolosa: Privat, 2002), 127-136; Miquel Milian, «Les finances municipals de Barcelona: aproximació a través d'un llibre de clavaria (1414)».

31. Tampoc Mutgé emprà llibres de clavaria en la seva tesi, si bé en el seu cas aquesta absència s'explica per la manca d'aquesta documentació per al període que estudià.

32. Miguel Raufast Chico, «¿Negociar la entrada del rey? La entrada real de Juan II en Barcelona (1458)», *Anuario de Estudios Medievales* 36/1 (2006): 295-333; Ramón A. Banegas López, «Comer carne y pagar impuestos. El impacto de las imposiciones municipales en el comercio barcelonés de carne durante el siglo XV», *Anuario de Estudios Medievales* 39/1 (2009): 329-355; Juanjo Cáceres Nevot, «La participació del consell municipal en l'aprovisionament cereal de la ciutat de Barcelona (1301-1430)» (tesi doctoral, Universitat de Barcelona, 2006).

Gaspar Feliu, culminada amb l'aparició l'any 2016 de l'estudi i edició dels primers volums de la institució.³³ La Taula ha estat tractada també en dos articles de l'autora que escriu aquestes pàgines, publicats en 2019 i 2021.

Val a dir que probablement la manca d'estudis centrats en les finances municipals de Barcelona en general, i en els llibres de clavaria en particular, sigui fruit dels límits que presenten les sèries documentals, especialment la fragmentació i la dificultat de conèixer a través dels volums conservats la globalitat de la hisenda de la ciutat. Tanmateix, i malgrat aquestes problemàtiques innegables, no hi ha dubte que els milers i milers d'assentaments comptables que encara es conserven constitueixen, degudament contextualitzats amb la informació d'altres sèries documentals, una font de primer ordre per al coneixement tant de la hisenda municipal en general com de la clavaria en particular i, més enllà de totes dues, de la vida a la capital catalana. El llibre que aquí es presenta, doncs, es planteja com una contribució més a les recerques endegades ara fa vint-i-cinc anys pel grup Refiscat per intentar cobrir un espai geogràfic —Barcelona— i cronològic —el segle xv— fins ara poc estudiat. Així, s'intentarà que les aportacions que se'n puguin derivar serveixin no només a nivell estrictament local, sinó que també tinguin ressò en el marc de la recerca sobre les institucions de govern i financeres dels municipis baixmedievals de tot el Principat.

Objectius i plantejament

Tenint en compte l'abast i els límits de la historiografia precedent, així com els corrents en què s'han inserit les recerques més actuals, els objectius perseguits en el present llibre són els següents. El primer, contribuir a ampliar el coneixement existent de l'administració municipal de la Barcelona baixmedieval, tot partint de la descripció i anàlisi del funcionament i dels rols dels diferents òrgans que conformaven el govern urbà durant el regnat de Joan II. Com s'ha dit, aquest tema ha estat tractat amb anterioritat, si bé no durant els anys que aquí ens ocupen i sense prestar gaire atenció a la majoria d'aspectes relatius al dia a dia de la institució, com ara el sistema de convocatòria o els llocs on es reunien les diferents assemblees. Sobre aquesta base de

33. Gaspar Feliu i Montfort i Anna M. Adroer, *Història de la Taula de Canvi de Barcelona, seu fundacional de la Caixa de Barcelona* (Barcelona: Caixa de Barcelona, Obres Socials i Culturals, 1989); Gaspar Feliu i Montfort, ed., *Els primers llibres de la Taula de Canvi de Barcelona*, 2 vol. (Barcelona: Fundació Noguera, 2016).

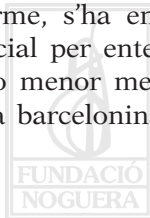

coneixement, es podran anar reconstruint amb més detall les particularitats del municipi durant el període 1458-1479. No es busca, però, oferir una anàlisi institucional sistemàtica o clàssica, com les dutes a terme en l'àmbit català per Josep Maria Font i Rius o Max Turull, sinó més aviat un fresc, una visió panoràmica, del govern de la ciutat en un moment especialment virulent donat l'esclat de la guerra civil, en què Barcelona hi jugà un paper del tot determinant.

El segon objectiu està estretament vinculat al primer. Sense deixar de banda l'estudi del Consell, s'ha volgut prestar una atenció particular a un aspecte fonamental bàsic de la gestió municipal com és l'administració financera. Per tal d'estudiar el funcionament del municipi és imprescindible entendre'n tant l'organització de les finances com les possibilitats i els límits que hi estaven lligats, ja que només així es poden comprendre els motius que impulsaren el consistori a prendre certes decisions o a tirar endavant determinades iniciatives. Així, el que es pretén en bona mesura és aportar nova informació relativa a l'administració financera de la Barcelona baixmedieval, tot prestant una atenció especial a una institució tan primordial com la Taula de Canvi. Com és sabut, des de la seva fundació l'any 1401, el paper de la Taula resultà fonamental en les empreses endegades pel municipi, motiu pel qual es farà un esforç per descriure'n aspectes com ara l'organització, l'activitat quotidiana o les transformacions que experimentà.

Es tracta, per tant, d'oferir al lector una visió d'aquests òrgans i institucions, els uns enfocats al govern de la ciutat i les altres a les seves finances, amb la voluntat que aquesta doble perspectiva contribueixi a entendre una mica millor el funcionament del municipi barceloní durant la segona meitat del segle xv. Una època que esdevé un laboratori especialment suggeridor, ja que es pot constatar si, en tenir lloc entre 1462 i 1472, l'efecte de la guerra civil catalana en la gestió interna del municipi fou palpable o si, per contra, aquest es mantingué immutable davant la convulsa situació.

El que fa a l'enfocament, s'ha optat per una aproximació triple a l'objecte d'estudi. En primer lloc, ens trobem davant d'una anàlisi institucional, per a la qual s'ha cregut convenient decantar-se per una descripció inicial dels agents involucrats en el govern i les finances municipals i del funcionament dels diferents òrgans que se n'ocupaven. Per tal de dur-la a terme, s'ha emprat sobretot documentació de caràcter normatiu, essencial per entendre les funcions de tots els personatges que, en major o menor mesura, estaven implicats en la gestió municipal i la hisenda barcelonina.

S'ha tingut molt en compte, també, la dimensió econòmica del Consell. En centrar-se bona part de la recerca que aquí es presenta en les institucions encarregades de l'administració de les finances de la ciutat, resulta essencial la lectura i anàlisi dels llibres de comptes del tresorer de la ciutat. Aquests llibres no només serveixen per entendre el funcionament general de les institucions esmentades, sinó també per a qüestions més concretes, com ara les remuneracions que alguns dels oficials estudiats rebien a canvi dels seus serveis al municipi.

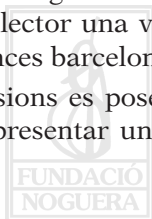
Finalment, el present llibre s'ha orientat així mateix cap a la vessant política. No debades, es descriuen alguns dels esdeveniments transcendentals que van sacsejar el municipi barceloní durant el regnat de Joan II, com fou la suspensió de pagaments de la Taula de Canvi. Per tal de portar a la pràctica aquesta aproximació ha resultat essencial la consulta de fonts derivades de l'acció governamental de la ciutat, sobretot les actes de les reunions i, en menor mesura, la correspondència oficial redactada en nom dels dirigents barcelonins.

Partint d'aquestes premisses, el llibre que el lector té a les mans s'ha organitzat de la manera següent. Després del context polític, el segon capítol està dedicat als diferents òrgans que conformaven el Consell de Barcelona a la segona meitat del segle xv, això és, els consellers o comitè executiu, i les diferents assemblees de què se servien per assessorar-se: el Consell de Trenta-dos o Trentenari, les comissions creades *ad hoc* i el Consell de Cent.

El tercer capítol deixa de banda l'aspecte més governamental per tal de centrar-se en els agents i institucions directament vinculats a l'administració financera de la ciutat, és a dir, aquells que s'ocupaven diàriament del correcte funcionament de la hisenda barcelonina. Així, es presta atenció a dues figures en particular, la del tresorer i la de l'auditor de comptes. Cadascun d'ells al seu nivell, la suma de tots dos amb la Taula de Canvi conformava el nucli de la gestió financera de la ciutat.

És aquesta original institució, la Taula de Canvi, la gran protagonista del quart capítol. Al llarg de les pàgines que el conformen es repassen no només el naixement i la primera evolució del banc, sinó també com s'organitzava i quines vicissituds experimentà durant el regnat de Joan II en general, i la guerra civil catalana en particular. Tot plegat per acabar d'oferir al lector una visió el més completa possible de l'administració de les finances barcelonines i d'aquells que les regien.

Finalment, a les conclusions es posen en relació els diversos elements anteriors, per tal de presentar una imatge general que ajudi a

veure clarament l'estat en què es trobava el regiment de Barcelona durant els anys del regnat de Joan II i quin efecte hi tingué la guerra civil catalana.

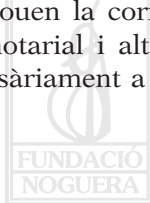
El cos del llibre, constituït per les pàgines suara descrites, es complementa amb uns apèndixs que busquen aportar informació complementària al lector d'alguns dels temes tractats. D'una banda, s'inclou un annex documental amb transcripcions de diversos documents als quals s'al·ludeix o es fa referència en els capítols precedents. Sovint, els escrits dels homes del Quatre-cents permeten il·lustrar millor que qualsevol text redactat al segle XXI allò que la historiadora pretén explicar. D'altra banda, s'afegeixen algunes taules que recullen dades difícils d'incorporar al text principal però que poden resultar d'interès per a altres investigadors, com són les llistes de consellers, de jurats del Consell de Cent i d'assistència dels darrers.

Fonts i bibliografia

Tota obra beu d'altres de precedents, i aquesta no és cap excepció. Al llarg dels anys de recerca que han desembocat en la composició d'aquestes pàgines, s'han recorregut diversos arxius i s'han consultat estudis d'un bon nombre d'investigadors, tot saltant entre la cal·ligrafia del segle XV i la lletra impresa del XXI. Seguidament, es detallaran per tal que el lector pugui tenir una llista completa de les fonts i recerques que han resultat imprescindibles per a aquest estudi.

L'ARXIU HISTÒRIC DE LA CIUTAT DE BARCELONA

La redacció del llibre aquí presentat hauria estat del tot impossible sense els nodrits fons custodiats a la Casa de l'Ardiaca, seu de l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona. Com s'ha mencionat anteriorment, concretament s'ha emprat documentació de tres tipus. En primer lloc, de caràcter normatiu, consistent en les actes de les reunions del consistori, les ordinacions aprovades pel govern municipal i les crides públiques, els memorials anuals de l'executiu i els capítols que regulaven determinats càrrecs i institucions. En segon lloc, la documentació comptable o generada pels oficials comptables, conformada pels llibres de tresoreria o clavaria. Finalment, un seguit de sèries de caràcter miscel·lani que inclouen la correspondència emesa i rebuda pel Consell, documentació notarial i altres. Cal advertir que aquesta classificació no respon necessàriament a l'emprada en el mateix arxiu, sovint de tipus temàtic.

Documentació de caràcter normatiu

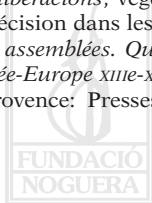
No hi ha manera millor de conèixer les accions dutes a terme per qualsevol consistori que a través de les actes de les seves reunions. En el cas de Barcelona, aquestes actes es conserven sistemàticament i ininterrompuda des de l'any 1433 i fins al 1714 en els anomenats registres de *Deliberacions*. L'escrivà major del Consell era el responsable de la redacció d'aquests volums d'estructura no sempre igual. Si bé s'intueix que tendien a ser anuals, de manera que cada volum comencés i acabés al mateix temps que la conselleria corresponent, aquesta disposició no sempre es donà.³⁴ Per aquesta raó, els registres s'inicien en dates força variables.³⁵ En canvi, la seva disposició interna sí que es manté força estable. Després de la invocació religiosa i de la declaració de l'escrivà, s'hi troben les actes ordenades cronològicament i organitzades de la següent manera: primer hi ha l'encapçalament, on s'indica quina assemblea es reuní i els temes tractats, seguidament s'anota la data i el lloc de la reunió —i, fins el gener de 1461, el nom dels assistents dividits en estaments—, s'enuncien els afers per discutir i, finalment, els acords presos al respecte per l'assemblea. Els volums consultats totalment o parcial són l'1 (1433-1437), el 2 (1437-1442), el 3 (1442-1446), el 4 (1446-1448), el 5 (1448-1449), el 6 (1449-1450), el 7 (1450-1452), el 8 (1452-1454), el 9 (1454-1455), el 10 (1455-1456), l'11 (1456-1458), el 12 (1458-1459), el 13 (1459-1461), el 14 (1461-1462), el 15 (1462-1463), el 16 (1463-1465), el 17 (1465-1467), el 18 (1467-1469), el 19 (1469-1470), el 20 (1470-1471), el 21 (1471-1473), el 22 (1473-1475), el 23 (1475-1477), el 24 (1477-1479), el 25 (1479-1481), el 26 (1481-1483), el 27 (1483-1485), el 28 (1485-1487) i el 29 (1487-1489).³⁶

Algunes de les decisions preses pel Consell, sobretot aquelles que incidien de manera més directa en el comportament o la vida quotidiana de la ciutadania, es publicaven pels carrers i places de Barcelona a través de crides públiques, recollides al *Registre d'ordinacions* (1359-1714), on també s'anotaren els textos homònims i els bans. Si tenim

34. Aquesta idea es veu reforçada pel fet que a l'inici de cada registre s'hi anoten els noms dels consellers d'aquell any.

35. Així, per exemple, mentre que el registre 12 comença el febrer de 1458, el 13 ho fa el 30 de novembre de 1459 amb l'acta d'elecció dels nous consellers.

36. Sobre els registres de *Deliberacions*, vegeu Laura Miquel Milian i Albert Reichach Sala, «Enregistrer la prise de décision dans les conseils municipaux de la Catalogne du Bas Moyen Âge», en *La voix des assemblées. Quelle démocratie urbaine au regard des registres de délibérations? Méditerranée-Europe XIIIe-XVIIIe siècle*, ed. François Otchakovsky-Laurens i Laure Verdon (Aix-en-Provence: Presses universitaires de Provence, 2021), 35-50, i la bibliografia que conté.

en compte que el contingut d'aquestes crides i normatives no sempre apareix mencionat als registres de *Deliberacions*, la seva importància per a comprendre el funcionament municipal esdevé encara més evident. Al contrari d'aquells, però, les *Ordinacions* no conformen una sèrie del tot completa, ja que d'alguns volums s'han perdut alguns folis. Tot i així, en si mateixes constitueixen un corpus força sòlid, gairebé sempre organitzat de manera estrictament cronològica. Els registres consultats són els següents: el 7 (1445-1457), el 8 (1456-1462), el 9 (1463-1471) i el 10 (1471-1481).³⁷

Cada any, en acostar-se l'elecció de la nova conselleria, l'executiu sortint feia redactar un memorial o testament que havia de servir de guia per als seus successors, ja que, entre altres, s'hi incloïen aquells temes que havien quedat pendents de resoldre al llarg de l'exercici en què havien estat al capdavant del municipi barceloní. Tots ells constitueixen la sèrie *Testaments dels consellers*, que es mou entre els anys 1371 i 1556. Malgrat la reiteració que caracteritza habitualment aquests documents, sobretot a partir de 1462 esdevenen una eina molt útil per completar la informació continguda als registres de *Deliberacions*, ja que es mencionen iniciatives dels consellers que no sempre havien arribat a ser discutides per l'assemblea municipal i, per tant, no s'havien anotat en les actes de les reunions. Per realitzar el present estudi s'han consultat tots els testaments corresponents al període 1458-1479, que es poden trobar als volums 4 (1449-1472) i 5 (1473-1493).³⁸

Més enllà de la documentació generada per l'activitat quotidiana del govern municipal, trobem la sèrie titulada *Manuscrits*, que inclou des de privilegis reials a llibres de cerimonial d'una cronologia que es mou entre els anys 1320 i 1608. De tots ells ens interessa particularment el volum 75 (c. segle xv), en què es consignaren unes ordinacions relatives al funcionament del càrrec del clavari i d'altres corresponents a la Taula de Canvi de la ciutat.³⁹

37. Una bona mostra dels treballs que es poden fer gràcies a les ordinacions municipals la trobem a Carles Vela Aulesa, «Les ordinacions de mercaderies encamerades o falsificades. Evolució del control municipal sobre la qualitat de les espècies i les drogues (segles xiv-xv)», *Barcelona Quaderns d'Història* 5 (2001): 19-45.

38. Vegeu un exemple d'estudi d'un *Testament* a Mutgé i Vives, «Preocupacions del govern municipal barceloní en el 1371, a través dels "Testaments dels Consellers"».

39. El volum 47 de la sèrie es pot trobar transcrit a Montserrat Bajet Royo, *El jurament i el seu significat jurídic al Principat segons el dret general de Catalunya (segles XIII-XVIII)*. Edició de la «Forma i pràctica de celebrar els juraments i les eleccions a la ciutat de Barcelona en el segle xv» (Barcelona: Universitat Pompeu Fabra, 2009).

Documentació de caràcter comptable

Malgrat l'important paper jugat per les fonts de caràcter normatiu en aquesta recerca, hauria estat del tot impensable dur-la a bon port sense la documentació comptable, el segon eix vertebrador del llibre que es presenta. Al llarg de l'estudi s'explicarà amb més deteniment quins agents foren els responsables de la redacció d'aquests textos i quines funcions tenien. Per ara, basti enumerar-los ràpidament. En primer lloc, trobem els volums de *Clavaria*, això és, els llibres del tresorer habitualment semestrals on es recullen els ingressos o *rebudes* i les despeses o *dates* del municipi per tal que després poguessin ser auditats pels racionals. La sèrie s'inicia l'any 1357 i acaba el 1699, i constitueix l'espina dorsal de tota recerca centrada en les finances barcelonines entre els segles XIV i XVII. Per tal de realitzar la que el lector té entre les mans, s'han emprat els següents volums: el 26 (1401-1402), el 27 (1403-1404), el 28-29 (1405-1406), el 32 (1408-1411), el 33 (1409-1410), el 34 (1410-1411), el 37 (1414-1415), el 38 (1419-1420), el 44 (1429-1430), el 48 (1433-1434), el 55 (1440), el 60 (1443), el 63 (1446), el 64 (1448-1449), el 67 (1451), el 70 (1458), el 71 (1458), el 72 (1459-1460), el 73 (1460), el 74 (1462), el 75 (1462), el 76 (1464-1465), el 77 (1465-1466), el 78 (1465-1466), el 79 (1466), el 80 (1466-1467), el 81 (1467), el 82 (1468), el 83 (1468), el 84 (1469-1470), el 85 (1470), el 86 (1470-1471), el 87 (1472), el 89 (1474-1475), el 90 (1475), el 91 (1475-1476), el 92 (1475), el 93 (1476-1477), el 94 (1477), el 95 (1478), el 96 (1478-1479), el 98 (1482), el 102 (1484-1485), el 103 (1485-1486), el 107 (1488-1489) i el 168 (1400-1420).⁴⁰ Pel que fa al darrer, convé apuntar que, de fet, no es tracta d'un volum de tresoreria, sinó d'un llibre de notaments del racional, és a dir, un memorial de deutes redactat pels auditors dels comptes municipals.

Abans de passar a comentar la documentació consultada que no s'ha classificat ni com a normativa ni com a comptable, voldria mencionar l'absència en aquest darrer grup de dos tipus de volums. D'una banda, els generats pels racionals de la ciutat, particularment els ja esmentats llibres de notaments corresponents al període 1458-1479.⁴¹ Com s'ha dit,

40. Els llibres de clavaria baixmedievals han protagonitzat diversos treballs al llarg dels anys, molts dels quals, pel que fa sobretot a l'àmbit català, han estat esmentats en l'apartat «Estat de la qüestió».

41. Sobre els volums generats pel racional de Manresa, vegeu Pere Verdés Pijuan, «Los libros del racional de Manresa (1408-1412): la clave de un sistema financiero municipal», en *El sistema financiero a finales de la Edad Media: instrumentos y métodos*, ed. Pere Orti Gost i Pere Verdés Pijuan (València: Universitat de València, 2020), 139-186.

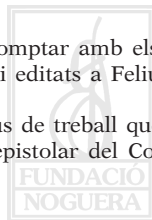
en aquests volums s'hi apuntaven els deutes del clavari, però malauradament no sembla que se n'hagi conservat cap dels corresponents al regnat de Joan II. D'altra banda, tampoc ens han arribat els diferents volums relacionats amb el desenvolupament de l'activitat bancària de la Taula de Canvi durant aquests anys, fet que dificulta notablement la comprensió de la seva complexa relació amb el municipi.⁴²

Sèries complementàries

A banda de la documentació de caràcter normatiu i comptable, per tal de realitzar el present estudi s'han examinat encara algunes de les altres sèries custodiades a l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona, que a grans trets es poden agrupar en dos grans grups: un conformat per la correspondència i l'altre per la documentació de tipus notarial. Pel que fa a les comunicacions epistolars, estan constituïdes de fet per tres sèries diferents. La primera és la de les *Lletres Closes*, una sèrie pràcticament completa que des de 1381 i fins a 1713 registra les còpies de totes les missives redactades per l'escrivà municipal i enviades per l'executiu, ja fos al monarca, a sobirans estrangers, al pontífex, a oficials propis i aliens o a altres viles, sobretot. Per tant, constitueixen una eina essencial per reconstruir les connexions de Barcelona amb el seu entorn, tant aquell més immediat com el més llunyà. Concretament, s'han consultat els volums 21 (1458-1460), 22 (1460-1462), 23 (1462-1468), 24 (1468-1471), 25 (1471-1473), 26 (1473-1475), 27 (1475-1477), 28 (1477-1479) i 29 (1479-1481).⁴³ Les cartes redactades des del consistori encara compten amb una altra sèrie, la de *Lletres patents*, on de 1433 a 1718 s'inclouen, *grosso modo*, aquelles notificacions de caràcter general que es pretenia que arribessin a tot o bona part del Principat. S'han emprat els volums 7 (1455-1459) i 8 (1459-1495). A l'altra banda, tenim la correspondència rebuda per la ciutat de part dels seus sobirans, que trobem a les *Lletres reials originals*. Particularment interessants per veure algunes de les disposicions dels monarques entre 1269 i 1714, així com la seva actitud envers el municipi, a l'hora de dur a terme aquest estudi s'han tingut en compte aquelles custodiades a les capsas 3 (1456-1465), 4 (1465-1474) i 5 (1474-1483) de la subsèrie A.

42. Seria molt interessant comptar amb els llibres equivalents als dels primers anys de vida de la Taula, estudiats i editats a Feliu i Montfort, *Els primers llibres de la Taula de Canvi de Barcelona*.

43. Un bon exemple del tipus de treball que permet fer aquesta sèrie és l'estudi de Vicent Baydal Sala, «La xarxa epistolar del Consell municipal de Barcelona, 1433-1550», 2009.

Pel que fa a la documentació d'origen notarial, està repartida en diferents sèries. Dintre de la secció d'hisenda, una d'elles és la d'*Àpoques*, una sèrie força fragmentària que recull els rebuts dels pagaments superiors a 5 sous barcelonesos efectuats pel clavari entre 1358 i 1480. Se n'ha consultat tan sols un volum, el 9 (1465-1470), on només s'indica la quantitat entregada i el receptor, però, malauradament, no el concepte.

Evidentment, l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona custodia un bon nombre de sèries més la cronologia de les quals coincideix amb la d'aquest estudi, com ara les *Bosses de deliberacions*, les *Ordinacions especials*, els *Censals*, les *Imposicions*, les *Lletres comunes originals*, els *Inventaris*, els *Fogatges*, els *Processos* o les *Deliberacions de guerra*. Si bé algunes d'elles s'han consultat de manera més o menys puntual, la seva importància a l'hora de redactar els continguts inclosos en el present llibre ha estat molt menor que en el cas de les sèries anteriorment detallades.

FONTS EDITADES

No totes les fonts que s'han consultat per tal d'elaborar aquest estudi són inèdites, sinó que algunes ja estan publicades, motiu pel qual han esdevingut de fàcil —i ràpid— accés. Aquelles emanades del municipi de Barcelona o directament vinculades a ell són les següents. En primer lloc, el dietari del Consell redactat per l'escrivà del racional, habitualment conegut amb el nom de *Manual de novells ardots*, constitueix una font essencial per conèixer alguns dels esdeveniments que van sacsejar la Ciutat Comtal entre 1380 i 1839. Si bé el propòsit inicial de les anotacions incloses en aquests volums era recollir aquells successos susceptibles d'haver implicat una despesa municipal, amb el temps esdevingué un recull de notícies sovint de caràcter força miscel·lani. D'aquesta manera, acabà convertint-se en un autèntic dietari de la capital catalana. De cara a la present recerca, ha resultat molt profitós a l'hora de contextualitzar algunes de les mesures preses pel consistori al llarg de l'època estudiada.⁴⁴

44. S'han consultat aquests volums: Frederic Schwartz i Luna i Francesc Carreras i Candi, ed., *Manual de novells ardots, vulgarment apellat dietari del Antich Consell Barceloní*, vol. 1 (Barcelona: Imprempta de Henrich y Companyia, 1892); Frederic Schwartz i Luna i Francesc Carreras i Candi, ed., *Manual de novells ardots, vulgarment apellat dietari del Antich Consell Barceloní*, vol. 2 (Barcelona: Imprempta de Henrich y Companyia, 1893); Frederic Schwartz i Luna i Francesc Carreras i Candi, ed., *Manual de novells ardots, vulgarment apellat dietari del Antich Consell Barceloní*, vol. 3 (Barcelona: Imprempta de Henrich y Companyia, 1894).

El manual es complementa particularment bé amb el *Llibre de les solemnitats de Barcelona*, format per un conjunt de volums redactats també per l'escrivà del racional entre 1424 i 1719, on es descriuen les celebracions més rellevants que tenien lloc a la ciutat. Durant el segle xv arribà a ser una eina de consulta obligada per als dirigents municipals, ja que davant dels possibles dubtes de protocol sorgits arran de l'organització d'una festivitat determinada podien remetre's a episodis precedents per veure com s'havia dut a terme. De manera similar al cas del dietari, s'ha emprat sobretot per comprendre el context d'alguns dels fets assenyalats esdevinguts a la ciutat.⁴⁵

La següent font que ens ocupa és de confecció molt més tardana, però en remuntar-se fins al segle XIII és també de consulta imprescindible per als estudiosos que treballen el període baixmedieval a la Ciutat Comtal. Es tracta de les *Rúbriques de Bruniquer*, nom amb el qual és coneguda l'obra iniciada pel notari Gilibert Bruniquer a finals del segle XVI titulada *Cerimonial dels magnífics consellers i regiment de la ciutat de Barcelona*. Després de la seva mort, fou continuada per dos autors més fins l'any 1714. L'objectiu d'aquest compendi de disposicions, lleis, esdeveniments i altres, extrets de la documentació custodiada a l'arxiu municipal i encarregat pel consistori al notari, no era altre que ordenar temàticament la informació relativa al Consell. Per aquesta raó, resulta especialment útil a l'historiador contemporani, ja que hi pot localitzar amb rapidesa notícies sobre un ampli ventall d'aspectes relacionats amb la ciutat.⁴⁶

Ara bé, no totes les fonts consultades foren redactades per treballadors en actiu del municipi o per tal de ser usades, sinó que algunes, tot i estar-hi relacionades i referir-se en bona part a assumptes relatius al govern de la ciutat, eren d'iniciativa privada. És el cas del *Memorial històric* de Joan Francesc Boscà, que recull llistes i notícies relatives tant als oficials municipals com als de la Diputació des de 1249 fins a 1517. Tot i que Boscà morí l'any 1480, un altre escrivà continuà l'obra de l'antic racional del General de Catalunya. De cara a l'estudi que aquí

45. L'edició del *Llibre de les solemnitats* es pot trobar a Agustí Duran i Sanpere i Josep Sanabre, ed., *Llibre de les solemnitats de Barcelona. Edició completa del manuscrit de l'Arxiu Històric de la Ciutat*, 2 vol. (Barcelona: Institució Patxot, 1930).

46. L'edició en paper de les *Rúbriques* és: Francesc Carreras i Candi i Bartomeu Gunyals i Bou, ed., *Rúbriques de Bruniquer. Cerimonial dels Magnífics Consellers y Regiment de la Ciutat de Barcelona*, 5 vol. (Barcelona: Imprempta d'Henrich y Companyia, 1912). Recentment, s'ha publicat en línia una interessant base de dades que permet aproximar-se al text de noves maneres, accessible a través del següent enllaç: <<https://ajuntament.barcelona.cat/rubriques/bruniquer/#/>> [consultat el 17/05/2020].

es presenta, ha resultat molt pràctic no només com a crònica, sinó també per tenir a l'abast ràpidament i fàcil el nom de bona part dels principals funcionaris de Barcelona durant el segle xv.⁴⁷

Deixant de banda les fonts originades en el si del municipi, a l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona també s'hi conserven sèries completes de les quals la ciutat en fou simplement receptora. Aquest és el cas de les ja mencionades *Lletres reials originals*, regestades pel que fa a les enviades per Joan II, Enric IV de Castella, Pere de Portugal i Renat d'Anjou a *Repertorio de cartas reales conservadas en el Instituto Municipal de Historia (1458-1479)*. Les informacions contingudes en la descripció dels documents acostumen a ser suficients per formar-se una idea clara del seu contingut i, per tant, saber si en resulta necessària la consulta o no.⁴⁸

Així mateix, no només s'han consultat fonts relacionades *stricto sensu* amb el consistori barceloní, sinó que també s'ha parat esment a les d'altres institucions. És el cas, per exemple, de la Diputació i els *Dietaris de la Generalitat de Catalunya* redactats pels seus escrivans, la cronologia dels quals s'estén des de 1411 fins a 1713. De manera semblant al manual i a d'altres fonts ja mencionades, ha servit sobretot com a mitjà de contextualització i per comprovar i corroborar algunes dades presents en altres documents.⁴⁹

També s'han tingut en compte un parell de dietaris privats redactats durant el període estudiat. Concretament, es tracta del *Dietari o Llibre de Jornades (1411-1484) de Jaume Safont*, notari barceloní al servei del General de Catalunya com a responsable del dietari institucional suara esmentat, i de la *Crònica i dietari del capellà d'Alfons el Magnànim* de Melcior Miralles, valencià clarament posicionat a favor de Joan II durant el conflicte civil. La visió de caràcter més personal que es proporciona al lector en aquestes obres ofereix un interessant contrapunt a les notícies de tipus oficial incloses en els dietaris del Consell i la Diputació. A més a més, les idees polítiques radicalment oposades de tots dos personatges —Safont imbuït d'una marcada animadversió

47. Joan Francesc Boscà, *Memorial històric*, ed. Jaume Sobrequés i Callicó (Barcelona: Associació de Bibliòfils de Barcelona, 1977).

48. Vegeu Joan-F. Cabestany Fort, «Repertorio de cartas reales conservadas en el Instituto Municipal de Historia (1269 a 1458)», *Documentos y Estudios XVI* (1966): 57-281; Joan-F. Cabestany Fort, «Repertorio de cartas reales conservadas en el Instituto Municipal de Historia (1458-1479)», *Documentos y Estudios XVII* (1967): 121-316.

49. Concretament, s'ha consultat el següent volum: Josep Maria Sans i Travé, ed., *Dietaris de la Generalitat de Catalunya*, vol. 1. *Anys 1411 a 1539*, 10 vol. (Barcelona: Generalitat de Catalunya, 1994).

a la figura de Joan II, Miralles al contrari— han facilitat l'obtenció d'una panoràmica molt més àmplia de les opinions suscitées per les decisions del consistori municipal —així com les de la Diputació o la monarquia— en part de la població, tant local com forana.⁵⁰

De manera similar s'han consultat també puntualment els documents continguts a la *Colección de Documentos Inéditos del Archivo General de la Corona de Aragón* (o *CODOIN ACA*), concretament el volum VIII i del volum XIV al XXVI, que inclouen les fonts relatives al *Levantamiento y Guerra de Cataluña en tiempos de Juan II*. En particular, l'interès s'ha centrat en algunes actes de les reunions de la Diputació, que han servit per comprendre millor certes decisions preses pel General de Catalunya relacionades amb el municipi.⁵¹ També s'ha tingut en compte la documentació de Cancelleria els registres de la qual han estat publicats, com és el cas de la d'Enric IV de Castella, a *Catálogo de la cancellería de Enrique IV de Castilla, señor del principado de Cataluña (lugartenencia de Juan de Beaumont, 1462-1464)*, i de Pere de Portugal, a *Catálogo de la documentación de la cancellería regia de Pedro de Portugal (1464-1466)*. Gràcies a la ràpida visió obtinguda del funcionament de les cancelleries d'ambdós monarques s'ha pogut copsar millor la relació establerta amb Barcelona durant els breus anys en què la governaren.⁵²

50. Josep Maria Sans i Travé, ed., *Dietari o Llibre de Jornades (1411-1484) de Jaume Safont*, «Textos i Documents» 28 (Barcelona, Lleida: Fundació Noguera, Pagès editors, 1992); Melcior Miralles, *Crònica i dietari del capellà d'Alfons el Magnànim*, ed. Mateu Rodrigo Lizondo, «Fonts Històriques Valencianes» (València: Universitat de València, 2011).

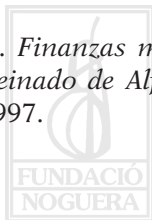
51. Finalment, els volums citats al llarg d'aquest llibre han estat: Pròsper de Bofarull i Mascaró, *Colección de Documentos Inéditos del Archivo General de la Corona de Aragón*, vol. VIII (Barcelona: Establecimiento litográfico y tipográfico José Eusebio Monfort, 1851); Manuel de Bofarull i de Sartorio, *Colección de Documentos Inéditos del Archivo General de la Corona de Aragón*, vol. XXI (Barcelona, 1861); Manuel de Bofarull i de Sartorio, *Colección de Documentos Inéditos del Archivo General de la Corona de Aragón*, vol. XXIII (Barcelona, 1862); Manuel de Bofarull i de Sartorio, *Colección de Documentos Inéditos del Archivo General de la Corona de Aragón*, vol. XXIV (Barcelona, 1863); Manuel de Bofarull i de Sartorio, *Colección de Documentos Inéditos del Archivo General de la Corona de Aragón*, vol. XXVI (Barcelona, 1864).

52. Jaume Sobrequés i Callicó, *Catálogo de la cancellería de Enrique IV de Castilla, señor del principado de Cataluña (lugartenencia de Juan de Beaumont, 1462-1464)* (Barcelona: Consejo Superior de Investigaciones Científicas, 1975); Arxiu de la Corona d'Aragó, *Catálogo de la documentación de la cancellería regia de Pedro de Portugal (1464-1466)*, 2 vol., «Catálogos de Archivos y Bibliotecas» (Madrid: Dirección General de Archivos y Bibliotecas. Servicio de Publicaciones del Ministerio de Educación Nacional, 1953).

Totes les edicions mencionades han esdevingut un complement essencial en alguns casos, en d'altres més accessori, de les fonts inèdites ja explicades, així com de la bibliografia, que es detallarà tot seguit.

BIBLIOGRAFIA

- ABELLA SAMITIER, Juan. «Una hacienda local en crisis: la quiebra del municipio de Uncastillo a finales de la Edad Media». *Aragón en la Edad Media* 21 (2009): 5-35.
- ALBERNI JORDÀ, Anna. «El cançoner Vega-Aguiló (BC, mss. 7 i 8): estructura i contingut». Universitat de Barcelona, 2003. <<http://hdl.handle.net/10803/1679>>.
- ALEMANY LLOVERA, Joan. *El port de Barcelona. Història i actualitat*. Barcelona: L'Avenç, 1984.
- AMENÓS MARTÍNEZ, Lluïsa. «Fuentes escritas e iconográficas aplicadas al estudio de la cultura material: los inventarios de objetos de uso doméstico (siglos XIV-XV)». En *Exteriors i interiors: retalls d'història d'art medieval*, editat per Francesc Fité i Llevot, Flocel Sabaté Curull i Alberto Velasco González, 49-69. Lleida: Pagès editors, 2017.
- Arxiu de la Corona d'Aragó. *Catálogo de la documentación de la cancellería regia de Pedro de Portugal (1464-1466)*. 2 vol. «Catálogos de Archivos y Bibliotecas». Madrid: Dirección General de Archivos y Bibliotecas. Servicio de Publicaciones del Ministerio de Educación Nacional, 1953.
- BAJET ROYO, Montserrat. *El jurament i el seu significat jurídic al Principat segons el dret general de Catalunya (segles XIII-XVIII)*. Edició de la «Forma i pràctica de celebrar els juraments i les eleccions a la ciutat de Barcelona en el segle XV». Barcelona: Universitat Pompeu Fabra, 2009.
- BALDRICH FORTUNY, M. Asunción. «El gobierno de la ciudad de Barcelona en la época de Alfonso V el Magnánimo (Desde el año 1416 hasta el año 1432)». Tesi doctoral, Universitat de Barcelona, 1993.
- BANEGAS LÓPEZ, Ramón A. «Comer carne y pagar impuestos. El impacto de las imposiciones municipales en el comercio barcelonés de carne durante el siglo XV». *Anuario de Estudios Medievales* 39/1 (2009): 329-55.
- BARRIO BARRIO, Juan Antonio. *Finanzas municipales y mercado urbano en Orihuela durante el reinado de Alfonso V (1416-1458)*. Alacant: Universitat d'Alacant, 1997.

- BATLLE I GALLART, Carme. «Els Granollacs, metges de Barcelona (segle xv). De la cort del rei a la beneficència parroquial». En *La pobreza y la asistencia a los pobres en la Cataluña medieval*, editat per Manuel Riu, 2: 383-414. Barcelona: Consejo Superior de Investigaciones Científicas, 1981.
- *La crisis social y económica de Barcelona a mediados del siglo xv*. Vol. 1. 2 vol. «Anejos del Anuario de Estudios Medievales» 3. Barcelona: Consejo Superior de Investigaciones Científicas, 1973.
- *La crisis social y económica de Barcelona a mediados del siglo xv*. Vol. 2. 2 vol. «Anejos del Anuario de Estudios Medievales» 3. Barcelona: Consejo Superior de Investigaciones Científicas, 1973.
- «La ideología de la “Busca”». *Estudios de Historia Moderna* 5 (1955): 167-195.
- «Una familia barcelonesa: Los Deztorrent». *Anuario de Estudios Medievales* 1 (1964): 471-488.
- «Vida i institucions polítiques». En *Història de Barcelona*, editat per Jaume Sobrequés i Callicó, 3. *La ciutat consolidada: segles xiv i xv*: 273-312. Barcelona: Enciclopèdia Catalana; Ajuntament de Barcelona, 1992.
- BATLLE I GALLART, Carme, Maria Teresa FERRER I MALLOL, Maria Cinta MAÑÉ I MAS, Josefina MUTGÉ I VIVES, Sebastià RIERA I VIADER, i Manuel ROVIRA I SOLÀ. *El «Llibre del Consell» de la ciutat de Barcelona, Segle xiv: les eleccions municipals*. Madrid: Consejo Superior de Investigaciones Científicas, 2007.
- BAYDAL SALA, Vicent. «La xarxa epistolar del Consell municipal de Barcelona, 1433-1550», 2009. <<https://digital.csic.es/handle/10261/67558>>.
- BENSCH, Stephen P. *Barcelona and His Rulers, 1096-1291*. Cambridge: Cambridge University Press, 1996.
- BERNAUS VIDAL, Magdalena. «Les llotges i les seves funcions a les ciutats medievals. La ciutat de Barcelona». Tesi doctoral, Universitat de Barcelona, 2015.
- BESERAN I RAMON, Pere. «Gòtic i neogòtic a la Casa de la Ciutat». *Barcelona Quaderns d'Història* 8 (2003): 273-299.
- «La casa de la Ciutat de Barcelona». En *L'art gòtic a Catalunya. Arquitectura III: Dels palaus a les masies*, editat per Antoni Pladevall i Font, 183-189. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 2003.
- BOFARULL I DE SARTORIO, Manuel de. *Colección de Documentos Inéditos del Archivo General de la Corona de Aragón*. Vol. XXI. Barcelona, 1861. <<https://archive.org/details/coleccindedocu23spaiuoft/page/284>>.

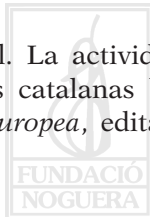
- BOFARULL I DE SARTORIO, Manuel de. *Colección de Documentos Inéditos del Archivo General de la Corona de Aragón*. Vol. XXIII. Barcelona, 1862. <<https://archive.org/details/coleccindedocu23spaiuoft/page/284>>.
- *Colección de Documentos Inéditos del Archivo General de la Corona de Aragón*. Vol. XXIV. Barcelona, 1863.
- *Colección de Documentos Inéditos del Archivo General de la Corona de Aragón*. Vol. XXVI. Barcelona, 1864.
- BOFARULL I MASCARÓ, Pròsper de. *Colección de Documentos Inéditos del Archivo General de la Corona de Aragón*. Vol. VIII. Barcelona: Establecimiento litogràfic y tipogràfic José Eusebio Monfort, 1851.
- BOSCÀ, Joan Francesc. *Memorial històric*. Editat per Jaume Sobrequés i Callicó. Barcelona: Associació de Bibliòfils de Barcelona, 1977.
- BROUSSOLLE, Jean. «Les impositions municipales de Barcelone de 1325 a 1462». *Estudios de Historia Moderna* 5 (1955): 1-164.
- CABESTANY FORT, Joan-F. «Repertorio de cartas reales conservadas en el Instituto Municipal de Historia (1269 a 1458)». *Documentos y Estudios* XVI (1966): 57-281.
- «Repertorio de cartas reales conservadas en el Instituto Municipal de Historia (1458-1479)». *Documentos y Estudios* XVII (1967): 121-316.
- CABESTANY FORT, Joan-F. i Jaume SOBREQÜÉS I CALLICÓ. «La construcció del port de Barcelona al segle xv». *Cuadernos de Historia Económica de Cataluña* VII (1972): 41-113.
- CÁCERES NEVOT, Juanjo. «La participació del consell municipal en l'aprovisionament cereal·ler de la ciutat de Barcelona (1301-1430)». Tesi doctoral, Universitat de Barcelona, 2006.
- CALMETTE, Joseph. *Louis XI, Jean II et la révolution catalane (1461-1473)*. Ginebra: Slatkine Reprints, 1977.
- CAMMAROSANO, Paolo. *Italia medievale, struttura e geografia delle fonti scritte*. 5a ed. Roma: Carocci, 1988.
- CAMÓS I CABRUJA, Lluís. «Un libro de cuentas municipales del siglo xiv». En *Barcelona Divulgación Histórica*, 3: 153-156. Barcelona: Aymá, 1947.
- CARRERA PUJAL, Jaime. *Historia política y económica de Cataluña. Siglos xvi al xviii*. Vol. 1. Barcelona: Bosch, 1946.
- CARRERAS I CANDI, Francesc. *La ciutat de Barcelona*. Barcelona: Establiment editorial d'Albert Martín, 1916.
- CARRERAS I CANDI, Francesc i Bartomeu GUNYALONS I BOU, ed. *Rúbricas de Bruniquer. Ceremonial dels Magnífichs Consellers y Regiment de*

- la Ciutat de Barcelona*. 5 vol. Barcelona: Imprempta d'Henrich y Companyia, 1912.
- CARRÈRE, Claude. *Barcelona: centre économique à l'époque des difficultés, 1380-1462*. Vol. 2. París, La Haia: Mouton & Co, 1967.
- CATEURA BENÀSSER, Pau. «La "ciutat de Mallorca" y las villas mallorquinas: presión fiscal y conflictos sociales». En *Finanzas y fiscalidad municipal. V Congreso de Estudios Medievales*, 275-300. Lleó: Fundació Sánchez-Albornoz, 1997.
- CIFUENTES I COMAMALA, Lluís. *La ciència en català a l'Edat Mitjana i el Renaixement*. 2a ed. «Blaquerna» 3. Barcelona, Palma: Universitat de Barcelona, Universitat de les Illes Balears, 2006.
- COLL JULIÀ, Núria. *Doña Juana Enríquez: lugarteniente real en Cataluña*. Madrid: CSIC - Patronato Marcelino Menéndez Pelayo, 1953.
- «La estancia en Nápoles de Joan Boscà y de Felip de Farrera en 1507 (Precisiones sobre el nacimiento y la genealogía del poeta)». *Anuario de Estudios Medievales* 9 (1979 1974): 595-615.
- COLLANTES DE TERÁN SÁNCHEZ, Antonio. «Alfonso X y los Reyes Católicos. La formación de las haciendas municipales». En *la España Medieval* 13 (1990): 253-270.
- «Les dépenses de la municipalité de Seville». En *La fiscalité des villes au Moyen Âge (Occident méditerranéen)* 3. *La redistribution de l'impôt*, editat per Denis Menjot i Manuel Sánchez Martínez, 55-65. Tolosa: Privat, 2002.
- COLLANTES DE TERÁN SÁNCHEZ, Antonio i Denis MENJOT. «El gasto público en los concejos urbanos castellanos». En *El alimento del Estado y la salud de la «Res Publica»: orígenes, estructura y desarrollo del gasto público en Europa*, editat per Ángel Galán Sánchez i Juan Manuel Carretero Zamora, 231-249. Madrid: Instituto de Estudios Fiscales, Universidad de Málaga, 2013.
- «Hacienda y fiscalidad concejiles en la Corona de Castilla en la Edad Media». *Historia. Instituciones. Documentos* 23 (1996): 213-254.
- «La génesis de la fiscalidad municipal en Castilla: primeros enfoques». *Revista d'Història Medieval* 7 (1996): 53-80.
- COMELLAS I SOLÉ, Jordi. «L'abastament d'una ciutat en temps de guerra. El setge de Barcelona de 1472». *Acta Historica et Archaeologica Mediaevalia* 18 (1997): 451-471.
- CORTIELLA I ÒDENA, Francesc. *Una ciutat catalana a darreries de la baixa edat mitjana: Tarragona*. Tarragona: Institut d'Estudis Tarraconenses Ramon Berenguer IV, 1984.

- CRUSAFONT I SABATER, Miquel. *Catàleg general de la moneda catalana. Països catalans i Corona catalano-aragonesa (s. v aC - s. XX dC)*. Barcelona: Societat Catalana d'Estudis Numismàtics, Diputació de Barcelona, 2009.
- CUBELES I BONET, Albert. «L'evolució de les actuacions del Consell de Cent en matèria d'urbanisme al segle XIV». *Barcelona Quaderns d'Història* 4 (2001): 128-145.
- DANTÍ RIU, Jaume. «La hisenda municipal de la ciutat de Barcelona al segle XVI: el miratge del redreç». *Pedralbes: Revista d'Història Moderna* 13 (1993): 505-512.
- DIAGO HERNANDO, Máximo. «Haciendas municipales en el reino de Aragón durante el siglo XIV. El caso de Calatayud y su comunidad de aldeas». En *Fiscalidad de Estado y fiscalidad municipal en los reinos hispánicos medievales*, editat per Denis Menjot i Manuel Sánchez Martínez, 335-356. Madrid: Casa de Velázquez, 2006.
- DOMÍNGUEZ RODÉS, M. Carme i Sílvia CAÑELLAS I MARTÍNEZ. «La Casa Llotja de Mar de Barcelona: revisió del seu procés constructiu a través de la documentació (segles XIV-XV)». *Estudios Històrics i Documentos dels Arxius de Protocolos* 19 (2001): 67-83.
- DURAN I SANPERE, Agustí. *Barcelona i la seva història*. Vol. III. *L'art i la cultura*. Barcelona: Curial, 1975.
- «Notes al marge del "Llibre apellat Consueta"». *Revista Jurídica de Catalunya* XXXIII (1927): 326-333.
- DURAN I SANPERE, Agustí i Josep SANABRE, ed. *Llibre de les solemnitats de Barcelona. Edició completa del manuscrit de l'Arxiu Històric de la Ciutat*. Vol. 1. 2 vol. Barcelona: Institució Patxot, 1930.
- FELIU I MONTFORT, Gaspar, ed. *Els primers llibres de la Taula de Canvi de Barcelona*. 2 vol. Barcelona: Fundació Noguera, 2016.
- «Finances, moneda i fiscalitat als segles XIV i XV». *Catalan Historical Review* 9 (2016): 129-146.
- FELIU I MONTFORT, Gaspar, i Anna M. ADROER. *Història de la Taula de Canvi de Barcelona, seu fundacional de la Caixa de Barcelona*. Barcelona: Caixa de Barcelona, Obres Socials i Culturals, 1989.
- FERRER I MALLOL, Maria Teresa. «El llibre de comptes d'un notari barceloní del segle XV. Nicolau de Mediona». *Estudis Castellonencs* 93 (1995 1994): 535-549.
- «El naixement de la Generalitat de Catalunya (1359-1413)». En *Història de la Generalitat de Catalunya. Dels orígens medievals a l'actualitat, 650 anys*, per Maria Teresa Ferrer i Mallol, 19-42, editat

per Josep Maria Roig Rosich. «Monografies de la Secció Històrico-arqueològica», XIII. Barcelona: Generalitat de Catalunya, Institut d'Estudis Catalans, 2011.

- FONT I RIUS, Josep Maria. «La administración financiera en los municipios medievales catalanes». En *Historia de la hacienda española (épocas antigua y medieval)*, 193-231. Madrid: Instituto de Estudios Fiscales, 1982.
- «Orígenes del régimen municipal de Cataluña». En *Estudis sobre els drets i institucions locals en la Catalunya medieval*, 281-560. Barcelona: Universitat de Barcelona, 1985.
- FURIÓ DIEGO, Antoni i Ferran GARCÍA-OLIVER. «La economía municipal de Alzira a fines del siglo XIV según un libro de cuentas de 1380-1381». En *La ciudad hispánica durante los siglos XIII al XVI. Actas del coloquio celebrado en La Rábida y Sevilla del 14 al 19 de septiembre de 1981*, editat per Emilio Sáez Sánchez, Cristina Segura Graíño i Margarita Cantera Montenegro, 2: 1611-1633. Madrid: Universidad Complutense, 1985.
- GRAU I FERNÁNDEZ, Ramon. «L'aportació de Vicens a la història municipal de Barcelona». En *Vicens i Barcelona. Imatges històriques*, editat per Ramon Grau i Fernández, 57-122. «Muhba Textures» 4. Barcelona: Museu d'Història de Barcelona i Arxiu Històric de la Ciutat, Institut de Cultura, Ajuntament de Barcelona, 2014.
- HERNANDO DELGADO, Josep. «El contracte de venda de rendes perpèctues i vitalícies (censals morts i violaris) personals i redimibles (amb carta de gràcia). El tractat d'autor anònim "Pulchrioris allegationes super contractivus censualium" (segle XIV). Edició i estudi del text». *Arxiu de Textos Catalans Antics* 11 (1992): 137-179.
- «Les controvèrsies teològiques sobre la licitud del crèdit a llarg termini». *Barcelona Quaderns d'Història* 13 (2007): 213-238.
- IGLESIAS FONSECA, Josep Antoni. «Llibres i lectors a la Barcelona del s. XV. Les biblioteques de clergues, juristes, metges i altres ciutadans a través de la documentació notarial (anys 1396-1475)». Universitat Autònoma de Barcelona, 1996.
- JUNCOSA BONET, Eduard. «Barcelona 1453-1460: ¿la fugaz experiencia de un gobierno democrático?» *Res Publica*, Suplemento 1 (2009): 83-90.
- «Del obrador al Consell. La actividad política de menestrales y artistas en las ciudades catalanas bajomedievales». En *Trabajar en la ciudad medieval europea*, editat per Jesús Ángel Solórzano

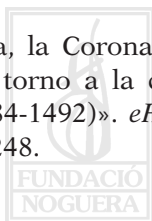

- Telechea i Arnaldo Sousa Melo, 315-347. Logronyo: Instituto de Estudios Riojanos, 2018.
- JUNCOSA BONET, Eduard. «El pols dels monarques contra l'oligarquia barcelonina a finals de l'Edat Mitjana». En *Ciutat, monarquia i formacions estatals, segles XIII-XVIII*, 83-93. Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona, 2018. <http://ajuntament.barcelona.cat/arxiunicipal/arxiuhistoric/sites/default/files/xivchb_-_comunicacions_26_2_2018.pdf>.
- *Estructura y dinámicas de poder en el señorío de Tarragona. Creación y evolución de un dominio compartido (ca. 1118-1462)*. «Anejos del Anuario de Estudios Medievales» 74. Barcelona: CSIC, 2015.
 - «Segles xv i xvi (1412-1516)». En *Història de l'ajuntament de Barcelona. Dels orígens al 1808*, editat per Manel Risques Corbella, 106-163. Barcelona: Enciclopèdia Catalana; Ajuntament de Barcelona, 2007.
 - «“Si-s volia conservar en sa bona fortuna...” La sociedad perfecta, el buen gobierno y la ciudad ideal según las tesis de Francesc Eiximenis». En *Medievo utópico. Sueños, ideales y utopías en el imaginario medieval*, editat per Martín Alvira Cabrer i Jorge Díaz Ibáñez, 155-172. Madrid: Sílex, 2011.
- LACARRA DE MIGUEL, José María. «Le budget de la ville de Saragosse au xve siècle: dépenses et recettes». En *Finances et comptabilité urbaines du XIIIe au XVIIe siècle / Financiën en boekhouding der steden van de XIIIe tot de XVIIe eeuw. Colloque International / International Colloquium. Blankenberge, 6-9-IX-1962. Actes / Handelingen*, 381-384. «Collection Histoire» / «Historische Uitgaven» 7. Brussel-les: Pro Civitate, 1964.
- LADERO QUESADA, Miguel Ángel. «Las haciendas concejiles en la Corona de Castilla: una visión de conjunto». En *Finanzas y fiscalidad municipal. V Congreso de Estudios Medievales*, 7-71. Lleó: Fundación Sánchez-Albornoz, 1997.
- «Lo antiguo y lo nuevo de la investigación sobre fiscalidad y poder político en la Baja Edad Media hispánica». En *Estados y mercados financieros en el occidente cristiano (siglos XIII-XVI)*. *Actas de la XLI Semana de Estudios Medievales de Estella*, 13-54. Pamplona: Gobierno de Navarra, 2015.
- MARTÍNEZ FERRANDO, Jesús Ernest. *Pere de Portugal, «rei dels catalans», vist a través dels registres de la seva cancelleria*. «Memòries de la Secció Històrico-arqueològica» VIII. Barcelona: La renaixença, 1936.
- *Tragedia del insigne condestable don Pedro de Portugal*. Madrid: CSIC - Instituto Jerónimo Zurita, 1942.

- MARTÍNEZ FERRANDO, Jesús Ernest i Federico UDINA MARTORELL, ed. *Índice cronológico de la Colección de Documentos Inéditos del Archivo de la Corona de Aragón*. Vol. 2. XLII. Barcelona: Dirección General de Archivos y Bibliotecas, 1973.
- MAYOL I LLOMPART, Antoni. «De l'origen del deute públic a la crisi financera: Alcúdia i les estratègies inòqües de reducció del deute (1350-1460)». En *El crèdit i el sistema financer del Regne de Mallorca (segles XIV-XV)*, editat per Pau Cateura Benàsser, 41-64. Palma: Universitat de les Illes Balears, 2009.
- «La universitat d'Inca (1436-1437). Finances i fiscalitat a través del llibre del clavari Bartomeu Estrany». En *8es jornades d'estudis locals*, 77-92. Inca: Ajuntament d'Inca, 2007.
- MENJOT, Denis. «Les dépenses municipales de Murcie (1391-1460)». En *La fiscalité des villes au Moyen Âge (Occident méditerranéen) 3. La redistribution de l'impôt*, editat per Denis Menjot i Manuel Sánchez Martínez, 67-80. Tolosa: Privat, 2002.
- MENJOT, Denis i Manuel SÁNCHEZ MARTÍNEZ, ed. *La fiscalité des villes au Moyen Âge (France méridionale, Catalogne et Castille). 1: Étude des Sources*. Tolosa: Privat, 1996.
- *La fiscalité des villes au Moyen Âge (Occident méditerranéen). 2. Les systèmes fiscaux*. Tolosa: Privat, 1999.
- *La fiscalité des villes au Moyen Âge (Occident méditerranéen) 3. La redistribution de l'impôt*. Tolosa: Privat, 2002.
- *La fiscalité des villes au Moyen Âge (Occident méditerranéen) 4. La gestion de l'impôt*. Tolosa: Privat, 2004.
- MIQUEL MILIAN, Laura. «Barcelona i els seus reis: la relació del Consell de Cent amb els monarques "intrusos" durant la guerra civil catalana». *eHumanista IVITRA* 14 (2018): 92-109.
- «Controlar los salarios públicos en tiempos de crisis: las retribuciones municipales en la Barcelona del siglo xv». En *Trabajar en la ciudad medieval europea*, editat per Jesús Ángel Solórzano Telechea i Arnaldo Sousa Melo, 189-208. Logronyo: Instituto de Estudios Riojanos, 2018.
- «El precio de la rebelión: el endeudamiento de la Diputació del General de Catalunya durante la guerra civil catalana (1462-1472)». *Studia Historica, Historia Medieval* 40, núm. 1 (2022): 119-141.
- «La estructura del primer banco público de Europa: la Taula de Canvi de Barcelona (siglo xv)». *Medievalismo* 29 (2019): 297-321.

- MIQUEL MILIAN, Laura. «La guerra civil catalana i la crisi financera de Barcelona durant el regnat de Joan II (1458-1479)». Tesi doctoral, Universitat de Girona, 2020. <<http://hdl.handle.net/10803/670979>>.
- «Les finances municipals de Barcelona: aproximació a través d'un llibre de clavaria (1414)». En *Renda feudal i fiscalitat a la Catalunya baixmedieval. Estudis dedicats a Manuel Sánchez Martínez*, editat per Jordi Morelló Baget, Pere Orti Gost i Pere Verdés Pijuan, 279-319. «Anejos del Anuario de Estudios Medievales» 75. Barcelona: Consejo Superior de Investigaciones Científicas, 2018.
 - «The Taula de Canvi of Barcelona: Success and Troubles of a Public Bank in the Fifteenth Century». *Journal of Medieval Iberian Studies* 13, núm. 2 (2021): 236-253.
- MIQUEL MILIAN, Laura i Albert REIXACH SALA. «Enregistrer la prise de décision dans les conseils municipaux de la Catalogne du Bas Moyen Âge». En *La voix des assemblées. Quelle démocratie urbaine au regard des registres de délibérations? Méditerranée-Europe XIIIe-XVIIIe siècle*, editat per François Otchakovsky-Laurens i Laure Verdon, 35-50. Aix-en-Provence: Presses Universitaires de Provence, 2021.
- MIRA JÓDAR, Antonio José. «Administración financiera y contabilidad municipal en Alcoy (siglos XIV-XVI)». En *La fiscalité des villes au Moyen Âge (Occident méditerranéen) 4. La gestion de l'impôt*, editat per Denis Menjot i Manuel Sánchez Martínez, 24-37. Tolosa: Privat, 2004.
- *Las finanzas del municipio. Gestión económica y poder local. Sueca (s. XIV-XV)*. València: Diputació de València, 1997.
- MIRALLES, Melcior. *Crònica i dietari del capellà d'Alfons el Magnànim*, editat per Mateu Rodrigo Lizondo. «Fonts Històriques Valencianes». València: Universitat de València, 2011.
- MOLAS RIBALTA, Pere. «L'etapa final del Consolat del Pont de Campderà. Un tribunal tècnic de la indústria drapera a Barcelona». *Pedralbes: Revista d'Història Moderna* 9 (1989): 139-155.
- MORELLÓ BAGET, Jordi. «Finanzas hospitalarias y deuda pública: los censales de la Santa Creu de Barcelona en torno a 1500». En *Ciudad y hospital en el Occidente europeo (1300-1700)*, editat per Teresa Huguet Termes, Pere Verdés Pijuan, Jon Arrizabalaga i Manuel Sánchez Martínez, 211-261. Lleida: Milenio, 2014.
- *Fiscalitat i deute públic en dues viles del Camp de Tarragona. Reus i Valls, segles XIV-XV*. «Anejos del Anuario de Estudios Medievales» 43. Barcelona: Consejo Superior de Investigaciones Científicas, 2001.

- MORELLÓ BAGET, Jordi. «La intervención de las cuentas municipales: la actuación de los oidors en Reus y Valls (siglos XIV-XV)». En *La fiscalité des villes au Moyen Âge (Occident méditerranéen) 4. La gestion de l'impôt*, editat per Denis Menjot i Manuel Sánchez Martínez, 259-271. Tolosa: Privat, 2004.
- «Les finances municipals a Reus segons un llibre de clavaria de 1359». En *Funcionament de les finances locals al llarg de la història (Actes del III Congrés Internacional d'Història Local de Catalunya. Barcelona, 17-18 de novembre de 1995)*, 171-183. L'Avenç, 1996.
 - *Reus en el trànsit a la modernitat: fiscalitat i finances d'una vila en vies de creixement*. Reus: Associació d'Estudis Reusencs, 2003.
- MUELLER, Reinhold C. *The Venetian Money Market. Banks, Panics, and the Public Debt, 1200-1500*. Baltimore, Londres: Johns Hopkins University Press, 1997.
- MUNRO, John H. «The Medieval Origins of the Financial Revolution: Usury, Rentes, and Negotiability». *The International History Review* 25, núm. 3 (2003): 505-562.
- MUTGÉ I VIVES, Josefina. *La ciudad de Barcelona durante el reinado de Alfonso el Benigno*. Barcelona: CSIC, 1987.
- «L'abastament de peix i de la carn a Barcelona en el primer terç del segle XIV». En *Alimentació i societat a la Catalunya medieval*, 109-136. Barcelona: CSIC, 1988.
 - *Política, urbanismo y vida ciudadana en la Barcelona del siglo XIV*. Barcelona: CSIC-IMF, 2004.
 - «Preocupacions del govern municipal barceloní en el 1371, a través dels "Testaments dels Consellers"». *Acta Historica et Archaeologica Mediaevalia* 23/24 (2003 2002): 331-351.
- MUXELLA PRAT, Imma. «La Terra en guerra. L'acció de les institucions durant el regnat de Renat d'Anjou (1466-1472)». Tesi doctoral, Universitat de Barcelona, 2013. <<http://hdl.handle.net/10803/112055>>.
- «Mar i institucions: un episodi corsari en temps de crisi (1459-1461)». *Pedralbes: Revista d'Història Moderna* 28 (2008): 281-296.
- NAVARRO ESPINACH, Germán. *Cuentas del concejo de Mirambel (1472-1489)*. Saragossa: Universidad de Zaragoza, Instituto de Estudios Turoleses, 2008.
- ORTEGO RICO, Pablo. «Castilla, la Corona de Aragón y el Papado. Relaciones financieras en torno a la cruzada y décima durante la guerra de Granada (1484-1492)». *eHumanista: Journal of Iberian Studies* 43 (2019): 199-248.

- ORTI GOST, Pere. «El Consell de Cent durant l'Edat Mitjana». *Barcelona Quaderns d'Història* 4 (2001): 21-48.
- «La estructura del gasto municipal en Barcelona (1360) y Sant Feliu de Guíxols (1361-1362)». En *La fiscalité des villes au Moyen Âge (Occident méditerranéen)* 3. *La redistribution de l'impôt*, editat per Denis Menjot i Manuel Sánchez Martínez, 127-136. Tolosa: Privat, 2002.
- «Les finances municipals de la Barcelona dels segles XIV i XV: Del censal a la Taula de Canvi». *Barcelona Quaderns d'Història* 13 (2007): 257-282.
- «Les premières sources fiscales de la municipalité de Barcelona (1300-1350)». En *La fiscalité des villes au Moyen Âge (France méridionale, Catalogne et Castille)*, editat per Denis Menjot i Manuel Sánchez Martínez, 1: *Étude des Sources*: 91-99. Tolosa: Privat, 1996.
- *Renda i fiscalitat en una ciutat medieval: Barcelona, segles XII-XIV*. Barcelona: Consejo Superior de Investigaciones Científicas, 2000.
- ORTI GOST, Pere i Pere VERDÉS PIJUAN. «The Crisis of Public Finances in the Towns of Late Medieval Catalonia (1350-1500)». En *XLVII Settimana di Studi. Le crisi finanziarie: gestione, implicazioni sociali e conseguenze nell'età preindustriale*, 199-221. Florència: Firenze University Press, 2016.
- PALACIOS MARTÍN, Bonifacio i María Isabel FALCÓN PÉREZ. «La hacienda municipal de Zaragoza a mediados del siglo XV (1440-1472)». En *Historia de la hacienda española (épocas antigua y medieval)*, 539-606. Madrid: Instituto de Estudios Fiscales, 1982.
- PASSOLA, Josep M. *Els orígens de la banca pública: les taules de canvi municipals*. Sabadell: AUSA, 1999.
- PÉQUIGNOT, Stéphane. «Négociier la sujétion? Les Catalans et le choix de nouveaux seigneurs durant la 'guerre civile catalane'». En *El Compromiso de Caspe (1412), cambios dinásticos y Constitucionalismo en la Corona de Aragón*, editat per Isabel Falcón, 620-629. Saragossa: Obra Social de Ibercaja, 2013.
- RAUFAST CHICO, Miguel. «Ceremonia y conflicto: entradas reales en Barcelona en el contexto de la guerra civil catalana (1460-1473)». *Anuario de Estudios Medievales* 38/2 (2008): 1037-1085.
- «¿Negociar la entrada del rey? La entrada real de Juan II en Barcelona (1458)». *Anuario de Estudios Medievales* 36/1 (2006): 295-333.

- RAUFAST CHICO, Miguel. «¿Recibir al primogénito? Política y ceremonia en las entradas del príncipe de Viana en Barcelona (1460-1461)». En *Cataluña y Navarra en la Baja Edad Media*, editat per Eloísa Ramírez Vaquero i Roser Salicrú i Lluch, 265-321. Pamplona: Universidad Pública de Navarra / Nafarroako Unibertsitate Publikoa, 2010.
- «¿Un mismo ceremonial para dos dinastías? Las entradas reales de Martín el Humano (1397) y Fernando I (1412) en Barcelona». En *la España Medieval* 30 (2007): 91-130.
- REIXACH SALA, Albert. *Finances públiques i mobilitat social a la Catalunya de la baixa edat mitjana: Girona 1340-1440*. «Anejos del Anuario de Estudios Medievales» 77. Madrid: Consejo Superior de Investigaciones Científicas, 2018.
- *Institucions locals i elits a la Catalunya baixmedieval (Girona, 1345-1445)*. Vol. I. «Estudis» 79. Barcelona: Fundació Noguera, 2019.
- «La promoción de símbolos identitarios en tiempos de “crisis”: el caso de las ciudades y villas catalanas entre mediados del siglo XIV y finales del siglo XV». *Hispania* LXXX, núm. 265 (2020): 343-372.
- «Municipi, finances i elits locals en una ciutat catalana baixmedieval: Girona (1345-1445)». Tesis doctoral, Universitat de Girona, 2015. <<http://www.tdx.cat/handle/10803/327319>>.
- RIERA VIADER, Sebastià. «Les fonts municipals del període 1249-1714. Guia d'investigació». *Barcelona Quaderns d'Història* 4 (2001): 239-275.
- RIERA VIADER, Sebastià i Manuel ROVIRA SOLÀ. «Gabriel Canyelles i el redreç de l'escribania major del consell de Barcelona de 1433». En *A l'entorn de la Barcelona medieval: estudis dedicats a la doctora Josefina Mutgé i Vives*, editat per Manuel Sánchez Martínez, Ana Gómez Rabal, Roser Salicrú i Lluch i Pere Verdés Pijuan, 387-398. «Anejos del Anuario de Estudios Medievales» 73. Barcelona: Consejo Superior de Investigaciones Científicas, 2013.
- RISQUES CORBELLA, Manel, ed. *Història de l'ajuntament de Barcelona. Dels orígens al 1808*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana; Ajuntament de Barcelona, 2007.
- ROBERDS, William i François R. VELDE. «Early Public Banks I». En *Money in the Western Legal Tradition: Middle Ages to Bretton Woods*, editat per David Fox i Wolfgang Ernst, 321-358. Oxford: Oxford University Press, 2016.
- ROUSTIT, Yvan. «La consolidation de la dette publique à Barcelone au milieu du XIVe siècle». *Estudios de Historia Moderna* 4 (1954): 14-156.

- RUBIO VELA, Agustín. *L'escrivania municipal de València als segles XIV i XV: burocràcia, política i cultura*. València: Consell Valencià de Cultura, 1995.
- RYDER, Alan. *The Wreck of Catalonia. Civil War in the Fifteenth Century*. Oxford: Oxford University Press, 2007.
- SABATÉ CURULL, Flocel. «Ciudad e identidad en la Cataluña bajomedieval». En *Ante su identidad. La ciudad hispánica en la Baja Edad Media*, editat per José Antonio Jara Fuente, 177-214. Conca: Ediciones de la Universidad de Castilla-La Mancha, 2013.
- *Lo senyor rei és mort! Actitud i cerimònies dels municipis catalans baixmedievals davant la mort del monarca*. Lleida: Edicions de la Universitat de Lleida, 1994.
- SÁNCHEZ DE MOVELLÁN TORENT, Isabel. «El Consell de Cent barceloní i les seves relacions amb la Diputació del General en el període 1454-1458». *Barcelona Quaderns d'Història* 5 (2001): 79-85.
- *La Diputació del General de Catalunya (1413-1479)*. «Memòries de la Secció Històrico-arqueològica» LXIII. Barcelona: Generalitat de Catalunya, Institut d'Estudis Catalans, 2004.
- SÁNCHEZ MARTÍNEZ, Manuel. *El naixement de la fiscalitat d'Estat a Catalunya (segles XII-XIV)*. Vic, Girona: Eumo, Universitat de Girona, 1995.
- «Fiscalidad y finanzas de una villa señorial catalana: Castelló d'Empúries, 1381-1382». En *Pagar al rey en la Corona de Aragón durante el siglo XIV (Estudios sobre fiscalidad y finanzas reales y urbanas)*, 461-522. «Anejos del Anuario de Estudios Medievales» 50. Barcelona: Consejo Superior de Investigaciones Científicas, 2003.
- «Las cuentas de un hospital medieval: la Santa Creu de Barcelona (1430-1431)». En *Ciudad y hospital en el Occidente europeo (1300-1700)*, editat per Teresa Hugué Termes, Pere Verdés Pijuan, Manuel Sánchez Martínez i Jon Arrizabalaga, 177-209. Lleida: Milenio, 2014.
- «Las primeras emisiones de deuda pública por la Diputación del General de Cataluña (1365-1369)». En *La deuda pública en la Cataluña bajomedieval*, per Manuel Sánchez Martínez, 219-258. «Anejos del Anuario de Estudios Medievales» 68. Barcelona: Consejo Superior de Investigaciones Científicas, 2009.
- *Pagar al rey en la Corona de Aragón durante el siglo XIV (Estudios sobre fiscalidad y finanzas reales y urbanas)*. «Anejos del Anuario de Estudios Medievales» 50. Barcelona: Consejo Superior de Investigaciones Científicas, 2003.

- SANMARTÍ ROSET, Montserrat i Isabel COMPANYS FARRERONS, ed. *Actes municipals de Tarragona: 1400-1401, 1401-1402*. Tarragona: Ajuntament de Tarragona, 2011.
- SANS I TRAVÉ, Josep Maria, ed. *Dietari o Llibre de Jornades (1411-1484) de Jaume Safont*. «Textos i documents» 28. Barcelona, Lleida: Fundació Noguera, Pagès editors, 1992.
- *Dietaris de la Generalitat de Catalunya*. Vol. 1. Anys 1411 a 1539. 10 vol. Barcelona: Generalitat de Catalunya, 1994.
- SCHWARTZ I LUNA, Frederic i Francesc CARRERAS I CANDI, ed. *Manual de novells ardots, vulgarment apellat dietari del Antich Consell Barceloní*. Vol. 1. Barcelona: Imprempta de Henrich y Companyia, 1892.
- *Manual de novells ardots, vulgarment apellat dietari del Antich Consell Barceloní*. Vol. 2. Barcelona: Imprempta de Henrich y Companyia, 1893.
- *Manual de novells ardots, vulgarment apellat dietari del Antich Consell Barceloní*. Vol. 3. Barcelona: Imprempta de Henrich y Companyia, 1894.
- SOBREQUÉS I CALLICÓ, Jaume. «Aspectos económicos de la vida en Barcelona durante la Guerra Civil catalana de 1462-1472. (Los gastos municipales de 1462-1465)». *Cuadernos de Historia Económica de Cataluña* 15 (1970 1969): 215-286.
- *Catálogo de la cancellería de Enrique IV de Castilla, señor del principado de Cataluña (lugartenencia de Juan de Beaumont, 1462-1464)*. Barcelona: Consejo Superior de Investigaciones Científicas, 1975.
- *Enric IV de Castella, senyor del principat de Catalunya*. «Episodis de la Història» 277-278. Barcelona: Dalmau, 1989.
- «Enrique IV de Castilla, rey de Cataluña (1462-1464)». Universitat de Barcelona, 1970.
- «Extraterritorialitat del poder polític del Consell de Cent durant la guerra civil catalana del segle xv». En *El món urbà a la Corona d'Aragó del 1137 als decrets de Nova Planta: XVII Congrés d'Història de la Corona d'Aragó*, editat per Salvador Claramunt Rodríguez, 3: 923-936. Barcelona: Publicacions de la Universitat de Barcelona, 2003.
- SOBREQUÉS I CALLICÓ, Jaume. «La Diputació del General i la Guerra Civil del segle xv». En *Història de la Generalitat de Catalunya. Dels orígens medievals a l'actualitat, 650 anys*, per Maria Teresa Ferrer i Mallol, 73-97, editat per Josep Maria Roig Rosich. «Monografies de la Secció Històrico-arqueològica» XIII. Barcelona: Generalitat de Catalunya, Institut d'Estudis Catalans, 2011.

- SOBREQUÉS I VIDAL, Santiago i Jaume SOBREQUÉS I CALLICÓ. *La guerra civil catalana del segle xv*. Vol. 1. *Causes i desenvolupament de la crisi*. 2 vol. Barcelona: Edicions 62, 1973.
- *La guerra civil catalana del segle xv*. Vol. 2. *La societat catalana durant el conflicte*. 2 vol. Barcelona: Edicions 62, 1973.
- SOLDEVILA, Ferran. *Història de Catalunya*. 2a ed. Barcelona: Alpha, 1962.
- SUÁREZ FERNÁNDEZ, Luis. *Enrique IV de Castilla*. Barcelona: Ariel, 2001.
- TRÉTON, Rodrigue, ed. *El llibre de les monedes de Barcelona i dels florins d'or d'Aragó. Compilació redactada per Jaume Garcia, arxiver reial de Barcelona, per a ús de la seca de Perpinyà. «Textos i documents» 43*. Barcelona: Fundació Noguera, 2009.
- TRIANO MILÁN, José Manuel. *La llamada del rey y el auxilio del reino. Del pedido regio a las contribuciones de la Santa Hermandad (1406-1498)*. Sevilla: Universidad de Sevilla, 2018.
- TURULL RUBINAT, Max. *La configuració jurídica del municipi baix-medieval: règim municipal i fiscalitat a Cervera entre 1182-1430*. Barcelona: Fundació Noguera, 1990.
- TURULL RUBINAT, Max i Vicenç AGUADO I CUDOLA. «Per a “esquivar tota sospita i engany”: les regles essencials per a la formació de la voluntat de la “universitas” i el procediment d'adopció d'acords dels consells municipals a Catalunya a través dels llibres d'actes (Cervera, 1332-1333)». *Revista de Dret Històric Català* 16 (2017): 201-252.
- TURULL RUBINAT, Max i Pere VERDÉS PIJUAN. «Sobre la hisenda municipal a “Constituciones y altres drets de Cathalunya” (1704)». En *Fiscalidad real y finanzas urbanas en la Cataluña medieval*, editat per Manuel Sánchez Martínez, 121-154. Barcelona: Consejo Superior de Investigaciones Científicas, 1999.
- USHER, Abbott Payson. *The Early History of Deposit Banking in Mediterranean Europe*. Vol. 1. 2 vol. Cambridge: Harvard University Press, 1943.
- VALLS TABERNER, Ferran. «La Consueta Municipal de Barcelona de 1389». *Revista Jurídica de Catalunya* XXXII (1925): 335-355.
- VELA AULESA, Carles. «Les ordinacions de mercaderies encamerades o falsificades. Evolució del control municipal sobre la qualitat de les espècies i les drogues (segles XIV-XV)». *Barcelona Quaderns d'Història* 5 (2001): 19-45.
- VERDÉS PIJUAN, Pere. «Administrar les pecúnies i béns de la Universitat. La política fiscal i les estratègies financeres d'un municipi a la

- baixa edat mitjana (Cervera, 1387-1516)». Tesi doctoral, Universitat de Barcelona, 2004.
- VERDÉS PIJUAN, Pere. «Barcelona, capital del mercat del deute públic català». *Barcelona Quaderns d'Història* 13 (2007): 283-311.
- «Las elites urbanas de Cataluña en el umbral del s. xv: entre el discurso político y el mito historiográfico». En *La Corona de Aragón en el centro de su historia. El Interregno y el Compromiso de Caspe (1410-1412)*, editat per José Ángel Sesma Muñoz, 147-164. Saragossa: Gobierno de Aragón, 2011.
 - «Les finances del clavari. Abast, límits i funcionament (Cervera, 1442)». *Anuario de Estudios Medievales* 29 (1999): 1133-1164.
 - «Les sources fiscales et financières des municipalités catalanes aux xive et xv siècles. Le cas de Cervera». En *La fiscalité des villes au Moyen Âge (France méridionale, Catalogne et Castille). 1: Étude des Sources*, editat per Denis Menjot i Manuel Sánchez Martínez, 163-74. Tolosa: Privat, 1996.
 - «Los libros del racional de Manresa (1408-1412): la clave de un sistema financiero municipal». En *El sistema financiero a finales de la Edad Media: instrumentos y métodos*, editat per Pere Orti Gost i Pere Verdés Pijuan, 139-186. València: Universitat de València, 2020.
- VICENS VIVES, Jaume. *Els Trastàmars (segle xv)*. Història de Catalunya. «Biografies Catalanes» 8. Barcelona: Editorial Vicens Vives, 1991.
- *Ferran II i la ciutat de Barcelona: 1479-1516*. Barcelona: Tipografia Emporium, 1936.
 - *Historia de los remensas en el siglo xv*. Barcelona: Consejo Superior de Investigaciones Científicas - Instituto Jerónimo Zurita, 1945.
 - *Juan II de Aragón (1398-1479): monarquía y revolución en la España del siglo xv*. Editat per Paul H. Freedman i Josep M. Muñoz i Lloret. Pamplona: Urgoiti editores, 2003.
- VICIANO NAVARRO, Pau. «Ingrés i despesa d'una vila valenciana del Quatrecentes. Les finances municipals de Castelló de la Plana (1426-1427)». *Boletín de la Sociedad Castellonense de Cultura* LXVI (1990): 635-664.
- WOLFF, Philippe. «Finances et vie urbaine: Barcelona et Toulouse au debut du xve siècle», 691-704. Barcelona: Universitat de Barcelona, 1965.
- ZALAMA RODRÍGUEZ, Miguel Ángel i Jesús F. PASCUAL MOLINA. *Testamento y codicilos de Juan II de Aragón, y última voluntad política de*

Fernando I: política y artes. Saragossa: Institución Fernando el Católico, 2017.

ZEILINGER, Gabriel. *Lebensformen im Krieg. Eiene Alltags- und Erfahrungsgeschichte des süddeutschen Städtekriegs 1449/1450.* Stuttgart: Steiner, 2007.

ZURITA, Jerónimo. *Anales de la Corona de Aragón.* Editat per Ángel Canelas López. Vol. 7. Saragossa: Institución Fernando el Católico (CSIC), 1977.

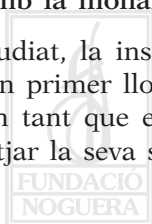

EL CONTEXT POLÍTIC: MÉS ENLLÀ DEL MUNICIPI

Abans d'introduir-nos plenament en el govern i en l'administració financera del municipi barceloní durant la segona meitat del segle xv, convé situar-lo en un context polític i històric més ampli. Durant les darreres dècades de l'edat mitjana el govern de la capital catalana no fou competència exclusiva de les institucions pròpies del municipi, sinó que dos actors més també hi jugaren un paper a vegades del tot determinant: d'una banda, la monarquia, i de l'altra, la Diputació del General. De la mateixa manera, quan esclatà la guerra amb Joan II la ciutat no s'enfrontà tota sola al rei i als seus aliats, malgrat que a vegades pogué arribar a semblar-ho. De fet, va ser l'estreta col·laboració entre la ciutat, la Diputació i els successius monarques rebels, sovint esquitxada amb enfrontaments d'importància major o menor, allò que marcà el destí de la capital catalana entre 1458 i 1479. Per aquesta raó, el present capítol s'ha dividit en dos apartats, cada un d'ells dedicat a un dels organismes esmentats. En el primer es tractarà la relació dels monarques amb la Ciutat Comtal, tant amb el mateix Joan II com amb els que se succeïren entre 1462 i 1472. El segon s'ocuparà de la Diputació i el Consell del Principat i la seva estreta col·laboració amb el municipi, particularment al llarg del conflicte civil. Això donarà peu en el següent capítol a posar el focus en l'organització del govern barceloní i el funcionament dels diferents òrgans que el conformaven.

Les turbulentes relacions amb la monarquia

Al llarg del període estudiat, la institució monàrquica va ser liderada per quatre figures. En primer lloc, Joan II de la dinastia dels Trastàmara, el rei legítim en tant que era germà i hereu d'Alfons el Magnànim. Després de rebutjar la seva senyoria l'any 1462, els líders

barcelonins i els de la Diputació apostaren per nomenar fins a tres monarques diferents, els quals posteriorment serien denominats amb el malnom de «reis intrusos».¹ Aquests monarques foren Enric IV de Castella, Pere, conestable de Portugal, i Renat d'Anjou. Personatges de caràcter diametralment oposat, el paper que jugaren tant ells personalment com els seus oficials durant el conflicte fou molt divers, i el mateix succeí amb les relacions amb la capital catalana.² La signatura de la Capitulació de Pedralbes la tardor de 1472 no només suposà la fi d'una llarga guerra de més de deu anys, sinó també la recuperació per part de Joan II de la sobirania sobre Barcelona. Per tot això, aquest primer apartat s'ha dividit en cinc seccions: la primera sobre la Ciutat Comtal i Joan II durant els seus primers anys de regnat, abans de l'esclat del conflicte civil; la segona, tercera i quarta dedicades a cada un dels reis intrusos, i la darrera recuperarà la figura del vell monarca aragonès per tal de tractar el temps transcorregut entre la fi de la guerra i la seva mort. En totes elles es presentarà una visió limitada, de caràcter més aviat panoràmic, de la relació entre els diferents reis i la ciutat, tot incidint de manera especial en les epístoles intercanviades entre els monarques o els seus representants i els dirigents municipals.

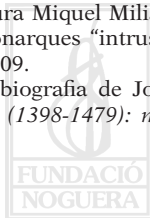
JOAN II: EL CAMÍ CAP A LA GUERRA

La història de Joan II i Barcelona no començà l'estiu de 1458, quan arribaren a la Península les notícies de la mort d'Alfons el Magnànim des de la llunyana Nàpols.³ L'absència del seu germà gran i el fet que el maig de 1454 el nomenés lloctinent de Catalunya, càrrec que retin-

1. De fet, aquest és el nom de la secció de l'Arxiu de la Corona d'Aragó que correspon a la documentació emanada de les seves cancelleries. A més a més dels registres dels tres reis mencionats, també en trobem de Lluís XIII i Lluís XIV, per la seva intervenció en la revolució de 1640, i de l'arxiduc Carles durant la Guerra de Successió: Sobrequés i Callicó, *Catálogo de la cancellería de Enrique IV de Castilla, señor del principado de Cataluña (lugartenencia de Juan de Beaumont, 1462-1464)*, 4. És ben coneguda la decisió presa el novembre de 1472 per Joan II de conservar els registres de cancelleria dels que havien estat els seus adversaris durant deu anys: Jesús Ernest Martínez Ferrando i Federico Udina Martorell, dir., *Índice cronológico de la Colección de Documentos Inéditos del Archivo de la Corona de Aragón*, vol. 2, XLII (Barcelona: Dirección General de Archivos y Bibliotecas, 1973), 325.

2. Una primera versió de la part corresponent als reis intrusos inclosa en aquest capítol va aparèixer publicada a Laura Miquel Milian, «Barcelona i els seus reis: la relació del Consell de Cent amb els monarques "intrusos" durant la guerra civil catalana», *eHumanista IVITRA* 14 (2018): 92-109.

3. Avui en dia, la principal biografia de Joan II segueix sent l'obra ja clàssica de Vicens Vives, *Juan II de Aragón (1398-1479): monarquía y revolución en la España del siglo xv*.

gué fins al moment de ser entronitzat, facilità que ja uns anys abans de cenyir la corona aragonesa els seus futurs súbdits i ell comencessin a conèixer-se mútuament. No hi ha dubte que des de l'inici es tractà d'una relació força complicada, especialment en el cas de Barcelona, on havia intervingut en el cèlebre conflicte entre la Busca i la Biga.⁴ Les darreres Corts convocades per Alfons l'any 1454, en les quals no només el rei mai hi fou present, sinó que ni tan sols pogueren arribar a clausurar-se, evidenciaren l'existència d'una distància creixent entre la monarquia i bona part dels seus vassalls, alhora profundament dividits entre ells.⁵ Pel que fa a Joan concretament, al llarg de la lloctinència es mostrà favorable a les polítiques filoremences i disposat a escoltar les reclamacions de la Busca, de tal forma que, com remarca Vicens Vives, fou de fet ell qui en 1455 legitimà la reforma del govern barceloní iniciada per Galceran de Requesens dos anys abans.⁶ En ascendir al tron, la política de Joan II envers el Principat i la seva capital seguiren les tendències ja intuïdes durant el període precedent.

Des de Tudela, Joan s'assabentà de la defunció del seu germà el 15 de juliol de 1458, i inicià llavors el viatge cap a les seves noves terres per tal de presentar-s'hi com a flamant sobirà.⁷ Dos dies després, el Consell barceloní es reuní i decidí «que per part de aquesta ciutat ne fos scrit al senyor rey de Navarra intitulant-lo rey de Aragó, etc., com per los motius largament especificats per los dits advocats la vera e recta successió se pertanyia al dit senyor, e scrúpol algú causar no s'i podia».⁸ El dia 23 ja era a Saragossa, des d'on escriví una carta

4. Batlle i Gallart, *La crisis social y económica de Barcelona a mediados del siglo xv*, 1973.

5. Sobre les Corts de 1454-1458, vegeu Sobrequés i Vidal i Sobrequés i Callicó, *La guerra civil catalana del segle xv*, 1: 41-127. Vicens Vives situà clarament el focus inicial de malestar en la lloctinència de Maria de Castella (1432-1453), tot remarcant que durant aquell temps «se acumularon en el país tantos materiales explosivos como para hacer inevitable un estallido revolucionario inmediato»: Vicens Vives, *Juan II de Aragón (1398-1479): monarquía y revolución en la España del siglo xv*, 185.

6. Vicens Vives, *Juan II de Aragón (1398-1479): monarquía y revolución en la España del siglo xv*, 186. Vicens incideix en el fet que els capítols de la reforma van ser entregats per Requesens l'1 de maig de 1455, aprovats per Alfons el 7 d'octubre i, finalment, legitimats per Joan per via de provisió el 30 de novembre d'aquell any.

7. Vicens Vives, 191. Alfons morí la matinada del 27 de juny de 1458, però el correu notificant-ho no arribà a Barcelona fins el 12 de juliol a la nit: Schwartz i Luna i Carreras i Candi, *Manual de novells ardots*, 1893, 2: 290; Sans i Travé, *Dietari o Llibre de Jornades (1411-1484) de Jaume Safont*, 104.

8. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 12, f. 40r-40v, 17-VIII-1458. Malauradament, aquesta primera carta enviada a Joan II com a rei no es conserva, ja que el registre de *Lletres closes* s'interromp entre juliol de 1457 i setembre de 1458.

als consellers en la qual els prometia gestionar els temes relatius a la ciutat amb el mateix interès que el rei finat.⁹ Es tracta de la segona de les 120 missives enviades a l'executiu municipal per Joan II des del moment en què heretà la corona fins a l'esclat de la guerra civil.¹⁰ La correspondència freqüent obeïa sobretot al fet que, tal com es veurà tot seguit, el monarca passà temporades més aviat curtes a la Ciutat Comtal. En primer lloc, perquè la seva recent ascensió al tron l'obligava a visitar un bon nombre dels seus territoris peninsulars per tal de jurar les lleis corresponents i rebre homenatge. En segon lloc, com a conseqüència dels acords pactats a la Capitulació de Vilafranca en 1461, responsables del fet que Joan II s'hagués de mantenir per força allunyat del Principat fins a l'inici del conflicte català. Davant l'absència reial, doncs, calgué recórrer a la comunicació epistolar. La distribució de les cartes enviades pel sobirà al Consell barceloní és força desigual en el temps. De fet, la majoria les escriví entre l'estiu de 1458 i la primavera de 1461 i, després, entre l'estiu i la tardor del dit any. A partir de llavors, els consellers es comunicaren amb la reina Joana, lloc-tinent del seu marit com a tutora de l'infant Ferran. Això no obstant, evidentment la correspondència anà en ambdues direccions, de manera que als registres de *Lletres closes* hi trobem fins a 129 epístoles redactades en nom dels representants municipals, de les quals vora la meitat corresponen a l'any 1459. La darrera, que ja no obtingué resposta per part del monarca, s'envià el 12 de maig de 1462.¹¹

Joan havia entrat a Barcelona el 22 de novembre de 1458, després d'haver estat visitat el dia anterior al monestir de Valldonzella pels consellers i altres prohoms de la ciutat.¹² El dia 23 ho feu la reina, Joana Enríquez.¹³ L'estada del matrimoni al cap i casal fou força breu. Després de coronar-se a Saragossa i de visitar la capital catalana, encara

9. Cabestany Fort, «Repertorio de cartas reales conservadas en el Instituto Municipal de Historia (1458-1479)», 127-128.

10. La primera l'escriví el 18 de juliol de 1458. Aquesta correspondència es troba regestada a Cabestany Fort, 127-160.

11. AHCB, 1B.VI, *Lletres Closes*, 23, f. 1r-1v, 12-V-1462.

12. Schwartz i Luna i Carreras i Candi, *Manual de novells ardots*, 1893, 2: 294; Sans i Travé, *Dietari o Llibre de Jornades (1411-1484) de Jaume Safont*, 106. Sobre la cerimònia d'entrada de Joan II a Barcelona, vegeu Raufast Chico, «¿Negociar la entrada del rey? La entrada real de Juan II en Barcelona (1458)». Safont assenyala que el dia 22 «los consellers no-s vestiren de nou, ans portaren lurs gramalles vermelles folrades de vays, ja velles, car lo Consell de Cent jurats deliberà que atenen que-lls havien més després que no devien, ultra la potestat e facultat a ells dada per la ciutat en armament de fustes e altres vanitats, que no-s vestissen ne despenguessen res».

13. Schwartz i Luna i Carreras i Candi, *Manual de novells ardots*, 1893, 2: 294.

els restava dirigir-se cap al sud i presentar-se com a nous sobirans a València, de manera que deixaren Barcelona el 10 de gener de 1459.¹⁴ No hi tornaren fins al desembre, de nou provinents d'Aragó, i hi romangueren fins al febrer següent.¹⁵

Com és sabut, l'any 1460 fou particularment complicat per a Joan II en l'àmbit familiar. El conflicte entre el rei i el seu fill gran, el príncep Carles de Viana, estava a punt de prendre unes proporcions insospitades que marcarien profundament l'agenda política del Principat. Al principi, però, pare i fill intentaren dirimir amistosament les seves diferències, iniciativa que es materialitzà amb la signatura de la Concordia de Barcelona el gener de 1460 i s'escenificà a través d'una nova entrada a la capital catalana, aquesta vegada conjunta i en aparent bona sintonia, el maig d'aquell any.¹⁶ Poc abans, el març anterior, Carles havia estat rebut per les autoritats barcelonines en un acte que, segons explica Vicens Vives, obeí no tant a «la decidida voluntad de un pueblo que ve en su persona al estandarte de su libertad herida por un maquiavélico monarca, sino por dos facciones opuestas [la Busca i la Biga] que entendían cautivarlo para sus fines particulares».¹⁷ Els reis marxaren de la capital l'agost de 1460 en direcció a Lleida, on Joan II havia convocat les Corts.¹⁸ En aquest sentit, Vicens Vives es fa ressò dels problemes que tingueren els barcelonins per escollir els seus síndics: la Busca i la Biga designaren els seus propis representants, de forma que Joan II es veié obligat a intervenir.¹⁹ Segons la cancelleria reial, aquesta discòrdia fou la causa originària de l'aixecament català.

14. Schwartz i Luna i Carreras i Candi, 2: 298; Sans i Travé, *Dietari o Llibre de Jornades (1411-1484) de Jaume Safont*, 108.

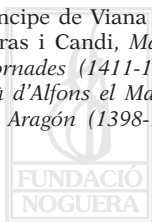
15. Schwartz i Luna i Carreras i Candi, *Manual de novells ardots*, 1893, 2: 325, 329; Sans i Travé, *Dietari o Llibre de Jornades (1411-1484) de Jaume Safont*, 113, 120.

16. Schwartz i Luna i Carreras i Candi, *Manual de novells ardots*, 1893, 2: 335; Sans i Travé, *Dietari o Llibre de Jornades (1411-1484) de Jaume Safont*, 122; Raufast Chico, «¿Recibir al primogénito? Política y ceremonia en las entradas del príncipe de Viana en Barcelona (1460-1461)».

17. Schwartz i Luna i Carreras i Candi, *Manual de novells ardots*, 1893, 2: 332; Sans i Travé, *Dietaris de la Generalitat de Catalunya*, 1: 153-154; Vicens Vives, *Juan II de Aragón (1398-1479): monarquía y revolución en la España del siglo xv*, 224-225. Sobre la rebuda de Carles, vegeu l'anàlisi de Raufast Chico, «¿Recibir al primogénito? Política y ceremonia en las entradas del príncipe de Viana en Barcelona (1460-1461)», 305-309.

18. Schwartz i Luna i Carreras i Candi, *Manual de novells ardots*, 1893, 2: 340; Sans i Travé, *Dietari o Llibre de Jornades (1411-1484) de Jaume Safont*, 123; Melcior Miralles, *Crònica i dietari del capellà d'Alfons el Magnànim*, 293.

19. Vicens Vives, *Juan II de Aragón (1398-1479): monarquía y revolución en la España del siglo xv*, 230.

Sigui això cert o no, el fet és que a partir de llavors, els esdeveniments se succeïren ràpidament. Un cop al Segrià, Joan II demanà a Carles que hi anés. El 2 de desembre el rei decidí ordenar l'arrest del seu fill i dels qui l'acompanyaven, fet que provocà una reacció gairebé unànime de rebuig. L'arribada de la nova a Barcelona dos dies després tingué de ben segur un efecte colpidor entre la ciutadania, malgrat que el dietari municipal només s'hi refereix de manera bastant lacònica amb les següents paraules: «lo dit die vench en la present Ciutat lamentosa nova, ço és que lo senyor Rey havia apresonat lo ínclit príncep fill seu, e apresona alguns de casa sua».²⁰ En canvi, altres cronistes contemporanis en fan una menció força més apassionada. És el cas de Jaume Safont, qui en el dietari de la Diputació escriví que «per la qual presó tota aquella nit e lo sendemà, axí per los convocats a la Cort com encara per tots los pobles de Leyda, tant hòmens com dones e infants, se moch gran dol e grans plor e gemechs per tota aquella ciutat».²¹ Ara bé, no només els convençuts antijoanistes es manifestaren en contra de la polèmica decisió del monarca. També alguns dels seus partidaris exposaren els seus dubtes i temors al respecte, o com a mínim les greus conseqüències que se'n podien derivar. Aquest fou el cas de Melcior Miralles, en l'obra del qual llegim que el rei, «malcontent del dit príncep, manà que fos pres lo príncep e mes en presó, de què fonc tan gran comoviment en la ciutat e tan gran avalot que tots los cortezans se agueren amagar, sentint la gran hira dels catalans e de les gents del príncep».²²

En tot cas, Joan II no es feu enrere, malgrat que la situació al Principat esdevenia dia a dia més alarmant. La nit del 3 de gener de 1461 aparegueren per diversos indrets de Barcelona uns pasquins on s'explicava l'empresonament «contra tota justícia» del príncep provocat per «la malvada informació a ell [Joan II] feta per lo traïdor de mossèn Galceran de Requesens, governador de Cathalunya», i es demanava que

20. Schwartz i Luna i Carreras i Candi, *Manual de novells ardots*, 1893, 2: 349.

21. Sans i Travé, *Dietaris de la Generalitat de Catalunya*, 1: 157. La inscripció que Safont feu al seu dietari personal és gairebé idèntica, si bé hi afegí l'eloqüent sentència «e de aquesta presó se seguiren molts mals en Cathalunya»: Sans i Travé, *Dietari o Llibre de Jornades (1411-1484) de Jaume Safont*, 124.

22. Miralles, *Crònica i dietari del capellà d'Alfons el Magnànim*, 293. Per la seva banda, Joan Francesc Boscà digué simplement que «la majestat del senyor rey pres en la çiutat de Leyda, per çertes consideracions son real ànimo movents, lo il·lustre don Karles, primogènit de la prefata majestat». És destacable la designació de Carles com a primogènit, precisament una de les concessions que Joan II no estava disposat a fer al seu fill gran: Boscà, *Memorial històric*, 85.

tothom s'armés i es dirigís a la Rambla per entrar en acció.²³ Aquesta data marca l'inici del que Batlle denomina «la campaña contra el gobernador [Requesens]», qui fugí de la ciutat passats cinc dies. Un mes després, consumada el que Vicens anomena «la revolución catalana del 7-8 de febrero de 1461», un bon nombre d'homes armats deixaven Barcelona al crit de «viaffos, visque lo senyor Rey e Don Carles primogènit, e muyren los traydors qui mal aconsellen lo dit S. R.».²⁴ Sembla que Joan II es veié superat per les circumstàncies, i el 25 de febrer cedí. A partir de llavors, i tal com quedà fixat en el text de la Capitulació de Vilafranca del 21 de juny, la relació entre monarca i Principat canvià radicalment. A la pràctica, el rei passava a trobar-se sotmès a la voluntat dels seus súbdits catalans, que havien aconseguit el nomenament de Carles com a lloctinent.²⁵ S'havia aconseguit l'objectiu que, segons Vicens, «el triunfante movimiento revolucionario catalán» havia perseguit amb les accions de l'hivern i la primavera de 1451: reduir a una mínima expressió l'autoritat monàrquica.²⁶ Fos com fos, semblava que les aigües s'havien calmat, com a mínim temporalment. A principis de juliol la Bandera tornava a la Ciutat Comtal, un cop completada la seva missió endegada «per raó del procés del somatent que la terra feya contra los malvats consellers del senyor rey».²⁷

En general, doncs, els barcelonins no culpaven directament el monarca dels errors comesos, sinó que —com era habitual en aquests casos— en feien responsables els seus assessors.²⁸ Ara bé, aquesta actitud indulgent canvià al cap de poc temps. Durant els mesos següents,

23. Sans i Travé, *Dietari o Llibre de Jornades (1411-1484) de Jaume Safont*, 126. Aquest episodi, obviat al dietari municipal, és recollit a Vicens Vives, *Juan II de Aragón (1398-1479): monarquía y revolución en la España del siglo xv*, 234 i a Batlle i Gallart, *La crisis social y económica de Barcelona a mediados del siglo xv*, 1973, 1: 356-357.

24. Vicens Vives, *Juan II de Aragón (1398-1479): monarquía y revolución en la España del siglo xv*, 237; Schwartz i Luna i Carreras i Candi, *Manual de novells ardits*, 1893, 2: 359-360. Safont indica que la seva intenció era «castigar los malvats consellers del dit senyor [rey] qui tant mal havien més entre pare e fill»: Sans i Travé, *Dietari o Llibre de Jornades (1411-1484) de Jaume Safont*, 129.

25. Vegeu el jurament del príncep de Viana com a lloctinent general, que tingué lloc el 24 de juny de 1461, a Schwartz i Luna i Carreras i Candi, *Manual de novells ardits*, 1893, 2: 375-378.

26. Vicens Vives, *Juan II de Aragón (1398-1479): monarquía y revolución en la España del siglo xv*, 244.

27. Sans i Travé, *Dietari o Llibre de Jornades (1411-1484) de Jaume Safont*, 136.

28. Era habitual culpar els consellers del monarca de la mala gestió dels afers del Principat, tal com es menciona a Pere Verdés Pijuan, «Las elites urbanas de Cataluña en el umbral del s. xv: entre el discurso político y el mito historiográfico», en *La Corona de Aragón en el centro de su historia. El Interregno y el Compromiso de Caspe (1410-1412)*, ed. José Ángel Sesma Muñoz (Saragossa: Gobierno de Aragón, 2011), 158.

un seguit de successos acceleraren el trencament definitiu de part de la societat catalana amb Joan II. El primer detonant fou la mort sobtada del príncep de Viana el setembre de 1461 i, amb ell, de la unitat aparent entre els diversos estrats socioeconòmics del Principat. Aquest esdeveniment tràgic fou seguit pel nomenament de l'infant Ferran com a lloctinent, càrrec que, a la pràctica, havia d'exercir a través de la seva mare i tutora, la reina Joana. Tots dos arribaren a Barcelona el novembre de 1461, mentre Joan restava a una distància prudencial del Principat, circumstància que la seva esposa pretenia canviar ràpidament.²⁹

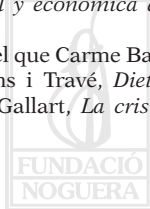
La presència de Joana i Ferran a la capital catalana no feu més que evidenciar les opinions contraposades dels seus dirigents, mentre al nord de Catalunya el camp s'agitava.³⁰ L'actitud envers la reina era cada cop més hostil per part dels sectors antijoanistes, entre els quals destacaven els membres de la Biga. D'aquesta manera, quan el 24 de febrer de 1462, dia de Sant Maties, alguns partidaris de la reconciliació amb el monarca van dirigir-se a la lloctinent en funcions «en manera d'avelot» per suplicar-li la vinguda del rei, els líders del Consell van reaccionar amb duresa.³¹ L'elecció de la data de l'anomenat complot de Sant Maties no va ser atzarosa. Com remarca Batlle, l'acte tingué lloc tot aprofitant que aquella jornada quatre dels cinc consellers es trobaven fora de la ciutat, a Sant Boi, per tal de visitar l'obra del pont. No hi ha dubte que, malgrat la incapacitat de l'executiu de la ciutat de donar una resposta immediata als fets, la contundent reacció posterior dels dirigents de la Biga contra els que sol·licitaven el trencament d'allò acordat a Vilafranca era el resultat de la por a perdre el control de la ciutat.³² Per aquest motiu, les represàlies se centraren sobretot en

29. Schwartz i Luna i Carreras i Candi, *Manual de novells ardots*, 1893, 2: 395-396; Sans i Travé, *Dietari o Llibre de Jornades (1411-1484) de Jaume Safont*, 142-143. Sobre l'entrada de Ferran i Joana el 21 de novembre, vegeu Raufast Chico, «¿Recibir al primogénito? Política y ceremonia en las entradas del príncipe de Viana en Barcelona (1460-1461)», 318-320. Sobre el paper de Joana com a lloctinent efectiva de Catalunya, vegeu l'obra de Núria Coll Julià, *Doña Juana Enríquez: lugarteniente real en Cataluña* (Madrid: CSIC - Patronato Marcelino Menéndez Pelayo, 1953).

30. Vicens Vives, *Juan II de Aragón (1398-1479): monarquía y revolución en la España del siglo xv*, 259-260.

31. Sans i Travé, *Dietari o Llibre de Jornades (1411-1484) de Jaume Safont*, 145-146; Batlle i Gallart, *La crisis social y económica de Barcelona a mediados del siglo xv*, 1: 361-362.

32. Els bandejaments, part del que Carme Batlle qualifica de repressió, s'ordenaren entre el març i l'abril de 1462: Sans i Travé, *Dietari o Llibre de Jornades (1411-1484) de Jaume Safont*, 147-150; Batlle i Gallart, *La crisis social y económica de Barcelona a mediados del siglo xv*, 1: 363.

el bandejament d'un bon nombre de jurats de l'assemblea municipal. En qualsevol cas, les mostres de fidelitat per part d'alguns barcelonins no van fer canviar l'agenda de Joana i Ferran, que, davant l'ambient irrespirable que es vivia a la ciutat, van sortir-ne camí a Girona el dia 11 de març.³³ La partença de la reina i l'infant va accentuar encara més les desconfiances que creixien en els ànims d'uns i altres. Una setmana més tard, la Diputació i el municipi acordaren treure la Bandera per tal d'«acistir los officials reynals, e aquells acompenyar e deffensar contre tots aquells qui no volrian obeir los manaments reynals e reginals e contre encare tots aquells qui anurbullan la terra e venen contra la capitulació [de Vilafranca]». ³⁴ L'objectiu inicial era pacificar els remences, no pas pressionar la monarquia, si bé no quedava gaire perquè es produís un canvi d'intencions.

A partir de llavors i fins l'esclat de la guerra el mes de juny de 1462, les desavinences entre sobirans i súbdits foren constants. Entre elles, pel que fa al municipi barceloní, destaca el descobriment l'abril d'aquell any d'una conjura reialista, seguit de l'empresonament de diversos personatges destacats de la ciutat, entre els quals Martí Solzina, mostassaf, un dels buscaris amonestats ja a principis de març després del complot de Sant Maties.³⁵ Uns dies després, s'ordenà la detenció del veguer de Barcelona, Galceran Burgués, acusat d'haver alliberat Solzina i altres seguint les ordres de la reina Joana i sense el consentiment dels consellers.³⁶ La caiguda en desgràcia de Burgués vingué acompanyada d'actes profundament simbòlics: la confiscació dels seus béns, la demolició de la seva casa i la presa del bastó que l'identificava com a veguer. Tot plegat mostra, en paraules de Vicens, que «en Barcelona la autoridad real se desconocía por completo». ³⁷ Més enllà de l'efectisme de la frase, el cert és que la figura del sobirà perdia poder a marxes forçades. A finals d'abril, Solzina, de nou a la presó, confessà l'objectiu real de la conspiració, que no era altre que prendre per la força tant la Diputació com el Consell municipal. Hi estaven implicats membres

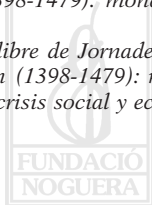
33. Sans i Travé, *Dietari o Llibre de Jornades (1411-1484) de Jaume Safont*, 148.

34. Schwartz i Luna i Carreras i Candi, *Manual de novells ardots*, 1893, 2: 404.

35. Vicens Vives, *Juan II de Aragón (1398-1479): monarquía y revolución en la España del siglo xv*, 270-271.

36. Schwartz i Luna i Carreras i Candi, *Manual de novells ardots*, 1893, 2: 407; Vicens Vives, *Juan II de Aragón (1398-1479): monarquía y revolución en la España del siglo xv*, 271.

37. Sans i Travé, *Dietari o Llibre de Jornades (1411-1484) de Jaume Safont*, 150-151; Vicens Vives, *Juan II de Aragón (1398-1479): monarquía y revolución en la España del siglo xv*, 271; Batlle i Gallart, *La crisis social y económica de Barcelona a mediados del siglo xv*, 1: 365.

passats i presents d'aquest últim, i un d'ells no era altre que Francesc Pallarès, conseller segon aquell mateix any.³⁸ De manera similar al que havia succeït amb Burgués, com a símbol de la desposseïció del càrrec que exercia i abans d'empresonar-lo, Pallarès quedà «sens samarra la qual li feren despullar en lort de la casa de la present Ciutat». És evident que les seves simpaties per la Busca no ajudaren els conjurats en el marc d'un govern cada vegada més controlat per la Biga, i tots ells foren executats el mes següent, acusats de:

tractadors concelladors e coadjutors de una damnatissima, e naf-fendicima conspiracio tumult e sedicio fahedors en aquesta Ciutat ab intencio e proposit delliberats a affecta que la magestat del Senyor Rey entras en aquest principat per força e que la Senyora Reyna a certa jornade cavalcas ab gent armade, e prengues tots los quis diu venir contra se voluntat e que lo vicicanceller stigues en la audiencia acompanyat de gent armade e com seria presa la gent aquella fos remesa al dit vicicanceller, e de continent sentencia a mort assenyalant moltes persones, e de les principals del concell de la diputacio, e de aquesta Ciutat, o que la Senyora Reyna fes metre secretament molta gent armada a la casa de la deputacio, e com lo concell fos aplegat quen fes a se voluntat.³⁹

L'hostilitat destil·lada per aquestes paraules és innegable. Aviat arribaren a la capital catalana rumors sobre el pacte entre Joan II i Lluís XI de França signat el 3 de maig i modificat, en detriment clar del primer, a finals de mes. Segons acordaren ambdós monarques, el francès prestaria ajuda militar a l'aragonès contra els rebels catalans a canvi de dos-cents mil escuts, la garantia dels quals serien els comtats del Rosselló i la Cerdanya.⁴⁰ Malgrat els esforços de Joana per mitigar el cop que la informació suposà en l'ànim dels catalans, aquests muntaren en còlera. De fet, la darrera carta que els consellers adreçaren a Joan II fou precisament per tractar aquest tema, tot demanant-li que

38. Schwartz i Luna i Carreras i Candi, *Manual de novells ardots*, 1893, 2: 407; Sans i Travé, *Dietari o Llibre de Jornades (1411-1484) de Jaume Safont*, 150-151; Vicens Vives, *Juan II de Aragón (1398-1479): monarquía y revolución en la España del siglo xv*, 271; Batlle i Gallart, *La crisis social y económica de Barcelona a mediados del siglo xv*, 1: 366-367. Els altres eren Bertran Torró i Pere Destorrent, consellers l'any 1455 i 1458 respectivament; Arnau Esquerit, jurat l'any 1462, i Joan de Mitjavia.

39. Schwartz i Luna i Carreras i Candi, *Manual de novells ardots*, 1893, 2: 408-409.

40. Vicens Vives, *Juan II de Aragón (1398-1479): monarquía y revolución en la España del siglo xv*, 276-277. Sobre l'important paper, tant a nivell diplomàtic com militar, jugat per Lluís XI en la guerra civil catalana, vegeu Joseph Calmette, *Louis XI, Jean II et la révolution catalane (1461-1473)* (Ginebra: Slatkine Reprints, 1977).

actués de cara als «preparatoris que los ffrancesos e altres inimichs fan, axí per mar com per terra, [...] e-s fforçen quant més poden en voler dampnificar aquest vostre Principat».⁴¹ Era massa tard. El 9 de maig les primeres tropes barcelonines havien deixat la ciutat en direcció a Girona, i el dia 23 se'ls afegí la resta de l'exèrcit. Aquest moviment, que teòricament havia de servir per intervenir en el conflicte remença però en realitat pretenia capturar reina i primogènit, segellà el destí del Principat. Quan l'exèrcit d'Hug Roger III, comte de Pallars, arribà a la ciutat de l'Onyar el 6 de juny, començà el setge de la Força de Girona.⁴² Només un dia abans, Joan II havia entrat al Principat, en un acte que esdevenia una violació flagrant de la Capitulació de Vilafranca signada poc menys d'un any enrere. Començava, doncs, la guerra civil.

El 9 de juny, Joan II i els que l'acompanyaven eren declarats enemics del Principat, i dos dies després ho era la reina Joana.⁴³ Al llarg d'aquest apartat s'han anat apuntant els motius que dugueren a aquesta ruptura entre la monarquia i part de Catalunya. Ara bé, també s'ha vist que no tots els catalans n'eren partidaris. Joan Francesc Boscà deixà constància d'aquest fet al seu memorial quan hi escriví que «en lo dit any [1462], se començà a rebel·lar la ciutat de Barchinona e la major part del Principat de Cathalunya contra la majestat del senyor rey, prenent color que u feyen per defensió de libertats, e era lur factió per ocupar-se la senyoria, segons la experiència ha mostrat».⁴⁴ Deixant de banda les motivacions i l'agenda que poguessin tenir els dirigents rebels, és indiscutible que des del 9 de juny de 1462 Barcelona s'havia convertit en una ciutat sense monarca. Tot seguit, veurem com els líders del municipi feren front a aquesta situació tan inusual.

ENRIC IV DE CASTELLA

Poc després de l'inici de la guerra, el dia 1 d'agost de 1462, el Trentenari i la Setzena es reuniren i acordaren crear una comissió formada per vuit dels jurats del Consell per tal que s'encarregués de gestionar l'ajuda demanada a Enric IV, rei de Castella.⁴⁵ Si bé en aquell

41. AHCB, 1B.VI, Lletres Closes, 23, f. 1r-1v, 12-V-1462.

42. Vicens Vives, *Juan II de Aragón (1398-1479): monarquía y revolución en la España del siglo xv*, 271-272.

43. Sans i Travé, *Dietari o Llibre de Jornades (1411-1484) de Jaume Safont*, 158-160.

44. Boscà, *Memorial històric*, 85.

45. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 15, f. 9v, 1-VIII-1462. De fet, la proposta de demanar ajuda a Enric IV de Castella fou de la Diputació: ACA, Generalitat, Sèrie General (N), 938, f. 1r-2r, 1-VIII-1462, transcrit a Jaume Sobrequés i Callicó, «Enrique IV de

moment el que es buscava obtenir d'ell era només un suport de tipus militar, com demostra una carta datada del 7 d'agost en què se li demanava que enviés dos mil homes a cavall,⁴⁶ el bàndol rebel aviat anà més enllà. Ja l'11 d'agost el Consell de Trenta-dos i la Setzena derivaven a l'assemblea general la decisió de proclamar el monarca castellà senyor del Principat. Les eloqüents raons adduïdes en la dita reunió foren les següents:

vist e considerat la fe que per lo passat lo rey d'Aragó ha servada als catalans, e per lo semblant la reyna, e encara les inhumanitats e crueltats que quescuns d'ells fan en aquest Principat e com ells, qui deurién ésser preservadors de la cosa pública, són destruïdors e devoradors de aquella, era stat pensat per los sobradits que per apartar la cosa pública de tant perill e destrucció en què és constituïda, als quals no vahien si posqués provehir sinó per mitjà de ajuda e soccors de algun rey e príncep havent fe, potència e disposició, axí en terra com en mar, de poder donar tal ajuda e soccors, e com no sia vist algun rey o príncep ésser tant poderós e en lo qual aquest Principat haje trobada per lo passat tanta amor e fe com en lo il-lustríssimo senyor rey de Castella, per ço (...) lo últim rreffugi era aquest Principat donar-se al dit il-lustríssimo senyor rey de Castella, al qual vaccant la successió de la Corona d'Aragó se pertanyia.⁴⁷

Castilla, rey de Catalunya (1462-1464)», Apèndix documental I (Universitat de Barcelona, 1970), 1-4, i a Jaume Sobrequés i Callicó, «Extraterritorialitat del poder polític del Consell de Cent durant la guerra civil catalana del segle xv», en *El món urbà a la Corona d'Aragó del 1137 als decrets de Nova Planta: XVII Congrés d'Història de la Corona d'Aragó*, ed. Salvador Claramunt Rodríguez, vol. 3 (Barcelona: Publicacions de la Universitat de Barcelona, 2003), 928-929. Sobrequés i Callicó dedicà la seva tesi doctoral precisament a aquest primer període de la guerra civil catalana. Si bé els interessants apèndixs inclosos en la seva tesi romanen inèdits, la traducció catalana del text va veure la llum en el capítol titulat «Enric IV de Castella, senyor del Principat de Catalunya», a Sobrequés i Vidal i Sobrequés i Callicó, *La guerra civil catalana del segle xv*, 1: 301-464. Aquest mateix text aparegué posteriorment per separat a Jaume Sobrequés i Callicó, *Enric IV de Castella, senyor del principat de Catalunya*, «Episodis de la Història» 277-278 (Barcelona: Dalmau, 1989). A més a més, Jaume Sobrequés també publicà els registres de la documentació de la cancelleria d'Enric IV, que es troben a Sobrequés i Callicó, *Catálogo de la cancellería de Enrique IV de Castilla, señor del principado de Cataluña (lugartenencia de Juan de Beaumont, 1462-1464)*.

46. ACA, Generalitat, Sèrie General (N), 905, f. 2r, 7-VIII-1462; transcrita a Sobrequés i Callicó, «Enrique IV de Castilla, rey de Catalunya (1462-1464)», Apèndix documental I, 6-8, i a Sobrequés i Callicó, «Extraterritorialitat del poder polític del Consell de Cent durant la guerra civil catalana del segle xv», 929-930. La carta la signaven els diputats, el Consell del Principat i els consellers de Barcelona.

47. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 15, f. 17r-17v, 11-VIII-1462. Tal com apunta Stéphane Péquignot, el fet que fos el Consell del Principat —juntament amb la Diputació

Els jurats del Consell de Cent ho aprovaren unes hores més tard.⁴⁸ Un dia després, la Diputació del General i el Consell de Barcelona escrivien una carta conjunta a Enric per anunciar-li la disposició, que argumentaven tot dient que «apartats los dits rey [Joan II], reyna [Joana Enríquez] e posteritat lur, altra justícia no és més acostat a la successió que vostra senyoria».⁴⁹ De fet, convé recordar que Enric IV era besnet d'Elionor d'Aragó, filla de Pere el Cerimoniós, i per tant gaudia d'uns drets dinàstics sobre la Corona d'Aragó similars, si no superiors, als de la línia Trastàmara entronitzada arran del Compromís de Casp.⁵⁰ No va ser fins passat vora un mes, l'1 de setembre, que un correu comunicà de paraula l'acceptació del rei, i pocs dies després es rebé a Barcelona la carta on notificava als catalans que els prenia com a vassalls.⁵¹ D'aquesta forma, segons Sobrequés, Enric no només esdevingué el primer sobirà del Principat la titulació del qual incloïa el terme de Catalunya, prescindint completament de la denominació d'Aragó, sinó que sempre se'n digué senyor, i no rei.⁵² Tanmateix, en certes monedes del període apareixen inscripcions que fan referència a la condició de monarca d'Enric, com ara «ARAGO-REX ENR» en un florí de Barcelona, o «ENRICUS:DEI:GR'A REX»: en un croat de la mateixa ciutat.⁵³ En tot cas, aquests possibles canvis respecte a la

del General i el Consell de Barcelona— l'encarregat de les negociacions necessàries per aconseguir un nou rei per a Catalunya era una manera d'afirmar la seva pròpia autoritat sobre el territori: Stéphane Péquignot, «Négocier la sujétion? Les Catalans et le choix de nouveaux seigneurs durant la 'guerre civile catalane'», en *El Compromiso de Caspe (1412), cambios dinásticos y Constitucionalismo en la Corona de Aragón*, ed. Isabel Falcón (Saragossa: Obra Social de Ibercaja, 2013), 629.

48. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 15, f. 17v-18v, 11-VIII-1462.

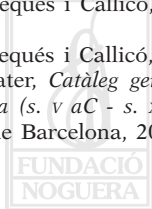
49. AHCB, 1B.VI, Lletres Closes, 23, f. 9v-10r, 12-VIII-1462; ACA, Generalitat, Sèrie General (N), 905, f. 3r-3v, 12-VIII-1462; transcrita a Sobrequés i Callicó, «Enrique IV de Castilla, rey de Cataluña (1462-1464)», Apèndix documental I, 18-20, i a Sobrequés i Callicó, «Extraterritorialitat del poder polític del Consell de Cent durant la guerra civil catalana del segle xv», 933.

50. Així ho considera Ferran Soldevila, que diu «Recordem que si Ferran d'Antequera havia pogut posar la seva candidatura, no havia estat sinó deixant enrere els drets de Joan II de Castella a la corona catalano-aragonesa: la línia reial castellana era més propinqua a l'antiga dinastia catalana que la línia castellana secundogènita. Els catalans, legalistes sempre, no van deixar d'aprofitar aquest títol legal d'Enric IV»: Ferran Soldevila, *Història de Catalunya*, 2a ed. (Barcelona: Alpha, 1962), 757, citat a Sobrequés i Vidal i Sobrequés i Callicó, *La guerra civil catalana del segle xv*, 1: 356).

51. Sobrequés i Vidal i Sobrequés i Callicó, *La guerra civil catalana del segle xv*, 1: 374-375.

52. Sobrequés i Vidal i Sobrequés i Callicó, 1: 358.

53. Miquel Crusafont i Sabater, *Catàleg general de la moneda catalana. Països catalans i Corona catalano-aragonesa (s. v aC - s. xx dC)* (Barcelona: Societat Catalana d'Estudis Numismàtics, Diputació de Barcelona, 2009), 512.

tradició anterior no implicaren una menor identificació dels seus nous súbdits amb la dinastia castellana, com demostra l'eloqüent resolució del dilema nascut arran de la presència d'una nau de Biscaia davant les costes tortosines. Estudiad el cas, el Consell determinà que «qualsevol fustes de la senyoria del senyor rey nostre e de vassalls seus no són haüdes per strangeres, mas per nostrades».⁵⁴ Així, el lligam entre el rei «estranger» i els seus vassalls s'intentava potenciar de manera evident amb discursos d'aquest tipus, com quan pocs dies abans el municipi va acordar que Joan de Beaumont fes un memorial de persones no sospitoses susceptibles de ser nomenades a càrrecs, text que posteriorment hauria de ser revisat tant pel Consell com per la Diputació. A l'acta de la reunió s'afirma que «les persones odioses e suspectes han un mateix concepte, ço és a la majestat del Senyor Rey e al Prinçipat, car no poden ésser odioses o suspectes a l'un que no ho sien a l'altre».⁵⁵

No tothom a Barcelona celebrà l'elecció d'Enric com a nou sobirà. Boscà, per exemple, anotà que:

a .XII. de septembre del prop dit any [1462], ajustant mals a mals, e errors a inconvenients irreparables, fon feta crida en Barchinona que d'allí anant tinguessen per rey e senyor dels regnes de Aragó, de Siçília, València, comtat de Barchinona, etc., don Enrich, rey de Castella e de León, etc., e per enemich lo excel·lent senyor lo senyor rey don Joan, aconortats de la constància, renom e fama que la nació signantment catalana per obres virtuoses havia aconseguit, volents perdre per malícia de pochs lo que los bons progenitors e passats per ben obrar havien attès.⁵⁶

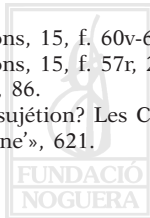
També més enllà de les fronteres aragoneses la decisió presa pels rebels catalans va suscitar opinions divergents, especialment a Castella i com a conseqüència del conflicte entre els partidaris i els detractors d'Enric IV. Així doncs, mentre que alguns consideraven que els catalans actuaven amb legitimitat, ja que havien estat traïts pel seu sobirà i a més a més el rei castellà era un bon príncep, d'altres els condemnaven, tot afegint que Enric havia estat seduït per l'oportunitat d'obtenir una senyoria que no li pertanyia, buscant així prendre poder a Joan II, un «rei veritable».⁵⁷

54. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 15, f. 60v-61r; 24-XI-1462.

55. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 15, f. 57r; 21-XI-1462.

56. Boscà, *Memorial històric*, 86.

57. Péquignot, «Négocié la sujétion? Les Catalans et le choix de nouveaux seigneurs durant la 'guerre civile catalane'», 621.

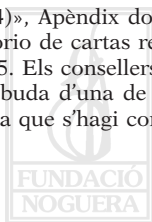
La sobirania d'Enric va ser exercida des de la llunyania, ja que mai arribà a desplaçar-se a territori català. I malgrat les possibilitats epistolars que oferia l'època per acostar una relació a distància com era la del rei i els seus flamants vassalls, sembla que aquestes no van ser especialment explotades. De fet, del seu breu regnat al registre de *Lletres closes* de l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona s'inclouen tan sols dotze cartes dels consellers barcelonins adreçades al sobirà. La primera fou la ja mencionada del 12 d'agost de 1462, en què se li oferí el Principat. En la darrera, del 30 d'abril de 1463, se li comunicà la presència de galeres franceses a la ciutat i les notícies que se'n preparaven més, motiu pel qual li demanaven que enviés la seva armada i que atacés l'enemic «axí per mar com per terra».⁵⁸ Aquestes dades són parcials, ja que hi ha constància de vuit cartes més, escrites en nom dels consellers, els diputats i el Consell del Principat entre el 19 d'agost i el 2 de novembre de 1462, i que només van ser registrades a la documentació de la Diputació.⁵⁹ De totes maneres, la xifra total de divuit missives tampoc és gaire important.

Encara més magra fou la correspondència que Barcelona rebé del rei, que segons el repertori reunit per Joan-F. Cabestany constaria d'una única carta escrita des d'Ágreda el 22 d'octubre de 1462.⁶⁰ Ara bé, i de manera similar al que passava amb les missives enviades pel municipi, altres sèries de l'arxiu evidencien que aquest no va ser l'únic escrit d'Enric IV rebut per les autoritats barcelonines. Les actes contingudes als registres de *Deliberacions* conserven la memòria de la recepció i lectura de diverses cartes del monarca castellà, i fins i tot en alguns casos se n'inclou la còpia. Gràcies a això, tenim notícia de com a mínim sis cartes més, que ajuden a completar una mica el quadre de la relació entre el rei i la ciutat. La primera és una carta escrita l'11 de setembre de 1462 i adreçada tant a la Diputació com al Consell. Es tracta d'un text d'importància evident, ja que constitueix l'acceptació per escrit d'Enric IV del senyoriu català. Probablement fou aquesta transcendència el que motivà l'escrivà del Consell a incloure-la íntegrament en el text de la sessió de l'assemblea general del 27 d'oc-

58. AHCB, 1B.VI, Lletres Closes, 23, f. 30v, 30-IV-1463.

59. Aquestes cartes es troben transcrits a Sobrequés i Callicó, «Enrique IV de Castilla, rey de Cataluña (1462-1464)», Apèndix documental I.

60. Cabestany Fort, «Repertorio de cartas reales conservadas en el Instituto Municipal de Historia (1458-1479)», 165. Els consellers van adreçar una carta a Enric IV el febrer de 1463 per anunciar-li la rebuda d'una de seva escrita a finals de gener i duta per Álvaro de Castro, però no sembla que s'hagi conservat: AHCB, 1B.VI, Lletres Closes, 23, f. 26v, 23-II-1463.

tubre, on es presentà i llegí.⁶¹ L'última carta de què deixen constància les *Deliberacions* és de finals de maig de l'any següent. Malgrat que no es reproduïx sencera, es menciona que de nou estava adreçada tant al municipi com al General de Catalunya.⁶²

Ara bé, els súbdits d'Enric no li dirigien només a ell directament les peticions o l'informaren de notícies diverses. Els missatgers que la Diputació i el Consell ràpidament enviaren a la seva cort jugaren un paper important a l'hora d'agilitzar les comunicacions amb el rei. Els primers d'anar-hi van ser Joan de Copons, personatge de gran experiència diplomàtica,⁶³ i Juan de Beortegui, que probablement sortiren en direcció a Castella a principis d'agost de 1462.⁶⁴ Si bé el segon es trobava de nou a Barcelona ja el mes de novembre,⁶⁵ sembla que marxà de nou cap a Castella a finals de desembre o durant els primers dies de gener.⁶⁶ Durant aquelles setmanes, Beortegui aprofità per sol·licitar ser acceptat com a ciutadà de Barcelona, ja que, segons deia, «ell volia menar ací sa muller, tot ço del seu, e morir e viure en la dita ciutat». Tanmateix, la petició fou rebutjada.

61. AHCB, 1B.II, *Deliberacions*, 15, f. 41v-44r, 27-X-1462.

62. AHCB, 1B.II, *Deliberacions*, 15, f. 163v, 24-V-1463.

63. Tenim diverses notícies de la dilatada carrera de Joan de Copons. Sembla que en 1461 ja havia viatjat a Castella per establir contactes amb Enric IV i, de fet, el mateix any 1462 havia estat empresonat per Joana Enríquez, cosa que havia contribuït a empitjorar la relació dels organismes catalans amb la reina: Luis Suárez Fernández, *Enrique IV de Castilla* (Barcelona: Ariel, 2001), 229; Sobrequés i Vidal i Sobrequés i Callicó, *La guerra civil catalana del segle xv*, 1: 133. Després de la seva nova estada a la cort castellana, va ser enviat a França, on participà en les negociacions de la llibertat de comerç amb Provença com a ambaixador de la Diputació, i en temps de Pere de Portugal, de qui era home de confiança, viatjà fins a Borgonya: Sobrequés i Callicó, *Catálogo de la cancellería de Enrique IV de Castilla, señor del principado de Cataluña (lugartenencia de Juan de Beaumont, 1462-1464)*, 371; Jesús Ernest Martínez Ferrando, *Pere de Portugal, «rei dels catalans», vist a través dels registres de la seva cancelleria*, «Memòries de la Secció Històrico-arqueològica» VIII (Barcelona: La renaixença, 1936), 104.

64. L'única notícia que tenim de la seva partida és la carta enviada a Enric IV el 12 d'agost, en la qual s'indicava que si bé seguirien camins diferents el seu objectiu era comú: demanar al rei de Castella que enviés a Catalunya dos mil homes a cavall per tal de defensar-la: AHCB, 1B.VI, *Lletres Closes*, 23, f. 9v-10r, 12-VIII-1462.

65. El 12 de novembre es presentà davant del Trentenari i la Setzena amb una carta d'Enric IV en què el monarca deia «que havia trobat gran anuig en los mals e danys que lo rey don Johan e los ffrancesos havien fets e fahien en aquest Principat» i prometia ajuda militar: AHCB, 1B.II, *Deliberacions*, 15, f. 51v-52r, 12-XI-1462, i f. 59r, 22-XI-1462.

66. Així ho semblen indicar les cartes escrites per Joan de Beaumont a principis de gener a Juan Fernández Galindo i al mateix Joan de Copons, encara a la cort castellana: Sobrequés i Callicó, *Catálogo de la cancellería de Enrique IV de Castilla, señor del principado de Cataluña (lugartenencia de Juan de Beaumont, 1462-1464)*, 37-38.

El fet que a la pràctica Enric IV fos un rei absent, va propiciar que les autoritats rebels es relacionessin de manera més activa amb els seus lloctinents, Joan de Beaumont i Juan Ximénez de Arévalo, especialment amb el primer. Beaumont romangué en el càrrec fins el gener de 1464, i durant aquell temps, més enllà d'encarregar-se personalment de la coordinació de les accions bèl·liques del bàndol de la Diputació, també estigué al capdavant de qüestions relacionades amb la gestió del dia a dia del Principat. Així, per exemple, va ser ell qui el febrer de 1463 prorrogà el privilegi de la Taula de Canvi que prohibia embargar les quantitats allà dipositades i que donava permís per poder retirar el que s'hi custodiés en tot moment, amb l'excepció d'allò degut a la ciutat de Barcelona.⁶⁷

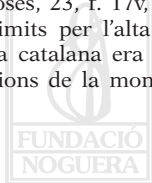
Malgrat els contactes poc fluids entre la Ciutat Comtal i Enric IV, durant els catorze mesos que durà el regnat en fou el sobirà i com a tal alguns aspectes de la gestió municipal hagueren de passar necessàriament per ell. En aquest sentit, potser el fet més significatiu és la carta que se li envià el 5 de desembre de 1462 per tal d'anunciar-li l'elecció de la nova conselleria, que s'havia fet, com era habitual, el 30 de novembre anterior.⁶⁸ Tot i això, i tal com s'ha anat veient al llarg d'aquest apartat, les comunicacions de Barcelona amb el rei castellà foren més aviat fortuïtes. Durant el seu govern fou la Diputació del General qui dugué la veu cantant en els tractes amb el monarca, i va ser sobretot a través de les seves gestions que s'hi va construir un cert lligam. Enric IV, doncs, es va involucrar més aviat poc en la vida política de la capital del Principat, i va jugar un paper que es trobava, gairebé sempre, en segon terme respecte al de Beaumont. És possible que en realitat sempre considerés que la importància de l'empresa catalana era relativa, de manera que tampoc podia dedicar una part substancial dels seus minvats recursos.⁶⁹ Amb tot, no és estrany que ja el juny de 1463 els ambaixadors d'Enric IV a Barcelona diguessin als jurats del Consell, amb un evident to dramàtic, que el rei:

pregava a n'aquesta ciutat afectuosament que ab la més passiència que pogués se volgués reduir a la obediència del rey d'Aragó,

67. ACA, reg. 4 Intrusos, f. 35v-36v, 7-II-1463; transcrit a Sobrequés i Callicó, «Enrique IV de Castilla, rey de Cataluña (1462-1464)», Apèndix documental I, 260-264.

68. AHCB, 1B.VI, Lletres Closes, 23, f. 17v, 5-XII-1462.

69. Un dels arguments esgrimits per l'alta noblesa castellana en contra de la participació d'Enric IV en la guerra catalana era la difícil situació en què es trobava el seu tresor a causa de les alteracions de la moneda i dels preus: Suárez Fernández, *Enrique IV de Castilla*, 257-258.

segons la dita sentència, com no fos possible al dit senyor rey de Castella que, per les comocions en son regne mogudes, ell posqués deffençar aquell regne e aquest; ans ho volgués fer, seria abans perdre-ho tot.⁷⁰

A partir d'aquell moment, l'empremta d'Enric IV a Catalunya es va anar diluint cada vegada més. El mes d'agost els diputats i el Consell del Principat van escriure una carta al rei on se sorprenien de no haver rebut res d'ell des de feia temps, i els rumors que el sobirà havia abandonat els seus nous vassalls s'anaven escampant com la pólvora.⁷¹ Aquestes veus potencialment perilloses havien de ser apagades per les institucions catalanes (malgrat que elles mateixes també estaven plenes de dubtes) i amb aquest objectiu en ment els diputats i el Consell del Principat van escriure a Joan Cristòfor de Gualbes, enviat a Itàlia, que «per vostre plaer e consolació vos certificam nosaltres star sots senyoria de nostre rey e senyor de Castella» i que «axí de Ffrança ne de Castella no speram sinó tot bé, per gràcia de Déu, de què stam molt contents e aconsolats».⁷² La realitat, però, era clarament una altra, i a finals d'octubre s'acordà oferir la corona a Pere de Portugal.⁷³

Malgrat això, Joan de Beaumont retingué el càrrec de lloctinent fins a mitjan gener de 1464, pocs dies abans del desembarcament del lusità a Barcelona. A principis de desembre de 1463 Beaumont encara escrivia al rei de Castella per dir-li que els catalans buscaven nou monarca, i a Luis de Atienza, protonotari apostòlic, per fer-li saber que si Enric volia socórrer el Principat encara hi era a temps, però que si trigava gaire arribaria ja massa tard.⁷⁴ Durant els primers mesos del seu regnat, Pere de Portugal seguí comptant amb la participació de

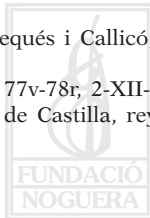
70. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 15, f. 178r-178v, 13-VI-1463. Jaume Safont explica al seu dietari la visita aquell mateix dia dels missatgers als diputats i al seu consell, dient que el rei «nos pregava que tornàssem a obediència e a vasellaja del rey don Johan, com així ho hagués declarat lo rey de Ffrança ab sa sentència. E açò assats clarament demostre que ell no-ns vol per vassalls e que-ns ha per absolts de la fidelitat que feta li havíem»: Sans i Travé, *Dietari o Llibre de Jornades (1411-1484) de Jaume Safont*, 181-182.

71. ACA, Generalitat, Sèrie General (N), 905, f. 69v-70r, 11-VIII-1463; transcrita a Sobrequés i Callicó, «Enrique IV de Castilla, rey de Cataluña (1462-1464)», Apèndix documental II, 748-749.

72. ACA, Generalitat, Sèrie General (N), 679, f. 174v-176r, 14-IX-1463; transcrita a Sobrequés i Callicó, 820-823.

73. Sobrequés i Vidal i Sobrequés i Callicó, *La guerra civil catalana del segle xv*, 1: 464.

74. ACA, reg. 61 Intrusos, f. 77v-78r, 2-XII-1463, i f. 78v, 4-XII-1463; transcrites a Sobrequés i Callicó, «Enrique IV de Castilla, rey de Cataluña (1462-1464)», Apèndix documental II, 894-896 i 898-899.

Beaumont en la seva causa i arribà a escriure als consellers de Barcelona diverses vegades per demanar-los que satisfessin al navarrès els serveis prestats.⁷⁵ Tanmateix, aquesta relació es trencà definitivament l'agost de 1464 amb la sonada defecció de Beaumont, en aquell moment capità de Vilafranca del Penedès.⁷⁶

PERE DE PORTUGAL

Pere de Portugal arribava a la Ciutat Comtal amb un bon coneixement de la situació en què es trobava el Principat i, segons diu Martínez Ferrando, «inspirat de la més bona voluntat i de grans esperances».⁷⁷ Ja durant la tardor de 1462 s'havia ofert com a monarca tot fent valer els seus drets com a net de Jaume d'Urgell, però havia estat refusat en comptar els catalans amb la llavors encara decidida ajuda d'Enric IV de Castella.⁷⁸ Un any més tard, indubtablement assabentat de l'estat de les relacions entre els rebels i el rei castellà, s'adreçà de nou als consellers de Barcelona per presentar altre cop la candidatura. Els termes emprats en la seva carta eren eloqüents, i apel·lava a diverses raons per tal de convèncer els seus súbdits potencials de la idoneïtat de la seva proposta, com a aquell «grande amor e deseo que naturalmente a vos tengo» o a la seva identificació absoluta amb la seva causa, que el portava a dir que «ploguyesse a Dios, que assí como Ell muró por nos, aysí moriesse yo por vos tornar en vuestra prosperidade». A més a més, els assegurava que tenien bons motius per estar disgustats amb Enric IV de Castella, ja que aquest els havia menyspreat, «dexandovos como si fuéredes una pobre gente», i per això els qüestionava «¿A donde querries sepultar vuestra gloria e vuestro nombre, sometendovos a los castellanos, gente anemiga e embidiosa de vostra virtud?» Per tots aquests motius, els recordava que «ya dezastes al ynocente

75. AHCB, 1B.IX, Lletres reials originals, A-3, 950, 21-V-1464, i 964, 26-VI-1464; regestades a Cabestany Fort, «Repertorio de cartas reales conservadas en el Instituto Municipal de Historia (1458-1479)», 173 i 176.

76. Martínez Ferrando, *Pere de Portugal, «rei dels catalans», vist a través dels registres de la seva cancelleria*, 46-49.

77. Martínez Ferrando, 20.

78. «La veritat és, senyor, que per justíssimes causes lo rey Johan e la sua posteritat són stats fets indignes de possehir lo dit Principat, e perquè lo sereníssimo e potentíssimo senyor lo senyor don Enrich, per la gràcia de Déu rey de Castella, etc., ere més propniqué [sic] a la successió, lo dit Principat ha aquell proclamat e elegit en e per senyor»: ACA, Generalitat, Sèrie General (N), 678, f. 119r-119v, 27-XI-1462; transcrit a Sobrequés i Callicó, «Enrique IV de Castilla, rey de Cataluña (1462-1464)», Apèndix documental I, 119-121.

de mi avuelo [Jaume d'Urgell] morir», així com els inconvenients que es derivarien de no escollir-lo: «comigo no solo los amigos vos seran fieles, mas aun los anemigos. Sin mi perdeis los amigos e cada dia vos crecen anemigos, indignays a Dios, perdeys vuestro bon nombre e nynguna parte vos es sagura».⁷⁹

Vista la passió amb què s'expressava, pot suposar-se que les notícies de l'elecció devien satisfer-lo enormement, i es va posar en moviment per arribar al seu nou territori com més aviat millor. A Barcelona va ser rebut amb tota la pompa associada al títol, si bé les festivitats que se li van dedicar no van estar exemptes de certa anomalia.⁸⁰ Pocs dies després marxà per liderar i supervisar les operacions militars que s'estaven duent a terme al Principat.

Va ser aquesta ràpida partida de la Ciutat Comtal el que propicià que des de bon començament es donés una correspondència freqüent entre el govern de la ciutat i Pere: durant el seu breu regnat envià fins a 166 cartes al consistori barceloní, mentre que, segons els registres de *Lletres closes*, aquests li escrigueren únicament un total de setze vegades: quatre en 1464, set en 1465 i cinc en 1466. Les cartes del rei són de contingut notòriament divers, però pel que fa a la seva relació amb la capital en destaquen algunes en particular. En primer lloc, aquelles en què Pere demanava l'opinió tant als consellers com als diputats sobre possibles accions bèl·liques. Com a exemple trobem la missiva enviada des d'Igualada el febrer de 1464, en què el rei, després d'explicar les forces amb què comptaven tant ell com l'enemic, els preguntava si creien convenient que ataqués, dient-los que no faria res sense el seu consell ja que era a ells a qui anava «llur stat e ànimes e de molts altres».⁸¹ En aquella ocasió, però, la resposta dels dirigents

79. Calmette, *Louis XI, Jean II et la révolution catalane (1461-1473)*, 238, citat a Sobrequés i Vidal i Sobrequés i Callicó, *La guerra civil catalana del segle xv*, 1: 464. Sobrequés segueix Calmette dient que la carta de Pere, enviada el 6 d'octubre des d'Avis, va arribar a Barcelona el 13 del mateix mes. Ara bé, tal com ja menciona Martínez Ferrando, la carta va ser rebuda el 13 de novembre i, per tant, quan ja s'havia decidit oferir la corona a Pere: Martínez Ferrando, *Pere de Portugal, «rei dels catalans», vist a través dels registres de la seva cancelleria*, 18; la carta es troba transcrita a Duran i Sanpere i Sanabre, *Llibre de les solemnitats de Barcelona*, 1: 272-273.

80. Miguel Raufast Chico, «Ceremonia y conflicto: entradas reales en Barcelona en el contexto de la guerra civil catalana (1460-1473)», *Anuario de Estudios Medievales* 38/2 (2008): 1063-1068.

81. AHCB, 1B.IX, Lletres Reials Originals, A-3, 924, 20-II-1464; registada a Arxiu de la Corona d'Aragó, *Catálogo de la documentación de la cancellería regia de Pedro de Portugal (1464-1466)*, 32-33, i a Cabestany Fort, «Repertorio de cartas reales conservadas en el Instituto Municipal de Historia (1458-1479)», 169. Els consellers de Barcelona no van ser els únics dirigents municipals a qui durant el seu regnat Pere demanà l'opinió

barcelonins fou bastant lacònica. Expressaren que veient que ells eren «absents de vostra altesa e de vostre gloriós camp e no haver tanta experiència e cercitud de la potència de la gent que vostra altesa té, e per lo semblant (...) no siam tant certs de la potència dels inimichs quant vostra excel·lència e vostre sacre consell són», no creien «haver forma reposadament e segura, segons lohablement la dita ciutat ha acostumat fer, e la exhegència de tant gran fet raquer, poder en aquell degudament aconsellar».⁸² De fet, aquest desig d'estreta col·laboració exhibit per Pere durant els primers mesos del seu regnat el portà fins i tot a sol·licitar al Consell de Barcelona i a la Diputació que li enviessin un dels seus representants perquè l'assessoressin contínuament en els afers de la guerra, cosa que des de Barcelona es desestimà un cop considerada l'elevada despesa que comportaria.⁸³

Un altre fet que afavorí el freqüent contacte epistolar entre Pere i els consellers van ser les habituals queixes del rei pel que fa a la contribució econòmica i militar que rebia de la ciutat, les quals es van reiterar durant tota la seva estada a Catalunya.⁸⁴ Ja el juliol de 1464, per exemple, Pere va escriure als consellers queixant-se de la manca de queviures i d'homes de què disposava, així com de la poca ajuda prestada per la capital.⁸⁵ El maig de 1465, quan el rei es trobava al setge de la Bisbal, va escriure als membres de l'executiu barceloní de manera una mica maliciosa, comentant-los que si a Alfons el Magnànim se li envià una armada que costà set-cents mil florins malgrat «ell essent anat e contra vostra voluntat e per sa glòria e delit fóra en regnes e empreses voluntàries», en la situació present, que es tractava de defensar la casa pròpia, calia que hi proveïssin més ràpidament, ja que «no volent despendre los cent hajau a despendre los mil e forcar-lo tot».⁸⁶

sobre temes bèl·lics. També ho va fer amb els de Vic, com es pot comprovar a Arxiu de la Corona d'Aragó, *Catálogo de la documentación de la cancellería regia de Pedro de Portugal (1464-1466)*, 212.

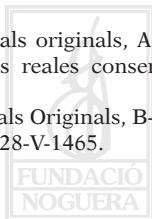
82. AHCB, 1B.VI, Lletres Closes, 23, f. 48v-49r, 24-II-1464.

83. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 16, f. 122r, 27-V-1464.

84. Tot i això, la relació entre l'executiu barceloní i Pere va ser inicialment força bona, com mostren les cartes que envià a finals desembre de 1464 als consellers en general, i a alguns en particular, agraint-los l'afecte mostrat i els seus serveis: Arxiu de la Corona d'Aragó, *Catálogo de la documentación de la cancellería regia de Pedro de Portugal (1464-1466)*, 252.

85. AHCB, 1B.IX, Lletres reials originals, A-3, 977, 10-VII-1464; registada a Cabestany Fort, «Repertorio de cartas reales conservadas en el Instituto Municipal de Historia (1458-1479)», 178.

86. AHCB, 1B.IX, Lletres Reials Originals, B-1(4), 150, 27-V-1465; inclosa a AHCB, 1B.II, Deliberacions, 17, f. 17v-19r, 28-V-1465.

El cert és que Barcelona cada cop protestava més davant les freqüents exigències del rei d'enviament de diners i tropes, així com per les seves pretensions de fabricar nova moneda. Davant d'aquest fet, Pere arribà a afirmar que el seu respecte per les llibertats i privilegis de la terra era major que el que sentien els mateixos consellers.⁸⁷ Vora un any més tard, el març de 1466, el monarca es lamentava de nou dient que les seves cartes i paraules topaven amb les orelles tancades dels membres de l'executiu municipal, com demostrava el fet que en cinc mesos només li havien enviat 4.000 sous barcelonesos, quantitat que considerava, irònicament, «bella paga e graciós confort per a tants malalts e de tal malaltia com és necessitats e fam».⁸⁸ Sembla que el mateix dia va escriure també a Antoni Pujades, conseller en cap de Barcelona, queixant-se amargament de la seva situació, ja que venint a Catalunya «havia deixat el repòs per la guerra, la riquesa per la misèria, la mare i els germans pel gust d'ajudar els catalans».⁸⁹ Malgrat el to dur d'aquesta darrera carta, el rei la tancava amb una postdata retòrica, on després de fer al·lusions a la Roma imperial els deia que, en realitat, dels consellers ell només volia allò que fos possible. Les referències a l'antiguitat clàssica eren freqüents en les epístoles de Pere: anteriorment ja havia escrit amenaçant amb prendre mesures similars a les de Juli Cèsar després de la seva victòria a les Gàl·lies si no se li lliuraven els diners que demanava, és a dir, apoderar-se de l'erari públic.⁹⁰ Tal com han demostrat els estudis sobre les finances de la Ciutat Comtal durant la guerra, el més probable és que des de Barcelona ja s'estigués duent a terme tot l'esforç econòmic que la ciutat era capaç de sostenir.⁹¹ Així, tot i que segurament els laments gairebé constants de Pere eren més que fundats, la realitat era que, passats els primers embats de la guerra, la capital catalana ja no tenia gaire més per oferir.

Amb tot, els continus estira-i-arronses amb Barcelona no van fer que el rei s'involucrés menys en la vida municipal, ans al contrari: ho feu de manera decidida i freqüent, sobretot durant els primers mesos

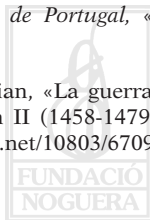
87. Martínez Ferrando, *Pere de Portugal, «rei dels catalans», vist a través dels registres de la seva cancelleria*, 80.

88. AHCB, 1B.IX, Lletres Reials Originals, B-1(4), 154, 7-III-1466; inclosa a AHCB, 1B.II, Deliberacions, 17, f. 77r-78v, 12-III-1466.

89. Martínez Ferrando, *Pere de Portugal, «rei dels catalans», vist a través dels registres de la seva cancelleria*, 100.

90. Martínez Ferrando, 99.

91. Vegeu Laura Miquel Milian, «La guerra civil catalana i la crisi financera de Barcelona durant el regnat de Joan II (1458-1479)» (tesi doctoral, Girona, Universitat de Girona, 2020), <<http://hdl.handle.net/10803/670979>>.

del seu regnat. D'aquesta manera, assistí fins i a tot a algunes de les reunions del Consell de Cent, moments que aprofità per exposar directament el seu punt de vista sobre assumptes particularment delicats. El setembre de 1464, per exemple, s'adreçà a l'assemblea «assegut en lo loch acostumat» per demanar als jurats que intentessin que la ciutat estigués a punt per repel·lir un possible atac de Joan II.⁹²

Pere tampoc va deixar de banda una de les seves funcions més importants pel que fa al correcte desenvolupament de la gestió comunal, que era el nomenament de càrrecs. Ara bé, malgrat tractar-se d'oficials reials, Barcelona sempre havia estat gelosa de la seva capacitat d'influir en les decisions dels monarques relatives a aquest aspecte. Per aquest motiu, fins i tot abans que Pere desembarqués a la ciutat, el Consell va manar als missatgers de la capital que li havien tramès dir-li que, de moment, no escollís ni emparaulés cap ofici, ja que «dites promeses o provisions porien ésser fetes a persones impertinents, no conaxent aquelles lo dit senyor», cosa que repercutiria negativament en el benavenir del rei i de la cosa pública.⁹³ No obstant això, un cop a la Ciutat Comtal els tràmits degueren accelerar-se: quatre dies després de la seva agitada arribada, s'anunciava al Consell de Cent que de la terna elaborada per una comissió de l'assemblea per al càrrec de batlle, Pere havia escollit el ciutadà Joan Desvalls.⁹⁴ A principis de febrer, amb la mateixa voluntat d'influir en la decisió de qui se situaria al costat del monarca per aconsellar-lo, l'assemblea barcelonina aprovava que els consellers fessin un memorial que contingués els noms d'alguns juristes per tal que Pere en triés algun com a vicecanceller.⁹⁵ La bona voluntat inicial de Pere i el compromís amb el seu nou territori es demostrà altre cop en la ràpida resposta a la carta escrita pels consellers el dia 13 de febrer de 1464, en què li demanaven l'elecció dels jutges de la taula dels oficials i del d'apel·lacions:⁹⁶ dos dies després els contestava amb els noms que li havien semblat més adients d'entre els proposats.⁹⁷

Tanmateix, la seva predisposició i actitud aparentment complaents no l'eximiren de les crítiques. Com pot suposar-se, aquestes van ser

92. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 16, f. 141r-141v, 5-IX-1464.

93. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 16, f. 86v-87r, 16-I-1464.

94. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 16, f. 90v-92r, 25-I-1464. Un Joan Desvalls, probablement la mateixa persona, havia estat jurat del Consell de Cent en 1462 i 1463 i ho tornà a ser, un cop acabat el seu període de tres anys com a batlle, en 1469 i 1471.

95. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 16, f. 95v-96r, 3-II-1464.

96. AHCB, 1B.VI, Lletres Closes, 23, f. 47v-48r, 13-II-1464.

97. AHCB, 1B.IX, Lletres Reials Originals, A-3, 919, 15-II-1464; regestada a Cabestany Fort, «Repertorio de cartas reales conservadas en el Instituto Municipal de Historia (1458-1479)», 168.

freqüents (i sovint demolidores) durant els últims mesos del seu regnat, però també al principi es murmurava a la ciutat contra la seva persona. El juliol de 1464, només mig any després de l'arribada a Catalunya, el Trentenari va decidir que, de moment, no encarregaria a ningú la investigació de les persones que parlaven en «desservei» del rei i de la «seva» cosa pública, tot i que els consellers es comprometien a procurar pel càstig dels que ho fessin.⁹⁸ Així doncs, les tibantors amb el municipi —i també amb la Diputació— van ser gairebé constants, si bé es van accentuar notablement a partir de 1466.⁹⁹

Vist això, no és sorprenent que la notícia de la seva mort a finals de juny de 1466 es rebés a la capital amb un cert sentiment d'alleujament. En aquest sentit, Jerónimo Zurita resum el seu regnat concisament dient que «Ninguna cosa le sucedió en su empresa prósperamente y padeció los trabajos que trae consigo el reinar y más tan de prestado como él vino a la posesión de aquel título de rey que él tomó y conservó hasta la muerte».¹⁰⁰ La realitat és que Pere havia patit de mala salut durant tota l'estada a Catalunya. Quan el maig de 1466 caigué de nou malalt, el Consell de Cent va aprovar enviar a Manresa, on es trobava el monarca, el metge Pere Artigó, al qual s'acordà pagar un salari de la ciutat.¹⁰¹ Aquell mateix dia s'escrigué al rei per anunciar-li aquesta decisió i comunicar-li la seva confiança que, «migençant lo adjutori divinal e los remeys de medicina administradors per lo dit mestre Pere Artiguó, vostra altesa molt prest pendrà bona e total convalescència».¹⁰² Però totes les cures i pregàries foren en va. Passat un mes, el Consell aprovava la decisió de la Diputació d'enviar un eclesiàstic perquè s'estigués amb el rei tant de temps com convingués, avisant contínuament als diputats de qualsevol canvi en el seu estat de salut.¹⁰³ Al cap de tres dies, conegut l'empitjorament de la malaltia de Pere, el Trentenari decidia que Mateu Dessoler, ciutadà honrat i jurat municipal, s'hi dirigís per estar amb ell fins que no es curés.¹⁰⁴ El monarca, conscient de l'estat en què es trobava, feu testament el dia 29 de juny, nomenant

98. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 16, f. 131v, 15-VII-1464.

99. Martínez Ferrando, *Pere de Portugal, «rei dels catalans», vist a través dels registres de la seva cancelleria*, 94.

100. Jerónimo Zurita, *Anales de la Corona de Aragón*, ed. Ángel Canellas López, vol. 7 (Saragossa: Institución Fernando el Católico (CSIC), 1977), 537.

101. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 17, f. 88r-88v, 23-V-1466.

102. AHCB, 1B.VI, Lletres Closes, 23, f. 69r-69v, 13-V-1466. Malgrat que la carta apareix datada del dia 13, sembla clar que es degué escriure el 23 de maig.

103. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 17, f. 96r-96v, 24-VI-1466.

104. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 17, f. 99r, 26-VI-1466.

entre els seus marmessors els consellers de Barcelona.¹⁰⁵ Això tingué gran rellevància posteriorment, ja que els membres de l'executiu van haver de bregar amb la gestió de la marmessoria del rei durant anys.¹⁰⁶ Aquell mateix dia, el de la seva onomàstica, Pere de Portugal va morir.

Immediatament van escampar-se rumors que insinuaven que la mort del rei no havia estat natural, sinó el resultat fatal de les desavinences constants amb el General de Catalunya. De fet, Martínez Ferrando comenta que un registre de la cancelleria de Joan II menciona que Pere morí per les metzines que li donaren «los de Barcelona».¹⁰⁷ Malgrat que sembla clara la naturalesa difamatòria d'aquestes acusacions, és cert que des del moment en què a la capital catalana es conegué el traspàs del rei els seus dirigents es van posar en moviment per tal de desfer part de les accions que havia realitzat al llarg del seu breu regnat.¹⁰⁸ Dos dies més tard, la Diputació proposava al Consell la creació d'una comissió que s'encarregués de veure com es podien recuperar els castells i les fortaleses que es trobaven sota el control dels portuguesos, ja que no estaven «còmodament en lur mà».¹⁰⁹ D'aquesta forma, amb

105. Sis mesos després de la mort de Pere, Isabel de Portugal, duquessa de Borgonya i tieta del finat, escrivia als consellers demanant-los que complissin amb el testament del seu nebot: AHCB, 1B.IX, Lletres Reials Originals, A4-1087, 25-XII-1466; carta registada a Cabestany Fort, «Repertorio de cartas reales conservadas en el Instituto Municipal de Historia (1458-1479)», 201, i transcrita a Calmette, *Louis XI, Jean II et la révolution catalane (1461-1473)*, 531.

106. Una setmana després de la mort de Pere, la Diputació reconeixia els consellers com a marmessors, i com a tals els demanava un préstec de 20.000 sous barcelonesos dels diners de la marmessoria per subvencionar l'armada que s'havia d'enviar a Tortosa, cosa que el Consell acceptà: AHCB, 1B.II, Deliberacions, 17, f. 104r-105v, 7-VII-1466.

107. Martínez Ferrando, *Pere de Portugal, «rei dels catalans», vist a través dels registres de la seva cancelleria*, 119.

108. L'opinió que part dels barcelonins tenia sobre Pere es pot deduir del dur escrit que li dedicà Jaume Safont en el seu dietari un cop mort, que inclou frases com «[Pere], lo qual vulgarment és apellat lo "Rey de no más", per ço com havia de costum que no volia may scoltar sos vassalls, ans lo primer mot que li deyen, de continent los deya "no más", e axí-ls aviava sens que no-ls volia oir. Fonch fort aspre e dur senyor a sos vassalls e may los tench privilegi ne libertat alguna tant com visqué, ans totes ses leys eren *sic volo sich iubeo*. E dins aquest poch temps que regnà féu moltes vexacions a sos vassaylls e hac de grans composicions de peccúnies de aquells, e-n apresonà e-n turmentà molts. E signantment hac una cosa, que no fiave de cathalà qui en lo món fos, ans tolch tots los castells fortaleses que haver poch a cathalans e les més en mans de portuguesos. E morí en la vila de Granollers per manjar poncems cruus, los quals poch abans de sa fi gità. E may volch star a regiment de metge»: Sans i Travé, *Dietari o Llibre de Jornades (1411-1484) de Jaume Safont*, 202-203.

109. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 17, f. 99r-100r, 1-VII-1466. Mig any més tard el tema encara cuejava: la Diputació presentà al Trentenari la proposta de pagar als portuguesos que tenien els castells de Monells i de l'Empordà 100 florins perquè els tornessin: AHCB, 1B.II, Deliberacions, 17, f. 183v, 11-II-1467.

la mort de Pere els lusitans que s'havien traslladat a Catalunya van ser forçats a abandonar el territori ràpidament.¹¹⁰

Amb problemes i males marors o sense, Pere de Portugal havia estat rei i, per tant, havia de tenir un enterrament digne de la seva condició. El procediment, que va incloure la confecció de les habituals vestidures negres per a les principals autoritats de la ciutat i una gran quantitat de brandons de cera ennegrida, es narra detalladament en el *Llibre de les solemnitats*, i culminà amb la seva sepultura a l'església de Santa Maria del Mar, on encara avui dia es troba en una de les capelles laterals.¹¹¹

RENAT D'ANJOU

La mort de Pere de Portugal sense descendència va propiciar que en el testament declarés com a successor el seu nebot Joan, fill d'Alfons V de Portugal. La seva voluntat, com és ben sabut, va ser ignorada, ja que un mes després Renat d'Anjou va ser proclamat rei d'Aragó. A través de la documentació municipal no arribem a saber què va motivar aquesta decisió, obviant altre cop les veus, cada vegada més

110. Martínez Ferrando, *Pere de Portugal, «rei dels catalans», vist a través dels registres de la seva cancelleria*, 122. Tot i les ràpides i expeditives mesures que es van prendre per esborrar qualsevol rastre portuguès de Catalunya, des del Consell es va procurar facilitar el viatge d'alguns d'ells, com per exemple el de Ferrando Yanyes o Yáñez —o Fernando Eanes segons Adão da Fonseca—, lloctinent de tresorer del finat rei. En aquest sentit, l'octubre de 1466 es mencionava que aquests portuguesos «eren bons e affectats servidors del sereníssimo senyor rey en Pere» i que «ab licència e voluntat nostra e del Consell de la dita ciutat vagen e retornen en la pròpia terra e pàtria», motiu pel qual demanaven que se'ls donessin, tant a ells com a les seves famílies, cavalcadures i tota l'ajuda necessària, i que no se'ls perjudiqués de cap manera: AHCB, 1B.VIII, Lletres patents, 8, f. 70r; 15-X-1466. Poc després, però, els portuguesos tornaven a ser víctimes d'un tracte vexatori en aprovar-se que els consellers en prenguessin el nombre que consideressin oportú per tal de forçar el retorn d'Antoni Pere Ferrer, abat de Montserrat, que es creia retingut pel rei de Portugal: AHCB, 1B.II, Deliberacions, 17, f. 155v-156r; 10-XII-1466.

111. Duran i Sanpere i Sanabre, *Llibre de les solemnitats de Barcelona*, 1: 280-285. El llibre de clàvia d'aquell any recull la despesa de 989 sous i 6 diners barcelonesos en brandons i «brandonets» de cera i els senyals de la ciutat que s'hi van posar. També s'hi troben els 2.317 sous i 11 diners barcelonesos per a la compra de teles negres, així com els 359 sous i 4 diners barcelonesos que va rebre el sastre Nicolau Soler per encarregar-se de la confecció de les robes: AHCB, 1B.XI, Clàvia, 80, f. 96v, i f. 98r-99r; 5-VIII-1466. En general, sobre les cerimònies municipals a Catalunya davant la mort del monarca, vegeu Flocel Sabaté Curull, *Lo senyor rei és mort! Actitud i cerimònies dels municipis catalans baixmedievals davant la mort del monarca* (Lleida: Edicions de la Universitat de Lleida, 1994).

nombroses, que clamaven a favor de tornar a l'obediència de Joan II.¹¹² L'únic esment que es fa a aquest tema és del 26 de juliol, quan la Diputació va presentar a l'assemblea urbana una comissió encarregada de l'elecció del nou rei, a la qual se n'hi sumà una altra del municipi.¹¹³ Quatre dies després, el Consell de Cent aprovava el parer d'aquests comitès de prendre Renat com a senyor, esgrimint uns arguments molt clars:

pus a Nostre Senyor Déu és stat pasent appel·lar al seu regne lo il·lustríssimo senyor rey en Pere, de loable recordació, no leixant progènia alguna del seu cors legítimament descendent, deu ésser elegit per rey e senyor lo il·lustríssimo senyor rey de Sicília, rey Rayner vulgarment appel·lat, axí perquè justícia ho vol com perquè la sua altesa és virtuosíssima e té fill primogènit, home valerós, timorat e de molta virtut e seny decorat, ja insignit de fill mascle de edat de XVIII anys o circa, molt bella creatura. E lo dit senyor rey té la terra, specialment Prohença, molt vehina a aquest Principat de Cathalunya, habundosa e farta de moltes coses, specialment de forments, dels quals lo dit Principat, e senyaladament la ciutat de Barchelona, molt sovint a ffretura, e per altres deguts motius qui a bocha per les dites persones eletes seran refferits.¹¹⁴

Renat, els drets dinàstics del qual es remetien al fet que era net de Joan I per via de la seva filla Violant, escriví acceptant la corona el mes següent, i en fer-ho prometia defensar Catalunya i respectar-ne els privilegis.¹¹⁵ S'iniciava així l'últim i el més llarg dels regnats dels reis «intrusos», que no acabaria fins la signatura de la capitulació l'octubre de 1472.

112. Vicens Vives, *Juan II de Aragón (1398-1479): monarquía y revolución en la España del siglo xv*, 307-308.

113. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 17, f. 116r-117r, 26-VII-1466. La documentació de la Diputació és més il·lustrativa en aquest sentit. El procés d'elecció de Renat és explicat a Muxella Prat, «La Terra en guerra. L'acció de les institucions durant el regnat de Renat d'Anjou (1466-1472)», 214-226.

114. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 17, f. 118v-119r, 30-VII-1466. Calmette assenyala que l'elecció va estar motivada per consideracions d'ordre polític i econòmic, prenent especial importància el fet que la descendència de Renat permetia assegurar l'hipotètic futur de la nissaga reial: Calmette, *Louis XI, Jean II et la révolution catalane (1461-1473)*, 265-266. Malgrat la suposada idoneïtat del candidat, Vicens Vives remarca que a la primera votació de l'acord d'elecció de Renat com a rei que es feu al Consell de Cent només 48 jurats van votar a favor, si bé no menciona l'origen d'aquesta informació: Vicens Vives, *Juan II de Aragón (1398-1479): monarquía y revolución en la España del siglo xv*, 309.

115. AHCB, 1B.IX, Lletres Reials Originals, B-1(4), 155, 17-VIII-1466; carta regestada a Cabestany Fort, «Repertorio de cartas reales conservadas en el Instituto Municipal de Historia (1458-1479)», 199.

Barcelona podia respirar tranquil·la ara que comptava amb el suport d'un rei de recursos i contactes abundants, entre els quals destacava el seu nebot, l'omnipresent Lluís XI de França. De fet, durant el regnat de Renat no només es recuperaren les bones relacions amb França, sinó també amb Castella, tal com mostra la publicació l'agost de 1469 de «la liga e confederació novament feta entre nòstron senyor lo rey Reyner (...) e lo il·lustre rey de Castella (...), axí que quascú d'ells, d'equí avant, fossen amichs de amichs e enemichs de enemichs».¹¹⁶ La resposta enviada pels consellers a la carta d'acceptació de Renat, on ja l'intitulaven com a rei d'Aragó, mencionava que fins i tot els nens de la ciutat celebraven amb alegria les seves mostres d'afecte i bona voluntat.¹¹⁷ Ara bé, en realitat no tot anava segons els desitjos de les autoritats catalanes, que volien que el seu nou monarca vingués a Catalunya per supervisar directament la guerra. En aquest sentit, el desembre de 1466 el Trentenari ja volia enviar un emissari a Renat per, entre d'altres coses, demanar-li que vingués a Catalunya, cosa que de fet el rei ja havia suggerit anteriorment.¹¹⁸ Malgrat les múltiples promeses que els feu Renat, no ho van arribar a aconseguir mai.

Tot i això, no es pot considerar que Renat fos un monarca particularment absent, com potser ho fou més Enric IV de Castella. Així ho semblen demostrar les 41 cartes que envià a Barcelona durant el seu regnat, a les quals se sumen les 66 de Joan de Lorena, el seu fill primogènit que exercí de lloctinent fins a la seva mort el desembre de 1470. Aquest càrrec i la presència directa —si bé intermitent— de Joan al Principat¹¹⁹ van provocar que la majoria d'assumptes relacionats amb

116. Sans i Travé, *Dieteris de la Generalitat de Catalunya*, 1: 195.

117. AHCB, 1B.VI, Lletres Closes, 23, f. 74r-74v, 18-IX-1466.

118. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 17, f. 162r, 15-XII-1466; AHCB, 1B.IX, Lletres Reials Originals, A-4, 1081, 7-XI-1466; carta regestada a Cabestany Fort, «Repertorio de cartas reales conservadas en el Instituto Municipal de Historia (1458-1479)», 199-200. Cinc anys després, Renat escrivia als consellers dient-los, ja per última vegada, que procuraria dirigir-se cap a Barcelona el més aviat possible per comandar l'exèrcit: AHCB, 1B.IX, Lletres Reials Originals, B-1(4), 172, 12-XII-1471; regestada a Cabestany Fort, «Repertorio de cartas reales conservadas en el Instituto Municipal de Historia (1458-1479)», 220.

119. Joan de Lorena no començà el seu viatge cap a Catalunya fins el març de 1467, segons ell mateix anuncià. Reclamat per Lluís XI, en marxà de nou el juliol de 1468, deixant com a lloctinent el seu cunyat, Ferri II de Vaudémont, i no tornà a terres catalanes fins a la primavera de 1469: AHCB, 1B.IX, Lletres Reials Originals, A-4, 1093, 28-II-1467; Calmette, *Louis XI, Jean II et la révolution catalane (1461-1473)*, 285, 298. El gener de 1470 se n'anà altre cop, aquesta vegada a Provença, per tal de trobar-se amb el seu pare, i sabem que l'agost d'aquell any tornava a ser a Barcelona, ciutat on morí el desembre següent: Sans i Travé, *Dieteris de la Generalitat de Catalunya*, 1: 197, 199-200; Schwartz i Luna i Carreras i Candi, *Manual de novells ardits*, 1893, 2: 496-497, 500.

la gestió municipal que necessitaven la intervenció reial es derivessin al que havia de ser l'hereu de Renat, i no al propi monarca.

Joan de Lorena, lloctinent

Les discrepàncies entre Joan i el Consell començaren ben aviat. El març de 1467, havent rebut notícies de l'entrada imminent a Catalunya del primogènit juntament amb un gran exèrcit, la Diputació proposava que ràpidament prestés jurament a l'Empordà. El Trentenari i la Setzena van rebutjar-ho, tot exigint que la cerimònia es dugués a terme a Barcelona, com s'havia fet amb els monarques anteriors,¹²⁰ i en aquests termes informaren també els consellers als missatgers que es trobaven amb Joan de Lorena, afegint que més enllà de la voluntat de respectar el privilegi que així ho determinava, el seu desig era que el primogènit arribés a la Ciutat Comtal com més aviat millor.¹²¹ Tampoc agradà que un mes després, des de Perpinyà, el duc de Lorena nomenés alguns funcionaris, cosa que provocà l'enèrgica resposta dels diputats dient-li que s'abstingués de fer-ho fins que no es trobés a la capital.¹²²

Joan arribà a Barcelona a finals d'agost de 1467, però abans de fer-ho tingué temps d'establir una relació epistolar fluida amb els consellers.¹²³ La importància de la figura de Joan de Lorena per a Barcelona es fa palesa en l'abundant correspondència que se li envià des de setembre de 1466 fins poc abans de la seva mort els últims dies de 1470. Si anteriorment s'apuntava que el primogènit de Renat havia escrit seixanta-sis lletres a la Ciutat Comtal, aquesta ho feu fins a noranta-vuit vegades, a les quals s'hi sumen aquelles comunicacions adreçades únicament als emissaris que, en nom de la ciutat, es trobaven amb ell.

En aquestes cartes s'evidencia l'interès i el notable coneixement del primogènit de tot allò que succeïa a la capital i viceversa. En aquest

120. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 17, f. 195r-195v, 21-III-1467.

121. AHCB, 1B.VI, Lletres Closes, 23, f. 122r-122v, 13-IV-1467. Miquel Raufast ja es feu ressò d'aquestes divergències, així com de la carta esmentada: Raufast Chico, «Ceremonia y conflicto: entradas reales en Barcelona en el contexto de la guerra civil catalana (1460-1473)», 1070-1071, n. 103.

122. Jesús Ernest Martínez Ferrando, *Tragedia del insigne condestable don Pedro de Portugal* (Madrid: CSIC - Instituto Jerónimo Zurita, 1942), 185. De fet, a la mencionada carta enviada el 13 d'abril pels consellers als emissaris que es trobaven amb Joan ja els deien a la postdata que procuressin que el primogènit no nomenés vicecanceller fins que no fos a Barcelona: AHCB, 1B.VI, Lletres Closes, 23, f. 122r-122v, 13-IV-1467.

123. Joan de Lorena entrà a Catalunya el juny d'aquell any per, en paraules de Boscà, «oppugnar tirànicament la real senyoria e terres del senyor rey». Recordem que Boscà deixà Barcelona el maig de 1462 i es mantingué sempre en el bàndol de Joan II: Boscà, *Memorial històric*, 16, 90.

sentit, resulta interessant copsar de manera indirecta la quantitat de rumors malintencionats —però qui sap si amb cert grau de veritat— que recorrien ambdues zones. Ja l'abril de 1467 els consellers van escriure als ambaixadors que es trobaven amb Joan per dir-los que sabien que «alguns seminadors de zitzànies e lagators» s'adreçaven diàriament al lloctinent amb mentides sobre els consellers, Felip de Ferrera i el Consell.¹²⁴ Tot i que creien que Joan no donava crèdit a aquestes males veus, per si de cas demanaven als esmentats representants que procuressin que realment fos així, de manera que el primogènit veiés «qui li ha salvada e restaurada aquesta ciutat e qui li ha volguda metre en insult e perdició».¹²⁵ El problema, però, no va quedar resolt, ja que menys de dues setmanes després els consellers s'adreçaren de nou als missatgers per, entre altres coses, fer-los saber el següent:

axí com lo dit senyor primogènit ha aquí molts reports contraris de aquesta ciutat, e de nosaltres e del Concell de aquella, axí mateix nosaltres tots jorns hoÿm açí moltes fames contràries al seu estat e poder, però com a fidelíssimos vassalls no se'n treu res, mas stam ab fiança e sperança que per sa felicíssima venguda ab lo gran poder qui ab ell vindrà serem constituïts en tot repòs.¹²⁶

Els comentaris que devien arribar a les orelles de Joan relatius a l'actitud dels seus vassalls barcelonins van provocar que finalment els escrivís en termes força durs, tot queixant-se de la manera com es feien les guaites i demanant-los que se'n preocupessin més que no pas ho feien.¹²⁷ Evidentment, això no va ser gens del grat dels consellers, que van respondre-li, aquest cop a ell directament, fent-li saber que de la lectura de la carta n'havien «presa molta e molta molèstia», ja que estaven convençuts que les informacions que tenia provenien de «legoters e mals hòmens qui ab la bocha badada van darrera vostra altesa reportant-li aquestes e altres legotaries per haver officis e beneficis». Acabaven per recomanar-li que, abans d'escriure cartes similars, procurés informar-se primer per via del capità Bofillo de Giudice, que

124. Felip de Ferrera, ciutadà honrat de Barcelona, havia estat conseller en cap en 1465 i jurat del Consell de Cent l'any següent, i el 1468 va ser escollit cònsol de la mar: AHCB, 1B.II, Deliberacions, 16, f. 164r-165v, 30-XI-1464; AHCB, 1B.II, Deliberacions, 17, f. 58v-60r, 1-XII-1465; AHCB, 1B.II, Deliberacions, 18, f. 108v-109v, 25-IV-1468.

125. AHCB, 1B.VI, Lletres Closes, 23, f. 129v, 22-IV-1467.

126. AHCB, 1B.VI, Lletres Closes, 23, f. 131r-131v, 3-V-1467.

127. AHCB, 1B.IX, Lletres Reials Originals, A4-1120, 20-VII-1467; carta registrada a Cabestany Fort, «Repertorio de cartas reales conservadas en el Instituto Municipal de Historia (1458-1479)», 207.

es trobava a Barcelona i comptava per tant amb informació de primera mà.¹²⁸

Durant aquells mesos previs a l'arribada de Joan de Lorena a la ciutat no sempre les relacions van ser tan tibants, sinó que de tant en tant també s'intueixen mostres de suport que denoten certa confiança mútua. Així ho demostra, per exemple, la carta escrita pel primogènit al veguer de Barcelona, en la qual, davant del fet que hagués empresonat Antic Ferrer i Jaume Carbó per ofenses contra els consellers, considerava que havia actuat de manera «loable per lo honor que volríem tostemp fos defferit e donat a la dita ciutat e consellers de aquella».¹²⁹

Fos per les tensions esmentades, fos pels constants endarreriments del seu viatge a Barcelona o per la situació en què es trobava la ciutat, la qüestió és que la teòrica alegria derivada de l'entrada de Joan a la capital el 30 d'agost tenia, segons escriu Martínez Ferrando, un regust amarg:

mucho gozo hubo este día en la ciudad, pero indudablemente no tanto como en ocasión de la llegada del condestable don Pedro de Portugal. Pesaban ahora sobre el país más años de guerra, de estragos, de calamidades de todo género.¹³⁰

La carta enviada pels consellers a Joan de Lorena el dia abans de la seva arribada a Barcelona és, de fet, força lacònica i es refereix gairebé únicament a aspectes pràctics:

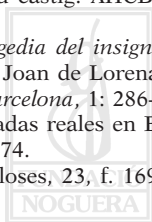
Si vostra altesa del-libera entrar demà après dinar, nosaltres ne serem molt contents, e crehem ésser espedient (...) no differir més avant la entrada, per quant som informats a Vilafrancha de Penadès serien arribats alguns cavalls. Possible és no sia res, emperò lo més segur és vostra senyoria ésser dins la present ciutat.¹³¹

128. AHCB, 1B.VI, Lletres Closes, 23, f. 160r, 23-VI-1467.

129. AHCB, 1B.IX, Lletres Reials Originals, A4-1100, s. d.; carta regestada a Cabestany Fort, «Repertorio de cartas reales conservadas en el Instituto Municipal de Historia (1458-1479)», 204. Antic Ferrer, germà de l'abat de Montserrat, i Jaume Carbó eren dos cavallers vinculats a la Diputació del General. Segons els mateixos consellers deien, més enllà de les increpacions i acusacions verbals, els susdits se'ls van atansar «ab los dits als ulls, donant-los empentes e manejant-los molt vituperosament». El Consell va acceptar que sortissin de la presó el setembre d'aquell mateix any, considerant que l'empresonament ja havia estat prou càstig: AHCB, 1B.II, Deliberacions, 18, f. 38v-39r, 9-VIII-1467, i f. 50r, 18-IX-1467.

130. Martínez Ferrando, *Tragedia del insigne condestable don Pedro de Portugal*, 186-187. La cerimònia d'entrada de Joan de Lorena és narrada a Duran i Sanpere i Sanabre, *Llibre de les solemnitats de Barcelona*, 1: 286-293, i ha estat estudiada per Raufast Chico, «Ceremonia y conflicto: entradas reales en Barcelona en el contexto de la guerra civil catalana (1460-1473)», 1069-1074.

131. AHCB, 1B.VI, Lletres Closes, 23, f. 169v-170r, 29-VIII-1467.

La fredor d'aquest text resulta encara més evident si es compara amb el que se li escriví cinc mesos abans, quan es rebé la notícia del seu viatge cap a Catalunya:

Exprimir, senyor molt il·lustre, no poríem quanta és la summa letíçia que nosaltres e universalment tots los de aquesta ciutat presa havem en la vostra felicíssima venguda, com la presència de vostra real persona sia lo més bé e la més deffenció que haver podem.¹³²

Pocs dies després de la seva arribada es van dur a terme les dues cerimònies de jurament de Joan com a primogènit i procurador del rei Renat: la primera, a la plaça del Born, en la qual el duc de Lorena prometia servir els privilegis de la ciutat, i la segona, al palau reial, on els flamants súbdits del seu pare prestaven sagrament i homenatge de fidelitat.¹³³

Malgrat la situació precària en què forçosament es trobava la ciutat, els consellers van voler narrar a Renat d'Anjou l'arribada del seu fill amb elogiosos termes, tot explicant-li que «lo il·lustríssimo senyor primogènit, caríssimo fill vostre, és en aquesta ciutat, en la qual és stat receptat ab aquella més honor que may sia stat receptat rey ne príncep de la casa d'Aragó; les virtuts grans vostres, senyor, e sues, ho mereixen».¹³⁴ Així feien evident que el fet que la nova família reial fos d'una dinastia diferent —i, de fet, sovint enfrontada— a la que fins feia cinc anys havia regnat sobre la ciutat no implicava un tracte diferent envers els seus membres, ans al contrari. Probablement ja a la dècada de 1460 n'hi hagué alguns que, com Zurita després, lamentaven que

132. AHCB, 1B.VI, Lletres Closes, 23, f. 115r, 24-IV-1467.

133. No queda del tot clar quin dia se celebraren finalment aquestes cerimònies. Al dietari de la Diputació es diu que el primogènit jurà el 2 de setembre i rebé jurament dos dies més tard, però ambdós assentaments van ser posteriorment ratllats, ja fos perquè eren erronis o per certa voluntat de dur a terme una *damnatio memoriae*: Sans i Travé, *Dietaris de la Generalitat de Catalunya*, 1: 190. A les actes de l'assemblea municipal l'única pista que en tenim és a la reunió del 3 de setembre, dia en què el Consell de Cent escollí els dotze síndics que prestarien jurament a Joan en nom de la ciutat: AHCB, 1B.II, Deliberacions, 18, f. 44r-44v, 3-IX-1467; l'elecció de síndics ja és mencionada a Raufast Chico, «Ceremonia y conflicto: entradas reales en Barcelona en el contexto de la guerra civil catalana (1460-1473)», 1074, n. 115. A la reunió prèvia del Trentenari d'aquell mateix dia s'indicà únicament que «ja lo dit senyor primogènit, com a procurador dessus dit, haje prestat lo jurament acostumat prestar a la ciutat de Barchelona en la plaça del Born en un gran cadafal aquí fet»: AHCB, 1B.II, Deliberacions, 18, f. 44r, 3-IX-1467.

134. AHCB, 1B.VI, Lletres Closes, 23, f. 171v-172r, 18-IX-1467.

«no se pudo hallar príncipe (...) más vecino ni mayor enemigo ni más ofendido de la casa real de Aragón».¹³⁵

De la intervenció de Joan de Lorena en la guerra civil catalana se'n podrien destacar molts aspectes,¹³⁶ però pel que fa a la gestió i la vida de Barcelona pocs van tenir tanta transcendència com el de la Taula de Canvi. Aquest tema es tractarà profusament més endavant, però per ara es pot avançar que el banc de la ciutat va viure durant la guerra situacions complicades degut a la «ràpida evacuació» de moneda. Per tal d'intentar resoldre-ho, la intervenció de Joan de Lorena va ser primordial. Va ser ell qui va atorgar el privilegi publicat el febrer de 1468 segons el qual tots els dipòsits de la Taula quedaven assegurats davant qualsevol confiscació ordenada pel rei o per qualsevol oficial en nom seu.¹³⁷ De fet, va ser precisament aquest fet el que, segons Gaspar Feliu, en bona part va propiciar que la confiança en la institució no es perdés malgrat els sotrats viscuts durant aquest convuls període.¹³⁸

Tanmateix, Joan de Lorena no va arribar a veure el final de la guerra. El 16 de desembre de 1470 va morir a Barcelona, segons diuen les fonts d'un atac d'apoplexia. Aquell mateix dia, el Trentenari acordava organitzar uns actes fúnebres per al primogènit de Renat similars als duts a terme més de nou anys enrere per a Carles de Viana, un cop presentades les despeses derivades de la mort del príncep.¹³⁹ Quatre dies després es feia una crida per anunciar la sepultura del duc de Lorena, que tindria lloc el dia 21 de desembre a la catedral. També es demanaven oracions en benefici de l'ànima del finat.¹⁴⁰ Martínez Ferrando es fa ressò del fet que durant la malaltia que el degué conduir a la mort tant la Diputació com el Consell de Cent van mostrar una «acentuada glacialidad», de manera que Joan acabà els seus dies sense cap contacte amb els dirigents de la revolta.¹⁴¹ També Zurita destaca

135. Zurita, *Anales de la Corona de Aragón*, 7: 544.

136. Un d'ells podria ser l'administració de justícia, per exemple. En aquest sentit, durant la lloctinència de Joan de Lorena destaca l'execució el maig de 1468 de Francesc Sescorts i Bernat Estopinyà (vegeu apartat «La labor dels consellers durant la guerra»).

137. AHCB, 1B.IV, Ordinacions, 9, f. 110v-112v, 5-II-1468, vegeu-ne la transcripció a Apèndix 1. Annex documental, Document 17.

138. Gaspar Feliu i Montfort, «Finances, moneda i fiscalitat als segles XIV i XV», *Catalan Historical Review* 9 (2016): 138.

139. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 20, f. 36r-36v, 16-XII-1470.

140. AHCB, 1B.IV, Ordinacions, 9, f. 184v, 20-XII-1470.

141. Martínez Ferrando, *Tragedia del insigne condestable don Pedro de Portugal*, 199-200. En aquestes mateixes pàgines l'autor comenta un fet curiós narrat al dietari de la Diputació: l'abril de 1470 sonà la campana de Vilella, cosa que presagiava la mort d'un monarca d'Aragó. Aquest auguri va ser relacionat posteriorment pel mateix escrivà

la fredor amb què es va tractar la mort del primogènit, així com els seus limitats èxits, tot dient que «hízose muy poca demostración de su muerte, y no fue más que si hubiera muerto algun caballero estimado, siendo príncipe de tanta calidad por quien habían pasado diversos trances, aunque tuvo en sus empresas tan poca ventura como el duque Reyner su padre».¹⁴² Per contra, Melcior Miralles escriu al seu dietari que el correu enviat per Joan II per notificar la mort del duc de Lorena li explicà que, abans d'expirar, el primogènit convocà els regidors barcelonins per demanar-los que es donessin «a son senyor, rey de Aragón».¹⁴³

Joan de Calàbria, Renat i la fi de la guerra

Si realment l'estat de les relacions entre el primogènit traspassat i la ciutat i la Diputació estaven tan deteriorades, això no millorà amb la designació del seu fill bastard, Joan de Calàbria, com a substitut. Es prescindí així de Nicolau, el legítim successor del duc de Lorena i l'home que els líders del bàndol rebel confiaven que passaria a controlar els designis del Principat en nom del seu avi. Tanmateix, els catalans van esforçar-se per dissimular la possible decepció: el juny de 1471, mig any després de la mort del seu pare, Joan entrava a Barcelona i era rebut formalment per les autoritats urbanes i del Principat.¹⁴⁴ Tal com narra Raufast, aquesta rebuda sorprengué notablement Jaume Safont, que escrivia al dietari de la Diputació que «molts se meravellaren, car no és costum de la ciutat exir a fill de rey qui sie bastart, perquè de huy avant podem dir que bona glòria hajen totes les antigues e bones serimònies de Barchinona».¹⁴⁵

L'actuació de Joan de Calàbria des de llavors i fins al final de la guerra poc més d'un any després no va ser particularment destacable. Tant els consellers com els diputats en devien ser ben conscients, ja

del dietari, Jaume Safont, amb el decés de Joan de Lorena vuit mesos més tard: Sans i Travé, *Dietaris de la Generalitat de Catalunya*, 1: 197-198.

142. Zurita, *Anales de la Corona de Aragón*, 7: 646.

143. Miralles, *Crònica i dietari del capellà d'Alfons el Magnànim*, 400. Segons Miralles, aquesta petició hauria provocat la sol·licitud a Joan II que enviés algú capacitat per negociar la pau, que podrien haver estat Lluís Despuig, mestre de Montesa; Joan Ramon Folc III de Cardona, comte de Prades, i Jaume Aguilar. Tanmateix, la credibilitat d'aquesta notícia és qüestionable, ja que Miralles diu que el correu de Joan arribà el dia 1 de desembre, si bé se sap que el duc de Lorena morí quinze dies més tard.

144. Raufast Chico, «Ceremonia y conflicto: entradas reales en Barcelona en el contexto de la guerra civil catalana (1460-1473)», 1095.

145. Sans i Travé, *Dietaris de la Generalitat de Catalunya*, 1: 202.

que l'octubre següent escrivien al comte de Vaudémont i al mateix Joan anunciant-los la decisió d'enviar dos missatgers al rei i al primogènit, Nicolau, per tal d'intentar que tots dos vinguessin a Catalunya. Es preocupaven també de matisar que, «si sa majestat al present era per causa alguna impedita, li plàcia trametre lo il·lustríssimo primogènit, car en açò sol stà la gloriosa victòria de se reyal empresa e lo repòs de tots aquests seus regnes e terres».¹⁴⁶ No se sap l'efecte que van tenir aquestes paraules en Joan, però probablement no fou gaire positiu.

Poques setmanes més tard Joan II iniciava el setge final a la capital, el període més cru de tota la guerra per a Barcelona i potser també el moment en què els dirigents municipals van assolir el paper de protagonistes absoluts del bàndol rebel.¹⁴⁷ Això es va traduir en una amplíssima correspondència tant amb el rei i Nicolau d'Anjou, com amb els ambaixadors enviats a la seva cort, demanant-los ajuda de manera gairebé contínua.¹⁴⁸

A través d'aquesta dilatada correspondència s'observen les diverses fases anímiques per les quals va passar la ciutat al llarg d'aquells difícils mesos. El desembre de 1471, a l'inici del setge, els consellers escrivien a Renat manifestant-li la urgència de la seva vinguda al Principat acompanyat de socors militar, si bé asseguraven que «aquestes coses, emperò, senyor, no diem perquè hajam algun dupte de cas al qual aquesta ciutat no stigua preparada, car primerament los ànimos de tots són units a totes coses que sien servey de vostra gran altesa».¹⁴⁹ Tanmateix, uns mesos més tard la situació a Barcelona era una altra. La manca de queviures resultava alarmant, tant que el maig de 1472 deien al rei que «en la present ciutat ha tant poques virtualles que no ho gosam escriure»,¹⁵⁰ i contínuament adoptaven una actitud derrotista, arribant a confessar-li que «les dites necessitats són en tant extrem augmentades, que nosaltres no havem ni sabem què pus fer», de ma-

146. AHCB, 1B.VI, Lletres Closes, 25, f. 5r-5v, 19-X-1471.

147. Martínez Ferrando considera que, davant de la negativa de Joan de Calàbria a assumir prerrogatives que segons ell corresponien a Renat i les competències devaluades de la Diputació, ja que gairebé tot Catalunya es trobava aleshores en mans de Joan II, l'autoritat suprema havia passat al Consell de Cent: Martínez Ferrando, *Tragedia del insigne condestable don Pedro de Portugal*, 207.

148. Zurita valora positivament l'esforç continu fet per Renat durant el setge, dient que «sabiendo que estaban los de Barcelona en gran estrecho y padecían mucha hambre, envióles el socorro que pudo por mar con armada de genoveses que eran sus confederados, aunque el rey [Joan II] los iba oprimiendo y estrechando»: Zurita, *Anales de la Corona de Aragón*, 7: 668.

149. AHCB, 1B.VI, Lletres Closes, 25, f. 17r-17v, 17-XII-1471.

150. AHCB, 1B.VI, Lletres Closes, 25, f. 87r, 4-V-1472.

nera que creien que només si aconseguia enviar-los queviures podria conservar-se la ciutat.¹⁵¹

Els mateixos consellers eren conscients de la insistència quan escrivien al monarca que «per quasi infinides lletres havem certificada la majestat vostra de les grans congoixes que aquesta vostra ciutat té per grandíssima fretura de vitualles». Però la urgència de la situació avalava la perseverança inesgotable dels barcelonins, que amb el socors del seu rei només pretenien que «aquests vostres fidelíssimos pobles pusquen aconseguir lo repòs tan desijat, a glòria e exaltació de vostra reyal corona».¹⁵² De manera gairebé inexplicable, encara conservaven la fe en la seva causa i en la sobirania de Renat, o això deien, malgrat veure cada cop més a la vora el fatal desenllaç del conflicte iniciat deu anys enrere.

El 29 de setembre de 1472, quan la ciutat es trobava ja en un estat insostenible, s'envià a Renat l'última carta que rebria com a rei del Principat. En aquesta lletra se li presentava una imatge de Barcelona desoladora, amb els seus habitants menjant molt poc forment i barrejat amb ordi, faves i fins i tot «altres coses alienes de la vida dels hòmens», motiu pel qual els vassalls de Renat seguien vius «quasi miraclosament». Els consellers, per la seva banda, es trobaven totalment «fora de seny, ignorants què és de fer», ja que, segons deien, era «impossible les cosses humanals sostenir-se sens menjar».¹⁵³ Un cop més, imploraven l'ajuda del rei, però aquest lament era debades. El 8 d'octubre l'assemblea rebia dels consellers la notícia que, davant la manca de queviures, havien obtingut permís de Joan de Calàbria per poder parlar amb Joan II, que havia assegurat que mantindria la ciutat

151. AHCB, 1B.VI, Lletres Closes, 25, f. 96r, 12-V-1472. Més enllà de la possiblement buscada exageració retòrica dels consellers, se sap que durant els primers mesos d'estiu de 1472 la ciutat es va veure forçada a prendre mesures extraordinàries per racionar les vitualles. Una d'elles va ser la decisió de forçar tots els habitants a notificar quins aliments tenien a casa i quanta gent hi menjava, per així poder calcular quant gra calia repartir a cadascú: AHCB, 1B.II, Deliberacions, 21, f. 55v-56r, 29-V-1472. Vora un mes després es publicava la prohibició segons la qual cap particular podia vendre cereal a ningú que no fos un dels ministres de la ciutat, juntament amb l'obligació de denunciar els cereals propis o aliens fins a tres dies després d'haver-los obtingut, sots pena de perdre el gra en qüestió en el cas dels propietaris i de 20 sous en el dels que no n'informessin: AHCB, 1B.IV, Ordinacions, 10, f. 20r-20v, 28-VI-1472. Sobre l'abastament de la ciutat durant el setge, vegeu Jordi Comellas i Solé, «L'abastament d'una ciutat en temps de guerra. El setge de Barcelona de 1472», *Acta Historica et Archaeologica Mediaevalia* 18 (1997): 451-471.

152. AHCB, 1B.VI, Lletres Closes, 25, f. 107v, 6-VI-1472.

153. AHCB, 1B.VI, Lletres Closes, 25, f. 138r-139v, 29-IX-1472.

en l'estat que aquesta volgués.¹⁵⁴ Les negociacions van ser ràpides, i el dia 15 l'executiu ja escrivia una carta adreçada «Al molt alt e molt excel·lent senyor, lo senyor rey»: Joan II d'Aragó.¹⁵⁵

EL RETORN DE JOAN II

Durant els més de deu anys que durà la guerra civil catalana, Joan II no es mantingué completament al marge dels afers de Barcelona. Per bé o per mal, molts dels seus habitants el tenien present, des del sempre arrauxat Jaume Safont fins al ja esmentat conseller Francesc Sescorts, executat en 1468 per conspirar a favor d'ell.¹⁵⁶ En tot cas, els possibles contactes entre Joan i els barcelonins mai foren oficials, de manera que no comptem amb documentació municipal que en parli. Hem de traslladar-nos a l'octubre de 1472, quan els catalans tornaren a l'obediència del vell monarca, per veure els efectes que el llarg conflicte tingué en la relació entre rei i ciutat.

La primera comunicació escrita de Joan II amb la capital catalana tingué lloc el 10 d'octubre de 1472, quan des de Pedralbes redactà una carta per notificar als consellers la rebuda dels capítols que teòricament havien de regular la fi de la guerra.¹⁵⁷ Dies abans, el Consell de Cent, «attanent que havia un any que stàvem assetjats per mar e per terra

154. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 21, f. 92r-92v, 8-X-1472. Segons els consellers, la resposta de Joan de Calàbria havia estat que, vistos «los actes de aquesta ciutat e lo molt amor e fermetat de aquella, per los quals és dignament merexedora que sia lunyada de tots inconvenients e contraris», donava consentiment a fer «tot ço e quant la dita ciutat vulle, volent que aquella pos tot ço e quant volrà, car ell és prest atorgar e fer-ho tot».

155. AHCB, 1B.VI, Lletres Closes, 25, f. 141r, 15-X-1472. Al *Testament* d'aquell any, els consellers van haver de corregir una entrada copiada del memorial anterior on es parlava del «senyor rey» [Renat] per tal de substituir dita expressió per «Rayner»: AHCB, 1C.XVII, Testaments dels consellers, 4, 1472, f. 3r.

156. En trobem un exemple en la denúncia que Safont feu al seu dietari el maig de 1464, tot explicant que «lo rey Johan, qui tenia asetjada la ciutat de Leyda, tants hòmens com podia pendre de la dita ciutat asenyalava al front ab un senyal de foch, e après feye'ls metra un anell de ferro en la cama e venie'ls per sclaus. E feya moltes altres crueltats»: Sans i Travé, *Dietari o Llibre de Jornades (1411-1484) de Jaume Safont*, 193.

157. Cabestany Fort, «Repertorio de cartas reales conservadas en el Instituto Municipal de Historia (1458-1479)», 222. Segons el *Testament* dels consellers de 1472, a la Capitulació de Pedralbes s'hi afegí un «alberà o capítol secret» entregat a Barcelona, en el qual es concedia a la capital que la primera Cort de Catalunya es convocaria, se celebraria i es clausuraria allà. En aquesta reunió es confirmarien els nous impostos i censals aprovats i emesos durant la guerra. A més a més, es revocaven totes les donacions i alienacions del patrimoni reial fetes per Joan II entre 1462 i 1472. Aquesta informació es repeteix amb algunes modificacions en els següents *Testaments*: AHCB, 1C.XVII, Testaments dels consellers, 4, 1472, f. 3v; AHCB, 1C.XVII, Testaments dels consellers, 5, 1473, f. 3r-3v, 1474, f. 3r, i 1475, f. 6r-6v.

e érem molt destrets de vitualles e no havíem sperança de haver socors», en paraules de Safont, s'havia decantat per prendre «partit ab lo rey don Johan», i treure'n «aquell millor partit que fos possible».¹⁵⁸ El 17 d'aquell mes, Joan entrava a Barcelona, ciutat que no trepitjava des de 1460. Segons Vicens, resulta inútil intentar amagar l'alegria amb què fou rebut, fins i tot per part d'aquells que en 1462 s'havien declarat els seus adversaris més abrandats.¹⁵⁹ El mateix Joan afirmava en el correu que envià a València poc després que la seva entrada s'havia dut a terme «ab molta honor, e lo poble, ab moltes làgremes, demanant misericòrdia a la magestat del senyor rey».¹⁶⁰

Fos quin fos l'ambient que es respirava aquell octubre a la Ciutat Comtal, el que resulta innegable és que, a partir de llavors, la capital reprengué el tracte amb el monarca de manera habitual, gairebé com si la interrupció de 1462-1472 no s'hagués produït mai. De fet, des de 1472 i fins a 1478, dos mesos abans de la seva mort, Joan II envià a la ciutat un total de dues-centes vint cartes, cent més que durant el període 1458-1462.¹⁶¹ Igual que llavors, la distribució de les missives en el temps fou força desigual, en funció sobretot de la presència del rei a la ciutat, però també de l'actuació dels seus representants, particularment Ferran i la infanta Joana. D'aquesta manera, mentre que de l'any 1473 es conserven vuitanta-una cartes del monarca, moltes relacionades amb els esdeveniments bèl·lics que tenien lloc al nord dels Pirineus, de 1478, any que passà pràcticament sencer a Barcelona, només n'hi ha quatre.¹⁶² Pel que fa als consellers, entre 1472 i 1478 se li adreçaren cent vuitanta-una vegades.¹⁶³

Els darrers anys de vida de Joan foren enfosquits per la guerra contra França, que no arribà a veure conclusa. Un cop celebrat el Nadal de 1472 a la Ciutat Comtal, el rei la deixà enrere per tal de di-

158. Sans i Travé, *Dietari o Llibre de Jornades (1411-1484) de Jaume Safont*, 236-237.

159. Vicens Vives, *Juan II de Aragón (1398-1479): monarquía y revolución en la España del siglo xv*, 351. Sobre la primera entrada a Barcelona de Joan II després de la guerra, vegeu Raufast Chico, «Ceremonia y conflicto: entradas reales en Barcelona en el contexto de la guerra civil catalana (1460-1473)», 1075-1078.

160. Miralles, *Crònica i dietari del capellà d'Alfons el Magnànim*, 415-416.

161. Les cartes es troben registades a Cabestany Fort, «Repertorio de cartas reales conservadas en el Instituto Municipal de Historia (1458-1479)», 222-298.

162. La darrera carta enviada per Joan II als consellers barcelonins fou una del 17 de novembre de 1478 escrita des de Granollers, en què recomanava l'elecció de Simón de Negrón com a cònsol a Gènova: Cabestany Fort, 298.

163. Les cartes es troben entre AHCB, 1B.VI, Lletres Closes, 25, f. 141r, 15-X-1472 i AHCB, 1B.VI, Lletres Closes, 28, f. 176r-176v, 19-XII-1478.

rigir l'exèrcit al Rosselló.¹⁶⁴ Les tropes de Lluís XI el sorprengueren a Perpinyà, de forma que l'abril de 1473 el rei es trobà en una situació d'allò més compromesa: estava assetjat. En entrar l'exèrcit francès al Rosselló, Joan II decidí convocar l'usatge *Princeps namque*.¹⁶⁵ Barcelona es resistí a respondre-hi fins que arribaren les notícies del setge, moment en què ràpidament s'organitzà la host per anar a socórrer el monarca. Finalment, les forces de Lluís XI s'enretiraren a finals de juny, sense haver aconseguit la rendició de Perpinyà.¹⁶⁶ Joan II romangué al nord dels Pirineus i, després de signar la pau amb França el setembre de 1473, començà a preparar el seu retorn a Barcelona, on entrà el 12 de novembre.¹⁶⁷ En marxà breument a finals de febrer de 1474 per tal d'organitzar les defenses del Rosselló i de l'Empordà davant l'amenaça latent de Lluís XI, que tenia en ment trencar el tractat de Perpinyà ben aviat, cosa que efectivament feu el juny d'aquell any.¹⁶⁸ De nou s'invocà el *Princeps namque*, i de nou Barcelona reaccionà amb relativa promptitud.

El rei s'allunyà de la capital del Principat durant un mes entre setembre i octubre de 1474, i poc després de tornar-hi recorregué altra vegada al *Princeps namque*, tot i que aquesta vegada la convocatòria fou gestionada amb més lentitud.¹⁶⁹ A finals d'octubre, Joan marxà un cop més en direcció al nord per tal de supervisar de més a la vora les accions contra els francesos, si bé la seva proximitat serví de ben poc a les poblacions rosselloneses: Elna caigué a finals de desembre i Perpinyà ho feu el març de 1475.¹⁷⁰ Amb la derrota per companya, Joan

164. Schwartz i Luna i Carreras i Candi, *Manual de novells ardots*, 1893, 2: 511.

165. Sobre les convocatòries del *Princeps namque* durant el regnat de Joan II, vegeu Miquel Milian, «La guerra civil catalana i la crisi financera de Barcelona durant el regnat de Joan II (1458-1479)», 537-562.

166. Vicens Vives, *Juan II de Aragón (1398-1479): monarquía y revolución en la España del siglo xv*, 356-357.

167. Schwartz i Luna i Carreras i Candi, *Manual de novells ardots*, 1893, 2: 516-517; Vicens Vives, *Juan II de Aragón (1398-1479): monarquía y revolución en la España del siglo xv*, 358-359; Raufast Chico, «Ceremonia y conflicto: entradas reales en Barcelona en el contexto de la guerra civil catalana (1460-1473)», 1079-1083.

168. Vicens Vives, *Juan II de Aragón (1398-1479): monarquía y revolución en la España del siglo xv*, 363-364.

169. Schwartz i Luna i Carreras i Candi, *Manual de novells ardots*, 1893, 2: 521. Vicens Vives afirma que Ferran fou rebut el 29 de setembre a Barcelona pel seu pare, però tant el citat dietari municipal com el de la Diputació mencionen que si bé el príncep hi entrà aquell dia, el rei no hi arribà fins el 10 d'octubre: Vicens Vives, *Juan II de Aragón (1398-1479): monarquía y revolución en la España del siglo xv*, 265; Sans i Travé, *Dietaris de la Generalitat de Catalunya*, 1: 216.

170. Schwartz i Luna i Carreras i Candi, *Manual de novells ardots*, 1893, 2: 522, 524; Vicens Vives, *Juan II de Aragón (1398-1479): monarquía y revolución en la España del siglo xv*, 366-368.

arribà a Barcelona el 20 d'abril, des d'on, quatre mesos després, tornà a invocar el *Princeps namque*.¹⁷¹ Si tota convocatòria de la host general provocava un cert recel inicial, sembla que aquesta ho feu encara més del normal, ja que, en paraules de Safont, la crida es feu «sens alguna necessitat, ans per la major part del poble se creyha que-u feya per traure diner de sos vassals». Finalment, el rei optà per revocar-la. Joan II s'absentà de Barcelona entre finals d'agost i principis de setembre i en tornà a marxar a finals de dit mes per dirigir-se a Lleida, on s'havien de reunir les Corts, però finalment fou la infanta Joana qui les presidí en nom seu.¹⁷² Mentrestant, ell feu camí a Saragossa, on ja es trobava el gener de 1476.¹⁷³ Un mes després, el castell de Salses queia en mans franceses.¹⁷⁴

Malgrat l'ajuda prestada per Barcelona a Joan II, tot complint amb el seu deure, certes veus seguien mostrant hostilitat envers el monarca. És el cas de Jaume Safont, que no vacil·lava a l'hora de culpar el rei de la manca de gra al Principat l'any 1474 amb les següent paraules: «és feta ací memòria com en lo mes de octubre del any MCCCCLXXII, per raó del setja que lo senyor rey en Johan tenia en la ciutat de Barchinona, los pobles no posqueren exir de la ciutat per sembar, e per consegüent fonch ten gran carestia tot aquell any per tota Cathalunya». ¹⁷⁵ No hi ha dubte que les acusacions de Safont eren poc creïbles, i responien més a l'antipatia que de ben segur encara sentia per Joan II que no pas a la realitat.

En tot cas, ni Safont ni cap altre dels detractors del rei tingueren ocasió de fer-li avinent el seu malestar personalment en 1476, ja que Joan es mantingué lluny de Catalunya durant tot aquell any. Tot i així, entre finals de maig i principis de juny s'adreçà als consellers des de la capital aragonesa per tal de demanar-los el nomenament de quatre síndics que l'acompanyessin en l'entrevista amb el seu fill, l'infant Ferran, a Estella.¹⁷⁶ L'assemblea barcelonina, reunida el 14 de

171. Schwartz i Luna i Carreras i Candi, *Manual de novells ardots*, 1893, 2: 525-526; Sans i Travé, *Dietari o Llibre de Jornades (1411-1484) de Jaume Safont*, 251-252.

172. Schwartz i Luna i Carreras i Candi, *Manual de novells ardots*, 1893, 2: 526-527. Segons el dietari municipal, el rei marxà el dia 28 de setembre «fahent la via de Leyda», però tornava a ser a Barcelona el 5 d'octubre amb l'objectiu de prorrogar la Cort, que s'havia de reunir el dia 2 de novembre a la ciutat del Segre, i habilitar la seva filla, la infanta Joana, per tal que pogués presidir-la.

173. Schwartz i Luna i Carreras i Candi, 2: 533.

174. Vicens Vives, *Juan II de Aragón (1398-1479): monarquía y revolución en la España del siglo xv*, 373.

175. Sans i Travé, *Dietari o Llibre de Jornades (1411-1484) de Jaume Safont*, 248-249.

176. Cabestany Fort, «Repertorio de cartas reales conservadas en el Instituto Municipal de Historia (1458-1479)», 273.

juny, accedí, i designà per a l'empresa Galceran Carbó, conseller en cap, entre d'altres.¹⁷⁷ Tots ells eren ciutadans honrats, i havien participat directament en el govern municipal en els darrers anys. D'aquesta manera, es complia amb la voluntat de Joan II i se li enviaven alguns dels principals prohoms de la ciutat.

El rei no tornà a trepitjar la Ciutat Comtal fins el 17 de maig de 1477, quan hi arribà procedent de Saragossa via Tortosa i Tarragona.¹⁷⁸ A partir de llavors i fins la seva mort, mai s'allunyà gaire de la capital catalana. Pocs dies després participà en les celebracions de Corpus, repetides gairebé dos mesos més tard per tal de commemorar la presència a la ciutat d'Alfons, duc de Calàbria i fill del rei Ferran de Nàpols.¹⁷⁹ Joan feu sortides esporàdiques, com ara la que el duqué a Molins de Rei el desembre de 1477 o a Badalona l'abril de 1478.¹⁸⁰ És possible que ambdues anades tinguessin relació amb un dels passatemps preferits del ja ancià monarca: la caça. Sabem del cert que la seva absència entre el 9 i el 28 de setembre de 1478, durant la qual es mogué entre Vilafranca i Castelldefels, fou «per deport», i també que el seu viatge de deu dies el desembre del mateix any tingué el mateix propòsit.¹⁸¹

Ara bé, l'efecte d'aquesta darrera excursió sobre la salut del rei fou nefast. A la tornada es trobava malament, tant que, tot i que va poder participar en la celebració de Nadal d'aquell any, aquella fou l'última vegada que se'l veié en públic.¹⁸² El 10 de gener de 1479, «sentint e sabut per los honorables consellers, que la magestat del dit senyor se era

177. Schwartz i Luna i Carreras i Candi, *Manual de novells ardots*, 1893, 2: 539. Els altres elegits foren Joan Ros sènior, Ramon Marquet i Pere de Conomines. Tots quatre deixaren la ciutat el dia 23 de juliol. A petició del rei, uns dies abans se'ls afegí un dels síndics enviats a la Cort, Joan Llull, si bé finalment no pogué realitzar el viatge per malaltia: Schwartz i Luna i Carreras i Candi, 2: 540-543.

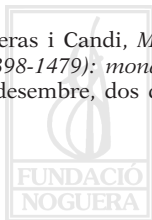
178. Schwartz i Luna i Carreras i Candi, 2: 548.

179. Schwartz i Luna i Carreras i Candi, 2: 548-550. El duc de Calàbria havia vingut a Barcelona per tal d'acompanyar la infanta Joana, la flamant esposa del seu pare, fins a Nàpols.

180. Cabestany Fort, «Repertorio de cartas reales conservadas en el Instituto Municipal de Historia (1458-1479)», 295-297. El rei era a Molins de Rei el 4 de desembre de 1477, però el dia 7 ja es trobava de nou a Barcelona, on celebrà la festa de la Immaculada Concepció: Schwartz i Luna i Carreras i Candi, *Manual de novells ardots*, 1893, 2: 553.

181. Schwartz i Luna i Carreras i Candi, *Manual de novells ardots*, 1894, 3: 4-5; Vicens Vives, *Juan II de Aragón (1398-1479): monarquía y revolución en la España del siglo xv*, 384. Joan marxà el 10 de desembre, dos dies després de participar de nou en les celebracions de la Immaculada.

182. Vicens Vives, 385.

ajagut de malaltia, ab molta febra, en una cambra del palau episcopal de la dita ciutat», l'executiu barceloní anà a visitar-lo.¹⁸³ El Trentenari aprovà que els consellers el veiessin un parell de cops al dia i que un d'ells, acompanyat de dos prohoms, hi restés tota la nit.¹⁸⁴ També es decidí reclamar la presència d'un metge jueu de Solsona, que se sumà a l'equip mèdic que ja atenia el monarca. Tanmateix, tots els esforços foren en va: el matí del 19 de gener de 1479, Joan II expirà. Aquell mateix dia es reuní el Consell municipal per acordar quins actes es durien a terme pel funeral. La ciutat es bolcà en la preparació dels rituals fúnebres, que culminaren el 4 de febrer amb el trasllat del cos del rei al monestir de Poblet. Joan II deixava així per última vegada la Ciutat Comtal, que tants maldecaps li havia donat al llarg del seu tumultuós regnat.

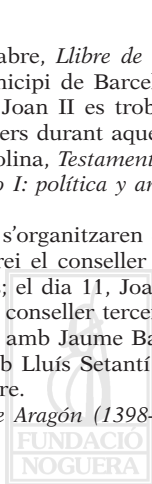
Amb la mort de Joan, resta tan sols fer un breu balanç dels seus darrers anys de govern. Tal com destacà Vicens, entre 1472 i 1479 els assumptes interns de la Corona d'Aragó van passar a un discret segon terme, ja que l'atenció del rei se centrà sobretot en el conflicte amb França i els esdeveniments que tenien lloc a la veïna Castella.¹⁸⁵ En paraules d'aquest historiador, «Cataluña, el país postrado por diez años de lucha fratricida, no halló en la mano del monarca la firme y amorosa guía para imponer a todos un orden y una ley comunes». Així doncs, la mort de Joan II deixava un bon nombre de fronts oberts, que passarien a ser responsabilitat del seu fill i hereu, Ferran II. Entre ells, les Corts reunides des de 1473, que no arribaren a clausurar-se en vida del monarca i, sobretot, la gestió del tancament d'algunes de les ferides de la guerra civil.

* * *

183. Duran i Sanpere i Sanabre, *Llibre de les solemnitats de Barcelona*, 1: 301. Les gestions dutes a terme pel municipi de Barcelona durant els dies immediatament anteriors i posteriors a la mort de Joan II es troben a Duran i Sanpere i Sanabre, 1: 301-319. Sobre el paper dels consellers durant aquest episodi, vegeu Miguel Ángel Zalama Rodríguez i Jesús F. Pascual Molina, *Testamento y codicilos de Juan II de Aragón, y última voluntad política de Fernando I: política y artes* (Saragossa: Institución Fernando el Católico, 2017), 61-65.

184. Les guàrdies nocturnes s'organitzaren de la següent manera: el primer dia, 10 de gener, romangueren amb el rei el conseller en cap, Jaume Destorrent, amb Ramon Marquet i Baltasar de Gualbes; el dia 11, Joan Roig, conseller segon, amb Bernat Sapila; el dia 13, Guillem Pongsem, conseller tercer, amb Pere Bussot i Pere Servent; el dia 14, Jaume Mas, conseller quart, amb Jaume Ballester i Joan Ros júnior, i el dia 15, Marc Teixidor, conseller cinquè, amb Lluís Setantí i Joan Ros senyor. Els dies següents s'aniria guardant aquest mateix ordre.

185. Vicens Vives, *Juan II de Aragón (1398-1479): monarquía y revolución en la España del siglo xv*, 378.

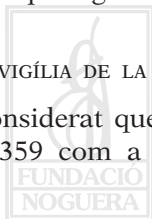
Aquest repàs a la relació del municipi barceloní amb els quatre reis que el governaren durant el període que va de 1458 a 1479, amb la guerra com a rerefons gairebé constant, ens permet afirmar el següent: el tracte entre la Ciutat Comtal i els seus sobirans mai fou particularment fàcil. La desconfiança, les tensions i la conflictivitat no venien de nou, però: els últims anys del regnat d'Alfons el Magnànim no havien estat gaire plàcids, i en ascendir al tron el seu germà es trobà amb un panorama polític complex i de difícil resolució. L'exemple més extrem d'això és, evidentment, la guerra iniciada l'any 1462, però contra el que hom podria pensar, tampoc la convivència amb els reis «intrusos» fou del tot planera. Ja fos amb ells o amb els seus representants, les topades, els desacords i les decepcions foren d'allò més habituals, de manera que el Consell sovint es veié obligat a iniciar negociacions llargues i feixugues per tal d'arribar a acords satisfactoris. Això no obstant, no hi havia dubte que, mentre algú ostentés el títol de rei, la capital catalana compliria amb tots els seus deures envers el sobirà, ja fos amb més o menys entusiasme. Ara bé, res ni ningú podia assegurar al monarca en qüestió que mentre una part del consistori l'adulava i es plegava als seus desitjos, la restant no estigués conspirant contra la seva persona. En tot cas, era un risc que, d'una o altra manera, tots quatre monarques van prendre.

La col·laboració amb la Diputació del General

L'altra gran institució que durant el segle xv marcà el destí del Principat en general, i el de Barcelona en particular, fou la Diputació del General de Catalunya, que també va dirigir, juntament amb el municipi barceloní, la lluita contra el rei Joan II d'Aragó en 1462. Fruit d'aquesta col·laboració sorgí un organisme anomenat Consell del Principat, l'actuació del qual sovint resulta difícil distingir de la duta a terme per la mateixa Diputació. El fet que el nou Consell no compti amb registres propis probablement ha influït en la manca d'estudis monogràfics centrats en aquest organisme, circumstància que tampoc ajuda a establir els límits de les atribucions d'ambdues institucions. Per aquesta raó, un cop feta la presentació de la Diputació i del Consell del Principat, en les pàgines que segueixen les seves actuacions durant la guerra s'aglutinaran sota el paraigua de la primera.

LA DIPUTACIÓ DEL GENERAL LA VIGÍLIA DE LA GUERRA

Tradicionalment s'ha considerat que la Diputació del General de Catalunya va néixer l'any 1359 com a comissió sorgida de la Cort

de Cervera, amb l'objectiu inicial d'administrar el donatiu concedit a Pere el Cerimoniós en el marc de la guerra amb Castella.¹⁸⁶ Tanmateix, al contrari del que havia passat en ocasions anteriors, no va desaparèixer en acabar la seva comesa. Després de 1359 van confluïr diverses circumstàncies que van propiciar que el que havia de ser un organisme provisional esdevingués amb el pas del temps una de les principals institucions de Catalunya. Aquestes circumstàncies foren resumides per Ferrer i Mallol: la continuïtat entre les diputacions de diverses Corts, la creació d'impostos propis —les generalitats— i l'emissió de deute públic, la més decisiva de totes elles, que es donà a partir de 1364-1365.¹⁸⁷ A més a més, des de la celebració de les Corts de Montsó de 1363, en què s'ordenà la construcció de vint galeres que haurien de servir per defensar Catalunya, la Diputació comptà amb un estol marítim propi, del qual feren ús a través de préstecs tant el rei com el municipi de Barcelona i particulars.¹⁸⁸ Prova de la consolidació efectiva de la Diputació en el panorama polític català fou la compra en 1400 d'un edifici a Barcelona que hauria de servir com a seu de la institució, nucli de l'actual palau de la Generalitat.¹⁸⁹

Inicialment, el nombre d'homes escollits com a diputats del General va ser canviant. En 1359 se n'elegiren dotze —quatre per braç—, als quals se n'hi afegiren dotze més que complien la funció de consellers i oïdors de comptes.¹⁹⁰ Amb els anys, però, els diputats anaren minvant: a les Corts Generals de Montsó de 1362-1363, per exemple, eren vint entre diputats i oïdors.¹⁹¹ No va ser, però, fins la cort de Barcelona de

186. Maria Teresa Ferrer i Mallol, «El naixement de la Generalitat de Catalunya (1359-1413)», en *Història de la Generalitat de Catalunya. Dels orígens medievals a l'actualitat, 650 anys*, per Maria Teresa Ferrer i Mallol, ed. Josep Maria Roig Rosich, «Monografies de la Secció Històrico-arqueològica» XIII (Barcelona: Generalitat de Catalunya, Institut d'Estudis Catalans, 2011), 19.

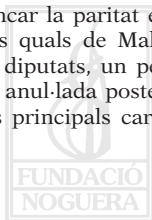
187. Ferrer i Mallol, 21. Sobre aquestes primeres emissions de deute públic per part de la Diputació, vegeu Manuel Sánchez Martínez, «Las primeras emisiones de deuda pública por la Diputación del General de Cataluña (1365-1369)», en *La deuda pública en la Cataluña bajomedieval*, per Manuel Sánchez Martínez, «Anejos del Anuario de Estudios Medievales» 68 (Barcelona: Consejo Superior de Investigaciones Científicas, 2009), 219-258.

188. Ferrer i Mallol, «El naixement de la Generalitat de Catalunya (1359-1413)», 38.

189. Ferrer i Mallol, 38.

190. Ferrer i Mallol, 27.

191. En 1362-1363 es va trencar la paritat entre els diputats: n'eren sis pel braç eclesiàstic, sis pel militar —un dels quals de Mallorca— i vuit pel reial. A les Corts de Montsó també s'establí que tres diputats, un per braç, haurien de residir sempre a Barcelona, disposició que, si bé fou anul·lada posteriorment durant un breu període de temps, acabà esdevinent una de les principals característiques de la Diputació: Ferrer i Mallol, 28-31.

1413 que s'establí la que seria l'estructura característica de la Diputació durant bona part del segle xv. A partir d'aquell moment, al capdavant del General de Catalunya s'hi situaven dues ternes, una de diputats i una altra d'oidors, ambdues formades per un membre de cada braç. La seva elecció quedava desvinculada de les Corts, que se n'havien encarregat fins llavors, ja que es regulava un sistema de cooptació mitjançant el qual eren els diputats cessants els que designarien els seus successors.¹⁹² Tots ells ocuparien el càrrec durant un període de tres anys, durant el qual tindrien una nova missió, molt allunyada de les seves funcions inicials relacionades únicament amb la recaptació dels donatius: vetllar pel compliment de les constitucions i lleis de Catalunya, així com publicar o interpretar els acords presos a Corts. Esdevenien així, en paraules de Ferrer i Mallol, un contrapès de l'autoritarisme monàrquic.¹⁹³

Malgrat que al llarg del segle xv la normativa nascuda a Barcelona en 1413 va experimentar algunes reformes, no n'hi hagué cap de gaire rellevant fins l'any 1493.¹⁹⁴ Per tant, és aquesta estructura la que ens trobarem al llarg de tot el regnat de Joan II i actuant de costat amb el Consell de Barcelona i el del Principat durant els deu anys de guerra civil.

EL NAIXEMENT DEL CONSELL DEL PRINCIPAT

Lluny de la dilatada experiència amb què ja comptava la Diputació del General en esclatar la guerra civil en 1462, el Consell del Principat no en tenia cap. Quan el 2 de desembre de 1460 Joan II va ordenar la detenció del príncep Carles de Viana a la ciutat de Lleida, on s'estaven celebrant Corts, els ànims dels dirigents catalans van encendre's.¹⁹⁵

192. Isabel Sánchez de Movellán Toront, *La Diputació del General de Catalunya (1413-1479)*, «Memòries de la Secció Històrico-arqueològica», LXIII (Barcelona: Generalitat de Catalunya, Institut d'Estudis Catalans, 2004), 154-155.

193. Ferrer i Mallol, «El naixement de la Generalitat de Catalunya (1359-1413)», 40. Segons l'autora, això fou un dels motius que va dur la Diputació a enfrontar-se militarment a Joan II a partir de 1462.

194. Sánchez de Movellán Toront, *La Diputació del General de Catalunya (1413-1479)*, 140. L'any 1455 es va modificar el sistema d'elecció dels diputats i oidors de comptes del General: es va instaurar un procediment mixt entre la cooptació i la insaculació: Sánchez de Movellán Toront, 159.

195. Com hem vist, la notícia és recollida a Sans i Travé, *Dieteris de la Generalitat de Catalunya*, 1: 157: «Dimarts, a II. Presó del príncep. Aquest die, III hores passades aprés del seny de la Avemaria, lo senyor rey, essent en la ciutat de Leyda, a on celebrava Corts als cathalans, apresonà son fill, lo príncep de Navarra, e don Johan de Beaumont, prior de Navarra, e Gome de Frios, de casa del dit príncep, per la qual

En paraules de Sobrequés i Callicó, «era un fet d'una gosadia sense límits», que reclamava una resposta ràpida i contundent.¹⁹⁶ En la carta enviada tres dies després pels homes reunits a Lleida als diputats que eren a Barcelona se'ls instava a crear un organisme que procurés «aconsellar als dits diputats y oydors totes les coses qui-ls occorren per los dits affers», i els diputats, diligentment, van procedir a reunir un gran nombre de prohoms perquè els assessoressin.¹⁹⁷

TAULA 1
Membres del Consell del Principat (1460)¹⁹⁸

<i>Estament eclesiàstic</i>	<i>Estament militar</i>	<i>Estament reial</i>
Lluís Manuel de Cruilles	Martí Guerau de Cruilles	Lluís Setantí
Gilabert de Loscós	Dalmau de Queralt	Francí del Bosc
Bartomeu Regàs	Arnau de Vilademany i de Blanes	Pere Dusai
Nicolau Pujades	Joan Sabastida	Jaume Ros
Francesc Colom	Marc Desllor	Miquel Desplà
Joan Saplana	Galceran Burgués	Francesc Llobet
Agustí de l'Illa	Bernat de Guimerà	Guillem Colom
Joan Andreu Sorts	Artal de Claramunt	Pere Torrent
Pere Joan Saplana	Pere d'Esplugues	Antoni Pujades

Finalment es decidí que serien els mateixos diputats i els seus oïdors els encarregats d'escollir el nou consell, que estaria format per vint-i-set homes, nou per estament, i que rebé el nom de *Consell Representant lo Principat de Catalunya* (vegeu taula 1).¹⁹⁹ D'aquests vint-

presó tota aquella nit e lo sendemà, axí per los convocats de la Cort com encara per tots los pobles de Leyda, tant hòmens com dones e infants, se moch gran dol e grans plor e gemechs per tota aquella ciutat».

196. Jaume Sobrequés i Callicó, «La Diputació del General i la Guerra Civil del segle xv», en *Història de la Generalitat de Catalunya. Dels orígens medievals a l'actualitat, 650 anys*, per Maria Teresa Ferrer i Mallol, ed. Josep Maria Roig Rosich, «Monografies de la Secció Històrico-arqueològica», XIII (Barcelona: Generalitat de Catalunya, Institut d'Estudis Catalans, 2011), 82.

197. Sobrequés i Callicó, 82-83.

198. La nòmina dels membres del Consell del Principat, així com els seus càrrecs o origen, es troba a Sobrequés i Callicó, 84-85.

199. És significatiu que des del moment en què es conformà el Consell del Principat la documentació emanada de la Diputació se signà o bé amb aquesta frase: «Los diputats del General de Catalunya e concell en virtut de la comissió de cort elegit e

i-set, representaven el municipi de Barcelona Pere Dusai, Jaume Ros, Miquel Desplà, Francesc Llobet, Guillem Colom, Pere Torrent i Antoni Pujades, als quals se sumava Bernat de Guimerà, veguer de la ciutat.²⁰⁰ No es tractava de personatges precisament anònims: com es veurà més endavant, durant la guerra molts d'ells van formar part de l'executiu barceloní, per exemple.²⁰¹

Si bé el Consell del Principat havia nascut per tal de gestionar l'alliberament de Carles, no es va dissoldre un cop aconseguit el que teòricament era el seu objectiu el 25 de febrer de 1461. Poc menys de quatre mesos després, el 21 de juny, se signà la Capitulació de Vilafranca, en la qual Joan II reconeixia la legalitat de tot el procés que s'havia encetat el desembre anterior i, per tant, també l'autoritat dels diputats, el govern de Barcelona i el nou Consell de vint-i-set.²⁰² A partir de llavors, el darrer esdevingué el principal custodi dels acords continguts en la Concòrdia.²⁰³

Tanmateix, el paper estel·lar del Consell del Principat començà amb l'esclat de la guerra, quan es convertí en un dels òrgans directius del bàndol rebel, sempre freqüent a freqüent amb la Diputació del General de Catalunya i la ciutat de Barcelona. La seva existència quedaria justificada pel fet que, davant la impossibilitat de poder convocar Corts, calia una institució que regís el territori amb més legitimitat que la que podien tenir els pocs membres del General. D'aquesta manera, el Consell del Principat arribaria a ésser un organisme col·legiat a les mans del qual estaven algunes de les decisions més importants de la guerra, com ara l'oferiment de la corona a Enric IV de Castella l'estiu de 1462.²⁰⁴

assignat, promptes a vostra honor», o bé amb aquesta altra: «Los diputats del General e concell llur representants lo Principat de Cathalunya, a vostra honor aparellats»: Sobrequés i Callicó, 83.

200. Sobrequés i Callicó, «Extraterritorialitat del poder polític del Consell de Cent durant la guerra civil catalana del segle xv», 927, n. 9.

201. Ara bé, segons apunta Juncosa, es va regular que ningú pogués ser alhora membre del Consell del Principat i del de la ciutat: Juncosa Bonet, «Segles xv i xvi (1412-1516)», 143.

202. Vicens Vives, *Juan II de Aragón (1398-1479): monarquía y revolución en la España del siglo xv*, 240-241. Vicens resumí l'estat jurídic creat per la Capitulació de Vilafranca dient que s'havien distribuït els poders polítics de la següent manera: en primer lloc, hi havia un cos legislatiu, les Corts, davant les quals havia de respondre dels seus actes «el extraño organismo» —el Consell del Principat—; aquest, considerat una «Superdiputación», era l'encarregat de fer complir el text legal acordat, d'exercir una vigilància completa sobre el personal administratiu de Catalunya i altres, i podien concertar operacions financeres sobre el crèdit i els béns de la Diputació i Barcelona.

203. Ryder, *The Wreck of Catalonia. Civil War in the Fifteenth Century*, 92.

204. Sobrequés i Callicó, «La Diputació del General i la Guerra Civil del segle xv», 83.

Ara bé, no tots els reis que van senyorejar Catalunya entre 1462 i 1472 van acabar d'aprovar l'existència del Consell del Principat. Segons recull Zurita, poc després d'haver arribat a Catalunya, Pere de Portugal va dissoldre'l, de forma que «comenzó a hacer el oficio del rey a su albedrío, más libremente de lo que ellos quisieran».²⁰⁵ La suspensió, però, degué ser breu, ja que pocs mesos més tard, l'agost del mateix 1464, el Consell del Principat ja tornava a actuar, si bé la seva relació i la de la Diputació amb el monarca lusità sempre fou tensa.²⁰⁶

De fet, el Consell del Principat no va ser suprimit definitivament fins al final de la guerra. La Capitulació de Pedralbes signada l'octubre de 1472 establia l'anul·lació de la de Vilafranca d'onze anys enrere, que tants problemes havia comportat a Joan II. Així, amb l'anul·lació dels acords presos en 1461, l'òrgan que representava de manera més directa l'oposició al monarca desaparegué per sempre.

L'ACTUACIÓ CONJUNTA DE LA DIPUTACIÓ I EL CONSELL DE CENT

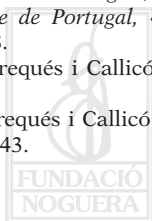
El General va tenir sempre una relació especial amb el Consell de Barcelona. No en va, la importància i el paper preponderant de la Ciutat Comtal en el govern del Principat eren reconeguts per tothom, atès no només el seu poder econòmic i demogràfic, sinó també, en paraules de Sobrequés, el suport jurídic que la capital proporcionava a través dels acords conjunts presos entre ambdues corporacions.²⁰⁷ D'aquesta manera, el rol del municipi era sovint equiparat al de la institució que, teòricament, representava el total del comú de Catalunya. Una bona prova d'aquest fet la trobem en una carta dels cònsols i del Consell de Torroella de Montgrí adreçada als diputats, en què se'ls deia que «vuy ensemps ab la ciutat de Barchinona» tenien «lo govern del Principat de Cathalunya».²⁰⁸ Malgrat la identificació entre ambdues institucions, o potser precisament per aquesta mateixa causa, els seus responsables van procurar mantenir una independència completa en els àmbits respectius. Això es va materialitzar el novembre de 1476, quan es feu una ordinació prohibint als oficials de la Diputació formar part del Consell municipal ni tenir-hi cap ofici, argumentant que po-

205. Zurita, *Anales de la Corona de Aragón*, 7: 464.

206. Martínez Ferrando, *Pere de Portugal, «rei dels catalans», vist a través dels registres de la seva cancelleria*, 27-28.

207. Sobrequés i Vidal i Sobrequés i Callicó, *La guerra civil catalana del segle xv*, 1973, 1: 412.

208. Sobrequés i Vidal i Sobrequés i Callicó, 1: 412, n. 33, citat a Juncosa Bonet, «Segles xv i xvi (1412-1516)», 142-143.

dia ser contraproductiu ja que «moltes vegades se esdevé que aquella casa e aquesta són de diverses opinions, e és difícil que aquells qui són ministres de aquella casa en tals diferències puxen ben consellar la una contra l'altra».²⁰⁹ Un any després, els consellers explicaren al Trentenari que els havien anat a veure dos representants del General per demanar-los l'eliminació de l'ordinació, perquè consideraven que era contrària a «lo costum e pràctica fins ací servades e que nuncha los de la dita casa eren stats privats del dit Concell».²¹⁰ No serví de gaire, però, perquè el Consell de Trenta-dos només accedí a revocar la prohibició que pesava sobre aquells treballadors de la Diputació que no ostentessin el càrrec de diputat, oïdor de comptes o advocat.

Val a dir que durant els anys previs a la guerra la convivència entre la Diputació i el Consell no havia estat del tot plàcida. Controlats per grups polítics oposats —la Biga i la Busca respectivament—, havien tingut algunes topades sonores en el marc de la Cort de 1454-1458, per exemple, que va ser d'importància cabdal, entre altres motius, per la reforma del General presentada l'octubre de 1455.²¹¹ Així mateix, va ser des de la Diputació que la Biga va iniciar el que Batlle anomena la seva «ofensiva vingadora» després de perdre poder en l'àmbit municipal.²¹² Poc abans que esclatés el conflicte amb Joan II, els ciutadans honrats ja havien aconseguit recuperar el control del govern de la ciutat, i així les dues principals institucions del Principat havien tornat a la bona entesa que habitualment les caracteritzava. No debades, sovint estaven en mans de membres de les mateixes famílies o de cercles socials propers, cosa que, a l'hora de dur a terme una política comuna, facilitava els acords.

Això va propiciar que a partir de 1462 la Diputació i el Consell actuessin pràcticament a l'uníson en aquells aspectes més rellevants de la guerra.²¹³ Només durant alguns períodes concrets les relacions entre ambdues institucions no foren del tot fluides i van produir-se

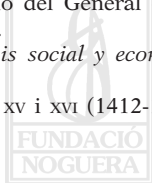
209. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 23, f. 70v-73r, 13-XI-1476; Carreras i Candi i Gonyalons i Bou, *Rúbriques de Bruniquer*, 2: 103, citat a Sánchez de Movellán Toront, *La Diputació del General de Catalunya (1413-1479)*, 180.

210. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 23, f. 173v-175r, 25-XI-1477.

211. Vegeu l'anàlisi detallada d'aquestes Corts a Sobrequés i Vidal i Sobrequés i Callicó, *La guerra civil catalana del segle xv*, 1973, 1: 41-127. Més recentment també s'ha publicat l'estudi d'Isabel Sánchez de Movellán Toront, «El Consell de Cent barceloní i les seves relacions amb la Diputació del General en el període 1454-1458», *Barcelona Quaderns d'Història* 5 (2001): 79-85.

212. Batlle i Gallart, *La crisis social y económica de Barcelona a mediados del siglo xv*, 1: 325.

213. Juncosa Bonet, «Segles xv i xvi (1412-1516)», 142.

discrepàncies que entorpiren l'entesa. Se sap, per exemple, que l'agost de 1463 hi havia tensions entre el General i el Consell, com mostra el fet que el dia 1 des del municipi s'escollís una comissió perquè es dirigís als dirigents de la Diputació per mostrar-los bona voluntat, o que el dia 26 es digués a l'assemblea que no s'aprovaria cap despesa «fins les differències que són entre lo present Concell e los dits diputats e concell lur sien aplanades».²¹⁴ Al cap de tres anys, es documenta també la possibilitat plantejada per la Diputació de distanciar-se del Consell, proposant que les cartes adreçades a aquesta institució i al Consell del Principat fossin respostes tal com els diputats consideressin oportú; aquesta proposta, tanmateix, no incloïa la concessió de cap ofici, benefici, capitania o remuneració. El Consell ho rebutjà i exigí que tot es dugués a terme amb el seu consentiment, com s'havia fet fins aleshores.²¹⁵ Finalment, l'any 1467 trobem una de les manifestacions més clares del sentiment de greuge que, de vegades, experimentava el govern barceloní quan actuava conjuntament amb el General de Catalunya. Així, quan el Consell va acceptar, molt a contracor, prestar una bombardera a l'exèrcit reial només en cas que els diputats ho aprovessin, apuntà que en comunicar-los la seva decisió se'ls digués que «la deffenció de la guerra se pertany al Principat e no sol a la dita ciutat, sinó per la porció que li'n tocha».²¹⁶ Sembla, doncs, que un cop superada l'embranchida inicial de la guerra, a mesura que la situació econòmica empitjorava les tibantors entre les institucions que lideraven el bàndol rebel van fer-se més evidents, en bona part degut a les peticions d'ajuda financera formulades per la Diputació al Consell de Cent.²¹⁷

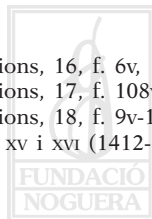
Però deixant de banda aquests episodis, ambdues institucions tenien clar que la lluita contra Joan II era una empresa conjunta que necessitava la plena implicació de tots dos organismes per dotar-la de legitimitat i d'una direccionalitat clara, i per tant calia que la comunicació entre ambdós fos fluida. Així doncs, com s'ha apuntat, va esdevenir habitual que el Consell participés activament en les decisions del General ratificant-les sempre que fos necessari. El fet que totes dues haguessin de fer front a una situació extrema havia canviat la relació entre elles de manera palesa, i aquesta n'és una de les proves més clares. La Diputació necessitava l'aprovació dels dirigents de Barcelona, no només per tal de poder actuar sense ser qüestionada, sinó

214. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 16, f. 6v, 1-VIII-1463, i f. 17r, 26-VIII-1463.

215. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 17, f. 108v, 9-VII-1466.

216. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 18, f. 9v-10r, 30-IV-1467.

217. Juncosa Bonet, «Segles xv i xvi (1412-1516)», 142.

també perquè, com s'ha esmentat ja, sovint la contribució econòmica del municipi resultava imprescindible.

Per aquest motiu, trobem la intervenció del Consell en disposicions preses per la Diputació del caire més divers. Ja durant les primeres setmanes del conflicte, quan se n'estaven organitzant a correuita tots els aspectes bèl·lics, el Trentenari i la Setzena van aprovar la proposta del General de gastar fins a 1.000 florins en correus, espies i escoltes, aspecte clau en tota guerra que, tanmateix, rarament apareix mencionat a les fonts del període.²¹⁸ Aquesta tònica va ser constant durant tots els anys de la guerra. S'ha documentat l'aprovació del Consell en decisions tan variades com el pagament de material i de tropes,²¹⁹ el nomenament de càrrecs,²²⁰ la relació amb els reis,²²¹ etc.

Tanmateix, sovint el Consell no es limitava a donar el vistiplau als acords presos pel General, sinó que s'hi implicava més directament i s'equiparava el paper d'un i altre. Els exemples d'aquesta manera d'operar són múltiples, però n'hi ha uns quants que destaquen per la seva importància i transcendència. Aquest és el cas de l'esforç financer dut a terme per la ciutat durant la guerra civil, que, com han demostrat estudis recents, sovint tenia al darrere una estratègia conjunta del Consell i la Diputació.²²²

Un cop acabat el conflicte, la relació entre el municipi i el General de Catalunya tornà a l'estat anterior: l'assemblea barcelonina ja no s'ocupava de validar-ne els acords i la comunicació entre ambdues institucions passà a ser molt més esporàdica. El lideratge de la lluita contra Joan II havia unit de manera inusitada els dos principals

218. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 15, f. 2v-3r, 21-VII-1462. En aquella mateixa sessió el municipi va donar el vistiplau a la resposta proposada per la Diputació als ambaixadors que s'havien enviat des de València per intentar llimar les diferències entre Joan II i Catalunya. Sobre l'ambaixada valenciana, vegeu Sobrequés i Vidal i Sobrequés i Callicó, *La guerra civil catalana del segle xv*, 1973, 1: 129-141.

219. Un dels múltiples exemples que trobem d'aquest aspecte és la decisió presa per la Diputació el gener de 1463 de pagar al governador del Rosselló els sis rossins que tenia en servei del Principat, que va ser presentada al Trentenari i la Setzena perquè fos confirmada: AHCB, 1B.II, Deliberacions, 15, f. 110r-110v, 28-I-1463.

220. Per exemple, el juny de 1463 el Consell de Barcelona va ratificar l'elecció presentada per la Diputació de Bernat Gilabert de Cruïlles com a capità de l'Empordà: AHCB, 1B.II, Deliberacions, 15, f. 174r, 6-VI-1463.

221. Prova d'això és la decisió presa per la Diputació el juny de 1466 d'enviar a Pere de Portugal, seriosament malalt, un eclesiàstic perquè s'estigués amb ell i anés informant el General sobre el seu estat de salut. El Trentenari ho aprovà: AHCB, 1B.II, Deliberacions, 17, f. 96r-96v, 24-VI-1466.

222. Vegeu Miquel Milian, «La guerra civil catalana i la crisi financera de Barcelona durant el regnat de Joan II (1458-1479)», especialment el capítol 4.

organismes del Principat, però la Capitulació de Pedralbes els separà de nou, i, en general, cada un d'ells passà a gestionar els assumptes propis amb independència de l'altre.

* * *

Els tractes entre la Diputació —i el Consell del Principat— i el municipi de Barcelona experimentaren un canvi radical a partir de la primavera de 1462. L'anul·lació de l'autoritat reial els va catapultar de cop i volta al capdamunt del govern efectiu del Principat de Catalunya, i ni tan sols les tres eventuals proclamacions de sobirans modificaren substancialment aquesta posició. Evidentment, aquest lideratge compartit va implicar algunes friccions inevitables, en bona part per la voluntat de la capital de controlar en tot moment la situació, però en general les fonts mostren les dues institucions gairebé sempre d'acord en la majoria d'assumptes. Si aquesta imatge es correspon amb la realitat, ara per ara és difícil de dir, però és possible que els enfrontaments entre els representants de tots dos organismes fossin molt més freqüents del que la documentació coetània dona a entendre. En tot cas, com s'ha dit, a partir d'octubre de 1472 la situació tornà a una relativa normalitat i tant el Consell municipal com el General repregueren els rols que tradicionalment tenien assignats.

EL CONSELL MUNICIPAL

La història del Consell durant el segle xv és relativament coneguda gràcies a les obres ja clàssiques de Jaume Vicens Vives i Carme Batlle.¹ Tanmateix, l'any 2001 Pere Orti escrivia que «aproximar-se a la història del municipi barceloní a l'època medieval i fer-ne una síntesi o una nova lectura no és una tasca fàcil, perquè l'estudi d'aquesta institució pateix unes greus mancances».² Els motius que secundaven aquesta afirmació no eren altres que l'absència d'una sòlida tradició d'història institucional i la manca de coneixements sobre l'estructura, el funcionament i l'evolució del Consell de Barcelona durant els darrers segles medievals. En les últimes dues dècades l'interès historiogràfic en els òrgans de govern de la Ciutat Comtal s'ha desenvolupat força, i fins i tot s'han emprès alguns estudis globals, com el que cristal·litzà en els dos volums d'*Història de l'Ajuntament de Barcelona*.³ De fet, aquesta obra, com el seu director indicava, responia precisament a la mancança palesa d'un estudi sistemàtic de la llarga trajectòria de la institució.⁴ Això no obstant, encara es troben a faltar estudis de base centrats tant en el Consell en conjunt, com en els seus diversos components.

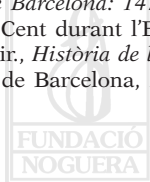
L'objectiu d'aquest tercer capítol, doncs, no és altre que mitigar aquest desconeixement. Observarem el funcionament del govern municipal durant els anys de regnat de Joan II, i oferirem alhora elements de judici per entendre millor els ajustaments que van tenir lloc en el

1. Batlle i Gallart, *La crisis social y económica de Barcelona a mediados del siglo xv*; Vicens Vives, *Ferran II i la ciutat de Barcelona: 1479-1516*.

2. Orti Gost, «El Consell de Cent durant l'Edat Mitjana», 21.

3. Manel Risques Corbella, dir., *Història de l'ajuntament de Barcelona* (Barcelona: Enciclopèdia Catalana; Ajuntament de Barcelona, 2007-2008).

4. Risques Corbella, 8.

Consell per fer front a un moment d'excepció com fou la guerra civil. Una ciutat de la magnitud de Barcelona havia de comptar amb una ampla xarxa d'oficials i institucions per garantir-ne el correcte funcionament, fins i tot en moments convulsos com podia ser un conflicte bèl·lic. En el present capítol es tractaran les que conformaven la xarxa governamental barcelonina, integrada pels consellers, el Trentenari, les comissions creades ad hoc i el Consell de Cent.

La configuració del municipi fins al regnat de Joan II

El govern de la Barcelona baixmedieval va quedar plenament configurat al llarg de la segona meitat del segle XIII, sobretot durant el regnat de Jaume I (1213-1276) i el del seu fill i successor, Pere el Gran (1276-1285).⁵ Va ser en aquest període que van fixar-se les funcions tant del Consell de Cent com dels cinc consellers que conformaven l'executiu municipal, els quals actuaven en estreta col·laboració amb els oficials reials: el veguer i el batlle. Inicialment, les funcions del govern ciutadà eren limitades i estaven lligades a la senyoria del rei, però amb el temps l'equilibri de poder entre l'autoritat urbana i la reial va canviar. A mesura que avançaven les dècades, la primera va anar obtenint cada cop més atribucions, com ara aquelles vinculades a les obres públiques, a l'abastament de cereal i, sobretot, a la fiscalitat local.⁶ La creixent importància del govern municipal barceloní es posà de manifest de manera evident amb l'inici de la construcció de la nova Casa del Consell l'any 1370, que no era res més que la materialització del nou centre de poder local.⁷

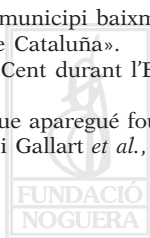
Ara bé, des del seu naixement al segle XIII fins al final de l'edat mitjana, l'estructura del Consell va canviar més d'una vegada, bàsicament degut a la voluntat dels seus dirigents de comptar amb una institució representativa i, al mateix temps, funcional i útil per als seus propis interessos. És per aquest motiu que ja al segle XIV va crear-se el Trentenari, una assemblea restringida, els membres de la qual canviaven cada tres mesos, formada per una quarta part dels jurats del Consell de Cent.⁸ La seva principal tasca era assessorar l'executiu

5. Sobre la configuració del municipi baixmedieval, vegeu l'obra de Font i Rius, «Orígenes del règimen municipal de Catalunya».

6. Orti Gost, «El Consell de Cent durant l'Edat Mitjana», 35-37.

7. Orti Gost, 45.

8. El primer consell reduït que aparegué fou el de Vint-i-cinc, que es documenta per primera vegada en 1319: Batlle i Gallart *et al.*, *El «Llibre del Consell» de la ciutat de*

sempre que fos necessari i de manera molt més àgil que no pas ho feia l'assemblea general.

El segle xv no va estar exempt tampoc de modificacions en el Consell barceloní. Abans de l'esclat de la guerra civil, Barcelona va ser l'escenari principal del conflicte entre la Busca i la Biga, estudiat sobretot per Carme Batlle.⁹ La conquesta del poder municipal per part dels buscaires l'any 1453, després d'una controvertida maniobra duta a terme pel llavors lloctinent de Catalunya, Galceran de Requesens, va precipitar un seguit de reformes de caire divers, entre les quals es trobaven algunes disposicions que afectaven l'organització del govern de la ciutat. A partir de llavors, els consellers serien invariablement dos ciutadans honrats, un mercader, un artista i un menestral, i estarien assessorats per un Consell de Cent format per 128 jurats, 32 de cada estament. Aquesta distribució paritària es mantenia en el Trentenari, assemblea de 32 membres, vuit per estament.¹⁰ La nova disposició del govern urbà va ser ratificada i formalment fixada en el privilegi atorgat en 1455 per Alfons el Magnànim de Nàpols ençà.¹¹ En aquell mateix text, el rei acceptava la següent configuració dels estaments. En primer lloc, amb els ciutadans s'asseurién també advocats i metges, i amb els mercaders, comerciants, drapers, patrons de nau i galera, botiguers, venedors de teles i un formenter. Pel que fa als artistes, inclourien notaris, botiguers, adroguers i apotecaris, cerers, barbers i causídics. Finalment, les confraries més importants dels menestrals tindrien un o dos representants al Consell de Cent, mentre que els oficis de la resta

Barcelona. Segle xv: les eleccions municipals, 21. El Consell de Trenta, tal com funcionava encara al segle xv, no s'instaurà fins a finals del segle xiv: Batlle i Gallart *et al.*, 22-24.

9. Batlle i Gallart, *La crisis social y económica de Barcelona a mediados del siglo xv*, 1973.

10. Pertànyer a un o altre estament no era una qüestió inamovible, com es demostrà més d'una vegada. Així, per exemple, l'any 1470 el Trentenari aprovà unes ordinacions que, d'acord amb el privilegi preexistent, prohibien que ningú que no estigués casat ni ho hagués estat mai pogués tenir cap ofici ni benefici a la ciutat, juntament amb unes altres que impedién el canvi d'estament sense la prèvia disposició dels consellers: AHCB, 1B.II, Deliberacions, 19, f. 94v, 26-XI-1470. Uns anys més tard, els consellers acceptaven la petició de Pere Corts, cirurgià, de tornar a l'estament dels artistes, malgrat que feia pocs dies havia obtingut el grau de metge i, com a tal, havia de seure amb els ciutadans: AHCB, 1B.II, Deliberacions, 23, f. 168v-169r, 30-X-1477.

11. La concessió del privilegi per part del rei Alfons sembla respondre a la voluntat de la monarquia de disminuir el poder de l'oligarquia, de forma que mitjançant la col·laboració amb els grups més populars es poguessin implementar els canvis polítics anhelats pel monarca: Eduard Juncosa Bonet, «El pols dels monarques contra l'oligarquia barcelonina a finals de l'Edat Mitjana», en *Ciutat, monarquia i formacions estatals, segles XIII-XVIII* (XIV Congrés d'Història de Barcelona, 2015, Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona, 2018), 87.

de jurats els decidirien els consellers.¹² Concretament, comptaven amb dos jurats els freners, els sastres, els paraires, els sabaters, els argenterers i els ferrers, i amb un de fix els fusters, els pellers, els teixidors de llana, els assaonadors i els blanquers. El govern dels buscaires no va ser precisament plàcid i els conflictes interns del mateix municipi i les difícils relacions amb el nou rei a partir de 1458 van propiciar que el control del govern de la ciutat passés de nou a mans de la Biga a finals de 1460.¹³ Tanmateix, això no suposà cap canvi formal en l'organització del Consell establert uns anys enrere, que es mantingué fins la intervenció de Ferran II en el regiment municipal mitjançant l'efímer privilegi de 1493.¹⁴

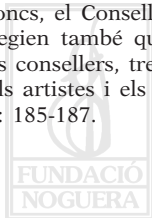
Teòricament, era el treball conjunt i la relació entre tots tres organismes —consellers, Trentenari i Consell de Cent— el que determinava el rumb de la ciutat. Ara bé, en l'estudi sobre Barcelona en l'època del regnat de Ferran II, Vicens Vives arribava a la conclusió que els cinc membres de l'executiu eren els autèntics dirigents de tots els afers municipals, i que, de fet, el Trentenari es limitava únicament a aprovar gairebé sistemàticament els seus dictats. Pel que fa al Consell de Cent, les seves funcions se circumscrivien a aquelles qüestions relacionades amb els drets de la ciutat i a delegar el mateix Trentenari o diverses comissions. Així doncs, tot allò aprovat en les sessions d'ambdós consells seria, en realitat, el que prèviament havien decidit els consellers i, quan convenia, els membres de les possibles comissions.¹⁵ Malgrat que l'estudi de la documentació municipal del regnat de Joan II sembla corroborar les afirmacions que Vicens feu en relació amb el del seu fill i successor, el cert és que aquesta dinàmica no sempre es complia. N'és un bon exemple la proposta presentada al Consell de Cent el novembre de 1462 de suspendre l'ordinació que impedia la reiteració

12. Batlle i Gallart, *La crisis social y económica de Barcelona a mediados del siglo xv*, 1: 320.

13. Batlle i Gallart, 1: 351-352. La recuperació del poder municipal per part de la Biga s'havia iniciat anteriorment si considerem que un any abans ja trobem dos consellers favorables al partit dels ciutadans honrats: Batlle i Gallart, 1: 346.

14. El privilegi de 1493 augmentava el nombre de jurats de l'estament dels ciutadans al Consell de Cent de 32 a 48, mentre que el dels mercaders, artistes i menestrals romania inalterat. En total, doncs, el Consell de Cent passava a tenir 144 jurats. Conseqüentment, al Trentenari s'afegien també quatre ciutadans, i ara estava format en total per 36 jurats. Pel que fa als consellers, tres serien ciutadans, un mercader i el darrer s'alternaria cada any entre els artistes i els menestrals: Vicens Vives, *Ferran II i la ciutat de Barcelona: 1479-1516*, 2: 185-187.

15. Vicens Vives, 1: 125.

d'una persona en un ofici municipal: l'assemblea es posicionà en contra dels consellers i rebutjà la iniciativa.¹⁶

Com es veurà més d'una vegada al llarg d'aquest estudi, la gestió del govern municipal estava sotmesa a ritmes diferents. En temps de guerra, però també de pau, hi havia assumptes de caràcter urgent que calia resoldre el més aviat possible, mentre que d'altres, considerats menys peremptoris pels jurats i els consellers, podien romandre sense conclusió mesos i mesos, fet que podia arribar a ser desesperant per a aquells a qui afectaven. A més a més, és sabut que els membres de l'assemblea sovint tenien opinions i idees divergents, a vegades radicalment dispers. Ara bé, aquestes diferències rarament es poden intuir en els registres de *Deliberacions* on es consignaven les actes de les reunions, ja que el normal durant el període estudiat era que no s'hi enregistressin els vots, sinó únicament el resultat final dels debats.¹⁷ És a través d'altres tipus de documentació, com ara les *Ordinacions* o aquella de caràcter més privat —dietaris—, que ens arriben notícies de les discordances en el si del Consell. En general, això obeïa a la voluntat d'oferir una imatge d'unió i concòrdia entre els líders municipals, aspecte més important que mai en uns temps tan polaritzats com ho foren els anys 1458-1479.

Tot seguit s'explicarà amb més detall quin rol tingueren cada un d'aquests òrgans durant tot el regnat de Joan II en general, i la guerra civil catalana en particular, en tractar-se d'un període durant el qual adquiriren unes prerrogatives molt més amples de les habituals. Per aquesta raó, a banda d'analitzar les figures dels consellers, del Trentenari i del Consell de Cent, es parlarà també de les comissions especials creades ad hoc, particularment importants al llarg de bona part del conflicte amb Joan II.

Els consellers

Els cinc consellers municipals eren escollits tots els anys el dia de Sant Andreu —el 30 de novembre— per una dotzena electora formada per tres membres de cada un dels quatre estaments.¹⁸ Tal com quedà

16. AHCB, 1B.II, *Deliberacions*, 15, f. 61v-62r, 25-XI-1462.

17. En canvi, com hem vist, els desacords entre el Consell municipal i el de la Diputació o el rei, especialment Pere de Portugal, sí que apareixen més sovint, encara que convenientment suavitzats.

18. L'any 1464 el Trentenari aprovà unes ordinacions proposades pels consellers l'objectiu de les quals era evitar «los grans desordres fets per los elegidors qui elegeixen los consellers, qui parlen uns ab altres en lo taulell e en altres lochs de la casa»: AHCB,

establert en el privilegi de 1455, aquestes dotze persones eren triades a sorts d'entre els membres del Consell de Cent sortint. Vegem, per exemple, com es dujà a terme el novembre de 1473. Segons es narra en l'acta inclosa als registres de *Deliberacions*, un cop constituïda, la dotzena es traslladà a la Casa del Racional per procedir a l'elecció dels diferents consellers, començant pel conseller en cap.¹⁹ Després de fer una terna, cada membre de la dotzena votà el seu candidat tot ficant una «ceduleta» en una capsula, d'on després s'extraguieren totes per fer l'escrutini corresponent. Seguidament, es procedí a l'elecció del conseller tercer, si bé emprant un sistema diferent. Aquesta vegada, en lloc de votar amb «ceduletes», els electors votaren «a palès» —obertament, en veu alta—, «hoyn-t-ho un dels altres». Fet això, s'escollí el conseller quart de la mateixa manera que s'havia fet amb el conseller en cap, el conseller cinquè igual que el tercer —«donant [cada elegidor] son vot a aquell que li era placent»— i, finalment, el conseller segon de nou elaborant una terna. Curiosament, en votar el conseller cinquè es donà un empat, ja que «foren VI de un parer e VI de altre». Tanmateix, aquest entrebanc fou solucionat amb prestesa, ja que un d'ells es «revoltà», de forma que la «paritat fonch levada» i es pogué culminar l'elecció.²⁰

No sempre s'emprava aquest curiós sistema mixt que alternava la votació en veu alta i la secreta a partir d'una terna.²¹ L'any 1458, per exemple, els consellers sortints elaboraren un memorial a partir del qual la dotzena electora votà amb «ceduletes» introduïdes en un bací d'argent.²² Quatre anys després, en 1462, s'elaborà una terna per a cadascun dels cinc consellers, i en 1466 en lloc d'una terna s'emprà

1B.II, *Deliberacions*, 16, f. 162v, 29-XI-1464. Aquell mateix any, la nova ordinació ja era jurada pels consellers entrants: AHCB, 1B.II, *Deliberacions*, 16, f. 166v-167r, 1-XII-1464.

19. Vegeu Apèndix 1. Annex documental, document 2.

20. El novembre de 1469 també es produí un empat, si bé fou en l'elecció del conseller quart. El desempat es dujà a terme a sorts: AHCB, 1B.II, *Deliberacions*, 19, f. 1r-3r, 30-XI-1469.

21. Tot i així, no fou l'únic any que s'emprà aquest sistema mixt. El novembre de 1461 només el conseller en cap fou escollit mitjançant una terna i en secret, mentre que els altres quatre ho foren «votant quescú de paraula e sens escrits»: AHCB, 1B.II, *Deliberacions*, 14, f. 40r-42r, 30-XI-1461. Semblantment, en 1468 el conseller en cap, el quart i el cinquè foren escollits fent servir una terna, mentre que el segon i el tercer ho foren tot concordant-se els electors «per via del Sanct Spirit»: AHCB, 1B.II, *Deliberacions*, 18, f. 131r-133r, 30-XI-1468.

22. AHCB, 1B.II, *Deliberacions*, 12, f. 66v-69r, 30-XII-1458. En 1467, i també sovint durant la dècada de 1470, s'emprà un memorial prèviament redactat pels consellers sortints, si bé la dotzena electora hi afegí alguns noms: AHCB, 1B.II, *Deliberacions*, 18, f. 75r-77r, 30-XI-1467, i AHCB, 1B.II, *Deliberacions*, 23, f. 1r-3r, 30-XI-1475.

una «quaerna».²³ Malauradament, a la documentació no s'explicita per què s'optava per un o altre mètode, però sembla clar que la dotzena electora era lliure d'emprar aquell que li semblés més convenient.

En tot cas, un cop escollits tots els membres de l'executiu, hi havia dues opcions. Quan el rei o el seu lloctinent es trobava a Barcelona, l'escrivà del Consell o el síndic municipal s'encarregava d'anar-lo a veure per comunicar-li els noms dels flamants consellers.²⁴ Un cop duta a terme aquesta gestió, la dotzena i l'escrivà tornaven a la sala, on encara estaven reunits els consellers sortints i la resta del Consell de Cent, i es publicava el resultat de la votació.²⁵ Quan ni el monarca ni cap dels seus representants eren a la capital, ocasionalment s'explicita que s'envià un correu per fer arribar la nòmina del nou executiu ja fos al rei, al lloctinent o a tots dos.²⁶ En tot cas, si es donava aquesta circumstància no calia esperar que acabés la visita de rigor de l'escrivà o el síndic, de manera que es passava directament a fer l'anunci a l'assemblea, prèvia ordre, segons s'anotà únicament en 1478, de comunicar l'elecció als barcelonins mitjançant el toc del seny de la ciutat.²⁷

Dos dies després de l'elecció, l'1 de desembre, els consellers sortints i els entrants anaven junts a missa i, acabat l'ofici, es dirigien a la casa o habitació del Trentenari per tal que els darrers prestessin jurament.²⁸ Aquest acte consistia, bàsicament, a jurar certes ordinacions aprovades al llarg dels anys, entre les quals només tres feien directament referència al govern municipal: la primera, relacionada amb el memorial o tes-

23. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 15, f. 67v-70r; 30-XII-1462, i AHCB, 1B.II, Deliberacions, 17, f. 153r-155r; 30-XI-1466.

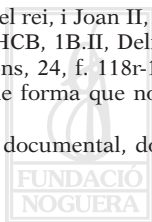
24. L'any 1461, per exemple, l'encarregada de rebre la nòmina dels nous consellers de mans de l'escrivà fou la reina Joana, i el 1463 ho fou Joan de Beaumont, lloctinent d'Enric IV de Castella: AHCB, 1B.II, Deliberacions, 14, f. 40r-42r; 30-XI-1461, i AHCB, 1B.II, Deliberacions, 16, f. 64r-65v; 30-XI-1463. El 1468 no fou ni el rei ni el seu lloctinent qui rebé l'anunci, sinó el comte d'Ischia, portaveu del governador de Catalunya: AHCB, 1B.II, Deliberacions, 18, f. 131r-133r; 30-XI-1468.

25. En 1461 els nous consellers foren anunciats al Consell per Bernat Soler, escrivà de registre de la ciutat, mentre el cap de l'escrivania encara era amb la reina Joana: AHCB, 1B.II, Deliberacions, 14, f. 40r-42r; 30-XI-1461.

26. L'any 1465, per exemple, Pere de Portugal es trobava a Vic, i allà es dirigí el correu de la ciutat: AHCB, 1B.II, Deliberacions, 17, f. 54v-65v; 30-XI-1465. Quatre anys més tard, el correu es dirigí a l'Empordà, on era el primogènit i lloctinent de Renat d'Anjou, Joan de Lorena, i en 1476 se n'anà a Cervera i fins a Saragossa per tal de trobar la infanta Joana, lloctinent general del rei, i Joan II, respectivament: AHCB, 1B.II, Deliberacions, 19, f. 1r-3r; 30-XI-1469, i AHCB, 1B.II, Deliberacions, 23, f. 91r-93r; 30-XI-1476.

27. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 24, f. 118r-121r; 30-XI-1478. En 1478 es diu que es feu el toc «com és acostumat», de forma que no deixa de ser curiós que prèviament no n'hi hagi cap menció.

28. Vegeu Apèndix 1. Annex documental, document 1.

tament dels consellers, sobre la qual es parlarà més endavant; la segona, amb la prohibició que els deutors al municipi poguessin ser consellers, jurats, o tenir cap altre ofici o benefici de la ciutat, i la tercera, amb la intenció de regular la forma en què deliberava la dotzena electora suara esmentada. De fet, bona part del jurament dels consellers tenia a veure amb assumptes de protocol i les tasques assignades a l'executiu. En el text incorporat al registre de *Deliberacions* corresponent a l'any 1433 s'hi inclouen diverses referències al respecte. En aquest sentit, és interessant remarcar que el primer ítem jurat fa referència precisament a les vestidures dels membres de l'executiu. Segons assenyala el text, havien de procurar vestir tots cinc de la mateixa manera amb unes robes especials en dues de les grans festes anuals: Nadal i Pentecosta. Les vestidures se les haurien de procurar ells mateixos amb el salari que cobraven de la ciutat, però en cas que algun portés dol, l'hauria de mantenir per Nadal, per les restants festes anyals i per Santa Eulàlia.²⁹ Un cop passades aquestes celebracions, el dol només es podria mantenir durant un mes —sempre que anteriorment s'hagués dut durant menys de trenta dies—, ja que els consellers «sien tenguts portar les vestidures de la consellaria la major part del temps, com se'n sie abusat en lo passat». No hi ha dubte, per tant, de quin era l'objectiu d'aquestes disposicions: que els màxims dirigents de la ciutat oferissin una imatge corporativa, d'uniformitat, també en les seves vestidures, de forma que ni tan sols la mort d'un familiar proper pogués incidir-hi gaire. En paraules de Flocel Sabaté, «quienes representen la población también deben de ofrecer, en su mismo vestuario, la correspondiente

29. Altres funcionaris municipals, remarcablement pel cas que ens ocupa els verguers dels consellers, sí que rebien una assignació anual destinada tan sols a la roba que havien de posar-se en exercir el seu càrrec. Així, cada un dels verguers rebia cada any pels volts de Nadal 275 sous barcelonesos, com s'anotà a AHCB, 1B.XI, Clavaria, 72, f. 108r, 10-XI-1459, per exemple. La importància que es donava a les vestidures dels verguers s'exemplifica perfectament en el cas de Tomàs Carreres, correu municipal que l'any 1469, arran de la malaltia i mort del verguer Joan Marquès, exercí com a tal de manera extraordinària. Malgrat la temporalitat del nomenament, s'hagué de fer confeccionar una roba blava per a servir com a verguer, que posteriorment el Consell acceptà pagar: AHCB, 1B.II, Deliberacions, 28, f. 173r-173v, 28-X-1469, f. 177v-178v, 16-XI-1469, i f. 180r-180v, 23-XI-1469. A més a més, per Pentecosta el clavari destinava cada any una quantitat que oscil·lava entre els 498 i els 582 sous als vestits dels verguers. Als llibres de tresoreria s'acostuma a especificar el color d'aquesta roba: gairebé sempre era blava, excepte en 1467, que fou verda, i en 1468, que fou rosa. Així, per exemple, l'any 1475 el mercader Guillem Ramon de Santamaria rebé 342 sous per 9 canes de drap blau per fer robes i caperons als verguers, a raó de 38 sous la cana; 112 sous per 14 canes de saia blava per folrar-les, a 8 sous la cana; 4 sous i 6 diners per baixar el teixit, i 40 sous per les costures: AHCB, 1B.XI, Clavaria, 90, f. 133v, 6-V-1475.

imagen de pujanza y de orden, lo que a la vez facilitará el respeto hacia la autoridad inherente».³⁰

En canvi, en ocasions excepcionals en què tots els consellers s'havien de vestir de dol, com succeí l'estiu de 1466 després de la defunció de Pere de Portugal, el tresorer de la ciutat s'encarregava de sufragar la despesa que suposava la confecció de gramalles, samarres i caperons de dol. L'agost d'aquell any el clavari despengué un total de 2.677 sous i 3 diners barcelonesos, distribuïts de la següent manera: en primer lloc, el botiguer Francí Ram rebé 79 sous i 9 diners per 17 canes i 4 pams de Constança negra que serviren per folrar les gramalles dels consellers, a raó de 4 sous i 6 diners la cana; en segon lloc, s'entregaren a Joan Descortall, paraire, 1.631 sous i 8 diners, dels quals 608 sous i 9 diners eren per 71 canes d'«esterlís» barrat emprades per fer aquestes gramalles i les d'altres oficials, a raó de 8 sous i 6 diners la cana, i 1.022 sous i 11 diners per 20 canes i 1 pam de drap negre de 24è per confeccionar les samarres dels consellers i baixar la tela; en tercer lloc, Joan Pere, brodadador, obtingué 607 sous i 6 diners per 10 canes i 1 pam de «quatoy» (Courtrai),³¹ que serviren per folrar les ales de les samarres, a raó de 60 sous la cana, i, a l'últim, Nicolau Soler, sastre, rebé 18 sous per tallar i cosir 12 gramalles i 12 caperons d'«esterlís» per als consellers i altres oficials, 55 sous i 4 diners per tallar el pèl de 84 canes de drap negre de 18è emprat en les vestidures, 126 sous per tallar i cosir 21 gramalles i 21 caperons de la tela esmentada, a raó de 6 sous la peça, i 160 sous per fer quatre samarres de dol per als consellers, a raó de 40 sous la peça.³² A aquestes despeses posteriorment encara se n'hi afegiren d'altres: 700 sous per 20 canes de bruneta de vintena per a gramalles i caperons dels membres de l'executiu municipal, a raó de 35 sous la cana, pagats l'octubre del mateix 1466 a l'hereu del draper Pere Font, i 74 sous i 4 diners per 17 canes i 4 pams de Constança negra per folrar les samarres, a raó de 4 sous i 4 diners la cana, entregats el maig de 1467 a Francí i Benet Ram.³³

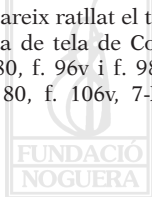
El jurament prestat pels consellers no només incloïa referències a les vestidures, sinó que també eren font de preocupació les seves

30. Flocel Sabaté Curull, «Ciudad e identidad en la Cataluña bajomedieval», en *Ante su identidad. La ciudad hispánica en la Baja Edad Media*, ed. José Antonio Jara Fuente (Conca: Ediciones de la Universidad de Castilla-La Mancha, 2013), 195.

31. En el llibre de clavaría apareix ratllat el terme «cortay» abans del de «quatoy». Tanmateix, sembla clar que es tracta de tela de Courtrai.

32. AHCB, 1B.XI, Clavaría, 80, f. 96v i f. 98v-99r, 5-VIII-1466.

33. AHCB, 1B.XI, Clavaría, 80, f. 106v, 7-X-1466; AHCB, 1B.XI, Clavaría, 81, f. 113r, 25-V-1467.

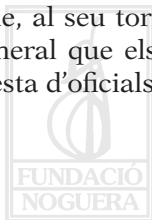

cavalcadures. Segons es deia, mentre durés l'any de la conselleria tots cinc n'haurien de tenir com a mínim dues, ja en la seva possessió el dia de Nadal. Tanmateix, vist el poc temps que separava la dita festa de l'elecció dels consellers a finals de novembre, es contemplava una moratòria d'un mes. Ara bé, en cas que llavors algun dels consellers no comptés encara amb totes dues cavalcadures, se li restarien 400 sous del seu salari anual, de forma que en rebria tan sols 1.600. Si ja havia rebut el sou complet de 2.000 sous, hauria de retornar els dits 400 sous a la ciutat.

Però, en principi, aquestes cavalcadures només podien emprar-se a l'interior dels murs de Barcelona, i no per anar més enllà. D'acord amb el jurament, els assumptes municipals eren «molts e arduus», motiu pel qual esdevenia «necessari que tots sinch consellers entenen contínuament en aquells». Per aquesta raó, els membres de l'executiu juraven així mateix que durant la conselleria romandrien contínuament a la ciutat i no en marxarien, si bé es contemplaven dues possibles excepcions. La primera, que un o dos haguessin de sortir-ne per «affers lurs necessaris», circumstància per la qual haurien de comptar amb una llicència atorgada pels consellers restants, de manera que només poguessin ser fora durant aquell temps considerat adient a «lurs necessitats». La segona, que marxessin de Barcelona sense comptar amb cap llicència «si necessari lurs ere», però en aquest cas només podrien absentar-se durant un o dos dies com a molt.

A banda d'aquests aspectes de caràcter més protocol·lari i de funcionament de la conselleria, en el jurament també n'apareixen d'altres vinculats a algunes de les tasques que l'executiu havia de dur a terme al llarg de la seva anualitat. Entre elles destaca la cerca que els consellers havien d'encarregar dues vegades l'any per trobar «alcavots, vagabunts, taffurs e altres qui, segons forma del privilegi per lo senyor rey sobre açò a la ciutat atorgat, deuen e poden ésser foragitats de aquella». En general, i com es repetia una vegada i una altra al llarg del jurament, els consellers eren garants de l'ordre a la ciutat, i havien de procurar sempre actuar i mostrar una imatge d'acord amb aquest rol de màxima rellevància.

Un cop escollits els cinc membres de l'executiu municipal, i havent jurat el càrrec de la manera habitual, uns dies més tard serien els flamants consellers els que, al seu torn, s'ocuparien de designar els 128 jurats de l'assemblea general que els acompanyarien durant l'any següent. Juntament amb la resta d'oficials, els membres del nou Consell

de Cent jurarien el seu càrrec i les ordinacions corresponents segons allò contingut en el llibre de la *Consueta*.³⁴

Des de l'1 de desembre de 1458 fins el 30 de novembre de 1479, un total de cent homes van formar part de l'executiu de Barcelona, ja que deu, set de l'estament dels ciutadans, dos dels mercaders i un dels artistes, van ser consellers en dues o més ocasions diferents: Francesc Sescorts, conseller tercer l'any 1459 i el 1467; Lluís Setantí, conseller segon el 1461 i en cap el 1472 i el 1477; Francesc Llobet, conseller en cap el 1463 i el 1470; Pere Joan Serra, conseller segon el 1463 i el 1468; Jaume Ros, conseller en cap el 1464 i el 1471; Ramon Ros, conseller segon el 1465 i en cap el 1469; Pere Bussot, conseller segon el 1469 i en cap el 1475; Bernat Pongem, conseller tercer el 1473 i el 1477, i Jaume Mas, conseller quart el 1474 i el 1479.³⁵ Més enllà d'aquestes repeticions, s'endevina també la presència de diferents membres d'una mateixa família al llarg d'aquests vint-i-dos anys, com per exemple els Sapila, els Ros, els Lull o els Gualbes. Si bé cap d'aquests fenòmens era inusual ni abans ni després del regnat de Joan II, durant aquest període, i especialment mentre durà la guerra civil, van contribuir a dotar la política municipal de directrius clares.

Seguir el rastre de l'acció dels consellers de Barcelona a través de la documentació conservada no és una tasca fàcil. Les seves trobades no quedaven enregistrades enlloc, al contrari del que passava amb les reunions del Trentenari i del Consell de Cent, de manera que les decisions preses per l'executiu sense consultar cap de les dues assemblees sovint han de ser inferides mitjançant altres fonts. Una d'elles és la sèrie de *Lletres Closes*, que conté totes les missives enviades pel consistori tant a institucions com a persones privades. L'abundant flux epistolar de Barcelona, accentuat en contextos determinats com per exemple la guerra, justificava que la majoria de cartes es remetessin sense necessitat de l'aprovació del Consell, de manera que totes elles eren signades en nom d'un o tots cinc consellers.³⁶ És interessant ob-

34. Vegeu la descripció detallada del procés d'elecció i de jurament dels consellers escollits el novembre de 1462 a Sobrequés i Vidal i Sobrequés i Callicó, *La guerra civil catalana del segle xv*, 1973, 1: 412-414.

35. Vegeu la llista completa dels consellers entre 1458 i 1479 a Apèndix 2. Taules, taula 12.

36. Les cartes signades per tots cinc consellers acostumen a tenir una clàusula de sotmetiment genèrica, que és «los consellers de Barchelona, a vostre honor aparellats», circumstància ja indicada a Vicent Baydal Sala, «La xarxa epistolar del Consell municipal de Barcelona, 1433-1550», 2009, 9. Tanmateix, aquestes clàusules eren sempre adequades al receptor de la carta en qüestió, de manera que en cas d'escriure al rei, per exemple,

servar que aquelles missives que tenien com a remitent només un dels consellers compartien una característica: gairebé sempre anaven adreçades a persones o entitats que estaven al capdavant d'una baronia, castell o vila sota la jurisdicció de Barcelona.³⁷ A més a més, no eren signades per qualsevol dels cinc consellers, sinó que el més freqüent és que hi aparegui el nom del conseller en cap d'aquell any, tot i que tampoc és estrany trobar-hi el del conseller segon o, de forma molt més excepcional, el del tercer.³⁸ En canvi, sembla que els consellers quart i cinquè no acostumaven a signar cap de les missives enviades des del consistori.³⁹ És possible que aquesta tendència a un major protagonisme dels dos membres de l'executiu de l'estament ciutadà sigui un senyal d'una preeminència creixent d'aquest grup en el si de la conselleria, si bé seria necessari comptar amb altres dades per tal de poder aventurar qualsevol hipòtesi en aquesta direcció.

Més enllà d'aquest fet, les funcions i atribucions que tenien en general els consellers de Barcelona foren definides per Font i Rius amb notable concisió. En primer lloc i principalment els consellers eren, deixant de banda el batlle, les persones que es trobaven al capdavant de l'administració del municipi. Eren els representants de la comunitat a l'exterior, en gestionaven i defensaven els interessos, i tenien una missió directiva i executiva, així com l'encàrrec d'aconsellar els oficials reials de la ciutat.⁴⁰

Si donem un cop d'ull a la documentació de l'època, és a la sèrie *Testaments dels consellers* on potser podem copsar d'una manera més clara la visió que els regidors del municipi tenien de si mateixos i de les seves comeses. La sèrie que conté aquests memorials s'inicia l'any

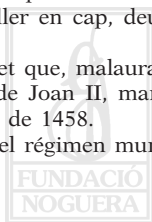
la signatura era «Senyor, vostres humils servidors e vassalls, qui besant vostres mans e peus humilment se recomanen en vostra gràcia e mercè, los consellers de Barchelona».

37. Són Flix, Sabadell, Terrassa, Montcada, Caldes d'Estrac, Ripollet, Tàrraga, Vilagrassa, Elx i Crevillent, Castellví de Rosanes i la Palma. Al llarg del període estudiat, gairebé totes les missives en què apareix un únic signatari estan adreçades a alguna d'aquestes localitats. Això no obstant, hi ha com a mínim una excepció: una carta enviada l'any 1478 a Antoni Pellisser, ciutadà de València, signada únicament pel conseller en cap: AHCB, 1B.VI, Lletres Closes, 28, f. 125r; 12-VI-1478.

38. Vegeu per exemple el recompte de cartes signades per cada un dels dits consellers l'any 1459: vuitanta pel conseller en cap, deu pel conseller segon i una pel conseller tercer.

39. Cal recordar de nou el fet que, malauradament, la sèrie de *Lletres Closes* té alguns buits. Pel que fa al regnat de Joan II, manquen les cartes enviades entre el 4 d'agost de 1457 i el 20 de setembre de 1458.

40. Font i Rius, «Orígenes del règimen municipal de Catalunya», 519.

1371 i arriba fins el 1556.⁴¹ Els textos s'escriuen cada any en finalitzar la conselleria amb l'objectiu que servissin de guia i de recordatori de les tasques pendents a l'executiu entrant. Tot i així, sembla que fins l'any 1459 els *Testaments* no tenien un caràcter vinculant, de forma que els nous consellers només estaven obligats a llegir-lo abans de Nadal, però no a fer res al respecte o compartir-ho amb el consell. Per aquesta raó, els membres de l'executiu van proposar el 16 de novembre d'aquell any al Trentenari que en endavant el contingut del memorial s'hagués de deliberar en assemblea.⁴² El Consell de Trenta-dos ho derivà al de Cent, i aquest de nou als consellers i a una comissió de vint-i-quatre, que es va reunir pocs dies després.⁴³ En aquella reunió s'insistí en el fet que era:

útil e expedient al benefici públich de la dita ciutat que los consellers qui novellament d'aquí avant entreran, en lo acte del jurament que fan quant venen de la Seu de hojr la missa, fossen tenguts prestar jurament, axí de llegir lo dit memorial o testament com de exequitar les coses en aquell contengudes, proposant-ho en concells ordinaris de XXXII per tantes vegades fins que complidament totes les coses del dit memorial o testament fossen deliberades per los dits concells. E que en açò a ffer fossen strets dins algun temps rehonable.⁴⁴

D'aquesta manera, a partir del desembre de 1459, en prendre possessió del seu càrrec els membres de la conselleria jurarien no només que llegirien el testament dels seus antecessors abans de la festa de la Nativitat, sinó també que respectarien la data límit del dia de Sant Marc (25 d'abril) per presentar al Trentenari els diversos afers mencionats al memorial. A més a més, se'n faria una ordinació, que s'inclouria a la *Consueta*.

Efectivament, ja l'any 1460 es comentà a la reunió del Consell de Cent celebrada per la festivitat de Sant Marc «la prorogació o allongament demenats per los dits consellers del que havien a ffer sobre lo testament o memorial a ells lexats per lurs precessors consellers».⁴⁵

41. Concretament, es tracta de la sèrie AHCB, 1C.XVII, Testaments dels consellers, 1-9. Josefina Mutgé va analitzar el contingut d'un d'aquests testaments a Mutgé i Vives, «Preocupacions del govern municipal barceloní en el 1371, a través dels "Testaments dels Consellers"».

42. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 12, f. 181v-182r; 16-XI-1459.

43. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 12, f. 182v-183r; 17-XI-1459.

44. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 12, f. 185r-185v; 21-XI-1459.

45. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 13, f. 65r; 25-IV-1460.

L'assemblea general accedí a ampliar el termini per complir-lo fins al final de la conselleria, és a dir, del novembre següent. Aquesta concessió s'anà repetint amb freqüència durant els anys posteriors, a vegades incloent la necessitat d'obtenir del bisbe o d'algun vicari el perdó per no haver complert allò jurat en començar la conselleria.⁴⁶ De fet, segons es desprèn de les informacions recollides als registres de *Deliberacions*, era habitual que l'executiu no donés resposta a tot allò consignat al *Testament*, ni tan sols un cop acabat el seu regiment. Si això succeïa, els consellers havien de demanar de nou a l'assemblea general ser-ne excusats i l'absolució religiosa.⁴⁷

Doncs bé, en aquests memorials s'indica sempre en primer lloc «que sien recordants [els consellers] que, ab la ajuda de Déu, nodesquen e mantenguen en la dita ciutat amor e concòrdia, e la tenguen en stament paccífich, segons consellers de Barchelona han totstemp acostumat».⁴⁸ Aquestes paraules recorden les recomanacions de Francesc Eiximenis a l'hora de regir una ciutat, segons el qual, tal com resum Juncosa, les polítiques i lleis promulgades pels seus dirigents havien d'estar «guiadas por el amor que todos los miembros de la comunidad sienten y profesan por el bien público» i encaminar-se així al «sustento y fortalecimiento de las equilibrades y armónicas relaciones entre sus componentes, evitando alteraciones, discordias y luchas fratricidas».⁴⁹ Seguidament, i en clara relació amb la recomanació anterior, en el

46. Vegeu, per exemple, AHCB, 1B.II, *Deliberacions*, 19, f. 35v-36r, 25-IV-1470.

47. Això fou el que es produí el novembre de 1462, per exemple. Aquell any els consellers van justificar l'incompliment del *Testament* «per les ocupacions e grans affairs seguits en la anyada present»: AHCB, 1B.II, *Deliberacions*, 15, f. 61r, 25-XI-1462.

48. AHCB, 1C.XVII, *Testaments dels consellers*, 4, 1463, f. 1r. Aquesta tasca no era fàcil, i menys quan la ciutat estava immersa en una guerra. Els mateixos consellers que van escriure aquest *Testament* van dir al Consell de Cent celebrat al final de la seva conselleria que durant el seu regiment «havian donat aquell bon endreç que havien puschut e sabut en tenir en pacífich stat la dita ciutat, e havien expel·lits de aquella bandos, bregues, odis, males voluntats e divisions, les quals en lur anyada ere estades entre molts, dins e deffora la dita ciutat, e havien-ho fet tot reposar»: AHCB, 1B.II, *Deliberacions*, 16, f. 64r, 30-XI-1463. Ara bé, aquest era en realitat un missatge estereotipat, que es repetí de manera idèntica cada 30 de novembre des de com a mínim 1451 i fins a 1471, amb les úniques excepcions de les eleccions anòmales de 1453 a 1455. Ja acabada la guerra, de 1472 a 1477 el text es modificà lleugerament, suprimint-ne la darrera part, des de «dins e deffora...». A partir de 1478 la intervenció dels consellers sortints canvià cada any, potser arran d'una major personalització dels textos o de la voluntat de l'escrivà de redactar allò que realment es deia a la sessió.

49. Eduard Juncosa Bonet, «“Si's volia conservar en sa bona fortuna...” La sociedad perfecta, el buen gobierno y la ciudad ideal según las tesis de Francesc Eiximenis», en *Medievo utópico. Sueños, ideales y utopías en el imaginario medieval*, ed. Martín Alvira Cabrer i Jorge Díaz Ibáñez (Madrid: Sílex, 2011), 163.

testament s'apunta que els nous regidors «sien membrants, segons és de bona costuma, de procurar e haver gra, per ço que la dita ciutat sia bastada e provehida sufficientment de gra, e encare de altres vitualles al viure de la gent necessàries e, specialment, de provisió de carns».

Aquestes eren, doncs, les principals tasques dels consellers barcelonins, i fou amb l'objectiu teòric de complir-les que van dur a terme les seves polítiques. Més enllà de la motivació cívica que poguessin tenir a l'hora de formar part de la conselleria, en tenien una altra de força més tangible: l'econòmica. D'entre els càrrecs de govern municipal, els membres de l'executiu eren els únics que rebien una remuneració per la seva tasca. En canvi, els jurats que conformaven el Consell de Cent aparentment no rebien cap compensació de tipus econòmic. Concretament, al llarg de tot el període estudiat els consellers van cobrar sempre el mateix, 2.000 sous barcelonesos anuals cadascun. D'entre tots els sous que pagava el consistori, el dels dirigents municipals era un dels més elevats, només superat pel que rebia l'encarregat del llibre corrent de la Taula de Canvi, 2.200 sous barcelonesos.⁵⁰ En tot cas, deuria considerar-se un salari força just donada la càrrega laboral que comportava el fet d'estar al capdavant de la ciutat. Aquest fet sembla demostrat per la constatació que quan l'any 1468, en plena guerra civil, es prengueren certes disposicions relatives als salaris municipals en el marc de la suspensió de pagaments de la Taula de Canvi, les retribucions dels consellers no s'alteraren. Així doncs, entre 1458 i 1479 tots cinc oficials van rebre puntualment 2.000 sous barcelonesos, la meitat pels volts de Nadal i l'altra per Pentecosta.⁵¹ No sembla casual que el salari dels consellers es pagués semestralment. En general, s'observa una certa tendència a remunerar els personatges amb funcions de més rellevància únicament dues vegades l'any, habitualment en dates assenyalades, com es pot constatar en el cas de l'executiu urbà.⁵²

50. Entre 1458 i 1479 hi havia tres oficials que cobraven el mateix que els cinc consellers: l'escrivà major del Consell i els dos administradors del banc municipal: Miquel Milian, «La guerra civil catalana i la crisi financera de Barcelona durant el regnat de Joan II (1458-1479)», 451-53, Taula 82.

51. L'any 1470, per exemple, Francesc Llobet, Joan Ros, Francesc Ferrer, Bartomeu Costa i Bernat Gili, consellers de Barcelona, van rebre cadascun 1.000 sous el 19 de maig i 1.000 sous més el 10 de desembre: AHCB, 1B.XI, Clavaria, 85, f. 151v, 19-V-1470 i AHCB, 1B.XI, Clavaria, 86, f. 154v, 10-XII-1470.

52. Altres càrrecs que cobraven el seu sou cada sis mesos eren els administradors de la Taula de Canvi i els seus oïdors de comptes, els racionals i el clavari, tal com s'explicarà més detalladament més endavant. En canvi, acostumaven a cobrar per trimestres els qui ostentaven oficis que també requerien una dedicació contínua, però a tasques de menor importància.

LA LABOR DELS CONSELLERS DURANT LA GUERRA

En esclatar la guerra civil a les portes de l'estiu de 1462, els consellers barcelonins es van trobar al capdavant d'una de les principals institucions enfrontades al monarca. L'excepcionalitat de les circumstàncies va propiciar que al llarg del conflicte sovint assumissin funcions que no els eren habituals. El setembre de 1462, per exemple, davant la proximitat de les forces enemigues, el Trentenari i la Setzena van escollir el conseller en cap Miquel Desplà com a capità general de l'exèrcit de la ciutat, al·legant que per a la dita funció convenia algú «tal e tant preheminent que rehonablement los majors, mijans e menors haguessen causa de contentar-se'n, e aquella [Barcelona] reductar e honrar».⁵³ Finalment, la capitania de Desplà va ser breu, ja que el desembre del mateix 1462 renuncià al seu càrrec i en tornà les insígnies, argumentant que el títol de lloctinent, que ostentava Joan de Beaumont, ja tenia implícita la defensa de la ciutat.⁵⁴ Cinc anys més tard, l'honor requeia de nou sobre un altre conseller en cap, Joan de Marimon, si bé hi renuncià arran de l'arribada a la ciutat del capità Bofillo de Giudice només onze dies després.⁵⁵ Els consellers van ser considerats així mateix per ser capitans d'expedicions marítimes més d'una vegada, com quan el juny de 1466 calgué armar algunes naus ràpidament per tal d'interceptar les embarcacions enemigues que es trobaven davant la costa barcelonina, càrrec que assumí Francesc de Junyent, conseller tercer.⁵⁶ L'any 1468 es visqué una situació similar i aquest cop va ser escollit com a capità de la nova armada Pere Joan Serra, conseller segon.⁵⁷

Les noves atribucions que la guerra comportà per als consellers van arribar al punt àlgid durant el segon setge de Barcelona, quan, un cop més, els màxims representants de la ciutat van haver d'involu-

53. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 15, f. 30r, 4-IX-1462.

54. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 15, f. 70v, 2-XII-1462. Abans de renunciar, però, va tenir temps de provocar un petit conflicte diplomàtic amb la Diputació del General en haver fet empresonar Joan Colom, guarda de la presó, i Francesc Colom, canonge i ardiaca de la catedral de Barcelona, després que el primer li digués «que ell li hagués haver temor e moltes altres impertinents paraules». A petició de la Diputació, van ser ràpidament alliberats: AHCB, 1B.II, Deliberacions, 15, f. 38v-39r, 18-X-1462.

55. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 17, f. 184r-184v, 13-II-1467, i f. 188r-188v, 24-II-1467. El capità arribà a Barcelona amb una modesta companyia com a representant del darrer dels reis intrusos, Renat d'Anjou, mentre que el seu primogènit i lloctinent, Joan de Lorena, no ho feu fins l'estiu de 1467: Ryder, *The Wreck of Catalonia. Civil War in the Fifteenth Century*, 180-181.

56. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 17, f. 94v, 20-VI-1466.

57. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 18, f. 107v-108r, 23-IV-1468.

crar-se directament en la seva defensa. Segons una ordinació publicada el juliol de 1472, que regulava les accions que havien d'emprendre els habitants de Barcelona per tal de custodiar-la, en cas que sonés vint vegades la campana uns quants homes tenien l'ordre de dirigir-se amb les seves armes allà on s'havia establert que seria el conseller en cap.⁵⁸ A més a més, avançat l'estiu constatem que els membres de l'executiu es dedicaven a fer rondes tant de dia com de nit per la ciutat, motiu pel qual sol·licitaven que es paguessin alguns homes d'armes perquè els acompanyessin quan passessin per la zona de la marina i les muralles amb l'objectiu d'evitar desembarcaments i escalades enemigues.⁵⁹

Els consellers no només prengueren partit en aquells assumptes que concernien directament la Ciutat Comtal, sinó que també van participar en decisions relatives als conflictes amb els pagesos de remença, qüestió allunyada de Barcelona i, per tant, del teòric abast dels seus dirigents.⁶⁰ Fins i tot, en 1463 van arribar a obtenir del Consell de Cent la dispensa de l'ordinació que impedia als consellers deixar la ciutat excepte en situacions molt determinades, per tal que, seguint així la proposta feta pel General, Pere Joan Serra pogués dirigir-se juntament amb el diputat Pere de Bell-lloc a l'Empordà, on la situació era delicada.⁶¹ Finalment, però, Bell-lloc marxà abans que Serra, perquè «en la casa de la Deputació era stada feta del-liberació que lo dit mossèn Belloch devia precehir lo dit mossèn Pere, per quant aquell representave tot

58. AHCB, 1B.IV, Ordinacions, 10, f. 22r-23v, 10-VII-1472.

59. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 21, f. 78v-79v, 31-VIII-1472. El Consell de Cent aprovà pagar 40 cavallers —10 homes d'armes i 30 genets—, amb un límit de despesa de 80.000 sous: AHCB, 1B.II, Deliberacions, 21, f. 80v-82r, 2-IX-1472.

60. Ja el maig de 1462 s'havia publicat un «projecte de concòrdia» entre els senyors i els remences patrocinat per la Diputació i Barcelona, un intent del bàndol contrari a Joan II per mantenir una posició neutral en un problema que s'arrossegava des de feia anys. Ja durant la guerra, trobem que el novembre d'aquell any el Consell aprovà una carta ordenada pel General a favor dels remences, així com els canvis que aquest proposava en el text, que significativament consistien a fer servir únicament el verb «pregam», eliminant la part «encarregam quant més estretament podem». El març de 1463 la ciutat s'erigia en àrbitre dels dits capítols, després que, segons els consellers, els pagesos els ho preguessin, ja que «totstemp per aquesta ciutat los era stat offert que aquella treballaria en tot quant posqués al repòs e endreça lur». Posteriorment, el Trentenari i la Setzena acordaven que fossin els consellers i els diputats del General els encarregats del problema remença, i dos mesos després aquestes mateixes assemblees autoritzaven la publicació de la sentència entre senyors i pagesos, prèviament aprovada pel Consell del Principat: Jaume Vicens Vives, *Historia de los remensas en el siglo xv* (Barcelona: Consejo Superior de Investigaciones Científicas - Instituto Jerónimo Zurita, 1945), 96-99; AHCB, 1B.II, Deliberacions, 15, f. 64v-65r, 27-XI-1462, i f. 129r-129v, 9-III-1463; AHCB, 1B.II, Deliberacions, 16, f. 13r, 22-VIII-1463, i f. 43r, 15-X-1463.

61. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 16, f. 55r-55v, 12-XI-1463, i f. 56r-56v, 13-XI-1463.

lo Principat e ell solament la ciutat».⁶² La preeminència de Barcelona sobre la resta de ciutats catalanes —o, com a mínim, les del bàndol rebel— era evident, però segons la Diputació els consellers no podien estar al mateix nivell que el d'aquells que, en teoria, parlaven en nom de tot Catalunya. Malgrat aquestes possibles reticències, en 1470 es repetí la mateixa fórmula en acordar-se l'enviament del conseller Joan Ros i un diputat a Cadaqués per tal d'intentar apoderar-se del castell de la vila.⁶³

En general, constatem que durant la guerra els consellers exerciren el paper de governants d'una ciutat que, potser més que mai, representava el rol de cap i casal de Catalunya. No debades, les al·lusions a la preeminència de Barcelona es repetien habitualment, tant per part dels seus propis habitants com d'aquells que hi tractaven. Pere de Portugal, per exemple, reconeixia que la Ciutat Comtal era «principal e mare» del Principat,⁶⁴ mentre que en 1465 els consellers comunicaven al Trentenari que, segons el seu parer, convenia que Barcelona enviés algú al rei Pere en nom de les ciutats empordaneses que els havien escrit, ja que «la present ciutat represente mare de les dites universitats».⁶⁵

El fet que a la pràctica els consellers de Barcelona fossin uns dels principals dirigents del bàndol rebel durant tot el conflicte es traduï també en el seu important paper a l'hora de negociar la pau amb Joan II l'octubre de 1472.⁶⁶ No en va, eren els màxims responsables de la política municipal, ja que, a més a més de prendre decisions pel seu compte, eren els únics que participaven en totes les assemblees i comissions. Els membres de l'executiu, doncs, estaven assabentats de tot allò que afectava la ciutat. Ara bé, aquest notori protagonisme a vegades va jugar en contra seva i va exposar-los a una crítica que po-

62. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 16, f. 58r-59v, 19-XI-1463. Deuria marxar molt poc després, ja que el 23 de novembre al Consell es llegia una carta seva enviada des de Blanes. Serra s'estigué a l'Empordà fins el febrer de 1464, quan el Trentenari i la Setzena, considerant que ja havia dut a terme la seva tasca, van disposar-ne el retorn: AHCB, 1B.II, Deliberacions, 16, f. 61r-61v, 23-XI-1463, i f. 102r-102v, 24-II-1464.

63. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 19, f. 69v-70r, 21-IX-1470. El dia següent, «per alguna diferència sortida entre ells, consellers, en nom de la ciutat, e los deputats», es decidí que qui anés amb Joan Ros fos el bisbe de Girona: AHCB, 1B.II, Deliberacions, 19, f. 71r-71v, 22-IX-1470.

64. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 16, f. 126v, 18-VI-1464.

65. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 16, f. 190r, 14-II-1465.

66. L'11 d'octubre de 1472 el Trentenari i una comissió de dotze persones escollien Lluís Setantí i Joan Mateu perquè es dirigessin al monestir de Pedralbes per discutir amb Joan II alguns temes relatius a la capitulació. Després, ho comunicarien al Consell: AHCB, 1B.II, Deliberacions, 21, f. 94r-94v, 11-X-1472.

dia arribar a ser ferotge. En 1464, per exemple, el Trentenari derivà al Consell de Cent un assumpte relacionat amb una petició que l'axeloner Galceran Toralles, juntament amb alguns caps d'ofici, havia entregat al rei Pere. El problema, però, era que Toralles es dedicava a passejar-se per la ciutat anunciant el contingut de la demanda, en la qual es deia que «encare que los consellers, qui devoren la cosa pública, els posen importables drets e talls, seran scorterats, e lo poble serà preservat de pagar los dits talls e drets». ⁶⁷ El Consell de Cent creà una comissió de setze per tal que, acompanyada de dos dels consellers, Jaume Ros i Antoni Berenguer, es dirigissin al monarca i li demanessin que Toralles fos castigat de manera exemplar, i obtenir de Pere la promesa que seria empresonat. ⁶⁸ Passat un mes el tema encara cuejava, ja que el Consell de Trenta-dos acordava que dos dels consellers i els advocats de la ciutat s'encarreguessin de fer una instància al rei perquè fes justícia. ⁶⁹ No va ser aquesta l'única ocasió en què els consellers van requerir la intervenció reial per tal de bregar amb aquells que malparlaven d'ells. L'any 1467, Antic Ferrer, germà de l'abat de Montserrat, i Jaume Carbó, ambdós cavallers vinculats a la Diputació del General, van ser acusats d'haver ofès els membres de l'executiu de la ciutat. Concretament, i segons explicaven els mateixos consellers, Ferrer i Carbó s'havien dedicat a increpar-los i a reprovar-los públicament, tot afirmant que «ells no estimaven res los dits consellers» i havien arribat fins i tot a atansar-se als representants municipals «ab los dits als ulls, donant-los empenyes e manejant-los molt vituperosament». ⁷⁰ Tots dos van ser empresonats pel veguer, acció lloada en una carta que li adreçà el primogènit de Renat d'Anjou, Joan de Lorena, on considerava que havia actuat de manera «loable per lo honor que volríem tostemps fos defferit e donat a la dita ciutat e consellers de aquella». ⁷¹

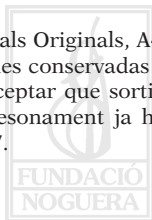
67. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 16, f. 148v-149r, 15-XI-1464.

68. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 16, f. 149r-149v, 15-XI-1464. Un dia després, les persones que conformaven la comissió de setze van ser modificades, i poc després van anar a veure el rei, de qui van obtenir la dita promesa: AHCB, 1B.II, Deliberacions, 16, f. 150r, 16-XI-1464.

69. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 16, f. 178v-179r, 24-XII-1464.

70. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 18, f. 38v-39r, 9-VIII-1467. Segons els consellers, Ferrer i Carbó s'havien atrevit a manifestar la seva opinió d'una manera tan violenta «per lo mal parlar per los dessús dits e altres en los diez passats fets, de què havien reportat poch càstich».

71. AHCB, 1B.IX, Lletres Reials Originals, A4-1100, s. d.; carta regestada a Cabestany Fort, «Repertorio de cartas reales conservadas en el Instituto Municipal de Historia (1458-1479)», 204. El Consell va acceptar que sortissin de la presó el setembre d'aquell mateix any, considerant que l'empresonament ja havia estat prou càstig: AHCB, 1B.II, Deliberacions, 18, f. 50r, 18-IX-1467.

Finalment, convé mencionar que la imatge unida que habitualment projectaven els consellers i l'assemblea de Barcelona a vegades no era més que això, una mera il·lusió. En aquest sentit, cal recordar l'execució el maig de 1468 de Francesc Sescorts, conseller l'any anterior, el qual, en paraules de Jaume Safont, era acusat juntament amb Estopinyà «de haver feta certa conjuració en la ciutat de Barchinona contra lo dit senyor primogènit [Joan de Lorena] e son stat en favor del rey don Johan, rey de Navarra».⁷² Sescorts havia estat detingut sense que se'n sabés el motiu per ordre del duc de Lorena el novembre de 1467, a dins mateix de la Casa de la Ciutat, on deixà la seva gramalla.⁷³ Aquest afer, que deuria trasbalsar força els regidors municipals, no era més que la manifestació a les més altes esferes de la ciutat d'una realitat que, de fet, es vivia a tot arreu.

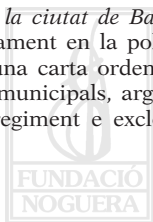
LA POSTGUERRA: ELS INTENTS DE CONTROL REIAL

Un cop finalitzada la guerra, l'autonomia i el poder dels consellers van ser qüestionats. Ja s'ha explicat que el procés d'elecció de l'executiu —i, com veurem, també el de les assemblees— constituïa un cercle en el qual era difícil introduir canvis a menys que fos mitjançant la intervenció d'un element extern a la mateixa ciutat, això és, el monarca. Com hem vist, l'arribada al poder de la Busca en 1453 no va ser possible fins que el lloctinent de Catalunya, Galceran de Requesens, hagué intervingut directament en la política municipal. Una notable excepció a aquesta tendència fou la mencionada recuperació del govern municipal per part de la Biga, que en bona part s'explica per la situació d'instabilitat que es visqué a Barcelona durant el període de control buscaire. Dècades després, la pervivència i reiteració de conflictes va ser un dels principals motius que en 1498 va empènyer Ferran II a la instauració definitiva del sistema de la insaculació al municipi, que segons Vicens «permetia que convisquessin l'autoritat del rei i l'autonomia de la ciutat».⁷⁴

72. Sans i Travé, *Dietaris de la Generalitat de Catalunya*, 1: 192.

73. Schwartz i Luna i Carreras i Candi, *Manual de novells ardits*, 1893, 2: 482; Boscà, *Memorial històric*, 89.

74. Vicens Vives, *Ferran II i la ciutat de Barcelona: 1479-1516*, 2: 300. En 1490 Ferran ja havia intervingut decididament en la política municipal quan des de Còrdova envià a principis de novembre una carta ordenant la suspensió de les eleccions de consellers, Consell de Cent i oficis municipals, argumentant els «grans abusos» que es cometien, «vsurpant pochos lo dit regiment e exclóent los restants ciutadans»: Vicens Vives, 2: 84-86.

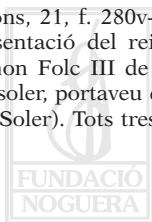
Tanmateix, el Catòlic no va ser el primer Trastàmara que intentà controlar l'elecció dels consellers. Ja el seu pare manifestà el 27 de novembre de 1473, pocs dies abans dels comicis d'aquell any, el seu desig de proposar alguns candidats. Malgrat que finalment Joan II no aconseguí imposar la seva voluntat, el debat generat entre ell i el govern de la ciutat bé mereix que ens hi aturem breument. Els arguments emprats davant dels jurats del Trentenari per justificar aquesta insòlita petició, com no podia ser d'altra manera, es remuntaven al conflicte que l'havia enfrontat amb l'elit barcelonina fins feia poc més d'un any:

considerades les turbacions qui són stades, és crehegut, més per disposició divinal que no de hòmens, per repòs del stat de se reyal corona e endreça, reformació e útil de aquesta ciutat, havia del-liberat dar nòmina de certes persones per ésser consellers l'any sdevenidor, no perquè tots no li sien fats e bons, emperò, com [per] força se reyal persona se hauria absentar e anar en les ylles per haver peccúnias per lo fet de Rosselló e alia, se majestat hauria a gran servey les persones per ell nominadores fossen cap del Concell de aquesta ciutat, e que açò entenia a ffer lo dit senyor sens lesió de libertats, privilegis, usus e custums de aquesta ciutat (...). La voluntat del dit senyor [és] no solament dar nòmina de consellers, més encara desije lo Concell que entervindran en consellar aquesta ciutat sia compost de persones en les quals se reyal pensa estigués reposada.⁷⁵

No hi havia cap dubte del que pretenia el vell rei: que el govern barceloní estigués format per ciutadans afectes a la seva persona i de fidelitat inqüestionable. No podem saber si els jurats del Consell s'esperaven o no aquesta notícia, però sí que hi reaccionaren amb rapidesa. Només restaven tres dies perquè se celebressin les eleccions, fet que de ben segur Joan II no ignorava. Calia, doncs, accelerar tots els tràmits per respondre-li com més aviat millor. El primer moviment fou convocar el Consell de Cent per al dia següent. Igual que a la reunió anterior, hi assistiren alguns representants del rei, que insistiren en allò que ja havien exposat:⁷⁶

75. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 21, f. 280v-281v, 27-XI-1473.

76. Concretament, en representació del rei a les reunions del 27 i del 28 de novembre hi van assistir Joan Ramon Folc III de Cardona, Bernat Hug de Rocabertí, castellà d'Amposta, i Requesens Dessoler, portaveu del governador de Catalunya (segurament, Lluís de Requesens i Joan de Soler). Tots tres tingueren un paper destacat donant suport al rei durant la guerra civil.

no obstant que les tribulacions passades lo hajen més [al rei] en moltes congoixes per temps de XI anys, emperò reputant aquelles ésser sortides més de influència que de malícia de algú, ell stave molt reposat en se pensa de la fidelitat e amor de tots los vassalls seus e habitants d'aquesta ciutat, emperò, com lo dit senyor haje moltes coses a comunicar e manejar ab los dits sdevenidors consellers e aquells qui més li són acceptes més llibrament li diran les necessitats de aquesta ciutat, e ell ho acceptarà tot a proffit e útil del bé públich d'aquesta dita sua ciutat, haurà gran complascència sien elegits dels dessus dits que se majestat darà en nòmina.⁷⁷

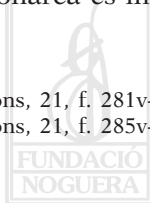
L'assemblea escollí una comissió perquè s'encarregués de discutir l'assumpte amb els consellers i els advocats municipals. Aquests es reuniren immediatament, moment que aprofità l'executiu per comunicar als jurats que Joan II s'havia ofert a modificar el privilegi que regulava el funcionament del Consell si ells li ho demanaven. Però l'assemblea difícilment podia contemplar aquesta possibilitat si el que se li exigia a canvi era donar el seu vistiplau a una petició que anava en contra de la ciutat. Per aquest motiu, finalment s'acordà demanar al rei que respectés allò que havia estat atorgat pels seus predecessors.

Per fer-ho l'anaren a veure personalment els consellers i una comissió escollida a tal efecte, acompanyats per l'escrivà municipal. Ambdues parts es mantingueren en les postures inicials i acordaren que reflexionarien sobre el tema. Més tard, Joan II feu arribar a la Casa de la Ciutat una proposta en què oferia dues possibilitats: la primera, que ell confeccionés un memorial del qual l'assemblea escolliria els cinc consellers; la segona, que fossin els consellers sortints els encarregats de redactar un memorial, i el rei qui triés els noms que li semblessin més adients. Naturalment, el Consell trobava inadequades totes dues opcions, sobretot perquè si s'aplicaven s'oferiria una imatge de Barcelona en què no es respectaven les llibertats de Barcelona, en particular la de les eleccions, considerada la «principal de totes». Més enllà de la mateixa natura de la relació del rei amb la capital catalana, estaven en joc el crèdit i l'autonomia de la ciutat.

Així fou comunicat el dia següent a Joan II, demanant-li que permetés que la designació dels consellers es dugués a terme segons els privilegis acostumats.⁷⁸ El monarca es limità a respondre que el fet de

77. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 21, f. 281v-285v, 28-XI-1473.

78. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 21, f. 285v-288r, 29-XI-1473.

desconèixer els noms inclosos en els memorials emprats en l'elecció el neguitejava, ja que l'impedia saber si el resultat li seria favorable o no. Els consellers s'oferiren llavors a elaborar-ne un excloent tots aquells que el rei pogués trobar poc adients, i seguidament mostrar-li a ell per tal que assenyalés quines modificacions desitjava fer-hi. Joan II, insistint un cop més que ell no sospitava de ningú, ho acceptà. Diligentment, l'executiu sortint redactà una llista de noms en què no s'inclougué ningú que «fos versemblant lo dit senyor prendre displiscència» i l'hi dugué. Però el rei havia canviat de parer. Demanà una còpia del memorial, però no amb la intenció de supervisar-lo, sinó de prendre els noms que li semblessin adequats per tal de comunicar-los directament als electors, que es veurién així forçats a prendre la decisió prèviament aprovada pel monarca.

Davant d'aquest nou gir dels esdeveniments, els consellers li demanaren que els deixés adreçar-se als jurats per veure què en pensaven. Un cop més, aquests rebutjaren la proposta del rei, i un cop més els membres de l'executiu s'havien d'encarregar de fer-li-ho saber. Joan II els deixà clar què pretenia: aquells que seguint-lo havien deixat casa seva durant la guerra civil havien de ser afavorits mitjançant la designació com a consellers. I afegia que, segons allò deliberat pel Consell de Cent i la comissió, tenien la potestat necessària per permetre-ho. Els consellers s'ocuparen de mostrar-li ràpidament que en aquesta última apreciació s'equivocava, i finalment pactaren amb ell que el dia següent —el de les eleccions— el rei o algun dels seus representants es dirigiria a l'assemblea per tal de proposar el que cregués convenient.

Així es feu. El 30 de novembre es presentaren davant l'assemblea el comte de Cardona, el castellà d'Amposta i Requesens Dessoler, que ja havien intervingut en les reunions municipals els dies anteriors, i en nom de Joan II demanaren que l'elecció del conseller en cap i del segon fos d'entre els ciutadans que durant la guerra estigueren al servei del monarca i, per tant, fora de Barcelona. Amb els restants tres podien actuar lliurement. Per si la proposta els semblava poc raonable, apuntaren també que el rei tenia «altres vies de fer açò, segons alguns de sos precessors en lo passat han acostumat, emperò se majestat no volrà fer». Resulta evident que Joan II recordava els actes protagonitzats per Galceran de Requesens amb el beneplàcit d'Alfons el Magnànim feia vora vint anys, i amenaçava amb reproduir-los si no complien allò que els demanava. Però el Consell no estava disposat a acceptar les exigències règies. Un cop marxaren els enviats del monarca, l'assemblea acordà no seguir de cap manera allò demanat pel rei, tal com li fou explicat per la comissió. In extremis, Joan II respongué expressant la

seva confiança en el Consell, del qual ja s'havia designat la dotzena electora, i demanant que continués l'elecció.

Si bé segons la narració de les fonts municipals els consellers entrants finalment no havien de complir amb les exigències del rei, sembla que en realitat l'intent d'ingerència sí que prosperà. El 30 de novembre de 1473 foren escollits Joan Brígid Boscà i Ramon Marquet, ciutadans; Pere Marquilles, mercader; Jaume Mas, notari, i Joan Boadella, fuster. Tal com Joan II havia demanat, els dos primers havien estat fidels partidaris seus durant els anys de la guerra.⁷⁹ És possible que la composició del nou executiu fos el resultat d'un pacte del qual la documentació de la ciutat no se'n fa cap ressò. D'aquesta forma, tot sembla indicar que si bé oficialment Barcelona es mantingué ferma davant la voluntat aparentment indestructible de Joan II d'aconseguir un major control sobre els seus súbdits, a la pràctica es veié forçada a plegar-se als seus desitjos.

El Trentenari

El Consell de Trenta-dos, també conegut amb el nom de Trentenari, era sempre convocat per ordre dels consellers, que enviaven els seus verguers a buscar els jurats per tal d'avisar-los de la propera reunió.⁸⁰ Un cop fet això, podien reunir-se a tres llocs diferents, tots ells força recurrents. El primer i, en certa forma, més oficial, era l'habitualment anomenada «casa del Concell de XXX» o del «Trentenari», una estança ubicada en el palau comunal.⁸¹ L'any 1369 van començar les

79. Joan Brígid Boscà havia arribat a ser expulsat per Pere de Portugal de les terres sota el seu domini, mentre que Ramon Marquet era un dels presoners en mans del bàndol rebel del qual Joan II demanà l'alliberament el març de 1463: Núria Coll Julià, «La estancia en Nápoles de Joan Boscà y de Felip de Farrera en 1507 (Precisiones sobre el nacimiento y la genealogía del poeta)», *Anuario de Estudios Medievales* 9 (1974-1979): 595-615; AHCB, 1B.II, Deliberacions, 15, f. 138r-138v, 30-III-1463.

80. Els verguers notificaven la reunió als jurats del Trentenari a «alguns personalment e a altres en llurs cases» o «en lurs habitacions». Vegeu, per exemple, AHCB, 1B.II, Deliberacions, 9, f. 93v, 24-III-1455, i AHCB, 1B.II, Deliberacions, 12, f. 91r, 16-I-1459. En el privilegi concedit per Joan I l'any 1387 relatiu al govern i als oficis municipals, ja es mencionava que «dites XXX persones se hagen appellar cascuna vegada que mester les hauran per consell a tenir et aço per los verguers de la dita ciutat»: Bofarull i Mascaró, CODOIN ACA, VIII: 252.

81. Vegeu, per exemple, AHCB, 1B.II, Deliberacions, 11, f. 169v, 23-XII-1457. També apareix mencionada com «la casa del Consell ordinari de XXX de la dita ciutat», «lo apartament appellat de Trenta de la Casa del Concell» i, com a mínim una vegada, com «la casa baixa de la dita ciutat on semblant Consell de XXX és acostumat de ajustar»: AHCB, 1B.II, Deliberacions, 1, f. 6v, 15-III-1433; AHCB, 1B.II, Deliberacions, 23, f. 26r, 6-III-1476, i AHCB, 1B.II, Deliberacions, 1, f. 4v, 6-III-1433.

obres del que seria la seu del govern municipal barceloní, la Casa de la Ciutat.⁸² D'aquesta manera, durant les últimes dècades del segle XIV aquest edifici va esdevenir el lloc on habitualment es reunien els membres del Consell, que fins llavors ho havien fet en el convent dels dominics —on es va arribar a construir una «casa» a aquest efecte— i, puntualment, en el dels franciscans.⁸³ Això no era estrany. Tal com recull Albert Reixach, fins a finals del segle XIV la majoria de les assemblees municipals catalanes se celebraven en espais oberts o dins de construccions preexistents, habitualment religioses.⁸⁴ Així doncs, durant el Quatre-cents no hi ha dubte d'on es trobava el centre de poder del municipi barceloní. En aquest sentit, se sap que ja l'any 1378 van iniciar-se els treballs per tal d'acomodar l'assemblea reduïda, llavors de vint-i-cinc membres, a una «casa jussana apel·lada de XXV, qui és dins la Casa maior del Consell».⁸⁵

Per tant, era allà on se solien reunir els jurats del Trentenari entre 1458 i 1479, tot i que sembla que durant els mesos de més calor de l'any, entre maig i octubre, moltes trobades es feien a l'aire lliure, a l'hort o verger situat a l'interior mateix de la Casa de la Ciutat.⁸⁶ Probablement es tractava d'un hort amb tarongers, avui desaparegut, que

82. Pere Beseran i Ramon, «La casa de la Ciutat de Barcelona», en *L'art gòtic a Catalunya. Arquitectura III: Dels palaus a les masies*, ed. Antoni Pladevall i Font (Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 2003), 183-189.

83. L'any 1351 el municipi va destinar diners a «la obra de cobrir la casa hon se ten lo Consell de la dita Ciutat, la qual es construhida dins lo Monastir dels prehicadors»: Carreras i Candi, *La ciutat de Barcelona*, 425, n. 1170; citat a Pere Beseran i Ramon, «Gòtic i neogòtic a la Casa de la Ciutat», *Barcelona Quaderns d'Història* 8 (2003): 275, n. 5. Segons explica Beseran, el trasllat d'un monestir a l'altre va ser l'any 1369, motivat per un enfrontament amb l'orde dels dominics. Immediatament, es va decidir que, per evitar possibles conflictes amb els amfitrions, el millor seria comptar amb una casa pròpia per al consell. Beseran segueix el relat de Duran i Sanpere, encara pendent de revisió, com remarca també Albert Reixach Sala, «La promoción de símbolos identitarios en tiempos de «crisis»: el caso de las ciudades y villas catalanas entre mediados del siglo XIV y finales del siglo XV», *Hispania* LXXX, núm. 265 (2020): 351, n. 27.

84. Reixach Sala, «La promoción de símbolos identitarios en tiempos de «crisis»: el caso de las ciudades y villas catalanas entre mediados del siglo XIV y finales del siglo XV», 351-352.

85. Albert Cubeles i Bonet, «L'evolució de les actuacions del Consell de Cent en matèria d'urbanisme al segle XIV», *Barcelona Quaderns d'Història* 4 (2001): 134-35, n. 19.

86. Vegeu, per exemple, una reunió celebrada el maig de 1433 «dins l'ort de la Casa de la dita Ciutat», una de maig de 1476 «dins lo verger de la Casa del Concell de la Ciutat de Barchelona», i una de juliol de 1467 «dins l'ort o verger de la Casa de la Ciutat»: AHCB, 1B.II, Deliberacions, 1, f. 13r, 28-V-1433; AHCB, 1B.II, Deliberacions, 23, f. 40r, 9-V-1476, i AHCB, 1B.II, Deliberacions, 18, f. 26r, 4-VII-1467.

segons Duran i Sanpere ja existia l'any 1370.⁸⁷ Al pati mencionat hi havia una petita galeria o «logeta» on, de tant en tant, s'hi reunien algunes comissions.⁸⁸ És possible que fos massa petita per poder acomodar-hi gaire gent, motiu pel qual el Trentenari s'abstindria de fer-ne ús.⁸⁹

Durant els anys estudiats, l'assemblea comptava amb una tercera opció a l'hora de reunir-se, que implicava traslladar-se fora dels murs de la casa consistorial. Es tractava de la Llotja de Mar, la seu d'operacions mercantils construïda durant la segona meitat del segle XIV davant de la platja de la ciutat.⁹⁰ Precisament degut a la seva centralitat econòmica, era allà on regularment es traslladaven els membres de l'executiu barceloní per tal d'arrendar els impostos municipals —les imposicions— al millor postor. D'aquesta manera, tot sembla indicar que durant les jornades que els consellers passaven allà, si havien de convocar els membres del Trentenari aprofitaven per fer-ho o bé en un hort o verger —també amb tarongers— situat en el mateix edifici i que ja existia en 1399,⁹¹ on també hi havia algunes construccions per resguardar-se en els mesos més freds,⁹² o bé en un porxo que

87. Agustí Duran i Sanpere, *Barcelona i la seva història*, vol. III. *L'art i la cultura* (Barcelona: Curial, 1975), 235, 255; citat a Beseran i Ramon, «Gòtic i neogòtic a la Casa de la Ciutat», 276, n. 9.

88. Bruniquer recull l'existència l'any 1388 d'una «Lotja que era en dit Verger»: Carreras i Candi i Gungalons i Bou, *Rúbriques de Bruniquer*, 1: 85. La galeria o «logeta» fou emprada, per exemple, per una comissió formada pels consellers i dotze prohoms el maig de 1457 o una altra amb vint prohoms del juny del mateix any: AHCB, 1B.II, Deliberacions, 11, f. 89v, 18-V-1457, i f. 96r, 3-VI-1457.

89. En cap acta es menciona que el Trentenari es reunís a la galeria, si bé el setembre de 1459 ho va fer en un «pati cubert» que potser podria ser l'esmentada «logeta»: AHCB, 1B.II, Deliberacions, 12, f. 167v, 13-IX-1459.

90. Cubeles i Bonet, «L'evolució de les actuacions del Consell de Cent en matèria d'urbanisme al segle XIV», 136. Sobre la Llotja i la seva construcció en època medieval, vegeu Magdalena Bernaus Vidal, «Les llotges i les seves funcions a les ciutats medievals. La ciutat de Barcelona» (tesi doctoral, Universitat de Barcelona, 2015), 345-493.

91. Bernaus Vidal, «Les llotges i les seves funcions a les ciutats medievals. La ciutat de Barcelona», 428-429. Segons recullen també Domínguez i Cañellas, el consell municipal no era l'únic que aprofitava els mesos de calor per reunir-se a l'aire lliure, ja que l'any 1401 també ho van fer els membres del Consell de la Mercaderia: M. Carme Domínguez Rodés i Silvia Cañellas i Martínez, «La Casa Llotja de Mar de Barcelona: revisió del seu procés constructiu a través de la documentació (segles XIV-XV)», *Estudis Històrics i Documents dels Arxius de Protocols* 19 (2001): 70.

92. Vegeu, per exemple, AHCB, 1B.II, Deliberacions, 1, f. 120r, 5-I-1436 i AHCB, 1B.II Deliberacions, 18, f. 85r, 14-I-1468. Mentre que l'any 1436 es diu que la construcció situada al pati era una «casa construïda en l'angle de l'ort de la Lotge», el 1468 es parla de «lo porxo qui és en lo verger de la Lotge de Mar». És possible que es tracti de la «logeta del ort de la lotja» documentada ja a principis del segle XV, on segurament es van delimitar àmbits o seccions diferents, o de la construcció indeterminada usada com a mínim a partir de 1460 per a les sessions del Consell de la Llotja, de la Mercaderia i

donava directament a la platja.⁹³ De manera molt més excepcional, el Trentenari també podia convocar-se a la sala reservada habitualment per a les reunions del Consell de Cent. Concretament, quan en un sol dia s'havien convocat totes dues assemblees, l'una després de l'altra, era possible que la reduïda celebrés la seva trobada «en un angle de la gran sala de la Casa del Concell», «en una part de la gran sala del Concell» o «prop lo taulell de la gran sala de la Casa del Concell».⁹⁴

El Trentenari no estava conformat pels mateixos homes al llarg de tot l'any, sinó que es renovava cada tres mesos. Els membres de la primera assemblea reduïda eren seleccionats el 12 de desembre, un cop escollits els jurats del nou Consell de Cent, i restaven en actiu fins els últims dies de febrer de l'any següent. La segona renovació del Trentenari es duia a terme a finals de maig, i la tercera i darrera en acabar l'agost. Qui dels cent vint-i-vuit jurats de l'assemblea general formaria part de cada un dels Trentenaris era decidit a sorts, segons quedà establert en el privilegi de 1455.⁹⁵ El sistema era simple: en primer lloc, es col·locaven en un bací els noms dels trenta-dos jurats de l'estament ciutadà introduïts en petites cèdules. Seguidament, els consellers, davant de dotze prohoms que supervisaven l'operació, n'extreïen vuit a l'atzar, que passaven a conformar el primer Trentenari. L'operació es repetia de manera idèntica per als membres dels estaments dels mercaders, els artistes i els menestrals.⁹⁶ En les nòmines dels mesos següents se seguia el mateix procediment, ometent la inclusió als bacins dels noms d'aquells que ja havien format part del Trentenari i la presència vigilant de la dotzena, que era substituïda pels jurats sortints. Així doncs, el sistema estava dissenyat per tal que tots els membres del Consell

de Vint, anomenada «casa del reixat del verger de la llotja». També a la casa de l'arxiu, ubicada al mateix hort, s'hi celebraven consells particulars de mercaders: Bernaus Vidal, «Les llotges i les seves funcions a les ciutats medievals. La ciutat de Barcelona», 460-462.

93. Vegeu AHCB, 1B.II, Deliberacions, 1, f. 131v, 31-VII-1436. No queda clar a quin porxo es refereix el document, que únicament indica que la reunió es va celebrar «dins la casa de la Lotge de la dita ciutat, en I gran porche, lo qual és denant la plage de la mar».

94. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 22, f. 8v, 13-XII-1473, i AHCB, 1B.II, Deliberacions, 23, f. 45r, 14-VI-1476, i f. 34r, 24-IV-1476. Anys enrere, es documenta l'ús de la sala de l'assemblea general per part de la de Trenta en un moment en què s'estava fent una obra a la capella de la «Casa del Trentenari», motiu pel qual l'espai de trobada dels jurats o bé quedà inutilitzat temporalment o bé, simplement, resultava poc pràctic com a espai de deliberació: AHCB, 1B.II, Deliberacions, 3, f. 48r, 5-XI-1443.

95. Barcelona no era l'únic municipi del Principat que comptava amb un consell restringit: Manresa, per exemple, en tenia des de finals del segle XIV: Marc Torras Serra, *Els privilegis del «Llibre Verd» de Manresa* (Manresa: Parcir, 1998), 414-427.

96. Vegeu Apèndix 1. Annex documental, document 3.

de Cent sempre formessin part del de Trenta-dos durant un trimestre. Ara bé, en segons quines circumstàncies això no podia complir-se, i s'havien de fer certes adaptacions. En aquesta situació es va trobar el municipi barceloní a finals d'agost de 1470, per exemple, quan havia de constituir-se el quart i darrer Trentenari de la conselleria d'aquell any. Els jurats van constatar que tres de les persones que teòricament havien de formar-ne part eren inhàbils: una havia mort, l'altra feia temps que es trobava absent i la tercera havia estat nomenada batlle el gener anterior, circumstància del tot incompatible amb les seves responsabilitats a la Casa de la Ciutat. Per aquestes raons, van haver de ser substituïdes per tres jurats que aquell any ja havien format part d'algun altre Trentenari.⁹⁷

Al contrari del que succeeix amb els consellers —i, com es veurà més endavant, també amb les comissions—, l'actuació tant del Trentenari com del Consell de Cent pot ser reconstruïda molt més còmodament gràcies a les actes de les seves reunions, que es conserven a la sèrie *Deliberacions*.⁹⁸ En primer lloc, però, és important tenir en compte com és aquesta documentació i què s'hi consigna ben bé. Els registres de les reunions del Consell barregen una gran varietat de temes, que van des d'ordinacions d'abast general fins a disposicions molt circumstancials, i, malgrat tot el protocol que n'envoltava la redacció, hom té la sensació —en paraules de Paolo Cammarosano— que «gran parte delle cose fosse passata sotto silenzio».⁹⁹ L'encarregat de la composició dels registres de *Deliberacions* era l'escrivà major del Consell, càrrec en principi vitalici que ostentava un dels notaris públics de la ciutat. Ja abans d'iniciar-se el regnat de Joan II al capdavant de l'escrivania municipal s'hi trobava el notari Joan Ginebret, i no fou fins la seva mort la tardor de 1469 que el Consell de Cent va aprovar que fos succeït

97. AHCB, 1B.II, *Deliberacions*, 20, f. 68v, 31-VIII-1470. Els jurats substituïts eren Berenguer de Junyent, flamant batlle de Barcelona; Antoni Vilanova, difunt, i Pere Ralló, absent. Els elegits, triats a sorts d'entre els membres dels mateixos estaments dels anteriors, van ser Galceran Carbó, Bartomeu Fangar i Bartomeu Massons, respectivament.

98. La sèrie *Registre de Deliberacions* de Barcelona va néixer el febrer de 1433 de la mà del notari Gabriel Canyelles en el marc del redreç de l'escrivania del Consell impulsat aquell any: Sebastià Riera Viader i Manuel Rovira Solà, «Gabriel Canyelles i el redreç de l'escrivania major del consell de Barcelona de 1433», en *A l'entorn de la Barcelona medieval: estudis dedicats a la doctora Josefina Mitgè i Vives*, ed. Manuel Sánchez Martínez *et al.*, «Anejos del Anuario de Estudios Medievales» 73 (Barcelona: Consejo Superior de Investigaciones Científicas, 2013), 389.

99. Paolo Cammarosano, *Italia medievale, struttura e geografia delle fonti scritte*, 5a ed. (Roma: Carocci, 1988), 161-165. Cammarosano destaca la importància dels registres de deliberacions no només per a l'estudi de la història política, per al qual resulten essencials, sinó per a molts aspectes relacionats amb la història econòmica, cultural i social.

per Joan Brujó.¹⁰⁰ Aquest darrer mantingué l'ofici fins més enllà de la defunció del monarca en 1479.

A què es dedicaren aquests homes? Joan Ginebret, partidari de la Busca, havia estat nomenat pel Consell de Cent l'octubre de 1456, després de la mort del seu antecessor, Joan Franc.¹⁰¹ Durant els anys com a principal responsable de l'escrivania, Ginebret proposà al Consell diverses ordinacions i «redreços» relatius a l'oficina que dirigia.¹⁰² El novembre de 1459, per exemple, l'assemblea municipal començà a valorar un possible «redreç» arran d'una petició dels ajudants que treballaven a l'escrivania. Aquesta havia estat presentada en un moment no especificat, si bé probablement es remuntava força enrere en el temps, ja que s'anotà que «el poder havia stat expirat». Dies després s'escollí una comissió de quatre perquè s'encarregués de l'assumpte, i encara més endavant el Trentenari escoltà els capítols presentats per l'escrivà major —Ginebret— d'una banda, i els seus ajudants de l'altra. Segons el primer, el que aquests pretenien era «no haver cap en la dita scrivania» i rebre els emoluments resultants de la seva feina la fessin correctament o no, cosa a la qual ell s'oposava taxativament, arribant a afirmar que «no era de equitat ne de rehó que lo qui mal serveix haje tant útil com aquell qui bé serveix, e que experiència, que és mare de totes les coses, monstre que casa hon no havia cap era del tot perduda». L'afer es derivà de nou a la comissió prèviament escollida, i no sembla que s'arribés a resoldre.¹⁰³ Posteriorment, el novembre de 1468, s'aprovaren unes ordinacions relatives a l'escrivania a iniciativa de Ginebret, però lamentablement no se'n coneix el contingut.¹⁰⁴ Ginebret també actuà com a escrivà del Capítol catedralici, realitzà estades a Nàpols per encàrrec municipal i, segons recull Josep Antoni Iglesias, fou mestre del conegut notari i arxiver reial Pere Miquel Carbonell.¹⁰⁵

Pel que fa a Joan Brujó, convé destacar que no era una persona aliena a la política municipal quan va ser escollit escrivà major, ja que

100. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 18, f. 168v-169v, 6-X-1469.

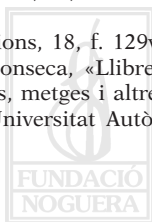
101. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 10, f. 176v, 27-X-1456, i f. 179v-180v, 28-X-1456.

102. Sobre les escrivanes municipals durant la baixa edat mitjana, destaca l'estudi de cas de la valenciana d'Agustín Rubio Vela, *L'escrivania municipal de València als segles XIV i XV: burocràcia, política i cultura* (València: Consell Valencià de Cultura, 1995).

103. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 12, f. 181r-182r, 16-XI-1459, f. 184v, 19-XI-1459, i f. 191r-192r, 28-XI-1459.

104. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 18, f. 129v-130v, 26-XI-1468.

105. Josep Antoni Iglesias Fonseca, «Llibres i lectors a la Barcelona del s. xv. Les biblioteques de clergues, juristes, metges i altres ciutadans a través de la documentació notarial (anys 1396-1475)» (Universitat Autònoma de Barcelona, 1996), Apèndix documental, 321.

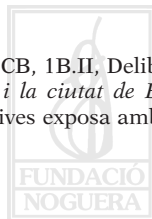
durant el regnat de Joan II ja havia estat jurat del Consell de Cent els anys 1463, 1468 i 1469. A més a més, probablement també ho fou en 1464, any per al qual falta la nòmina corresponent, si bé la presència de Brujó pot inferir-se per la seva designació com a membre d'algunes comissions governamentals.¹⁰⁶ Una de les seves participacions més destacables en la política municipal fou el seu nomenament com a part de l'ambaixada enviada l'any 1463 a Lluís XI de França.

És important apuntar aquesta informació per tal de tenir en compte una idea que, de tan òbvia, a vegades pot arribar a passar desapercebuda: les actes de les assemblees celebrades pels consells barcelonins eren el producte de l'acció d'una persona, l'escrivà, amb una formació de tipus notarial molt concreta. Això determinava o influïa no només la pròpia estructura i organització del document, sinó també el llenguatge utilitzat o les fórmules que hi apareixien. De fet, el que s'inclouïa als volums de *Deliberacions* no acostumava a ser gaire més que actes de reunions passades a net, on només es mencionaven la presentació dels temes a tractar (*propositio*) i les resolucions preses per les assemblees (*reformatio*), obviant les possibles intervencions personals dels diferents jurats assistents a la reunió. Per aquest motiu, ens trobem davant d'una simplificació evident del que realment deuria ser la celebració d'un consell municipal. A més a més, convé remarcar que durant l'època medieval no sembla que es dugués a terme cap procés de verificació i aprovació de les *Deliberacions* per part dels membres del govern de la ciutat.

Malgrat les seves mancances evidents, les actes de les reunions del consistori són un camp d'estudi privilegiat per conèixer l'activitat del Trentenari i del Consell de Cent. Pel que fa al primer, Vicens Vives ja va remarcar la gran varietat de camps d'acció que tenia aquest consell reduït. De tots ells, l'historiador gironí destacà l'abastament de la ciutat, les funcions policials i de defensa, la política gremial i el nomenament de determinats oficials. Als esmentats àmbits d'actuació s'hi sumaven aquelles tasques que originàriament corresponien a l'assemblea general, però que puntualment delegava al Consell de Trenta-dos.¹⁰⁷ Això era especialment important entre Sant Andreu —dia de les eleccions dels consellers— i Santa Llúcia, quan es duïa a terme el jurament del Consell entrant. Durant aquests tretze dies en què l'assemblea general

106. Vegeu, per exemple, AHCB, 1B.II, *Deliberacions*, 16, f. 120r-120v, 25-V-1464.

107. Vicens Vives, *Ferran II i la ciutat de Barcelona: 1479-1516*, 1: 121-122. En aquestes mateixes pàgines, Vicens Vives exposa amb més detall quines eren les teòriques atribucions del Trentenari.

no estava constituïda, sovint s'establia a finals de novembre que serien l'executiu i el Trentenari, i puntualment també la Setzena,¹⁰⁸ els que assumirien les funcions del Consell de Cent, exceptuant la potestat d'imposar drets.¹⁰⁹ Si bé és cert que en els primers anys del regnat de Joan II no s'atorgà aquest poder al Trentenari,¹¹⁰ durant el període de la guerra en què el nomenament apareix als registres de *Deliberacions*, només en un no es mantingué aquesta tendència. Es tracta del novembre de 1465, en què el Consell de Cent, en lloc d'atorgar al Trentenari i als consellers tota la seva potestat, com havia estat habitual en anys anteriors, designà un grup de vint-i-quatre persones per encarregar-se del govern municipal fins el 13 de desembre.¹¹¹ Els sis membres de cada estament que conformarien aquesta comissió serien escollits pels jurats del seu propi grup, i tindrien, de la mateixa manera que el Trentenari la resta d'anys, «tanta potestat e facultat en tots e qualsevol actes e afers de la dita ciutat (...) quanta ne ha lo dit Concell de Cent, axí en fer despeses necessàries de les peccúnias comunes de la Taula del Cambi de la ciutat com en altra qualsevol forma e manera». No sembla indicar-se per què en 1465 es va optar per un sistema diferent a l'usual. Un cop acabat el conflicte civil, es mantingué la tendència dels anys precedents de dotar el Consell de Trenta-dos de poders especials durant la primera quinzena de desembre. En alguns casos es va arribar a especificar que l'objectiu perseguit no era altre que evitar que els membres de l'executiu romanguessin sense consell assessor durant aquells dies.¹¹²

108. Això fou el que succeí en 1467, per exemple: AHCB, 1B.II, *Deliberacions*, 18, f. 72v, 27-XI-1467.

109. En trobem una mostra el novembre de 1464, quan el Consell de Cent atorgà la seva potestat als consellers i al Trentenari: AHCB, 1B.II, *Deliberacions*, 16, f. 160v-161r, 27-XI-1464.

110. Els anys 1458 i 1459 no es fa cap menció als registres de *Deliberacions* de la delegació dels poders del Consell de Cent a alguna altra assemblea, i el 1460 simplement s'atorgà als consellers i al Trentenari la potestat de fer les «remuneracions»: AHCB, 1B.II, *Deliberacions*, 13, f. 145r-145v, 25-XI-1460. En canvi, el novembre de 1461 s'escollí una comissió especial de vint-i-quatre perquè s'encarregués de tot allò en mans del Trentenari i de la comissió de setze nascuda arran de la detenció de Carles de Viana fins al dia de Santa Llúcia: AHCB, 1B.II, *Deliberacions*, 14, f. 37r-38r, 28-XI-1461.

111. AHCB, 1B.II, *Deliberacions*, 17, f. 52v-53r, 28-XI-1465. Malgrat que 1465 és l'únic any del període de la guerra en què s'escollí una vint-i-quatrena, el novembre de l'any anterior el Trentenari havia demanat al Consell de Cent que derivés els seus poders o al proper Consell de Trenta o a un de vint-i-quatre, si bé l'assemblea general finalment va decantar-se per la primera opció: AHCB, 1B.II, *Deliberacions*, 16, f. 160v, 26-XI-1464, i f. 160v-161r, 27-XI-1464.

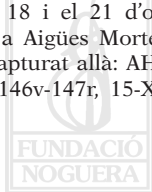
112. Vegeu, per exemple, AHCB, 1B.II, *Deliberacions*, 23, f. 80r-81v, 28-XI-1476. Tant aquell any com el següent es puntualitzà que, a banda de no poder imposar drets,

Ara bé, segons diu el mateix Vicens, podria ser que en realitat totes aquestes funcions del Trentenari, que en bona part el convertirien en l'eix director de l'administració de la ciutat, fossin més aviat teòriques. Convé no oblidar que el Consell de Trenta-dos no comptava amb cap tipus de calendari de reunions, sinó que era l'executiu qui el convocava. Aquest fet, juntament amb l'assistència limitada dels jurats a les reunions, facilitaria que el consell assessor fos, en realitat, una extensió de l'òrgan executiu o, com diu Vicens, «l'organisme a través del qual els consellers realitzen la seva política».¹¹³ Certament, aquesta afirmació tan categòrica pot ser matisada en alguns casos. Com s'ha dit, la dinàmica que s'observa als registres de *Deliberacions* és gairebé sempre la mateixa: després de la convocatòria de l'assemblea reduïda, els consellers presentaven les seves propostes, que eren aprovades pel Trentenari, o derivades al Consell de Cent, a una comissió o als mateixos consellers, si s'esqueia. Tanmateix, que aquest sigui el procediment descrit a la documentació municipal no té per què voler dir que les reunions es desenvolupessin realment així, ja que, com s'ha apuntat anteriorment, podem trobar-nos davant d'una certa simplificació de les actes respecte a la realitat per part de l'escrivà, que ocultaria debats i posicionaments particulars. Això no obstant, no es pot negar que, com a mínim durant els anys de regnat de Joan II, només en comptades ocasions el Trentenari s'oposà a les propostes dels consellers. Una de les vegades en què això succeí va ser el novembre de 1466, quan el Consell de Trenta-dos decidí mantenir un acord pres per la dita assemblea el mes anterior, tot i l'opinió contrària dels membres de l'executiu, que consideraven que no respectava la normativa vigent.¹¹⁴ Finalment, la importància teòrica del Trentenari entre 1458 i 1479 també pot relativitzar-se si es pren en consideració que durant llargs períodes de la guerra civil actuà juntament amb la Setzena, sobre la qual es parlarà més endavant.

cosa que ja es remarcava durant els anys de la guerra, el Trentenari tampoc tindria la potestat d'endeutar la ciutat. En 1478 simplement es digué que li fos «dada potestat al dit Concell de XXXII aquella que lo dit e present Concill de Cent jurats sobre les dites coses ordinàries, e no altres, pot donar»: AHCB, 1B.II, *Deliberacions*, 23, f. 176v-178r, 26-XI-1477; AHCB, 1B.II, *Deliberacions*, 24, f. 108r-109v, 25-XI-1478.

113. Vicens Vives, *Ferran II i la ciutat de Barcelona: 1479-1516*, 1: 123.

114. AHCB, 1B.II, *Deliberacions*, 17, f. 142r-142v, 5-XI-1466. Aquell dia el Trentenari reafirmà la decisió presa el 18 i el 21 d'octubre d'aquell mateix any d'enviar Gabriel Dianet i Gaspar Saragossa a Aigües Mortes, port assegurat pel rei de França, amb una nau biscaïna que havien capturat allà: AHCB, 1B.II, *Deliberacions*, 17, f. 138v, 18-X-1466, f. 139r, 21-X-1466, i f. 146v-147r, 15-XI-1466; AHCB, 1C.XVII, *Testaments dels consellers*, 4, 1463, f. 18v.

D'altra banda, si bé gairebé sempre sabem qui formava part de cadascun dels quatre Consells de Trenta-dos que se succeïen al llarg de l'any, és més difícil discernir quin paper va jugar cada un d'aquests jurats en la vida municipal. Als registres de *Deliberacions*, el Trentenari s'acostuma a presentar com un bloc unitari, sense distingir entre els diferents homes que el constituïen. Tanmateix, hi ha alguna excepció notable a aquesta tònica general, com és el cas del jurista buscari Pere Boquet.¹¹⁵ D'origen cerverí, després d'haver assessorat Galceran de Requesens, la reina Maria i els homes de la Busca en el conflicte municipal barceloní l'any 1453, l'octubre de 1454 va ser nomenat advocat ordinari de Barcelona.¹¹⁶ Poc després va ser enviat a Nàpols com a missatger i no tornà a la Ciutat Comtal fins el juliol de 1458, quan feia pocs dies que hi havia arribat la nova de la mort d'Alfons el Magnànim.¹¹⁷ El desembre d'aquell mateix any entrà al Consell de Cent com un dels jurats de l'estament dels ciutadans, i formà part del tercer i últim Trentenari, és a dir, el que regia des de l'1 de setembre fins el 30 de novembre.¹¹⁸ Ara bé, la seva presència a l'assemblea fou més aviat breu. El dia 3 de setembre Pere Destorrent, conseller, acusà Boquet d'haver comentat al governador Galceran de Requesens, al comte de Darnó i a un jurista sicilià que els acompanyava el resultat d'una votació en curs del Trentenari.¹¹⁹ Destorrent sol·licità a l'assem-

115. Aquest assumpte ja fou referit anteriorment per Carme Batlle com un exemple del zel mostrat pels dirigents de la Busca respecte a la divulgació dels afers governamentals i la intromissió del governador, concretament a Carme Batlle i Gallart, «Una família barcelonesa: Los Deztorrent», *Anuario de Estudios Medievales* 1 (1964): 474, i a Batlle i Gallart, *La crisis social y económica de Barcelona a mediados del siglo xv*, 1973, 1: 343. També Imma Muxella se'n fa ressò a Imma Muxella Prat, «Mar i institucions: un episodi corsari en temps de crisi (1459-1461)», *Pedralbes: Revista d'Història Moderna* 28 (2008): 288.

116. Batlle i Gallart, *La crisis social y económica de Barcelona a mediados del siglo xv*, 1973, 1: 189; Schwartz i Luna i Carreras i Candi, *Manual de novells ardots*, 1893, 2: 190. La destacada actuació de Boquet durant la dècada de 1450 es pot resseguir al llarg dels capítols 7, 8 i 9 de l'obra de Batlle.

117. Schwartz i Luna i Carreras i Candi, *Manual de novells ardots*, 1893, 2: 192, 194, 291. Boquet fou enviat a Nàpols per tal d'exposar al rei els problemes que havien al·legat algunes ciutats catalanes amb l'elecció dels representants de la capital a les Corts.

118. AHCB, 1B.II, *Deliberacions*, 12, f. 70v, 12-XII-1458, i f. 160v, 31-VIII-1459.

119. AHCB, 1B.II, *Deliberacions*, 12, f. 162r-163r, 3-IX-1459. Concretament, semblà que els anuncià la voluntat del Consell de llicenciar les seves naus, contractades pel municipi per lluitar contra el corsari, tot i que «los vots no eren a mig concell». Sobre l'afer que motivà la contractació de les dites embarcacions, vegeu Muxella Prat, «Mar i institucions: un episodi corsari en temps de crisi (1459-1461)». Sobre l'aquí anomenat «comte de Darnó», es tracta d'un personatge d'identificació dubtosa. A la documentació apareix com a comte de Darno o Darnó, i així apareix transcrit a les edicions dels dietaris del Consell i de la Diputació respectivament. Tanmateix, Carme Batlle i la citada

blea que discutís quina «correcció e pena» mereixia Boquet, qui es limità a disculpar-se i defensar-se tot dient que no ho havia fet amb mala intenció, i tot seguit deixà la reunió. El dia 11 de setembre els consellers exposaren de nou al Trentenari l'afer de «les paraules dites e divulgades per lo honorable misser Pere Boquet», el qual finalment fou derivat a l'assemblea general.¹²⁰ L'assemblea es reuní el dia següent, i Boquet tornà a justificar-se tot dient que ho havia fet per llimar les diferències entre el governador i el comte i els consellers, i demanà perdó altra vegada.¹²¹ Les conseqüències dels seus actes finalment foren decidides per una comissió de setze reunida un dia més tard, el 13 de setembre. La votació es feu en secret, ja que alguns jurats havien manifestat que, en cas contrari, no ho farien, «com se temessin en sdevenidor no fossen maltractats per rehó del vot que donarien».¹²² Possiblement els preocupava la reacció que podrien tenir alguns dels personatges influents amb qui Boquet tenia bona relació, com ara el mateix governador Requesens, si arribaven a saber que havien votat a favor de l'expulsió del jurista. En tot cas, el resultat fou inapel·lable: a partir d'aquell dia, Pere Boquet ja no era advocat del municipi, ni tampoc n'era jurat.¹²³ Posteriorment, Pere Boquet fou perseguit per la Biga arran de la seva connexió amb Requesens i es veié obligat a fugir de Barcelona, on se li confiscaren els béns i se li segellà la casa. L'octubre de 1462 fou declarat enemic del Principat i no tornà a la Ciutat Comtal fins que acabà la guerra. Arribà a ser nomenat oïdor de comptes de la Diputació del General i jurat del Consell de Cent abans de la seva mort l'any 1480.

Més enllà d'aquest succés de caràcter anecdòtic, però força revelador, el fet és que inferir el possible rol individual dels jurats esdevé particularment complicat pel següent motiu. Si bé és cert que a partir

Imma Muxella l'anomenen «comte d'Arno»: Schwartz i Luna i Carreras i Candi, *Manual de novells ardots*, 1893, 2: 114-116; Sans i Travé, *Dietaris de la Generalitat de Catalunya*, 1. Anys 1411 a 1539: 150; Batlle i Gallart, *La crisis social y económica de Barcelona a mediados del siglo xv*, 1973, 1: 197-198, n. 42.

120. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 12, f. 164v, 11-IX-1459.

121. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 12, f. 166r-167r, 12-IX-1459; Schwartz i Luna i Carreras i Candi, *Manual de novells ardots*, 1893, 2: 316-317. L'acta d'aquesta reunió es pot trobar transcrita a Carme Batlle i Gallart, *La crisis social y económica de Barcelona a mediados del siglo xv*, vol. 2, «Anejos del Anuario de Estudios Medievales» 3 (Barcelona: Consejo Superior de Investigaciones Científicas, 1973), doc. 65.

122. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 12, f. 167v-168r, 13-IX-1459.

123. Batlle i Gallart, *La crisis social y económica de Barcelona a mediados del siglo xv*, 1973, 1: 332, n. 26; AHCB, 1B.II, Deliberacions, 15, f. 36r-36v, 12-X-1462; Sans i Travé, *Dietaris de la Generalitat de Catalunya*, 1. Anys 1411 a 1539: 210, i AHCB, 1B.II, Deliberacions, 22, f. 7r; s. d., i f. 138v, s. d.

de març de 1453 s'anotà sistemàticament el nom de tots els assistents a les reunions del Trentenari, des del 19 de febrer de 1461 i, segons sembla, fins com a mínim finals del segle xv, els escrivans van deixar de fer constar qui s'havia presentat a cada una de les reunions.¹²⁴ Malgrat que ja anteriorment es tendí a no apuntar els noms i a indicar únicament que hi eren tots presents excepte dos,¹²⁵ per exemple, el fet és que des d'aleshores la llista de jurats se substituï per expressions de caràcter genèric com ara «la més part del Consell de XXXII».¹²⁶ No hi ha cap raó aparent que expliqui aquest canvi, o com a mínim no és indicada, però la realitat és que això impedeix saber no només qui es presentava concretament a les reunions, sinó també quantes persones eren necessàries per prendre segons quines decisions, per exemple.

En tot cas, del que no hi ha dubte és de la necessitat d'un quòrum mínim per tal que l'assemblea es pogués celebrar. Segons un privilegi entregat per Joan I a la capital catalana l'any 1387, el Trentenari no es podia constituir si no hi havia presents a la reunió com a mínim sis membres de cada un dels estaments en què es dividia llavors el cos polític barceloní: ciutadans, mercaders i aquells «de les altres condicions o arts d'altres persones de la ciutat», conformat per artistes i menestrals.¹²⁷ És a dir, per tal que la reunió se celebrés, en principi feia falta la presència del 60% dels prohoms de cada grup, o el que és el mateix, la meitat més un. Però això no sempre passava. El 28 de juny de 1453, per exemple, es convocà el Trentenari, però del grup dels ciutadans tan sols s'hi presentaren quatre jurats en lloc dels sis requerits. Malgrat tot, la reunió se celebrà, però al títol de l'acta, en comptes d'indicar que es tractava del «Consell ordinari de Trenta», com hagués correspost, s'anotà que era una trobada dels consellers amb «prohòmens de tots staments». D'aquesta forma, sembla que davant la impossibilitat de constituir el Consell de Trenta segons la normativa vigent i en no voler posposar la reunió, es va preferir recórrer a la

124. La darrera llista d'assistents a una reunió del Trentenari es troba a AHCB, 1B.II, Deliberacions, 13, f. 177v, 19-II-1461. Aquell dia van trobar-se els vuit ciutadans honrats, sis mercaders, també sis artistes i set menestrals.

125. Per exemple, a l'acta de la reunió del 28 de gener de 1462 s'indica que hi van assistir els «honorables consellers ensemps ab lo Cancell ordinari de XXXII prohòmens, com no y falguessen sinó dos, ço és, n'Asteve Mir e Pere Figueres»: AHCB, 1B.II, Deliberacions, 13, f. 172v, 28-I-1461.

126. Vegeu, per exemple, AHCB, 1B.II, Deliberacions, 16, f. 1v, 19-VII-1463.

127. Bofarull i Mascaró, CODOIN ACA, VIII: 252. Concretament, el privilegi establí que «los dits consellers hagen et deguen fer los affers de la ciutat ab les dites XXX persones o almenys ab XVIII de aquelles ço es VI de cascuna condicio de les III dessus dites encara que tots los dits XXX no hi venguen».

fórmula de la trobada de l'executiu amb alguns prohoms, aparentment menys estricta i més flexible.¹²⁸

De fet, sembla clar que l'absència dels jurats era un problema recurrent, per al qual es van buscar diferents solucions.¹²⁹ L'any 1391, per exemple, es decidí multar els membres del Trentenari que no es presentessin en ser convocats pels consellers, ja que es considerava que aquell comportament repercutia negativament en el bon funcionament del govern municipal.¹³⁰ Dècades després, en 1464, en constatar el temps perdut cada cop que es convocava l'assemblea reduïda degut als retards o absències dels jurats, es va aprovar una ordinació mitjançant la qual s'imposava una multa pagadora per a tots aquells que no hi fossin presents passada una hora.¹³¹ L'única justificació possible admesa era l'absència o la malaltia, i la darrera havia de ser «tal que [el jurat] no isque de casa».

EL TRENTENARI DURANT EL REGNAT DE JOAN II

Un cop esbossades les característiques principals del Trentenari, vegem tot seguit el rol que tingué entre 1458 i 1479. En primer lloc,

128. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 8, f. 104r, 28-VI-1453.

129. El mateix va passar a altres ciutats com ara Tarragona o Girona, on s'intueix preocupació per la baixa assistència a les sessions. Pel que respecta a la primera, al llarg dels anys s'imposaren diverses mesures coercitives per lluitar-hi: Cortiella i Òdena, *Una ciutat catalana a darreries de la baixa edat mitjana: Tarragona*, 98-99; Eduard Juncosa Bonet, *Estructura y dinámicas de poder en el señorío de Tarragona. Creación y evolución de un dominio compartido (ca. 1118-1462)*, «Anejos del Anuario de Estudios Medievales» 74 (Barcelona: CSIC, 2015), 171-172. En el cas de Girona, Joan I va concedir un privilegi en 1393 tot establint l'obligatorietat de congregar 41 persones de les 80 que formaven l'assemblea per tal que es pogués celebrar, i l'any 1400 el rei Martí les rebaixà a 25. A més a més, es documenten diverses reunions que s'hagueren de posposar per falta de quòrum: Albert Reixach Sala, *Institucions locals i elits a la Catalunya baixmedieval (Girona, 1345-1445)*, vol. I, «Estudis» 79 (Barcelona: Fundació Noguera, 2019), 353-355. En canvi, Cervera no tenia cap privilegi reial que establís el quòrum necessari per adoptar acords, si bé sembla que, a grans trets, s'aplicava la regla que per a la constitució de l'òrgan era necessària la presència de dues terceres parts dels membres de l'assemblea, i per a la presa de decisions una majoria de la meitat més un: Max Turull Rubinat i Vicenç Aguado i Cudolà, «Per a "esquivar tota sospita i engany": les regles essencials per a la formació de la voluntat de la "universitas" i el procediment d'adopció d'acords dels consells municipals a Catalunya a través dels llibres d'actes (Cervera, 1332-1333)», *Revista de Dret Històric Català* 16 (2017): 231-235.

130. Batlle i Gallart et al., *El «Llibre del Consell» de la ciutat de Barcelona, Segle XIV: les eleccions municipals*, 31. La multa era de 5 sous barcelonesos.

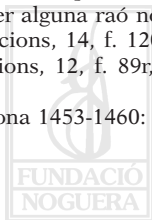
131. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 16, f. 116r, 4-V-1464. La multa era d'1 ral, destinat a les obres de la muralla de la ciutat, i es justificava pel gran «treball» que implicava reunir el Trentenari i, «ultra lo dan que se'n seguia al benefici públich», «la gran faticha» que les absències i retards provocaven als consellers i altres membres de l'assemblea.

pot fer-se una breu anàlisi per tal de veure quina fou la freqüència d'assistència dels membres del Trentenari durant els anys 1458-1460, els únics corresponents al regnat estudiat per als quals comptem amb dades completes. Si ens fixem únicament en l'assistència en general dels jurats que formaven part de cada Consell de Trenta-dos, constatem que fou força similar durant tots tres anys. Així, en 1458 de mitjana es presentaren a la reunió 26-27 jurats; en 1459, 25, i en 1460 entre 25 i 26 dels 32 que conformaven el Consell.¹³² Per tant, s'observa una certa tendència decreixent, però, donat el fet que les dades corresponen a un període de temps molt breu, aquesta constatació té poca validesa. De fet, resulta més interessant fixar-se en les possibles diferències d'assistència entre els representants de cada estament. Si prenem en primer lloc els ciutadans honrats, entre 1458 i 1460 acudiren de mitjana a les reunions del Trentenari entre cinc i sis jurats dels vuit que eren designats cada quadrimestre. Però sovint eren menys. Així, per exemple, a dues convocatòries del mes de gener de 1459 només s'hi presentaren dos dels jurats de l'estament dels ciutadans, i a una de principis de febrer del mateix any, cap.¹³³ L'assistència dels mercaders fou lleugerament superior, i es mogué entre els sis i els set jurats, igual que la dels artistes. Pel que fa als menestrals, foren clarament els que dedicaren més hores a les reunions governamentals, ja que gairebé sempre hi anaren set dels seus representants. En general, doncs, sembla que durant els darrers anys de la dècada de 1450 els membres de les classes més benestants mostraren menys interès en les reunions del consistori. Possiblement aquest fet està relacionat amb un altre de ben significatiu, com era que fins feia ben poc les classes menys afavorides havien jugat un paper molt menor en el govern de la universitat i havien tingut una representació molt baixa. Com assenyala Eduard Juncosa, en el sistema de govern municipal ratificat pel privilegi de 1455 els ciutadans seguien estant sobrerrepresentats, però l'obertura dels estaments va ser un dels punts en què s'observà la intervenció política favorable als estaments mitjans i inferiors de la població.¹³⁴ En tot cas, caldria estudiar les reunions d'anys anteriors per tal de confirmar o rebatre aquesta hipòtesi. Això no obstant, val la pena destacar

132. Tan sols falten les dades corresponents a la reunió del Trentenari celebrada el 29 de setembre de 1460, ja que per alguna raó no assenyalada no s'anotà quins jurats hi assistiren: AHCB, 1B.II, Deliberacions, 14, f. 120v, 29-IX-1460.

133. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 12, f. 89r, 8-I-1459, f. 92v, 23-I-1459, i f. 96r, 8-II-1459.

134. Juncosa Bonet, «Barcelona 1453-1460: ¿la fugaz experiencia de un gobierno democrático?», 89.

que a les dotze reunions de 1461 de les quals conservem la nòmina d'assistents s'hi van presentar de mitjana set ciutadans, la més alta de tots els estaments. Possiblement aquest canvi es pot relacionar amb la recuperació del poder municipal per part de la Biga.

TAULA 2

Assistència mitjana a les reunions del Trentenari entre 1458 i 1479

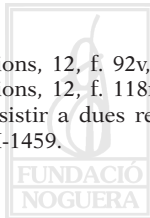
<i>Any</i>	<i>Ciutadans</i>	<i>Mercaders</i>	<i>Artistes</i>	<i>Menestrals</i>	<i>Total</i>
1458	5,48	6,85	7,17	7,04	26,54
1459	5,26	6,39	6,58	6,84	25,08
1460	5,58	5,98	5,98	7,02	24,65
Mitjana	5,44	6,41	6,58	6,97	25,39

Malauradament, és només de manera excepcional que s'indica el motiu pel qual un dels jurats no es presentà a alguna reunió. Així, per exemple, en l'acta de la sessió del 24 de gener de 1459, l'escrivà anotà que Lluís de Castellví, ciutadà honrat, faltà «per sa indisposició de malaltia».¹³⁵ Uns mesos després, a finals d'abril, es deixava constància de l'absència del mercader Bernat Viver, sense especificar-ne el motiu, i de l'argenter Miquel Bofill, difunt.¹³⁶ El darrer era membre de l'estament menestral i observem que, efectivament, des de mitjans de març no havia assistit a cap reunió, de manera que és probable que fos durant aquest període de temps quan contragué la malaltia que el conduí a la mort.¹³⁷ Tanmateix, en la majoria de casos no podem fer més que especular sobre les possibles raons rere l'absència dels jurats: negocis —qui sap si fins i tot fora la ciutat— o potser simple falta d'interès? Sobre aquest darrer aspecte, sembla que en les reunions en què es discutien temes de caràcter més ordinari hi havia un major absentisme que no pas en aquelles en què es prenién decisions més transcendents. Alguns possibles exemples d'aquesta dinàmica són una reunió del gener de 1459 en què es discutí la construcció d'una resclosa al Llobregat per tal de protegir el pont de Sant Boi, a la qual assistiren només 23 jurats —entre els quals, significativament, només dos

135. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 12, f. 92v, 24-I-1459.

136. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 12, f. 118r, 28-IV-1459.

137. Únicament va poder assistir a dues reunions: AHCB, 1B.II, Deliberacions, 12, f. 105v, 3-III-1459 i f. 107r, 8-III-1459.

ciudadans honrats—, i una de l'abril del mateix any, en què s'acordà qui seria l'encarregat d'anar a València a entregar una vaixela al rei Joan II, a la qual se'n presentaren 30.¹³⁸ Val la pena remarcar que en aquesta última reunió tots els ciudadans honrats hi foren, i que l'escollit fou precisament un membre del dit estament, Joan Destorrent, malgrat que en aquell moment no formava part del Consell. En tot cas, per tal de poder respondre de manera adient els interrogants que planteja aquesta qüestió és convenient repassar la biografia d'alguns jurats, com ara la del ciutadà honrat Esteve Satorra. Membre del primer Trentenari de la conselleria de 1459, de les 19 reunions de l'assemblea a les quals havia d'assistir entre el 12 de desembre de 1458 i el 28 de febrer de l'any següent, només es presentà a tres.¹³⁹ Malauradament, ara per ara no hi ha cap informació que ajudi a explicar aquest marcat absentisme.

Sigui com sigui, i al contrari del que aparentment succeïa anys enrere, no sembla que durant el període 1458-1460 fos necessària la presència d'un mínim de jurats per tal de constituir el Trentenari o, almenys, no per estament. El nombre d'assistents més baix a una reunió al llarg d'aquells anys fou de 17, com succeí per exemple el 16 de març de 1459.¹⁴⁰ Prenent aquesta dada en consideració, és probable que per tal que la trobada pogués celebrar-se només calgués que hi fossin presents la meitat dels membres del Consell més un.

Un cop apuntats tots aquests aspectes, i seguint les dades recollides a *Deliberacions*, un segon exercici que pot resultar interessant és comptabilitzar quantes vegades va reunir-se cadascuna de les assemblees durant els anys de regnat de Joan II, concretament entre el gener de 1458 i el desembre de 1479. Com es pot observar al gràfic 1, l'activitat del Consell de Barcelona durant aquell període va ser força desigual. Si bé durant els quatre primers anys hi hagué una mitjana de 95 reunions anuals, la guerra civil va modificar completament aquesta dinàmica. Així, el mateix 1462 les assemblees municipals es reuniren 226 vegades i l'any següent 224, en ambdós casos més del doble que en anys anteriors. Ara bé, durant els anys posteriors aquesta xifra fou notablement inferior, i només la de 1467 —171 reunions— s'hi acostà. De fet, durant els anys corresponents grosso modo al regnat del tercer

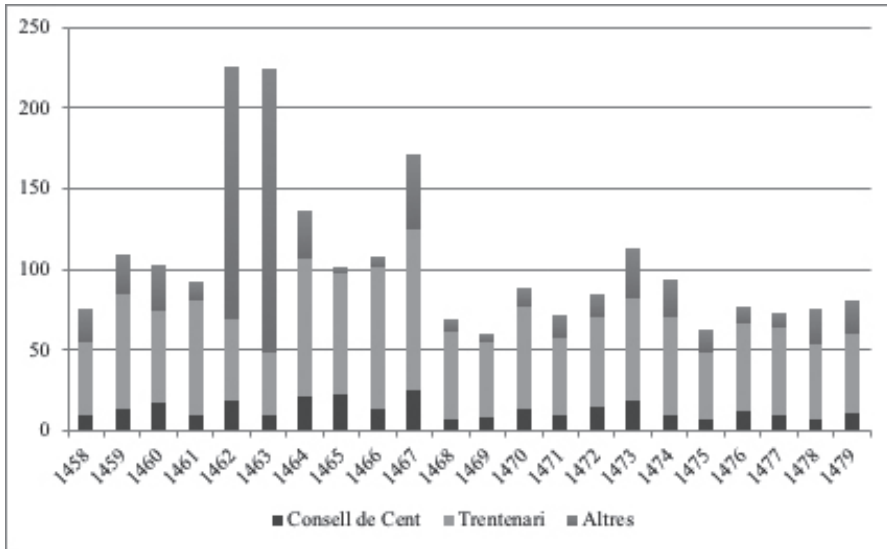
138. AHCB, 1B.II, *Deliberacions*, 12, f. 92r; 23-I-1459, i f. 117v-118v, 28-IV-1459.

139. Concretament, a les del 24 de gener i l'1 i el 28 de febrer de 1459: AHCB, 1B.II, *Deliberacions*, 12, f. 92v, 24-I-1459, f. 95r, 1-II-1459, i f. 103v, 28-II-1459.

140. AHCB, 1B.II, *Deliberacions*, 12, f. 110r; 16-III-1459. Els temes tractats aquell dia van estar relacionats amb l'abastament frumentari de la ciutat i els pesos emprats pels canvistes.

dels reis intrusos, Renat d'Anjou (1466-1472), el Consell fou convocat de mitjana 75 vegades per any, una xifra notablement baixa.

GRÀFIC 1
Reunions del Consell entre 1458 i 1479

Diversos motius podrien explicar aquesta variabilitat durant el transcurs del conflicte armat contra Joan II. El primer és el paper jugat al llarg d'aquells anys per la Diputació del General i el Consell del Principat, la importància dels quals no hauria d'infravalorar-se. Bona part de les decisions directament relacionades amb la guerra depenien d'aquestes institucions, i, si bé moltes d'elles havien de ser ratificades pel govern barceloní, la relació entre aquests organismes no sempre era del tot bona.¹⁴¹ De fet, hi ha mesos en què gairebé sembla com si el Consell barceloní només es reunís quan calia aprovar una o unes quantes deliberacions de la Diputació. Una afirmació similar podria fer-se respecte al lideratge exercit pels diferents reis intrusos i els seus representants. Així doncs, la menor freqüència amb què els dirigents municipals es van reunir durant el període 1466-1472, per exemple, podria tenir relació amb el major protagonisme dels llocti-

141. Vegeu el capítol «La col·laboració amb la Diputació del General».

nents de Renat d'Anjou respecte al dels seus predecessors pel que fa a la direcció de la guerra. Un altre motiu podria ser que les nombroses comissions creades entre 1462 i 1472 duguessin a terme de manera prou satisfactòria la seva comesa i alleugerissin així el Consell d'una quantitat considerable d'obligacions. Finalment, és possible que durant certs períodes hi hagués una manca real de motius pels quals calia reunir-se. Un conflicte tan llarg com fou la guerra civil catalana passava necessàriament per setmanes, i fins i tot mesos, de relativa calma. Durant aquell temps hom podria arribar a oblidar per un moment què estava passant més enllà de les muralles de la ciutat, cosa que implicaria que els seus dirigents només es reunirien per resoldre els assumptes de caràcter més quotidià.

L'etapa posterior a la Capitulació de Pedralbes seguí uns ritmes similars als que observem durant els anys 1458-1461. Entre 1473 i 1479, el Consell es reuní de mitjana 82 vegades per any, lleugerament menys que abans que esclatés la guerra en 1462. Això no obstant, s'observa una major freqüència de reunió que no pas durant el període immediatament anterior, sobretot l'any 1473. Aquest fet pot estar lligat a dos factors: d'una banda, a l'increment de les peticions provinents de la monarquia vinculades amb la guerra contra França pels comtats del Rosselló i la Cerdanya, i, de l'altra, a les Corts reunides des de 1473 i fins la mort de Joan II el gener de 1479. En tot cas, caldria observar les convocatòries de l'assemblea municipal durant les primeres dècades del regnat de Ferran II per constatar si la mitjana va ser l'habitual a partir d'aleshores o si, per contra, podria considerar-se encara com de caràcter excepcional.

En total, entre 1458 i 1479 el Consell de Trenta-dos de Barcelona fou convocat 1.323 vegades. Tenint en compte que al llarg d'aquells anys les diferents assemblees de la capital catalana celebraren fins a 2.295 reunions, la importància i el paper dominant del Trentenari com a principal organisme assessor dels consellers resten fora de tot dubte. A més a més, cal tenir en compte que, en realitat, els membres del Consell de Trenta-dos participaren en més reunions que no pas les suara esmentades. Com s'explicarà tot seguit, en algunes ocasions, especialment durant determinats períodes de la guerra, el Trentenari no es reuní sol, sinó en companyia d'alguna comissió especial. D'aquesta manera, el rol de l'assemblea en la política municipal hauria estat encara més destacat del que les xifres indiquen.

Les comissions

Més enllà de la xarxa formada pels tres principals òrgans que regien la ciutat, n'hi havia d'altres que, malgrat que passaven més desapercebuts, podien arribar a assolir una importància remarcable. Aquest era el cas de les comissions, que estaven compostes per una quantitat de membres variable —si bé sempre múltiple de quatre per tal de poder comptar el mateix nombre de persones per estament— i rebien encàrrecs diversos, ja que es creaven ad hoc.¹⁴² No actuaven soles, però, sinó que, com s'ha dit anteriorment, la seva tasca era sempre compartida amb els consellers, i el més habitual era que, un cop complerta la seva comesa original, desapareguessin.¹⁴³ Per tal de convocar-les, probablement els consellers enviaven els verguers a buscar-ne els membres, igual que feien amb el Trentenari. Pel que fa als llocs on se celebraven les reunions, en general eren els mateixos que els que emprava l'assemblea reduïda —és a dir, la Casa del Trentenari, l'hort o verger de la Casa de la Ciutat i la Llotja de Mar—,¹⁴⁴ si bé també comptaven amb altres espais de caire més particular: les llars dels consellers. Si es donava el cas que un d'ells estava malalt, era possible convocar la reunió en qüestió a casa seva per així facilitar que participés en la sessió. Malgrat que s'allunya una mica de la cronologia aquí estudiada, trobem un exemple d'aquesta casuística en una reunió de setembre de 1451, celebrada a casa de Bernat Ferrer ja que alguns membres de l'executiu es trobaven «indisposats per malaltia», entre els quals el dit Bernat, que «jahia» en una habitació de la seva llar.¹⁴⁵ A vegades, el motiu que dugué a canviar la ubicació habitual de la reunió no s'explica, com succeeix en el cas d'una reunió de desembre de 1459 entre els consellers i una setzena. La trobada es produí «en una cambra qui és dins la casa de l'honorable Guillem Romeu, altre dels consellers de la ciutat», sense que se n'especifiqui la raó.¹⁴⁶

142. Les comissions extraordinàries de jurats eren també freqüents a Girona, per exemple, sobretot a partir de l'última dècada del segle XIV. Igual que en el cas barceloní, la representació de les diferents mans de l'assemblea en les comissions era habitualment paritària: Verdés Pijuan, «Administrar les pecúnies i béns de la Universitat. La política fiscal i les estratègies financeres d'un municipi a la baixa edat mitjana (Cervera, 1387-1516)», 775-781; Morelló Baget, *Fiscalitat i deute públic en dues viles del Camp de Tarragona. Reus i Valls, segles XIV-XV*, 493-502; Reixach Sala, *Institucions locals i elits a la Catalunya baixmedieval (Girona, 1345-1445)*, I: 270-271.

143. Vicens Vives, *Ferran II i la ciutat de Barcelona: 1479-1516*, 123-124.

144. Vegeu, per exemple, AHCB, 1B.II, Deliberacions, 22, f. 26v, 15-I-1474; AHCB, 1B.II, Deliberacions, 12, f. 120r, 4-V-1459, i AHCB, 1B.II, Deliberacions, 13, f. 21r, 8-I-1460.

145. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 7, f. 88r, 7-IX-1451.

146. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 13, f. 17r, 28-XII-1459.

L'existència d'aquestes comissions sembla fruit de la voluntat de comptar amb una eina de decisió més pràctica, i possiblement també més eficient i segons com especialitzada, que el Trentenari i el Consell de Cent. De fet, el sistema de comissions era habitual en molts organismes de l'època, entre els quals destaca la Diputació del General de Catalunya. Al llarg de la guerra civil, per exemple, molt sovint s'observen membres designats per aquesta institució —sempre múltiples de tres per tal de representar paritàriament els tres braços de les Corts— i d'altres pel govern municipal treballant conjuntament per tal de resoldre temes que afectaven el conjunt de la ciutadania catalana. Les comissions permetien estudiar aspectes concrets i prendre decisions amb relativa rapidesa, que posteriorment havien de ser validades per alguna de les dues assemblees de la ciutat, si bé no sempre. De fet, en els casos en què el parer de les comissions no transcendia a cap dels dos consells resulta difícil saber quin era, ja que les resolucions no s'inclouïen als registres de *Deliberacions*.

Malgrat això, aquesta documentació sí que ens permet conèixer els motius que hi havia rere la creació de cadascuna d'aquestes comissions. Esmentar-los tots aquí seria complicat i probablement innecessari, però sí que és convenient posar algun exemple per tal de copsar la gran varietat de tasques que podien dur a terme. En primer lloc, entre 1462 i 1472 fou habitual la creació de comissions per gestionar algun aspecte concret de la guerra, com podia ser la despesa d'una quantitat de diners específica, el proveïment d'armament o l'organització de la defensa d'alguna vila. En aquests casos, la comissió formada pel Consell treballava gairebé sempre de costat amb una comissió de la Diputació.¹⁴⁷ Un altre aspecte que es podia derivar a una comissió per tal que l'estudiés adequadament eren les peticions presentades per ciutadans barcelonins, tant individualment com col·lectiva,¹⁴⁸ i també

147. L'octubre de 1462, per exemple, el Trentenari i la Setzena van escollir una comissió de quatre perquè, juntament amb la gent proposada pel General, s'encarregués de la despesa de 1.000 florins en «correus espies»: AHCB, 1B.II, *Deliberacions*, 15, f. 36r-36v, 12-X-1462. Poc més d'un any després, es decidí que una comissió de quatre del Consell treballaria amb una comissió de la Diputació per tal d'organitzar el socors de Cervera, i que podria dependre en aquesta comesa fins a 48.000 sous barcelonesos: AHCB, 1B.II, *Deliberacions*, 16, f. 84r-84v, 13-I-1464.

148. Un exemple de petició és la que presentà un bombarder el gener de 1467 després d'haver-se trencat la cama mentre servia la ciutat. El Trentenari, que la va rebre inicialment, va derivar-la al Consell de Cent, que la traspassà de nou als consellers i al Consell de Trenta-dos. Dies més tard, el Trentenari va escollir una comissió de quatre perquè se n'encarregués: AHCB, 1B.II, *Deliberacions*, 17, f. 174v-175r, 24-I-1467, f. 176r-176v, 25-I-1467, i f. 180r-180v, 5-II-1467. En cap d'aquests casos s'esmenta el nom del

era freqüent la creació de comissions encarregades d'adreçar-se al rei per tractar-hi un assumpte concret.¹⁴⁹ Finalment, no era estrany trobar una comissió al capdavant d'assumptes relacionats amb l'administració i el benestar de Barcelona. Potser el millor exemple d'això és el que es donà durant els darrers mesos de la guerra, quan el Consell de Cent va aprovar una proposta dels representants dels menestrals per tal d'escollir una setzena. Aquesta comissió s'havia de reunir cada dos dies per encarregar-se de diferents qüestions relacionades amb la cura de la ciutat i informar-ne adequadament el Trentenari.¹⁵⁰

D'entre la gran quantitat de comissions que es van crear al llarg del regnat de Joan II, poques van sobreviure durant més d'unes quantes setmanes. Hi va haver algunes excepcions, però. Del període de la guerra, probablement les més notables foren la setzena apareguda a finals de febrer de 1462 i la vuitena de la subvenció dels cavalls, nascuda en 1464. Des de la resolució del conflicte civil i fins a la mort del rei, destaquen la comissió de vint-i-quatre encarregada dels afers de la Cort i la dotzena que s'ocupava de la gestió del naixent moll. Tot seguit en repassarem breument la història per veure com funcionaven i quines competències podien tenir.

LA SETZENA DE GUERRA

La creació d'aquesta comissió, que després va ser coneguda com a *Setzena de guerra*, es va proposar en una sessió del Trentenari, que en va derivar l'aprovació al Consell de Cent.¹⁵¹ Segons es digué a l'assemblea, la nova setzena havia d'estar associada al proper Consell de Trenta-dos i servir-li d'ajuda durant un període de regiment que s'augurava especialment complicat. De fet, la comissió es concebia com un pont entre els successius trentenaris anuals, ja que estaria formada per la meitat de membres —setze— de l'assemblea anterior. El sistema d'elecció era simple: cada estament s'encarregaria de votar quins quatre dels seus

bombarder, però sembla clar que es tracta de Joan Sentenat, a qui a finals de febrer s'acordà donar 80 sous barcelonesos, probablement com a compensació: AHCB, 1B.II, Deliberacions, 17, f. 189r, 25-II-1467.

149. Així, per exemple, el febrer de 1464 s'escollí una comissió de quatre perquè, juntament amb una de tres de la Diputació, parlés amb Pere de Portugal sobre tot allò que l'abat de Montserrat havia comunicat de part del rei de França: AHCB, 1B.II, Deliberacions, 16, f. 95r, 1-II-1464.

150. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 21, f. 81v-82v, 2-IX-1472.

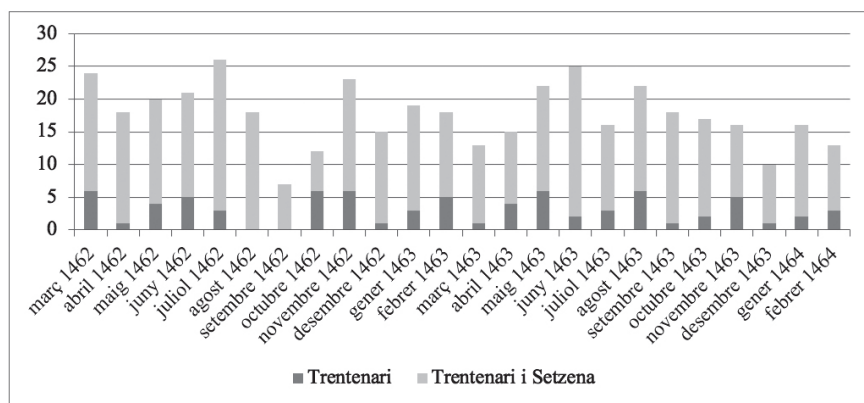
151. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 14, f. 72r, 25-II-1462, i f. 72v-75r, 26-II-1462. Vegeu Apèndix 1. Annex documental, document 4.

uit representants formarien part de la comissió durant el següent trimestre. A més a més de servir de nexa d'unió entre els consells, la Setzena s'encarregaria de manera especial de tot allò relacionat amb la Capitulació de Vilafranca exceptuant els assumptes de cancelleria, que seguirien sent competència del Consell de Cent.

Prova de la utilitat de la Setzena n'és la llarga pervivència. Un cop acabat el primer període de tres mesos en què fou vigent, el Consell de Cent acordà que fos escollida de nou. A més a més, es determinà que en endavant, «concorrents los afers de la Terra e de la Capitulació [de Vilafranca]», un cop acabés cada Trentenari els consellers haurien de convocar l'assemblea general per tal que elegís la nova Setzena.¹⁵² No va ser fins dos anys després d'haver-se format que el Consell de Cent va decidir que l'executiu i el Trentenari podien tenir autoritat suficient per tal de gestionar tot allò que fos necessari, de manera que en va suspendre l'elecció.¹⁵³

GRÀFIC 2

Reunions del Trentenari i de la primera Setzena (1462-1464)

152. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 14, f. 128r-128v, 1-VI-1462.

153. «(...) lo dit Concell de Cent jurats del-liberà e conclós per certs sguarts en lo dit concell recitats no affreturar a present elegir XVIa. Vol, emperò, lo dit Conçell, que los honorables consellers e Concell ordinari de XXXII hajan tanta potestat com ha lo present Concell en totes les coses concernents los actes del Principat, segons aquell poder per altres Concells de C jurats li és stat donat; lo qual poder stigua en sa pròpia força e valor e en res per no haver-hi XVIa no sia perjudicat»: AHCB, 1B.II, Deliberacions, 16, f. 104v, 29-II-1464.

Al llarg d'aquells vint-i-quatre mesos, durant els quals, entre altres, es visqué l'esclat de la guerra i les primeres campanyes, el protagonisme de la Setzena va esdevenir indiscutible. Del total de 424 vegades que el Trentenari es va reunir entre l'1 de març de 1462 i el 29 de febrer de 1464, 348 cops —un 82% del total— ho feu acompanyat de la comissió de setze.

La Setzena va ser ressuscitada tres anys després, el febrer de 1467, quan els consellers la sol·licitaren de nou en una reunió del Trentenari amb el següent argument:

com no havent proclamat rey, e encare après la proclamació fins fou arribat en la present ciutat, lo Concell de Cent acustume elegir una Setzena del XXXII que exia, associant aquella als XXXII qui entrave, la qual XVIa, informada dels afers que se eren tractats en lo Trentenari passat, donaven gran direcció en los afers que s'havien a tractar en lo dit concell qui novament entrarà. E jatsia sia feta proclamació de rey e senyor, però aquell ere absent e fins la sua felicíssima venguda covendria al concell de la Deputació fer molts actes e del·liberacions, en les quals lo present concell haurà a consentir, e per ço ells, consellers, ho posaven en lo dit e present concell.¹⁵⁴

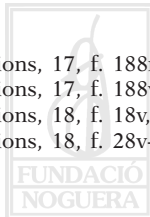
Tal com els propis consellers expressaven, tot i que era cert que Renat d'Anjou feia més de sis mesos que havia estat escollit nou senyor del Principat, ni ell ni el seu fill havien trepitjat encara terra catalana. Per aquest motiu, el Consell de Cent no va veure cap problema a l'hora de satisfer aquesta petició, de manera que la va aprovar i va procedir a l'elecció dels primers membres de la nova Setzena.¹⁵⁵ La comissió va tenir una durada inferior que la de 1462. Tres mesos més tard, quan teòricament havia de ser renovada, el Trentenari va decidir que, tenint en compte la proximitat de Joan de Lorena a Barcelona, no calia que el Consell de Cent es molestés a escollir-la.¹⁵⁶ Tanmateix, segons sembla, els jurats van canviar d'opinió al cap de poc, i aquell mateix juliol es nomenava una nova Setzena, que es va mantenir activa fins a finals d'any.¹⁵⁷ Es tractà, però, d'una elecció inusual, ja que segons el criteri vigent fins llavors s'hauria hagut de dur a terme juntament amb la del Trentenari a finals del mes següent. Potser per aquest motiu no van canviar-ne els membres el 31 d'agost de 1467, data en què sí

154. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 17, f. 188r, 14-II-1467.

155. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 17, f. 188v, 24-II-1467.

156. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 18, f. 18v, 25-V-1467.

157. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 18, f. 28v-29r, 9-VII-1467.

que ho feren els del Consell de Trenta-dos, sinó que aparentment van mantenir-se fins que la comissió es va dissoldre.¹⁵⁸ En total, durant tot 1467 la Setzena va participar en 38 de les 100 reunions que celebrà el Trentenari mentre estigué operativa.

LA COMISSIÓ DE LA SUBVENCIÓ DELS CAVALLS

Una altra comissió que romangué activa durant diversos anys va ser l'anomenada, de manera no oficial, comissió de la subvenció dels cavalls. Es va crear el juliol de 1464 i la configuraven vuit persones, que treballaven de costat amb una comissió anàloga de sis membres de la Diputació del General.¹⁵⁹ El seu propòsit era la gestió de tots els afers vinculats als impostos especials que s'havien creat per tal de pagar un cos fix d'homes a cavall i a peu.¹⁶⁰

Malgrat això, ocasionalment també se li encarregaven tasques que no formaven part de les seves atribucions originals, com quan el 1466 se li va comanar la supervisió de l'enviament de tropes a la vila de Sant Pere Pescador, que estava assetjada.¹⁶¹ Com es dedueix d'aquest exemple, les assignacions de la comissió no havien d'estar necessàriament vinculades a les finances, si bé és cert que s'observa una relació amb els assumptes de la guerra, que van des de la gestió de préstecs d'armament fins a la posada a punt de galeres, per exemple.¹⁶² D'alguna manera, sembla com si en els períodes en què la Setzena no estava constituïda la comissió de la subvenció actués gairebé com a tal, si bé amb una diferència essencial: la comissió sempre treballava conjuntament amb la seva homòloga de la Diputació. A més a més, diferia de la Setzena també en el fet que els membres no canviaven a menys que fos estrictament necessari: en cas de defunció o si algun d'ells havia estat designat per a algun càrrec important, per exemple.¹⁶³

158. L'única persona que fou renovada va ser Jaume Sapila, ciutadà. Degut a la seva malaltia, l'octubre de 1467 el Consell de Cent va acordar que fos substituït per Miquel Desplà: AHCB, 1B.II, Deliberacions, 18, 64r, 29-X-1467.

159. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 16, f. 133v, 24-VII-1464.

160. Vegeu Miquel Milian, «La guerra civil catalana i la crisi financera de Barcelona durant el regnat de Joan II (1458-1479)», 257-262.

161. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 17, f. 139r-140r, 23-X-1466.

162. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 20, f. 40v-41v, 23-XII-1470; AHCB, 1B.II, Deliberacions, 18, f. 106v, 28-III-1468.

163. El febrer de 1470 el Trentenari va escollir per formar part de la comissió el notari Miquel Ferran, com a substitut del també notari Joan Brujó, ja que aquest havia estat nomenat escrivà del Consell: AHCB, 1B.II, Deliberacions, 19, f. 29r-30v, 28-II-1470.

ELS VINT-I-QUATRE PROHOMS DE LA CORT I LA DOTZENA DEL MOLL

Un cop signada la Capitulació de Pedralbes l'octubre de 1473, les comissions que es dedicaven als afers de la guerra van desaparèixer, però al llarg dels anys n'anaren naixent d'altres. Una de les més significatives, tant per nombre de reunions com pel seu important rol en l'esdevenir de la ciutat i les seves relacions amb el rei, fou la que es va crear el maig de 1473.¹⁶⁴ Conformada per vint-i-quatre prohoms —sis per estament, de forma que cada un escollia els seus representants—, s'havia d'encarregar d'elaborar les instruccions per al síndic que es trobava a Perpinyà, on Joan II havia convocat Corts, i per a l'enviat que se li sumaria. En general, tot allò relatiu a la celebració de les Corts era competència de la nova comissió, a la qual el Consell de Cent delegava totes les atribucions. Aparentment, que estigués formada per vint-i-quatre jurats i no per qualsevol altre múltiple de quatre, com ara vuit, dotze i setze, que eren més habituals, no era arbitrari. En la dècada de 1440 ja existí una comissió de vint-i-quatre encarregada dels «actes de la Cort», per exemple, de forma que hom pot considerar que hi havia certa tradició o costum en aquest sentit.¹⁶⁵

Un cop escollits els jurats que en formarien part, la nova comissió de vint-i-quatre es reuní per primera vegada el 18 de maig de 1473, el dia següent a la seva creació.¹⁶⁶ Des de llavors i fins el 3 de novembre de 1474, data en què es documenta la darrera reunió, es convocà un total de vint-i-sis vegades. Les primeres dotze reunions es concentraren entre els mesos de maig i agost de 1473, probablement coincidint amb la pau signada amb França i el posterior trasllat de Joan II de Perpinyà a Barcelona.¹⁶⁷ Ja des de la capital catalana, l'activitat de les Corts es reactivà el gener de 1474, i amb ella la de la comissió. Malgrat un breu parèntesi entre el febrer i l'abril d'aquell any, probablement coincidint amb l'absència de Joan II de la Ciutat Comtal,¹⁶⁸ els vint-i-quatre prohoms es reuniren de manera força regular fins el novembre. Tot i que les Corts no s'arribaren a clausurar en vida de monarca i que posteriorment a aquesta data encara se celebraren sessions, algunes presidides per la infanta Joana, sembla que la comissió no es tornà a trobar més.

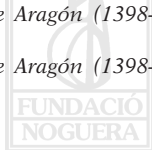
164. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 21, f. 200v-202v, 17-V-1473.

165. Vegeu, per exemple, AHCB, 1B.II, Deliberacions, 3, f. 7r, 12-XI-1442.

166. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 21, f. 202v-203r, 18-V-1473.

167. Vicens Vives, *Juan II de Aragón (1398-1479): monarquía y revolución en la España del siglo xv*, 358-359.

168. Vicens Vives, *Juan II de Aragón (1398-1479): monarquía y revolución en la España del siglo xv*, 363-364.

Una segona comissió que tingué també un llarg recorregut durant els darrers anys del regnat de Joan II fou la Dotzena del moll. Creada pel Consell de Cent l'agost de 1477, el seu propòsit era procurar per la construcció d'un moll a la platja de la ciutat, projecte iniciat dècades enrere que restava paralitzat des d'abans de l'esclat de la guerra.¹⁶⁹ Al contrari que altres comissions, la nova Dotzena no actuà mai sola, sinó que sempre ho feu juntament amb el Trentenari. La seva concepció, doncs, sembla respondre més al model observat en la Setzena de guerra: es tractava gairebé d'un comitè d'experts associat al Consell ordinari que, gràcies al fet que pervivia més enllà del trimestre en què els jurats es mantenien en el càrrec, podia assessorar-lo amb més coneixement de causa.

Com en el cas anterior, la nova comissió es convocà per primera vegada un dia després d'haver-se'n aprovat la creació, i se seguí fent amb molta assiduitat durant les dues setmanes posteriors. En total, en reuní sis vegades en disset dies, fet que s'explica per la voluntat del municipi d'endegar de nou el projecte del moll amb la màxima prestesa possible. Però la seva tasca no es limità a establir les bases de les obres, sinó que es mantingué en el temps. A mesura que sortien noves qüestions o contratemps relacionats amb la construcció del moll, la Dotzena se n'encarregà. El maig de 1478, per exemple, es presentà uns memorials que justificaven que es donessin a escarada les feines relatives al pontó i a «trençar e preparar» la pedra, que fins llavors s'havien pagat a jornals.¹⁷⁰ En total, des que fou creada i fins al desembre de 1479, la comissió es reuní quinze vegades, si bé, tenint en compte que la seva comesa no havia acabat, és possible que pervisqués més enllà del període de temps que aquí estudiem.

El Consell de Cent

L'últim organisme que manca en aquesta presentació del govern de la ciutat és el Consell de Cent, el cos legislatiu municipal.¹⁷¹ Els

169. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 23, f. 148r-150r, 26-VIII-1477. Sobre la construcció, vegeu Joan-F. Cabestany Fort i Jaume Sobrequés i Callicó, «La construcció del port de Barcelona al segle xv», *Cuadernos de Historia Económica de Cataluña VII* (1972): 41-113; Joan Alemany Llovera, *El port de Barcelona. Història i actualitat* (Barcelona: L'Avenç, 1984), 57-77.

170. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 24 f. 58r-58v, 19-V-1478. Tot i que l'acta de la reunió està datada a 19 de maig, és probable que es tracti d'un error i que se celebrés el 19 de juny.

171. Vicens Vives, *Ferran II i la ciutat de Barcelona: 1479-1516*, 1: 118. La majoria de consells generals dels municipis catalans baixmedievals tenien atribucions i

responsables de convocar-lo no eren els verguers com en el cas del Trentenari, sinó que qui se n'encarregava era el crida públic de la ciutat. Així, sempre amb suficient antelació —habitualment, el dia previ a la reunió—, aquest oficial es dedicava a anunciar la pròxima trobada «per los lochs acustumats» de la ciutat, de forma que tots els jurats poguessin assabentar-se'n.¹⁷² Sovint s'especifica que aquesta comesa la duia a terme acompanyat d'un músic amb un instrument de vent, ja fos una trompa o, com a mínim en dècades anteriors, un anafil.¹⁷³ Com a retribució per aquesta tasca, el crida públic rebia cada any 300 sous barcelonesos en concepte de salari fins al febrer de 1468, que se sumaven als 300 sous pagats al *trompeta* que l'acompanyava.¹⁷⁴ D'aquesta manera, la convocatòria de l'assemblea general esdevenia un acte públic del qual tots els habitants de Barcelona podien tenir notícia. Fins a cert punt es podria dir que aquest cerimonial no era més que una posada en escena per mantenir la il·lusió de les assemblees de veïns dels segles passats, com si tots els barcelonins participessin del govern de la ciutat.

Pel que fa al lloc on es reunia el Consell de Cent, no hi havia alternativa possible: l'assemblea sempre s'ubicava a la sala gran de la Casa de la Ciutat, actualment coneguda com a Saló de Cent.¹⁷⁵ Donat

funcionaven de manera similar. Vegeu, per exemple, el cas de Girona a Reixach Sala, *Institucions locals i elits a la Catalunya baixmedieval (Girona, 1345-1445)*, I: 340-374.

172. El 9 de juny de 1461, per exemple, la reunió del Consell de Cent fou un acte «proclamat e cridat lo jorn abans en la vesprada e lo die present per lo matí»: AHCB, 1B.II, Deliberacions, 14, f. 1v, 9-VI-1461.

173. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 14, f. 1v, 9-VI-1461, i AHCB, 1B.II, Deliberacions, 3, f. 41v, 11-XI-1443. També en altres ciutats s'usava el mateix mètode, tot i que a vegades s'empraven notes escrites («albarans») per avisar els assistents. Així, l'any 1401 es va convocar el consell de Tarragona «ab albarans e ab veu de pública crida, publicada solemnement per en Johan del Bosch, cridador públich», i el 1431 el de Girona mitjançant «sono tuve seu anaphili, ut est moris»: Montserrat Sanmartí Roset i Isabel Companys Farrerons, ed., *Actes municipals de Tarragona: 1400-1401, 1401-1402* (Tarragona: Ajuntament de Tarragona, 2011), 33; AMGi, Manuals d'acords, 1430-1431, f. 31v, 9-VIII-1431 (agraeix a Albert Reixach aquesta referència). Com assenyala Max Turull, als municipis catalans també se solia usar una campana per tal de convocar el consell: Turull Rubinat i Aguado i Cudolà, «Per a «esquivar tota sospita i engany»: les regles essencials per a la formació de la voluntat de la «universitas» i el procediment d'adopció d'acords dels consells municipals a Catalunya a través dels llibres d'actes (Cervera, 1332-1333)», 230.

174. Vegeu, per exemple, AHCB, 1B.XI, Clavaria, 75, f. 99v-100r, 7-XII-1462 i 14-XII-1462. A partir de 1468, arran del «redreç» de la Taula de Canvi, ambdós passaren a cobrar 10 sous per crida: Miquel Milian, «La guerra civil catalana i la crisi financera de Barcelona durant el regnat de Joan II (1458-1479)», 662.

175. Les fórmules per a referir-se a la sala són molt semblants al llarg dels anys. Així doncs, és mencionada com la «sala gran deputada per celebració de semblants

l'elevat nombre d'assistents potencials, probablement no hauria resultat senzill trobar una altra ubicació adient. De fet, va ser el primer espai de la casa consistorial en què es començà a treballar l'any 1369, i va ser inaugurat solemnement el 1373.¹⁷⁶ A partir d'aleshores, el lloc de trobada oficial de l'assemblea general es mantingué immutable, com a mínim durant els anys inclosos en el present estudi.

L'elecció dels 128 jurats que conformaven el Consell de Cent la duïen a terme cada any durant els primers dies de desembre els consellers entrants. Així, entre l'1 i el 12 de l'últim mes de l'any, immediatament després del nomenament de l'executiu, es feia l'elecció dels membres que eren considerats els millors de cada art i ofici, que prèviament eren presentats als consellers, tal com recollia el privilegi concedit per Alfons el Magnànim.¹⁷⁷ Habitualment els noms dels flamants jurats del Consell de Cent es consignaven cada any als registres de *Deliberacions* a mitjans de desembre, un cop feta la designació, però durant el regnat de Joan II en tres casos això no succeí, sense que se n'indiqui el motiu: els anys 1460, 1463 i 1467.¹⁷⁸

De la manera establerta en el dit privilegi, l'assemblea general la conformaven trenta-dos membres de cada estament.¹⁷⁹ Ara bé, respecte a la informació proporcionada per Batlle sobre la dècada de 1450, durant el regnat de Joan II s'observen certes diferències.¹⁸⁰ En primer lloc, la composició del grup dels artistes varia. Segons el privilegi hi havia d'haver dotze notaris, però entre 1457 i 1479 sempre en van ser catorze, perquè se substituïa els dos causídics que establia el text mencionat. De fet, des de la concessió del privilegi només en les assemblees nomenades el març i el desembre de 1455 apareixen els causídics, mentre que a partir de desembre de 1456 ja trobem sempre

consells de la Casa de la Ciutat», la «gran sala de la Casa del Concell», la «gran sala hon semblant Concell [de Cent] és acustumat ajustar», etc.: AHCB, 1B.II, *Deliberacions*, 1, f. 10v, 24-IV-1433; AHCB, 1B.II, *Deliberacions*, 14, f. 94v, 1-IV-1462, i AHCB, 1B.II *Deliberacions*, 19, f. 1r, 30-XI-1469.

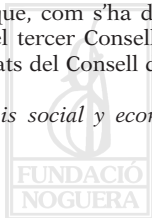
176. Beseran i Ramon, «Gòtic i neogòtic a la Casa de la Ciutat», 275-276.

177. Aquest procediment és explicat, per exemple, a AHCB, 1B.II, *Deliberacions*, 15, f. 73v-74r, s. d. [XII-1462].

178. Els jurats del Consell de Cent escollit el desembre de 1460 i 1467 es poden esbrinar gràcies als nomenaments dels quatre Trentenaris, però aquest sistema no es pot fer servir amb els de 1463, ja que, com s'ha dit anteriorment, les *Deliberacions* no inclouen els noms dels membres del tercer Consell de Trenta-dos.

179. Vegeu els noms dels jurats del Consell de Cent d'entre 1458 i 1479 a Apèndix 2. Taules, taula 13 a taula 34.

180. Batlle i Gallart, *La crisis social y económica de Barcelona a mediados del siglo xv*, 1: 320.

catorze notaris.¹⁸¹ La resta de jurats dels artistes eren, de nou segons el privilegi, dos cerers, sis barbers i un grup de deu conformat per botiguers, adroguers i apotecaris, que des de 1455 apareixen units sota l'epígraf d'especiers, sense especificar-se quin era l'ofici de cada un. Entre 1458 i 1479 aquesta estructura es mantingué excepte en el cas dels especiers, ja que de 1467 a 1470 i de 1474 a 1477 un d'ells és designat, específicament, com a adroguer.¹⁸²

Segons una pràctica l'origen de la qual no ha estat encara determinat, però que fou confirmada l'any 1493, els jurats del Consell de Cent exercien com a tals durant dos anys, ja que cada exercici, en realitat, només se'n renovava la meitat. Vicens apunta que el primer any se'ls anomenava jurats *novells*, mentre que el segon passaven a ser jurats *vells*, nomenclatura que, de fet, no acostuma a aparèixer en els registres corresponents al regnat de Joan II.¹⁸³ En la majoria simplement s'observa la tendència a mantenir seixanta-quatre jurats d'un any en el Consell del següent excepte en cas de defunció d'algun d'ells o d'haver estat escollit conseller; per exemple, si bé no consta que això fos regulat de cap manera.¹⁸⁴ Sempre, però, se seguia una lògica evident a l'hora de fer les renovacions, de forma que, per exemple, dels oficis de menestrals que tenien dos representants al Consell de Cent, cada any n'hi havia un de l'anterior i un de nou. Acabats els dos exercicis en què, si tot s'esdevenia amb normalitat, cada jurat formava part de l'assemblea general, no podia tornar-hi fins que hagués passat com a mínim un any.

Si es compara el paper del Consell de Cent amb el del Trentenari durant el període 1458-1479, el protagonisme del primer resulta molt menor; tal com s'ha observat anteriorment (vegeu el gràfic 1). Fins i tot en un període crític com fou el de la guerra civil, el pes del govern municipal va recaure bàsicament en els altres òrgans que el

181. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 9, f. 90r-91r, s. d. [III-1455]; AHCB, 1B.II, Deliberacions, 10, f. 21r-22r, s. d. [XII-1455]; AHCB, 1B.II, Deliberacions, 11, f. 22r-23r, s. d. [XII-1456].

182. Els dos adroguers que van formar part del Consell de Cent entre 1467 i 1470 devien ser família: es tracta de Rafel Lledó, escollit el desembre de 1467 i de 1468, i de Tomàs Lledó, el 1469 i 1470.

183. Vicens Vives, *Ferran II i la ciutat de Barcelona: 1479-1516*, 1: 117-118. Sí que apareix, per exemple, en l'elecció del Consell de Cent feta el desembre de 1479: AHCB, 1B.II, Deliberacions, 25, f. 7r-8r, s. d. [XII-1479].

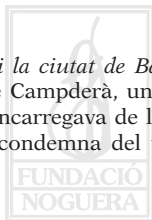
184. Entre 1458 i 1479 en trobem diversos casos. Així, per exemple, el desembre de 1464 Antoni Pujades va ser escollit jurat del Consell de Cent, però l'any següent deixà de ser-ho en passar a ser conseller. El mateix succeí amb Pere Joan Serra, membre del Consell de 1467 i conseller en 1468, i amb Guillem Oliver; jurat l'any 1470 i conseller el 1471.

conformaven, de forma que el paper del Consell de Cent, si bé sovint decisiu, fou força més discret. Vicens ja feu notar que l'assemblea general, convocada pels consellers, es reunia en realitat en comptades ocasions, més enllà d'aquelles que encara a la fi de l'edat mitjana eren inamovibles. Segons assenyala el mateix autor, aquestes dates eren Santa Llúcia —13 de desembre—, Sant Antoni —17 de gener—, Sant Pau —25 de gener—, Sant Marc —25 d'abril— i Sant Andreu —30 de novembre—, que coincidien amb els dies en què s'escollien el mostassaf, els administradors de la Taula de Canvi o el clavari, el batlle, els cònsols de la Llotja i, com s'ha comentat, els consellers. A més a més, també se celebrava una assemblea general un dia a finals de novembre, coincidint amb el final de la conselleria. Aquesta sessió era coneguda com la de *remuneracions*, i en principi havia de servir per tancar afers pendents abans de l'elecció del nou executiu.¹⁸⁵

Ara bé, aquesta informació no és del tot vàlida per al període del regnat de Joan II. Si seguim l'ordre proposat per Vicens, basat en l'any conciliar, en primer lloc s'observa que el 13 de desembre no només es feia l'elecció del mostassaf, sinó que aquell dia eren també nomenats pel Consell de Cent l'administrador de les places, els guardes de moneda, els racionals i els administradors de l'hospital de Pere Desvilar. Pel que fa al mes de gener, veiem que entre 1458 i 1479 el dia 17 mai es convocà el Consell de Cent i que, de fet, el clavari i els taulers no foren escollits per l'assemblea general, sinó pel Trentenari en un dia no fixat d'aquest mes. Com que tots dos càrrecs eren bianuals, el nomenament d'un i altres s'alternava, de manera que els anys parells es duia terme el del tresorer i els senars el dels administradors de la Taula de Canvi. Sobre el 25 de gener, convé puntualitzar que en realitat durant el mencionat període el Consell de Cent només es reuní en aquesta data vuit vegades —1458, 1461, 1464, 1467, 1470, 1473, 1476 i 1479—, un cop cada tres anys. Aquesta periodicitat coincideix amb la del càrrec de batlle, de manera que l'assemblea només es convocà aquell dia quan se n'havia de fer l'elecció. Finalment, els consells del 25 d'abril i del 30 de novembre sí que se celebraven invariablement cada any, però és interessant mencionar que en el primer, a més a més, es duia a terme el nomenament del jutge d'apel·lacions i del prohoms de la casa del Pont de Campderà,¹⁸⁶ i en el darrer de l'obrer i sobreposat del

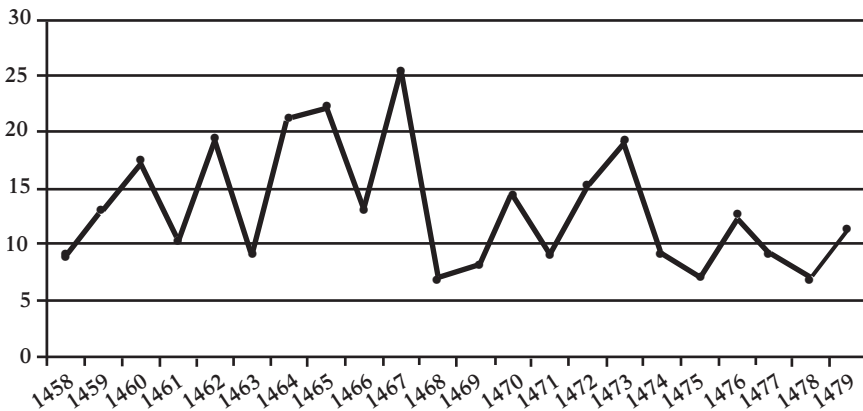
185. Vicens Vives, *Ferran II i la ciutat de Barcelona: 1479-1516*, 1: 118.

186. El Consolat del Pont de Campderà, un tribunal tècnic de la indústria de la llana d'entre els segles XIII i XVIII, s'encarregava de la inspecció dels teixits, de l'aplicació de la normativa municipal i de la condemna del teixit defectuós: Pere Molas Ribalta,

sagramental i del segon obrer, que també exercia d'administrador del pont de Sant Boi.

GRÀFIC 3
Reunions del Consell de Cent entre 1458 i 1479

Similarment al que es constatava en el cas del Trentenari, el paper del Consell de Cent al llarg del regnat de Joan II va ser força desigual (vegeu el gràfic 3). Si bé en general s'adverteix la tendència clara a intentar convocar l'assemblea general el mínim de vegades possible, durant alguns períodes certes conjuntures van provocar que hagués de participar més freqüentment en la política municipal, com quan convenia aprovar alguna despesa extraordinària o modificar algun aspecte del regiment de la ciutat. Un exemple el trobem en una reunió del Consell de Cent de l'agost de 1467, en què l'assemblea va prendre tres decisions: la derivació als consellers, al Trentenari i a la Setzena de la petició de Joan de Lorena que li fos pagat el salari de tres-cents homes; l'aprovació de la demanda de Tomàs Carreres, correu de la ciutat, perquè se li subvencionés la cota, el caperó i la foladura que necessitava per portar-la el dia de l'entrada del dit primogènit a la ciutat, i l'acceptació de les despeses derivades dels viatges que Galceran d'Ortigués i el veguer van fer amb l'objectiu de pacificar les bandositats

«L'etapa final del Consolat del Pont de Campderà. Un tribunal tècnic de la indústria drapera a Barcelona», *Pedralbes: Revista d'Història Moderna* 9 (1989): 139-141.

del Vallès i el Maresme.¹⁸⁷ En general, el Consell de Cent es reuní més sovint durant els primers anys de la guerra, fins a 1467, període en què s'endegaren les principals mesures de caràcter excepcional relacionades amb el conflicte. A partir de 1468, la freqüència de reunió disminuï força i no tornem a trobar valors tan elevats fins l'any que seguí a la Capitulació de Pedralbes, tot coincidint amb la convocatòria de Corts i les peticions econòmiques i militars formulades pel rei per sostenir la guerra amb França. Més enllà d'això, convé recordar que, com ja indicà Vicens, el Consell general es reunia sempre a proposta dels consellers, un cop la petició havia estat aprovada pel Trentenari.¹⁸⁸ D'aquesta manera, el propi tarannà de la conselleria de cada any podia influir en el fet que les convocatòries del Consell de Cent fossin més o menys freqüents. Amb tot, que l'assemblea plenària es reunís per tal de dirimir sobre un tema particular no volia dir necessàriament que acabés prenent cap decisió al respecte. El que Vicens anomena «remissió de potestat», és a dir, la derivació als consellers, al Trentenari o a alguna comissió d'allò que inicialment havia estat remès al Consell de Cent, era molt freqüent, fins i tot en aquells casos en què es tractava d'assumptes relatius a les seves competències més bàsiques.¹⁸⁹ Els exemples que trobem d'aquesta dinàmica són múltiples. Un d'ells és el cas de Bernat Pol, antic procurador de les baronies de Barcelona, que en 1465 demanà que se li pagués el que restava del seu salari com a tal. Inicialment, el Trentenari derivà la seva petició al Consell de Cent, el qual, quan es reuní nou dies després, la remeté de nou al Consell de Trenta-dos i als consellers.¹⁹⁰

En suma, com ja observà Vicens, hom pot considerar que el Consell de Cent era el dipositari nat de la sobirania del municipi i, com a tal, el seu autèntic cos legislatiu. Això no obstant el fet que, com s'ha mencionat anteriorment, durant la segona meitat del segle xv les seves funcions eren molt limitades.¹⁹¹ Aquestes funcions no eren regulades

187. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 18, f. 37v-38r, 4-VIII-1467. L'augment de la freqüència de reunió de l'assemblea municipal «gran» no resulta sorprenent en contextos bèl·lics, i també es documenta a ciutats tan allunyades de Barcelona com ho és Nuremberg durant la guerra contra el marcgravi de Brandenburg Albert III Aquil·les de 1449-1450: Gabriel Zeilinger, *Lebensformen im Krieg. Eine Alltags- und Erfahrungsgeschichte des süddeutschen Städtekriegs 1449/1450* (Stuttgart: Steiner, 2007), 201.

188. Vicens Vives, *Ferran II i la ciutat de Barcelona: 1479-1516*, 1: 119.

189. Vicens Vives, 120.

190. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 17, f. 31r, 18-VII-1465, i f. 33r, 27-VII-1465.

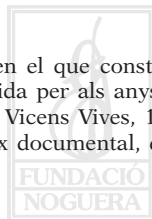
191. Vicens Vives, *Ferran II i la ciutat de Barcelona: 1479-1516*, 118-119.

per cap text normatiu, però mercès als registres de *Deliberacions* sembla que bàsicament van ser dues les atribucions que mantingué sota el seu control: la designació d'algunes magistratures municipals, entre les quals destaquen els consellers o el batlle, per exemple, i la creació o modificació d'impostos i l'aprovació de despeses extraordinàries. Tot això sense oblidar la ratificació d'algunes de les decisions preses pel Trentenari, que permetia atorgar-los una validesa major.¹⁹²

Malauradament, desconeixem si aquestes funcions cada vegada més limitades del Consell de Cent repercutiren d'alguna manera en l'assistència dels jurats a les reunions de l'assemblea general. En els registres de *Deliberacions* no s'acostumen a incloure, si bé comptem com a mínim amb una notable excepció: les reunions que el Consell de Cent celebrava cada 30 de novembre per escollir el nou executiu municipal. Segons el jurament prestat pels consellers i pels jurats de l'assemblea, el dia de Sant Andreu tots ells s'havien de presentar personalment a la Casa del Consell de Cent i s'hi havien de quedar fins que la dotzena encarregada d'escollir els nous membres de l'executiu s'hagués desplaçat a la Casa del Racional.¹⁹³ La presència només podia excusar-se en cas de «just e vertader impediment del qual la dita jornada serien detinguts, tota frau cessant». El cert és que no sembla que aquesta clàusula es complís sempre, però sí que devia ser prou important perquè l'escrivà inclogués a l'acta un recompte dels jurats presents de cada estament, que malauradament mai va derivar en una llista completa dels assistents. Recordem que l'assemblea general la conformaven un total de cent vint-i-vuit homes, dels quals cada estament n'aportava trenta-dos. Si tenim això en compte, les mitjanes incloses en la taula 3 prenen un interès particular. Al contrari del que es documenta pel que fa a l'assistència a les reunions del Trentenari d'entre 1458 i 1460, sembla que els menestrals no foren els més presents a les eleccions dels consellers, sinó que els sobrepassaren els artistes. En canvi, els membres dels estaments dels ciutadans i els mercaders foren, de nou, els que menys freqüentaren la Casa de la Ciutat el 30 de novembre.

192. Aquesta llista es basa en el que constata Vicens per al període del regnat de Ferran II, però és igualment vàlida per als anys de regnat del seu predecessor, amb l'excepció ja esmentada del clavari: Vicens Vives, 119.

193. Vegeu Apèndix 1. Annex documental, document 1.

TAULA 3

Assistència mitjana al Consell de Cent del 30 de novembre

<i>Període</i>	<i>Ciudadans</i>	<i>Mercaders</i>	<i>Artistes</i>	<i>Menestrals</i>	<i>Total</i>
1458-1461	27,25	28,5	31	30,25	117
1462-1471	26,67	28,33	29,22	28,9	113,22
1472-1479	30,25	28,87	30,37	30,37	119,87
Total	28,14	28,57	30	29,68	116,48

Això no obstant, es documenta un fenomen interessant. L'assistència dels membres del Consell de Cent a l'elecció de l'executiu varià al llarg de les tres etapes en què s'ha dividit el regnat de Joan II —abans, durant i després de la guerra—, de forma que minvà en esclatar el conflicte civil, augmentà de nou un cop finalitzat i arribà a assolir valors superiors als del període 1458-1461. Si ens fixem en els diferents estaments, curiosament tots experimentaren aquest fenomen excepte el dels artistes, la presència dels quals fou major entre 1458 i 1462 que no pas entre 1472 i 1479. En aquest sentit, destaquen de manera particular els ciutadans honrats, l'assistència dels quals augmentà en tres jurats entre els esmentats períodes de temps. Per tant, és possible que un cop signada la pau l'octubre de 1472 la classe dirigent barcelonina gaudís d'un renovat interès en la política municipal, particularment notable en el cas concret de l'oligarquia urbana.

En observar aquestes mateixes xifres, però aquesta vegada desglossades any per any, es constata si fa no fa el mateix (vegeu Apèndix 2. Taules, taula 35). En aquest sentit, convé remarcar especialment les dades referents a l'any 1462, en què només es presentaren a la reunió del 30 de novembre cent dos dels cent vint-i-vuit jurats que hi estaven convocats. Curiosament, en el cas dels ciutadans honrats i dels mercaders anaren aquell dia a la Casa de la Ciutat vint-i-quatre dels seus representants, mentre que en el dels artistes i els menestrals foren en tots dos casos vint-i-set. No hi ha dubte que l'esclat de la guerra uns mesos enrere impactà directament en l'assistència dels membres del Consell de Cent a l'elecció d'aquell any. En aquest sentit, és possible que alguns dels homes que en formaven part haguessin marxat de Barcelona, de manera semblant a la coneguda fuga de Bernat Sapor-tella, diputat del General, esdevinguda només unes setmanes després.

En tot cas, cal advertir que en les xifres consignades per l'escri-va als registres de *Deliberacions* d'alguns anys sembla haver-hi errors.

Així, per exemple, en el recompte de 1470 la suma dels assistents de cada estament dona cent divuit, però el redactor del text assegura que a aquella reunió s'hi presentaren un total de cent vint-i-dos jurats.¹⁹⁴ Així, en aquests casos de dubte, s'ha optat per fer constar sempre la xifra resultant de la suma dels quatre estaments.

* * *

Tenint en compte aquestes dades, pot afirmar-se que l'organització del govern municipal confirmada pel privilegi concedit per Alfons el Magnànim era clara, però no per això deixava de ser potencialment problemàtica. Tot i les atribucions en principi ben establertes i delimitades dels tres òrgans principals que el conformaven —els consellers, el Trentenari i el Consell de Cent—, als quals puntualment s'afegia una o altra comissió, a la pràctica sovint això no es traduïa en eficàcia. Probablement aquest fet era el resultat tant de les possibles deficiències del sistema com dels interessos particulars que els jurats poguessin tenir en aprovar o rebutjar una mesura determinada. En tot cas, al llarg del regnat de Joan II la importància del rol del consistori augmentà notablement en convertir-se durant la guerra civil en codirigent del destí del territori català posicionat en contra del monarca. Fou llavors que les seves prerrogatives es multiplicaren, i passà fins i tot a exercir cert control sobre les decisions de la Diputació del General, circumstància que es traduí en una major activitat consistorial, com demostren les dades presentades. Però la fi del conflicte suposà també l'extinció d'aquesta nova realitat, de manera que a partir d'octubre de 1472 el Consell tornà a jugar el seu paper habitual en les dinàmiques de govern del Principat: un de primer ordre, sí, però amb un poder i unes influències difícilment comparables a aquells de què havia gaudit només uns mesos abans.

194. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 20, f. 2r-2v, 30-XI-1470.

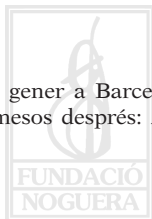

L'ADMINISTRACIÓ FINANCERA

L'any 1459 la ciutat rebé una carta de Joan II en què s'anunciava que els oficials i ministres de la Casa de la Ciutat, les seves famílies i els seus béns comptaven amb la protecció i salvaguarda del sobirà.¹ En la missiva es mencionaven pràcticament tots els càrrecs que integraven l'administració municipal, entre els quals hi havia els racionals i els seus escrivans, així com «altres racionals de la dita Casa o tinentes les claus de l'archiu de la Taula dels depòsits de la dita ciutat e axí mateix los administradors e scrivans de la dita Taula dels depòsits». Malgrat que aparentment el rei no estava del tot ben assabentat de l'estructura responsable de la gestió de les finances barcelonines, o com a mínim de quina era la nomenclatura emprada de manera habitual, sembla clar que es preocupà perquè els seus protagonistes quedessin també sota la seva custòdia, inclosos expressament els treballadors de la banca municipal.

Vist el rol dels diferents òrgans que, juntament amb la monarquia, la Diputació del General i el Consell del Principat, decidien l'esdevenir de Barcelona durant el procel·lós regnat de Joan II, ara és el moment de veure qui eren i quines funcions tenien aquells que en controlaven i supervisaven les finances. Per fer-ho, aquest apartat es dividirà en dues seccions, que s'ocuparan respectivament del clavari i dels racionals, responsables directes de la hisenda municipal i de la seva intervenció i audició.

1. La carta, datada del 5 de gener a Barcelona, fou traduïda del llatí al català i publicada arreu de la ciutat tres mesos després: AHCB, 1B.IV, Ordinacions, 8, f. 82v-84r, 10-IV-1459.

El clavari

Amb l'objectiu de determinar les funcions del clavari i el seu paper al llarg del regnat de Joan II, la present secció s'ha estructurat de la següent manera. En primer lloc, es presentaran els trets principals que caracteritzaven l'ofici de tresorer municipal barceloní i se'n repassarà l'evolució durant els darrers dos segles de l'edat mitjana. Seguidament, el discurs se centrarà específicament en la figura del tresorer durant el període 1458-1479.

LES CARACTERÍSTIQUES DE LA TRESORERIA MUNICIPAL

D'entre tots els funcionaris que el govern municipal de Barcelona tenia en nòmina, pocs jugaven un paper tan transcendental com el clavari; no en va, era l'encarregat que tots ells cobressin el seu sou, per exemple.² Qui era i què feia el tresorer? Amb poques paraules, era l'oficial responsable de les claus de la caixa municipal, terme del qual es creu que en derivava el nom.³ En el cas de Barcelona, Boscà el documenta com a càrrec independent des de 1341, ja que, segons ell mateix explica, fins llavors era el conseller segon qui acostumava a desenvolupar les diferents competències de tresorer.⁴ Ara bé, en la introducció de l'edició de l'obra de Boscà, Sobrequés i Callicó assenyala la possibilitat que aquesta informació no sigui del tot correcta, ja que documenta l'elecció en 1340 d'un clavari, Berenguer Savertés, que no

2. Sobre la figura del clavari a Cervera i a Girona, vegeu Verdés Pijuan, «Administrar les pecúnies i béns de la Universitat. La política fiscal i les estratègies financeres d'un municipi a la baixa edat mitjana (Cervera, 1387-1516)», 128-156; Reixach Sala, *Finances públiques i mobilitat social a la Catalunya de la baixa edat mitjana: Girona, 1340-1440*, 50-65. Del cas gironí és interessant destacar l'existència de dues caixes, una en mans del clavari i una altra dita «dels jurats», que, al contrari del que succeïa a Barcelona amb els diversos comptes del clavari, constituïen «comptabilitats separades amb obligacions distintes i sotmeses a audicions independents»: Albert Reixach Sala, «Municipi, finances i elits locals en una ciutat catalana baixmedieval: Girona (1345-1445)» (tesi doctoral, Universitat de Girona, 2015), 447, <<http://www.tdx.cat/handle/10803/327319>>.

3. No a totes les ciutats i viles de la Corona d'Aragó el tresorer municipal rebia aquest nom. A Alcoi, per exemple, també se'l podia anomenar majordom, i a Reus, malgrat documentar-se el terme *clavari* des de finals del segle XIV, no començà a emprar-se per designar el tresorer municipal fins l'any 1429; fins llavors era conegut com a comuner: Antonio José Mira Jódar, «Administración financiera y contabilidad municipal en Alcoi (siglos XIV-XVI)», en *La fiscalité des villes au Moyen Âge (Occident méditerranéen)* 4. *La gestion de l'impôt*, ed. Denis Menjot i Manuel Sánchez Martínez (Tolosa: Privat, 2004), 26; Jordi Morelló Baget, *Reus en el trànsit a la modernitat: fiscalitat i finances d'una vila en vies de creixement* (Reus: Associació d'Estudis Reusencs, 2003), 27.

4. Boscà, *Memorial històric*, 111.

era conseller segon i que tampoc apareix a la llista de Boscà.⁵ Per la seva banda, Orti endarrerix encara més la consolidació de la figura del tresorer i apunta que durant el període iniciat en 1330 ja passà de ser un oficial nomenat únicament de manera puntual a exercir l'ofici durant llargs períodes.⁶

El que sí se sap del cert és que, a la Ciutat Comtal, fins als últims anys del segle xv el càrrec de clavari era unipersonal, que habitualment el desenvolupava un mercader⁷ i que era escollit pels consellers i el Trentenari cada dos anys en un dia no fixat del mes de gener per tal que exercís les funcions de tresorer a partir de l'1 de febrer.⁸ De fet, en els capítols sobre el càrrec del clavari redactats al segle xv s'apun-tava únicament que «deu fer-se la elecció del dit clavari per consellers e Consell de XXX a les més veus per via de descrutini en lo mes de gener».⁹ Per aquesta raó, no sorprèn que Galceran de Gualbes fos escollit clavari el 17 de gener de 1400, per exemple, mentre que Antoni Bussot ho fou el 14 de gener de 1402 i Benet Sapila el 20 de gener de 1410.¹⁰ Aquest sistema es mantingué durant tot el regnat de Joan II. Vegem-ne un cas concret. L'any 1478, després d'aprovar la llista de candidats redactada pels consellers, primer aquests i després els jurats del Trentenari s'aixecaren de dos en dos per dirigir-se a la finestra de la «casa appellada de Trenta», on s'havien reunit. Allà es trobava la llista i algunes llenques de paper, on cadascú havia d'escriure el nom d'aquell que trobessin més idoni per exercir el càrrec de clavari. Fet això, s'introduïren els paperets en una capsula, situada sobre un banc, i un cop comprovat que tothom havia votat es procedí a comptar. El candidat amb més vots resultà escollit tresorer durant els següents dos

5. Boscà, 19-20.

6. Orti Gost, «Les premières sources fiscales de la municipalité de Barcelona (1300-1350)», 98.

7. Malgrat que això era l'habitual en la majoria de municipis catalans baixmedievals, hi havia excepcions. Font i Rius apunta que a Vic estava prohibit que el clavari fos un mercader i que en determinades ciutats, com ara Balaguer, Lleida i Reus, exercien el càrrec dues persones alhora. Com veurem, ocasionalment també a Barcelona el tresorer no era un mercader: Josep Maria Font i Rius, «La administración financiera en los municipios medievales catalanes», 221-222.

8. El sistema d'elecció del clavari de Barcelona no era comú a les restants viles catalanes. A Reus, per exemple, era assignat directament fins l'any 1429, en què l'ofici va començar a ser arrendat. Aquest sistema es mantingué fins al final del segle xv: Morelló Baget, *Reus en el trànsit a la modernitat: fiscalitat i finances d'una vila en vies de creixement*, 27-28.

9. AHCB, 1G, Manuscrits, 75, f. 1r, s. d.

10. Schwartz i Luna i Carreras i Candi, *Manual de novells ardots*, 1: 82, 94, 165.

anys.¹¹ Tanmateix, tal com s'ha mencionat anteriorment i assenyalà ja Vicens Vives, a partir de 1482 el procediment canvià.¹² En primer lloc, els clavaris passaren a ser nomenats per l'assemblea general, convocada en una data concreta, el 17 de gener. En l'elecció no participaven tots els jurats del Consell de Cent, sinó que, tal com s'observa ja l'any 1482, s'escollia una dotzena electora a sorts d'entre els assistents a la reunió. Aquests dotze homes, a partir d'un memorial prèviament confeccionat pels consellers, s'encarregaven de votar en secret per escrit els noms dels tres candidats que creien més adients. Curiosament, l'escrivà del Consell s'ocupà de deixar constància que, aquell any, un dels membres de la dotzena no sabia escriure, de manera que ell s'ocupà de fer-ho seguint les seves instruccions. Dut a terme el recompte de vots, el conseller en cap s'encarregava de triar a l'atzar el futur clvari de la ciutat d'entre els tres candidats més votats.¹³

Entre les tasques del clvari se n'inclouien algunes de màxima importància, com el cobrament d'impostos i la direcció dels afers financers del municipi. Es tractava, doncs, en paraules de Font i Rius, de l'administrador i comptable dels fons de la ciutat i, en les ciutats i viles que no comptaven amb una Taula de Canvi municipal ni n'empraven cap de privada, del tresorer i custodi dels fons i dipòsits.¹⁴ Així mateix, vetllava per l'equilibri entre els ingressos i les despeses del municipi, de forma que en cas de dèficit avançava la quantitat corresponent ell mateix, que li era reemborsada l'any següent.¹⁵ A més a més, segons apunta Sobrequés i Callicó, el clvari barceloní ocupava el primer lloc en el Trentenari i en altres juntes municipals.¹⁶

Un cop designat, el flamant tresorer havia de dur a terme una primera i important acció com a nou responsable de les finances municipals: jurar el seu càrrec. De fet, al llarg de la seva administració hauria de fer-ho un total de tres vegades. La primera era «abans que ús de l'ofici, après que és elet», quan havia de «jurar en poder dels

11. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 24, f. 19v-20v, 9-I-1478.

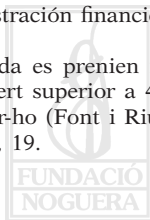
12. Vicens Vives, *Ferran II i la ciutat de Barcelona: 1479-1516*, 1: 118.

13. En l'elecció de 1482, la primera duta a terme seguint el nou sistema, el Trentenari va derivar simbòlicament el nomenament al Consell de Cent, però a partir de 1484 ja no: AHCB, 1B.II, Deliberacions, 26, f. 23v-25r, 15-I-1482, i f. 25v-28v, 17-I-1482; AHCB, 1B.II, Deliberacions, 27, f. 34v-35v, 17-I-1484.

14. Font i Rius, «La administració financiera en los municipios medievales catalanes», 220.

15. Font i Rius, 223. A Lleida es prenen mesures més estrictes: si al final de l'exercici el clvari tenia un descobert superior a 400 sous barcelonesos era detingut a la Paeria fins que pogués solucionar-ho (Font i Rius, 224).

16. Boscà, *Memorial històric*, 19.

honorables consellers (...) e per observança d'aquells fer homenatge de mans e de bocha».¹⁷ Les altres dues eren en el marc del Consell de Cent celebrat el dia de Santa Llúcia —13 de desembre— de l'any de la seva elecció i del següent, quan, un cop encetada la nova conselleria, també el prestaven altres oficials, tant reials com municipals.¹⁸

El text d'aquest «sagrament e homenatge» del tresorer proporciona una idea força precisa que s'esperava d'aquest oficial durant el seu regiment, així com quina era la manera considerada idònia per executar-lo. Del segle xv conservem uns quants documents que contenen els capítols que el clavari estava obligat a observar durant els dos anys que durava la seva administració.¹⁹ Tots ells es basen —o senzillament el modifiquen en major o menor mesura— en el text contingut a la coneguda *Consueta* de finals del segle xiv.²⁰ En primer lloc, comptem amb una còpia no datada dels capítols en un manuscrit on també es troben algunes ordinacions de la Taula de Canvi.²¹ Per algunes referències incloses en el mateix text, però, es pot deduir que va ser redactada entre els anys 1420 i 1435, si bé posteriorment s'hi van fer algunes modificacions.²² En segon lloc, conservem també

17. AHCB, 1G, Manuscrits, 75, f. 1r, s. d. Els registres de *Deliberacions* del període 1458-1479 no deixen constància d'aquest jurament, però sí que es conserva el de 1434, transcrit a Apèndix 1. Annex documental, document 6, el text del qual remet al jurament de desembre de l'any anterior del qual es parlarà tot seguit.

18. El 13 de desembre de 1462, per exemple, van jurar el seu càrrec el veguer, el sotsveguer, el batlle, el sotsbatlle, els consellers, els obrers, els advocats, el síndic, el clavari i els jurats del Consell de Cent. Probablement el fet que el primer jurament del clavari es fes únicament davant dels consellers explica que no sigui mencionat als registres de *Deliberacions*: AHCB, 1B.II, *Deliberacions*, 15, f. 77r-78v, 13-XII-1462.

19. No es tracta d'una enumeració exhaustiva de les fonts on es conté el jurament del clavari, però sí que resulta representativa i una interessant font d'estudi en si mateixa.

20. La *Consueta* es pot trobar transcrita a Ferran Valls Taberner, «La *Consueta* Municipal de Barcelona de 1389», *Revista Jurídica de Catalunya* XXXII (1925): 335-355. Immediatament després de la publicació del text de Valls Taberner, Agustí Duran i Sanpere situà la datació de la que ell anomena «*Consueta nova*» en 1397: Agustí Duran i Sanpere, «Notes al marge del "Llibre apellat *Consueta*"», *Revista Jurídica de Catalunya* XXXIII (1927): 326-333.

21. AHCB, 1G, Manuscrits, 75, f. 1r-4v, s. d., vegeu-ne la transcripció a Apèndix 1. Annex documental, document 7. L'interès d'aquest text per a l'estudi del clavari ja va ser remarcat per Sebastià Riera Viader, «Les fonts municipals del període 1249-1714. Guia d'investigació», *Barcelona Quaderns d'Història* 4 (2001): 261. Al mateix volum s'hi van copiar, entre altres, les ordinacions de la Taula de Canvi estudiades per Orti Gost, «Les finances municipals de la Barcelona dels segles xiv i xv: Del censal a la Taula de Canvi».

22. Els límits cronològics venen marcats pel primer i l'últim paràgraf. En aquell es menciona que el salari del clavari era de 2.600 sous barcelonesos anuals, retribució que se sap que el desembre de 1435 va ser reduïda a 2.000 sous: AHCB, 1B.II, *Deliberacions*, 1, f. 118v-119v, 31-XII-1435. Pel que fa al darrer capítol, fa menció d'una mesura aplicada des del dia 9 de març de 1420. Malgrat això, el text conté anotacions laterals clarament posteriors al període principal de redacció.

el contingut complet del jurament que prestà el clavari Jaume de Sos el desembre de 1433 al registre de *Deliberacions*,²³ i, finalment, una compilació relativa a l'elecció i als juraments dels càrrecs municipals, entre els quals s'inclou el de tresorer, redactada a finals del segle xv o a principis del xvi.²⁴

De tots els capítols que jurava el clavari, la majoria feien referència a com se suposava que havia d'exercir el seu càrrec. En primer lloc, el tresorer estava obligat a prometre que no pagaria res si prèviament no havia rebut un albarà de manament dels consellers ordenant-li-ho, el qual havia de ser signat per un d'ells i, a més a més, segellat. Segons el manuscrit 75, el segell emprat era l'anomenat «segell manor de la dita ciutat», mentre que els textos restants mencionen tan sols «lo segell de la ciutat». Els únics pagaments que el clavari podia fer sense albarà eren els salaris dels mateixos consellers i les pensions de censals morts. A aquests imports el manuscrit 75 afegeix els preus i les prorrates dels censals redimits, a més a més de contemplar la possibilitat que els consellers no poguessin fer les cauteles per trobar-se fora de la ciutat. Donat aquest cas, el clavari podria fer pagaments, però eventualment hauria d'aconseguir-ne els albarans. Documentar tots els seus moviments era de vital importància, i per aquesta raó si els racionals descobrien que el clavari havia pagat res sense comptar amb l'albarà corresponent no li seria «pres en compte», o el que és el mateix, no podria justificar-se. A part, el tresorer també estava obligat a reclamar una època de totes aquelles despeses que superessin els 100 sous barcelonesos,²⁵ a menys que es tractés del pagament d'un dels múltiples salaris ordinaris de la ciutat. L'únic cas en què aquesta obligació podia no complir-se era si es tractava d'un pagament secret a una persona que no «volgués fermar èpoqua, no volent que-s sabés

23. AHCB, 1B.II, *Deliberacions*, 1, f. 44r-45v, 13-XII-1433, vegeu-ne la transcripció a Apèndix 1. Annex documental, document 8.

24. AHCB, 1G, *Manuscripts*, 47. Aquest volum va ser transcrit per Montserrat Bajet Royo, *El jurament i el seu significat jurídic al Principat segons el dret general de Catalunya (segles XIII-XVIII). Edició de la «Forma i pràctica de celebrar els juraments i les eleccions a la ciutat de Barcelona en el segle XV»* (Barcelona: Universitat Pompeu Fabra, 2009); les pàgines corresponents al clavari són 136-138. L'autora situa la confecció del manuscrit a partir de 1483, ja que hi apareix mencionada una ordinació municipal d'aquell any: Bajet Royo, 17. Tanmateix, el fet que en detallar el procés d'elecció dels administradors de la Taula de Canvi mitjançant el sistema de la insaculació es mencioni un privilegi atorgat pel rei Ferran II, que per força ha de ser el de 1498, emplaça el text després d'aquell any: Bajet Royo, 173-174.

25. A Cervera, en canvi, s'havia d'expedir una època per tot pagament superior a 5 sous: Verdés Pijuan, «Administrar les pecúnies i béns de la Universitat. La política fiscal i les estratègies financeres d'un municipi a la baixa edat mitjana (Cervera, 1387-1516)», 65.

ne aparegués que ella hagués reebuda aquella quantitat». Si això era així, calia que els consellers ho indiquessin en l'albarà, per tal que en fer l'audició de comptes els racionals no reclamessin al clavari l'àpoca inexistent. Tots els documents generats arran de la seva actuació havien de registrar-se a l'escrivania del Consell municipal, de manera que en cas de necessitat es poguessin localitzar ràpidament.²⁶

Per tal que l'executiu municipal tingués constància periòdicament de les activitats del tresorer, aquest havia de presentar cada determinat període de temps —quatre o sis mesos segons el text consultat— un informe on notifiqués quines quantitats havia de retornar i quines tenia pendents de cobrar dels diners de la clavaria.²⁷ Els oficials que havien d'estar assabentats de tots i cadascun dels moviments de la caixa, però, no eren els consellers, sinó els racionals. En principi, un cop per semestre el clavari havia de lliurar-los els seus comptes perquè en fessin la revisió corresponent. En entregar-los el quart i darrer volum corresponent als seus dos anys d'administració, hi hauria d'afegir a més a més una llista de deutes i deutors de la ciutat, ja que en cas que per algun motiu no ho fes s'arriscava que els deutes passessin a considerar-se seus propis. Un cop finalitzat l'examen dels racionals, el clavari tancaria definitivament la seva administració i tornaria els diners sobrers.

Seguidament, segons es conté tant al text de la *Consueta* com al del manuscrit de la primera meitat del segle xv, es recalca la impossibilitat que el clavari emprés els diners que rebria com a tal per al seu benefici personal, sinó que hauria de procurar destinar-los «en los affers o negocis de la dita ciutat com pus profitosament porà». Per evitar qualsevol temptació, tota moneda que anés a parar a les seves mans l'hauria d'ingressar o bé a una taula de canvi particular designada pels consellers o bé, a partir de 1401, a la de la ciutat.²⁸ Evidentment, i en això tots quatre textos coincideixen, en cas de trobar-se amb algun deutor a la ciutat no s'havia de deixar subornar sota cap concepte, ja fos en forma d'un servei, diners o fins i tot menjar o beguda. De fet,

26. El manuscrit 75 és l'únic que no remarca que aquesta mesura es prenia «perquè la dita ciutat, si mester les havia, les trobàs totstemps pus fàcilment». Malauradament, no s'ha conservat cap registre d'albarans del segle xv, però sí d'anteriors i posteriors: AHCB, 1B.XXII, Albarans. En canvi, la sèrie d'èpoques sí que cobreix bona part del Quatre-cents: AHCB, 1B.XXI, Èpoques.

27. El manuscrit 75 és l'únic on es diu que el clavari havia de presentar el dit informe cada sis mesos, els altres tres mencionen que havia de ser cada quatre.

28. Aquest capítol i l'anterior apareixen ratllats a la *Consueta*, fet que explicaria que no estiguin inclosos ni al text de 1433 ni al manuscrit 47.

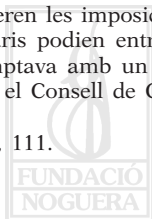
el tresorer havia d'anar amb especial cura amb tots aquells que devien diners al municipi, en particular si eren arrendataris d'imposicions o d'alguna altra renda cobrada pel govern de la ciutat. A la *Consueta*, al manuscrit 75 redactat durant el regnat del Magnànim i al jurament de 1433 s'estipulava que el clavari no permetria que se li donessin les quantitats acordades en la subhasta dels drets més de tres mesos tard, a menys que el comprador disposés d'una llicència signada pels consellers, mitjançant la qual aquest termini es podria arribar a duplicar.²⁹ Si es donés la situació que el clavari, sense comptar amb el permís de l'executiu, autoritzés la pròrroga dels deutes més enllà del període fixat, hauria de responsabilitzar-se ell mateix de pagar els interessos i problemes derivats de la tardança.

En els capítols del jurament del clavari s'establien també algunes incompatibilitats amb l'ofici, com ho era formar part de cap companyia, taula de canvi o obrador de draperia. El tresorer tampoc podia prendre part en l'arrendament de cap imposició o qualsevol altra renda municipal, ni percebre els eixaucs pactats amb la ciutat a canvi d'augmentar-ne el preu a les subhastes. En cas que es fessin escriptures derivades de la seva actuació, com ara les corresponents a la venda d'un censal, tenia prohibit cobrar-ne algun percentatge. A més a més, es remarcava que en cap cas, «encara com los consellers que ladonchs seran ho volguessen», podria exercir el càrrec durant dos mandats consecutius. Aparentment, sí que podia exercir el càrrec més d'una vegada si havien passat un mínim de dos anys entre nomenament i nomenament, com demostra per exemple el cas de Pere de Muntrós, qui sembla que exercí de clavari durant els biennis 1414-1415, 1418-1419 i 1428-1429.³⁰

Els quatre capítols que s'exposaran seguidament tenen la particularitat que, dels quatre textos consultats, només apareixen al manuscrit 75. El primer fa referència a l'obligació del clavari d'escriure —o fer escriure a una persona de confiança— en un llibre o quadern de paper tots els pagaments que fes i el nom de les persones que els havien rebut. Aquest volum hauria d'estar sempre en poder dels administradors de la Taula de Canvi, i, de ben segur, havia de servir als responsables

29. Les úniques excepcions eren les imposicions del pes i les honors: donada la seva lenta recaptació, els arrendataris podien entregar els diners de la compra fins a quatre mesos tard —vuit si es comptava amb un permís dels consellers. En tots tres textos es preveia la possibilitat que el Consell de Cent concedís més prolongacions del termini de pagament.

30. Boscà, *Memorial històric*, 111.

del banc per controlar que les despeses del municipi no sobrepassessin els límits establerts. Com no podia ser d'altra manera, la vinculació de la institució de la clavaria amb la Taula de Canvi era molt estreta. Tant que en un altre d'aquests capítols s'establí que, sempre que els regidors li ho demanessin, el tresorer barceloní hauria de vendre censals morts fins arribar a una determinada quantitat. Al marge d'aquest capítol s'assenyala que això deixà de fer-se d'aquesta manera arran del redreç de la Taula de Canvi, probablement el de 1468. Relacionat també amb el deute públic de la ciutat, com s'havia acordat a partir del març de 1420, s'imposava al clavari la tasca d'emprar cada any 52.000 sous barcelonesos per redimir títols de deute, quantitat anteriorment destinada a les obres de les muralles de Barcelona. Finalment, es dedicava un capítol a ordenar al tresorer que prengués jurament al porter encarregat d'exigir els deutes de la ciutat.

Finalment, a la *Consueta* i al jurament de 1433 s'inclouen dos capítols omesos als dos manuscrits restants. Un d'ells fa referència a la necessitat que fos el porter de la ciutat el responsable de comunicar a les persones competents que se'ls redimiria un títol de crèdit, de forma que només en absència d'ell es pogués encomanar aquesta tasca a algú altre. L'altre obligava el clavari a procurar afavorir que aquells a qui se'ls volia lluir un censal es decantessin per mantenir-lo a un interès més baix en lloc de comprar-ne un de nou, ja que així el municipi s'estalviaria pagar els diners resultants de la documentació generada per la nova venda.

Tal com els quatre textos aquí breument descrits remarquen, l'actuació del clavari havia de quedar enregistrada d'alguna manera per tal que els racionals, responsables de la revisió i liquidació dels comptes, en fessin posteriorment l'audició corresponent.³¹ Així sorgien els llibres o comptes de clavaria, confeccionats a partir de la comptabilitat del tresorer. Segons ja quedava establert a la *Consueta* i ha estat assenyalat anteriorment, això havia de dur-se a terme amb una periodicitat de sis mesos, mentre que la declaració als consellers era cada quatre.³²

31. Aquest procediment és explicat concisament a Orti Gost, «Les premières sources fiscales de la municipalité de Barcelona (1300-1350)», 96-99. El procés era similar a altres viles, com per exemple Cervera: Pere Verdés Pijuan, «Les sources fiscales et financières des municipalités catalanes aux xive et xve siècles. Le cas de Cervera», en *La fiscalité des villes au Moyen Âge (France méridionale, Catalogne et Castille)*, ed. Denis Menjot i Manuel Sánchez Martínez, vol. 1: *Étude des Sources* (Tolosa: Privat, 1996), 163-165.

32. Font i Rius, «La administración financiera en los municipios medievales catalanes», 223. Al text del manuscrit 75 aquest període és també de sis mesos, però en els restants textos consultats sí que són quatre.

Aquest sistema, però, va començar a ser qüestionat poc després de la creació de la Taula de Canvi de Barcelona, sobre la qual es parlarà més endavant en aquest mateix capítol. L'any 1412 la clavaria tenia un dèficit de 800.000 sous barcelonesos i el deute del municipi havia augmentat fins als 126.000 sous. Tanmateix, els regidors del banc no podien fer front a aquesta situació pel simple motiu que desconeixien l'estat exacte de les finances municipals, cosa que provocava que no més fossin conscients del dèficit existent quan ja no es podia fer res al respecte.³³ Calia, doncs, que la Taula de Canvi fos una institució amb facultat per controlar les finances del clavari, i així s'esdevingué l'any 1412, quan unes noves ordinacions van modificar substancialment la relació entre la clavaria i el banc municipals.³⁴ A partir de llavors, els regidors de la Taula de Canvi s'encarregarien de procurar que les despeses anuals del tresorer en cap cas superessin els 240.000 sous, mentre que el tresorer seria el responsable d'anotar tots els pagaments fets pels taulers en un llibre que després romandria en poder dels administradors. De fet, els taulers fins i tot adquirien la competència de poder reclamar als arrendataris d'imposicions morosos els diners deguts en cas que el clavari no ho fes. Finalment, els regidors i escrivans del banc de la ciutat tindrien l'obligació de portar un o més comptes que permetessin al Consell conèixer en tot moment quin era l'estat de les finances del municipi.

Tot i aquestes necessàries limitacions imposades a partir de 1412, queda clara la importància que revestia el càrrec de clavari. No és casual, per exemple, que fos un dels oficials amb un salari més alt, que des de 1454 i fins com a mínim passada la reforma municipal de 1489 era de 1.500 sous barcelonesos.³⁵ Tampoc sorprèn que en el marc

33. Orti Gost, «Les finances municipals de la Barcelona dels segles xiv i xv: Del censal a la Taula de Canvi», 274.

34. Orti Gost, 276.

35. Batlle i Gallart, *La crisis social y económica de Barcelona a mediados del siglo xv*, 1: 274; Vicens Vives, *Ferran II i la ciutat de Barcelona: 1479-1516*, 2: 68. A la *Consueta* es fixava el salari del clavari en 2.000 sous barcelonesos, però, com ja s'ha dit, abans de 1436 cobrava 2.600 sous anuals, als quals s'afegien un cop acabat el seu regiment 433 sous i 4 diners pels dos mesos que dedicava a revisar els seus comptes amb els racionals, i 275 sous més pel compte que havia de portar per fer els pagaments de les pensions del comtat d'Empúries. Des de 1436 i fins a la rebaixa de 1454, en el context del redreç de l'administració fet per la Busca, el clavari va cobrar 2.000 sous anuals: Valls Taberner, «La Consueta Municipal de Barcelona de 1389», 351; AHCB, 1B.II, Deliberacions, 1, f. 118v-119r, 31-XII-1435. L'any 1460 es va plantejar la possibilitat de rebaixar el salari del clavari un cop més, ja que 550 sous dels 1.500 que rebia eren en concepte dels censals del comtat d'Empúries, ja redimits. Finalment, però, es considerà que els dits diners eren necessaris per a les seves tasques, de manera que la proposta

de les lluites pel poder de la Busca i la Biga el clavari fos, juntament amb els consellers i els administradors de la Taula de Canvi, un dels funcionaris sobre els quals s'exigia una investigació ja en 1451 per veure si «hauran delinquit en lurs officis, a fi que per qui-s pertanyerà sien degudament castigats e punts, e la dita ciutat sia reintegrada».³⁶ També en 1467, ja en plena guerra civil, els comptes dels clavaris van ser curosament examinats per un dels racionals, Joan Fuster, a qui se li feu aquest encàrrec especial, sobre el qual es parlarà més detalladament en la secció dedicada als oïdors de comptes.³⁷

ELS CLAVARIS DE 1458 A 1479

Centrant-nos ara concretament en el període comprès entre els anys 1458 i 1479, observem que els clavaris van ser els onze individus continguts en la taula 4.³⁸ Com s'ha esmentat anteriorment, tots ells van ser escollits pel Trentenari en un dia no fixat del mes de gener dels anys parells, sense que se seguís en aquest sentit cap calendari fixat. En general, els homes elegits eren homes que van participar activament en la vida política municipal durant el regnat de Joan II, fet demostrat per la seva reiterada presència en el Consell de Cent, per exemple.

Així, per exemple, Bartomeu Quintana va formar-ne part durant deu anys, concretament en 1458-1459, 1461-1462, 1467-1468, 1470, 1472-1473 i 1479, i Guillem Miró onze, en 1461-1462, 1465-1466, 1468-1469, 1471-1472, 1474-1475 i 1477. De fet, sembla que els consellers de 1466 tenien molt bona opinió de Miró, tal com deixaren escrit en el seu *Testament*:

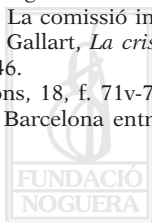
sien recordants del bo e virtuós e complit recapte donat per lo honorable en Guillem Miró, clavari de la dita ciutat, en lo exer-

es desestimà: AHCB, 1B.II, Deliberacions, 13, f. 101r-101v, 8-VIII-1460, f. 104r, 9-VIII-1460, i f. 107r-108r, 13-VIII-1460.

36. Es decidí que els encarregats d'investigar els oficials serien els consellers i una comissió de vint-i-quatre, que no podria estar integrada per ningú que hagués estat conseller, administrador de la Taula de Canvi o clavari: AHCB, 1B.II, Deliberacions, 7, f. 94v-96r, 17-IX-1451. El gener de 1453, un cop recordada aquesta decisió i davant el fet que molta gent malparlava dels regidors, el Consell de Vint-i-quatre va escollir una comissió de sis perquè ho estudiés degudament: AHCB, 1B.II, Deliberacions, 8, f. 46v-47v, 8-I-1453, i f. 51v-52v, 15-I-1453. La comissió inicial de vint-i-quatre, així com el seu escàs èxit, és mencionada a Batlle i Gallart, *La crisis social y económica de Barcelona a mediados del siglo xv*, 1: 230, 245-246.

37. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 18, f. 71v-72r, 26-XI-1467.

38. La llista dels clavaris de Barcelona entre 1331 i 1480 es troba a Boscà, *Memorial històric*, 111-113.

cici de son offici, havent aquell per recomanat en qualsevol coses concernents honor e benefici seu, com certament per los molts beneficis procurats per ell a la dita ciutat aquella li és granment tenguda e obligada.³⁹

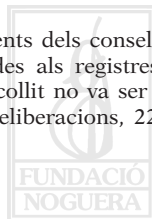
TAULA 4
Clavaris entre 1458 i 1479

<i>Bienni</i>	<i>Clavari</i>
1458-1459	Pere Desplà
1460-1461	Bartomeu Quintana
1462-1463	Jeroni Sala
1464-1465	Joan Benet Sapila
1466-1467	Guillem Miró
1468-1469	Andreu Amat
1470-1471	Marturià Salvador
1472-1473	Miquel Piquer
1474-1475	Rafel Anglès
1476-1477	Dalmau de Navell
1478-1479	Nicolau Viastrosa

Possiblement això jugà un paper clau en l'èxit de la carrera política de Miró, que anys més tard fou escollit administrador de la Taula de Canvi. D'altres claravis, en canvi, participaren en el govern municipal de manera molt més discreta, com ara Rafel Anglès, que només fou jurat en 1472-1473 i 1475-1476. Sigui com sigui, tots ells foren elegits com a representants de l'estament dels mercaders excepte el mencionat Rafel Anglès i Dalmau de Navell, que apareixen sempre en les llistes corresponents als ciutadans honorats.⁴⁰ A banda de participar en l'assemblea municipal, van ser uns quants els claravis que també van tenir altres càrrecs durant aquells anys. Aquest és el cas de l'esmentat

39. AHCB, 1C.XVII, Testaments dels consellers, 4, 1463, f. 20r.

40. En les eleccions recollides als registres de *Deliberacions* no s'esmenta per què en 1474 i en 1476 el claravi escollit no va ser un mercader, com era habitual, sinó un ciutadà honorat: AHCB, 1B.II, *Deliberacions*, 22, f. 29r-29v, 18-I-1474; AHCB, 1B.II, *Deliberacions*, 23, f. 14r, 24-I-1476.

Bartomeu Quintana, que el desembre de 1467 va ser nomenat mostassaf, el dia de Sant Andreu de 1470 va ser escollit com a conseller i menys d'un any després passava a ser un dels administradors de l'hospital de la Santa Creu.⁴¹ Vora una dècada més tard, el gener de 1479, va ser designat regidor de la Taula de Canvi, càrrec que sembla marcar el final d'una trajectòria certament brillant.⁴² El també esmentat Guillem Miró semblantment dedicà una bona part de la seva vida a l'exercici de càrrecs públics. Després d'haver tancat la seva administració com a clavari el gener de 1468, va ser escollit cònsol de la mar l'abril de 1470 i administrador de la Taula de Canvi el gener de 1473.⁴³ Encara hi ha notícies d'altres clavaris que, abans d'exercir aquest càrrec, van tenir-ne d'altres durant els anys compresos entre 1458 i 1479. Marturià Salvador, per exemple, va ser palloler del pallol de la ciutat des de finals de novembre de 1462, i jutge d'apel·lacions des de l'abril de 1467.⁴⁴ D'altra banda, Dalmau de Navell, tresorer durant el bienni 1476-1477, havia estat prèviament nomenat obrer i sobreposat del sacramental l'any 1469.⁴⁵ Tot plegat fa pensar que el càrrec de clavari formava part del *cursus honorum* cívic al qual podien accedir els mercaders barcelonins i que probablement es tractava d'un esglaó intermedi. Ara bé, caldrà estudiar aquesta qüestió amb més deteniment, així com fer un estudi de caràcter prosopogràfic dels homes que van exercir de tresorers entre 1458 i 1479, per tal de poder afirmar gaire més al respecte.

Dit això, de què es van encarregar tots ells mentre van estar al capdavant de la clavaria municipal? Principalment, de procurar ingressar tot el que la ciutat havia de percebre, ja fos mitjançant impostos o per via de vendes de censals, de les quals ells eren els únics responsables. En paraules de l'escrivà del Consell, el clavari «no solament tracte o manege lo cors de la ciutat, mas la ànima e tot lo bé de aquella»,⁴⁶ fet que sembla evidenciar que la importància del càrrec era ben coneguda per la resta dels oficials municipals. Tot i això, la condició de clavari no implicava automàticament una potestat absoluta en l'àmbit financer. Per exemple, a l'hora de vendre títols de deute, era el Consell de Cent

41. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 18, f. 80v-82r, 13-XII-1467; AHCB, 1B.II, Deliberacions, 20, f. 1r-4r, 30-XI-1470, i f. 160v-161r, 26-X-1471.

42. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 24, f. 132r-132v, 12-I-1479.

43. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 19, f. 35v-37v, 25-IV-1470, i AHCB, 1B.II, Deliberacions, 21, f. 167r-167v, 26-I-1473.

44. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 15, f. 66r, 28-XI-1462, i AHCB, 1B.II, Deliberacions, 18, f. 7v-8v, 25-IV-1467.

45. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 19, f. 1r-3r, 30-XI-1469.

46. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 24, f. 19v-20v, 9-I-1478.

el que havia d'atorgar-li la categoria de síndic necessària per fer-ho, cosa que acostumava a passar poc després de l'inici del regiment de cada tresorer.⁴⁷ Com que en el moment en què el clavari venia un censal el que estava fent era endeutar-se en nom de tots els habitants de la ciutat de Barcelona, la cerimònia mitjançant la qual se'l dotava de la capacitat de dur-ho a terme era necessàriament pública i, per tant, anunciada com a tal:

Tothom qui vulle veure fermar lo sindicat a l'honorable clavari de la ciutat de Barchelona per vendre censals, sia de matí a la plaça del palau major del rey de la dita ciutat, hon, Déu volent, lo dit sindicat se fermarà a les graus del dit palau.⁴⁸

La ubicació on es duria a terme l'acte, les escales situades a l'accés del palau reial, era en si mateixa representativa de la seva rellevància i significació, no només per al govern municipal, sinó per al conjunt de barcelonins.

Tenint en compte que el clavari era el responsable de procurar per la salut de les finances de la ciutat, no sorprèn que de tant en tant s'hagués d'adreçar al Consell per tal de reclamar millores en el sistema de la recaptació dels impostos, per exemple. Una d'aquestes ocasions va ser en 1463, quan Jeroni Sala va presentar una queixa al consistori per informar dels freqüents fraus que es cometien amb les imposicions i els drets de la ciutat a la zona de la marina. Per evitar el contraban en una àrea de difícil vigilància com era la costa barcelonina, el Trentenari va aprovar el mes d'agost l'elecció d'un guarda encarregat de custodiar la zona.⁴⁹ Semblantment, en 1470, després que Marturià Salvador, aleshores clavari, expliqués als jurats del Consell que els ingressos provinents del dret del cabeçatge havien disminuït dramàticament degut a la decisió del mostassaf de reduir els preus de venda de les truges i els porcs, l'assemblea acabà determinant suspendre totes les ordinacions i bans d'aquest oficial.⁵⁰ Tampoc era estrany que l'opinió del clavari fos reclamada en assumptes que, malgrat no

47. Així, per exemple, a Andreu Amat, escollit clavari el 27 de gener de 1468, se li va concedir el poder de vendre censals el 18 de febrer següent: AHCB, 1B.II, Deliberacions, 18, f. 99v, 18-II-1468.

48. AHCB, 1B.IV, Ordinacions, 8, f. 186v, [VIII-1462]. La cerimònia es dugué a terme poc després que la ciutat decidís fer una substancial emissió de censals per recuperar part dels diners destinats a la campanya de la Bandera de Barcelona, que havien estat bestrets per la Taula de Canvi.

49. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 16, f. 8v, 6-VIII-1463.

50. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 19, f. 83v-84v, 5-XI-1470.

dependre directament d'ell, sí que tenien relació amb l'exercici del seu càrrec, com era el manteniment del personal que treballava a la Casa del Pes de la farina. L'edifici era un dels llocs on es recaptava l'impost que gravava el consum de cereal, un dels més rendibles dels que cobrava el municipi, de forma que no és sorprenent que el clavari estigués ben assabentat del seu funcionament.⁵¹ Així, en 1466, un cop escoltats els parers tant del tresorer com de l'administrador de les places, el Trentenari va decidir mantenir els treballadors de la institució de la manera en què estaven en aquell moment.⁵²

La situació extraordinària en què es trobava immersa la ciutat durant els anys del regnat de Joan II va propiciar que els clavaris haguessin d'encarregar-se de més tasques de les habituals. Per aquest motiu, quan el maig de 1465 el Consell va aprovar la imposició de nous drets destinats a l'anomenada subvenció dels cavalls,⁵³ cosa que repercutia directament en la quantitat de feina del tresorer, l'assemblea va modificar el seu salari i el d'alguns altres càrrecs. Així, segons quedà establert, el clavari rebria cada any 500 sous barcelonesos de més fins que els nous impostos desapareguessin.⁵⁴ Vora cinc anys després, l'abril de 1470, el Consell determinà que Francesc Desplà fes de missatger o porter del clavari, de manera que així pogués alleujar-lo una mica de la feina que li suposava la gestió dels impostos creats per a la ja mencionada subvenció.⁵⁵

51. La Casa del Pes de la farina va ser creada el darrer quart del segle XIV, arran d'un privilegi atorgat per Pere el Cerimoniós. Allà s'hi pesava el gra que es duia a moldre als molins i la farina que en tornava, amb l'objectiu de comprovar que el moliner no havia comès cap frau. Ara bé, tal com menciona Orti, és molt possible que el veritable propòsit que hi havia rere la Casa del Pes fos «controlar el procés sobre el qual es recaptava una de les impositcions més lucratives, ja que la creació de la Casa suposava traslladar unes funcions que fins aleshores realitzava el batlle reial dels molins a un oficial municipal»: Orti Gost, *Renda i fiscalitat en una ciutat medieval: Barcelona, segles XII-XIV*, 143, 317-318, 558-559.

52. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 17, f. 151r-151v, 26-XI-1466.

53. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 17, f. 15v-16r, 16-V-1465. Vegeu Miquel Milian, «La guerra civil catalana i la crisi financera de Barcelona durant el regnat de Joan II (1458-1479)», 269-275.

54. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 17, f. 20v, 31-V-1465. Malgrat el que s'acordà aquell dia, ni als registres de *Deliberacions* posteriors ni en cap dels pagaments consignats als llibres de clavaria es menciona o es reflecteix aquesta decisió.

55. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 19, f. 34r-34v, 17-IV-1470; AHCB, 1B.VIII, Lletres patents, 8, f. 85r-86r, 17-IV-1470. El salari que rebria el porter per dur a terme aquesta tasca, que seria de 600 sous anuals, es pagaria amb els diners provinents de la mateixa subvenció.

A totes aquestes responsabilitats se'n sumà encara una altra en 1471. El febrer d'aquell any el Consell va decidir eliminar el càrrec de receptor dels emoluments de la Batllia General, que costava a la hisenda barcelonina 1.500 sous anuals en concepte de retribucions i comportava molt pocs beneficis, degut als elevats deutes que la dita institució tenia amb la ciutat, superiors als 160.000 sous. Així doncs, es va acordar que les funcions d'aquest receptor serien adjudicades al clavari, el salari del qual, tanmateix, romandria inalterat.⁵⁶ No va ser fins el novembre de 1472, un cop acabada la guerra contra Joan II, que es proposà que de nou la rectoria de la Batllia General funcionés a banda de la clavaria, si bé el seu encarregat hauria de rebre un sou de només 500 sous, substancialment inferior a l'existent fins principis de 1471.⁵⁷

Finalment, encara que caigui ja fora del regnat de Joan II, no podem acabar sense assenyalar que al final del segle xv Ferran II va introduir un canvi en el procés d'elecció del clavari: la insaculació.⁵⁸ El privilegi concedit pel monarca l'any 1498 establí que el nom del tresorer entrant seria extret d'una bossa especial de *clavaris*. A més a més, es fixà que aquest procediment s'efectuaria en un dia concret, el de Sant Antoni, el mateix en què s'escollien els administradors de la Taula de Canvi. La resta de característiques del càrrec, però, van romandre inalterades.

Aquest canvi promogut pel Catòlic no comportà que durant la centúria següent el clavari deixés de ser una figura recurrentment qüestionada. Les acusacions de negligència, sovint compartides amb el racional, eren habituals. Així, segons Dantí, «la mala gestió del clavari i del racional es posava de manifest en el poc rigor de les anotacions, eren pagades algunes pensions de censal i salaris per duplicat, no es coneixien els balanços, no es tancaven els comptes i, per tant, no n'era possible la comprovació».⁵⁹ Dantí, doncs, qüestiona l'optimisme de Vicens respecte al redreç de Barcelona que s'hauria iniciat durant

56. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 20, f. 58v-61r, 21-II-1471. De fet, s'establí que el clavari rebria el sou del receptor, però que li seria descomptada la dita quantitat del seu propi salari, de forma que, a la pràctica, cobraria el mateix que abans: «e que lo dit clavari que ara és e en lo sdevenidor serà de la dita ciutat haje lo salari acustumat de la dita rectoria, e que de aquell salari que lo dit clavari acostume haver de les peccúnias de la ciutat li sie levada tanta quantitat quanta haurà del salari de la dita rectoria».

57. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 21, f. 100v-101v, 2-XI-1472.

58. Vicens Vives, *Ferran II i la ciutat de Barcelona: 1479-1516*, 2: 294.

59. Jaume Dantí Riu, «La hisenda municipal de la ciutat de Barcelona al segle xvi: el miratge del redreç», *Pedralbes: Revista d'Història Moderna* 13 (1993): 511.

els últims anys del segle xv i s'alinea en canvi amb Pierre Vilar quan atribueix a «una certa connivència de la classe dirigent i la inèrcia d'una estructura perfilada ja en el segle xv», de la qual el clavari en seria una peça clau, la incapacitat manifesta de la Ciutat Comtal per sanejar les seves finances al llarg del 1600.⁶⁰

Els racionals

En parlar del clavari i de la seva estreta connexió amb la Taula de Canvi ja s'ha apuntat que aquest oficial no era l'únic de qui depenia el bon funcionament de la hisenda barcelonina, sinó que, de fet, la seva estructura es completava amb els racionals. Aquests oficials també tenien un paper transcendental en la gestió de les finances de la ciutat, ja que eren els interventors de l'activitat del tresorer, de qui havien d'examinar i liquidar els comptes regularment, i també els de les altres administracions municipals.⁶¹ Per aquesta raó, no es pot entendre l'administració financera de la Barcelona dels segles xiv i xv sense els racionals. Tot seguit es comentaran els atributs principals del càrrec, així com el seu estat particular entre els anys 1458 i 1479.

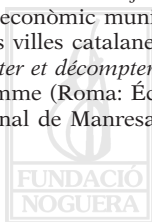
LES CARACTERÍSTIQUES DE L'OFICINA DEL RACIONAL

El racional barceloní era un oficial força original en el marc dels municipis catalans, perquè unia en tan sols una figura el que tradicionalment eren dos oficis diferents: el del racional pròpiament dit, en essència un supervisor de les finances, i el dels oïdors de comptes, amb una funció fiscalitzadora.⁶² De fet, si bé el racional es documenta en l'àmbit reial des del final del segle xiii, en el municipal no ho és fins la centúria següent, quan la complexitat creixent de les finances urbanes

60. Dantí Riu, 512.

61. Font i Rius, «La administración financiera en los municipios medievales catalanes», 225.

62. Jordi Morelló Baget, «La intervención de las cuentas municipales: la actuación de los oïdors en Reus y Valls (siglos xiv-xv)», en *La fiscalité des villes au Moyen Âge (Occident méditerranéen) 4. La gestion de l'impôt*, ed. Denis Menjot i Manuel Sánchez Martínez (Tolosa: Privat, 2004), 259. Per a un major aprofundiment sobre aquesta figura i el paper que jugava en l'entramat econòmic municipal, vegeu Pere Verdés Pijuan, «Le contrôle de la gestion financière des villes catalanes au bas moyen âge: la comptabilité du racional», en *Le pouvoir de compter et décompter. Formes et logiques des comptabilités entre xii et xvi siècle*, ed. Armand Jamme (Roma: École française de Rome) (en premsa); Verdés Pijuan, «Los libros del racional de Manresa (1408-1412): la clave de un sistema financiero municipal».

provocà que en algunes viles les funcions més limitades dels oïdors ja no resultessin suficients.⁶³ En paraules de Font i Rius:

Esta sustitución en la función inspectora de la hacienda municipal, de los Oidores o comisión colegiada por un oficial o funcionario más técnico podía reflejar la necesidad sentida evidentemente en las grandes ciudades, como eran Barcelona y Valencia, de institucionalizar aquella función, dándole una mayor independencia y eficacia en su cometido, atendido el volumen realmente extraordinario de sus operaciones en comparación con ciudades o villas de importancia secundaria.⁶⁴

És en aquest marc que el novembre de 1325 es constata per primera vegada el nomenament de dos racionals per part del Consell de Barcelona,⁶⁵ una pràctica que després seguiren altres ciutats del Principat, com ara Manresa, Lleida, Cervera i Tarragona. La majoria de localitats, però, van mantenir el sistema dels oïdors, força més simple.⁶⁶ Probablement el fet que a la Ciutat Comtal el càrrec de racional fos bicèfal ja des dels seus inicis i fins a l'últim quart del segle xv fou una conseqüència directa de l'aglutinament de funcions que singularitzava aquest oficial a la capital.⁶⁷

A diferència del clavari, doncs, els racionals van ser dos durant pràcticament durant tot el segle xv. Sembla que al voltant de l'any 1400 es fixà que els càrrecs, habitualment en mans de dos mercaders i de caràcter bianual com el del tresorer, serien exercits per un racional «veterà» i un «aprenent».⁶⁸ A la pràctica, això implicava que cada any

63. Morelló Baget, «La intervención de las cuentas municipales: la actuación de los oïdors en Reus y Valls (siglos xiv-xv)», 259. Tot i això, Morelló assenyala que ambdós càrrecs no tenien per què ser excoents, tot citant Turull Rubinat, *La configuració jurídica del municipi baix-medieval: règim municipal i fiscalitat a Cervera entre 1182-1430*, 433-434.

64. Font i Rius, «La administración financiera en los municipios medievales catalanes», 228-229.

65. Batlle i Gallart *et al.*, *El «Llibre del Consell» de la ciutat de Barcelona. Segle xiv: les eleccions municipals*, 421-422.

66. Morelló Baget, «La intervención de las cuentas municipales: la actuación de los oïdors en Reus y Valls (siglos xiv-xv)», 260-261. El mateix Morelló comenta que, aparentment, al Camp de Tarragona únicament Reus tingué racional, si bé només durant un any (1474). Pel que fa a Girona, aquest càrrec probablement no va aparèixer fins al segle xvi: Reixach Sala, «Municipi, finances i elits locals en una ciutat catalana baixmedieval: Girona (1345-1445)», 482, n. 1439.

67. Tot i que el normal era que fossin dos, en 1332 es van nomenar tres racionals i en 1338 un racional i un escrivà: Batlle i Gallart *et al.*, *El «Llibre del Consell» de la ciutat de Barcelona. Segle xiv: les eleccions municipals*, 441, 450.

68. Aquest sistema sembla observar-se ja durant el període 1398-1401, com a mínim, i de nou a partir de 1405 i fins la dècada de 1470: Schwartz i Luna i Carreras i Candi, *Manual de novells ardots*, 1892, 1: 68, 74, 81, 86, 135.

s'escollia únicament un racional, que treballava primer amb el seu antecessor i, acabada la primera anualitat, passava a fer-ho amb el seu successor. Des de l'any 1399, aquest nomenament es duïa a terme sempre en el marc de la reunió del Consell de Cent celebrada el 13 de desembre, dia de Santa Llúcia.⁶⁹ Per tant, l'elecció es feia en la primera sessió de l'assemblea general un cop iniciada la nova conselleria, un moment de ben segur dotat de fort simbolisme. Tal com s'explica en l'acta de la designació com a racional de Guillem Grau, feta el desembre de 1477, en primer lloc s'escollia a sort una dotzena electora d'entre els jurats del Consell de Cent, de manera que en formessin part tres membres de cada estament. Seguidament, els dotze homes es dirigien a una sala a part, l'anomenada «casa de l'archiu» on es guardaven els llibres de la Taula de Canvi, i votaven d'entre els noms inclosos en un memorial previ qui volien que fos el proper racional de la ciutat.⁷⁰ La importància de l'estança on es trobaven els volums del banc de la ciutat com a testimoni d'alguns dels nomenaments públics de Barcelona queda clara en la designació que l'escrivà dels registres de *Deliberacions* en feia alguns anys: «la casa de les eleccions».⁷¹

Però quines eren ben bé les tasques assignades als racionals? Com s'ha indicat, la més important era la supervisió dels comptes municipals per tal de conèixer-ne la situació i poder actuar al respecte, i arribaven a tenir potestat d'oposar-se a aquelles despeses que consideressin excessives o difícils de justificar.⁷² Les conclusions resultants del seu examen eren anunciades als consellers mitjançant un albarà testimonial, que incloïa un sumari d'ingressos i despeses, i havia d'estar segellat amb el timbre dels racionals.⁷³

D'igual manera que en el cas del clavari, un dels documents que millor il·lustra quines eren les tasques dels racionals és l'acta del jurament. Al contrari que en el cas del tresorer, la seva variabilitat al llarg del segle xv fou gairebé inexistent, de manera que si ens fixem en els textos inclosos a la *Consueta*, al jurament de 1433 i al manuscrit 47 de l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona, constatarem que són

69. Schwartz i Luna i Carreras Candi, 1: 84. Els racionals de 1398 i 1399 s'havien escollit el 22 i el 18 de desembre dels anys precedents, respectivament: Schwartz i Luna i Carreras i Candi, 1: 68, 74.

70. AHCB, 1B.II, *Deliberacions*, 24, f. 11v-15v, 13-XII-1477.

71. Vegeu, per exemple, AHCB, 1B.II, *Deliberacions*, 13, f. 12r-13v, 13-XII-1459.

72. Font i Rius, «La administración financiera en los municipios medievales catalanes», 225.

73. Font i Rius, 228. L'autor cita Roustit, «La consolidation de la dette publique à Barcelone au milieu du xive siècle», 58-62.

pràcticament idèntics.⁷⁴ Segons es conté a l'homenatge que cada any prestaven els racionals, juntament amb el seu escrivà, s'havien d'ocupar d'«oir, examinar e finir» els comptes de la ciutat.⁷⁵ El fet que es tractés d'un càrrec col·legiat facilitava la mobilitat dels que l'ocupaven, de forma que, donat el supòsit que un d'ells hagués de deixar temporalment la ciutat per assumptes personals, hi estaria autoritzat sempre que comptés amb una llicència atorgada pels consellers. A més a més, en una anotació posterior a la redacció original de la *Consueta* es diu que el dia 2 de març de 1406 l'executiu, un cop escoltats els arguments dels racionals, que tenien problemes amb el seu escrivà perquè afirmava que no formava part de les seves atribucions redactar la conclusió dels comptes, va donar la raó a aquells i va manar deixar-ne constància en el dit document.⁷⁶ Finalment, en el jurament comprès en el manuscrit 47 s'inclou una referència als comptes de l'escrivà de les obres que no apareix als altres dos.

Però el paper dels racionals no es limitava únicament a l'audició de comptes, sinó que de fet consistia més aviat a controlar tot allò relacionat amb les finances municipals. És aquesta funció més genèrica la que sovint els veiem exercir en el Consell de la ciutat, com quan el novembre de 1466 el Trentenari aprovà la petició presentada en un memorial dels racionals que el rebedor del forment que s'entrava a Barcelona per vendre'l fos també l'encarregat del que s'hi introduïa per a consum propi, de manera que hi hagués únicament un rebedor i un llibreter encarregat de fer les anotacions corresponents.⁷⁷ El gener de 1467 trobem un exemple semblant, quan el consistori, un cop va haver escoltat un nou memorial redactat pels racionals, acordà alguns canvis en la gestió de les obres que eren competència del drassaner.⁷⁸ En general, les responsabilitats dels racionals envers les finances del municipi facilitaven que el govern tingués sempre bona cura de parar

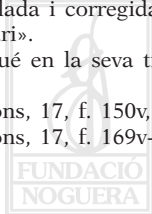
74. Valls Taberner, «La Consueta Municipal de Barcelona de 1389», 347-348; AHCB, 1B.II, Deliberacions, 1, f. 48v-49r, 16-XII-1433 (vegeu-ne la transcripció a Apèndix 1. Annex documental, 9); Bajet Royo, *El jurament i el seu significat jurídic al Principat segons el dret general de Catalunya (segles XIII-XVIII). Edició de la «Forma i pràctica de celebrar els juraments i les eleccions a la ciutat de Barcelona en el segle XV»*, 142-143.

75. És significatiu el fet que en consultar el manuscrit de la *Consueta* s'observa que el text original deia que això havien de fer-ho «almenys III dies la setmana», observació que posteriorment fou ratllada i corregida per «continuaran les examinacions dels comptes tant com serà necessari».

76. Valls Taberner no incloué en la seva transcripció aquesta anotació, que es troba al f. 13v de la *Consueta*.

77. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 17, f. 150v, 25-XI-1466.

78. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 17, f. 169v-170v, 14-I-1467.

esment al seu criteri en totes aquelles qüestions relacionades amb la gestió tant dels ingressos com de les despeses de la ciutat.

Durant bona part del segle xv, a l'oficina del racional hi treballaren quatre persones de manera contínua: els dos racionals, el seu escrivà i un servidor encarregat de convocar tothom que havia de retre comptes amb el municipi. Esporàdicament se'ls afegia un segon servidor, compartit amb el clavari i la Taula de Canvi. El salari que rebien tots ells era, evidentment, divers. En 1408 cada auditor cobrava 600 sous barcelonesos anuals —la mateixa quantitat que apareix anotada a la *Consueta*—, si bé l'any 1429 aquesta quantitat havia augmentat fins als 1.000 sous, i no es té notícia que fos modificada en cap altre moment del segle xv.⁷⁹ És possible que l'increment a 1.000 sous estigui relacionat amb la queixa presentada pel racional Jaume Palou el novembre de 1423, en la qual es lamentava dient que «per lo dit servey ell exposant no pot entendre en altres affers ne adquerir sino lo dit salari, del aqual atesa la poca quantitat de aquell no pos sustentat en alguna manera la sua vida, ans li cove viura pobrament e miserable».⁸⁰ Curiosament, el salari de l'escrivà seguí el procés invers. Des de principis de segle i fins com a mínim la dècada de 1440 cobrava 1.500 sous.⁸¹ Durant els anys corresponents al regnat de Joan II el sou fou més baix, de 1.200 sous, si bé seguia sent més elevat que no pas el dels racionals.⁸² A finals de la dècada de 1480 disminuí de nou, aquesta vegada a 1.000 sous, i s'equiparà així al dels auditors.⁸³ Com és d'esperar, els dos servidors que col·laboraven amb l'oficina del racional rebien del municipi un salari inferior. Concretament, el que en principi hi treballava de manera exclusiva cobrava, com a mínim des de 1428 i fins la dècada de 1490, 440 sous anuals.⁸⁴ Pel que fa al salari del servidor compartit amb el clavari i la Taula de Canvi, es fixà abans de 1429 en 720 sous, als

79. AHCB, 1B.XI, Clavaria, 32, f. 152r, 9-VII-1408; Valls Taberner, «La Consueta Municipal de Barcelona de 1389», 346.

80. Baldrich Fortuny, «El gobierno de la ciudad de Barcelona en la época de Alfonso V el Magnánimo (Desde el año 1416 hasta el año 1432)», 125.

81. AHCB, 1B.XI, Clavaria, 32, f. 151r, 3-VII-1408; AHCB, 1B.XI, Clavaria, 55, f. 88r, 30-III-1440.

82. AHCB, 1B.XI, Clavaria, 72, f. 83r, 16-VIII-1459; AHCB, 1B.XI, Clavaria, 95, f. 130v, 25-VII-1478.

83. Laura Miquel Milian, «Controlar los salarios públicos en tiempos de crisis: las retribuciones municipales en la Barcelona del siglo xv», en *Trabajar en la ciudad medieval europea*, ed. Jesús Ángel Solórzano Telechea i Arnaldo Sousa Melo (Logronyo: Instituto de Estudios Riojanos, 2018), 206.

84. AHCB, 1B.XI, Clavaria, 44, f. 75r, 11-XII-1428; Miquel Milian, 206.

quals s'afegien 100 sous un cop l'any en concepte de vestidures.⁸⁵ Es mantingué inalterat fins l'any 1489, en què es reduí a 700 sous.⁸⁶ Durant el regnat de Joan II, sembla que només una vegada es va acordar modificar alguns d'aquests sous, concretament el dels racionals i el de l'escrivà. Va ser el maig de 1465, el mateix moment ja anteriorment mencionat en què s'augmentà el salari del clavari, quan es decidí que tant els racionals com l'escrivà cobrarien 400 sous més cada any en virtut de les seves noves obligacions derivades dels impostos recentment aprovats.⁸⁷ L'augment cessaria quan ho fessin les taxes corresponents.

Per tal de dur a bon terme els seus càrrecs, els racionals mantien uns registres propis, que derivaren en la necessitat d'administrar un autèntic arxiu financer denominat la Casa del Racional.⁸⁸ Gràcies a tota la informació que tenia a la seva disposició, l'escrivà dels racionals esdevingué la persona idònia per a responsabilitzar-se de la redacció del *Manual de novells ardots* o *Dietari de l'antic Consell barceloní*. En aquells volums s'enregistraven per a la posteritat diversos esdeveniments de rellevància per a la ciutat, particularment, però no sempre, aquells que havien suposat alguna despesa.⁸⁹

D'aquesta manera, més enllà de les seves tasques relacionades amb la hisenda, o, més ben dit, precisament degut a aquestes tasques, el racional acabà sent el responsable de la memòria de la ciutat. Trobem diversos exemples d'aquest fet, si bé aquí se n'esmentaran només un parell. El primer és de gener de 1436, quan s'organitzava el funeral d'Elionor d'Alburquerque, vídua de Ferran I i mare d'Alfons el Magnànim i de Joan II, que havia mort a Medina del Campo. Davant del dubte de quins oficials havien de vestir gramalles i caperons de drap de bruneta, es veié que tradicionalment eren els consellers, els

85. AHCB, 1B.XI, Clavaria, 44, f. 78r, 30-III-1429.

86. Vicens Vives, *Ferran II i la ciutat de Barcelona: 1479-1516*, 2: 69-70.

87. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 17, f. 20v, 31-V-1465. Igual que en el cas ja mencionat del clavari, tampoc en el dels racionals ni en el del seu escrivà consta als llibres de clavaria que cobressin en cap moment aquest augment de salari. Tanmateix, a les ordinacions sobre els racionals fetes el maig de 1466, que seran referides tot seguit, s'esmenta que els racionals cobraven «lo salari antich» i «les XX lliures que los són stades afegides». Tenint en compte que a l'acord del Consell es mencionà que d'aquests 400 sous, 200 provindrien del dret de la bolla assignat a la ciutat per la Diputació i els restants 200 dels béns de la ciutat, és possible que la dita quantitat no es consignés al compte ordinari del clavari: AHCB, 1B.IV, Ordinacions, 9, f. 72v-74r, 20-V-1466.

88. Verdés Pijuan, «Le contrôle de la gestion financière des villes catalanes au bas moyen âge: la comptabilité du *racional*».

89. Com s'ha esmentat anteriorment, els quaranta-nou volums dels dietaris del Consell cobreixen el període entre 1390 i 1839 i van ser editats en vint-i-tres toms entre 1892 i 1975.

cònsols, els obrers, el clavari, l'escrivà del Consell i el dels racionals, i els verguers, «als quals clavari e scrivans pertanyie per dret de lurs officis, segons fou trobat en lo arxiu o Casa del Racional».⁹⁰ El segon exemple és de novembre de 1458, quan al Consell municipal es discutia quin tipus de celebracions s'havien d'organitzar a la ciutat per commemorar la propera entrada del flamant rei Joan II.⁹¹ La situació, per tant, recordava força la de 1436: davant una situació recurrent però no habitual, els membres del govern ciutadà dubtaven de quina havia de ser la línia d'actuació. Per tal de dirimir-ho, Joan Oliver, notari de la Casa del Racional, es va adreçar als jurats per llegir-los què s'havia preparat en les entrades dels monarques precedents. Un cop fet això, l'assemblea va estar d'acord a celebrar uns actes que seguissin el model de l'entrada l'any 1412 de Ferran d'Antequera, pare del nou sobirà.⁹²

A banda de les funcions vinculades a les finances municipals i a la memòria urbana, l'espai on treballaven aquests oficials, l'anomenada casa del racional, servia també per a altres propòsits. En parlar dels consellers ja s'ha esmentat que la dotzena encarregada d'elegir-los es traslladava a la dita sala per tal de dur a terme la seva comesa:

E après, publicats los dits XII elegidors en lo dit concell e fet per ells lo sagrament acostumat, se'n devallaren en la casa del racional, e asseguts entorn lo taulell qui és aquí fou lest als dits elegidors per en Bernat Soler, scrivà de registre de l'honorable Concell de la dita ciutat, lo jurament lo qual havien fet demunt en la casa de cent jurats.⁹³

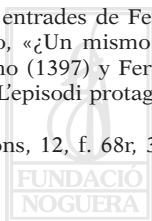
La casa o sala del racional, per tant, estava situada a la planta baixa i esdevenia cada 30 de novembre l'escenari on tenia lloc un dels esdeveniments més importants per a la vida del municipi barceloní. Però aquell espai reservat en principi als auditors no s'emprava en l'elecció dels consellers únicament. N'és un exemple el fet que cada 13 de desembre, significativament el mateix dia en què es nomenava el nou racional de la ciutat, una comissió electora —diferent a l'encarregada

90. Duran i Sanpere i Sanabre, *Llibre de les solemnitats de Barcelona*, 1: 65-66.

91. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 12, f. 56v, 3-XI-1458. Sobre l'entrada de Joan II, vegeu Raufast Chico, «¿Negociar la entrada del rey? La entrada real de Juan II en Barcelona (1458)».

92. La comparació entre les entrades de Ferran I i de Martí l'Humà és l'objecte de l'estudi de Miguel Raufast Chico, «¿Un mismo ceremonial para dos dinastías? Las entradas reales de Martín el Humano (1397) y Fernando I (1412) en Barcelona», *En la España Medieval* 30 (2007): 91-130. L'episodi protagonitzat per Joan Oliver és mencionat a Raufast Chico, 97-98.

93. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 12, f. 68r, 30-XI-1458.

de l'elecció del racional— s'hi traslladava per tal de deliberar qui seria en els propers mostassaf i administrador de les places de Barcelona.⁹⁴ Sembla que la casa del racional, igual que la de l'arxiu dels llibres de la Taula de Canvi, també hauria pogut guanyar-se l'apel·latiu de *casa de les eleccions*.

ELS RACIONALS DE 1458 A 1479

Al contrari del que hem vist amb el clavari, un cas en què les referències al regnat de Joan II eren més anecdòtiques, la caracterització del racional s'enriqueix molt amb l'estudi detallat de la documentació corresponent al període 1458-1479, en gran mesura gràcies a les ordinations que es van aprovar per reformar el càrrec. Abans d'entrar a analitzar-les, però, repassem qui foren els homes que exerciren d'auditors municipals al llarg d'aquells anys. En primer lloc, convé recordar que l'oficina del racional no només la conformaven els mateixos racionals, sinó que hi havia més personal que hi treballava. Així doncs, entre 1458 i 1479 a l'oficina s'hi trobaven els dos racionals, sempre mercaders, els noms dels quals apareixen detallats a la taula 5; l'escrivà, que durant tots aquells anys fou el notari Joan Maians, i un servidor, el també notari Jaume Martí, encarregat de convocar els que havien de retre-hi comptes. A aquests s'hi sumava un segon servidor compartit amb el clavari i la Taula de Canvi, fins l'any 1476 el mercader Guillem Ramon de Santamaria i a partir de llavors Ramon Valla, que s'ocupava dels deutors amb aquestes institucions. Tot i que els altres membres de l'oficina del racional exercien el seu càrrec de manera vitalícia o fins que hi hagués algun motiu —ja fos de salut o polític— que ho desaconsellés, com s'ha esmentat anteriorment, els racionals mateixos només ostentaven aquest títol de manera bianual. Ara bé, recordem que mai coincidien els mateixos auditors durant els dos anys de regiment, sinó que cada racional exercia sempre amb dos col·legues diferents.

94. Vegeu, per exemple, AHCB, 1B.II, Deliberacions, 17, f. 62v-64v, 13-XII-1465.

TAULA 5
Racionals entre 1458 i 1479

	<i>Racional sortint</i>	<i>Racional entrant</i>
1458	Miquel Ferran	Benet Samer
1459	Benet Samer	Francesc Salvador
1460	Francesc Salvador	Mateu Savall
1461	Mateu Savall	Joan Fuster
1462	Benet Samer ⁹⁵	Gabriel Mora
1463	Gabriel Mora	Nicolau Gual
1464	Nicolau Gual	Macià Just
1465	Macià Just	Joan Bruc
1466	Joan Bruc	Joan Fuster
1467	Joan Fuster	Galceran Cortès
1468	Galceran Cortès	Francesc Cardona
1469	Francesc Cardona	Joan Aguilar
1470	Joan Aguilar	Joan Alba
1471 ⁹⁶	Joan Alba	Francesc Ferrer
1472 ⁹⁷	Francesc Ferrer	Guillem Grau
1473	Francesc Ferrer	Guillem Grau
1474	Francesc Ferrer	Mateu Gual
1475	Francesc Ferrer	Mateu Gual
1476	Francesc Ferrer	Joan Alba
1477	Francesc Ferrer	Joan Alba
1478	Francesc Ferrer	Guillem Grau
1479	Francesc Ferrer	Guillem Grau

95. El setembre de 1461 Joan Fuster, veient que «per negocis seus propis ocupat no pot al present fer continua residència en les hores acostumades en la present Casa del Racional», fou substituït per Francesc Salvador, que ja coneixia l'ofici. Per aquesta raó, el desembre de 1461 s'escolliren dos racionals, Samer i Mora, i no un: Schwartz i Luna i Carreras i Candi, *Manual de novells ardots*, 1893, 2: 391.

96. Els racionals de 1471 no van ser escollits el desembre de l'any anterior, com era habitual, sinó que es va acordar que Francesc Ferrer, conseller, seria el substituït de Joan Aguilar a finals de novembre: AHCB, 1B.II, Deliberacions, 19, f. 91v-94r, 26-XI-1470.

97. El desembre de 1471 només va ser escollit Guillem Grau, ja que l'any anterior Ferrer havia estat nomenat racional a perpetuïtat, fins que fos destituït pel Consell. Per aquesta raó, a partir de 1472 les parelles de racionals, formades per Ferrer i un altre mercader, es mantingueren dos anys: AHCB, 1B.II, Deliberacions, 21, f. 12v-15r, 13-XII-1471.

L'oficina del racional va viure bastants canvis durant els anys del regnat de Joan II, alguns dels quals van ser força significatius. El primer incident que va afectar-la va ocórrer poc després d'esclatar el conflicte civil, el setembre de 1462. El Trentenari i la Setzena van haver d'acceptar la proposta dels consellers que Nicolau Gual substituís Benet Samer com a racional, ja que Samer, malgrat el jurament que li impedia marxar de la ciutat sense l'autorització de l'executiu, feia molt de temps que no es trobava a Barcelona, «abandonant-ne lo servey de son offiçi, en lo qual servey fins açí és stat molt necligent».⁹⁸ No es tenen notícies posteriors de Samer, però és probable que, davant la situació candent en què estava la ciutat, optés per fugir-ne. De fet, no era la primera vegada que Samer exercia el càrrec de racional, sinó que ja ho havia estat durant el bienni 1458-1459.⁹⁹ És possible, doncs, que simpatitzés amb les idees de la Busca i que fos això el que l'empenyí a deixar la ciutat.

Ara bé, els problemes que planaven sobre els racionals anaven més enllà d'aquest succés, que no deixa de ser merament anecdòtic. Al *Testament* dels consellers de 1463 l'executiu sortint anotà un missatge molt revelador al respecte:

Ítem, com l'offiçi del racional de la dita ciutat sia lo centre hon se colen totes les aygües de la dita ciutat e vuy sia mal servit e sia molt necessari que y sia provehit, per ço és posat ací a memòria als honorables consellers de prop sdevenidors que donen obre ab tot acabament que al dit offiçi sia entès e redreçat, com sia molt necessari e-n altra forma se'n poria seguir gran dan a la dita ciutat.¹⁰⁰

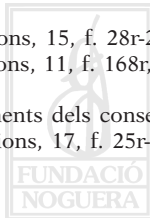
Sembla, doncs, que l'estat de l'ofici del racional, la importància del qual per al correcte funcionament del municipi era expressada amb una metàfora d'allò més clara, distava molt de ser l'òptim. Tot i la urgència que traspua aquesta entrada, l'executiu de 1464 no va fer res al respecte, i no fou fins el juny de 1465 que el Consell va resoldre que una comissió de vuit treballés amb els consellers per tal de «metre en ordre l'offiçi dels racionals, lo qual no stave ab aquell ordre que era necessari a benefici de la ciutat».¹⁰¹ Aquest primer comitè no deuria complir la seva funció de la manera esperada, ja que només mig

98. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 15, f. 28r-28v, 1-IX-1462.

99. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 11, f. 168r; 13-XII-1457; AHCB, 1B.II, Deliberacions, 12, f. 79r; 13-XII-1458.

100. AHCB, 1C.XVII, Testaments dels consellers, 4, 1463, f. 3r.

101. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 17, f. 25r-25v, 26-VI-1465.

any després ja se'n creà un altre amb el mateix propòsit.¹⁰² La feina feta per aquesta nova comissió degué ser l'embrió de les ordinacions aprovades pel Trentenari el maig de 1466,¹⁰³ en el text de les quals es deixava ben clar què les havia motivades:

Com per experiència sia stat vist e trobat que en los dies passats, per algunes necligèncias e tarditats de continuació de l'exercici del dit ofici de racional, molt[s] dels comptes dats als dits racionals se són aderreriats e no feta conclusió e exhaminació de aquells comptes, ans los dits comptes de moltes anyades passades, causant-ho les dites necligèncias e tarditats, són romasos confusos e no examinats, en gran dan de la ciutat.¹⁰⁴

Així doncs, les ordinacions consistien en un seguit de mesures amb l'objectiu principal de canviar una situació que posava en dubte la hisenda municipal. En primer lloc, es regulaven els horaris de feina dels auditors i el seu escrivà, que entre el 15 de setembre i finals de febrer haurien de ser a la casa del racional des d'abans de les vuit del matí i fins les dotze del migdia, i de les dues fins a les cinc de la tarda o fins que es fes fosc. En canvi, de l'1 de març a mitjans de setembre haurien d'entrar a treballar a les set del matí per sortir a dos quarts d'onze, i de nou a les dues per acabar la jornada a les sis del vespre. En cas d'incompliment no justificat, es perdria el salari íntegre dels dies en què tal falta s'hagués produït, i serien els mateixos membres de la casa del racional els encarregats de vigilar els horaris dels col·legues. La nova jornada laboral que s'imposava a l'ofici del racional evidència que ambdós càrrecs —el de racional i el d'escrivà— es concebien i pensaven com uns oficis de dedicació a temps complet. Ara bé, això no deuria impedir l'existència i el manteniment dels seus probables altres negocis, particularment en el cas dels racionals, que com s'ha dit només exercien durant dos anys i, per tant, de ben segur procuraven preservar altres fonts d'ingressos a les quals acudir un cop rellevats de l'ofici.

Seguidament, les ordinacions establien el temps màxim que els racionals podien emprar per tal de dur a terme les diverses audicions

102. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 17, f. 66v-67r, 7-I-1466. Mentrestant, els consellers anotaren al *Testament* de 1465 que l'augment de 400 sous barcelonesos aprovat el maig d'aquell any no s'entregués als racionals fins que «lo dit offici dels dits racionals sia més en orde, e fins lo dit orde sia fet no-ls pot ésser desempetxada cautela del creximent del dit salari»: AHCB, 1C.XVII, Testaments dels consellers, 4, 1463, f. 13r.

103. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 17, f. 86v, 20-V-1466.

104. AHCB, 1B.IV, Ordinacions, 9, f. 72v-74r, 20-V-1466.

de comptes que els pertocaven, i es prohibí a l'escrivà del Consell que redactés la cautela corresponent al seu salari fins que no ho haguesin fet. Així, els oïdors tindrien sis mesos per auditar els llibres del clavari un cop aquest els hagués entregat, i tres per als d'imposicions i els d'altres administracions. Això sí, tots els responsables d'alguna de les dites administracions havien de procurar entregar als racionals els seus comptes abans que passessin quinze dies de la fi del seu regiment, per tal de facilitar que tot aquest procés esdevingués tan àgil com fos possible.

Finalment, les ordinacions procuraven un control més directe sobre l'ofici dels racionals per part de l'executiu. No més tard d'un mes després de l'elecció, els consellers havien de decidir quin dels cinc s'encarregaria d'anar a la casa del racional com a mínim una hora un dia a la setmana —si bé preferiblement en serien dos— per veure quins comptes estaven examinant en aquell moment i si complien amb allò establert. Sembla clar, doncs, que es creia necessari supervisar de prop la feina dels racionals davant del temor que no s'estigués fent adequadament.

Les estrictes disposicions no van ser del tot ben rebudes.¹⁰⁵ Poques setmanes després de ser aprovades, el Consell es va veure forçat a obligar Joan Bruc, un dels racionals d'aquell any, a jurar les ordinacions emprant «aquelles forces e compulsions que serà vist als honorables consellers», ja que es negava a fer-ho.¹⁰⁶ Ara bé, malgrat la seva aparent duresa, les ordinacions de 1466 van tenir un efecte limitat. Així sembla demostrar-ho el fet que el novembre de 1470, els consellers, «cogitants en qual forma lo offici del racional de la present ciutat, en lo qual va quasi tota la endreça de aquesta ciutat, fos més en altre ordre que vuy no stà», proposessin al Trentenari que el conseller tercer d'aquell any, el mercader Francesc Ferrer, exercís el càrrec de racional. L'argument emprat per justificar aquest suggeriment era que havien pensat «que en alguna forma aquell [l'ofici del racional] no pot ésser ben endreçat sinó que sia donat a algun que sia persona honesta e ben sufficient

105. Tot i així, els consellers d'aquell any es congratulaven de la feina feta en redactar el *Testament*, tot remarquant que «en deu consellaries passades és stat posat en testament lo offici dels honorables racionals e de lur scrivà ésser redreçat e més en dagut orde, e mijancant bo adjutori divinal ells, consellers, ab lo consell ordinari de XXXII, hagen més lo dit offici en bo e dagut orde»: AHCB, 1C.XVII, Testaments dels consellers, 4, 1463, f. 17v-18r.

106. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 17, f. 92r-92v, 12-VI-1466. Aquesta topada amb el Consell no va evitar que el desembre d'aquell mateix any, un cop acabat el seu regiment com a racional, fos escollit jurat del Consell de Cent.

en dites coses».¹⁰⁷ Els membres de l'executiu no només proposaven un candidat d'absoluta confiança i de garantia assegurada, sinó que a més a més Ferrer hi romandria «a beneplàcit de la ciutat», és a dir, indefinidament, mentre que l'altre racional, que es mantindria en el càrrec fins el desembre de 1471, sí que seguiria fent la rotació bianual habitual. La proposta es va derivar al Consell de Cent, que la passà de nou al de Trenta-dos,¹⁰⁸ i finalment fou aprovada dos dies després d'haver-se presentat.¹⁰⁹ D'aquesta manera, Francesc Ferrer, personatge no precisament aliè a la política ni a la gestió econòmica municipal, ja que a més a més de ser conseller aquell any havia estat un dels administradors de la Taula de Canvi entre 1467 i 1468, esdevenia racional perpetu en una situació d'excepció. Ferrer va ser un dels dos racionals de la ciutat fins l'estiu de 1485, quan, «per ésser ell avençat en dies e per consegüent mal dispost en servir lo dit offici», ja que li fallava la vista, va anunciar que hi renunciava. Tres dies després, el Consell de Cent va escollir el seu substitut, el mercader Bartomeu Quintana, si bé sense indicar si el regiment del nou racional seria bianual o no. Ferrer va cobrar el seu darrer salari com a racional el desembre d'aquell any.¹¹⁰

Francesc Ferrer no va ser l'única persona de l'oficina del racional que va gaudir de bona fama durant els anys de la guerra entre els membres del Consell. Tal com s'ha mencionat breument en parlar del clavari, el novembre de 1467 s'acordà que Joan Fuster, que llavors acabava el seu regiment com a racional, s'encarregaria, juntament amb els propers racionals, de l'examen dels comptes dels tesorers, a més a més dels de l'administració de la farina i els dels pallolers.¹¹¹ A canvi dels seus serveis, que evidentment sobrepassarien el poc temps que li restava de càrrec, rebria 1.100 sous barcelonesos, si bé la meitat d'aquesta quantitat no li seria entregada fins que no hagués acabat la tasca adjudicada. A més a més, s'apuntava la necessitat que jurés un cop més, com era habitual en els racionals, que «bé e feelment ell se haurà en la exhaminació dels dits comptes, no donant lloch a prechs,

107. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 19, f. 92r-94r; 26-XI-1470. La notícia també és recollida a Schwartz i Luna i Carreras i Candi, *Manual de novells ardis*, 1893, 2: 498.

108. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 19, f. 96r-98v, 27-XI-1470.

109. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 19, f. 99v-100v, 28-XI-1470. Bruniquer anotà a les seves *Rúbriques* aquesta insòlita decisió, tot dient que «essent los dos Racionals de la Ciutat biennals, feren lo hu dells ad beneplacitum per que convenia estigues ferm»: Carreras i Candi i Gonyalons i Bou, *Rúbriques de Bruniquer*, 3: 14.

110. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 27, f. 184v-185r; 27-VII-1485, i f. 185v-186v, 30-VII-1485; AHCB, 1B.XI, Clavaria, 103, f. 119r; 16-XII-1485.

111. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 18, f. 71v-72r, 26-XI-1467.

donatius ne subornacions que offertes li fossen per rehó de la exhaminació dels dits comptes». El Consell probablement va quedar satisfet amb la feina de Fuster, ja que dos anys després, un cop liquidada la mencionada revisió de comptes,¹¹² li va encarregar que examinés els de l'administració del comtat d'Empúries feta pel difunt Miquel de Guixar arran d'una petició del seu hereu.¹¹³ Aquest cop Fuster estava completament allunyat de la seva antiga posició a la casa del racional, de forma que la petició del Consell s'ha d'entendre per força com una clara mostra de confiança en la seva feina. Tanmateix, això no fou suficient per facilitar que se li satisfessin els treballs. El novembre de 1470 el Consell rebutjà la petició de Fuster en què demanava que se'l pagués per revisar els comptes de Guixar,¹¹⁴ i sembla que no va ser fins vora un any més tard que es va acceptar entregar-li com a compensació vuit quarteres de forment del palloler i 30 florins corrents —330 sous.¹¹⁵

Els canvis en l'ofici del racional no es van limitar al període de la guerra. L'any 1483, en el marc de l'ambiciós projecte de reforma promogut per la conselleria de Pere de Conomines, es va proposar el reajustament dels salaris percebuts pels funcionaris municipals. Entre els oficials afectats hi havia un dels racionals, el càrrec del qual es pretenia suprimir, i l'escrivà, a qui es volia rebaixar 200 sous el salari i igualar-lo així al que ja cobraven els racionals.¹¹⁶ Els motius al·legats per justificar aquestes retallades eren que, tenint en compte que la major part dels impostos de la ciutat estaven arrendats, els funcionaris que treballaven a la casa del racional tenien menys feina, i per tant ja n'hi havia prou amb només un auditor. Finalment en 1483 el *redreç* no va arribar a culminar-se, però era només qüestió d'uns pocs anys.

Ja s'ha indicat que Francesc Ferrer va mantenir el càrrec fins que ell mateix hi renuncià l'estiu de 1485, i que ràpidament el Consell va

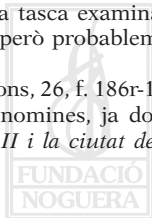
112. El setembre de 1469 el Consell va acceptar la petició de Fuster que se li paguessin els 50 florins —550 sous— que li faltava rebre a canvi dels seus serveis, cosa que indica que ja els havia culminat: AHCB, 1B.II, 18, f. 165v-166r, 19-IX-1469.

113. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 18, f. 170v-171r, 14-X-1469.

114. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 19, f. 93v-95r, 26-XI-1470.

115. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 20, f. 138v-140r, 18-IX-1471. Al registre només es diu que se'l compensa per la seva tasca examinant els vint-i-quatre comptes de l'administració del comtat d'Empúries, però probablement són els corresponents al període de Guixar.

116. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 26, f. 186r-186v, 16-VIII-1483. Vicens, que estudià detingudament la conselleria de Conomines, ja documentà la intenció de suprimir un dels racionals: Vicens Vives, *Ferran II i la ciutat de Barcelona: 1479-1516*, 1: 262.

procurar trobar-li un substitut, Bartomeu Quintana.¹¹⁷ El desembre d'aquell any, doncs, només s'escollí un racional, que, malgrat no indicar-se a l'acta continguda a *Deliberacions*, se sobreentenia que treballaria juntament amb Quintana, tal com sí que es menciona al *Dietari* del Consell.¹¹⁸ En 1486 no es nomenà cap auditor; probablement perquè cap d'ells havia acabat el període habitual de dos anys de regiment del càrrec. Tanmateix, aquesta situació canvià el desembre de l'any següent, quan tampoc aparegué cap racional entre els oficials elegits el dia de Santa Llúcia. Llavors sí que es trencà l'aparent normalitat que havia imperat fins al moment en l'ofici del racional, com el seu propi escrivà s'ocupà de deixar per escrit al *Dietari* del Consell en l'entrada del 13 de desembre de 1487: «Aquest dia se costumava fer eleccio de Racional, e no fou feta e axi noy ha sino I Racional e lo scriva del racional».¹¹⁹ Aquesta situació no va ser regulada *de iure* fins vora un any després, quan els consellers van presentar al Trentenari una proposta que, un cop més, tenia per objectiu fer disminuir les despeses municipals.¹²⁰ En la proposta s'inclouïa la supressió d'un dels racionals i la rebaixa de 100 sous del salari de l'escrivà —passaria a cobrar-ne 1.100—, si bé s'assenyalava que, de fet, els consellers ja «havien levat un dels racionals». L'únic que faltava, doncs, era la ratificació del Consell de Cent, que l'atorgà diligentment aquell mateix dia tot «agrahint molt la bona intenció e voluntat que los dits consellers han haüda en lo benefici de la dita ciutat».¹²¹

Finalment, en 1489, en el context de la gran reforma municipal d'aquell any, s'aprovà el pla per a l'ofici del racional que s'havia ideat sis anys enrere. Així, a partir d'aquell moment es retribuïria l'escrivà amb el mateix que l'únic racional que quedava, 1.000 sous anuals, fent valer de nou l'argument que la majoria dels impostos s'arrendaven.¹²²

117. AHCB, 1B.II, *Deliberacions*, 27, f. 185v-186v, 30-VII-1485. La notícia apareix també a Schwartz i Luna i Carreras i Candi, *Manual de novells ardots*, 1894, 3: 49.

118. AHCB, 1B.II, *Deliberacions*, 28, f. 10v, 13-XII-1485; Schwartz i Luna i Carreras i Candi, 3: 51.

119. Schwartz i Luna i Carreras i Candi, 3: 66. Efectivament, el febrer de 1488 només es pagà el salari d'un racional, Bartomeu Quintana: AHCB, 1B.XI, Clavaria, 107, f. 130r, 18-II-1488.

120. AHCB, 1B.II, *Deliberacions*, 29, f. 58r-58v, 25-XI-1488.

121. AHCB, 1B.II, *Deliberacions*, 29, f. 59v-60v, 25-XI-1488; Schwartz i Luna i Carreras i Candi, *Manual de novells ardots*, 1894, 3: 71. Al Consell de Cent es digué que els consellers havien suprimit un racional perquè era «superfluu e no freturave a la ciutat, la qual li pagave de salari L lliures». A més a més, s'acceptà la proposta que els 2.200 sous anuals estalviats amb les mesures aprovades servissin per redimir censals.

122. AHCB, 1B.II, *Deliberacions*, 29, f. 144r, 25-XI-1489.

Menys de deu anys més tard, arribà a l'oficina de l'auditor un altre canvi transcendent: la implantació de la insaculació. D'aquesta manera, a partir de 1498 el racional passaria a ser escollit de la bossa dels consellers quarts —la dels mercaders—, mentre que l'escrivà ho seria d'una d'on també s'extrauria l'escrivà dels obrers.¹²³

Malgrat tot, sembla que l'entrada al segle XVI no va comportar l'estabilització de l'ofici del racional. Tal com s'ha dit en parlar del clavari, el racional també va ser acusat repetidament de no complir degudament amb les seves tasques, si bé en el cas que aquí ens ocupa es van prendre mesures més contundents per tal de corregir-ho. L'any 1545 es posà en marxa un nou redreç del racional, segons el qual se l'obligava a tenir actualitzats tots els seus llibres, però aparentment tampoc llavors s'obtingué el resultat desitjat. Vuit anys després el racional intentava excusar la seva manca de diligència, tot atribuint-la a la gran quantitat de feina que tenia. Per aquest motiu, s'acabà creant la figura de l'ajudant del racional, encarregada d'assegurar-se que l'audició de comptes es dugués a terme, així com de fer el seguiment de la Taula de Canvi.¹²⁴

* * *

Tal com s'ha anat veient al llarg de les darreres pàgines, el clavari i els racionals eren elements clau en el funcionament municipal, ja que de la seva actuació conjunta depenia el correcte estat de la hisenda consistorial. No en va, tots dos càrrecs comptaven amb una normativa curosa, que en delimitava clarament les funcions i n'establí les obligacions principals. Això no obstant, tant durant el regnat de Joan II com abans i després es documenten nombroses queixes i desajustos en la seva actuació, particularment en el cas dels racionals i durant la guerra civil. Això provocà que el Consell hi incidís diverses vegades, sovint amb un èxit relatiu o, si més no, força efímer, vistes les acusacions de descontrol reiterades en el temps. Només el canvi en el sistema de rotació bianual dels racionals sembla haver tingut cert èxit, si fem cas a la seva prolongada vigència. Així doncs, aparentment fou necessari deixar de banda les mesures tradicionals de control —ordinacions de caràcter més restrictiu, bàsicament— i modificar directament els trets més bàsics del càrrec per tal d'obtenir resultats satisfactoris, encara que només fos a curt i mitjà termini.

123. Vicens Vives, *Ferran II i la ciutat de Barcelona: 1479-1516*, 2: 295.

124. Dantí Riu, «La hisenda municipal de la ciutat de Barcelona al segle XVI», 511.

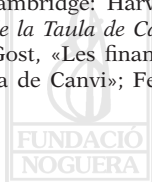
LA TAULA DE CANVI

La Taula de Canvi, l'última institució que resta per tal de culminar aquesta presentació de la variada xarxa municipal responsable de les finances de la capital catalana durant el segle xv, és probablement la més original de totes i l'única nascuda durant aquella mateixa centúria. El cert és que, malgrat enllaçar sense solució de continuïtat amb la tresoreria de la ciutat, el rol de la Taula de Canvi anava més enllà, motiu pel qual s'ha cregut que calia dedicar-li un capítol propi. En aquest apartat, d'una banda, en repassarem la història fins l'inici del conflicte amb Joan II, moment en què, com veurem més endavant, la relació de la Taula de Canvi amb la hisenda barcelonina fou explotada al màxim. De l'altra, se'n reconstruirà l'estructura per tal de veure com funcionava un dels organismes més singulars de la Barcelona baixmedieval.¹

Origen i desenvolupament del banc municipal

Per tal de conèixer els orígens de la Taula de Canvi cal remuntar-se fins al Tres-cents, un període crucial per al desenvolupament de les finances urbanes a Catalunya. Tot resumint un procés llarg i complex ràpidament, en primer lloc convé remarcar que durant aquells anys

1. Al llarg dels anys s'han dedicat uns quants estudis a la Taula de Canvi de Barcelona. Vegeu, per exemple, Abbott Payson Usher, *The Early History of Deposit Banking in Mediterranean Europe*, vol. 1 (Cambridge: Harvard University Press, 1943); Gaspar Feliu i Montfort i Adroer, *Història de la Taula de Canvi de Barcelona, seu fundacional de la Caixa de Barcelona*, 30-31; Orti Gost, «Les finances municipals de la Barcelona dels segles xiv i xv: Del censal a la Taula de Canvi»; Feliu i Montfort, *Els primers llibres de la Taula de Canvi de Barcelona*.

les peticions de subsidis per part del rei van esdevenir més freqüents, i les sumes requerides més altes i, per tant, més difícils de pagar. La via tradicional per obtenir els diners per tal de cobrir-les era insuficient davant d'aquesta nova realitat, de forma que les ciutats van haver de buscar noves maneres de satisfer les seves contribucions. Va ser llavors quan, sota l'atenta supervisió del monarca, es va optar per l'emissió de deute públic com a mitjà per aconseguir ràpidament i efectiva les quantitats necessàries. Aquest sistema consistia bàsicament en la venda d'una renda, vitalícia —anomenada violari— o bé perpètua —censal mort—, a canvi de la qual el comprador rebia cada any una pensió que es calculava mitjançant l'aplicació d'un tipus d'interès al preu de venda.²

El nou mètode va tenir un èxit molt considerable. La primera gran emissió de deute públic va ser en 1343-1344, i deu anys després ja s'havia consolidat del tot.³ A partir d'aquell moment, el mercat del deute va romandre relativament estable, sobretot gràcies a les lleis vigents, que n'asseguraven la viabilitat legal.⁴ Se li sumava la justificació teològica, aspecte que fou molt discutit durant el segle XIV.⁵ Altres motius rere la seva creixent importància, més enllà de les obligacions derivades d'haver de pagar les guerres del rei, van ser les necessitats de les mateixes ciutats. Aquestes necessitats eren, essencialment, la

2. La bibliografia que s'ha escrit sobre aquest tema és ben abundant, i bastanta s'anirà mencionant al llarg d'aquest apartat. Per ara, basta assenyalar que es pot trobar una explicació concisa d'aquest fenomen a Manuel Sánchez Martínez, *El naixement de la fiscalitat d'Estat a Catalunya (segles XII-XIV)* (Vic, Girona: Eumo, Universitat de Girona, 1995), 126-129.

3. Manuel Sánchez Martínez, *Pagar al rey en la Corona de Aragón durante el siglo XIV (Estudios sobre fiscalidad y finanzas reales y urbanas)*, «Anejos del Anuario de Estudios Medievales» 50 (Barcelona: Consejo Superior de Investigaciones Científicas, 2003), 315-316. L'any 1333 ja es documenta la voluntat del Consell de Barcelona de vendre violaris i s'arriba a crear una comissió a tal efecte. Tanmateix, no se sap si finalment l'emissió es dugué a terme: Orti Gost, «Les finances municipals de la Barcelona dels segles XIV i XV: Del censal a la Taula de Canvi», 264.

4. Max Turull Rubinat i Pere Verdés Pijuan, «Sobre la hisenda municipal a «Constituciones y altres drets de Catalunya» (1704)», en *Fiscalidad real y finanzas urbanas en la Cataluña medieval*, ed. Manuel Sánchez Martínez (Barcelona: Consejo Superior de Investigaciones Científicas, 1999), 121-154.

5. Són diverses les obres que van tractar la licitud de la usura en general, i del deute consolidat en particular; entre les quals es troba el *Pulchrioris allegationes super contractivus censualium*, editat a Josep Hernando Delgado, «El contracte de venda de rendes perpètuas i vitalícies (censals morts i violaris) personals i redimibles (amb carta de gràcia). El tractat d'autor anònim «Pulchrioris allegationes super contractivus censualium» (segle XIV). Edició i estudi del text», *Arxiu de Textos Catalans Antics* 11 (1992): 137-179. Del mateix autor és un resum més recent sobre aquest tema, que es troba a Josep Hernando Delgado, «Les controvèrsies teològiques sobre la licitud del crèdit a llarg termini», *Barcelona Quaderns d'Història* 13 (2007): 213-238.

construcció de muralles i l'abastament de cereal, si bé en moltes universitats hi havia encara un problema afegit: el finançament del mateix deute, que es començava a intuir fora de control. Tot això provocà un creixement exponencial de l'endeutament municipal en diverses ciutats i viles catalanes entre la dècada de 1350 i els primers anys del segle xv, com pot observar-se a la taula 6.

TAULA 6

Evolució del deute públic durant la segona meitat del segle xiv⁶

<i>Localitat</i>	<i>c. 1360</i>	<i>c. 1385</i>	<i>c. 1400</i>
Barcelona	3.181.149,1 s. b.	5.919.087,8 s. b.	7.782.699,3 s. b.
Cervera	291.796,8 s. b.	1.005.098,0 s. b.	1.334.092,0 s. b.
Valls	155.000,0 s. b.	339.985,0 s. b.	447.492,0 s. b.
Sant Feliu de Guíxols	29.850,0 s. b.	124.219,1 s. b.	181.270,5 s. b.

Per tal de lluitar contra aquesta situació, alguns municipis van implementar diverses estratègies, com ara emprar formes de crèdit a curt termini, l'emissió de títols a un interès més baix, un major control de les despeses acompanyat de l'augment o creació d'impostos, o la contractació de companyies financeres, però cap va obtenir els resultats esperats.⁷ Com a conseqüència, durant aquells anys moltes ciutats i viles catalanes van veure's forçades a negociar amb els seus creditors per tal de reduir els tipus i, fins i tot, en alguns casos es van haver de decretar suspensions de pagaments.⁸

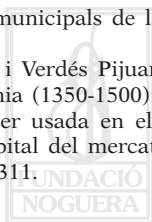
Cap a finals del segle xiv, Barcelona era una de les ciutats del Principat que més patia els problemes derivats d'aquest recurs descontrolat al crèdit públic que feia dècades que durava. La capital de Catalunya ho era també del deute català, i la seva importància i preponderància en aquest sentit van esdevenir any rere any més evidents.⁹ L'elevat deute i

6. Pere Orti Gost i Pere Verdés Pijuan, «The Crisis of Public Finances in the Towns of Late Medieval Catalonia (1350-1500)», en *XLVII Settimana di Studi. Le crisi finanziarie: gestione, implicazioni sociali e conseguenze nell'età preindustriale* (Florència: Firenze University Press, 2016), 202.

7. Orti Gost, «Les finances municipals de la Barcelona dels segles xiv i xv: Del censal a la Taula de Canvi», 270.

8. Orti Gost, 271; Orti Gost i Verdés Pijuan, «The Crisis of Public Finances in the Towns of Late Medieval Catalonia (1350-1500)», 270-271.

9. Aquesta expressió ja va ser usada en el títol del text anteriorment citat de Pere Verdés Pijuan, «Barcelona, capital del mercat del deute públic català», *Barcelona Quaderns d'Història* 13 (2007): 283-311.

els problemes financers resultants constituïen un problema que el Consell barceloní havia de solucionar tan aviat com fos possible. Tal com mostra Gaspar Feliu, fou en aquest context que l'abril de 1400 un grup de ciutadans es va dirigir al govern ciutadà per presentar una proposta d'allò més innovadora: la creació d'un banc municipal.¹⁰ Només uns mesos després la idea va acabar de prendre forma, i el 20 de gener de 1401 s'inaugurava la Taula de Canvis i Comuns Dipòsits de Barcelona. El dia abans es va dur a terme un acte simbòlic: el Consell de Cent es reuní a les escales del palau reial i escollí alguns representants que s'encarregarien de garantir els dipòsits de la flamant Taula de Canvi en nom del conjunt de la ciutadania barcelonina. Dit en altres paraules, la garantia del nou banc era la riquesa de tots els habitants de la ciutat.¹¹ Naixia així la primera taula municipal de la Corona d'Aragó, però no l'última: poc després se n'obriren a Perpinyà (1404) i a València (1407), si bé aquesta darrera va tancar nou anys més tard.¹² Amb tot, no és fins al segle XVI que trobem com a mínim tretze taules al llarg de la Corona, la majoria d'elles situades al Principat.¹³

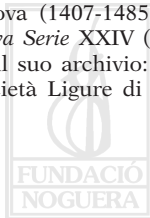
Quines eren les funcions de la Taula de Canvi municipal i les possibilitats que ofería als seus clients potencials? En primer lloc, va esdevenir el banc on s'havien d'ingressar tots els dipòsits forçosos, és a dir, aquells capitals immobilitzats per ordre judicial, ja fossin per

10. El procés de creació de la Taula de Canvi és detallat a Feliu i Montfort, *Els primers llibres de la Taula de Canvi de Barcelona*, 35-38.

11. Orti Gost, «Les finances municipals de la Barcelona dels segles XIV i XV: Del censal a la Taula de Canvi», 272-273. Com assenyala Orti, el document original de l'elecció dels representants no s'ha conservat, però en coneixem l'existència gràcies a Carreras i Candi i Gungalons i Bou, *Rúbriques de Bruniquer*, 5: 75.

12. Feliu i Montfort, *Els primers llibres de la Taula de Canvi de Barcelona*, 60. No s'entrarà en el debat de si la Taula de Barcelona fou el primer banc públic d'Europa o no. En tot cas, es remet a les afirmacions del mateix Feliu en aquest sentit i fins i tot a les de Felloni, un dels principals estudiosos del Banco di San Giorgio de Gènova, que comenta que «Come banco pubblico medievale, [San Giorgio] fu il primo in Italia ed il secondo un Europa dopo la *Taula de cambi* di Barcellona» o «Nel 1408, intento, ad imitazione di quanto s'era fatto nel 1401 a Barcellona, l'Ufficio di San Giorgio aveva creato un banco pubblico, ossia un'azienda sottoposta al controllo pubblico e specializzata nell'attività bancaria, che nel suo genere fu la seconda in Europa (dopo quella di Barcellona) e la prima in Italia»: Feliu i Montfort, 9-10; Giuseppe Felloni, «L'archivio della Casa di San Giorgio di Genova (1407-1485) ed il suo ordinamento», *Atti della Società Ligure di Storia Patria. Nuova Serie XXIV (XCVIII)* (1986), 1: 356; Giuseppe Felloni, «Il Banco di San Giorgio ed il suo archivio: una memoria a più valenze», *Scritti di Storia Economica*, Atti della Società Ligure di Storia Patria, Nuova Serie XXXVIII (CXII) (Gènova, 1999), 461-462.

13. Feliu i Montfort, 61.

marmessories, tuteles, curadories o altres administracions similars.¹⁴ Però encara més important, sobretot pel tema aquí tractat, fou el fet que des de la seva fundació la Taula de Canvi esdevingué el banc del Consell de Barcelona. En realitat, qualsevol persona o institució podia tenir un compte a la taula de la ciutat, si bé per fer-ho havia d'estar conforme amb dues de les seves premisses bàsiques: la prohibició de donar crèdit a ningú que no fos el tresorer del Consell i el fet que tots els dipòsits eren a interès zero. Malgrat aquestes contrapartides, la Taula de Canvi ofería altres serveis i avantatges que podien empènyer els barcelonins a decidir-se a obrir-hi un compte, com eren la teòrica certesa que la seva riquesa es trobava en un lloc segur i la facultat de fer transferències i pagaments de manera ràpida, còmoda i fàcil. Tal com ja ha mencionat Gaspar Feliu, tenint en compte que la institució no ofería cap interès a canvi d'allò que s'hi dipositava, els dipòsits voluntaris —de vital importància ja que els dipòsits forçosos no eren suficients per concedir crèdit al municipi— eren atrets bàsicament gràcies a la major seguretat que donava en comparació amb la dels bancs privats.¹⁵ No hi ha dubte que aquests beneficis van ser considerats suficients per molts. En un dels primers llibres del banc, que cobreix els mesos entre agost de 1401 i gener de 1403, apareixen 564 persones, de les quals 228 hi tenien un compte. Però en el llibre de maig de 1404 a gener de 1405 s'hi mencionen fins a 1.143 persones, 614 de les quals amb compte a la Taula de Canvi.¹⁶ No obstant el fet que el segon llibre cobreix un període de temps més llarg, sembla clar que la popularitat del banc va créixer amb rapidesa.

Com s'ha apuntat, els fons de la Taula de Canvi només podien emprar-se per finançar el compte del clavari de la ciutat i, sempre que fos possible, redimir deute públic.¹⁷ Aquest era un recurs extraordi-

14. Orti Gost, «Les finances municipals de la Barcelona dels segles XIV i XV: Del censal a la Taula de Canvi», 273.

15. Feliu Montfort, *Els primers llibres*, 40. Un exemple de la importància de la Taula de Canvi per als seus clients potencials es pot trobar en el llibre de comptes de Nicolau de Mediona, notari de Barcelona, c. 1430-1460. Durant aquells anys va comprar uns quants censals i violaris d'altres ciutadans, sovint emprant el nom d'altra gent. Molts pagaments no es van fer en efectiu, sinó en forma de transferència entre el compte que el comprador tenia a la Taula de Canvi i el del venedor. Vegeu Maria Teresa Ferrer i Mallol, «El llibre de comptes d'un notari barceloní del segle XV. Nicolau de Mediona», *Estudis Castellonencs* 93 (1995 1994): 545-548, taula 2.

16. Feliu i Montfort, *Els primers llibres*, 135-141.

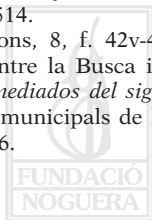
17. Feliu i Montfort i Adroer, *Història de la Taula de Canvi de Barcelona, seu fundacional de la Caixa de Barcelona*, 30-31. Aquesta relació estreta entre el banc i el govern pot trobar-se en altres ciutats i estats durant el segle XV a banda de Barcelona, com ara Venècia, sobre la qual Mueller afirma que «loans by private Banks to the state

nari per al Consell, però hi havia un risc: l'ús freqüent del crèdit de la Taula de Canvi podia arribar a generar un deute municipal capaç d'arruïnar-la. Per tal d'evitar aquest perill, convenia que fos regulada curosament. Va ser per aquest motiu que l'any 1412 es van dictar unes ordinacions, l'objectiu principal de les quals era definir la relació entre aquesta institució i la clavaria municipal. A partir d'aquell moment, els ingressos obtinguts mitjançant els diferents impostos indirectes de la ciutat —imposicions— quedaven assignats a determinades despeses, i els administradors de la Taula de Canvi esdevenien quelcom similar a uns interventors, amb poder per determinar quant podia pagar-se cada any. Els dirigents del banc sovint mostraven molt zel en el compliment estricte de les ordinacions. Particularment paradigmàtic va ser el cas que es donà a finals de 1452, quan van rebutjar efectuar cap pagament que passés pel compte del clavari degut a la mesura presa pel Consell d'eliminar un diner de la imposició de la carn, cosa que creien que anava en contra de les regulacions de la Taula de Canvi. Vista la gravetat de la situació, el Consell de Cent va haver de suspendre la rebaixa de l'impost fins que una comissió esbrinés si realment podia dur-se a terme.¹⁸ Tal com comenta Pere Orti, les ordinacions van suposar un gran canvi tant en l'àmbit polític com en el financer, ja que eren força semblants al que actualment es considera un pressupost públic.¹⁹ Potser va ser gràcies a les noves ordinacions, que van limitar parcialment la llibertat del clavari a l'hora de fer ús del banc, que altres institucions —i qui sap si també més ciutadans privats— a banda del Consell de Barcelona van considerar-lo prou segur per ingressar-hi els seus diners. Totes aquestes modificacions van propiciar la consolidació de la Taula de Canvi a la ciutat, fet que sembla demostrat per la decisió presa per la Diputació del General un any més tard de dipositar-hi els seus

became regular and almost daily operations in the fifteenth century, even in peacetime and for expenditures that can hardly be called extraordinary»: Reinhold C. Mueller, *The Venetian Money Market. Banks, Panics, and the Public Debt, 1200-1500* (Baltimore, Londres: Johns Hopkins University Press, 1997), 426. Com diu Munro, «Despite the ban on usury, no medieval European government —municipal, territorial, or national— was able to function without borrowing, given that its powers to tax and exact rents were limited, while it was often engaged in costly wars»: John H. Munro, «The Medieval Origins of the Financial Revolution: Usury, Rentes, and Negotiability», *The International History Review* 25, núm. 3 (2003): 514.

18. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 8, f. 42v-43r, 19-XII-1452. Aquest incident és narrat en el context del conflicte entre la Busca i la Biga a Batlle i Gallart, *La crisis social y económica de Barcelona a mediados del siglo xv*, 1: 228-229.

19. Orti Gost, «Les finances municipals de la Barcelona dels segles xiv i xv: Del censal a la Taula de Canvi», 274-276.

fons.²⁰ També el Consolat de Mar de Barcelona hi tingué els seus fons durant la major part del segle xv.²¹

TAULA 7
Ingressos i despeses del clavari l'any 1450
seguint el pressupost de 1436²²

<i>Ingressos</i>		<i>Despeses</i>	
Imposicions de la farina, vi i pella	183.487 s. 5 d. b.	Censals de Barcelona	144.479 s. 1,5 d. b.
Rendes d'Elx i Crevillent, imposicions de les flassades i vi foraster	17.263 s. 3 d. b.	Censals del rei Martí	26.439 s. 10 d. b.
Ingressos de la Batllia General	27.500 s. b.	Censals del rei Alfons	26.100 s. 5 d. b.
Imposicions de la carn, llenya, pellisseria, pes, oli i armes	173.914 s. 4 d. b.	Despeses ordinàries	214.718 s. 4 d. b.
Imposicions del peix fresc, honors i fusta	26.198 s. 5 d. b.	Muralles	41.600 s. b.
Rendes del pont de Sant Boi	3.779 s. 7 d. b.	Despeses del pont de Sant Boi	18.720 s. 11 d. b.
Imposicions del cuiram i rendes de Flix, la Palma i Montcada	7.118 s. 1 d. b.	Despeses extraordinàries	0 s. .b.
TOTAL	439.331 s. 2 d. b.	TOTAL	472.058 s. 7,5 d. b.

Les ordinacions de 1412 no van ser modificades en profunditat fins l'any 1436. Malgrat que gràcies a les regulacions de 1412 el consistori havia aconseguit reduir el deute, els seus ingressos havien disminuït anàlogament, motiu pel qual era necessari estudiar i aprovar un nou

20. Feliu i Montfort, *Els primers llibres de la Taula de Canvi de Barcelona*, 47.

21. Maccioni, *Il Consolato del mare*, 128.

22. Aquesta taula s'ha elaborat amb les dades contingudes a AHCB, 1B.XI, Clavaria, 65 i 66. Tal com pot observar-se, l'any 1450 hi hagué dèficit, circumstància que potser s'explicaria pel fet que es tractava del primer any de regiment del clavari. Malauradament, només es conserva el llibre de clavaria del primer semestre de 1451, de manera que no podem saber quin fou el balanç final de l'exercici del tresorer.

pressupost que s'adequés a la situació del moment.²³ Una de les conseqüències més clares en l'àmbit documental d'aquestes noves ordinations va ser la reorganització que a partir de llavors s'observa en els llibres del clavari municipal. Així, en lloc de la distribució emprada fins llavors, consistent a detallar primer tots els ingressos i seguidament les despeses, ambdós amb les subdivisions corresponents als diferents conceptes, els llibres van passar a seguir curosament les partides del pressupost de la Taula de Canvi per tal que resultés més fàcil complir-lo.²⁴ A la pràctica, això volia dir que el tresorer consignava cada apartat d'ingressos seguit de la despesa a la qual estava adjudicat, tal com es pot veure en el cas de 1450 a la taula 7.

Més enllà dels canvis als quals es va haver de sotmetre i de la caiguda dels ingressos, sembla que el triomf de la Taula de Canvi va ser innegable, en part gràcies a l'estabilitat monetària de la Corona d'Aragó, inexistent en territoris veïns com ara Castella o França.²⁵ Gràcies als informes adjuntats obligatòriament pels racionals als llibres del segon semestre de cada any entregats pel clavari, coneixem quin era el capital amb què comptava el banc municipal, és a dir, la suma de la moneda comptant que hi havia ingressada i del deute contret pel consistori.²⁶ Lamentablement, només es conserven els balanços fets el 31 de gener dels anys 1438, 1439, 1442, 1443, 1449 i 1451, però mostren una progressió prou interessant. En 1438 els dipòsits del banc eren d'1.811.636 sous i 10 diners barcelonesos, que afegits al deute contret pel municipi resultava en un capital total de 3.502.942 sous i 4 diners. Tretze anys després, els dipòsits ascendien a 4.888.495 sous i 7 diners, i amb la suma del deute municipal esdevenien 7.508.500 sous i 11 diners.²⁷ Els dipòsits augmentaven i, amb ells, les possibilitats d'obtenir crèdit del Consell.

Malgrat no tenir dades sobre el volum de capitals gestionats per la Taula de Canvi a partir de 1451, les mesures preses des de llavors i fins l'esclat de la guerra civil catalana indicarien que el banc gaudia

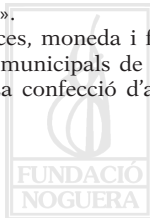
23. Orti Gost, «Les finances municipals de la Barcelona dels segles XIV i XV: Del censal a la Taula de Canvi», 277.

24. Orti Gost, 278. Vegeu un exemple de l'organització dels llibres del clavari abans de 1436 a Miquel Milian, «Les finances municipals de Barcelona: aproximació a través d'un llibre de clavaria (1414)».

25. Feliu i Montfort, «Finances, moneda i fiscalitat».

26. Orti Gost, «Les finances municipals de la Barcelona dels segles XIV i XV: Del censal a la Taula de Canvi», 278. La confecció d'aquests informes fou disposada a les ordinations de 1436.

27. Orti Gost, 280.

de bona salut. Sembla clar que ni tan sols els rumors que recorrien la ciutat el gener de 1454, que van precedir la reforma monetària d'Alfons el Magnànim i van empènyer molts ciutadans a la Taula de Canvi per tal de retirar els dipòsits que hi tenien, van aconseguir fer-la trontollar. Aquells dies, els administradors de la institució estaven preocupats perquè davant les notícies que arribaven de «Nàpols moltes gents vendrien a la dita Taula per levar les peccúnies que tenen en aquella, e si no y era provehit se'n seguiria una gran evacuació de peccúnies a la dita Taula». A l'assemblea municipal es destacà a més a més l'important paper del banc, ja que «abans que la dita Taula fos posada, la dita ciutat devia moltes peccúnies en gran summa e havia grans càrrecs, e après, per mijà de la dita Taula, lo deute principal e encara los càrrecs de aquella són baixats en gran summa».²⁸ Dos anys després, l'octubre de 1456, els administradors comunicaren als membres del Consell que la «Taula del Cambi de la ciutat, per gràcia de Déu, ha tanta moneda de les peccúnies comunes com may hi fos, de què no se'n segueix aquell fruyt perquè la dita Taula fou posada, ço és, que se'n pogués plavir per rembre censals morts que la dita ciutat fa».²⁹ D'aquesta manera, proposaven que s'empessin els dipòsits de la Taula de Canvi per redimir part del deute públic de Barcelona. En 1458 es debaté el tema un cop més emprant termes gairebé idèntics,³⁰ i encara el gener de 1460 els regidors del banc s'adreçaven als consellers per dir-los que, donada la gran quantitat de diners que hi havia, «sens perill algú podien quitar de les dites peccúnies comunes de X fins en XVM lliures, fahent assignació de les pensions dels çensals qui remuts serien a la dita Taula».³¹ Finalment el Trentenari acordà que es lluïssin 400.000 sous barcelonesos de censals, que se sumarien a aquells que es reintegressin gràcies als diners sobrers del compte del clavari.

Va ser en gran part gràcies a la bona salut de la Taula de Canvi que es va aconseguir controlar el deute públic, amb unes taxes d'interès baixes i amb cada cop menys títols de deute, que es mantenien preferiblement en mans de ciutadans de Barcelona i d'institucions assistencials. En aquest sentit, el govern municipal valorà ja l'any 1445 la possibilitat de redimir els títols de deute cobrats per aquells «qui

28. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 8, f. 165r-166v, 3-I-1454. Sobre els orígens d'aquesta devaluació monetària i les mesures preses pel govern de la Busca al respecte, vegeu Batlle i Gallart, *La crisis social y económica de Barcelona a mediados del siglo xv*, 1: 230-236, 285-293.

29. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 10, f. 168v-169r, 16-X-1456.

30. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 12, f. 9v-10v, 24-IV-1458.

31. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 13, f. 25v-26r, 28-I-1460.

no contribueixen en los càrrechs de la ciutat» per tal de vendre'ls de nou a «ciudadans e habitants de la dita ciutat qui contribueixen en los càrrechs de aquella».³² Ara bé, cal tenir en compte que en realitat l'endeutament del municipi no havia disminuït tant, ja que, com mostren les xifres suara esmentades, una part important del deute s'havia convertit en crèdit proporcionat per la Taula de Canvi.³³ És cert que, en principi, aquest deute resultava molt més convenient i controlable per al Consell, que gràcies al fet que el banc municipal tenia cada cop més dipositaris podia permetre's progressivament deixar de pagar interessos a creditors privats. Però, en grans quantitats, era potencialment problemàtic, tal com s'apuntava a l'entrada que des de 1454 es repetia any rere any en el *Testament* dels consellers:

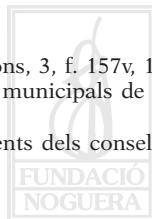
Ítem, com en la relació de la Taula del Cambi de la dita ciutat qui és stada feta als consellers e prohòmens, segons és stat acostumat quescun any, se mostre que la ciutat és granment deutora a la dita Taula, e quescun any lo deute creix en gran quantitat, e si no y és provehit se'n poria seguir gran inconvenient a la dita ciutat, per ço és posat açí a memòria als honorables consellers de prop sdevenidors que ab gran diligència e cure, e ten prestament com poran, entenguen en descàrrech del dit deute, car combinades les rebudes e dates que fa la dita ciutat del compte del clavari reste poch quescun any; en tant que la ordinació feta en lo passat que la dita reste se convertís certa part en lo dit deute de la dita Taula, si per altre cap no y és provehit, continuadament creixerà lo dit deute. És pensat, per ço, que alguns drets qui són consignats a la dita Taula, finida aquella consignació hi fossin assignats.³⁴

Convé recordar que la conselleria que redactà el *Testament* de 1454 fou la primera controlada per la Busca, i que una part important del seu programa consistia a procurar pel sanejament de la hisenda municipal. Una de les seves fonts de preocupació era el descobriment fet per la comissió encarregada d'investigar els comptes de la clavaria de la ciutat i de la Taula de Canvi entre 1447 i 1452, que va trobar que el municipi devia al banc 1.940.000 sous. D'aquests, 1.580.000 sous estaven assignats a algun impost i es tornarien en vint-i-cinc anys, men-

32. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 3, f. 157v, 19-XI-1445, i f. 159r-160r, 20-XI-1445.

33. Orti Gost, «Les finances municipals de la Barcelona dels segles XIV i XV: Del censal a la Taula de Canvi», 281.

34. AHCB, 1C.XVII, Testaments dels consellers, 4, 1460, f. 4v-5r.

tre que els 360.000 sous restants no estaven consignats a cap ingrés. A això s'afegia un deute de 3.100.000 sous per compres de forment.³⁵

El Consell va proposar diverses mesures per tal de tornar el que devia a la Taula de Canvi, com ara augmentar o fer renéixer algun impost.³⁶ Així doncs, aparentment el bon estat del banc de la ciutat no anava de costat amb el de la hisenda municipal, o, més aviat, el banc es mantenia en òptima salut malgrat la situació força més precària de la clavaria. Més de cinquanta anys després de la seva obertura, la Taula de Canvi de Barcelona s'havia consolidat com una de les institucions clau no només del govern urbà, sinó de tota la capital catalana. No en va, era considerada «un joell molt bell de aquesta ciutat»,³⁷ així com font de fama fins i tot «en les parts estranyes e remotes».³⁸

L'estructura de la Taula de Canvi

Un cop recordats l'origen i les funcions que exercia, el següent aspecte que cal tractar en aquest capítol dedicat a la Taula de Canvi durant el segle xv és el de l'organització i estructura.³⁹ Avui dia encara no s'ha dut a terme un estudi per explicar qui treballava realment al banc municipal en cada moment de la seva dilatada història. Per senzilla que en fos la composició inicial, és evident que els seus responsables ràpidament deurien adonar-se que per tal de gestionar la magnitud de feina derivada d'una institució com la que aquí ens ocupa calia que els regidors del banc comptessin amb l'ajuda de diversos oficials auxiliars, d'importància cabdal. Certament, per a l'etapa inicial de la Taula de Canvi, Bruniquer menciona dos regidors, màxims responsables de la institució, i un escrivà.⁴⁰ Per la seva banda, Feliu, basant-se en les ordinacions que situa en 1405, identifica els dits regidors, dos o tres escrivans, que tindrien al seu càrrec els llibres de la Taula de Canvi,

35. Batlle i Gallart, *La crisis social y económica de Barcelona a mediados del siglo xv*, 1: 226.

36. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 10, f. 121r-122r, 3-VIII-1456.

37. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 5, f. 23v-24r, 19-VI-1448, citat a Batlle i Gallart, 1: 226, n. 89.

38. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 8, f. 165v, 3-I-1454.

39. Una primera versió d'aquest apartat es pot trobar a Laura Miquel Milian, «La estructura del primer banco público de Europa: la Taula de Canvi de Barcelona (siglo xv)», *Medievalismo* 29 (2019): 297-321.

40. Carreras i Candi i Gunyalons i Bou, *Rúbriques de Bruniquer*, 5: 75. Aquesta informació és recollida per Abbott Payson Usher, *The Early History of Deposit Banking in Mediterranean Europe*, vol. 1 (Cambridge: Harvard University Press, 1943), 70.

i un pesador de florins.⁴¹ Ara bé, aquesta llista de personal, més aviat curta, no deixa de ser teòrica i, en qualsevol cas, vàlida únicament per a un període de temps limitat. El principal objectiu d'aquest apartat, doncs, és establir exactament quins càrrecs depenien de la Taula de Canvi durant el seu primer segle d'història per tal d'entendre de manera més precisa el seu *modus operandi* quotidià, tant pel que fa al funcionament habitual com a les disfuncions que de tant en tant afectaven el banc: des de problemes per falta de personal o queixes motivades per salaris considerats massa baixos fins a frauds o malversacions dels dipòsits.

Si bé és indubtable que la pèrdua de certa documentació, com ara les primeres ordinacions de la Taula de Canvi, dificulta aquesta tasca notablement, altres fonts ens proporcionen notícies sobre el personal del banc municipal. Aquestes fonts són els registres de *Deliberacions*, on s'inclouen els nomenaments de càrrecs; els llibres de clavaria, on es consignen els pagaments dels salaris corresponents, o els pocs llibres conservats del mateix banc. Seguidament, tot partint de les dades incloses en les fonts esmentades i amb l'ajuda de la bibliografia existent, s'intentarà reconstruir l'organigrama dels treballadors de la Taula de Canvi, parant especial atenció a les transformacions esdevingudes al llarg del regnat de Joan II.

ELS ADMINISTRADORS

Els administradors de la Taula de Canvi, també anomenats regidors o taulers,⁴² eren sempre dos, un membre de l'estament dels ciutadans i un del dels mercaders. La seva presència com a dirigents del banc està documentada des de l'inici de la institució, tal com mostra l'entrada del 20 de gener de 1401 del *Manual de novells ardots*, que diu el següent: «Aquest dia fo posada e assegurada per la ciutat de Barchinona taula de cambi en la lotge nova per descarregar la dita ciutat de la qual taula foren regidors los honrats en Miquel Roure et en Guillem Colom».⁴³

41. Feliu i Montfort, *Els primers llibres de la Taula de Canvi de Barcelona*, 44. Vegeu la transcripció d'aquestes ordinacions a Apèndix 1. Annex documental, document 10.

42. Feliu i Montfort, 43.

43. Schwartz i Luna i Carreras i Candi, *Manual de novells ardots*, 1892, 1: 87. Feliu assenyalà que Miquel Roure compartia nom i cognom amb un dels consellers de Barcelona d'aquell any, si bé ho atribuï al fet que probablement eren parents. Tanmateix, al segon llibre de clavaria d'aquell any es diu clarament que Miquel Roure, regidor de la Taula de Canvi, era també conseller: Feliu i Montfort, *Els primers llibres de la Taula de Canvi de Barcelona*, 35, n. 1; AHCB, 1B.XI, Clavaria, 26, f. 185v, 1-IX-1401.

Segons les citades ordinacions de 1405, el càrrec dels regidors havia de ser bianual, de forma que el seu regiment començaria el 20 de gener de cada any senar.⁴⁴ L'elecció, però, podia fer-se un altre dia, «en lo començament de janer».⁴⁵ Veiem que això es complí com a mínim al principi de l'existència de la institució, ja que el 20 de gener de 1403 «comensaren de usar per administradors» de la Taula de Canvi els successors dels esmentats Roure i Colom, que foren Guillem Oliver i Pere de Casasaja.⁴⁶ Ara bé, sembla que anys més tard aquesta tradició desaparegué. En 1445, per exemple, els administradors sí que es van designar el 20 de gener, però durant els anys del regnat de Joan II, el Trentenari va nomenar-los en un dia no fixat d'aquell mes, habitualment durant la segona quinzena i, sovint, passat el dia 20: l'any 1459 i el 1461 el dia 28, el 1463 el dia 24, el 1465 el 18, el 1467 el 26, el 1469 i 1471 el 30, el 1473 el 26, el 1475 el 14, el 1477 el 18 i el 1479 el 12.

Com es duia a terme aquesta elecció? Segons quedà anotat en l'acta de la reunió del 24 de gener de 1463, primerament l'executiu s'encarregava de confeccionar un memorial «de persones notables e suficients per al dit offici», que era llegit als jurats del Consell de Trenta-dos, els quals, si volien, podien modificar la llista afegint-hi o traient-ne algun nom. Un cop aprovada, tant els consellers com els membres del Trentenari havien d'escriure en dues «ceduletes» el nom d'un ciutadà i el d'un mercader, que eren després introduïdes en capses. Fet això, només restava efectuar l'escrutini corresponent per veure quins candidats havien obtingut més vots.⁴⁷ Pocs dies després, l'1 de febrer, els administradors, juntament amb la resta d'oficials que treballaven a la Taula de Canvi, prestaven jurament davant dels consellers.⁴⁸ Aquest sistema, més o menys alterat, degué ser el que imperà durant tot el segle xv fins a la instauració de la insaculació. A partir de 1498, segons el privilegi atorgat per Ferran II a la ciutat de Barcelona el 13 de desembre d'aquell any, el dia de Sant Antoni —el 17 de gener— els taulers serien «extrets» de dues bosses,

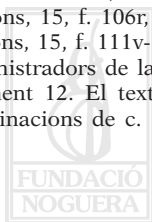
44. Feliu i Montfort, *Els primers llibres de la Taula de Canvi de Barcelona*, 43.

45. Vegeu Apèndix 1. Annex documental, document 10.

46. Schwartz i Luna i Carreras i Candi, *Manual de novells ardits*, 1892, 1: 124.

47. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 15, f. 106r, 24-I-1463.

48. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 15, f. 111v-112r, 1-II-1463. Vegeu la transcripció de l'elecció i el jurament dels administradors de la Taula de Canvi a Apèndix 1. Annex documental, document 11 i document 12. El text del jurament prestat l'any 1435 és gairebé idèntic a l'inclòs en les ordinacions de c. 1405 transcrites a Apèndix 1. Annex documental, document 10.

una de les quals contindria només el nom dels candidats ciutadans i l'altra el dels mercaders.⁴⁹

Potser és en el mencionat acte del jurament on es veu d'una manera més clara quines eren les funcions dels administradors de la Taula de Canvi. Segons el text contingut en el manuscrit conegut com *Rúbrica de juraments antics*, com hem vist escrit segurament a finals del segle xv o principis del xvi, el primer que juraven els regidors era que «bé, feelment e leylals hauran en lo regiment, procuració e administració de la dita taula, cerçants per llur poder tota utilitat, squivant tot dan de la dita Ciutat sots obligació de persona e béns haüts e havedors».⁵⁰ Pràcticament la mateixa frase apareixia ja en les ordinacions i juraments de la primera meitat del Quatre-cents.⁵¹ No hi havia dubte, per tant, de quin era el seu rol principal en la institució: dirigir-la. Per fer-ho adequadament havien de complir amb certes condicions, que eren igualment especificades en el citat jurament. En primer lloc, no prestar ni donar més diners a ningú dels que tingués dipositats a la Taula de Canvi, a menys que l'executiu municipal o el Consell de Cent indiquessin el contrari. Seguidament, havien d'encarregar-se de fer pagar tot el que es degués al municipi, i tenien terminantment prohibit acceptar cap tipus de favor o present d'algun deutor, encara que fos en forma de menjar o de beguda. També havien de comprometre's a no fer pagaments en nom del clavari sense haver rebut prèviament l'albarà corresponent dels consellers, que després haurien d'«enfilat» amb els altres per tal de poder-los mostrar tots quan s'examinessin els seus comptes,⁵² així com a no participar de cap manera en l'arrendament d'imposicions. Se'ls obligava a romandre en el càrrec fins que els seus successors haguessin prestat jurament i a donar una fermaça de 6.000 florins a la cort del veguer, com també feien els canvistes privats en assegurar les seves taules.⁵³ Finalment, se'ls comanava que complissin

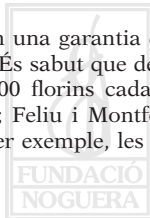
49. Vicens Vives, *Ferran II i la ciutat de Barcelona: 1479-1516*, 2: 294.

50. AHCB, 1G, Manuscrits, 47, transcrit per Bajet Royo, *El jurament i el seu significat jurídic al Principat segons el dret general de Catalunya (segles XIII-XVIII)*. Edició de la «*Forma i pràctica de celebrar els juraments i les eleccions a la ciutat de Barcelona en el segle xv*», 146-148.

51. Vegeu Apèndix 1. Annex documental, document 11 i document 12.

52. En aquest albarà havien de constar el nom del rebedor, la quantitat i el motiu de pagament.

53. Bajet indica que donaven una garantia de 12 florins, tot i que probablement es tracta d'un error de transcripció. És sabut que des de 1405 els administradors estaven obligats a donar una fiança de 6.000 florins cadascú: Carreras i Candi i Gonyalons i Bou, *Rúbriques de Bruniquer*, 5: 76; Feliu i Montfort, *Els primers llibres de la Taula de Canvi de Barcelona*, 42-43. Vegeu, per exemple, les fermaçes dels 6.000 florins donades

les ordinacions fetes el 22 d'agost de 1476, l'objectiu de les quals era aconseguir un control més estricte de la Taula de Canvi per part del municipi.⁵⁴

Convé recordar també que fins l'any 1588, quan es va inaugurar la nova seu de la Taula de Canvi en un edifici situat davant de la Casa de la Ciutat, els llibres i dipòsits del banc municipal es custodiaven al domicili d'un dels dos administradors si la Taula de Canvi no estava oberta.⁵⁵ La instal·lació del banc a casa d'un dels administradors sovint provocava que s'hi haguessin de fer petites obres. Així, el gener de 1477 —convenientment, poc abans de l'elecció dels nous taulers— Genís Caro, fuster de la ciutat, demanà als consellers que s'establís que aquestes obres fossin adjudicades a ell, ja que, segons deia, «los taulers los fan fer a altres fusters, a gran dan del dit seu offici». El Trentenari, considerant que era indigne que Caro tingués «lo nom de l'offici [de fuster de la ciutat] sens la comoditat», hi accedí.⁵⁶ L'any 1450 trobem un exemple de l'evident importància que tenia aquesta obligació dels taulers, quan al capdavant del banc es trobaven Joan Llull i Antoni Pujada. Un any abans, la reina Maria havia convocat Corts a Perpinyà, i Llull va ser un dels síndics escollits per anar-hi en representació del municipi barceloní, de forma que l'abril de 1450 va deixar la ciutat per no tornar-hi fins el desembre següent.⁵⁷ Això suposà un problema per a la Taula de Canvi, ja que era a casa de Llull on se'n guardava el material i els dipòsits, de forma que el Consell, malgrat les reticències inicials de Pujada, acordà que se li demanaria que es mudés a la residència de Llull, si no «ab tota sa companya», com a mínim amb un escuder, de manera que hi fos, hi mengés, hi begués i hi dormís.⁵⁸

Evidentment, aquestes tasques havien de ser degudament recompensades. Bruniquer ja menciona que en inaugurar-se la Taula de Canvi s'establí que els administradors rebrien un salari de 3.000 sous barcelonesos anuals, cosa que també apareix a les ordinacions de 1405.⁵⁹

per Bernat Fiveller i Berenguer Gibert en 1435 a AHCB, 1B.II, Deliberacions, 1, f. 83v, 24-I-1435, transcrites a Apèndix 1. Annex documental, document 12.

54. Vegeu AHCB, 1B.IV, Ordinacions, 10, f. 109v-111r, 22-VIII-1476.

55. Feliu i Montfort, *Els primers llibres de la Taula de Canvi de Barcelona*, 48-49. És possible que el fet que la Taula de Canvi no comptés amb un edifici propi fins vora dos segles després de la seva fundació sigui una de les causes per les quals s'ha conservat tan poca de la documentació generada per la institució durant els seus primers anys de vida.

56. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 23, f. 104r-105v, 10-I-1477.

57. Schwartz i Luna i Carreras i Candi, *Manual de novells ardits*, 1892, 1: 59, 98.

58. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 6, f. 97r-97v, 16-IV-1450.

59. Carreras i Candi i Gungalons i Bou, *Rúbriques de Bruniquer*, 5: 75; Feliu i Montfort, *Els primers llibres de la Taula de Canvi de Barcelona*, 43. Segons Feliu, aquest

Efectivament, aquest sou, que seria pagat pel clavari municipal, fou vàlid ja des de 1401, tal com s'observa als llibres del tresorer.⁶⁰ No es modificà fins l'any 1454, quan en el marc de la reforma administrativa esperonada per la Busca passà a ser de 2.000 sous barcelonesos.⁶¹ El salari dels taulers es rebaixà de nou, aquest cop a 1.000 sous barcelonesos, quan s'aprovà el següent gran «redreç» municipal de la Barcelona del segle XV, el de 1489, ja en temps de Ferran el Catòlic.⁶²

ELS CÀRRECS TÈCNICS

Un cop vist els paper jugat pels dirigents del banc barceloní, passem ara a detallar quins eren els càrrecs tècnics necessaris per al seu correcte funcionament. Com es veurà tot seguit, es poden classificar bàsicament en tres grans grups: el conformat pels escriptors, el dels pesadors i reconeixadors de moneda i, finalment, el dels servidors i el bastaix.

Els escriptors

Els escriptors de la Taula de Canvi reben tant a la documentació conservada com a la bibliografia existent diversos apel·latius. Gaspar Feliu sovint els denomina taulers adjunts,⁶³ mentre que a les fonts apareixen també com a ajudants de la taula, regidors o continuadors de comptes, o com a encarregats d'alguns dels tres llibres de la institució: el llibre corrent, corrible o major corrent; el manual o diari, i el de dipòsits.

Els notaris que treballaven com a escriptors a la Taula de Canvi es documenten com a part del personal fix de la institució des del seu naixement. Feliu indica els noms dels dos adjunts que ubica al banc municipal des de 1401-1402,⁶⁴ i ben aviat, com a mínim des de 1414, sembla que se'ls afegí un tercer escriptor, que treballava a càrrec del que

salari seria massa baix si es pren en consideració l'estatus social dels administradors, l'elevada fiança de 6.000 florins que estaven obligats a dipositar i les responsabilitats que comportava el seu càrrec. Per aquest motiu, dedueix que devia exercir-se a temps parcial.

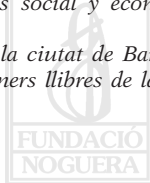
60. AHCB, 1B.XI, Clavaria, 26, f. 185v-186r, 2-IX-1401.

61. Batlle i Gallart, *La crisis social y económica de Barcelona a mediados del siglo xv*, 1: 274.

62. Vicens Vives, *Ferran II i la ciutat de Barcelona: 1479-1516*, 2: 68.

63. Feliu i Montfort, *Els primers llibres de la Taula de Canvi de Barcelona*, 44-45.

64. Feliu i Montfort, 46.

exercia de regidor de comptes.⁶⁵ No fou fins a algun moment entre 1442 i 1446 que els tres escrivans de la Taula de Canvi van passar a ser designats sistemàticament segons el llibre del qual havien d'ocupar-se, tradició que es mantingué durant la resta del segle xv.⁶⁶

Al contrari que el càrrec dels administradors, el dels escrivans era vitalici, fet que ocasionalment és constatat en algun llibre de clavaria: «és stat deputat (...) a regir e continuar los comptes de la dita Taula del Cambi de la dita ciutat a vida sua, tant com la Taula durarà».⁶⁷ Era el Consell de Cent l'encarregat d'elegir-los, si bé, en cas de creure-ho convenient, podia derivar aquesta funció a un altre òrgan municipal.⁶⁸ Segons s'explica en 1452, el procediment per fer-ho era molt semblant al seguit amb els administradors de la Taula de Canvi: primerament, l'escrivà del Consell llegia un memorial confeccionat pels membres de l'executiu on constaven els noms d'alguns notaris de la ciutat, que l'assemblea procedia a aprovar. Seguidament, tant els consellers com els jurats del Consell escrivien el nom del candidat que consideraven més adient en un tros de paper, que després introduïen en una capsula. Un cop tots havien votat, es feia l'escrutini i es publicava el resultat.

Tal com succeí amb els regidors de la Taula de Canvi, el privilegi de 1498 alterà la forma en què els escrivans que hi treballaven eren escollits. Així, amb la implantació de la insaculació s'establí que l'encarregat del llibre corrible i el del de dipòsits s'extraurien, igual que l'anomenat «caixer del compte ordinari de la Ciutat» i un dels oïdors de comptes de la Taula de Canvi, de la bossa dels consellers quarts. En canvi, el responsable del manual sortiria, juntament amb l'escrivà major del Consell, el síndic i sotssíndic, i el segon oïdor, d'una bossa eloqüentment dita «arxiver, escrivà major i síndic».⁶⁹

La comesa principal dels escrivans de la Taula de Canvi era ocupar-se del llibre que tenien adjudicat, ja fos el corrible, el manual o el de dipòsits, sense els quals la institució no podia funcionar. En què consistia cada un d'ells? Tant el llibre corrible com el de dipòsits formaven part dels dits llibres majors de la Taula de Canvi. En paraules

65. AHCB, 1B.XI, Clavaria, 37, f. 131v, 28-III-1414.

66. AHCB, 1B.XI, Clavaria, 63, f. 76r, 1-II-1446.

67. AHCB, 1B.XI, Clavaria, 55, f. 99v, 20-V-1440.

68. L'abril de 1452, després de la mort de Guillem Esteve, encarregat del manual de la Taula de Canvi, el Consell de Cent va derivar l'elecció del seu successor als consellers i a un Consell de Trenta elegit a sorts: AHCB, 1B.II, Deliberacions, 7, f. 158r-159r, 25-IV-1452.

69. Vicens Vives, *Ferran II i la ciutat de Barcelona: 1479-1516*, 2: 295.

de Feliu, «els [llibres] majors corrents són els normals en qualsevol comptabilitat», mentre que «els majors de dipòsits corresponen a la gestió dels dipòsits condicionats (a solta)». ⁷⁰ Pel que fa al manual, era simplement el diari de les operacions efectuades a la Taula de Canvi. Més enllà d'aquesta important funció, Feliu teoritza que potser un d'aquests adjunts era l'encarregat de fer les funcions de caixer, però la documentació consultada fins ara no ho permet confirmar ni rebatre. ⁷¹

TAULA 8

Salaris dels escrivans de la Taula de Canvi entre 1401 i 1442

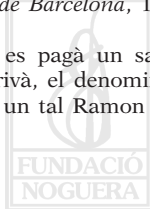
	<i>Primer escrivà</i>	<i>Segon escrivà</i>	<i>Tercer escrivà</i> ⁷²
1401	2.000 s. b.	-	-
1403	1.400 s. b.	1.100 s. b.	-
1409	1.100 s. b.	1.100 s. b.	-
1410	2.800 s. b.	1.100 s. b.	-
1414	4.300 s. b.	800 s. b.	1.200 s. b.
1419	4.300 s. b.	800 s. b.	1.200 s. b.
1434	4.300 s. b.	800 s. b.	1.200 s. b.
1442	2.600 s. b.	800 s. b.	800 s. b.

Els salaris que van percebre els escrivans al llarg del segle xv van ser modificats substancialment diverses vegades. Des de 1401, quan Jaume Cardona, l'únic escrivà mencionat en el segon llibre de clavaria d'aquell any, rebé 2.000 sous barcelonesos anuals, fins 1442 els canvis van ser més que notables, com pot observar-se a la taula 8. Les marcades oscil·lacions experimentades pels salaris dels escrivans durant els primers anys de vida de la Taula de Canvi semblen indicar alguns problemes per fixar exactament quines eren les retribucions adequades per a alguns dels oficials que hi treballaven. De fet, les quantitats més

70. Tal com el mateix Feliu assenyala, un assentament s'inscrivía al llibre de dipòsits si el capital al qual feia referència no estava disponible: Feliu i Montfort, *Els primers llibres de la Taula de Canvi de Barcelona*, 16.

71. Feliu i Montfort, 45.

72. Ni en 1414 ni en 1434 es pagà un salari específicament per a un tercer escrivà, sinó que fou el primer escrivà, el denominat regidor de comptes, qui rebé un sou en què s'inclouia el que cobrava un tal Ramon Santmartí, ajudant dels escrivans de la Taula de Canvi.

altes que trobem entre 1414 i 1434 les va rebre durant tot aquell període una única persona, Antoni Cases, i sembla que no fou fins que es jubilà, cap a 1442, que els salaris dels tres escrivans s'equilibraren considerablement.⁷³

Fou en algun moment entre 1442 i 1446 quan s'establí ben bé de què s'ocupava cada un dels tres notaris que treballaven a la Taula de Canvi, o com a mínim es començà a plasmar a les fonts municipals. Així, ja en 1446 s'observa que el responsable del llibre corrible rebia 2.200 sous barcelonesos, el del manual 2.000 sous i el del llibre de dipòsits 1.600 sous anuals, quantitats que apareixen lleugerament modificades dos anys després, en què el regidor del llibre corrible cobrava 2.600 sous.⁷⁴

Ara bé, no tothom estava d'acord amb aquests salaris. El novembre de 1448 l'encarregat del manual va presentar al Consell una petició juntament amb un pesador de la Taula de Canvi, en la qual tots dos sol·licitaven un augment de sou.⁷⁵ L'escrivà, Guillem Esteve, ens ofereix en la seva súplica una interessant explicació sobre què entenia ell que era el llibre del qual s'ocupava dia rere dia:

lo qual manual és cap e fundament de la dita Taula, e lo qual és de gran importància e vexació d'enteniment, com en aquell se hajan exprimir totes condicions, empires, cancel·lacions de empires, testaments, donacions, procuracions, manaments e tota altra natura de contractes a fi que lo deliurament de les peccúnies que-s fan en la dita Taula sien fetes legítimament e segons se pertany a indemnitat de la Taula, lo qual càrrec, com vostres savieses poden pensar, no és poch.⁷⁶

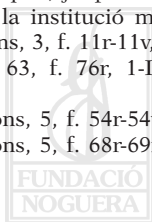
Més enllà de la importància evident que concedia al seu ofici, Esteve argumentava que en els darrers temps tenia més feina i era «privat

73. AHCB, 1B.XI, Clavaria, 60, f. 87r, 20-IX-1442, i f. 90v-91r, 11-X-1442. De fet, Joan Pasqual, regidor dels comptes de la Taula de Canvi que va succeir Antoni Cases, rebria només 2.200 sous mentre Cases visqués. Un cop mort, passaria a percebre els 2.600 sous corresponents. En la mateixa situació es trobava Jaume Tutxó, que substituïa Joan Ramis com a continuador dels comptes de la Taula de Canvi, i que, en vida d'aquest, només rebria 600 dels 800 sous. que tenia assignats. De fet, Joan Pasqual mai va arribar a cobrar el seu salari complet, ja que va ser un dels protagonistes dels «desordres i abusos» que van sotragar la institució mesos després, motiu pel qual va ser despatxat: AHCB, 1B.II, Deliberacions, 3, f. 11r-11v, 19-XI-1442, i f. 12v-13v, 20-XI-1442.

74. AHCB, 1B.XI, Clavaria, 63, f. 76r, 1-II-1446; AHCB, 1B.XI, Clavaria, 64, f. 82v, 8-VIII-1448.

75. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 5, f. 54r-54v, 14-XI-1448.

76. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 5, f. 68r-69r, 18-XI-1448.

per ordinació de tota natura de affers e de libertat, a la qual or no és equiparable». Potser per impressionar els jurats del Consell, afegia tot seguit una dita llatina, que havia traduït de manera més o menys lliure: «non bene pro toto libertas venditur auro». Tot això era degut, segons Esteve, a les noves ordinacions relatives a la Taula de Canvi, que a efectes pràctics suposaven que en aquell moment no hi hagués «altra taula sinó la Taula de la ciutat». Per aquesta raó, demanava un augment de salari, que se li concedí afegint 200 sous barcelonesos als 2.000 que ja rebia.⁷⁷

L'any següent va ser Joan Guimerà, encarregat del llibre corribre, qui entregà al Consell una petició demanant que se li concedís un ajudant, ja que «per los grans affers qui són en la dita Taula e per indisposició de sa persona, no abasta a donar lo compliment que deu a la dita Taula, e ha dupte que per rahó del gran treball no li'n vingue alguna malaltia, segons ja pochs dies ha passats ne ha haüda».⁷⁸ Ara bé, el Consell, considerant que el seu sou ja havia estat augmentat anteriorment, va acordar que abans de prendre cap decisió s'entrevistaria amb ell per preguntar-li si tenia intenció de pagar part del salari del seu possible ajudant. Tres mesos després, un cop obtinguda la informació desitjada, l'assemblea, «attesa la bondat e suficiència» de Guimerà, així com «la gran voluntat que ha al ben públich de la dita ciutat, en tant que no se'n trobaria altre de què posquessin millorar», va proposar donar-li entre 300 i 400 sous anuals més que hauria d'emprar a pagar el sou d'un subaltern, que ell mateix s'encarregaria d'escollir i del qual seria responsable.⁷⁹ Però l'augment no degué materialitzar-se, ja que el desembre de 1449 Guimerà tornà a presentar una petició on reiterava que, tenint en compte la feina que hi havia i encara la que preveia que hi hauria a la Taula de Canvi, l'experiència l'advertia que ell tot sol no se'n podia fer càrrec, motiu pel qual necessitava un col·laborador que «pogués continuar e scriure en lo dit libre». Aquesta vegada proposava específicament que, «attès que lo dit ajudant irà a tot son càrrech e lo seu salari no és tal que no l'haje ben necessari a sustentació de sa vida», la ciutat li concedís algun suport pecuniari.⁸⁰

77. Com s'anirà veient durant la resta d'aquest apartat, en aquells anys foren freqüents les peticions d'augment de salari. El Consell tendí a cedir a les súplices, potser perquè eren realment justes, si bé sempre puntualitzà que era una gràcia atorgada a títol personal, de forma que els successors dels que havien estat beneficiats rebrien el salari anterior a la petició.

78. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 5, f. 152v-154r, 9-VII-1449.

79. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 6, f. 2v-3v, 31-X-1449.

80. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 6, f. 31v-32r, 13-XII-1449.

Finalment, el març següent el Consell acordà entregar-li cada any 400 sous a banda del seu salari ordinari, que únicament podria destinar a les retribucions del seu ajudant.⁸¹

Potser els problemes de salut als quals Guimerà al·ludia eren més greus del que podia semblar, perquè només un any després, en 1451, morí i es va haver d'escollir un nou responsable del llibre corrible de la Taula de Canvi, el sou del qual va ser rebaixat de nou a 2.200 sous.⁸² Una situació similar visqué el successor de Guillem Esteve com a responsable del manual l'any 1452, el salari del qual va fixar-se en els 2.000 sous anuals que rebia Esteve abans de 1448.⁸³

Així doncs, les retribucions percebudes pels tres escrivans a les portes del regnat de Joan II eren de 2.200 sous per a l'encarregat del llibre corrible, 2.000 per al del manual i 1.600 per al de dipòsits. Aquests salaris no es van alterar fins la ja mencionada reforma aprovada l'any 1489, quan el responsable del llibre corrible passà a cobrar 2.000 sous i el del de dipòsits 1.500, i va romandre inalterat únicament el sou del notari a càrrec del manual.⁸⁴

Els pesadors i reconeixadors de monedes

Els pesadors i reconeixadors de monedes de la Taula de Canvi poden ser agrupats en un mateix apartat no només per la seva evident afinitat laboral, sinó també perquè sovint és difícil distingir els uns dels altres, ja que l'apel·latiu amb què se'ls designa sembla fàcilment intercanviable.⁸⁵

Malgrat que en 1403 sembla que encara no n'hi havia cap, segons Feliu el càrrec de pesador de monedes havia aparegut ja abans de 1408, i al llibre de clavaria del segon semestre de 1409 en trobem dos, nombre que es mantingué inalterable fins a la fi del període estudiat.⁸⁶

81. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 6, f. 69r-69v, 3-III-1450.

82. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 7, f. 113r-113v, 23-XI-1451, i f. 115v-116v, 24-XI-1451.

83. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 7, f. 158r-159r, 25-IV-1452.

84. Vicens Vives, *Ferran II i la ciutat de Barcelona: 1479-1516*, 2: 68. Vicens només menciona els noms dels oficials, però no els seus càrrecs. Tanmateix, la consulta d'altres fonts permet conèixer quin era l'ofici de cada un d'ells.

85. En 1466, per exemple, al Consell es discutí la possibilitat de «remoure e suspendre un dels pesador o regonexedor de les monedes de la Taula de Canvi», mentre que tres mesos més tard, quan els ministres i oficials de la Taula de Canvi van prestar jurament, un d'ells és anomenat pesador i l'altre reconeixedor: AHCB, 1B.II, Deliberacions, 17, f. 146v, 15-XI-1466, i f. 180r, 3-II-1467.

86. Feliu i Montfort, *Els primers llibres de la Taula de Canvi de Barcelona*, 45, n. 33; AHCB, 1B.XI, Clavaria, 33, f. 111r, 19-VII-1409.

Ara bé, l'any 1466 el Consell, donada la situació delicada en què es trobaven tant el banc com les finances municipals en el context de la guerra contra Joan II, va considerar durant un temps la possibilitat d'eliminar-ne un. Després que el Trentenari derivés l'assumpte a l'assemblea general i aquesta el tornés de nou al Consell de Trenta-dos, es va acordar escoltar en primer lloc el parer d'aquells que treballaven de costat amb els que ostentaven el càrrec en qüestió: els administradors de la Taula de Canvi.⁸⁷ Un cop Pere Joan Serra, un dels regidors, va haver donat la seva opinió als membres del govern municipal, el Consell decidí mantenir els pesadors com estaven, si bé va rebaixar el salari de tots dos i va establir-los l'obligació d'ajudar l'encarregat del llibre de dipòsits.⁸⁸

Pel que fa a la seva elecció, sembla que era duta a terme pel Trentenari, i aquells que resultaven designats exercien el càrrec teòricament de per vida, igual que en el cas ja esmentat dels escrivans de la Taula de Canvi. Ara bé, durant el segle xv hi va haver com a mínim una notòria excepció. L'any 1476 es va descobrir que Pere Morer, pesador des de feia més de deu anys, havia pres entre 44.000 i 46.000 sous de la Taula de Canvi, capital que havia invertit en els seus negocis.⁸⁹ Menys de vint dies després, considerant que l'acte de Morer era un «nephandíssim crim contra la cosa pública e digna de grandíssima punició», motiu pel qual el cas estava en mans del governador, se'l retirà del càrrec i s'escollí algú per substituir-lo.⁹⁰

TAULA 9

Salaris dels pesadors i reconeixadors entre 1409 i 1427

	<i>Primer pesador</i>	<i>Segon pesador</i> ⁹¹
1409	1.200 s. b.	1.200 s. b.
1414	1.200 s. b.	600 s. b.
1417	1.200 s. b.	1.000 s. b.
1427	1.200 s.b.	1.200 s.b.

87. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 17, f. 144v-145r, 14-XI-1466, i f. 146v-147r, 15-XI-1466.

88. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 17, f. 151r-152r, 26-XI-1466.

89. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 23, f. 23v-31r, 2-IV-1476. Aquest incident és narrat per Bruniquer a Carreras i Candi i Gunyalons i Bou, *Rúbriques de Bruniquer*, 5: 79.

90. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 23, f. 32r-32v, 20-IV-1476.

91. Alguns anys l'aquí denominat segon pesador és identificat com a reconeixedor de monedes.

Les tasques que havien de dur a terme els pesadors i reconeixadors eren clares: calia que comprovessin les monedes d'or i de plata que es rebien i donaven al banc municipal. A canvi, rebien una remuneració que va anar variant al llarg del segle xv, com pot observar-se per als anys 1409-1427 en la taula 9. Part de la informació relativa als salaris la coneixem gràcies a la petició presentada al Consell en 1445 per Pere Ferrer, amb tocs certament dramàtics.⁹² De fet, la «suplicació» de Ferrer és suficientment interessant per al·ludir-hi breument. Segons ell mateix explicava, feia vint-i-vuit anys que exercia de reconeixedor de monedes de la Taula de Canvi, però si bé el servei que havia prestat fins llavors havia «estat molt útil, experiència demostrant, a la dita Taula», personalment havia resultat «molt dampnós». El motiu era que, abans d'acceptar el càrrec de reconeixedor de monedes del banc municipal, ell exercia de canvista i «vivía opulent e ab menys ànsies que vuy no fa». Després, tanmateix, i malgrat les promeses que se li havien fet respecte a l'ofici que tenia des de 1417, el salari que se li assignà era «axí estret que en alguna manera no basta a la despesa sua ne sustentació de sa casa». Per aquesta raó, diverses vegades havia arribat fins i tot a oferir la seva renúncia per tal de «procurar sa vida en altra manera», però la hi havien rebutjada i li van donar de nou vanes esperances que no es materialitzaven en res. A tot això s'afegia, segons Ferrer, la promulgació de les noves lleis i ordinacions fetes per a la Taula de Canvi, que considerava «molt restrictives e prohibitives als honorables regidors e als oficials e ministres de la dita Taula», més quan havien de ser «tengudes a la unglá, de forma que tot lícit emolument per la justa suor dels dits oficials e ministres és a ells interdit e inhibít». En resum: per totes aquestes raons Ferrer demanava un augment de sou. No podem saber quanta veritat hi havia en les paraules de Pere Ferrer, però devia ser la suficient per commoure els membres del Consell, ja que van acceptar que el pesador cobrés 800 sous més, fins arribar així a percebre 2.000 sous anuals. Això sí, puntualitzaven que Ferrer rebria aquest salari únicament pel bon servei prestat a la ciutat durant molt de temps, de forma que el del seu successor serien els 1.200 sous habituals.

És possible que fos l'exemple de Ferrer el que inspirà dos anys després el pesador Guillem de Dons a fer una petició d'augment de sou juntament amb el ja esmentat escrivà Guillem Esteve.⁹³ En aquest cas l'argument principal emprat era que, vista la quantitat de feina

92. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 3, f. 133v-135r, 22-VI-1445.

93. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 5, f. 54r-54v, 14-XI-1448.

que tenien, consideraven els seus salaris insuficients. Així, Guillem de Dons, igual que Esteve, argumentava que les dues recents ordinacions ja mencionades havien provocat que els moviments al banc es dupliquessin, de forma que De Dons havia de «pesar, comptar e regonèixer e deliurar moltes més quantitats de monedes que no solia» i, a més a més, escriure en dos quaderns, un dit «de rebudes» i l'altre «de record», les monedes dipositades a la Taula de Canvi, cosa que abans no es feia.⁹⁴ Escoltats els motius de Guillem de Dons, el Consell va accedir a afegir 400 sous als 1.200 que ja rebia, si bé de nou es deixà anotar que els seus successors en el càrrec no gaudirien d'aquest augment. Dotze anys després la situació seguia sent la mateixa, però en algun moment entre 1459 i 1462, possiblement arran de la dimissió o la mort de Pere Ferrer, els salaris del pesador i el reconeixedor s'igualaren un cop més, aquesta vegada a 2.000 sous.⁹⁵ Aquestes retribucions es van mantenir durant poc temps, ja que l'any 1466, en plena guerra civil i «per la necessitat en la qual la present ciutat vuy se trobe», totes dues es van reduir a 1.600 sous anuals.⁹⁶ L'última notícia que ara per ara pot donar-se sobre el salari dels pesadors i reconeixadors de monedes és que en l'esmentat «redreç» de 1489 es decidí mantenir intacte el del pesador, mentre que el del reconeixedor es rebaixà de 1.600 a 1.500 sous.⁹⁷

Els servidors i el bastaix

El grup heterogeni format pels servidors i el bastaix de la Taula de Canvi de fet el conformen tres càrrecs diferents amb funcions no sempre del tot definides. En primer lloc, el servidor de la Taula de Canvi pròpiament dit; seguidament, un segon servidor que treballava també amb el clavari i els racionals, i, finalment, un bastaix o «deputat

94. Tal com el mateix De Dons explicava, segons les noves ordinacions cap canvista podia donar diners si prèviament no s'havia assegurat, i tots els canvis que es fessin a Barcelona havien de fer-se a la Taula de Canvi: AHCB, 1B.II, Deliberacions, 5, f. 69r-70r, 18-XI-1448.

95. El novembre de 1459 Guillem de Dons encara va cobrar a raó de 1.600 sous anuals, mentre que l'agost de 1462 ho feu a raó de 2.000 sous: AHCB, 1B.XI, Clavaria, 72, f. 95v, 10-XI-1459; AHCB, 1B.XI, Clavaria, 75, f. 80v, 25-VIII-1462. De fet, l'octubre de 1459 el Trentenari li denegà l'augment de salari que sol·licitava: AHCB, 1B.II, Deliberacions, 12, f. 173r-173v, 8-X-1459.

96. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 17, f. 151r-152r, 26-XI-1466.

97. Vicens només menciona els noms dels oficials, però no els seus càrrecs. Tanmateix, sabem pels registres de *Clavaria* i de *Deliberacions* que aquell any Nicolau Julià i Nicolau Boada exercien de pesadors i reconeixadors de monedes de la Taula de Canvi.

en portar les monedas e llibres de la Taula de Cambi», tal com sovint se l'anomena.⁹⁸

Segons Feliu, la Taula de Canvi hauria hagut de comptar des de la seva aparició amb algú que fes les funcions del que denomina «andador», que equivaldria al dit servidor, i de bastaix.⁹⁹ D'acord amb el que el mateix autor assenyala, el primer seria instituït més endavant, si bé sembla que inicialment les seves funcions corresponien a l'escrivà encarregat del manual, tot i que els exemples documentats per Feliu mostren que a la pràctica les duïa a terme qualsevol persona considerada de confiança. Pel que fa al bastaix, Feliu apunta que malgrat que les seves tasques les podria fer qualsevol empleat municipal, «semblaria més normal que es comptés amb una persona present a la Taula per a qualsevol encàrrec o contingència». El que sabem del cert és que tots tres càrrecs irrompen força tard als llibres de clavaria. Així, el servidor de la Taula de Canvi apareix per primera vegada en algun moment entre 1440 i 1442, si bé fou probablement a finals de 1442 quan es regulà la seva presència contínua al banc.¹⁰⁰ Pel que fa al segon servidor, que treballava també amb els racionals i el clavari, degué aparèixer entre 1446 i 1448.¹⁰¹ El cas del bastaix és una mica més peculiar: la primera referència trobada és en l'acta d'una reunió de l'any 1452, en la qual es comentà una petició presentada per Miquel Trobat, que segons explicava feia quinze anys que treballava com a bastaix a la Taula de Canvi —per tant, des de 1437.¹⁰² Ara bé, als llibres de clavaria d'entre 1440 i 1451 consultats no apareix cap pagament de salari a Trobat, de manera que sembla que no va ser fins algun moment entre 1451 i 1457, any en què sí es troba una retribució per al dit càrrec, quan es va regular efectivament el sou del bastaix.¹⁰³

Tal com passava amb els escrivans i els pesadors i reconeixadors de moneda, tant els servidors com el bastaix de la Taula de Canvi

98. AHCB, 1B.XI, Clavaria, 82, f. 97r, 20-IV-1468.

99. Feliu i Montfort, *Els primers llibres de la Taula de Canvi de Barcelona*, 45.

100. AHCB, 1B.XI, Clavaria, 60, f. 104r, 29-XI-1442. En aquest assentament s'indica que el servidor cobrà per la feina que havia fet durant un any, segons el Consell acordà nou dies enrere. Tenint en compte que al primer llibre de clavaria de 1440 no se'l menciona i al primer de 1446 ja apareix cobrant un salari regular, probablement aquest fou l'inici del servidor com a càrrec institucionalitzat.

101. El primer pagament documentat a un servidor de la Taula de Canvi, dels racionals i del clavari es troba a AHCB, 1B.XI, Clavaria, 64, f. 123r, 9-I-1449. En l'anterior llibre de clavaria conservat, el del primer semestre de 1446, no n'hi ha cap.

102. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 7, f. 199r-199v, 13-X-1452.

103. AHCB, 1B.XI, Clavaria, 70, f. 85v, 20-X-1457. Probablement el salari del bastaix fou regulat precisament arran de la petició presentada per Trobat en 1452.

eren escollits vitalíciament. Per aquesta raó són poques les eleccions documentades de cap d'aquests càrrecs. Això no obstant, sabem que l'any 1456 va ser el Consell de Trenta-dos l'encarregat de designar Guillem Ramon de Santamaria com a servidor dels racionals, el clavari i la Taula de Canvi un cop mort el seu antecessor en el càrrec.¹⁰⁴ El procediment seguit va ser l'habitual en els oficials ja esmentats: en primer lloc es presentà un memorial fet pels consellers amb els noms de les persones que ells consideraven adients, per tal que fos aprovat o bé modificat per l'assemblea. Seguidament, el Trentenari i l'executiu van procedir a votar mitjançant «ceduletes» de paper posteriorment introduïdes en una caixa.

Segurament es va actuar de manera similar el novembre de 1463, quan Joan Martorell, servidor de la Taula de Canvi, va dimitir fent valer com a argument l'avançada edat.¹⁰⁵ El Trentenari ràpidament va elegir-li un substitut, que tanmateix no cobraria el salari que en principi li corresponia: aquest romandria en mans de Martorell fins la seva mort.¹⁰⁶ El mateix procediment es dugué a terme en 1468, quan l'esmentat Miquel Trobat, bastaix de la Taula de Canvi i ja ancià, decidí que Guillem Deguant, també bastaix i sota les seves ordres, el reemplaçaria, si bé sense percebre cap sou fins la defunció de Trobat.¹⁰⁷ Uns anys després fou Guillem Deguant qui presentà al Consell la seva renúncia perquè s'havia «fet vell en lo servey del dit exercici», motiu pel qual els taulers havien acceptat ja feia un temps que tingués un ajudant, Francesc Dona. Malgrat que el Trentenari acceptà la seva «jubilació», inicialment ignorà la petició de Guillem de mantenir el salari de bastaix de manera vitalícia per tal de tenir «forma de viure en se vellesa», cosa que finalment li fou concedida passats uns mesos.¹⁰⁸ Semblantment, l'any 1476, Guillem Ramon de Santamaria, vell i malalt de gota, pactà la cessió del seu càrrec a canvi de mantenir 500 sous anuals dels 820 sous en què estava fixat el seu salari. El Consell aprovà la petició de Santamaria tot dient que no era:

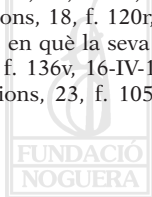
104. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 10, f. 100v-101v, 20-V-1456.

105. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 16, f. 53v, 4-XI-1463.

106. Joan Sòcies, designat successor de Martorell, no hagué d'esperar gaire per començar a percebre un sou pel seu flamant càrrec: el maig de 1464 ja rebé 200 sous en concepte del salari de tres mesos iniciats el 10 de febrer anterior, un cop mort el seu antecessor: AHCB, 1B.XI, Clavaria, 76, f. 85r, 11-V-1464.

107. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 18, f. 120r, 3-VIII-1468. Miquel seguí percebent el seu salari fins l'abril de 1472, mes en què la seva vídua, Caterina, el cobrà per darrera vegada: AHCB, 1B.XI, Clavaria, 87, f. 136v, 16-IV-1472.

108. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 23, f. 105v-106v, 21-I-1477, i f. 173v-175r, 25-XI-1477.

cosa digne que atès lo dit servey en se vellesa sia del tot frustrat del dit salari, ço que la ciutat nuncha ha acostumat, ans tostemp és stat per aquella praticat que los servidors de aquella, venint a vellesa e no podent servir, han haüt tal soccorriment e salari que rehonablement han passada lur vida.¹⁰⁹

No sempre són gaire clares quines eren les funcions associades a aquests càrrecs. Feliu defineix la figura de l'«andador» com la persona que anava a casa d'aquells que ho demanessin per rebre algun ingrés i traslladar-lo a la Taula de Canvi, o bé per portar diners als que no poguessin dirigir-se personalment al banc.¹¹⁰ Aquesta explicació coincideix força amb la que apareix als llibres de clavaria, per exemple, on s'anota que es pagava el salari del servidor de la Taula de Canvi per haver-la assistit «axí en demanar, exhigir e executar diversos deutes qui són deguts per diverses persones a la dita ciutat per rahó de impositions, com encara en tot lo exercici de la dita Taula».¹¹¹ Si ens fixem ara en el servidor que treballava també per al clavari i els racionals, veiem que se'l qualifica com a «deservint en la Taula del Cambi de la ciutat de Barchelona, e en servir lo ofici dels racionals e clavari de aquella, exhigint e fahent axecutar tots aquelles que deuen res a la dita ciutat, axí per rahó de impositions com en altra manera».¹¹² Sembla, per tant, que ambdós servidors tenien tasques bastant similars, si bé és possible que el segon estigués dotat d'un caire més representatiu, ja que sabem que cada Nadal rebia, a més a més del seu salari habitual, 100 sous que havia de destinar a les seves vestidures. Pel que fa al bastaix, identificar quins eren els seus deures resulta més senzill: com diu Feliu, era l'encarregat dels trasllats diaris de la caixa i dels llibres de la Taula de Canvi des de la casa de l'administrador on es custodiaven fins a la Llotja, i viceversa.¹¹³

Finalment, pel que fa a les seves retribucions ja s'ha comentat que no és fins avançat segle xv que es troben les primeres remuneracions d'aquests càrrecs. Als llibres de tresoreria s'observa que l'any 1442 el servidor de la Taula de Canvi rebia 660 sous, quantitat que quatre

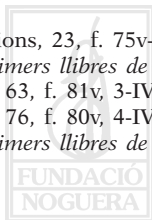
109. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 23, f. 75v-77v, 27-XI-1476.

110. Feliu i Montfort, *Els primers llibres de la Taula de Canvi de Barcelona*, 45.

111. AHCB, 1B.XI, Clavaria, 63, f. 81v, 3-IV-1446.

112. AHCB, 1B.XI, Clavaria, 76, f. 80v, 4-IV-1464.

113. Feliu i Montfort, *Els primers llibres de la Taula de Canvi de Barcelona*, 45.

anys després ja havia augmentat fins als 800 sous anuals.¹¹⁴ Tal com s'ha assenyalat en parlar de l'oficina del racional, la primera menció del sou del servidor compartit amb l'oficina i el clavari és de 1428, any en què tenia adjudicats 720 sous de salari ordinari i 100 sous per a la roba.¹¹⁵ Tanmateix, llavors la Taula de Canvi no s'esmenta, i no es fa fins l'any 1449, de manera que sembla que el banc municipal no formà part de les atribucions d'aquest oficial fins més endavant.¹¹⁶ Això sí, el salari es mantingué en 720 sous més 100 sous. Respecte al bastaix, com s'ha dit anteriorment, apareix per primera vegada l'any 1457, quan cobrava 600 sous per any.¹¹⁷ Ara bé, convé recordar un cop més que en 1452 el bastaix Miquel Trobat va presentar una petició al Consell on es queixava del fet que feia quinze anys que exercia aquest ofici «e per sobre dels grans càrrechs que algunes vegades portave» s'havia «trenchat». Degut als seus problemes de salut, havia decidit contractar un ajudant, que ell mateix pagava.¹¹⁸ Malgrat ser incapaç de transportar la caixa i els llibres segons d'ell s'esperava, donada la necessitat de la Taula de Canvi de tenir comptadors de monedes ell hi ajudava, raó per la qual demanava que se li adjudiqués un salari decent per tal de poder «provehir si mateix, sa muller e sos infants». Finalment, onze dies després els consellers i els administradors del banc van acordar pagar a Trobat 600 sous per any, si bé no als seus successors, i a l'altre bastaix 20 florins a canvi que carregués la caixa. Aquesta disposició no es complí, ja que un cop mort Trobat l'any 1472 el bastaix de la Taula de Canvi seguí rebent 600 sous anuals.¹¹⁹ De fet, tots tres salaris es van mantenir inalterats fins la gran reforma de 1489. A partir d'aquell moment, el servidor de la Taula de Canvi passà de guanyar 800 sous a rebre'n 600 sous, el segon servidor de 820 a 700 sous i, finalment, el bastaix de 600 a 500 sous.¹²⁰

114. AHCB, 1B.XI, Clavaria, 60, f. 104r, 29-XI-1442; AHCB, 1B.XI, Clavaria, 63, f. 81v, 4-III-1446.

115. AHCB, 1B.XI, Clavaria, 44, f. 75r, 11-XII-1428.

116. AHCB, 1B.XI, Clavaria, 64, f. 123r, 9-I-1449.

117. AHCB, 1B.XI, Clavaria, 70, f. 85v, 20-X-1457.

118. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 7, f. 199r-199v, 13-X-1452.

119. La disposició presa arran de la mencionada jubilació de Trobat en 1468 sembla indicar que tampoc llavors es considerà fer valer l'acord de 1452.

120. Vicens Vives, *Ferran II i la ciutat de Barcelona: 1479-1516*, 2: 69-70. En el cas dels servidors, Vicens no anomena els càrrecs, sinó les persones que l'exercien: Joan Sòcies, servidor de la Taula de Canvi, i Gaspar Peraller, servidor de la Taula de Canvi, els racionals i el clavari.

ELS OÏDORS DE COMPTES

Els oïdors de comptes de la Taula de Canvi, denominats també regidors o arxivers dels llibres de la taula, es documenten com a mínim des de novembre de 1410.¹²¹

Tot i que aquell any apareixen tres persones encarregades de la revisió dels comptes del banc, sembla que fou un nomenament de caràcter puntual, ja que només havien d'auditar els volums d'una administració. Quan a partir de finals de 1413 es documenta el càrrec com a tal, s'observa que va ser ocupat únicament per una persona, situació que es mantingué fins 1458.¹²² Així doncs, no va ser fins l'abril d'aquell any que el Consell de Cent va aprovar que s'escollissin dos auditors, «attesos los grans affers qui són creschuts en la dita Taula en diverses maneres».¹²³ Tanmateix, el segon oïdor no es va mantenir gaire temps. En 1466 l'assemblea va qüestionar la necessitat de comptar amb tots dos oficials, tenint en compte la despesa que suposava per al municipi pagar ambdós sots en un context en què les seves finances no passaven pel seu millor moment, i finalment va optar per despatxar-ne un.¹²⁴ Ara bé, quedà establert que el que romandria en el càrrec, tot i no gaudir de cap augment de salari, podria comptar amb la col·laboració d'algun jove ajudant. Aquesta va ser la situació de l'ofici fins l'any 1474, quan després de la mort de l'únic oïdor, Bartomeu Montcofa, el Trentenari va derivar al Consell de Cent l'elecció d'un de nou.¹²⁵ El mateix dia que s'havia de celebrar la reunió de l'assemblea general, l'executiu va proposar al Consell de Trenta-dos que se suggerís al de Cent la possibilitat d'elegir altre cop dos oïdors en lloc d'un, al·legant que l'ajudant que hi estava associat des de 1466 no era «stret a la ciutat de tenir secrets e altres honestats, e quescun dia se poria mudar, e axí los secrets de la

121. Al llibre de clavaria del segon semestre de 1410 es diu que es pagà el salari de Berenguer Saiol, Gabriel Ballester i Bernat Safont per «veure e regonèxer, examinar e discutir los llibres del regiment e administració de la Taula del Cambi» del bienni 1407-1408: AHCB, 1B.XI, Clavaria, 34, f. 131v, 5-XI-1410.

122. El juny de 1414 es va pagar el salari de l'examinador dels comptes de la Taula de Canvi, Martí Sarriera, que tenia aquest càrrec des del dia de Santa Llúcia de 1413: AHCB, 1B.XI, Clavaria, 37, f. 134r, 14-VI-1414.

123. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 12, f. 11v-12v, 25-IV-1458.

124. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 17, f. 151r, 26-XI-1466. Poc més d'un any després, però, arran de les noves ordinacions de la Taula de Canvi se li va rebaixar el salari. Sembla que en 1468 l'oïdor de comptes, Bartomeu Montcofa, demanà als consellers la concessió d'un ajudant, tal com aquests recordaven als seus successors en el *Testament*: AHCB, 1B.II, Deliberacions, 18, f. 98v, 18-II-1468; AHCB, 1C.XVII, Testaments dels consellers, 4, 1463, f. 23v, i 1468, f. 5v.

125. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 22, f. 49v-50r, 21-IV-1474.

Taula porien venir a persones indiscretas». ¹²⁶ Així, finalment el Consell de Cent determinà que l'ofici de l'arxiu, que necessàriament havien de conformar dues persones donada la quantitat de feina que s'havia de fer, comptés amb dos oïdors a qui es pogués exigir la discreció absoluta que requeria el càrrec. ¹²⁷

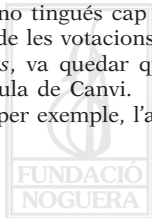
El personal de l'arxiu dels llibres de la Taula de Canvi era escollit pels jurats del Consell de Cent, a qui, de manera similar a com es duia a terme en el cas dels càrrecs ja explicats, sembla que es donava un memorial confeccionat per l'executiu per després votar mitjançant el sistema de «ceduletes». ¹²⁸ Excepcionalment, als registres de *Deliberacions* es conserven els resultats de l'elecció d'oïdors de la Taula de Canvi de l'any 1474, motiu pel qual s'ha volgut reproduir aquí el text en qüestió:

fou procehit en fer la elecció dels dits dos regidors de l'archiu dels llibres de la Taula del Cambi per la forma següent: ço és, que tots los qui eren en dit concell, no emperò los consellers, de dos en dos se appartaren en lo taulell qui és en dita sala, a part de tramuntana, e aquí scriviren en una cèdula, qui havia dos caps o branques, dos noms, ço és, de aquells dos que volien ésser e exercir dit offici, e aquelles metien en lo bací d'argent qui stave sobre un banch, devant los dits honorables consellers. E com totes les dites ceduletes foren dins lo dit bací, foren comptats tots los qui eren en dit concell entre tots los staments, e fon trobat ésser en nombre de CXXII. E après foren comptades les ceduletes qui eren stades meses en dit bací, fou trobat ésser tantes, ço és, CXXII. E fet scrutini de aquelles per mi, dit notari e scrivà del dit Concell, presents e vehents los dits honorables consellers, fou trobat que LXI veu[s] eren dressades a-n Sabrià Falchó, mercader; e LX a-n Nicholau Julià, mercader; e LX a-n Raphel Riudor, notari; e L a-n Miquel Ferran, notari, e algunes poques a alguns altres, de hon fou haüt per clar que lo dit Sabrià Falchó, com aquell qui ha més veus que altri, ésser haüt un dels dits dos regidors del dit archiu, e que entre los dits Nicholau Julià e Raphel

126. AHCB, 1B.II, *Deliberacions*, 22, f. 51v, 25-IV-1474.

127. AHCB, 1B.II, *Deliberacions*, 22, f. 52r-55r, 25-IV-1474. Miquel Ferran, l'oïdor suprimit en 1466 i que exercia el càrrec des de 1458, va demanar ser un dels escollits, però el Consell de Cent decidí que no tingués cap tipus de precedència respecte els altres candidats. Segons el recompte de les votacions, que de manera excepcional trobem transcrit al registre de *Deliberacions*, va quedar quart, de forma que finalment no va aconseguir tornar a l'arxiu de la Taula de Canvi.

128. Així es dugué a terme, per exemple, l'abril de 1458: AHCB, 1B.II, *Deliberacions*, 12, f. 11v-12v, 25-IV-1458.

de Riudor, quescuns havents LX veus, havia paritat, e que per los honorables consellers, qui en tal cas, segons forma del privilegi, han veu, devia ésser votat sobre los dits dos, e aquell qui hauria més veus seria haüt per elegit en companyó del dit Sabrià Falchó per tot lo concell. E de ffet votaren los dits honorables consellers per la forma dessús dita, e là un d'ells donà sa veu al dit Nicholau Julià e los IIII al dit Raphel de Riudor, qui així sobrepujà lo dit Nicholau Julià en tres veus, e pus següent los elegits en dit offici són los dits Sabrià Falchó, mercader, e Raphel Riudor, notari.¹²⁹

Sembla, doncs, que els consellers en principi no votaven, de forma que tan sols ho feien en cas d'empat. En tot cas, aquest degué ser el mecanisme emprat fins l'any 1498, quan els auditors de la Taula de Canvi van passar a formar part, així mateix, del grup d'oficials municipals que eren designats per insaculació. Conforme al que s'ha assenyalat en parlar dels escrivans, un d'ells era extret de la bossa dels consellers quarts, mentre que l'altre ho era d'una altra, dita «arxiver, escrivà major i síndic».¹³⁰

Els oïdors s'elegien per a un període de temps no determinat, de forma que a la pràctica també solia ser un càrrec vitalici. Durant els anys estudiats, però, hi hagué com a mínim una notòria excepció: la de Bernat de Granollacs, fill del conegut metge i astròleg homònim.¹³¹ Granollacs, ciutadà, havia estat elegit oïdor de la Taula de Canvi juntament amb el notari Miquel Ferran l'abril de 1458.¹³² Poc més d'un any després es va veure involucrat en un gran escàndol quan els consellers s'assabentaren que un mercader havia explicat públicament que Granollacs «havia comprat l'offici de l'archiu de la dita ciutat» pel qual va pagar a un ciutadà anomenat Pere Vicenç Fabre 1.680 sous barcelonesos.¹³³ Un cop feta la investigació pertinent es pogué confirmar aquesta informació i es decidí arrestar tots els implicats, entre els quals hi havia el mateix Granollacs i el seu pare. Finalment, el dia següent

129. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 22, f. 54v-55r, 25-IV-1474.

130. Vicens Vives, *Ferran II i la ciutat de Barcelona: 1479-1516*, 2: 295.

131. Bernat de Granollacs sènior és especialment conegut per ser l'autor d'un llunari, que gaudí de gran popularitat ja durant els últims anys del segle xv, i per posseir una notable biblioteca: Lluís Cifuentes i Comamala, *La ciència en català a l'Edat Mitjana i el Renaixement*, 2a ed., «Blaquerna» 3 (Barcelona, Palma: Universitat de Barcelona, Universitat de les Illes Balears, 2006), 200-201.

132. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 12, f. 11v-12v, 25-IV-1458.

133. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 12, f. 139v-140v, 15-VI-1449. El mercader, Bartomeu Alcover, explicà que sabia aquesta informació perquè Granollacs ho discutia amb un oficial del bisbe.

el Consell de Cent acordà destituir Bernat de l'ofici d'oïdor de comptes de la Taula de Canvi, i prohibí que ni ell ni el seu progenitor, que havia actuat com a fiador en la compra fraudulenta del fill, poguessin tenir mai més un càrrec municipal ni formar part de l'assemblea de la ciutat.¹³⁴

De què s'ocupaven exactament aquests oïdors de comptes? Tal com les seves altres denominacions indiquen, eren els encarregats d'examinar els llibres de la Taula de Canvi, cosa que duïen a terme comprovant i contrastant «los libros corribles e de depòsits ab los menuals».¹³⁵ Eren els responsables, per tant, de fer les tasques que, com s'ha explicat anteriorment, per a les administracions municipals eren adjudicades als racionals de la ciutat.¹³⁶ Segons s'observa als registres de *Deliberacions*, els oïdors havien de presentar al Consell de Cent una relació dels comptes de la Taula de Canvi durant una administració concreta per tal que als regidors se'ls signés l'exoneració corresponent i es clausurés el seu exercici. No necessàriament havien de fer-ho cada dos anys, sinó que a vegades els trobem lliurant al Consell l'informe dels comptes d'una administració l'abril d'un any i el novembre següent el d'una altra,¹³⁷ i fins i tot era possible que un mateix dia lliuressin les xifres corresponents a dues regidories diferents.¹³⁸ Ara bé, el sistema de fiscalització no sempre funcionava. L'any 1459 es deia que els oïdors de la Taula de Canvi no havien revisat cap compte des de 1451 o 1452, cosa que «era un gran dan del públic de la dita ciutat» ja que calia que la ciutat «sabés quescun any, o almenys quescun bienni, com stà ab la dita Taula, e la gent que ha tenguda e té peccúnias en la dita Taula si deu en aquella o si per inadvertència li és degut», motius pels

134. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 12, f. 140v-141v, 16-VI-1449. Aquest sonor escàndol ja va ser narrat, més detalladament i emmarcant-lo en el conflicte de la Busca i la Biga, per Carme Batlle i Gallart, «Els Granollacs, metges de Barcelona (segle xv). De la cort del rei a la beneficència parroquial», en *La pobreza y la asistencia a los pobres en la Cataluña medieval*, dir. Manuel Riu, vol. 2 (Barcelona: Consejo Superior de Investigaciones Científicas, 1981), 395-397.

135. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 22, f. 52v, 25-IV-1474.

136. De fet, les ja citades ordinacions dels racionals publicades en 1466 estableixen clarament que aquests oficials s'encarregaven d'examinar els comptes de les imposicions, els del clavari i els d'altres administracions, sense fer cap menció a la Taula de Canvi: AHCB, 1B.IV, Ordinacions, 9, f. 72v-74r, 20-V-1466.

137. L'abril de 1433 Martí Sarriera, oïdor de comptes de la Taula de Canvi, va fer relació al Consell de Cent de l'administració de Tomàs Girona i Joan de Llobera, i el novembre del mateix any de la del difunt Bernat Serra i Pere Grau: AHCB, 1B.II, Deliberacions, 1, f. 11v-12r, 25-IV-1433, i f. 31r-32r, 21-XI-1433.

138. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 3, f. 12r, 20-XI-1442.

quals urgia més que mai trobar algú que ocupés el lloc del recentment bandejat Bernat de Granollacs.¹³⁹

Pel que fa a la retribució, el salari que van rebre els encarregats dels llibres de la Taula de Canvi va ser un dels que més va oscil·lar al llarg de la quinzena centúria. En 1414 l'oïdor guanyava 1.100 sous barcelonesos, però només cinc anys després, en 1419, la quantitat ja era substancialment superior, de 1.650 sous.¹⁴⁰ Aquest sou va ser el més alt que els oïdors de la Taula de Canvi van cobrar durant tot el Quatre-cents, i es mantingué fins com a mínim 1442.¹⁴¹ Ara bé, quatre anys més tard havia estat reduït dràsticament fins a 450 sous anuals, fet relacionat amb el canvi del titular del càrrec d'oïdor per primera vegada des de com a mínim 1414.¹⁴² En aprovar-se l'any 1458 que hi hagués dos auditors dels comptes de la Taula de Canvi es digué que mantindrien els salaris acostumats, probablement els 450 sous que se sap que encara es cobraven en 1451.¹⁴³ Pocs mesos després, els oïdors van presentar una queixa al Consell, en la qual clamaven que «sia justa cosa que qui serveix la dita ciutat per aquella dege ésser condecementment remunerat e assalariat, havent esguart a la qualitat e xtensitat de l'offici». Tanmateix, la petició d'augment de sou dels encarregats dels llibres de la Taula de Canvi no va obtenir resposta fins

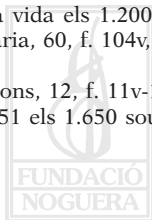
139. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 12, f. 146v-147r, 12-VII-1459, i f. 147r-148r, 13-VII-1459. Abans que es dugués a terme l'elecció, Bernat de Granollacs sènior va fer arribar als consellers una carta escrita per Joan II i adreçada al Consell de Cent, en la qual el rei demanava a l'assemblea que no prengués cap decisió sobre el nou oïdor de comptes fins que ell no fos a la ciutat. Els jurats, però, considerant que «impetrar tals letras era molt mala introducció, car *nunqu* *vaccare* offici e benefici en la dita ciutat que lo pus petit de aquella no bastàs a traure tals e semblants letras si en aquelles per lo dit Concell era obtemperat», van decidir ignorar-la i enviar al rei una carta excusant-se per no haver fet el que els demanava. Les cartes de Joan II es troben a AHCB, 1B.IX, Lletres reials originals, A-3, 786, 787 i 788, 30-VI-1459.

140. AHCB, 1B.XI, Clavaria, 37, f. 134r, 14-VI-1414; AHCB, 1B.XI, Clavaria, 38, f. 73v, 14-XII-1419. Els tres examinadors de 1410 van rebre 330 sous cadascú en concepte de prorrata, però aquesta quantitat es considerava una retribució extraordinària i no un salari habitual: AHCB, 1B.XI, Clavaria, 34, f. 131v, 5-XI-1410.

141. AHCB, 1B.XI, Clavaria, 60, f. 104v, 17-XII-1442.

142. En algun moment entre 1442 i 1446 sembla que Martí Sarriera, oïdor de comptes de la Taula de Canvi des de com a mínim 1414, decidí jubilar-se, i el seu càrrec passà a mans de Jaume Desquer, àlies Puiggenestós. Resulta evident que en nomenar-lo es decidí que Desquer rebria 450 sous en concepte de salari, mentre que Sarriera seguiria rebent tota la seva vida els 1.200 sous restants com a agraïment pels serveis prestats: AHCB, 1B.XI, Clavaria, 60, f. 104v, 17-XII-1442; AHCB, 1B.XI, Clavaria, 63, f. 97v, 17-VI-1446.

143. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 12, f. 11v-12v, 25-IV-1458; AHCB, 1B.XI, Clavaria, 67, f. 100r, 16-VI-1451. L'any 1451 els 1.650 sous seguien repartint-se entre Desquer i Sarriera.

vora un any més tard, quan s'acordà que cada auditor rebria 1.400 sous anuals.¹⁴⁴ Aquest fou el sou dels oïdors fins 1468, any en què, arran de la suspensió de pagaments de la Taula de Canvi, el municipi va prendre diverses mesures per limitar les despeses, entre les quals hi hagué la disposició de pagar cada any al llavors auditor únic 1.200 sous.¹⁴⁵ En 1474, quan es va decidir recuperar la figura del segon oïdor, el salari no va alterar-se, de forma que quedà establert que els 1.200 sous se'ls haurien de dividir entre tots dos i en rebria cada un 600 anuals.¹⁴⁶

LA TAULA DEL CONTRAST

Finalment, malgrat no formar part estrictament de la Taula de Canvi, donada la seva estreta vinculació amb el banc municipal s'ha cregut convenient dedicar una breu secció a la taula del contrast, també coneguda amb els noms de taula de la justícia o taula del pes dels florins. Fou el rei Martí l'Humà qui el 17 de febrer de 1407 autoritzà els consellers de Barcelona a establir-la on creguessin adient. Finalment, la ubicació escollida va ser la Llotja de Mar.¹⁴⁷ Segons Carrère, el primer encarregat de la taula fou el mercader Pere Fuster, sobre el qual sabem que poc menys d'un mes enrere havia viatjat fins a València «per contrectar ab lo Senyor Rey sobre lo fet del pes dels florins».¹⁴⁸ A partir de llavors, i al contrari del que succeí en altres ciutats com ara Cervera, a Barcelona es documenta l'existència de la taula del pes dels florins durant tot el segle xv.¹⁴⁹

144. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 12, f. 174v-175v, 25-X-1459. El Consell de Cent havia escollit la comissió encarregada de gestionar aquesta súplica el 25 de novembre de 1458. L'augment de sou tenia caràcter retroactiu, de forma que fins i tot el ja acomiadat Granollacs va rebre l'octubre de 1459 els 1.435 sous que li corresponien per haver exercit el càrrec d'oïdor durant un any i nou dies: AHCB, 1B.XI, Clavaria, 72, f. 93r, 29-X-1459.

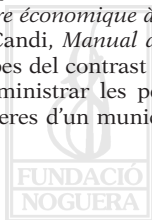
145. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 18, f. 98v, 18-II-1468.

146. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 22, f. 53v, 25-IV-1474.

147. L'autorització del rei Martí, també vàlida per als consellers de Tortosa, es troba transcrita a Rodrigue Tréton, ed., *El llibre de les monedes de Barcelona i dels florins d'or d'Aragó. Compilació redactada per Jaume Garcia, arxiver reial de Barcelona, per a ús de la seca de Perpinyà*, «Textos i Documents» 43 (Barcelona: Fundació Noguera, 2009), 161-163. En aquest document el rei Martí ja deixà anotat que la nova taula seria «vulgarment appellada la taula del pes dels florins».

148. Carrère, *Barcelona: centre économique à l'époque des difficultés, 1380-1462*, 2: 705; Schwartz i Luna i Carreras i Candi, *Manual de novells ardots*, 1892, 1: 148.

149. A Cervera, en canvi, el pes del contrast fou una institució intermitent durant tot el segle xv: Verdés Pijuan, «Administrar les pecúnies i béns de la Universitat. La política fiscal i les estratègies financeres d'un municipi a la baixa edat mitjana (Cervera, 1387-1516)», 674-675.

En la seva autorització, el rei Martí parlava en tot moment del «regidor o regidors» de la taula del contrast, sense especificar enlloc de manera precisa quanta gent hauria de treballar-hi. Aparentment al principi només hi hagué un pesador, però probablement ben aviat es deuria considerar que la quantitat de feina que hi havia a la taula requeria la presència de com a mínim una altra persona. Degué ser això el que motivà que a partir de 1410 aparegués un segon oficial a la taula del contrast, el qual se l'anomenava ajudant.¹⁵⁰ Aquesta jerarquització del personal de la taula del pes dels florins es mantingué fins algun moment entre 1451 i 1457, ja que si bé el primer any encara es pagava el salari d'un regidor i d'un auxiliar, a la clavaria del segon semestre de 1457 se'ls situa tots dos al mateix nivell.¹⁵¹ No va ser fins l'agost de 1464 que es qüestionà seriosament la col·legialitat que des de feia més de cinquanta anys caracteritzava els pesadors. El Trentenari, al·legant «los pochos affers que fa la Taula del Cambi de la ciutat per la indisposició de la guerra» i la consegüent manca de feina dels oficials de la taula del contrast, va decidir que mantenir el salari dels dos treballadors era superflu.¹⁵² Per tant, s'acordà prescindir d'un d'ells, i no consta que s'arribés a instaurar de nou durant el segle xv.

En tot cas, com succeïa amb els càrrecs de la majoria de treballadors de la Taula de Canvi, en principi tant el pesador com l'ajudant de la del contrast eren càrrecs vitalicis, i eren escollits pels jurats del Trentenari sempre que hi havia una vacant, ja fos per defunció, per renúncia o per qualsevol altra circumstància.¹⁵³ A banda, l'any 1414 també es documenta el pagament del salari d'un personatge que posteriorment sembla desaparèixer del tot: un argenter encarregat de les peses i balances que s'empraven tant a la Taula de Canvi com a la de la justícia.¹⁵⁴

150. Al llibre de clavaria del segon semestre de 1409 l'ajudant encara no apareix, però sí que el trobem al del segon semestre de l'any següent: AHCB, 1B.XI, Clavaria, 34, f. 113r, 29-IX-1410.

151. AHCB, 1B.XI, Clavaria, 67, f. 81r, 13-II-1451, i f. 90r, 19-IV-1451; AHCB, 1B.XI, Clavaria, 70, f. 95r, 2-XII-1457.

152. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 16, f. 136r, 2-VIII-1464. S'acordà que seria Pere Carnisser, sastre, qui romandria en el càrrec, mentre que Antoni Sala, mercer, el perdria. Tanmateix, Carnisser va morir poc més d'un any després, i Sala va ocupar el seu lloc temporalment, fins que Antoni Modoi va ser escollit successor de Carnisser: AHCB, 1B.XI, Clavaria, 79, f. 84r, 6-III-1466; AHCB, 1B.II, Deliberacions, 17, f. 75r-75v, 25-II-1466.

153. Va ser el Trentenari l'encarregat de designar l'esmentat Antoni Modoi com a successor del difunt Pere Carnisser: AHCB, 1B.II, Deliberacions, 17, f. 75r-75v, 25-II-1466.

154. AHCB, 1B.XI, Clavaria, 37, f. 136r, 16-VII-1414.

Pel que fa a la funció concreta de la taula del pes dels florins, segons el document expedit per Martí l'Humà, havia de ser un espai on hi hagués el joc complet dels pesals que havia ordenat fabricar aquell mateix dia.¹⁵⁵ Aquests pesals anirien marcats d'una banda amb les armes reials i de l'altra amb la creu del marc de Perpinyà i servirien per dirimir en els dubtes sorgits arran de pagaments o dipòsits fets amb florins i mitjos florins. El pesador o pesadors, els quals dotava de «plena auctoritat e poder de deffinir e decidir per benefici del dit pes totes qüestions, controvèrsies e debats», tindrien com a patró el vulgarment conegut com a «mitgè», de 68 florins per marc de Perpinyà, considerat «ver, bo, just e degut». Les directrius marcades pel monarca es van seguir al peu de la lletra, tal com s'observa en documentació posterior quan es menciona quina era la principal comesa de la taula dels florins: «pesar, ten bé en gros com en menut, tots florins e mig florins de què sobre lo pes de aquels sia debat entre quallsevol persones, e ancare tots altres qui'n sient portats per pesar».¹⁵⁶

De manera similar al que s'ha vist en tractar els càrrecs del banc municipal, el sou percebut pels pesadors de la taula del contrast també va anar canviant al llarg de tot el segle xv. Així, mentre que durant la seva primera anualitat d'existència, la de 1407-1408, el regidor va guanyar 1.980 sous, l'any següent el salari ja se li havia rebaixat dràsticament fins als 880 sous.¹⁵⁷ Aquesta remuneració devia considerar-se molt més adequada, ja que es va mantenir fins com a mínim 1451.¹⁵⁸ Si ens fixem en l'ajudant del pesador, l'any 1410 cobrava 330 sous anuals, però en algun moment entre 1419 i 1433 se li va augmentar el sou a 500 sous, quantitat que encara percebia en 1451, abans de la seva desaparició.¹⁵⁹ Va ser en algun moment entre aquell any i 1457,

155. Tréton, *El llibre de les monedes de Barcelona i dels florins d'or d'Aragó. Compilació redactada per Jaume Garcia, arxiver reial de Barcelona, per a ús de la seca de Perpinyà*, 160-161.

156. AHCB, 1B.XI, Clavaria, 67, f. 81r, 13-II-1451.

157. AHCB, 1B.XI, Clavaria, 32, f. 130v, 22-III-1408; AHCB, 1B.XI, Clavaria, 33, f. 112r, 31-VIII-1409.

158. AHCB, 1B.XI, Clavaria, 67, f. 90r, 19-IV-1451. A l'entrada del 10 d'abril de 1426 del *Manual de novells ardots* es diu que s'havia decidit rebaixar el salari del pesador de 880 a 600 sous, però, pel que s'observa als llibres de clavaria, no sembla que aquesta mesura s'arribés a implementar. És possible que es tractés només d'una disposició temporal, ja que aquell mateix dia els consellers van suspendre del seu ofici l'ajudant del pesador, decisió que va ser revocada un any més tard: Schwartz i Luna i Carreras i Candi, *Manual de novells ardots*, 1892, 1: 245, 250.

159. AHCB, 1B.XI, Clavaria, 34, f. 113r, 29-IX-1410; AHCB, 1B.XI, Clavaria, 38, f. 72v, 24-IX-1419; AHCB, 1B.IX, Clavaria, 48, f. 78v, 9-X-1433; AHCB, 1B.IX, Clavaria, 67, f. 90r, 19-IV-1451.

probablement el mateix en què es decidí prescindir de l'ajudant i comptar amb dos pesadors, que s'establí que un d'ells cobraria 600 sous anuals i l'altre 500.¹⁶⁰ Dos anys després els salaris d'ambdós s'havien igualat en 600 sous.¹⁶¹ Però aquesta situació no es mantingué durant gaire temps. En 1466, passats només dos anys de la supressió d'un dels pesadors, el Consell va fixar-se de nou en l'ara solitari encarregat de les monedes, i va debatre si havia d'acomiar-lo també o no.¹⁶² Finalment, però, l'assemblea va acordar conservar el pesador de la taula del contrast, si bé li va disminuir el salari fins a 400 sous anuals.¹⁶³ El novembre de 1472, acabada ja la guerra civil, el Consell es replantejà la situació, tot argumentant que el dit oficial era una persona pobra i carregada de nombrosos nens, i que treballava molt per al benefici de la ciutat.¹⁶⁴ Malgrat la compassió que semblava despertar entre els jurats, el seu salari no es modificà: en 1489 encara cobrava 400 sous, quantitat que no fou alterada en el pla de reformes dut a terme aquell any al municipi.¹⁶⁵

EL MATERIAL DE LA TAULA DE CANVI

Al llarg d'aquest repàs al personal de la Taula de Canvi durant el segle xv s'han fet diverses mencions al material que s'hi usava, des dels diferents llibres a les balances, per posar dos exemples ben clars. No voldria deixar d'incloure en aquest apartat la interessant relació que es troba en el vuitè llibre de notaments de restes, conservat a l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona, on s'especifiquen els utensilis que Antoni Bussot i Bernat Saclosa, regidors del banc durant el bienni 1407-1408, adquiriren «a ops e a servey de la dita Taula» i que havien de «restituir e dar» als seus successors.¹⁶⁶ A la llista s'afegeixen quatre objectes més, comprats pels taulers Gilabert de Malla i Miquel de Gualbes, regidors durant els anys 1409-1410. Es tracta, per tant, d'un

160. AHCB, 1B.XI, Clavaria, 70, f. 95r, 2-XII-1457.

161. AHCB, 1B.XI, Clavaria, 72, f. 76v, 28-VII-1459, i f. 87r, 3-IX-1459.

162. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 17, f. 145r, 14-XI-1466, i f. 146v-147r, 15-XI-1466.

163. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 17, f. 151r, 26-XI-1466.

164. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 21, f. 119v-120v, 27-XI-1472. A la reunió es mencionà que el salari de 400 sous que rebia el pesador en aquell moment era conseqüència directa del redreç de la Taula de Canvi de 1468, però, com s'ha vist, en realitat ja havia estat rebaixat dos anys enrere.

165. Vicens Vives, *Ferran II i la ciutat de Barcelona: 1479-1516*, 2: 69.

166. AHCB, 1B.XI, Clavaria, 168, f. 98r-99v, s. d. Vull agrair molt sincerament a en Jaume Marcé que m'avisés de l'existència d'aquest document.

breu inventari, on es consignà tot allò que els administradors de la Taula de Canvi havien de traspasar un cop finalitzat el seu mandat a aquells que els prenguessin el relleu al capdavant del banc.

TAULA 10
Objectes adquirits per a la Taula de Canvi entre 1407 i 1408

<i>Núm.</i>	<i>Objecte</i>	<i>Ús</i>
2	Balances petites	No especificat
1	Balances grans alexandrines	No especificat
17	Peses de courre	Per pesar florins
4	Lliuradors de fust, dos grans i dos petits	Per rebre i donar moneda
1	Tisores	No especificat
2	Tallaplomes ¹⁶⁷	No especificat
6	Estoigs de fust	Per guardar sis balances grans
1	Balances petites	Per tenir a casa d'Antoni [Bussot] per pagar petites quantitats
2	Tenidors de fust o penjadors	Per tenir a casa d'Antoni Bussot, on penja les balances quan es pesen els florins
1	Estoig de fust	Per guardar-hi unes balances mitjanes
6	Sacs de canemàs	Per guardar-hi moneda
4	Balances	Per pesar 30, 50, 100 i 200 florins
1	Balances grans	Per reconèixer monedes a casa i fer pagaments grans
2	Paravents de fust	Per protegir-se del vent quan es pesen els florins
1	Tisores de ferro	Per tallar florins falsos
3	Tenidors de fust	Per tenir els florins a la Taula de Canvi
2	Balances petites ¹⁶⁸	No especificat

167. En el document apareixen identificades com a «talempenes», paraula emprada com a sinònim de tallaplomes: Lluïsa Amenós Martínez, «Fuentes escritas e iconográficas aplicadas al estudio de la cultura material: los inventarios de objetos de uso doméstico (siglos XIV-XV)», en *Exteriors i interiors: retalls d'història d'art medieval*, ed. Francesc Fité i Llevot, Flocel Sabaté Curull, i Alberto Velasco González (Lleida: Pagès editors, 2017), 55.

168. Comprades per Bussot i Saclosa durant el segon any del seu regim a Pere Cases, argenter.

<i>Núm.</i>	<i>Objecte</i>	<i>Ús</i>
1	Pes de llautó de 400 florins ¹⁶⁹	No especificat
1	Banc gran o bastiment de fusta	Per tenir a la casa on es té l'ofici de l'administració i posar-hi la caixa petita on es guarden les monedes que cada dia es porten a la Taula de Canvi per fer els pagaments
1	Caixa gran d'àlber ¹⁷⁰	Per guardar-hi les monedes d'or i plata i altres monedes petites
1	Balances amb el seu forniment	Per fer servir a la Taula de Canvi per pesar 300 florins
4	Peses de coure	Per pesar 200, 300, 500 i 1.000 florins

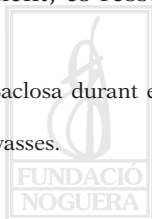
Evidentment, aquest no era tot el material que s'emprava en el dia a dia de la Taula de Canvi. Al marge del foli on s'inicia aquesta llista hi apareix una anotació que indica que al foli 91 del setè llibre de notaments —per tant, cronològicament anterior— se n'hi havia apuntat més. Malauradament, sembla que aquest volum s'ha perdut. En tot cas, aquest petit inventari ens permet obtenir una idea una mica més precisa de com devia ser la jornada de la Taula de Canvi i d'aquells que hi treballaven i hi operaven. Entre d'altres, destaca la presència en la llista de diversos objectes destinats a la casa del tauler Antoni Bussot, fet que evidencia que durant el seu mandat era allà on es guardava tot l'instrumental de la Taula de Canvi quan no estava operativa. En finalitzar la seva administració, de ben segur es traslladà a la residència d'un dels regidors que el substituïren, i així successivament.

La Taula de Canvi entre 1458 i 1479

D'acord amb el que s'ha anat veient, en ascendir Joan II al tron de la Corona d'Aragó el panorama de la Taula de Canvi era molt diferent al dels primers anys de vida de la institució, ja que havia esdevingut força més complex i diversificat. De manera similar al que s'ha dut a terme anteriorment en el cas dels clavaris i els racionals, tot seguit es presentarà una llista de les persones que treballaren al banc municipal entre 1458 i 1479. Posteriorment, es resseguirà la complexa trajectòria

169. Comprat per Bussot i Saclosa durant el segon any del seu regiment a Pere Cases, argenter.

170. Comprada a Joan Sesavasses.

de la Taula de Canvi durant aquells anys, i es prestarà una atenció especial al període de la guerra civil i a les mesures preses abans i després de la suspensió de pagaments de 1468.¹⁷¹

Les persones que s'encarregaven dels diversos afers vinculats directament amb el funcionament de la Taula de Canvi eren dotze. Se'ls afegien els dos pesadors que treballaven a la taula del contrast, que, com s'ha comentat, mantenia una relació molt estreta amb el banc municipal.

TAULA 11
T treballadors de la Taula de Canvi entre 1458 i 1479

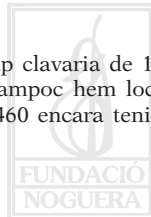
<i>Administradors</i>		
1457-1458	Pere Destorrent	Bernat Corcó
1459-1460	Miquel Desplà	Martí Solzina
1461-1462	Ramon Ros	Joan de Llobera
1463-1464	Lluís Setantí	Guillem Alegre
1465-1466	Pere Joan Serra	Bernat Junyent
1467-1468	Joan Benet Sapila	Francesc Ferrer
1469-1470	Guillem Romeu	Bernat Pongsem
1471-1472	Pere Bussot	Pere Amat
1473-1474	Guillem Oliver	Guillem Miró
1475-1476	Jaume de Gualbes	Guillem Pongsem
1477-1478	Ramon Marquet	Pere Marquilles
1479-1480	Baltasar de Gualbes	Bartomeu Quintana
<i>Escrivà: llibre corrent</i>		
1458-1479	Jaume Despuig	
<i>Escrivà: manual</i>		
1458-1466	Bernat Bestat	
1466-1479	Pere Pau Saguda	
1479	Climent Vilar	

171. Una primera versió parcial d'aquest apartat es pot trobar a Laura Miquel Milian, «The Taula de Canvi of Barcelona: Success and Troubles of a Public Bank in the Fifteenth Century», *Journal of Medieval Iberian Studies* 13, núm. 2 (2021): 236-253.

<i>Escrivà: llibre de depòsits</i>		
1458-1461	Jaume Tutxó	
1461-1473	Rafel Folc	
1473-1479	Pere Ralló	
<i>Pesadors</i>		
1458-1461	Guillem de Dons	Pere Ferrer
1461-1476	Guillem de Dons	Pere Morer
1476-1479	Guillem de Dons	Nicolau Julià
<i>Servidor</i>		
1458-1460 ¹⁷²	Joan Bargés	
1462-1463	Joan Martorell	
1463-1479	Joan Sòcies	
<i>Servidor (compartit)</i>		
1458-1476	Guillem Ramon de Santamaria	
1476-1479	Ramon Valla	
<i>Bastaix</i>		
1458-1468	Miquel Trobat	
1468-1477	Guillem Deguant	
1477-1479	Francesc Dona	
<i>Oïdors de comptes</i>		
1458-1459	Bernat de Granollacs	Miquel Ferran
1459-1466	Bartomeu Montcofa	Miquel Ferran
1466-1474	Bartomeu Montcofa	
1474-1479	Cebrià Falcó	Rafel Riudor

Els noms d'aquells que durant el regnat de Joan II rebien del clavari municipal un sou a canvi de la seva feina a la Taula de Canvi es recullen a la taula 11. Com a exemple, pot repassar-se breument la trajectòria dels dos administradors escollits un any abans de l'inici del conflicte civil: Ramon Ros, ciutadà, i Joan de Llobera, mercader. Cap dels dos era un personatge aliè a la política urbana: Ros havia estat

172. En no comptar amb cap clavaria de 1461, no sabem qui va rebre el salari de servidor durant aquest any, ni tampoc hem localitzat el nomenament de Martorell. Sabem, però, que mentre que en 1460 encara tenia el càrrec Bargés, en 1462 ja estava en mans de Martorell.

jurat del Consell de Cent durant el bienni 1460-1461, i el desembre de 1462, un mes abans de finalitzar el seu càrrec de tauler, ja havia estat escollit de nou membre de l'assemblea municipal, on va romandre els dos anys de rigor. Com hem vist a l'apartat dedicat a l'executiu, el 30 de novembre de 1464 va esdevenir conseller segon,¹⁷³ i va tornar a formar part del Consell de Cent en 1466 i 1467, any aquest en què fou un dels síndics encarregats de prestar jurament de fidelitat a Joan de Lorena, així com un dels ambaixadors que poc després se li enviaren.¹⁷⁴ Un any més tard, el novembre de 1468, era escollit conseller primer, i acabada la seva conselleria va entrar de nou al Consell de Cent fins el desembre de 1471.¹⁷⁵ Finalment, l'abril de 1472 va obtenir el càrrec de cònsol de la mar i va tornar a rebre la condició de jurat en 1473 i 1474.¹⁷⁶ La carrera de Joan de Llobera no va ser tan espectacular durant el regnat de Joan II, però tampoc ell es va mantenir allunyat de la gestió municipal. Després de formar part de l'assemblea de govern entre 1460 i 1461, a finals de 1462 va ser escollit conseller i l'any següent jurat del Consell de Cent i guarda de moneda.¹⁷⁷

No és el propòsit d'aquest estudi dur a terme una anàlisi prosopogràfica de tots els homes que van dirigir la Taula de Canvi durant el període 1458-1479 ni tampoc de la resta d'oficials que hi van treballar, però, pel que fa als regidors, basta dir que en molts casos les seves trajectòries professionals al llarg dels dits anys van ser similars a les dues suara breument presentades. En general, sembla clar que el càrrec de tauler estava reservat a persones de provada confiança del consistori i de poder considerable en el marc municipal, potser fins i tot més que no pas el de clavari. Pel que fa a la resta de treballadors de la Taula de Canvi, acostumaven a tenir trajectòries polítiques molt més discretes, fet evidentment relacionat amb un dels trets essencials dels seus oficis al banc, ja que tots ells eren vitalicis.

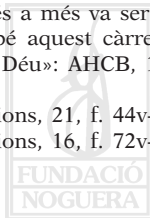
173. Durant l'exercici de la conselleria es va comanar a Ros una important tasca: la custòdia de la clau del portal de Drassanes o de Sant Bertran, que s'hauria d'encarregar de tancar ràpidament en cas d'emergència: AHCB, 1B.II, Deliberacions, 17, f. 30v-31r, 18-VII-1465.

174. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 18, f. 44r-44v, 3-IX-1467; AHCB, 1B.II, Deliberacions, 18, f. 67r-67v, 13-XI-1467.

175. Entre 1469 i 1471 a més a més va ser un dels dos administradors seculars de l'hospital de la Santa Creu, si bé aquest càrrec era «sens, emperò, algun salari o remuneració sinó de nostre senyor Déu»: AHCB, 1B.II, Deliberacions, 18, f. 180r-180v, 23-XI-1469.

176. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 21, f. 44v-49v, 25-IV-1472.

177. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 16, f. 72v-74r, 13-XII-1463.

LES DIFICULTATS CREIXENTS DEL BANC MUNICIPAL

Ja s'ha comentat anteriorment que, des del seu naixement, una de les funcions de la Taula de Canvi era la de concedir crèdit al municipi, ja fos a curt o a llarg termini. Pel que fa al primer, amb l'objectiu que no arribés a descontrolar-se s'establiren pressupostos i partides de despesa, de forma que el banc pogués avançar diners al clavari però només fins a un cert límit.¹⁷⁸ Aquesta normativa explica també que els administradors del banc exercissin d'interventors de les finances del clavari, ja que calia que en coneguessin detalladament l'estat de salut abans d'acceptar l'entrega d'un préstec que bé podia acabar resultant fatal per a la Taula de Canvi. Sobre el crèdit a llarg termini, en cas de produir-se s'acostumava a assignar un ingrés fiscal al banc per tal que se'n garantís el retorn.

Des de la redacció de les ordinacions de 1436, el municipi es finançà gairebé exclusivament a través de la Taula de Canvi, sense acudir gairebé mai a la venda de censals. Ara bé, cal tenir en compte que aquesta opció no depenia únicament de la voluntat del municipi de recórrer a una o altra via, sinó també de la quantitat de dipòsits que hi hagués al banc municipal en un moment determinat. Per aquesta raó, una possible crisi financera podria tenir de fet dos orígens: o bé la concessió de crèdit excessiu al compte del clavari, o bé la retirada massiva de capitals.

En general, tenim poques dades de l'estat de la Taula de Canvi des de l'inici de la guerra civil, les quals consisteixen sobretot en les informacions contingudes en les actes de les reunions dels jurats de la ciutat. Un cop més, cal lamentar la pèrdua dels llibres del banc corresponents a aquella època, que haurien resultat molt reveladors a l'hora d'entendre'n millor les dinàmiques. Tot i així, en les pàgines següents s'ha intentat reconstruir de la manera més acurada possible la trajectòria de la Taula de Canvi des de l'esclat del conflicte armat l'any 1462 fins al període posterior a la suspensió de pagaments decretada a principis del 1468.

El primer gran repte al qual es va enfrontar la Taula de Canvi va arribar l'any 1462 amb l'inici de la guerra civil catalana. Com és sabut, el conflicte amb Joan II no va acabar fins la tardor de 1472, i va tenir importants conseqüències per a tot Catalunya, i particularment per a la capital.

178. Vegeu Orti Gost, «Les finances municipals de la Barcelona dels segles XIV i XV: Del censal a la Taula de Canvi».

Finançar la lluita contra el rei era una gran responsabilitat, i Barcelona va assumir-ne una molt bona part. La guerra va implicar un seguit de preocupacions i despeses per les quals calia procurar de manera ràpida i decidida. Així, tot pressupost va ser sobrepassat per la situació. Els mitjans per obtenir les grans quantitats de diners necessàries van ser els habituals en moments en què calia fer front a despeses extraordinàries: la creació o modificació d'impostos, l'emissió de títols de deute i el recurs al crèdit de la Taula de Canvi. De fet, durant els primers mesos de la guerra el municipi va haver de demanar al banc préstecs molt elevats,¹⁷⁹ fet que va comportar una ràpida disminució dels fons. Poc després de l'esclat del conflicte armat, a finals de juliol de 1462, ja es prengueren les primeres mesures per mitigar aquesta situació i ingressar líquid a la Taula de Canvi. Així, s'atorgà potestat al clavari per vendre censals «fins en aquella summa que sia necessària», les pensions dels quals es pagarien amb el producte obtingut mitjançant una sèrie d'impostos acordats nou dies enrere.¹⁸⁰

Però amb això no n'hi havia prou. Una setmana més tard el Trentenari i la Setzena escollien una comissió encarregada de rebre l'or i la plata, tant en massa com treballats, que els ciutadans de Barcelona «convidats, e encara pregats», a fer-ho duguessin a la seca per tal de convertir-los en moneda, que seria immediatament ingressada a la Taula de Canvi. A canvi, obtindrien el preu del metall en forma de dipòsit bancari, se'ls crearia un censal, o bé, quan fos possible, se'ls hi tornaria de la mateixa forma en què fou entregat.¹⁸¹

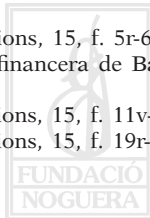
De nou aquesta mesura va ser considerada insuficient. Passats deu dies, el Consell de Trenta-dos i la Setzena es van trobar altra vegada per acordar algunes disposicions destinades a reconduir la perillosa situació en què cada cop més es veia immersa la Taula de Canvi.¹⁸² En primer lloc, es va ordenar l'execució de tots els deutes, tant amb el banc municipal com amb el clavari. Seguidament, es va decidir fer

179. Sobre les despeses del municipi durant els primers anys de la guerra, vegeu Jaume Sobrequés i Callicó, «Aspectos económicos de la vida en Barcelona durante la Guerra Civil catalana de 1462-1472. (Los gastos municipales de 1462-1465)», *Cuadernos de Historia Económica de Cataluña* 15 (1970 1969): 215-286, que es troba traduït al català a Sobrequés i Vidal i Sobrequés i Callicó, *La guerra civil catalana del segle xv*, 1973, 2: 245-319.

180. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 15, f. 5r-6r; 26-VII-1462. Vegeu Miquel Milian, «La guerra civil catalana i la crisi financera de Barcelona durant el regnat de Joan II (1458-1479)», 249-254, 379-383.

181. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 15, f. 11v-12r; 4-VIII-1462.

182. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 15, f. 19r-20r; 16-VIII-1462.

batre moneda d'or i de plata emprant els motlles d'Alfons el Magnànim.¹⁸³ Finalment, es va respondre a la reclamació feta pels taulers de consignar a les pensions dels títols de deute, que «lo síndich de la ciutat ha venuts e vendrà per ops de la dita Taula e per tenir opulent aquella, e en les despeses fetes e fahedores per causa de l'exèrcit de la bandera de Barchelona», el romanent dels nous impostos. La importància de tenir ben controlades les monedes dipositades a la Taula de Canvi es traduí el 10 de setembre de 1462, dos dies després de l'inici del primer setge de Barcelona, en la decisió del Consell de comunicar als administradors que fossin ells, juntament amb els altres ministres del banc i amb qui creguessin oportú, els que s'encarreguessin de la custòdia de la casa on es trobaven els diners de la Taula de Canvi.¹⁸⁴

Les disposicions aprovades durant els primers mesos de 1463 evidencien que l'estat del banc esdevenia cada cop més delicat. El gener, el Trentenari, acompanyat de la Setzena, decidí que la comissió anteriorment apuntada per exigir els deutes de la Taula de Canvi s'encarregués també de determinar-ne vies de finançament, ja que «en la conservació de la Taula stigue la total restauració e fama de la dita ciutat, e en dies passats se sia evacuada en part de peccúnias qui en aquella eren, axí per lo General com altres».¹⁸⁵ No hi ha dubte de quin era el problema principal al qual s'enfrontava el banc municipal: la retirada creixent dels dipòsits que s'hi custodiaven, tant per part de les institucions que s'encarregaven del finançament de la guerra —com era el cas de la Diputació del General— com, probablement, pels particulars o «altres» mencionats per l'escrivà del Consell en la citada acta. Pocs dies després les mateixes assemblees establien l'augment de les taxes d'interès dels nous censals del 5% al 6,25%,¹⁸⁶ tal com ja s'havia fet en les emissions de deute de la Diputació a partir d'entre finals de desembre de 1462 i principis de gener de 1463.¹⁸⁷ Si tenim en compte l'estat en què es trobava el deute municipal abans de l'esclat de la guerra, es tractava d'una disposició insòlita que denota l'excepció del moment que s'estava

183. Aquestes monedes apareixen catalogades a Crusafont i Sabater, *Catàleg general de la moneda catalana. Països catalans i Corona catalano-aragonesa (s. v aC - s. xx dC)*, 512.

184. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 15, f. 31r, 10-IX-1462.

185. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 15, f. 111r-111v, 30-I-1463.

186. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 15, f. 118r-118v, 8-II-1463.

187. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 15, f. 72r-72v, 5-XII-1462, i f. 103v, 19-I-1463.

Sobre les emissions de deute de la Diputació del General durant la guerra, vegeu Laura Miquel Milian, «El precio de la rebelión: el endeudamiento de la Diputación del General de Catalunya durante la guerra civil catalana (1462-1472)», *Studia Historica, Historia Medieval* 40, núm. 1 (2022): 119-141.

vivint a la Ciutat Comtal, ja que feia molts anys que el crèdit barceloní no era venut a un tipus tan elevat. A més a més, aquell mateix dia es llegiren al Consell unes noves ordinacions que prohibien treure de la ciutat ni or ni plata, així com fer qualsevol pagament superior a 300 sous si no era a través de la Taula de Canvi.¹⁸⁸ D'aquesta manera, malgrat que no s'intervenien directament en els comptes oberts al banc, sí que s'intentava combatre la manca de moneda creixent procurant propiciar l'ús de la transferència entre comptes en els pagaments de quantitats moderadament elevades.

La comissió mencionada el gener és probablement la mateixa que el març de 1463 s'adreçà a l'assemblea amb la notícia que s'havien dirigit a molts habitants de Barcelona per demanar-los si estarien disposats a prestar diners a la ciutat per via de censal, al dit interès del 6,25%, amb l'objectiu també de reintegrar la Taula de Canvi.¹⁸⁹ En aquest sentit, celebraven el fet que malgrat que alguns de cap manera «volien res prestar a la dita ciutat, axí com eren siguantment conversos», d'altres, «molt volenterosament e de bon grat se eren oferts prestar ço que podien». Aparentment, els membres de la comissió associaven la manca d'interès a prestar diners per a la guerra amb els conversos, si bé no hi ha cap prova que secundi aquesta idea. En tot cas, és cert que, més enllà dels «censals patriòtics» venuts al llarg d'aquells anys, alguns indicis semblen apuntar l'existència de préstecs forçosos. Malgrat el fet que els ciutadans no estaven formalment obligats a entregar res, és possible que alguns fossin coaccionats a fer-ho sota l'amenaça de ser considerats mals ciutadans o conversos, un col·lectiu freqüentment discriminat.

Res de tot això semblava suficient, ja que el setembre d'aquell any els mateixos membres del comitè del març van presentar un informe redactat juntament amb els consellers on es detallaven diverses disposicions que podien aplicar-se per tal d'obtenir diners per a la Taula de Canvi, que tenia problemes per pagar el forment necessari per abastir la ciutat.¹⁹⁰ Consistien en primer lloc a forçar que tot habitant de Bar-

188. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 15, f. 118r-118v, 8-II-1463. Als registres d'ordinacions falten els folis corresponents al període que va de l'octubre de 1462 al maig de 1463, però segons les anotacions de Bruniquer la crida es feu el dia 11 de febrer: Carreras i Candi i Gunyals i Bou, *Rúbriques de Bruniquer*, 5: 77. La limitació dels pagaments a través de la Taula de Canvi ja va ser comentada per Usher, però un error de lectura el va dur a afirmar que el màxim es fixà en 15 sous i no en 300 sous —15 lliures barcelonenses—: Usher, *Early History of Deposit Banking*, 1: 279.

189. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 15, f. 129v-130r, 12-III-1463.

190. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 16, f. 24r-24v, 9-IX-1463.

celona que tingués or o plata l'entregués, a canvi dels quals obtindria un censal. Si la quantitat era massa petita per poder-ne fer un títol de deute, quedaria anotada a la Taula de Canvi durant sis mesos, passats els quals se'n faria el que el propietari volgués. Seguidament, s'obligaria a ingressar al banc tot l'efectiu que es tingués, fet que més enllà de repercutir positivament en la liquiditat d'aquell, evitaria també la sortida de monedes de la ciutat, «en gran dan de la cosa pública e de la dita Taula». A més a més, es vetllaria pel compliment de l'ordinació aprovada el febrer d'aquell any que impedia fer cap pagament superior a 300 sous si no era a través de la Taula de Canvi i que prohibia treure moneda de Barcelona.¹⁹¹

Ara bé, tot era debades. Cap de les estratègies ideades pel Consell aconseguia el seu objectiu principal: que el banc tornés a disposar de suficient liquiditat per permetre als dirigents municipals respirar tranquils. El març de 1464 s'elegiren vuit persones per tal que, juntament amb la comissió anterior i els consellers, s'encarreguessin de veure «sots quina e qual forma porà ésser satisfet a la necessitat de la dita Taula, en manera aquella haje facultat e forma de pagar a quescú ço que y tendrà e cobre lo crèdit que haver solia».¹⁹² En aquella mateixa assemblea ja va apuntar-se quin era el problema principal: la solució habitual a la manca d'efectiu, que era la venda de censals, no estava resultant suficient. De fet, l'anàlisi de les emissions de deute durant la guerra revela que cap any s'aconseguí un volum de vendes equiparable al del segon semestre de 1462, fenomen probablement vinculat al col·lapse progressiu experimentat pel mercat del crèdit.¹⁹³

No és fins el juny de 1466 que trobem de nou regulacions directament relacionades amb l'estat de la Taula de Canvi. El dia 21 el Consell aprovà una ordinació relativa a les monedes que va ser publicada quatre dies després, si bé és d'interpretació poc clara.¹⁹⁴ Sembla que es disposà que en endavant a la Taula de Canvi no es podrien donar ni prendre diners en moneda a un interès superior al 8% per sobre del

191. A principis d'agost s'havia publicat una altra ordinació que prohibia treure de la ciutat or i plata, tant en massa com en moneda, a menys que prèviament s'hagués obtingut un butlletí dels consellers: AHCB, 1B.IV, Ordinacions, 9, f. 19v-20r, 3-VIII-1463.

192. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 16, f. 109r-109v, 26-III-1464.

193. Vegeu Miquel Milian, «La guerra civil catalana i la crisi financera de Barcelona durant el regnat de Joan II (1458-1479)», 374-400.

194. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 17, f. 95r-95v, 21-VI-1466; AHCB, 1B.IV, Ordinacions, 9, f. 74v-75r, 25-VI-1466, vegeu-ne la transcripció a Apèndix 1. Annex documental, document 13.

preu establert per llei.¹⁹⁵ És a dir, si tenim en compte que un florí d'or valia 13 sous, el seu preu de venda no podria ser superior a 14,6 sous. Es tractaria, doncs, d'una mesura per controlar l'especulació monetària en un context en què la manca de circulació de moneda ja havia fet alçar sensiblement el preu de l'or respecte a èpoques anteriors.¹⁹⁶

Malgrat tot, els problemes de la Taula de Canvi no aturaren el recurs al crèdit que se n'obtenia, probablement perquè no existien alternatives plausibles. A finals de juny de 1466, vistes les dificultats per obtenir mitjançant la venda de censals i altres mètodes els 40.000 sous que la Diputació considerava necessaris per tal d'armar unes naus destinades al socors de Tortosa, el Consell de Cent aprovava que fossin bestrets de la Taula de Canvi.¹⁹⁷

Tanmateix, al municipi no sempre li resultava fàcil fer pagaments elevats usant els fons del banc. El setembre de l'any 1466 el Consell es va veure forçat a escollir una comissió formada per quatre dels seus jurats, l'objectiu de la qual era reunir-se amb els administradors de la Taula de Canvi.¹⁹⁸ El problema principal era que aquests oficials es negaven a entregar els diners pactats amb els acordats que havien d'anar a Castellví de Rosanes, ja que es tractava d'una quantitat molt elevada i, tot i que teòricament hauria hagut de provenir dels 240.000 sous, amb la disminució dels drets que hi estaven assignats els diners no arribaven al banc.¹⁹⁹ Així doncs, els regidors de la Taula de Canvi, testimonis directes del dia a dia de la institució, eren potser més conscients que els del municipi dels límits que el banc no havia de superar. Per tal de vèncer les reticències dels taulers, el Consell acordà proposar que la meitat dels salaris dels acordats es pagués en moneda i l'altra de la manera que resultés més beneficiosa per al banc.

195. Aquesta ordinació és recollida per Bruniquer, que diu «A 21 de Juny 1466, Ordinació que nengu puga dar comptants per pendrels en la Taula ab interés de mes de 8 per 100»: Carreras i Candi i Gungalons i Bou, *Rúbriques de Bruniquer*, 5: 78. Gaspar Feliu, en canvi, interpreta que el que es feu va ser oferir interés pels diners dipositats, si bé el fet que l'ordinació estableixi multes per als que la contravinguin sembla desmentir aquesta possibilitat: Feliu, «Finances, moneda i fiscalitat als segles XIV i XV», 137. Jaime Carrera Pujal ofereix encara una altra possible interpretació, segons la qual el 8% es referiria al valor màxim que podien assolir les transaccions amb primes fetes amb els diners dipositats: Jaime Carrera Pujal, *Historia política y económica de Cataluña. Siglos XVI al XVIII*, vol. 1 (Barcelona: Bosch, 1946), 55.

196. El novembre de 1464 el Trentenari havia revocat una ordinació que prohibia «fer avantatge» de florins i rals: AHCB, 1B.II, Deliberacions, 16, f. 161v-162r; 27-XI-1464.

197. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 17, f. 98r-98v, 27-VI-1466.

198. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 17, f. 129v-130r; 12-IX-1466.

199. No queda clar a quins 240.000 sous es refereixen les actes del Consell. Possiblement la xifra és errònia i eren els 220.000 sous adjudicats en el pressupost de la Taula de Canvi de 1436 a les despeses dels consellers.

A partir d'aquí es van prendre algunes decisions més per tal d'afavorir l'ingrés de numerari a la Taula de Canvi, encara que fos per mitjans poc habituals. Així, l'octubre de 1466 el Consell va prohibir que es portessin a la ciutat farines estrangeres per mar, ja que això repercutia negativament en el cobrament d'imposicions municipals i, de retruc, en el que finalment es dipositava a la Taula de Canvi.²⁰⁰ Una setmana després, el Consell va escollir una comissió perquè juntament amb la Diputació gestionés la distribució del botí pres per l'armada del Principat i s'assegurés en tot moment que els diners obtinguts s'ingressessin al banc.²⁰¹

Ara bé, tot i el que s'ha exposat fins ara, no va ser fins l'any 1467 que les disposicions per salvaguardar la Taula de Canvi es multiplicaren de manera exponencial. En primer lloc, el febrer s'anul·là l'ordinació del juny anterior que prohibia prendre moneda a un interès superior al 8%, ja que es considerava que no es podia complir, i s'anuncià el retorn de les multes que ja s'haguessin pagat.²⁰² Seguidament, a finals de juliol el consistori aprovà una nova ordinació per a la Taula de Canvi que establia que ningú podia rebutjar cap pagament fet a través d'aquest banc, ja fos en forma de lluïció de censal o violari com en qualsevol altra, excepte en el cas que les parts implicades haguessin acordat prèviament que es duria a terme en moneda, sota multa de 1.000 sous.²⁰³

Menys d'un mes després es tornaren a aprovar algunes regulacions per a la conservació de la Taula de Canvi, en què, com havia passat el juny de 1466, de nou es legislava en contra que ningú pagués o rebés moneda amb un interès superior a l'establert.²⁰⁴ Aquest cop, però, el límit es marcava al 15%, de manera que, segons això, el preu del florí no podria superar els 14,95 sous. A més a més, aparentment per tal d'evitar que l'ordinació que impedia fer pagaments superiors a 300 sous si no es realitzaven a través de la Taula de Canvi fos burlada, s'establí que a partir d'aquell moment qualsevol que comprés moneda comptant per pagar al banc hauria de fer la «dita» del pagament únicament a aquell que la hi hagués venuda. Finalment, s'instaurava la prohibició

200. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 17, f. 140r; 23-X-1466.

201. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 17, f. 140v-141r; 30-X-1466.

202. AHCB, 1B.IV, Ordinacions, 9, f. 88r-88v, 11-II-1467. Aparentment aquesta revocació no quedà consignada al registre de *Deliberacions*.

203. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 18, f. 34r-34v, 23-VII-1467; AHCB, 1B.IV, Ordinacions, 9, f. 101r-101v, 25-VII-1467.

204. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 18, f. 42r; 20-VIII-1467; AHCB, 1B.II, Ordinacions, 9, f. 103r-104r, 21-VIII-1467.

de comerciar amb moneda d'or a qualsevol preu que no fos el legal, excepte en cas que el pagament s'hagués de fer mitjançant el banc municipal, en què podria aplicar-se el dit interès del 15%.

Ara bé, igual com passà amb l'anterior ordinació, la nova també va ser revocada poc després de la seva publicació, el desembre de 1467.²⁰⁵ L'argument emprat per justificar aquesta decisió fou que donada la situació del moment, en què la ciutat havia de reunir 2.000 florins —calculats a 15 sous per florí, 30.000 sous— comptants en concepte de remissió de l'usatge *Princeps namque* invocat per Joan de Lorena, l'ordinació dificultava que el pagament es pogués dur a bon port fàcilment.²⁰⁶

LA SUSPENSIO DE PAGAMENTS I LA NOVA TAULA DE CANVI

Probablement va ser el mateix mes de desembre que el Consell va veure clarament que calia intervenir d'urgència la Taula de Canvi abans que no fos massa tard. És possible que, un cop fet el canvi de govern, els consellers entrants s'alarmessin en constatar l'estat del banc i endeguessin totes les mesures que van culminar en les ordinacions de la Taula de Canvi de febrer de 1468. En aquest sentit, val la pena recordar que un dels nous membres de l'executiu era el ciutadà honrat Pere Joan Serra, que havia estat administrador del banc municipal durant el bienni 1465-1466. Potser el seu coneixement de la situació en què es trobava el banc el convertí en un dels promotors dels canvis que experimentà la institució només unes setmanes més tard.

205. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 18, f. 78r-78v, 4-XII-1467; AHCB, 1B.IV, Ordinacions, 9, f. 108v-109r, 10-XII-1467. Aquesta revocació ja fou mencionada per Usher, si bé ell atribueix el pagament que la motivà a la renovació d'un privilegi de la ciutat no especificat: Usher, *The Early History of Deposit Banking in Mediterranean Europe*, 1: 279.

206. La quantitat que finalment s'acordà donar a Joan de Lorena per redimir el *Princeps namque*, així com la seva equivalència en sous, no apareix mencionada a *Deliberacions*, sinó a AHCB, 1B.IV, Ordinacions, 9, f. 107v-108r, 5-XII-1467. Anteriorment, el primogènit havia rebutjat l'oferta del municipi d'obtenir la remissió a canvi de comptar amb 800 homes durant un mes, el cost dels quals seria de 3.200 florins, calculats aquesta vegada a un preu d'11 sous per florí: AHCB, 1B.II, Deliberacions, 18, f. 63v-64r, 29-X-1467. Malgrat això, el desembre de 1467 no fou la primera vegada que es mencionà un preu tan elevat per a la moneda d'or: el maig d'aquell any es discutí amb la Diputació la possibilitat de, per tal d'obtenir els 12.000 francs demanats pel comte d'Armanyac, crear un censal de fins a 15.000 florins de preu, calculats a 15 sous per florí: AHCB, 1B.II, Deliberacions, 18, f. 14r-15r, 15-V-1467. Vegeu Miquel Milian, «La guerra civil catalana i la crisi financera de Barcelona durant el regnat de Joan II (1458-1479)», 542-547.

El primer moviment va ser enviar una carta al primogènit i lloc-tinent, Joan de Lorena, el 8 de gener de 1468.²⁰⁷ En aquesta missiva els consellers li deien que degut a la «stretura e indigència d'aquesta ciutat», de la qual ja havia estat informat, es donaven 7 i 8 sous per lliura —35 i 40%— pels diners dipositats a la Taula de Canvi. Tot i això, intentaren tranquil·litzar-lo dient-li que «trabellam en cerchar vias e formas de fer reviuire e restituhir lo crèdit a la dita Taula», i que per això havien pensat ordenar un cop més el cobrament de totes les sumes de diners que es devien a la ciutat.²⁰⁸

Dotze dies després, el Trentenari aprovà trametre el síndic de la ciutat a Joan per tal de demanar-li un privilegi que assegurés els dipòsits presents i futurs de la Taula de Canvi, i en la mateixa sessió escollí una nova comissió de vuit jurats perquè treballés, amb els consellers i amb altra gent que ells nomenessin, en el redreç de la Taula de Canvi i en el viatge del síndic.²⁰⁹ Probablement el futur immediat del banc ja estava decidit llavors, com semblen demostrar tant les curoses i precises accions dutes a terme durant el breu període de temps que conduí a les ordinacions del 18 de febrer, com les paraules escollides per l'escrivà municipal per narrar en l'acta d'aquesta reunió del 20 de gener les accions dels consellers i els seus assessors:

Aquí fonch proposat per lo honorable mossèn Ffrancesc Alegre, altre dels dits consellers, en nom de tots, com per lo redreç de la Taula del Cambi de la dita ciutat e per conservació de aquella e que d'aquí avant en la dita Taula no sien comesos molts desordres que en aquella se cometien, ells, dits consellers, ensemps ab VIII persones dispostes e expertes per ells eletes, havien ab summa diligència e studi entès e cercada forma per la qual la dita Taula fos redressada e altrament conservada, que fins ací no és stada, en manera succehís benefici e utilitat de la cosa pública. E per dar principi en aquest fet, era pensat ésser feta certa crida, (...) e més ere stat pensat e apuntat ésser tramès lo síndich de la dita ciutat per obtenir del dit senyor primogènit certs privilegis en favor de les peccúnies scrites e que d'aquí avant se scriuran en la dita Taula.

207. AHCB, 1B.VI, Lletres Closes, 23, f. 185r-185v, 8-I-1468.

208. Els consellers també van demanar a Joan que deixés de fer donacions de coses confiscades pel rei Pere de Portugal que pertanyessin a la seva marmessoria, ja que aquesta institució també era deutora de la ciutat, «e molts manestrals e miserables persones de aquesta ciutat, los quals tots jorns venen plorant denant nosaltres los donem endreça sien pagats de la dita marmessoria».

209. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 18, f. 85v-86r, 20-I-1468, vegeu-ne la transcripció a Apèndix 1. Annex documental, document 14.

Només tres dies després el consistori aprovà les instruccions per al síndic, que hauria de partir immediatament, i es detallà que el que s'havia d'obtenir del primogènit era un privilegi a favor de les monedes, or, plata, joies, béns i altres coses dipositades a la Taula de Canvi, així com dels censals morts venuts pel municipi per pagar els crèdits contrets amb el banc.²¹⁰

A principis de febrer el síndic tornava a ser a Barcelona i es presentà davant del Consell de Trenta-dos per dir-los que havia aconseguit el seu propòsit: Joan havia acceptat concedir a la ciutat un nou privilegi.²¹¹ Originalment redactat en llatí, es va fer traduir ràpidament «en romanç» per tal de facilitar-ne la comprensió. Tot seguit, es va ordenar que fos proclamat per la ciutat en companyia de quatre trompetes i tabals «perquè fos manifestat lo tant benefici que per respecte del dit privilegi la república de aquesta ciutat ha obtengut».²¹² La crida es feu el dia següent, de manera que tots els habitants de la ciutat sabessin allò que s'havia concedit a la Taula de Canvi.²¹³ En primer lloc, l'assegurança que res que hi hagués estat dipositat per algú de qualsevol «nació, stat, preheminiència, auctoritat e condició» pogués ser confiscat pel rei o per qualsevol en nom seu sota cap circumstància. En segona instància, el lloctinent reconeixia els esforços del Consell fets i faedors per tal de satisfer els pagaments de la Taula de Canvi, que consistien en l'emissió de deute. Per aquest motiu, va fer extensiva la seva protecció també a tots els censals morts venuts pel clavari municipal. Això no obstant, els administradors de la Taula de Canvi estarien autoritzats a retenir qualsevol quantitat de la ciutat de Barcelona o que se li degués en concepte d'imposicions, forment o altres motius per tal de transferir-la al clavari. Finalment, el privilegi establia que tothom qui anés en contra de les noves disposicions hauria de pagar una multa de 10.000 florins d'or.²¹⁴

210. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 18, f. 86r-86v, 23-I-1468, vegeu-ne la transcripció a Apèndix 1. Annex documental, document 15.

211. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 18, f. 88r-88v, 4-II-1468, vegeu-ne la transcripció a Apèndix 1. Annex documental, document 16.

212. A més a més també s'acordà que el protonotari rebria 50 florins d'or en concepte de salari pels seus treballs relacionats amb l'obtenció del privilegi. El pagament de 750 sous s'efectuà el març següent i el rebé Elionor, dona de Rodrigo Vidal, en nom d'ell: AHCB, 1B.XI, Clavaria, 82, f. 80r, 22-III-1468.

213. AHCB, 1B.IV, Ordinacions, 9, f. 110v-112v, 5-II-1468, vegeu-ne la transcripció a Apèndix 1. Annex documental, document 17. Safont resumeix el contingut de la crida a Sans i Travé, *Dietari o Llibre de Jornades (1411-1484) de Jaume Safont*, 211.

214. Segons Usher, fins llavors els únics dipòsits assegurats eren aquells que pertanyien a eclesiàstics enfront de la confiscació ordenada per la jurisdicció civil:

El privilegi concedit per Joan de Lorena devia ser força celebrat a la ciutat, i uns dies més tard els consellers van escriure-li de nou per tal d'agrair-l'hi.²¹⁵ Ara bé, amb el privilegi no n'hi havia prou. Si bé podia ser un bon inici per tal que els barcelonins comencessin a recuperar la fe en la institució, l'any 1468 la situació de la Taula de Canvi requeria accions més contundents. Uns dies més tard, els consellers van presentar al Trentenari el resultat de les seves reunions amb una comissió formada per setze persones, vuit del mateix Consell i vuit més de fora.²¹⁶ Es tractava d'unes ordinacions que, d'acord amb l'escrivà que s'encarregà d'anotar-les, eren «concernents no solament favor e total redreç de la Taula del Cambi de Barchelona, més encare benefici e utilitat de la cosa pública de la dita ciutat». Vista la naturalesa de les noves lleis, s'acordà que havia de ser el Consell de Cent l'encarregat d'aprovar-les, de forma que es convocà per al dia següent. D'aquesta manera, el 18 de febrer l'assemblea general va aprovar les ordinacions «fetes sobre lo redreç de la Taula del Cambi», que van ser molt parcialment publicades en forma de crida el dia següent.²¹⁷

Abans de prosseguir amb l'anàlisi de les noves ordinacions, convé remarcar que, si bé un bon nombre de cròniques mencionen els problemes del banc barceloní durant el període de la guerra, en cap cas els valoren de manera tan dramàtica com ho fan els documents municipals. Un dels únics que es feu ressò directament de la suspensió de pagaments de la Taula de Canvi fou Jaume Safont, que anotà que la institució:

stave molt vàcua de peccúnies, que envides podia pagar sos creadors, però may cessà de pagar. E de açò fonch ocasió la urgent

Usher, *The Early History of Deposit Banking in Mediterranean Europe*, 1: 280. Feliu també subratlla la importància del privilegi atorgat per Joan de Lorena, i remarca que «Només la Inquisició, al·legant que el privilegi no deia res de les causes d'heretgia, va aconseguir saltar-se aquest privilegi, però només consta que succeís una vegada, l'any 1486; en endavant sembla que la Taula pogué barrar a la Inquisició l'accés als seus llibres adduint la confidencialitat dels comptes»: Feliu i Montfort, *Els primers llibres de la Taula de Canvi de Barcelona*, 48.

215. AHCB, 1B.VI, Lletres Closes, 23, f. 196v, 10-II-1468. En acabar la conselleria, l'executiu recomanava als seus successors que tinguessin «en gran vigilància e cura lo privilegi obtingut novament del senyor primogènit (...) sobre lo radrés de la Taula del Cambi o depòsits de la citat»: AHCB, 1C.XVII, Testaments dels Consellers, 4, 1463, f. 22r.

216. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 18, f. 89r-89v, 17-II-1468, vegeu-ne la transcripció a Apèndix 1. Annex documental, document 18.

217. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 18, f. 90r-99v, 18-II-1468, vegeu-ne la transcripció a Apèndix 1. Annex documental, document 19; AHCB, 1B.IV, Ordinacions, 9, f. 113v-114r, 19-II-1468, vegeu-ne la transcripció a Apèndix 1. Annex documental, document 20.

guerra qui en aquest temps era entre lo rey Johan, de una part, e lo Principat de Cathalunya, de la part altra, per la qual guerra la dita taula de la ciutat de Barchinona e encara lo General de Cathalunya e los singulars de la dita ciutat havien despès totes lurs peccúnies e tresors.²¹⁸

Curiosament, ni el dietari de la ciutat ni el de la Diputació del General —significativament, també redactat per Safont— inclouen cap menció al banc durant aquells mesos. Bruniquer, que va compilar les seves *Rúbriques* l'any 1614 emprant material preservat a l'arxiu de la ciutat, tan sols apuntà que s'havien redactat noves ordinacions i que la Taula de Canvi havia estat redreçada.²¹⁹ Potser l'efecte de la suspensió de pagaments de 1468 va ser alleugerit, com a mínim per a certa gent, gràcies a les mesures prèvies que ja havien modificat el funcionament habitual del banc, o és possible que els homes encarregats dels dos dietaris institucionals creguessin que era millor no incidir gaire en la possible gravetat d'aquell esdeveniment sense precedents.

En tot cas, en què consistien aquestes noves ordinacions? Primerament convé destacar que el que s'aprovà el febrer de 1468 suposava un canvi radical no només per a la Taula de Canvi, sinó per al conjunt de l'administració financera de la ciutat. El seu objectiu quedà clarament explicitat en el primer paràgraf de les ordinacions: revertir la situació del banc, de forma que s'eliminassin tots els deutes que tenia, i aconseguir que en endavant tots els creditors, és a dir, tots aquells que hi havien dipositat alguna cosa, poguessin retirar en monedes la quantitat desitjada en qualsevol moment. Per tal d'aconseguir-ho es van establir mesures de caire divers.²²⁰

Pel que fa als dipositaris particulars, s'acordà en primer lloc que tots els comptes de la Taula de Canvi, excepte el de la Diputació del General i el de l'hospital de la Santa Creu, serien congelats o, fent servir l'expressió que apareix al text, romandrien «axí com vuy stan».²²¹

218. Sans i Travé, *Dietari o Llibre de Jornades (1411-1484) de Jaume Safont*, 213.

219. Carreras i Candi i Gonyalons i Bou, *Rúbriques de Bruniquer*, 5: 78.

220. Aquestes mesures es troben parcialment resumides a Usher, *The Early History of Deposit Banking in Mediterranean Europe*, 1: 281-282.

221. L'hospital de la Santa Creu va ser fundat l'any 1401 amb el propòsit que fos l'hospital general de Barcelona, i era administrat pel Consell municipal i el Capítol catedralici. Des de l'inici, va mantenir una estreta relació financera amb el municipi barceloní, aspecte que ha estat explorat a Manuel Sánchez Martínez, «Las cuentas de un hospital medieval: la Santa Creu de Barcelona (1430-1431)», en *Ciudad y hospital en el Occidente europeo (1300-1700)*, ed. Teresa Huguet Termes et al. (Lleida: Milenio, 2014), 177-209; Jordi Morelló Baget, «Finanzas hospitalarias y deuda pública: los censales

A canvi, el clavari de la ciutat vendria censals als creditors del banc per part o la totalitat del que hi tenien, a elecció de cadascú, a un interès del 5%. A partir d'aquell moment, aquell seria el tipus estàndard del deute municipal. D'aquesta manera, tots els censals venuts fins llavors pel tresorer barceloní a un interès del 6,25% o del 5,5%, considerat «molt alt, desmoderat e excessiu», serien reduïts al 5%, aquest sí «degut e pertinent». Els censalistes tenien temps fins al 25 de febrer de 1468 per dirigir-se a l'escrivania de la Casa del Consell per tal de signar les reduccions o per anunciar la seva negativa a fer-ho, ja que a partir d'aquell dia serien efectives automàticament. En cas de rebutjar la disminució a la taxa establerta, el censal seria lluit. Seguidament, s'acordà que tant les pensions de censal com els salaris i altres deutes corresponents al mes de febrer serien pagats mitjançant el compte vell de la Taula de Canvi, això és, el compte que s'emprava abans de la suspensió de pagaments del banc. Finalment, es concedien uns dies, tot el mes de febrer, per tal que aquells que tenien diners a la Taula de Canvi poguessin pagar tots els deutes que volguessin mitjançant una transferència. Tanmateix, a partir del març seria necessari que el rebedor hi estigués conforme.

Respecte a la relació de la Taula de Canvi amb el govern municipal, les noves ordinacions establiren el següent. Primerament, s'ordenà que en endavant el municipi no pogués prendre préstecs de la Taula de Canvi, per molt extrema que fos la necessitat que aquell en tingués. En cas que algun conseller s'atrevís a proposar-ho, seria vetat de per vida de tot ofici públic. L'únic mitjà que es va preveure per eliminar aquesta prohibició era aconseguir l'aprovació de tots els creditors del banc.²²² També es fixà que únicament en cas que el compte del clavari tingués un crèdit positiu de més de 140.000 sous es podrien satisfer

de la Santa Creu de Barcelona en torno a 1500», en *Ciudad y hospital en el Occidente europeo (1300-1700)*, ed. Teresa Huguet Termes *et al.* (Lleida: Milenio, 2014), 211-261.

222. Malgrat la transcendència d'aquest punt, sembla que ha estat passat per alt per la major part d'estudiosos que han tractat aquest episodi de la història de la Taula de Canvi de Barcelona. En canvi, Safont ja el destacà adequadament, tot dient que «entre los altres capítols hi fonch ordonat que d'equí avant la dita ciutat no-s pogués plavir de les peccúnies de la dita taula per gran e urgent necessitat que hagués, encara que fos per restauració de la cosa pública, si donchs tots los creadors censalistes de la dita ciutat no-y consentien *nemine discrepante*»: Sans i Travé, *Dietari o Llibre de Jornades (1411-1484) de Jaume Safont*, 213. Tot i així, l'abril del mateix 1468 el Consell acordà demanar als taulers un préstec de 20.000 sous per armar unes naus, «offerint-los aquelles [100 lliures barceloneses] restituir decontinent que la dita armada haurà sortit». El Consell de Cent s'hauria d'encarregar de pensar «algun remey o per via de tall o en altre manera segura que sens perjudici de les dites ordinacions les dites cent lliures fossen als dits taulers restituïdes»: AHCB, 1B.II, Deliberacions, 18, f. 107v-108r, 23-IV-1468.

els deutes del compte vell de la Taula de Canvi, començant per aquells inferiors a 200 sous. Només quan tots els creditors haguessin recuperat els seus diners es podrien lluir els censals venuts per subvencionar la Taula de Canvi. Per tal de poder pagar en moneda les despeses ordinàries i extraordinàries de la ciutat, a partir de l'1 de març de 1468 es consignarien a la Taula de Canvi tots els ingressos municipals. A més a més, les imposicions teòricament temporals, com ara la de les naus, es prolongarien fins que tots els crèdits del compte vell haguessin estat pagats i els censals lluïts.²²³ Finalment, per tal de reduir les despeses municipals, s'aprovava l'estalvi de 27.200 sous anuals mitjançant la reducció de salaris d'oficials municipals i l'eliminació d'alguns càrrecs.²²⁴

La Taula de Canvi jugava un paper molt important en un aspecte cabdal del funcionament de la ciutat, com era l'abastament frumentari. En aquest sentit, l'any 1468 es prengueren diversos acords. D'una banda, la imposició d'una nova taxa sobre els flequers, de 2 sous per quartera,²²⁵ els beneficis de la qual es destinarien exclusivament a la provisió de forment. Els ingressos d'aquest impost es consignarien a un compte a part del banc municipal, diferent al que feia servir habitualment el clavari. D'altra banda, s'aprovà la possibilitat de prestar fins a 80.000 sous dels 140.000 sous del compte del tresorer per fer préstecs destinats a la provisió de forment. A més a més, es limitaren els préstecs per dur forment a la ciutat a 1.000 florins per persona durant un màxim de sis mesos.

Un cop establert això, restava només reformar aquells aspectes més pràctics i quotidians relacionats amb la Taula de Canvi, com ara els horaris d'obertura. A partir de llavors, la jornada del banc estaria partida en dos, de forma que als matins només s'atendrien aquells afers relacionats amb el compte nou i a la tarda els del compte vell. Les ordinacions es tancaven tot apuntant que la nova normativa en cap cas suposava la derogació o modificació de cap altra relacionada amb la Taula de Canvi feta anteriorment, sinó només en cas que la nova contradigués l'antiga en algun aspecte.

223. Sobre la imposició de les naus, vegeu Miquel Milian, «La guerra civil catalana i la crisi financera de Barcelona durant el regnat de Joan II (1458-1479)», 263-269.

224. Sobre les reduccions de salaris, vegeu Miquel Milian, «Controlar los salarios públicos en tiempos de crisis: las retribuciones municipales en la Barcelona del siglo xv». Només un treballador de la Taula de Canvi va veure's directament afectat per aquesta mesura. Es tracta de Bartomeu Moncofa, regidor dels llibres de la Taula de Canvi, el qual va perdre 200 sous anuals del seu salari. Quedà anotat que «obstant la dita remoció sie diligent e sol·licit e bé e diligentment regir lo dit ofici» (Apartat 2.21).

225. A Barcelona la quartera tenia una capacitat de 69,518 litres: Alsina i Català, Feliu i Montfort i Marquet i Ferigle, *Pesos, mides i mesures*, 206-210.

En conseqüència, amb les ordinacions de 1468 la relació entre el municipi i el banc canvià per complet, així com la mateixa raó de ser de la institució. A partir del mes de febrer d'aquell any, amb l'eliminació de la possibilitat de donar crèdit al tresorer de la ciutat, la Taula de Canvi i la clavaria se separaren i prengueren camins diferents. Dit d'una altra manera, des de llavors el clavari podria treballar únicament i exclusiva amb els diners del seu compte. D'aquesta manera, la Taula deixà de ser aquell organisme nascut l'any 1401 amb l'objectiu principal i bàsic de servir el municipi per passar a ser un banc públic que procurava estrictament pels seus dipositaris. Amb tots aquests canvis, les velles ordinacions pressupostàries de 1436 van esdevenir inútils, de manera que els llibres del clavari van passar a organitzar-se de nou més simplement. Esborrada tota pretensió anterior de consignar determinats recursos a necessitats concretes, primer s'hi anotaven tots els ingressos i seguidament les despeses.²²⁶

No tothom va acceptar de bon grat les mesures preses per redreçar la Taula de Canvi a principis de 1468. El mes de juny d'aquell any, per exemple, el Consell hagué de gestionar la petició de Miquel Desplà, castellà de Castellví de Rosanes, que volia renunciar al seu càrrec a causa dels canvis en els salaris dels guardes del castell i les noves ordinacions de la Taula de Canvi.²²⁷ També l'existència de dos comptes simultanis —el vell i el nou— va ser font de conflictes. L'octubre d'aquell mateix any l'assemblea va haver de derivar als consellers i a una comissió de vuit jurats la petició dels pallolers i altres deutors de la ciutat de pagar el seu deute al compte vell, malgrat l'oposició dels administradors de la Taula de Canvi que pretenien que ho fessin al nou.²²⁸

Amb tot, no és estrany que en deixar el càrrec a finals de novembre de 1468, els consellers sortints recomanessin als seus successors que:

ab suma diligència e cura guarden axí com la *pupillam occuli*, etc. les ordinacions fetes sobre lo dit radrés de la dita Taula de Cambi (...) e com en forma ne manera alguna, directe *vel* indirecte, los consellers presents e sdevenidors ne lo Consell per qualsevol necessitat (...) no-s poden plavir de les peccúnies de la dita Taula.²²⁹

226. El primer llibre de clavaria organitzat de nou seguint la gran divisió d'ingressos i despeses és el de febrer a juliol de 1468. Si bé el llibre del segon semestre de 1467 no s'ha conservat, és gairebé segur que estava organitzat seguint el model nascut arran de les ordinacions de 1436.

227. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 18, f. 115r-115v, 21-VI-1468.

228. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 18, f. 123v, 5-X-1468.

229. AHCB, 1C.XVII, Testaments dels consellers, 4, 1463, f. 22r.

Un cop més, s'insistia en la necessitat de respectar amb el màxim rigor les noves ordinacions aprovades el febrer de 1468, i particularment aquella que prohibia l'ús dels dipòsits de la Taula de Canvi per part del govern municipal.

No va ser fins passats més de dos anys que es van començar a qüestionar seriosament alguns dels punts establerts a les ordinacions fetes per al redreç de la Taula de Canvi. Així, el maig de 1470, davant el suggeriment fet per la Diputació d'eliminar el dret del 10% dels nòlits imposat l'any anterior, el Consell de Cent volgué assegurar-se en primer lloc que aquesta revocació no anava en contra de res del que s'establia en les ordinacions.²³⁰ Dos anys després, l'abril de 1472, en ple setge, el Consell aprovà reduir els diversos comptes de la Taula de Canvi a un de sol, el del clavari, per tal de simplificar-ne la gestió.²³¹

D'aquesta manera, en principi, el compte de la imposició dels 2 sous per quartera passaria a integrar el compte corribre, en contra del que s'havia establert en crear-lo. Aquest canvi, que podria semblar insignificant, tingué en realitat un caràcter força simbòlic i transcendent. L'estiu de 1472 es va prendre dues vegades la decisió de fer servir 10.000 sous procedents del compte dels 2 sous per quartera per a la defensa de la ciutat, se'n va obviar així l'ús originari, que estava estrictament restringit a l'abastament frumentari.²³² Per tal de reintegrar el compte ràpidament es va haver de recórrer a com a mínim vuit préssecs de particulars, que en un període de vint dies van ingressar-hi un total de 4.500 sous.²³³ Aquests prestadors eren ciutadans i mercaders preeminents barcelonins, alguns d'ells vinculats directament i estreta amb el Consell i, per tant, plenament conscients de la situació crítica

230. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 19, f. 38r-41r, 4-V-1470, i f. 41r-42r, 7-V-1470. El Consell de Cent acceptà la derogació el juny: AHCB, 1B.II, Deliberacions, 19, f. 51r-51v, 15-VI-1470. Sobre el dret dels nòlits, vegeu Miquel Milian, «La guerra civil catalana i la crisi financera de Barcelona durant el regnat de Joan II (1458-1479)», 283-285.

231. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 21, f. 43v-44r, 24-IV-1472, i f. 46v-48r, 25-IV-1472. Aquesta notícia també és donada per Bruniquer: Carreras i Candi i Gunyalons i Bou, *Rúbriques de Bruniquer*, 5: 78.

232. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 21, f. 62v-62r, 2-VII-1472, i f. 72r-73v, 4-VIII-1472. Tanmateix, cal remarcar que no era la primera vegada que uns diners procedents d'aquest impost es destinaven a un propòsit diferent a aquell que originalment tenia assignat: vegeu Miquel Milian, «La guerra civil catalana i la crisi financera de Barcelona durant el regnat de Joan II (1458-1479)», 275-283.

233. AHCB, 1B.XI, Clavaria, 87, f. 164v, 31-VII-1472 i 7-VIII-1472, i f. 165r, 8-VIII-1472 a 19-VIII-1472. Segons es comentà al Consell el setembre de 1472, en total es van prestar 5.000 sous, però els 500 restants devien constar al segon volum de la clavaria d'aquell any: AHCB, 1B.II, Deliberacions, 21, f. 83r-83v, 16-IX-1472.

en què es trobaven les finances municipals en aquell moment.²³⁴ Així doncs, malgrat que la fusió dels dos comptes encara no era efectiva segons mostren aquestes disposicions,²³⁵ sí que ho era el canvi en la seva concepció, de forma que fins i tot es donaven transferències de diners entre un i altre.²³⁶

El final de la guerra l'octubre de 1472 comportà una nova incògnita en relació amb la Taula de Canvi: seguiria sent vàlid el valuós privilegi negociat amb Joan de Lorena l'any 1468? Sembla que degué ser una preocupació de primer ordre per als representants del municipi, ja que segons Safont el dia 16 d'octubre Joan II ja «atorgà privilegi a la taula de la ciutat, que tots diners deposats e deposadors a la dita taula sien guiats (...) E axí mateix sien guiats tots censals que la ciutat faça».²³⁷ Es tractava, doncs, del mateix privilegi concedit pel primogènit de Renat d'Anjou, si bé el rei Joan, potser per una qüestió d'orgull, havia preferit concedir-lo de nou en lloc de senzillament confirmar-lo, tal com s'anotà mesos més tard al registre de *Deliberacions*.²³⁸ Va ser el «nou» privilegi el que, aquest cop sí, confirmaren tant el seu fill Ferran II l'any 1503 com Felip III el 1613.²³⁹

Segons Feliu, la Taula de Canvi no només va aconseguir sobreviure a la guerra, sinó que malgrat la suspensió de pagaments de principis de 1468 va recuperar ràpidament la confiança del públic gràcies a dos factors: en primer lloc, l'esmentat privilegi, i en segon, la precària salut en què es trobava la banca privada, que oferia menys seguretat que no pas la pública.²⁴⁰

234. Els prestadors van ser Lluís Setantí, ciutadà i conseller en cap l'any 1472; Pere Servent, ciutadà; Pere i Nicolau Viasrosa; Bernat Pongsem; Pere Planes i Pere Gassó; Bartomeu Quintana; Manel Oliver, i Oleguer Lunes, tots ells mercaders. D'aquests, en 1472 eren jurats del Consell de Cent Pere Servent, Bernat Pongsem, Bartomeu Quintana i Oleguer Lunes. A més a més, durant la guerra també n'havien format part Pere Viasrosa, els anys 1463, 1466 i 1467, i Pere Gassó el 1470 i 1471. Pel que fa a Oleguer Lunes, ja havia prestat diners al compte dels 2 sous per quartera l'any 1470.

235. És possible que es fes efectiva a partir del segon semestre, però el llibre de clavaria corresponent a aquest període no s'ha conservat.

236. El maig de 1472 el clavari anotà al llibre la transferència de 60.000 sous al seu compte corribre procedents del dret dels 2 sous per quartera: AHCB, 1B.XI, Clavaria, 87, f. 167r, 6-V-1472.

237. Sans i Travé, *Dietari o Llibre de Jornades (1411-1484) de Jaume Safont*, 237.

238. AHCB, 1B.II, *Deliberacions*, 21, f. 160r-160v, 11-I-1473. La reticència de Joan II a fer una simple confirmació del privilegi de la Taula de Canvi ja va ser constatada per Bruniquer: Carreras i Candi i Gunyaalons i Bou, *Rúbriques de Bruniquer*, 5: 78.

239. Feliu i Montfort i Adroer, *Història de la Taula de Canvi de Barcelona, seu fundacional de la Caixa de Barcelona*, 36.

240. Feliu i Montfort, «Finances, moneda i fiscalitat als segles XIV i XV», 138; Feliu i Montfort, *Els primers llibres de la Taula de Canvi de Barcelona*, 48.

Ara bé, aquest teòric benestar no va estar exempt d'un curós control per part del municipi, sempre sensible als possibles problemes que pogués patir la Taula de Canvi. Així, per exemple, quan el novembre de 1474 l'ordinació que impedia que els canvistes particulars hi tinguessin compte i hi operessin es considerà que perjudicava el «comerci mercantívol», el Consell aprovà suspendre-la fent cas del parer dels «ministres de la dita Taula, qui de dites coses han experiència».²⁴¹ Menys de dos anys després, es reconsiderà aquesta decisió en estimar-la «nocible a la cosa pública», de forma que l'antiga ordinació entrà de nou en vigor.²⁴²

Va ser aquesta voluntat de vigilància i inspecció el que provocà que l'1 d'abril de 1476 els consellers es dirigessin a casa de Jaume de Gualbes, on es trobaven tots els dipòsits de la Taula de Canvi, per tal de veure realment quantes monedes hi havia.²⁴³ Un cop inspeccionat cada sac i cada caixa, van constatar que faltaven entre 44.000 i 46.000 sous, que finalment Pere Morer, pesador de la Taula de Canvi, va confessar que havia pres ell per invertir-los en els seus negocis, com s'ha explicat amb més detall anteriorment. Un parell de mesos després el Consell de Trenta-dos llegí el procés del batlle contra Morer i decidí crear una nova comissió, aquest cop formada per dotze persones, perquè juntament amb els consellers veiessin quina part de culpa tenien els ministres del banc municipal en l'afer i quines mesures es podien prendre per procurar que una situació semblant no es repetís.²⁴⁴ El dictamen es presentà aquell agost, quan s'acordà que els treballadors de la Taula de Canvi conservessin el seu càrrec i s'aturà així el procés iniciat per la ciutat, i s'aprovaren unes noves ordinacions.²⁴⁵ Segons s'hi establia, cada nit s'haurien de comprovar les monedes de la caixa, que en cap cas podria contenir una suma superior als 60.000 sous, considerats necessaris i suficients per a les operacions quotidianes de la institució.²⁴⁶ A més a més, en endavant no només els taulers haurien de prestar jurament als consellers, sinó també la resta de càrrecs; la presència del balancer i el seu ajudant esdevenia obligatòria, i s'adjudicava als membres de l'executiu municipal una nova responsabilitat, la de visitar per sorpresa dues vegades l'any la Taula de Canvi per tal

241. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 22, f. 114r-115r, 3-XI-1474.

242. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 23, f. 29v-30v, 2-IV-1476. S'acordà que qualsevol quantitat que contravingués l'ordinació se la quedaria la Taula de Canvi.

243. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 23, f. 23v-31r, 2-IV-1476. Aquest incident és narrat per Bruniquer a Carreras i Candi i Gunyalons i Bou, *Rúbriques de Bruniquer*, 5: 79.

244. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 23, f. 49v-50v, 22-VI-1476.

245. AHCB, 1B.II, Deliberacions, 23, f. 60v-61r, 22-VIII-1476.

246. AHCB, 1B.IV, Ordinacions, 10, f. 109v-111r, 22-VIII-1476.

de controlar-ne els diners. Així s'intentava evitar que el banc es trobés mai en una situació similar a la provocada per les accions fraudulentas de Morer.

Fins aquí arriba la història de la Taula de Canvi durant la guerra civil catalana i el període immediatament posterior. Pel que fa a la seva trajectòria fins a la fi del segle xv, convé destacar que l'any 1498 el sistema d'elecció dels seus oficials canvià quan Ferran II imposà a la Taula de Canvi, a l'igual que al municipi, la insaculació. Si bé en 1508 s'aconseguí que els insaculats per a taulers no es traguessin de la mateixa bossa que els que ho eren per a consellers, segons apunten Feliu i Adroer això no impedí que el càrrec d'administrador anés convertint-se en gairebé honorífic, i que la direcció real de la Taula de Canvi romangués en mans dels altres oficials que hi treballaven.²⁴⁷ En 1527 es van aprovar unes noves ordinacions, que un cop més incidien en el compliment de les obligacions del personal del banc, l'estat dels llibres, el secretisme de les operacions i la seguretat de la institució.²⁴⁸ I a partir d'aquest punt s'inicia un nou capítol de la vida de la Taula de Canvi de Barcelona.

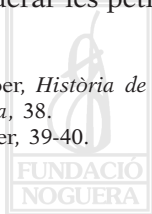
* * *

No hi ha dubte que des de la seva fundació l'any 1401, la Taula de Canvi fou una institució reeixida. Així semblen demostrar-ho els seus innombrables clients i el rol decisiu que jugà a l'hora de mantenir sota control el deute barceloní. La precocitat i el triomf del banc estaven estretament lligats a tres causes: la primera, el fenomen del deute públic a la Corona d'Aragó en general i a Catalunya en particular; la segona, el fet que els fons de la Taula de Canvi estaven garantits per tots els barcelonins, i la tercera, un pressupost que en principi evitava qualsevol possible abús per part de les autoritats municipals.

La importància innegable de la Taula de Canvi en el desenvolupament de les finances municipals de Barcelona durant el segle xv no fou ignorada pels seus coetanis. Aquest fet queda provat per la voluntat demostrada ja de bon començament de procurar pel seu correcte funcionament: així, el consistori va respondre als problemes provocats per la falta de personal, va considerar les peticions d'augment de salari i va

247. Feliu i Montfort i Adroer, *Història de la Taula de Canvi de Barcelona, seu fundacional de la Caixa de Barcelona*, 38.

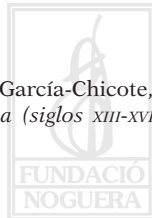
248. Feliu i Montfort i Adroer, 39-40.

lluitar amb contundència contra els fraus que amenaçaren de manera més o menys recurrent el funcionament quotidià de la institució. De fet, la majoria de vegades observem un Consell sensible a les qüestions que anaven sorgint i força resolutiu a l'hora de posar-hi remei. No en va, es tractava del banc municipal, i si hi havia una institució interessada en el seu èxit aquesta era el govern de la universitat. Ara bé, si deixem de banda la perspectiva institucional i ens fixem en la ciutadana, tot sembla indicar que els barcelonins també estaven interessats a treballar a la Taula de Canvi. Només així pot explicar-se el sonat escàndol protagonitzat per Bernat de Granollacs l'any 1459, per exemple, que fa sospitar que com a mínim alguns dels càrrecs associats al banc devien ser considerats de cert prestigi, ja fos social o polític. En tot cas, del que no hi ha dubte és que des que fou fundada a principis del segle xv la Taula de Canvi va jugar un paper de primer ordre en la vida municipal de la Ciutat Comtal, fet que, com s'ha vist, tingué serioses conseqüències durant la guerra civil catalana.

A banda, cal recordar que el model del banc barceloní va ser aplicat a València l'any 1407. En les primeres ordinacions de la taula valenciana, redactades en 1408, s'observa clarament la inspiració en el funcionament de la de Barcelona: el banc s'havia d'instal·lar a la llotja i seria regit per dos «taulegers» —un ciutadà i un mercader—, que exercirien el càrrec durant dos anys a canvi de 2.000 sous anuals, un cop haguessin entregat un aval de 6.000 florins. Els acompanyarien dos escrivans, amb un sou de 1.200 sous cadascun. Un any més tard, potser després d'haver comprovat que la normativa d'influència barcelonina no s'adaptava del tot bé a la realitat valenciana, van aprovar-se unes noves ordinacions, en què s'establia que només hi hauria un regidor, el clavari comú de la ciutat, que es mantindria en el càrrec durant un any. Això sí, conservaria el salari de 2.000 sous. Amb ell treballaria únicament un escrivà, que rebria 1.500 sous cada any.²⁴⁹ Si ens allunyem dels territoris aragonesos i ens traslladem a Gènova, trobem que entre 1408 i 1445 el Banco di San Giorgio estava dirigit per dos o quatre governadors. A més a més, comptava amb la presència d'un notari, encarregat de les escriptures i ajudat per un «iuvenis»; un caixer per a la gestió dels diners, i un bastaix per al transport de la

249. Francisco Mayordomo García-Chicote, *La Taula de Canvis. Aportación a la historia de la contabilidad valenciana (siglos XIII-XVII)* (València: Universitat de València, 2002), 65-67.

caixa.²⁵⁰ De nou, doncs, es tracta d'una estructura molt semblant a la de la Taula de Canvi, que a la vegada probablement s'inspirava en la dels bancs privats.

La història de la Taula de Canvi durant el regnat de Joan II està marcada per un succés d'importància cabdal per a la institució: la suspensió de pagaments de 1468. Durant els anys anteriors el consistori havia pres diverses mesures per evitar una situació que cada cop devia semblar més ineludible, i que finalment va esdevenir una realitat a principis de 1468. Probablement fou la conseqüència de la conjunció de dues qüestions: d'una banda, els elevats crèdits concedits al Consell des de l'esclat de la guerra en 1462, i, de l'altra, la retirada de capitals per part dels dipositaris. El resultat fou que la Taula de Canvi deixà de ser un dels instruments financers amb què comptava el municipi, cosa que comportà a partir de 1472 la generació d'una morositat inexistents fins aleshores.²⁵¹ Segons Vicens Vives, «la suspensión de pagos acordada por la Taula de Canvi en 1468 nos da la fecha precisa de la bancarrota hacendística de la burguesía barcelonesa».²⁵² Més enllà del volgut efectisme de la frase, el fet és que en 1468 les dinàmiques establertes al llarg del temps des de la fundació de la Taula de Canvi en 1401 desaparegueren de cop seixanta-set anys després. Gràcies a això, la institució aconseguí salvar-se, un cop constatat que un banc públic no podia ser viable a menys que comptés amb autonomia i la seguretat atorgada pel privilegi que protegia la Taula de Canvi de possibles influències externes.

De fet, a llarg termini, les conseqüències per al banc també foren positives: la seva estructura financera es va veure reforçada i se'n va aconseguir garantir la continuïtat i, probablement, la difusió del model.²⁵³

250. Giuseppe Felloni, «I primi banchi pubblici della Casa di San Giorgio (1408-1445)», *Banchi pubblici, banchi privati e monti di pietà nell'Europa preindustriale. Amministrazione, tecniche operative e ruoli economici (Atti del Convegno — Genova, 1-6 ottobre 1990)*, Atti della Società Ligure di Storia Patria, Nuova Serie, XXXI (CV) (Gènova, 1991), 1: 229.

251. Vegeu Miquel Milian, «La guerra civil catalana i la crisi financera de Barcelona durant el regnat de Joan II (1458-1479)», 602-625.

252. Vicens Vives, *Juan II de Aragón (1398-1479): monarquía y revolución en la España del siglo xv*, 177.

253. Pel que fa a la seva continuïtat, el fet que durant la guerra de Granada (1484-1492) la Taula de Canvi servís per dipositar-hi les quantitats recaptades a Catalunya destinades al dit conflicte és un bon exemple del crèdit i de la confiança de què gaudia fins i tot després dels fets de 1468: Pablo Ortego Rico, «Castilla, la Corona de Aragón y el Papado. Relaciones financieras en torno a la cruzada y décima durante la guerra de Granada (1484-1492)», *eHumanista: Journal of Iberian Studies* 43 (2019): 230.

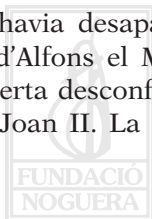
De fet, és interessant plantejar la pregunta de si la Taula de Canvi de Barcelona va servir de model per a altres viles i ciutats. És evident que sí que ho fou tant a Catalunya com a la Corona d'Aragó, però és possible que la seva influència arribés també més enllà, a altres territoris.²⁵⁴ En tot cas, caldrà tractar aquest tema en estudis futurs dedicats a la difusió de models financers.

254. Vegeu una llista de bancs públics fundats entre 1401 i c. 1650 a William Roberds i François R. Velde, «Early Public Banks I», en *Money in the Western Legal Tradition: Middle Ages to Bretton Woods*, ed. David Fox i Wolfgang Ernst (Oxford: Oxford University Press, 2016), 321-358. Durant aquell període de temps, a la Corona d'Aragó s'establiren taules municipals a Mallorca (1507), València (1508), Saragossa (1550), Girona (1565), Tarragona (1568/1581), Vic (1583), Tortosa (1587), Lleida (1589), Cervera (1599), Manresa (1603) i Olot (1614). Vegeu Feliu i Montfort, *Els primers llibres de la Taula de Canvi de Barcelona*; Josep M. Passola, *Els orígens de la banca pública: les taules de canvi municipals* (Sabadell: AUSA, 1999).

CONCLUSIONS

Aquest llibre deriva d'una investigació més àmplia dedicada a l'estudi de la crisi financera del Consell de Barcelona arran de la guerra civil de 1462-1472. Gràcies a aquesta recerca s'ha pogut reconstruir, encara que sigui de manera impressionista, el municipi barceloní durant el regnat de Joan II. Així, amb unes pinzellades amples però precises al mateix temps, s'ha volgut omplir parcialment el buit existent entre les transcendents obres de Carme Batlle i Jaume Vicens Vives, que estudiaren el govern de la capital catalana en temps d'Alfons el Magnànim i de Ferran II respectivament. A banda, s'ha volgut incidir especialment en un aspecte concret, sovint força infrarepresentat en els treballs que han tractat el municipi de Barcelona en època baixmedieval, com és el financer. Sens dubte, el període tractat fou turbulent, marcat per una llarga guerra els efectes de la qual es deixaren sentir a Catalunya durant molts anys. Però aquesta circumstància no ha dificultat l'estudi, sinó que ha contribuït a completar la panoràmica presentada tot oferint, d'una banda, una visió de la Ciutat Comtal en temps de pau, i, de l'altra, les transformacions i els canvis experimentats pel govern urbà per tal de dirigir un conflicte bèl·lic.

En primer lloc, s'ha pogut constatar que les relacions entre Barcelona i els quatre reis que se succeïren entre els anys 1458 i 1479 no foren senzilles. El cert és que els contactes entre els dirigents de la capital i la monarquia feia temps que tenien un regust amarg. Semblava que l'entesa que en altres moments havia caracteritzat el tracte entre ambdues institucions havia desaparegut, de manera que ja en els darrers anys del regnat d'Alfons el Magnànim la societat política catalana mirava el rei amb certa desconfiança. Com s'ha vist, la situació no millorà en succeir-lo Joan II. La política interna barcelonina i

les tensions entre el rei i el seu fill gran, el príncep Carles de Viana, contribuïren a enrarir encara més l'ambient i a augmentar l'aversion envers el monarca. L'inici de la guerra en 1462, doncs, no fou més que l'arribada al punt d'ebullició d'un conflicte que s'estava coent des de feia ja molt de temps. Ara bé, l'animadversió envers la monarquia no s'extingí amb la destitució de Joan II, o com a mínim no completament. Els regnats d'Enric IV de Castella, el conestable Pere de Portugal i Renat d'Anjou no foren precisament plàcids pel que fa a la seva relació amb el Consell de Barcelona, ja fos directament o a través dels representants que enviaren al Principat. Tots tres governs van estar inevitablement marcats per la guerra, fet que propiciava que els desacords, sovint vinculats a qüestions econòmiques, fossin d'allò més freqüents. A grans trets, es podria afirmar que cap dels «reis intrusos» va proporcionar als líders barcelonins allò que, segons sembla desprendre's dels textos conservats, més desitjaven: una ajuda financera i militar suficient per combatre amb certes garanties d'èxit les tropes de Joan II. La derrota de 1472 i el consegüent retorn a l'obediència suposaren un canvi inevitable en la manera com la ciutat es relacionava amb el seu senyor. Barcelona havia estat derrotada i, malgrat el perdó atorgat pel rei, no es podia permetre reprendre l'actitud bel·ligerant que havia caracteritzat els primers anys del regnat de Joan II. La guerra, doncs, marcà un abans i un després en els tractes entre la capital catalana i els sobirans de la Corona d'Aragó.

Les relacions amb la monarquia no van ser les úniques modificacions que va causar la conjuntura bèl·lica. El Consell de Barcelona i la Diputació del General de Catalunya havien coexistit de manera relativament plàcida durant bona part del segle xv. Si bé la dècada de 1450 es caracteritzà pel tumultuós conflicte entre la Busca i la Biga, en què la Diputació també prengué part, la creació del Consell del Principat l'any 1460 no feu més que reafirmar el retorn a les bones sintonies de les dues principals institucions catalanes. Amb l'esclat de la guerra civil, tant el govern municipal com el del General es trobaren de cop i volta liderant la lluita contra el rei juntament amb els successius «monarques intrusos». Possiblement va ser gràcies a l'entesa política preexistent entre ambdues institucions que les friccions entre elles resultaren pràcticament anecdòtiques de 1462 a 1472. Fins i tot considerant l'eventualitat que es preferís no registrar en la documentació de l'època alguns dels enfrontaments, sembla clar que l'entesa entre el municipi i la Diputació fou molt més bona que no pas la del primer amb la monarquia. El protagonisme indiscutible de totes dues institucions durant la guerra remeté un cop signada la Capitulació de

Pedralbes, i amb ell la comunicació constant que les caracteritzà al llarg dels anys de lluita contra Joan II.

En aquest context, una de les qüestions que la guerra civil catalana va evidenciar més fou la maduresa del Consell de Barcelona. A les portes del regnat de Joan II, el municipi barceloní estava plenament desenvolupat i codificat. El segle XIV i les primeres dècades del XV havien servit perquè el consistori estructurés de manera efectiva el govern de la ciutat, tot establint unes atribucions clares i delimitades per als tres òrgans principals que el conformaven: els consellers, el Trentenari i el Consell de Cent. En aquest sentit, l'última novetat havia estat el privilegi concedit per Alfons el Magnànim a mitjans de la dècada de 1450, un dels grans triomfs del partit de la Busca, que garantia una participació en el govern de la ciutat més equitativa. Així, quan esclatà la guerra l'any 1462 el Consell de Barcelona es va veure capacitat per agafar les regnes i codirigir els dissenys del Principat. Durant la primera meitat del conflicte, les reunions de les assemblees es multiplicaren per tal de donar resposta a totes les qüestions que anaven sorgint, i fins i tot es creà una comissió, l'anomenada «Setzena de guerra», l'objectiu de la qual era tractar de manera més efectiva aquells assumptes directament relacionats amb la lluita contra Joan II. Tanmateix, aquesta embranzida inicial decaigué a partir de 1468 i ja no es recuperà en els anys posteriors. Tal com s'ha vist en tractar la Taula de Canvi, la guerra havia esgotat les finances barcelonines, però sembla que també el seu govern. Això no obstant, fins la tardor de 1472 el municipi continuà encapçalant la lluita dels catalans contraris al monarca. A partir del moment en què se signà la pau amb Joan II, les prerrogatives del Consell de Barcelona tornaren a la normalitat. Però, després de deu anys de guerra, era difícil recuperar de cop i volta una normalitat que, de fet, en temps de Joan II no havia arribat a existir mai. Les conseqüències de l'enfrontament amb el rei es deixaren sentir també en el si de la casa consistorial, quan el monarca volgué imposar la seva voluntat a l'hora de designar els membres de l'executiu. Joan II aconseguí sortir-se'n, però les fonts municipals no van voler deixar constància explícita d'aquesta victòria. En tot cas, el triomf del rei era una prova ben palpable que, pel que feia a la relació entre els representants de la ciutat i la monarquia, la guerra havia inclinat la balança clarament envers la segona.

Però la guerra civil no només va afectar directament els homes que conformaven el govern de Barcelona. Dels múltiples engranatges que constituïen l'aparell municipal, probablement on es va deixar sentir més l'impacte dels deu anys de conflicte va ser sobre les finances.

Igual que en el cas del Consell, els principals càrrecs de l'administració financera de la ciutat s'havien regulat ja entre el segle XIV i principis del XV. Durant aquell període, d'una banda, es van crear i reglamentar les figures del clavari i els racionals, i, de l'altra, es va materialitzar un projecte tan original com la Taula de Canvi. Pel que fa als primers, l'estudi d'aquests càrrecs esdevé essencial per comprendre el funcionament de la complexa hisenda de la Ciutat Comtal al llarg del segle XV. Tenien a les mans la salut financera de la capital catalana, motiu pel qual tots dos càrrecs havien de ser curosament regulats. La solidesa de l'estructura financera de la ciutat va ser posada a prova arran de l'esclat de la guerra civil en 1462, de manera que calia que els que la representaven estiguessin a l'altura. No sorprèn, per tant, que llavors s'incidís especialment en el fet de procurar que tant els tesorers com els auditors dels comptes de la ciutat fessin bé la feina, ja que estava en joc la solvència econòmica de la ciutat. Ara bé, aquestes intervencions no sempre tingueren el resultat esperat, tal com demostren les freqüents acusacions de descontrol al llarg dels anys. En el cas concret dels racionals, calgué prendre mesures més dràstiques per tal de lluitar contra la seva aparent indolència i aconseguir així una mínima eficiència en un càrrec que semblava escapar al control del govern municipal. La clau de l'èxit aparentment requeria en un freqüent procediment d'assaig i error, que —s'esperava— eventualment conduiria al funcionament òptim de l'administració financera de la ciutat.

La fundació i posterior consolidació de la Taula de Canvi es basà en aquest mateix procediment. L'originalitat de la institució va comportar que inicialment fos difícil de regular, i que no quedés clara quina estructura era la més adient per cobrir les necessitats del mateix banc i del seu principal client, el municipi. Així, al llarg de les primeres dècades de vida de la Taula de Canvi, el Consell no només intentà assegurar-se que els oficials que hi treballaven exercissin les seves labors amb la diligència requerida, sinó que també va aprovar diversos reajustaments i modificacions per tal de garantir el correcte funcionament del banc. La identificació dels homes que exerciren aquests càrrecs durant el regnat de Joan II ha permès constatar alguns patrons, com ara la reiteració de personatges de gran influència en les més altes magistratures vinculades a les finances de la ciutat —clavari i administradors de la Taula de Canvi, bàsicament— i al govern municipal. Tanmateix, seria interessant continuar avançant per aquesta línia de recerca mitjançant l'ús de la prosopografia, que podria brindar molta més informació sobre les relacions, els vincles i les influències que de ben segur unien bona part dels homes que treballaven per al

Consell. Més enllà del seu funcionament intern, durant el regnat de Joan II la Taula de Canvi va ser sacsejada per un fet sense precedents pel que fa al banc de la ciutat. Després de documentar les dificultats creixents que experimentà durant els primers anys de la guerra civil, s'ha volgut donar una importància especial a l'episodi de la suspensió de pagaments de 1468. Significativament, un fet que podria haver portat a la ruïna completa de la institució i la seva eventual desaparició, va acabar reforçant l'autonomia i la seguretat jurídica de la Taula de Canvi. El banc municipal, doncs, superà l'embat de la guerra, tot i que aquesta pervivència tingué un preu molt alt per a les finances públiques barcelonines. A partir de 1468 el clavari ja no podria aconseguir crèdit de la Taula de Canvi, de manera que, a la pràctica, les eines de finançament a la seva disposició tornaven a ser les mateixes que a la segona meitat del segle XIV. Les conseqüències d'aquesta nova norma i de la llarga guerra se sumaren l'any 1472, quan pocs mesos abans de la Capitulació de Pedralbes el clavari declarà que no podia fer front al pagament dels interessos del deute municipal. S'iniciava així un nou capítol en les finances barcelonines caracteritzat per la morositat, un fet sense precedents a la Ciutat Comtal.

A manera de recapitulació, en ascendir al tron l'any 1458, Joan II trobà el govern de la capital catalana ben organitzat. Barcelona comptava amb unes institucions de llarga tradició, que s'havien anat modificant per tal d'adaptar-se millor a l'ambient polític de cada moment. Malgrat la inestabilitat provocada en el si del municipi per l'enfrontament entre la Busca i la Biga, els òrgans de govern no havien perdut el poder i la rellevància que els caracteritzaven, fins i tot més enllà de les muralles barcelonines. Això no obstant, a finals de la dècada de 1450, Catalunya en general, i la Ciutat Comtal en particular, s'agitaven. L'esclat de la guerra l'any 1462 va trencar radicalment amb el funcionament municipal que s'havia donat fins llavors. Les relacions entre el Consell i la monarquia canviaren de manera evident, en substituir Joan II pels diferents reis intrusos, i el mateix succeí amb la Diputació del General, l'altra gran institució catalana encarregada de liderar el bàndol rebel. El funcionament del govern es modificà, amb l'augment de reunions i la creació de comissions específiques per tractar els temes vinculats al conflicte bèl·lic. Pel que fa a l'administració financera, s'intentà establir un control més estricte dels principals oficials que la integraven, amb l'objectiu final de procurar que l'efecte de la guerra sobre la hisenda de la capital fos el menor possible. El mateix succeí amb els treballadors de la Taula de Canvi, si bé ni això ni les múltiples mesures que es prengueren per augmentar-ne els dipòsits van aconseguir evitar el

daltabaix de la suspensió de pagaments. La guerra civil catalana va causar moltes víctimes, i una d'elles fou la ciutat de Barcelona. Els anys immediatament posteriors a la Capitulació de Pedralbes no foren més que un preludi del que s'esdevindria anys després, durant el regnat de Ferran II, en què l'empremta del rei es deixà sentir cada cop amb més força en el Consell. La capitulació de la Ciutat Comtal l'octubre de 1472 no només va posar fi a una guerra fratricida de més de deu anys, sinó que també va suposar l'inici d'una nova etapa per a la institució municipal.

APÈNDIX 1. ANNEX DOCUMENTAL

Document 1

1433, desembre, 13. Barcelona

Jurament prestat pels oficials reials davant dels consellers de Barcelona i jurament dels consellers i del Consell de Cent.

AHCB, 1B.II, Deliberacions, 1, f. 40r-43v.

Conçell de Cent jurats celebrat lo jorn de Sancta Lúcia, la qual fou a XIII de deembre de l'any MCCCCXXXIII, e tots los actes los quals se feren lo dit jorn

Digmenge, que-s comptave XIII del mes de deembre de l'any mil CCCCXIII, celebrada primerament missa de l'offici del Sanct Spirit, lo honorable Conçell de Cent jurats de la dita ciutat, appel·lat e convocat¹ lo dissabte prop passat ab veu de crida públicament feta per los lochs acostumats de la² dita ciutat per en Bernat Cadireta, crida públich de la dita ciutat, fou ajustat e congregat dins la sala gran en la qual semblant Conçell de Cent jurats se acustume de ajustar, e stant aquí ajustat lo dit Conçell, sots presidència dels honorables consellers de la dita ciutat aquí presents per fer los actes dejús scrits, procehiren als dits actes en la manera següent.

E primo los dits honorables en Guillem Romeu, Jacme Colom, Ramon Çavall, Bertran Dezvall e Pere Deztorrent, consellers l'any present de la dita ciutat, juraren en poder de l'honorable mossèn Johan

1. ab ve ratllat.
2. ciuta ratllat.

Saplana, regent la vegueria de Barcelona,³ de tenir secret tot ço qui dit e ordonat serà entre ells e de consellar bé e leyalment lo veguer e el batle a tot lur mellor enteniment a feultat del senyor rey, axí en mantenir justícia com en mantenir los privilegis, usos, franqueses e gràcies atorgades per lo senyor rey e per sos antecessors a la ciutat de Barchelona.

E, prestat lo dit sagrament per los dits honorables consellers, encontinent lo dit mossèn Johan Çaplana, regent la dita vegueria, jura a Déu e als sancts quatre Evangelis de Déu en poder dels dits honorables f. 40^v consellers que sterà a consell d'ells e que tindrà justícia per son poder a tots, axí estranys com privats, no guardada amor o temor del senyor [rei]; e que observerà libertats, privilegis, costumes, uses, franqueses e gràcies atorgades per lo senyor rey e per sos antecessors a la ciutat de Barchelona; e que no ajusterà parlament general sinó de consell dels honorables consellers o special manament del senyor rey, saül, emperò, en totes senyoria e juridicció del dit senyor rey.

E après, lo honorable en Bernat de Rosanes, donzell, sotsveguer de Barchelona, feu aquí semblant sagrament en poder dels dits honorables consellers.

Aprés, aquí mateix, lo honorable en Johan Lull, batle de Barchelona, promès en poder dels dits honorables consellers, sots virtut del sagrament per ell fet al senyor rey e per la fe que li és tengut, que sterà a consell dels dits honorables consellers e que tindrà justícia per son poder a tots, axí estranys com privats, no guardada amor o temor del senyor rey, e que observarà libertats, privilegis, custumes, uses, franqueses e gràcies atorgades per lo senyor rey e per sos antecessors a la ciutat de Barchelona, e que no ajusterà parlament general sinó de consell dels dits consellers o especial manament del senyor rey, saül, emperò, en totes coses senyoria e juridicció del senyor rey.

E semblant prometensa feu en poder dels dits honorables consellers lo honorable en Jacme Vilardell, sotsbatle de Barchelona.

E fets los dits sagraments per los dits oficials e aquells ésser partís del dit conçell, los dits honorables consellers feren los sagraments davall scrits, segons és cascuns anys acustumat, en poder de l'honorable en Johan Bussot, lo qual ere stat conseller primer l'any prop passat.

[1] Primo, juraren que de aquelles cent lliures que per ordinació del Conçell de Cent jurats de la dita ciutat a cascun d'ells deuen ésser

3. que *ratllat*.

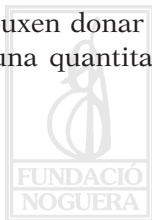
donades per ^{f. 41r} salari de la conselleria entre dues vegades l'any, se vestiran dues vegades l'any de unes robes e d'una color, ço és, una vegada en la feste de Nadal de drap de lana ab penes vayres en les gramalles o samarres, les quals hajen ésser ab portes denant, segons és acostumat, e altra vegada en la festa de Çinquagesme de xamallots o de draps de lana ab taffetans, les quals tenbo hajen ésser ab portes. E si per ventura algú o alsguns d'ells eren vestits de dol, que l'haguessen a posar en la dita feste de Nadal e en totes altres festes anyals e en la feste del martiri de la benuhirada sancta Eulàlia, patrona e cors sanct de Barchelona, posat que no l'haguessen portat per lo temps acostumat de portar dol en Barchelona, e après les dites festes lo puxen cobrar e portar solament per I mes, comptant-hi lo temps que portat lo hauran si ja no l'havien portat per lo dit mes ans que-l posassen en alguna de les dites festes, e que sien tenguts portar les vestedures de la conselleria la major part del temps, com se'n sie abusat en lo passat.

[2] Ítem, juren los dits consellers que tot l'any de lur conselleria cascuns d'ells tendrà almenys dues cavalcadures, les quals hajen haver haüdes en la dita festa de Nadal. E si per venture algú o alsguns dels dits consellers en la dita festa, o almenys I mes après, no havie haüdes les dites cavalcadures, o après dins l'any aquelles no tenia per tot lo dit any de sa conselleria, que li sien levades XX lliures de son salari, axí que la ciutat no li sie tenguda sinó de LXXX lliures. E si per ventura totes les C lliures li eren ja stades pagades, que n'hagués a restituir a la ciutat XX lliures.

[3] Ítem, com los affers de la ciutat sien molts e arduus e sie necessari que tots los dits sinch consellers entenen contínuament en aquells, juren los dits consellers que contínuament durant lo dit any de lur conselleria staran en la dita ciutat e d'aquella no-s partiran, però si I o II d'ells per affers lurs necessaris havien anar fora la ciutat, que y puxen anar ab licència dels altres e star deffora per aquell temps que-ls altres lurs atorgarien segons lurs necessitats, e I o II dies solament hi puxen anar sens licència si necessari lurs ere.

[4] Ítem, juren los dits consellers que per si ne per altra no hauran part en les imposicions de la dita ciutat, ne encare en res als que la dita ciutat vena o arrenda en qualsevol manera.

^{f. 41v} [5] Ítem, juren los dits consellers que sens voluntat de Conçell de Cent jurats no daran ne puxen donar graciosament ne per amor de Déu ne en altra manera alguna quantitat de diners o altres coses del comú de la dita ciutat.

[6] Ítem, juren los dits consellers que regonexeran e apuntaran ans de la dita festa de Nadal esdevenidora los capítols e memorial appel·lat testament, qui en scrits són lexats per los consellers passats, e aquells après en ço que trobaran necessari exequitaran ab bona diligència com pus prestame[nt] poran.

[7] Ítem, juren los dits consellers que entre Pascha e Cinquagesma, cessant, però, just impediment, regonexeran e visitaran lo monastir de Pedralbes, lo castell de Munchada, los fonts, lo pont de Sant Boy e les altres obres fora la ciutat qui són acostumades de regonèxer e visitar.

[8] Ítem, juren los dits consellers que servaran una ordinació feta per lo Consell de Cent jurats continent que lo dia de Sant Andreu los dits consellers, abans que vinguen a la Casa del Consell, hoien missa del Sant Spirit en la seu de Barchelona, ço és, en la capella de madona Sancta Eulàlia, patrona de la dita ciutat, e mentre la missa se dirà, lo seny qui tocha les hores sie repicat a significansa que la missa se diu. E que tots los jurats se apleguen en la seu per hoir la dita missa com hoiran lo dit seny repicar. E après la dita missa, los dits consellers ab los jurats se'n venguen a la Casa del Consell per fer en nom del Sant Spirit elecció de novells consellers, segons és acustumat. E que feta la dita elecció façen repicar lo dit seny per denotar que la dita elecció és feta.

[9] Ítem, juren los dits consellers que servaran e faran servir una altra ordinació feta per lo dit Consell de Cent jurats continent en acabament que qualsevol persones que la ciutat o·l Consell de aquella elegirà e trametrà per missatgers al senyor rey, o al Sant Pare, o a qualsevol prínceps e senyors, o a qualsevol ciutat, vila o loch, no gosen ne pusquen en alguna manera, durant lo temps de la lur missatgeria, sens licència de Concell de Cent jurats de la dita ciutat, demanar, haver ne obtenir ne acceptar per a si o per altri d'aquel senyor, persona o universitat a qui seran trameses algun offici, gràcia o beniffici d'aquell senyor, persona o universitat a qui seran tramesos⁴ ne y faran parlar ab altri ne hi daran alguna obra per si o per altri, directament o indirecta. E encare que los missatgers qui seran juristes no gosen advocar públicament ne en consistori audiència o consell sinó los affers de la dita ciutat, e d'açò façen e hagen a fer los dits missatgers, ans que partesquen per anar a la missatgeria, sagrament e homenatge en poder de aquell official que·ls consellers de la dita ciutat ^{f. 42r} elegiran

4. algun offici, gràcia o beniffici d'aquell senyor, persona o universitat a qui seran tramesos *repetit*.

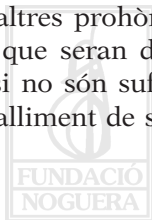

e s'hagen a posar pena de cent lliures e encare de perdre lo salari o altra cosa que haguessen haüda de la dita ciutat per rahó de la dita missatgeria, lo qual salari si contrafahien hagen a tornar a la dita ciutat. E no resmenys que *ipso facto* sien privats del Consell e de tot offici e beniffici de la dita ciutat, entès, emperò, que si algú dels dits missatgers en la audiència, consistori o consell del senyor rey o en altra manera perlana en tal forma que la missatgeria ne los affers de aquella no-n valguessen menys per alguna justícia de si o de son amich o d'altri, no hagués trenchats los dits sagrament e homenatge ne haguts encorregudes les altres penes demunt dites.

[10] Ítem, que algú dels dits missatgers no gos partir ne desemparar sa missatgeria per algun cas sens licència de Consell de Cent jurats, però si cas ere de malaltia, que aquesta licència puxen dar los consellers e lo Consell de Trenta, e si algú dels dits missatgers farà contra açò, que perde lo salari que haurà reebut de la dita ciutat e aquell haze a ella tornar.

[11] Ítem, que ls consellers de la dita ciutat ne Consell de XXX, presents o esdevenidors, no scriuran, ne pregaran, ne supplicaran, ne faran scriure, pregar o suplicar al dit senyor rey o a altra persona a qui serà dreçada la missatgeria per alguna de les dites coses demunt vedades als dits missatgers sens sabuda licència e auctoritat del Consell de Cent jurats, e tots anys los consellers, com seran elets, en lo primer Consell de Cent jurats que s tendrà juren de tenir e servir e fer servir de lur poder totes les dites coses sobre lo offici dels dits missatgers ordenades. E volch e del-libera lo dit Consell que la present ordinació sie per los consellers, presents e esdevenidors, d'aquí avant tots temps inviolablement observada.

[12] Ítem, juren los dits consellers que servaran una altra ordinació del dit Consell de Cent jurats continent que cascuna vegada que les imposicions se deuran vendre tots temps semps si doncs als alguns d'ells no eren legítimament empatxats. Iran a la lotge e aquí, ab pròmens de tots staments que en açò appel·laran, vendran les dites imposicions al pus profitosament que poran, guardant per lur poder que sien venudes a persones riques o, almenys, no massa pobres, avisant los compradors en lo liurament de les dites imposicions que aquelles hauran bé assegurar. E après que les dites imposicions seran venudes, los dits consellers, ensemps ab los dits e altres prohòmens de tots staments, vegen e regoneguen les seguretats que seran donades per los compre[dors] de les dites imposicions, e, si no són sufficients, façen-les millorar en manera que la ciutat per defalliment de seguretat no perde res, segons ha en temps passat.

f. 42v [13] Ítem, més juren los dits consellers que servaran una altra ordinació del Consell de Cent jurats havent que los dits consellers, dues vegades l'any, hagen a fer cercha en e per la dita ciutat en deguda forma si seran atrobats alcavots, vagabunts, taffurs e altres qui, segons forma del privilegi per lo senyor rey sobre açò a la ciutat atorgat, deuen e poden ésser foragitats de aquella, e si n'i seran atrobats, que reebuda primer informació summària, segons forma del dit privilegi, faran foragitar aquells qui deuran ésser foragitats e que en altra manera observaran e faran observar lo dit privilegi a la letra.

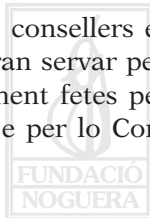
[14] Ítem, més avant los dits consellers, e encare tots los del Consell qui presents seran, juren que no diran, ne forçaran, ne dir ne forçar faran en alguna manera los regidors de la Taula del Cambi de la dita ciutat ne los scrivans d'aquella que paguen o façen dites per alguna persona o persones de qualsevol grau, stament o condició sien, de major o majors quantitats de moneda que aquell o aquells per qui faran les dites hauran en la dita Taula.

[15] Ítem, més avant juren los dits consellers e Consell de Cent jurats tenir e servir les assignacions fetes per la dita ciutat a la Taula del Cambi de aquella de les imposicions e altres rendes de la dita ciutat per pagar e satisfer les pensions dels censals e altres càrrecs a què la dita ciutat serà tenguda, segons sèrie e tenor dels capítols de les dites assignacions.

[16] Ítem, juren los dits consellers e Conçell de Cent jurats de la dita ciutat tenir e observar, e fer tenir e observar, les ordinacions fetes darrerament per los consellers e prohòmens de la dita ciutat e per lo Conçell de Cent jurats de la dita ciutat, aprovades e confirmades e ja publicades per la dita ciutat sobre los vestits e arreus, axí dels hòmens com de les dones, fills e filles e companyes lurs, e algunes altres coses, segons sèrie e tenor de les dites ordinacions, e que aquelles no revocaran ne sospendran sinó en e per la forma e manera que per lo dit Conçell de Cent jurats és stat ordonat.

[17] E més juren los dits consellers que, per major observança de les dites ordinacions, los dits consellers en lur anyada faran ab los oficials de la ciutat cascun mes dues vegades cerca per les esgleyes per veure e regonèxer si algú o alguns farà contra les dites ordinacions en alguna manera.

[18] Ítem, juren los dits consellers e Conçell de Cent jurats de la dita ciutat que servaran e faran servir per tots aquells de qui's pertanque les ordinacions darrerament fetes per los honorables consellers e prohòmens de la dita ciutat e per lo Conçell de Cent jurats d'aquella,

aprovades ^{f. 43r} e confirmades, sobre los estrangers qui entren en la dita ciutat per offendre e dampnificar o aquells qui fan e sostenen aguayts e mouen bregues sens desaximents e prenen venjanças de uns per altres, segons sèrie e tenor de les dites ordinacions.

[19] Ítem, juren los dits consellers e Concell de Cent jurats que servaran e tendran les ordinacions fetes darrerament per consellers e prohòmens de la dita ciutat e autoritzades per lo Conçell de Cent jurats de aquella sobre ls officis, segons la sèrie e tenor de les dites ordinacions.

[20] Ítem, juren los dits consellers e Consell que servaran e tendran e faran observar e tenir les ordinacions darrerament fetes sobre los plets.

[21] Ítem, juren los dits honorables consellers e lo Conçell que servaran e servir faran la ordinació e del·liberació darrerament fetes per lo Consell de Cent jurats sobre lo honorable en Miquel Ros, I dels cònsols de la mar, e altres adherents a ell, los quals a cert temps són stats per auctoritat del dit Conçell privats de entervenir en consells e de obtenir officis e benifficis de la dita ciutat e de no poder-hi dispensar sinó precehits certs Consells de Cent jurats ab certes dilacions de temps de I conçell a altra.

[22] Ítem, juren los dits honorables consellers que I jorn, per ells elegidor, de cascuna setmana del temps de lur conselleria, ab consell de prohòmens per ells elegidor, entendran en tractar, disposar e fer totes e sengles coses, les quals sabian e ls seran denunciades, deure tornar en lo ben avenir e endreçament de la dita ciutat e del ben públich de aquella, segons és stat dispost, del·liberat e ordonat per lo Consell de Cent jurats, celebrat a XXI del mes de noembre prop passat, e segons és stat continuat per los honorables precessors lurs en la conselleria per tot lur temps.

[23] Ítem, juren los dits honorables consellers e Consell de Cent jurats que d'ací avant algú, de qualsevol condició e stament sie, no gos pregar ne fer pregar, directament o indirecta, palesament ne amagada, ne amb qualsevol art, enginy o manera, en favor sua o de qualsevol altres, per ésser conseller, síndich, missatger, capità o patró, obrer, procurador, cònsol, jutge de appells, mosteçaff, administrador de la Casa del Pes, regidor de la Taula del Cambi, clavari, racional e administrador de l'hospital d'en Pere Dezvilar.

[24] Ítem, juren los dits consellers e Consell que, pus perceben o entenen a qual fi van los dits prechs, aquells no escoltaran ne, escoltats, admetran, ans del tot los dits prechs reppel·liran, ^{f. 43v} a ffi que de continent los dits pregants hagen precisament repulsa de lurs prechs.

[25] Ítem, juren los dits consellers e Concell de Cent jurats que cascuns d'ells, axí aquells en los quals pot caure conselleria com altres qualsevol ciutedans, mercaders, artistes e menestrals del dit Conçell, mijançant sacrament per cascun feedor, seran e sien tenguts ésser personalment dins la casa del Concel de Cent jurats lo jorn de la festa de Sant Andreu per celebrar lo dit conçell, e d'aquí no-s partiran tro sus tots los XII elegidors sien enclosos dins la Casa del Racional de la dita ciutat per fer la elecció dels consellers de la dita ciutat, sàul, emperò, just e vertader impediment del qual la dita jornada serien detinguts, tota frau cessant.

Document 2

1473, novembre, 30. Barcelona

Elecció i posterior jurament dels nous consellers de Barcelona.

AHCB, 1B.II, Deliberacions, 22, f. 1r-5r.

Concell de Cent jurats per elegir novells consellers

Dimarts, a XXX de noembre, festa del beneventurat sanct Andreu de l'any MCCCCLXXIII. Ajustat lo Concell de Cent jurats de la ciutat de Barchelona dins la gran sala on semblant concell és acostumat ajustar, e proclamat e cridat lo die abans en la vesprada e lo die present per lo matí ab veu de trompe e crida feta per en Raphel Pujol, corredor, per los lochs acostumats de la dita ciutat, aquí per lo honorable mossèn Pere Johan de Santcliment, en nom e veu de tots sos companyons consellers, fonch proposat com ells foren elegits en consellers en la festa de Sanct Andreu de l'any MCCCCLXXII e havien donat aquell bon endreç que havien puschet, expel·lint bandos, bregues, odis, males voluntats e divisions, qui en llur anyada eren stats entre molts. E més havien tenguda la dita ciutat habundosa de forments e semblantment de carns, e axí mateix havien deffençats de llur poder los privilegis e libertats de la dita ciutat. E si no havien fet lo que devien, que-n demenaven perdó a tot lo dit concell, però que no hi havien falgut de certa sciència en alguna forma en res que haguessen haüt a ffer. E com se sperave nova elecció de novells consellers, pregaven a tots aquells als quals la sort daria lo rodolí ple que elegissen tals consellers e obrers que Déu ne fos lohat, [e]⁵ lo senyor Rey e senyor primogènit e la cosa pública ne fossen contents.

5. *Manca.*

f. 1v E après feta la proposició dessus dita, per lo honorable mossèn Johan Llull, qui sehia primer en lo stament dels ciutedans, en nom e veu de tots, respós a la dita proposició e lohà e bendix granment los honorables consellers e llur bon regiment, e totes les coses recitades. E jatsia tot lo concell se tengués per dit que bé e notablement haguesen regit e administrat, e que en res de certa sciència no y haguessen falgut, emperò si res hi hagués, com crehie que no peccave en intenció, que lo concell ho remetia tot.

E de continent fonch procehit en legir lo privilegi darrerament obtengut sobre lo regiment de la dita ciutat, lo qual⁶ ab alta veu fonch lest en lo dit concell, seguint la sèrie del dit privilegi qui dispon aquell ésser quescun any legit lo dit die en lo dit Concell de Cent jurats.

E fetes e seguides totes les dessus dites coses, fonch procehit a scriure tots los de dit Concell de Cent jurats qui aquí eren presents quescun stament per si, los quals eren CXIII. E primerament foren fetes tres parts del stament dels ciutedans, qui eren XXVIII en nombre, ço és, VIII, VIII e X, en quescuna de les quals foren mesos tants rodolins com era lo nombre de quescuna part, entre los quals havia un rodolí blanch en què havia un albaranet de pergami scrit aquest nom elegidor, segons forma del privilegi. E distribuïda la primera part, fonch procehit a distribuir per tal manera mateixa la següent part, e après l'altra, la qual distribució de rodolins fonch feta per un infant de edat entorn de VI anys, qui matent la mà per una mànega de cotònia ne tragué un après altre fins tots foren distribuïts. E fonch vist los dits III rodolins blanchs vengueren als honorables:

mossèn Johan Ffrancesc Boschà
Jacme de Gualbes
Ponç de Gualbes

f. 2r E après, com en lo stament dels mercaders fossen en nombre de XXX, fetes tres parts de aquells, ço és, X, X e X, e distribuïts los rodolins entre los quals, e en quascuna part part ne havia un blanch, en la forma demunt dita apparech que los rodolins blanchs pervengueren als honorables:

Bernat Olzina
Guillem Grau
Ffrancesc Rams

6. lo qual *repetit*.

E per semblant manera fonch fet en lo stament dels artistes, fetes de aquelles tres parts, ço és, VIII, VIII e X, e distribuïts los dits rodolins apparech que los tres rodolins blanchs pervengueren als discrets en:

Sabrià Buadella, notaris
Ffrancesc Costa,
Ffrancesc Vidal, barber

E, finalment, en la mateixa forma foren distribuïts los rodolins en lo stament dels manestrals, fetes de aquelles tres parts, ço és, IX, IX e X, e vengueren los dits rodolins blanchs als honorables:

Bernat Gili, blanquer
Barthomeu Sbert, farrer
Joan Ferrich, sabater

Axí que foren los dits XII elegidors dels honorables consellers e obrers los següents, ço és, los honorables:

<i>Ciutedans</i>	<i>Mercaders</i>	<i>Artistes</i>		<i>Manestrals</i>
mossèn Johan Ffrancesc Boschà	Bernat Olzina	Sabrià Buadella,	notaris	Bernat Gili, blanquer
Jacme de Gualbes	Guillem Grau	Ffrancesc Costa,		Barthomeu Sbert, farrer
Ponç de Gualbes	Ffrancesc Rams	Ffrancesc Vidal,	barber	Johan Ferriç, sabater

^{f. 2v} E après publicats los dits XII elegidors en lo Concell de Cent jurats, e fet per ells lo jurament acustumat, se'n devallaren en la Casa del Racional, e asseguts entorn lo taulell qui és allí, fonch lest als dits elegidors lo jurament que havien prestat en la Casa de Cent jurats, e après los fonch legit lo capítol del privilegi mencionant la elecció dels consellers e obrers, e après los fonch liurat lo memorial que los honorables consellers havien fet per la elecció fahedora de novells consellers e obrers, en lo qual memorial los dits XII elegidors hi affegiren alguns. E seguint entre ells molts col·loquis e rehonaments, fonch concordat que elegissen lo primer conseller en cap per via de ternes, e axí fonch feta terna de tres ciutedans, la qual, liurada ab sengles ceduletes qui havien tres lenques, una a quescun dels dits XII elegidors, quescú ne pres una, aquella que li plagués, e maté dins una capsa qui enmig del taulell stave aparellada. E tretes totes les ceduletes de la dita capça, e comptades en presència dels dits XII, e fet diligent scrutini de aquelles, apparech que les més veus foren dreçades, e per consegüent elegit en conseller en cap, lo honorable mossèn Johan Brígid Boschà.

e en obrer e administrador
del pont de Sant Boy

Johan Sbert, mercader

E de continent, spetxades les dites eleccions, ans de notifficar aquelles en lo Concell de Cent jurats, los noms dels dits consellers en scrit mesos foren portats al senyor Rey en lo seu palau per mi, Johan Brujó, notari e scrivà de l'honorable Concell de la ciutat. E après, tentost retornat en la Casa de la dita ciutat, los dits elegidors se'n pujaren en la gran sala hon eren los consellers e gran part del Concell de C jurats, e aquí totes les dites eleccions per mi, dit scrivà, foren publicades, e axí hac fi lo dit concell.

Aprés, dimecres die de deembre del dit any MCCCCLXXIII, ven-guts de missa los dits honorables consellers de l'any present ab los qui eren stats consellers l'any passat dins la Casa de Trenta, faheren lo jurament de les ordinacions e coses següents.

Jurament dels consellers

[1] Primerament, juren los dits consellers que serveran e servir faran una ordinació feta a IIII de noembre del^{8 f. 4r} MCCCXLVII que lo administrador de les places e sotsadministrador, la hora que acus-tumen de jurar, prometran migençant sagrament e homenatge que no donaran licèncias de vendre blats fora los pallols del porxo de la mar sinó de forments qui són de preu, o-s venen, de V sous enjús la quar-tera, e axí mateix si no seran mestalls, e que no doneran licèncias de traure vins de les places sinó segons sèrie e tenor de les ordinacions per açò fetes si donchs no ho fahien de e ab consentiment e voluntat de tots V consellers concordes.

[2] Ítem, juren que serveran un-altra ordinació feta lo dit die que no-s puxen fer arrendaments dels molins de l'hospital d'en Pere Dezvilar sens licència e exprés consentiment e voluntat del Concell de Cent jurats.

[3] Ítem, juren que serveran e servir faran les ordinacions fetes a XXVII de janer de l'any MCCCCLVII sobre los qui compren e cullen les imposicions d'aquesta ciutat.

[4] Ítem, juren los dits consellers que serveran la del·liberació feta per Concell de XXIII prohòmens a XXI de noembre de l'any MCCCCLVIII per auctoritat del Concell de C jurats sobre legir lo me-

8. del *repetit*.

morial o testament fet fins a la festa de Nadal primervinent, e de la dita festa fins a Sanct March après següent hauran exequitat lo que en lo dit testament serà contengut.

[5] Ítem, juren los dits consellers que tendran e serveran les ordinacions per açò fetes que los qui seran deutors a la ciutat no puxen ésser mesos en concell,⁹ f. 4v no puxen ésser elegits en consellers ne altres officis o beneficis de la dita ciutat, segons en dita ordinació és mencionat.

[6] Ítem, juren los dits consellers que tendran e serveran la ordinació novament feta sobre no levar-se los elegidors del taulell hon seuran per fer la dita elecció ne parlar apart entre ells de aquella, sinó segons la forma en la dita ordinació contenguda.

[7] Ítem, juren los dits consellers que serveran e servir faran les ordinacions darrerament fetes sobre lo redreç de la Taula del Cambi de la dita ciutat, segons en les dites ordinacions largament és contengut.

[8] Ítem, juren los dits consellers que serveran e servir faran *ad unguem* les ordinacions a II de març de l'any MCCCCLXVIII fetes sobre l'art dels notaris e admissió e exhaminació d'aquí avant de aquells fahedora, *iuxta forma* de les dites ordinacions.

E com en les ordinacions, segons és dit per los levors consellers e concell fetes, e per los dits mossèn Pere Johan de Santcliment, mossèn Pere Çestrada, mossèn Bernat Poncgem, mossèn Gabriel Leopart e mossèn Johan Armant, segons dessús és dit lo present die jurades, sia expressament statuït e ordonat que ultra lo dit jurament ells, dits consellers, són tenguts lo s'endemà de llur elecció, per no proposar en algun Concell de XXXII o de C jurats cosa alguna contra les coses en dites f. 5r ordinacions statuïdes, hoyr sentència de vet, segons pus largament és expressat. Per tant, ells, dits consellers, volents tenir e observar *ad unguem* totes les coses en e per aquelles statuïdes e ordonades, present mi, Johan Brujó, notari, etcètera, *iusserat*.

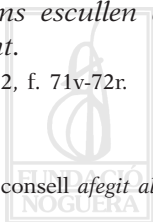
Document 3

1458, desembre, 12. Barcelona

Els consellers i dotze prohoms escullen el primer Trentenari entre els jurats del Consell de Cent.

AHCB, 1B.II, Deliberacions, 12, f. 71v-72r.

9. no puxen ésser mesos en concell *afegit al marge esquerre*.

Elecció a sort de Concell de XXXII qui deu durar per tres mesos, en la qual elecció foren alguns pròmens

Dimarts, a XII de desembre de l'any MCCCCLVIII, ajustats los honorables consellers ensemps ab XII pròmens de tots staments, segons forma del privilegi, fonch tret assort lo primer Trentaduanari qui deu durar per tres mesos primervinents, los quals XII pròmens qui hi foren presents són los següents, ço és, los honorables:

<i>Ciutedans</i>	<i>Mercaders</i>	<i>Artistes</i>	<i>Manestrals</i>
Galceran de Pratnarbonès	mossèn Miquel de Manresa	Miquel Ferran, notari	Pere Rubió, frener
Bernat de Granollachs	Barthomeu Quintana	Anthoni Johan, notari	Johan Rossell, fustanyer
Ramon Marquet	Guillem Ramon de Santamaria	Bernat Casanoves, candaler	Steve Frigola, matalafer

E ans de fer la dita elecció de Concell de XXXII, fou en aquell exposat per lo honorable mossèn Pere Deztorrent, un dels dits consellers, en nom de tots, com en lo privilegi novament obtingut del senyor rey sobre lo regiment de aquesta ciutat entre les altres coses és contingut que sien elegits a sorts IIII Concels de XXXII del Concell de Cent jurats, e quescú de aquells dur per tres mesos, lo primer dels quals ha ésser tret en presència de XII pròmens del dit concell, elegidors per los consellers de tots staments, e lo segon, terç e quart se ha a traure en presència de consellers e dels XXXII qui finirà, però lo quart reste cert, segons aquestes coses largament són contingudes en lo dit privilegi. E per ço ells, consellers, havien fets appel·lar a ells, dits XII pròmens, a fi que fossen presents en la dita elecció. E de continent fou procehit a la dita elecció en la forma següent, ço és, que com ja fossen scrits en sengles çeduletes tots los XXXII qui per lo stament dels ciutadans són del Concell de C jurats, les dites XXXII ceduletes foren meses en lo bací d'argent qui serveix a ffer ^{f. 72r} les eleccions, e ben mesclades fou cubert ab sa cuberta, e per lo dit honorable mossèn Pere Deztorrent, conseller, foren tretes VIII de les dites ceduletes, una après altra, en les quals se trobaren scrits los davall nomenats. E semblant pràtica fou tenguda en los staments dels mercaders, artistes e manestrals, dels quals ne isqueren a ssort altres VIII de quescun stament, axí que foren los XXXII qui isqueren a ssort de tot lo dit concell los següents, ço és, los honorables:

<i>Ciutadans</i>	<i>Mercaders</i>	<i>Artistes</i>	<i>Manestrals</i>
misser Luís de Castellví	Martí Solzina	Antoni Çesilles, notari	Johan Saguarra, sartre
Steva Çatorra	Pere Servent	Miquel Ferran, notari	Barthomeu Frexenet
Johan Dezvalls	Melxior Mates	Pere Gaspar Capó, notari	Guillem Leó, texidor de lana
Miquel Pasqual	Johan Pasqual	Raphel Riudor, notari	Ffrancesch Armedans, cotoner
misser Andreu Solzina	Gaspar Muntmany	Barthomeu Requesens, notari	Johan Çescorts, texidor de li
Galceran Benet Ortal	Pere Ullastrosa	Gabriel Vidal, candeler de cera	Ffrancesch Serradell, sparter
misser Raphel Cavaller	Johan Çacoma	Bernat Casanoves, candeler de cera	Antoni Banús, candeler de seu
Jacme Dezvalls	Bernat Bonet	Miquel Ferriol, barber	Salvador Vilahur, mariner

Document 4

1462, desembre, 26. Barcelona

El Consell de Cent aprova la creació d'una setzena associada al Consell de Trenta-dos, proposada per aquest organisme dies enrere.

AHCB, 1B.II, Deliberacions, 14, f. 74r-75r.

Concell de Cent jurats sobre les coses dessús en los dos pus prop
Concells de XXXII contengudes

Divendres, a XXVI de ffabrer de l'any MCCCCLXII, ajustat e appellat primer lo Concell de C jurats de la ciutat de Barchelona ab veu de trompe e crida feta en la manera acostumada per los lochs acostumats de la dita ciutat per en Raphel Pujol, crida públich de aquella, e ajustat dins la gran sala de la Casa del Concell, segons semblant concell és acostumat ajustar, foren aquí proposats per lo honorable mossèn Bernat Oliver, altre dels dits consellers, en nom de tots, les coses següents, ja en los¹⁰ pus prop Concells de XXXII mencionades. [...]

f. 74v Quant al dit cap de la XVIa associadora al Concell ordinari de XXXII de prop sdevenidor, lo dit concell, sens emperò perjudici,

10. en los afegit a la interlínia.

novació e derogació de altres poders als honorables consellers e Concell ordinari de XXXII, axí acompanyats ab XVIa com sens XVIa, donats, e sens perjudici de altres del·liberacions fetes, del·liberà e conclòs que del XXXIIri qui vuy corre, e en la fi del present mes deu exir, sia feta e eleta XVIa per lo present concell, elegint quescun stament a vots los IIII de son stament, los quals consellers, Concell ordinari de XXXII e XVIa sobre los fets concernents la capitulació e actes dependents e emergents de aquella hajen tanta potestat e facultat quanta ha lo present Concell de Cent jurats, reservats, emperò, al dit Concell ordinari de XXXII los actes e affers ordinaris en aquell pertanyents, en virtut del privilegi sobre lo regiment de la dita ciutat últimadament atorgat, donant e cometent lo dit Concell de Cent jurats als dits consellers e Concells de XXXII e XVI plenàriament totes ses veus *ab libera* e general administració e pleníssima facultat e potestat, la qual potestat lo dit Concell ^{f. 75r} de Cent jurats done ab tal pacte e condició que tota vegada que se haurà a tractar de canceller, portantveus de governador e regent cancelleria, e en son cas de vicicanceller, non puxe ésser tractat ne res conclòs sinó ab lo present Concell de C jurats, lo qual aquest acte dependent de la dita capitulació expressament se reserve per tota vegada.

E són los dits XVI elegits en la forma dessús dita los següents, ço és, los honorables:

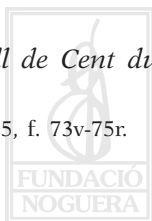
<i>Ciutedans</i>	<i>Mercaders</i>	<i>Artistes</i>	<i>Manestrals</i>
mossèn Johan Lull	Guillem Farrer	Steve Mir, notari	Pere Sagarra, senyaler
mossèn Jacme Ros	Pere de Junyent	Johan Mayans, notari	Anthoni Fonolleres, ferrer
mossèn Anthoni Pujades	Luís Dezcortall	Nicholau Pellicer, specier	Johan Farrer, assahonador
misser Johan de Bellafilla	Pere Font	Melxior Rotlan, barber	Gabriel Pont, corredor de coll

Document 5

[1462, desembre]. Barcelona

Elecció dels jurats del Consell de Cent durant els primers dies del mes de desembre.

AHCB, 1B.II, Deliberacions, 15, f. 73v-75r.

Elecció del Concell de Cent jurats

E per tant com en lo privilegi darrerament obtingut del senyor Rey ha un capítol qui comença «Ítem, que lo Concell vulgarment apel·lat de C jurats sia limitat en e per aquest nombre, ço és, XXXII ciutedans, etcètera», segons largament és specificat en lo dit privilegi, per ço los honorables consellers, inseguints lo previsert capítol, se faheren venir los ^{f. 74r} priors dels notaris, cònsols e pròmens dels arts e officis devall en la nominació del concell designats, los quals, migençant sagrament per ells prestat, los dels millors de lurs arts e officis aquell nombre que per los dits consellers los fonch specificat, e de fet los portaren lo dit nombre, ço és, quescuns de lur art o offici, los quals, per virtut del dit sagrament, havien affermat ésser dels millors, qui·ls fossen nomenats e presentats per los demunt dits, e per aquesta rehó del primer die de deembre fins a XII del dit fou entès en la dita presentació, nominació e elecció, ço és, que los dits priors, cònsols e pròmens dels arts e officis devall nomenats per virtut del dit sagrament votaren sobre aquell o aquells per ells portats, los quals los semblaren millors e pus sufficients per al dit¹¹ Concell de Cent jurats, segons devall són specificats e nomenats. E après los dits honorables consellers, per virtut del dit sagrament per ells prestat, axí mateix votaren en la dita forma. És, emperò, veritat que no foren elegits en lo dit concell de tots los officis dels manestrals, com se n'haguessen a traure alguns qui n'eren stats, segons forma del dit privilegi.

E après foren elegits XXXII ciutedans e XXXII mercaders, e segons lo dit privilegi foren elets a àrbitre dels dits consellers. Axí que són tots los del dit Concell de Cent jurats de IIII staments, ciutedans, mercaders, artistes e menestrals, los següents:

<i>f. 74v</i> Ciutedans	Mercaders
mossèn Johan Lull	mossèn Pere Grau
mossèn Bertran Dezvalls	mossèn Jacme Çesavaces
mossèn Pere de Conomines	mossèn Gabriel d'Ortignes
mossèn Matheu Dezsoler	mossèn Simeon Sala
mossèn Ffelip de Farrera	mossèn Bernat Oliver
mossèn Johan Berenguer Çapila	Gabriel Anglès
mossèn Pere Çestrada	Nicholau Viastrosa, quòndam
mossèn Anthoni Pujadas	Gaspar Muntmany

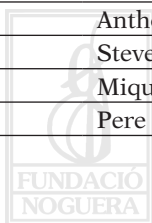
11. offici ratllat.

Jacme Genís de Vallsecha	Guillem Ponçgem
mossèn Luís Setantí	Bernat Corchó
Ffrancí Ramis, cònsol	Luís Dezcortat, jutge d'apells
Ramon Ros	Pere Viasrosa
Gabriel Dalòs	Johan Stela
Guillem Setantí	Bernat Dalguàs
Galceran Carbó	Gabriel Avinent
Romeu Llull	Nicholau Bret
Johan Dezvalls	Johan d'Aguilar
Johan Bernat de Marimon	Pere de Junyent
Pere Buçot menor	Johan Bruch
Berenguer Seyol	Melxior Mates
Guillem Oliver	Barthomeu Farrer
Ffrancí Buçot de Ciges	Gabriel Porrassa
Johan Berenguer de Vallsecha	Bernat de Casaldàguila
Pere del Bosch menor	Nicholau Genover
Johan Benet Çapila	Raphel Julià
Johan Aguilar, àlies Toralles	Miquel Çesilles
missier Johan Ros	Nicholau Bernat
missier Matheu Cases	Narcís Jordà, draper
missier Bernat Miquel júnior	Gabriel Gil
missier Pere Demesa	n'Andreu Solsona
missier Steve Palau	Nicholau Julià
mestre Ferrando de Erbe	Marturià Salvador

*f. 75r Artistes**Manestrals*

Antoni Vinyes, notari	Raphel Vilar, frener
Antoni Sans, notari	Pere Falchó, frener
Antoni Çesilles, notari	Vicens Genover, sartre
Barthomeu Fangar, notari	Antoni Soquerrats, sartre
Johan Brujó, notari	Barthomeu Font, perayre
Barthomeu Costa, notari	Pere Guillem Renart, perayre
Johan Guerau, notari	Pere Figuera, çabater
Miquel Reig, notari	Miquel Riera, çabater
Pere Pasqual, notari	Salvador Spana, argenter
Climent Vilar, notari	Ffrancí Clotes, argenter
Bernat Clotes, notari	Antoni Fonolleres, farrer
March Busquets, notari	Steve Tholosa, farrer
Miquel Ripoll, notari	Miquel Pereller, fuster caxer
Gabriel Devesa, notari	Pere Bertran, paher

Pere Aguilar, specier	Bernat Nasplers, texidor de lana
Berenguer Fonoll, specier	Guillem Baucells, texidor de li
Benet Matheu, specier	Bernat Nicholau, blanquer
Nicholau Pellicer, specier	Johan Farrer, assahonador
Anthoni Lonch, specier	Ffrancesch Prats, mariner
Genís Çabater, specier	Ffrancesch Staper, tintorer
Jacme Farrer, specier	Gabriel Pont, corredor de coll
Josep Oliver, specier	Jacme Uguet, mathalaffer
Anthoni Puig, specier	Anthoni Luís de Bellsolà, spaser
Gabriel Leopart, specier	Barthomeu Lorenc, vedrier
Bernat Casanova, candeler de cera	Steve Guitart, beyner
Nicholau Parellada, candeler de cera	Anthoni Berenguer, pellicer
Johan Vicens, barber	Barthomeu Aritja, leurador
Johan Carbonell, barber	Johan Feu, boter de fusta grossa
Pere Palmer, barber	Pere Triter, ballester
Johan Moradell, barber	Pere Garrigua, flaçader
Bernat Casanovas, barber	Pere Soler, candeler de seu
Manuel Agustí, barber	Pere Mascurt, marcer

Document 6

1434, gener, 29. Barcelona

Jurament prestat pel clavari davant dels consellers abans de començar a exercir el càrrec.

AHCB, 1B.II, Deliberacions, 1, f. 53v.

Sagrament fet per lo honorable en Pere Buçot, clavari, e semblantment homenatge

Divendres, a XXIX del dit mes de janer, lo honorable en Pere Busot, clavari, constituït segons dessús és pus prop contengut, constituït en presència dels dits honorables consellers, ço és, dels honorables en Guillem Romeu, Jacme Colom e Pere Deztorrent, dins la casa del Conçell de XXX, absents los honorables en Ramon Çavall e Bertran Dezvall, ffeu sagrament¹² a Déu e als sançts quatre Evangelis, per ses mans corporalment tocha[t]s, e homenatge de¹³ bocha e de mans, en poder del dit honorable en Guillem Romeu reebent per si e per sos

12. e homenatge ratllat.

13. per ratllat.

companyons, de tenir e servir totes e sengles coses sots la sua jura contingudes e segons en la Consueta és contingut, e axí largament, com lo honorable en Jacme de Sos, precessor seu en lo dit offici de clavari, lo feu lo jorn de Sancta Lúcia prop passada en lo Conçell de Cent jurats lo dit die celebrat, e segons és atràs en lo present registre contingut en cartes XLIIII.

Document 7

s. d. Barcelona

Còpia dels capítols del jurament que el clavari de la ciutat de Barcelona ha de prestar un cop designat davant dels consellers i al primer Consell de Cent jurats celebrat després de l'elecció d'aquells consellers.

AHCB, 1G, Manuscrits, 75, f. 1r-4v.

Translat dels capítols los quals lo clavari de la ciutat de Barchelona deu e és obligat tenir e servir

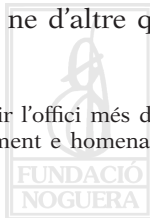
Lo clavari de la ciutat de Barchelona, per ordinació de la dita ciutat, no deu ne pot tenir lo offici de clavaria més avant de dos anys, los quals començen en cascun bienni lo primer dia de ffebrer, e deu-se fer la elecció del dit clavari per consellers e Consell de XXX a les més veus per via de descrutini en lo mes de giner, en lo qual deu finir lo bienni d'aquell qui deu lexar lo dit offici de clavaria.¹⁴ E ha lo dit clavari cent trenta lliures de salari per any. E abans que ús de l'offici, après que és elet, deu jurar en poder dels honorables consellers los capítols dejús scrits, e per observança d'aquells fer homenatge de mans e de bocha. E après en cascun primer Consell de Cent jurats qui-s celebra après novella elecció de consellers deu tornar fer, en presència del Consell, los dits sagrament e homenatge.¹⁵

[1] Primerament, lo dit clavari, migençants sagrament e homenatge, promet que ell, durant lo dit seu offici de clavaria, no empararà ne regirà companyia, ne tendrà ni tenir farà taula de cambi ne obredor de draperia.

^{f. 1v} [2] Ítem, que res de la moneda de la dita ciutat qui en la Taula del Cambi d'aquella serà a ell com a clavari dessus dit escrita o dita no metrà en affers seus ne d'altre qualsevol persona, ans aquella

14. *Al marge dret*: De no tenir l'offici més de II anys.

15. *Al marge dret*: Del sagrament e homenatge que deu fer.

moneda, ab íntegra, convertirà en los affers o negocis de la dita ciutat com pus profitosament porà.

[3] Ítem, que alguna moneda de la dita ciutat o a ella pertanent no reebrà ne pendrà posat que li fos liurada o oferta de liurar, ans aquella farà posar per aquells qui pagar la deuran o volran en la dita Taula del Cambi de la dita ciutat. E si fahiha lo contrari, ço que Déus no vulla, ultra lo trencament dels dits sagrament e homenatge encorregua en pena de la dobla de tanta quantitat de moneda com reebuda hauria, per la qual moneda e per la dita pena de la dobla pogués ésser feta execució prompta contra sa persona e sos béns, axí com per deutes e drets fiscals, tota solemnitat de dret remoguda.¹⁶

[4] Ítem, que totes diffinicions e àpoques de les pensions dels censals, e altres cartes que farà fer e cobrarà per rahó del dit offici de clavaria, farà fer en la escrivania del Consell de la dita ciutat.

[5] Ítem, que de sis en sis mesos, poch més o menys, farà verdadera relació, donant aquella en scrits als consellers, de tot ço que¹⁷ f. 2^r haurà a tornar o a cobrar dels diners de la dita clavaria.

[6] Ítem, que per si ni per altre, directament o indirecta, no haurà part en les imposicions ne en altres rendes o drets que la dita ciutat vena, o arrende, o en altre manera deie reebre.

[7] Ítem, que passats los dos anys del regiment del dit offici de clavaria no tendrà ne regirà més avant aquell ne se n'entremetrà en res, sinó tant com toch los dits seus dos anys, encara com los consellers qui ladonchs seran ho volguessen e la elecció de clavari per lo temps sdevenidor fos allongada.

[8] Ítem, que de sis en sis meses darà e liurarà son compte als racionals de la dita ciutat, ço és,¹⁸ que almenys per tot lo vuytèn mes inclusive haurà dat e començat a retre aquell compte dels altres sis mesos següents,¹⁹ e que semblant forma servarà tro a la fi dels dos anys de son regiment. E en lo deliurament del derrer compte darà als dits racionals per scrit tots los deutes qui de son temps tro ladonchs seran deguts a la dita ciutat, e los noms d'aquells qui-ls deuran e la rahó per què, cascú per si distinctament.²⁰ E si cars era que no u faés,

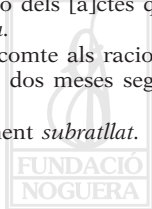
16. *Al marge esquerre:* Que no reebrà moneda comptant.

17. *Al marge esquerre:* Relació dels [a]ctes que deu [me]tre quescun seme[st]e.

18. *ço és afegit a la interlínia.*

19. *Al marge dret:* que retrà comte als racionals de tots ço y quant haurà administrat. E al cap de l'any (...) après dos meses segu[its] inclusive haurà dat e co[men]çat a retre l'altre.

20. *De següents a distinctament subratllat.*

los dits deutes deguts a la dita ciutat del dit seu temps fossen en son càrrech, axí que si-s perdien²¹ f. 2^v que-s perdessen a ell e no a la dita ciutat, ans ladonchs hagués a posar en reebuda tots los preus de les vendes de les imposicions e altres drets que fetes serien en nom de la dita ciutat, les pagues de les quals cayguessen dins los dits dos anys de sa administració. E més avant, que finit lo dit seu derrer compte de sa administració, tornarà la resta que apparrà ell deure tornar a aquell qui li succehirà en lo dit offici de clavaria dins dos mesos contínuament següents après lo afinament de son compte, sots virtut dels dits sagrament e homenatge e sots pena de la dobla; entès, emperò, que passats los dits dos anys de sa administració li sia fet compte de son salari ordinari per dos mesos continuus, dins los quals ell puixa finir e cloure tots los comptes de sa administració.²²

[9] Ítem, sots virtut dels dits sagrament e homenatge promet lo dit clavari que no pagarà quantitat alguna sens cobrar albarà dels dits consellers, signat per mà de un d'ells e sagellat ab lo sagell menor de la dita ciutat, o almenys tro que lo dit alberà sia manat per los dits consellers, sinó tant solament los salaris d'ells consellers e les pensions dels censals morts que la dita ciutat fa e farà, los quals salaris e pensions puixa e haja a pagar cobrant daquèn àpoques tantsolament, segons és acostumat, e més avant los preus e les prorates dels censals que reembrà, per los quals deu cobrar diffinicions dels dits censals en la manera acostumada. Emperò, si algunes vegades per ex- f. 3^r traordinaris afers cuytats de la dita ciutat los dits consellers volien que-l dit clavari paguàs algunes quantitats per les quals ells no haguessen poder de manar cauteles sufficients, lo dit clavari pogués pagar aquelles quantitats, cobrant, però, albarans dels dits consellers, signats per mà de un d'ells e sagellats ab lo dit sagell, per los quals aparegués que a lur instància haurie pagades aquelles quantitats. E si fahiha lo contrari en algun dels dits caps, no li fos pres en compte per los dits racionals.

[10] Ítem, que de totes aquelles quantitats que pagarà a qualsevol persones per virtut de albarans de consellers cobrarà ab los dits albarans àpoques d'aquelles persones a qui pagarà les dites quantitats, si

21. *Al marge dret*: que a la fi del temps dar[à] per scrit tots los deu[tes] de son temps. *Al marge esquerre*: E en quascun desliurament dels dits comptes darà per scrits tots los deutes qui fins llavors seran deguts a la dita ciutat, e los noms de aquells qui-ls deuran, e la rahó per què cascú per si distinctament, e que semblant forma servarà fins a la fi dels dos anys de sa administració.

22. *Al marge esquerre*: Pena de la dobla. En haver lo clavari salari els dos mesos a ell ator[ga]ts per cloure e finir [l]os comptes, finant emperò [a]quells en dit temps.

donchs la quantitat que pagarà no és de cent *solidos* o menor o que-s pach per salari ordinari que la dita ciutat do, com en tals quantitats no sia acostumat cobrar àpoques. Si, emperò, algunes vegades per ordinació de consellers se havia a pagar alguna quantitat de moneda sobrepujant C *solidos* secretament, per espatxament e endreça dels afers de la dita ciutat, a tal persona que non volgués fermar àpoqua no volent que-s sabés ne aparegués que ella hagués reebuda aquella quantitat, en tal cas lo dit clav[ari] pogués pagar aquella qua[ntitat]²³ que [els] consellers dirien cobrant albarà dels dits consellers, signat per mà de un d'ells e sagellat ab lo dit segell menor de la dita ciutat, en lo qual albarà fos feta ^{f. 3v} menció que per aquella quantitat, convertidora en afers secrets de la dita ciutat, fos cobrat lo dit albarà sens altra cautela. E en aquell mateix albarà fos manat als dits racionals que la dita quantitat prenguessen en compte al dit clavari, restituhint lo dit albarà sens altre cautela.

[11] Ítem, lo dit clavari sia tengut escriure e continuar de sa mà, o per altre persona de qui fuy, en un libre o quèrn de paper qui stigua contínuament en poder dels regidors de la Taula del Cambi de la dita ciutat, totes les dites que farà per la ciutat a qualsevol persones de qualsevol quantitats de moneda, designant en la dita scriptura los noms de les persones a qui farà les dites e les quantitats de què seran fetes.

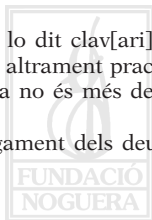
[12] Ítem, sia tengut lo dit clavari, tota vegada que per los regidors de la dita Taula de Cambi serà request, vendre censals morts sobre la dita ciutat per tanta quantitat de moneda com los dits regidors dirant que la dita Taula haja mester a aquelles persones que volrà e per aquells preus que ab elles se porà concordar, perquè la dita Taula haja compliment de moneda.²⁴

^{f. 4r} [13] Ítem, més promet lo dit clavari sots virtut dels dits sagrament e homenatge que per sa auctoritat no allongarà ne comportarà algun comprador de imposicions ne d'altres qualsevol drets e béns de la dita ciutat qui deïa monedes algunes a la dita ciutat, sinó solament III mesos. Emperò, ab licència e voler de consellers de la qual aparegua per scriptura auctèntica, puxa alongar altres III mesos.²⁵ E si·ls dits deutes devallen de vendes fetes de les imposicions del pes e de les honors puxa lo dit clavari per sa auctoritat alongar aquells deutes

23. *Al marge dret*: En tal cas lo dit clav[ari] pogués pagar aquella qua[ntitat].

24. *Al marge esquerre*: So s'és altrament practicat [des]prés del redreç de la Taula, [c]jar vuy en dia lo clavari a la Taula no és més de [...] altre particular quant en [...] e las partidas de sos comptes.

25. *Al marge dret*: De l'allongament dels deutors.

per IIII mesos, e ab la dita licència e voler de consellers per altres IIII mesos, per tal com los drets de les dites dues imposicions no-s poden levar tant prestament com de les altres. E si per ventura lo dit clavari, sens expressa licència del Consell de Cent jurats de la qual aparegua per scriptura autèntica, allongarà los dits deutes ultra lo dit temps e contra la manera dessus specificada, sia tengut pagar del seu propi tot l'interès que la dita ciutat haurà sostengut per falta de la pagua dels deutes allongats, e no res menys valença dels béns dels deutors que-s fos seguida en lo temps del dit allongament ell de sos béns propis sia tengut pagar tot ço que-s seria perdut dels dits deutes.²⁶

[14] Ítem, més promet lo dit clavari sots virtut dels dits sagrament e homenatge que no haurà per si ni per altre, direc- f. 4v tament o indirecta, part en algun exauch que la dita ciutat do per fer pujar o més valer les imposicions e altres béns, o altres drets o béns, que vena, ne haurà part en salaris de cartes o altres scriptures que faran qualsevol notari o scrivans per vendes de censals morts o per altres contractes que ell, com a síndich de la dita ciutat o en nom d'ella, façe o accepte en qualsevol manera.

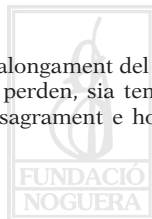
[15] Ítem, que no pendrà ne acceptarà, per si ne per altre, directament o indirecta, de persona alguna qui res deïa a la dita ciutat algun servey, do o present de diners, d'argent o de qualsevol altres coses, com encara solament fossen de menjar o de beure.

[16] Ítem, que-l dit clavari haja a pendre sagrament e homenatge del porter deputat a exequir los deutes deguts a la dita ciutat que farà totes execucions contra los deutors de la dita ciutat per aquella forma e manera que per lo dit clavari li serà dit, tant com en ell serà. E, si fahiha lo contrari, que sia tengut als deutes que los deutors contra qui no faria la dita execució deuria. E-l dit porter sia tengut fer aquells sagrament e homenatge, sots privació de son offici.²⁷

[17] Ítem, que-l dit clavari haja a convertir cascun any en reemenes de censals aquells LIIM *solidos* qui per los honorables consellers e Consell són stats levats de la obra dels murs e valls de la ciutat del novè dia del mes de març de l'any MCCCCXX avant.

26. *Al marge dret*: Que si per alongament del cla[va]ri ultra lo temps a ell consentit allongar los deutor[s] los deutes se perden, sia teng[ut] pagar-ho de sos béns propis.

27. *Al marge esquerre*: [D]el sagrament e homenatge [que] deu prestar lo porter al clavari.

Document 8

1433, desembre, 13. Barcelona

Jaume de Sos, clavari de la ciutat de Barcelona, jura el càrrec davant del Consell de Cent.

AHCB, 1B.II, Deliberacions, 1, f. 44r-45v.

Lo sacrament e homenatge que·l clavari fa

[1] Jure primerament lo honorable en Jacme de Sos,²⁸ clavari, que ell durant la sua clavaria no regirà, ne tindrà, ne tenir farà companyia, ne taula de canvi, ne obrador de draperia.

^{44v}[2] Ítem, jura que totes àpoques e altres cartes que farà fer per rahó del dit ofici de la clavaria farà ab lo notari e scrivà del Consell tant com en ell sia, perquè la ciutat, si mester los havia, los trobàs totstemps pus fàcilment.

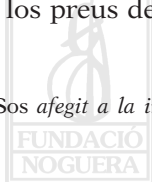
[3] Ítem, que de IIII en IIII mesos, poch més o menys, farà als consellers de la dita ciutat verdadera relació d'açò que havia a cobrar o a tornar dels diners de la dita clavaria.

[4] Ítem, que·l dit clavari no puxe haver, per si ne per altra, part en les imposicions de la dita ciutat ne en altres coses que la ciutat vena.

[5] Ítem, que passats los dos anys per los quals deu regir lo dit ofici de clavaria no tindrà ne regirà més avant aquell ne se n'entremetrà en res sinó tant com toch los dits seus dos anys, encare com los consellers ho volguessen o haguessen allongat de elegir altre clavari per lo temps esdevenidor.

[6] Ítem, més avant jure e promet lo dit clavari que [de] sis en sis mesos darà e liurerà son compte als racionals de la dita ciutat, ço és, que almenys per tot lo VIII[è] mes inclusive haurà dat e comensat de retre aquell de tot e quant harà administrat dins lo dit temps, e al cap de l'any tantost après dos mesos següents inclusive haurà dat l'altra compte dels dits sis mesos. E en cascun dels deliuraments dels dits comptes darà per scrit tots los deutes qui tro lavors seran deguts a la dita ciutat o los noms de aquells qui·ls deuran e la rahó per què, cascú per si distinctament, e que semblant forma servarà tro a la fi dels dos anys de sa administració. E si cars era que non fahers los deutes deguts a la dita ciutat del dit seu temps, sien en son càrrech, axí que si·s perden, que·s perden a ell e no a la ciutat, ans ladonchs hage a posar en reebuda tots los preus de les rendes que fetes seran en

28. honorable en Jacme de Sos *afegit a la interlínia.*

nom de la dita ciutat. E més avant, que finit lo seu derrer compte de sa administració tornerà la resta que apparrà ell deure tornar a aquell qui li succehirà en l'offici de la dita clavari dins dos mesos contínuament següents après lo afinament del seu compte, sots virtut dels dits sagrament e homenatge. E volrà açò que passats los dits dos anys de sa administració no comptarà salari sobre la ciutat sinó tencolament dos mesos, dintre los quals sie tengut de finir tots los comptes de sa administració.

[7] Ítem, no pagarà quantitat alguna sens alberà dels dits consellers, signat de mà de I d'aquells e sagellat ab lo segell de la ciutat, sinó tencolament les quantitats ^{f. 45r} degudes e devedores per pensions dels censals que la ciutat fa e farà e lo salari dels consellers, les quals pensions e salari puxe pagar ab àpoques tencolament, segons és acostumat. E si fahia lo contrari, no li fos pres en compte per los racionals.

[8] Ítem, jure que totes les quantitats que pagarà a qualsevol persones per virtut de alberans de consellers cobrarà los dits alberans ab àpoques de paga, si donchs la quantitat que haurà a pagar no era de C *solidos* o menor o que fos per salari ordinari que la ciutat do, com en aquestes aytals no sie acostumat de cobrar àpoques. Emperò, com algunes vegades se hagen a pagar algunes quantitats sacretament per espatxement dels affers de la ciutat a tals persones que no se'n poden cobrar àpoques, per tal com no volen que hom sàpia que ells hagen haüdes aquelles quantitats o per altra rahó, per ço en semblant cas lo clavari puxe e dege pagar aquelles quantitats cobrant solament alberà de consellers signat per mà de I d'ells, en lo qual alberà sie feta menció que pach aquella quantitat cobrant lo dit alberà en loch de àpocha e de manament. E que y hage manament als racionals que aquella quantitat prenguen al dit clavari en compte ell restituint solament lo dit alberà, com axí ho vullen de certa sciència.

[9] Ítem, promet lo dit clavari sots virtut dels dits sagrament e homenatge que no comporterà ne allongarà algun comprador de imposicions o d'altres qualsevol béns de la ciutat sinó solament tres mesos, mas los consellers poden dar licència al dit clavari que puxe allongar altres tres mesos, de la qual, però, licència deu aparer per scriptura auctèntica, e ab la dita licència ell pot allongar altres tres mesos, exceptat, emperò, que en tots los deutes qui seran deguts per les imposicions del pes e de les honors puge allongar lo dit clavari per quatre mesos, e els consellers per altres quatre. E si per ventura lo dit clavari, sens expressa licència del Consell de C jurats, de la qual semblantment apparegua per scriptura auctèntica, allongarà los dits deutors ultra lo temps e contra la manera dessus especificats, pagarà

e sie tengut pagar l'interès que la dita ciutat haurà fet o sostengut per falta de la paga dels deutes allongats, e no res menys si els dits deutes se perden per menys valença dels béns dels deutors que-s fos seguida en lo temps del dit allongament, que ell de sos béns propis sie tengut pagar ço que perdut se serie dels dits deutes.

[10] Ítem, jure que no haurà part en algun exauch que la ciutat do o atorch per imposicions e altres coses que vena, e més avant que cessarà per son poder tots exauchs, sinó tant com veurà que s'hage a donar per profit de la ciutat.

[11] Ítem, jure lo dit clavari que no haurà part en salaris de cartes que faran qualsevol notaris per vendes de censals o d'altres qualsevol contractes que ell com a clavari o síndich faça per nom de la ciutat.

f. 45v [12] Ítem, que totes les reemençes de censals que farà intimar dins la ciutat, a aquells a qui farà les dites reemençes farà continuar per lo porter de la ciutat si present serà en la ciutat, e no per altre sinó en absència de aquell.

[13] Ítem, que si aquell de qui serà lo censal qui-s deurie reembre volrà reduhir lo dit censal a major for e a menor pensió, lo dit clavari faça fer la dita reducció e no pas novella venda, per stalviar los salaris de les cartes.

[14] Ítem, jure més avant lo dit clavari que no gos pendre de persona alguna qui res deïa a la ciutat algun do, o servey, o subornació alguna de diners, d'argent o de qualsevol altres coses, sien de menjar o no.

Document 9

1433, desembre, 16. Barcelona

Jurament de Francesc Satria i Pere Despuig, racionals de la ciutat de Barcelona.

AHCB, 1B.II, Deliberacions, 1, f. 48v-49r.

Sagrament fet lo dit die per los honrats en Ffrancesc Satria e Pere Dezpuig, racionals

Juren los dits racionals que hauran bé e leyalment en lo offici, tota frau, amor, temor, prechs e oï foragitats, e que tendran apropp lo dit offici, ço és, que ensemps ab lo scrivà de lur offici²⁹ continuaran

29. ço és... offici *afegit a la interlínia.*

les examinacions dels comptes tant com serà necessari per lo matí e après dinar en la casa de l'archiu on se té lo dit offici, per ço que los comptes de la dita ciutat sien mils continuats e desembargats, entenen[t] contínuament per lo dit temps en hoyr, examinar e finir los comptes de la dita ^{f. 49r} ciutat, però si la I d'ells per affers seus haurà anar fora la ciutat, per la qual anada no pugués complir les dites coses, que los consellers o la major partida d'ells li-n puxen dar licència. E aquest sacrament fan los dits racionals a sa e a bon enteniment, axí que si ells o la I d'ells no complien les dites coses per algun empexament o cas e per açò havien scrúpol de consciència per lo dit sacrament, que los consellers o la major partida d'ells los puxen allongar e relaxar lo dit sacrament segons que-ls serà vijares.

Document 10

s. d. Barcelona

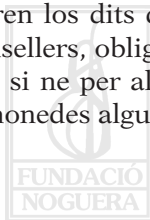
Ordinacions de la Taula de Canvi.

AHCB. 1G, Manuscrits, 75, f. 5r-7v.

Capítols e ordinacions fets e fetes per los honorables consellers e pròmens de la ciutat de Barchelona sobre lo regiment e administració de la Taula del Cambi assegurada per la dita ciutat

Capítols fets per los honorables consellers e pròmens de la ciutat de Barchelona, havents plen poder del Concell de Cent jurats de la dita ciutat, sobre el regiment de la Taula del Cambi assegurada per la dita ciutat, la qual deu ésser regida per dos pròmens, un de la condició dels honrats ciutadans e altra de la condició dels mercaders, qui-s muden de II en dos anys e deuen ésser elets per los consellers e Concell de XXX per via d'escrutini a les més veus, e començen los dos anys a XX de janer. E deu-se fer la elecció dels dos regidors l'any que-s deuen mudar, en lo començament de janer. E cascun dels dits regidors ha de salari ordinari cascun any tres mille *solidos*, pagadors la meytat de mig en mig any. E ultra lo dit salari lus són pagades totes messions que hagen a fer per lo regiment de la dita Taula. E après que són elets, abans que usen del dit regiment, deuen fer les seguretats següents:

^{f. 5v} [1] Primerament, juren los dits dos regidors e fan homenatge en poder dels honorables consellers, obligants per açò cascun per lo tot lurs persones e béns que per si ne per altres no-s pleviran ne-s puiuen plevir en alguna manera de monedes algunes que seran en la dita Taula.

[2] Ítem, juren e fan homenatge per la dita forma, obligants semblantment cascun per lo tot lurs persones e béns, que de certa sciència no prestaran ne faran dites algunes en la dita Taula per qualsevol personas de qualsevol grau, preheminiència, estament o condició sien, per qualsevol causa o rahó, sinó tansolament tro a aquella quantitat que aquella o aquelles persones per qui faran la dita o dites hauran en la dita Taula, posat que per consellers, o encara per Concell de Cent jurats de la dita ciutat, presents o esdevenidors, lus fos dit, consellat o manat lo contrari. En aquesta, emperò, inhibició no és entès ne comprès lo clavari de la dita ciutat, per lo qual los dits regidors, no guardant si la dita clavaria ha moneda en la dita Taula, són tenguts fer totes dites en la forma dejús escrita e no en altra.

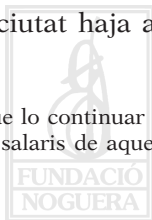
[3] Ítem, juren e fan homenatge, per la dita forma obligants cascun per lo tot lurs persones e béns, que no pendran ne acceptaran dites de qualsevol quantitats de moneda grans o poques sobre persones algunes, de qualsevol condició sien.

^{f. 6r} [4] Ítem, juren e fan homenatge per la forma dessus dita, obligants també cascú per lo tot lurs persones e béns, que bé, feelment e lealment se hauran en lo regiment procuració e administració de la dita Taula, cercants per lur poder tota utilitat e esquivants tot dan de la dita Taula.

[5] Ítem, com en la dita Taula se posen moltes monedes, tanbé per via de depòsits condicionats com en altra manera, que-ls dits regidors, per virtut dels dits sagrament e homenatge, sien tenguts e hagen requerir tota vegada que loch haja, segons lur parer, lo clavari de la dita ciutat que convertescha en reempçons dels censals morts que la dita ciutat fa o farà les dites monedes que seran en la dita Taula, advertesquen, però, los dits regidors tota vegada que faran fer algunes reempçons al dit clavari que retenguen vers si tanta quantitat de moneda com attès lo temps lus parrà necessària a sosteniment de la dita Taula.

[6] Ítem, que sien tenguts los dits regidors haver e tenir per continuar los comptes de la dita Taula dos o tres escrivans qui escriuen e continuen los libres jurats e manuals de la dita Taula e altres scriptures pertinents a aquella, e més avant una persona apta a pasar los florins que-n la dita ^{f. 6v} Taula se reebran e-s liuraran, però que la dita continu[a]ció de comptes e pesar de florins se faça per los dits regidors e a càrrech lur, mas la dita ciutat haja a pagar los salaris d'aquells.³⁰

30. *Al marge esquerre:* [...] que lo continuar e pesar [...] e a càrrech dels regidors [d]e la Taula, paga[n]t la ciutat los salaris de aquells.

[7] Ítem, que los dits scrivans e pesador, abans que usen de lurs officis, hajan migencants sacrament e homenatge, ab obligació cascun per si de lurs persones e béns, prometre als dits regidors, en presència dels dits honorables consellers, que bé, feelment e leyal se hauran en escriure e continuar los dits llibres e altres scriptures, e pesar los dits florins, e en totes altres coses tocants offici e regiment de la dita Taula, tant com a ells se pertangua.

[8] Ítem, que los dits regidors e escrivans, per virtut dels dits sagrament e homenatge, sien tenguts mostrar tantes com lus serà demanat on seran requests als dits honorables consellers, presents e esdevenidors, o a qui ells volran, tots los llibres de la dita Taula, e dir [e] manifestar quanta moneda hauran feta metra en reempçons de censals, e quanta moneda tendran de la Taula, e quant muntaran los deutes d'aquella, e en altra manera clarament tot l'èsser e estament de la dita Taula.³¹

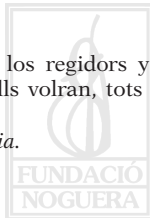
^{f. 7r} [9] Ítem, que ls dits regidors e escrivans, sots virtut dels dits sacrament e homenatge, no gosen ne puixen fer dites algunes en la dit Taula de qualsevol quantitats, grans o poques, a qualsevol persones, ne escriurà aquelles en los llibres o manuals per lo clavari de la dita ciutat, qui ara és o per temps serà, tro hagen cobrat albarà de consellers, segellat ab lo segell de la dita ciutat, qui s dreç als dits regidors, en lo qual albarà, qui no haja ésser signat per mà d'alguns dels dits consellers, perquè les gents no hagen lagui haja ésser designada la persona a qui lo clavari volrà fer dita alguna e la quantitat qui li volrà fer dir o escriura en la causa per què, los quals albarans los dits regidors sien tenguts emphilar perquè en la examinació de lurs comptes los puxa restituir. E si fahien lo contrari, que no ls fos presa en compte quantitat alguna que haguessen dita o escrita a alguna persona per lo dit clavari sens cobrar per aquella lo dit albarà. D'açò, però, són exceptades totes dites que l dit clavari volrà fer a algunes persones per reempçons de censals que la dita ciutat fa e farà, però tals dites deuen estar per lo escrivà del Concell de la dita ciutat, qui cobrades les cartes necessàries d'aquells a qui són fetes les recepcions, deu solre les dites.

[10] Ítem, que per major seguretat de la dita ciutat, cascun dels³² dits regidors, ultra les segurats dessús expressades, abans que ^{f. 7v} puxen usar del dit regiment sien tenguts donar fermances sufficients a la dita ciutat per XIIM florins³³ d'or d'Aragó, ço és, cascun dels dits

31. *Al marge esquerre:* [qu]e los regidors y scrivans [d]e la Taula sien obligats [m]ostrar als consellers, [o] a qui ells volran, tots los [l]ibres de la Taula.

32. dels afegit a la interlínia.

33. florins afegit a la interlínia.

regidors per VIM florins, les quals fermances hagen a fer en la cort del veguer de Barchelona tal seguretad a la dita ciutat per los dits XIIM florins, com les fermances que cambiadors jurats donen en Barchelona com asseguren taula de cambi han acostumada fer.³⁴

[11] Ítem, que los dits regidors e lurs escrivans, per virtut del dits sacrament e homenatge, no gosen pendre en la dita Taula mone-des algunes estranyes o no afforades ne corrents, ans hagen a reebre monedes del senyor rey corrents e afforades, per açò, però, no-ls sia vedat reebre si-s volran alguna quantitat de moneda estranya si algun le y vol depositar, segellada, pesada e closa, sens fer-na entrada e exida.

Document 11

1435, gener, 19. Barcelona

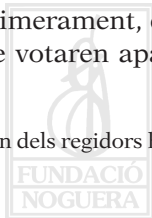
Elecció, fermances i jurament dels administradors de la Taula de Canvi.

AHCB, 1B.II, Deliberacions, 1, f. 83r-85r.

Elecció feta dels honorables en Bernat Fiveller e Berenguer Gibert en regidors de la Taula del Cambi de la ciutat de Barchelona

Dimecres, a XVIII del mes de janer de l'any MCCCCXXXV, appel·lat lo Concell ordinari de XXX de la dita ciutat, e ensemps ab los honorables consellers de la dita ciutat, ajustats dins la Casa de la dita ciutat, on semblant conçell és acostumat de ajustar, ffou aquí exposat per los honorables consellers, e en veu de tots per lo honorable en Pere de Malla, conseller terç, que lo bienni en lo qual lo honorable en Guillem Deztorrent, complidament e en cert temps, ensemps ab lo honorable en Bernat Vidal, mercader, havien tengut lo regiment e administració de la Taula del Cambi de la dita ciutat feneix per demà tot lo die, que-s comptarà a XX del present mes de janer, e convengue que sie procehit a novella elecció de altres dos regidors e administradors de la dita Taula, ço és, de I honorable ciutedà e I honorable mercader, per ço pregave lo dit conçell que, en manera e forma acostumades, procehissen a la dita elecció. E fou legit aquí una nòmina feta per los dits honorables consellers de ciutedans e mercaders, e los del dit conçell, offerints-se prests de procehir en la dita elecció, de ^{f. 83v} continent los dits honorables consellers, primerament, e après cascuns del dit conçell de I en I e cascú en son orde votaren apart sobre los contenguts en la

34. *Al marge esquerre:* [...] usen dels regidors ha de [d]jar fermancas per VIM florins.

nòmina dessus dita, scrivint cascú lo nom de I ciutedà e lo nom de I mercader dels contenguts en la dita nòmina aquells lo quals mils los plague en sengles ceduletes de paper, e après meteren les dites dues ceduletes en dues capçes aquí apparellades. E com cascú hac acabat de votar en la dita manera, fou fet e saguit diligent escrutini dins la lotgeta de l'ort per los honorables en Ffrancesch Dezplà, conseller en cap, e per lo honorable en Johan Fiveveller [*sic*], pres per prohom, e per mi, Gabriel Canyelles, notari, scrivà de l'honorable Conçell de la dita ciutat, lo qual scrutini fet apparech que les més veus foren dels honorables en Bernat Fiveller e d'en Berenguer Gibert, e los quals foren elegits en regidors e administradors de la Taula de Cambi en los dos anys de prop esdevenidors. E après foren publicats en lo dit conçell, lo qual romanie encare applegat, e axí pres fi e conclusió lo dit conçell.

Aprés de les dites coses, dilluns, a XXIII del dit mes de janer, los dits honorables en Bernat Fiveller e Berenguer Gibert, regidors de la dita Taula, constituïts personalment dins l'alberch de la habitació del dit honorable mossèn n'Uguet Fiveller, la qual és assats pres la esgleya de Sant Just de la dita ciutat, devant los dits honorables consellers, los quals se eren aquí ajustats, asseguraren primerament cascú dels dits regidors per sis milie fflorins, per los quals donaren per fermanses, ço és, lo dit honorable en Bernat Fiveller los honorables:

mossèn Guerau de Palou, cavaller per	cinch-cents fflorins
Johan Fivaller per	mil fflorins
Guillem Dezsoler per	cinch-cents fflorins
Miquel de Muntjuhich per	mil fflorins
mossèn Bernat Terré, cavaller, per	cinch-cents fflorins
Jacme Sapila per	mil fflorins
Thomàs Pujada per	mil fflorins
Luís Bisbal per	cinch-cents fflorins

E lo dit honorable en Berenguer Gibert los honorables en:

Ffrancesc Lobet per	cinch-cents fflorins
Barthomeu Tàrraga, mercader, major de dies	mil fflorins
Pere Serra per	cinch-cents fflorins
Matheu Dezsoler per	cinch-cents fflorins
Pere Gual, mercader, per	mil fflorins
Barthomeu Tàrraga, mercader, menor, per	cinch-cents fflorins

Barthomeu Santjust, botiguer, per
Valentí Gibert, mercader, per

mil fflorins
mil fflorins

f. 84r Segons appar de les dites coses per acte públich reebut per lo discret n'Arnau de Millars, notari, regent la scrivania de la cort de l'honorable veguer.

E après, feta e prestada la dita seguretat en poder del dit Arnau de Millars, los dits regidors feren e prestaren lo sacrament dejús scrit en poder dels dits honorables consellers o del dit honorable mossèn Ffrancesch Dezplà, reebent per si e per tots los altres consellers, e no resmenys ne feren e prestaren homenatge de bocha e de mans al dit honorable mossèn Ffrancesch Dezplà, reebent segons dessus, migensant los quals sacrament e homenatge e sots obligació de lurs persones e béns, prometeren de fer, tenir e servir les coses sagüents:

[1] Primerament, juren los dits dos³⁵ regidors e fan homenatge en poder dels honorables consellers, obligants per açò cascú per lo tot lurs persones e béns, que per si ne per altres no-s pleviran n'es puxen plevir en alguna manera de monedes algunes qui seran en la dita Taula.

[2] Ítem, juren e fan homenatge per la dita forma obligants semblantment cascú per lo tot lurs persones e béns que de certa sciència no prestaran ne faran dites algunes en la dita Taula per qualsevol persones de qualsevol grau, preheminiència, stament o condició sien, per qualsevol causa o rahó sinó tensolament tro a aquella quantitat que aquella o aquelles persones per qui faran la dita o dites hauran en la dita Taula, posat que per consellers o encare per Conçell de C jurats de la dita ciutat, presents o esdevenidors, lus fos dit, consellat o manat lo contrari. En aquesta, però, inhibició no és entès ne comprès lo clavari de la dita ciutat, per lo qual los dits regidors no gordat si la clavaria ha moneda en la dita Taula són tenguts fer totes dites en la forma dejús escrita e no en altra.

[3] Ítem, juren e fan homenatge per la dita forma obligants cascú per lo tot lurs persones e béns que no pendran ne acceptaran dites de qualsevol quantitats de moneda, grans o poques, sobre persones algunes, de qualsevol condició sien.

[4] Ítem, juren e fan homenatge per la forma dessus dita obligants tembé cascú per lo tot lurs ^{f. 84v} persones e béns que bé, feelment e leyalment se hauran en lo regiment, procuració e administració de la

35. dos afegit a la interlínia.

dita Taula, cerquants per lur poder tota utilitat e esquivants tot dany de la dita ciutat.

[5] Ítem, com en la dita Taula se posen moltes monedes també per via de depòsits condicionats com en altra manera, que·ls dits regidors, per virtut dels dits sagrament e homenatge, sien tenguts e hagen requerir tota vegada que loch haje segons lur parer lo clavari de la dita ciutat que convertescha en reempçons dels censals morts que la dita ciutat fa o farà les dites monedes que seran en la dita Taula, advertesquen per los dits regidors tota vegada que faran fer algunes reempçons al dit clavari que retenguen vers si tanta quantitat com attès lo temps lus parrà necessària a sosteniment de la dita Taula.

[6] Ítem, que·ls dits regidors sien tenguts haver e tenir per continuar los comptes de la dita Taula dos o tres scrivans qui scriuen o continuen los libres jurats e manuals de la dita Taula e altres scriptures pertinents a aquella. E, més avant, una persona apta a pesar los fflorins que la dita Taula se reebbran e·s liuraran, però que la dita continuació de comptes e pesar de fflorins se faça per los dits regidors e a càrrech lur, mas la dita ciutat haja a pagar los salaris d'aquells.

[7] Ítem, que los dits scrivans e pesador abans que usen de lurs oficis hagen, migensant sagrament e homenatge³⁶ ab obligació cascú per si de lurs persones e béns, prometre als dits regidors en presència dels dits honorables consellers que bé, feelment e leyal se hauran en scriura e continuar los dits libres e altres scriptures e pesar los dits fflorins e en totes altres coses tochants offici e regiment de la dita Taula tant com a ells se pertangue.

[8] Ítem, que los dits regidors e scrivans, per virtut dels dits sagrament e homenatge, sien tenguts mostrar tantes vegades com lus serà demenat hon seran requests als dits honorables ^{f. 85r} consellers, presents e esdevenidors, o a qui ells volran, tots los libres de la dita Taula e dir [e] manifestar quanta moneda hauran feta metre en reempçons de censals e quanta moneda tendran de la Taula e a quant munteran los deutes d'aquella, e en altra manera clarament tot lesser e stament de la dita Taula.

[9] Ítem, que·ls dits regidors e scrivans, sots virtut dels dits sagrament e homenatge, no gosen ni puxen fer dites algunes en la dita Taula de quallsevol quantitats, grans o poques, a quallsevol persones, ne scriure aquelles en los libres o manuals per los clavaris de la dita

^{36.} sien tenguts mostrar tantes vegades com lurs serà demenat hon seran requests als dits hono *ratllat*.

ciutat qui ara és o per temps serà, tro hajen cobrat alberà de consellers, segellat ab lo sagell de la dita ciutat qui-s dres als dits regidors, en lo qual alberà, qui no haje ésser signat per mà de algú dels dits consellers, perquè les gents non hajen lagui, haja ésser designada la persona a qui lo clavari volrà fer dita alguna e la quantitat que li volrà fer dir o scriura e la causa, perquè los quals alberans los dits regidors sien tenguts enfilar perquè en la examinació de lurs comptes lurs puxe restituir, e si fahien lo contrari que no·ls fos presa en compte quantitat als que haguessen dita o escrita a alguna persona per lo dit clavari sens cobrar per aquella lo alberà. D'açò, però, són exceptades totes dites que·l dit clavari volrà fer a algunes persones per reempçons de censals que la dita ciutat fa e farà, però tals dites deuen star per lo scrivà del Consell de la dita ciutat, qui cobrades les cartes necessàries d'aquelles a qui són fetes les reempçons deu sobre les dites.

[10] Ítem, que per major seguretat de la dita ciutat, cascú dels dos regidors, ultra les seguretats dessús expressades, abans que puxen usar del dit regiment sien tenguts donar fermanses suficients a la dita ciutat per XII mil fflorins d'or d'Aragó, ço és, cascú dels dits regidors per sis milie fflorins, les quals fermanses hajen a fer en la cort del veguer de Barchelona, tal seguretat a la dita ciutat per los dits dotze milia fflorins com les fermanses que cambiadors jurats donen en Barchelona com asseguren taula de cambi han acostumada fer.

[11] Ítem que los dits regidors o lurs scrivans, per virtut dels dits sagrament e homenatge, no gosen pendre en la dita Taula monedes algunes stranyes o no aforades ne corrents, ans hajen a reebre monedes del senyor rey corrents e aforades. Per açò, però, no·ls sie vedat reebre, si-s volrà, alguna quantitat de moneda stranya si algú le y vol depositar, segellada, pesada e closa, sens fer-ne entrada e axida.

Document 12

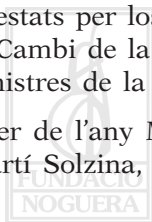
1459, gener, 30. Barcelona

Jurament dels administradors i altres treballadors de la Taula de Canvi.

AHCB, 1B.II, Deliberacions, 12, f. 94r-94v.

Sagrament e homenatge prestats per los honorables administradors e regidors de la Taula del Cambi de la ciutat e per los servidors e altres ministres de la dita Taula

Dimarts, a XXX de janer de l'any MCCCCLVIII, los honorables mossèn Miquel Dezplà e Martí Solzina, administradors e regidors de

la Taula del Cambi d'aquesta ciutat novellament elets, devant los honorables consellers l'any present de la dita ciutat constituïts en la Lotja de la Mar, hon eren per vendre les imposicions, prestaren los sagrament e homenatge acustumats e continguts en la Consueta. E encara de e per rehó de una ordinació feta que los deutes de la dita Taula sien paguats ^{f. 94v} e cobrats dins cert temps. E que no sien admeses en fermances per deutes de la dita Taula alguns ciutedans qui sien stats consellers, en los capítols continguts en la Consueta. E encara la ordinació del demanar los deutes e, axí mateix, les ordinacions novament fetes dels qui venen e asseguruen portar forments en la dita ciutat e les ordinacions dels qui compren e cullen les imposicions de aquella, les quals hagueren per lestes e n'eren informats, los quals sagrament e homenatge prestaren en poder dels dits honorables consellers o de l'honorable mossèn Pere Deztorrent, un dels dits honorables consellers, rebent per si e per los altres honorables consellers, migencant los quals sagrament e homenatge, e sots obligació de tots lurs béns, prometeren de tenir e servir les coses contengudes en los dits capítols de la dita Taula e en les dites ordinacions, segons lur sèrie e tenor.

E après, los dits die e any e decontinent, en lo dit loch, presents los dits honorables consellers; en Jacme Tutxó, un dels scrivans de la dita Taula; en Bernat Bastat, qui mene lo manual de aquella; e en Pere Farrer, qui ha càrrech de regonèxer les monedes; e en Guillem de Dons, qui ha càrrech de pesar aquelles; en Johan Baiges e Guillem Ramon de Santamaria, ministres, e Miquel Trobat, bastaix de la dita Taula, prestaren sagrament e homenatge als dits honorables administradors, aquí presents, o al dit honorable mossèn Miquel Dezplà en nom e veu seu e del dit en Martí Solzina, migencant los quals sagrament e homenatge prometeren tenir e servir los dits capítols segons lur sèrie e tenor, tant quant facen menció d'ells, los quals capítols hagueren per lests, com ja fossen ben informats de aquells.

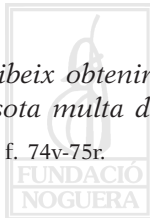
E en les dites coses foren presents per testimonis en Bernat Soler, scrivà de registre; en Pere Farrer e en Guillem Ribes, verguers dels consellers de la dita ciutat.

Document 13

1466, juny, 25. Barcelona

Crida pública en què es prohibeix obtenir de cap manera moneda a un interès superior al 8%, sota multa de 25 lliures.

AHCB, 1B.IV, Ordinacions, 9, f. 74v-75r.

De avantatge de moneda

Ara hojats tothom generalment per manament dels honorables mossèn lo vaguer e batle de la ciutat de Barcelona, ço és, de quescun d'ells tant com se pertany a sa jurèdició: per squivar e remoure qual-sevol desordres qui sobre les coses devalls crites cometre se posquessen, per utilitat de la cosa pública de la dita ciutat e per la reputació de la Taula del Cambi de aquella ordonaren los honorables consellers e prohòmens de la dita ciutat que d'ací avant no sia lícit ne permès a persona alguna, de qualsevol stament, grau o condició sia, donar, pendre ne acceptar, directament ne indirecte, de peccúnias qui sien liurades de comptants per pagaments de aquelles fahedor en la dita Taula de avantatge més avant de vuyt per centenar. E si lo contrari serà fet, axí lo donador com lo reebador perden íntegrament tota la quantitat que serà donada en la dita Taula per pagament dels dits comptants, la qual quantitat sia perduda per la meytat per lo donador e per l'altra meytat per lo rebador.

Ordonaren més avant los dits consellers e prohòmens que d'ací avant no sia lícit ne permès a corredor algú o a altre qualsevol persona entrevenir com a corredor o migencer en fer donar per centenar ^{f. 75r} més avant dels dits VIII per cent, e si lo contrari era fet los corredors sien privats de lur ofici, ultra la qual privació axí los dits corredors com altres migencers incorreguen en ban de XXV lliures.

Dels quals bans, en cas que sien comesos, serà la una part de l'official qui-n farà la exequció, l'altra de l'acusador e la restant terça part de les obres dels murs e valls de la dita ciutat.

Document 14

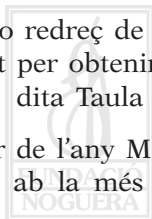
1468, gener, 20. Barcelona

Acta de la reunió del Consell de Trenta-dos en què s'acorda que els consellers i una comissió de vuit s'encarreguin del redreç de la Taula de Canvi i que s'enviï el síndic de la ciutat al primogènit [Joan de Lorena] per tal d'obtenir un privilegi per als dipòsits del banc municipal.

AHCB, 1B.II, Deliberacions, 18, f. 85v-86r.

Concell de XXXII sobre lo redreç de la Taula e per trametre lo síndich al senyor primogènit per obtenir cert privilegi en favor de la dita Taula

Dimecres a XX de janer de l'any MCCCCLXVIII, ajustats los honorables consellers ensemps ab la més part del Concell ordinari de

XXXII, aquí fonch proposat per lo honorable mossèn Ffrancesch Alegre, altre dels dits consellers, en nom de tots, com per lo redreç de la Taula del Cambi de la dita ciutat e per conservació de aquella e que d'aquí avant en la dita Taula no sien comesos molts desordres que en aquella se cometien, ells, dits consellers, ensemps ab VIII persones dispostes e expertes per ells eletes, havien ab summa diligència e studi entès e cercada forma per la qual la dita Taula fos redressada e altrament conservada, que fins ací no és stada, en manera succehís benefici e utilitat de la cosa pública. E per dar principi en aquest fet, era pensat ésser feta certa crida, la qual fore lesta en lo present Concell. E més ere stat pensat e apuntat ésser tramès lo síndich de la dita ciutat per obtenir del dit senyor promogènit certs privilegis en favor de les peccúnias scrites, e que d'aquí avant se scriuran, en la dita Taula. E per ço ells, consellers, ho posaven en lo present Concell. E proposades les dites coses e lesta la dita crida, lo dit Concell del·liberà e conclós sots la forma següent:

Primo, sobre la dita crida fahedora, lo dit Concell del·liberà e conclós no ésser feta.

Ítem, lo dit Concell del·liberà lo dit síndich ésser tramès³⁷ quant serà vist als honorables consellers. Sobre les altres coses concernents f. 86r lo redreç de la dita Taula e lo perquè serà tramès lo dit síndich, lo dit Concell del·liberà ésser eletes vuyt persones, ço és, dues de quescun stament, les quals, ensemps ab los dits honorables consellers e altres persones per ells appel·lades veien, apunten e regoneguen totes coses que sien necessàries per lo dit fet, en quant seran en punt de refferir ho reporten en lo present Concell, qui·n faça la del·liberació que ben vista li·n serà. E són les VIII persones eletes per lo present Concell les següents:

<i>Ciudadans</i>	<i>Mercaders</i>	<i>Artistes</i>	<i>Manestrals</i>
mossèn Guillem Romeu	Bernat Poncgem	Raphel Riudor, notari	Pere Julià, rajoler
mossèn Johan Çesavaçes	Johan Pasqual	Francesch Clotes, candeler de cera	Johan Raphel, fustanier

37. (...) ratllat.

Document 15

1468, gener, 23. Barcelona

Acta de la reunió del Consell de Trenta-dos en què s'aproven les instruccions proposades pels consellers i la comissió de vuit per al síndic que ha de demanar al primogènit [Joan de Lorena] un privilegi a favor dels diners i béns dipositats a la Taula de Canvi, així com la minuta del dit privilegi. El síndic anirà a trobar-se amb el primogènit immediatament.

AHCB, 1B.II, Deliberacions, 18, f. 86r-86v.

Concell de XXXII sobre lo dit fet del redreç de la Taula e tramesa del dit síndich

Dissapte a XXIII de janer de l'any MCCCCLXVIII, dins la Casa del Concell de XXX,³⁸ ajustats los honorables consellers ensemps ab la major part del Concell de XXXII, aquí fonch proposat per lo honorable mossèn Ffrancesch Alegre, altre dels dits consellers, com ells, dits consellers, ensemps ab les VIII persones per lo present Concell eletes e altres persones que en açò entrevenen, havien posades e ordonades certes instruccions fetes al síndich de la ciutat per obtenir del senyor primogènit un privilegi perpetual en favor de les peccúnias, or, argent, joyes, béns e altres coses que vuy són e d'aquí avant seran en la Taula del Cambi de la ciutat de Barcelona, e de qualsevol censals morts que la ciutat de Barcelona vuy fa e d'aquí avant farà e vendrà per causa de pagar los crèdits de la dita Taula; les quals instruccions, ensemps ab la minuta del dit privilegi, serien lestes en lo present Concell. E per ço ells, dits consellers, ho posaven en lo present Concell, a ffi aquell hi del-libera axí com ben vist li serà.

E lestes les dites instruccions e minuta del dit privilegi, lo dit Concell lohà, aprovà e bendix aquelles, les quals del-liberà^{f. 86v} e conclós lo dit síndich fos tramès decontinent al dit senyor primogènit ab les dites instruccions e minuta per obtenir del dit senyor lo dit privilegi e les coses contengudes en les dites instruccions. E axí hac fi lo dit Concell.

38. II ratllat.

Document 16

1468, febrer, 4. Barcelona

Acta de la reunió del Consell de Trenta-dos en què assisteix el síndic enviat al primogènit, [Joan de Lorena], encarregat d'obtenir-ne un nou privilegi per a la Taula de Canvi. El privilegi es llegeix traduït al català i s'acorda que sigui publicat per la ciutat amb trompetes i tabals. Finalment es decideix pagar 50 florins d'or al prothonotari en concepte dels seus treballs relacionats amb el privilegi.

AHCB, 1B.II, Deliberacions, 18, f. 88r-88v.

Concell de XXXII sobre relació feta per lo síndich tramès per la ciutat al senyor primogènit per los affers del redreç de la Taula

Dijous a IIII de ffabrer de l'any MCCCCLXVIII dins la Casa del Concell de XXX, ajustats a Concell per les coses devall scrites los honorables consellers ensemps ab la més part del Concell ordinari de XXXII, aquí fonch feta relació molt amplement per lo síndich de la ciutat de la gran afecció e amor que lo senyor primogènit ha mostrada en atorgar e donar a la dita ciutat lo privilegi e guiatge perpetual ordonat en favor de la Taula del Cambi e Depòsits de la dita ciutat, e de tot ço e quant per sguart d'aquell és stat contractat e fet per lo dit síndich ab lo dit primogènit. Ffou aquí proposat per lo honorable mossèn Johan Lull, altre dels dits consellers, com ells, ensemps ab lo present Concell, regraçaven ^{f. 88v} al dit síndich la bona diligència que havie feta en obtenir de l'il-lustíssimo senyor primogènit los dits privilegi³⁹ e guiatge, segons les sues obres testiffiquen; e per quant ells, dits consellers, havien fet arromencar e desplenar lo dit privilegi perquè lo contengut de aquell com se publicaria se pogués distintament per tots los hoynts entendre, lo qual en romanç serie en lo present procell publicat. E perquè lo prothonotari per obtenir lo dit privilegi, segons relació del dit síndich, havia sostenguts molts e diversos treballs per causa del dit privilegi e per obtenir aquell del dit senyor primogènit, ell, dit, prothonotari, o per part d'ell, eren demenats en pagua e satisfacció de sos treballs cinquanta florins d'or. E per ço ells, dits consellers, posaven totes aquestes coses en lo present Concell, a ffi aquell hi del-liberàs ço que ben vist li'n fore.

E lest en romanç lo dit privilegi, lo dit Concell del-liberà e conclós que lo dit privilegi e guiatge fos adès deprés dinar ab veu de

39. s ratllat.

crida publicat per los lochs acostumats e no acostumats de la ciutat de Barcelona, ab IIII trompetes e tebals, perquè fos manifestat lo tant benefici que per respecte del dit privilegi la república de aquesta ciutat ha obtengut.

Sobre los cinquanta florins d'or demenats per lo dit prothonotari, del·liberà lo dit Concell li fossen pagats d'or en or. E axí hac fi lo dit Concell.

Document 17

1468, febrer, 5. Barcelona

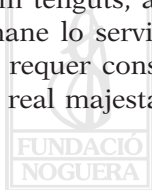
Crida pública en què s'anuncia el nou privilegi de la Taula de Canvi atorgat per Joan [de Lorena], pel qual s'asseguren tots els béns que hi estiguin dipositats contra qualsevol confiscació, sigui quina sigui la circumstància, així com els censals morts venuts pel municipi per tal de subvencionar la Taula de Canvi. Qui actuï contra aquest privilegi haurà de pagar una multa de 10.000 florins d'or.

AHCB, 1B.IV, Ordinacions, 9, f. 110v-112v.

Privilegi de la Taula de la ciutat

Ara hojats tothom generalment que us fa assaber lo honorable mossèn Miquel Cardona, regent la vagueria de Barcelona, de Agolada e de Vallès, de Moyà e de Moyanès, que com per lo discret en Johan Matheu, notari e síndich de la dita ciutat, en nom e per part de aquella, sia stat instat e request que fahés publicar per los lochs acostumats de la dita ciutat ab veu de pública crida una carta o privilegi perpetual de l'il·lustríssimo e virtusíssimo lo senyor primogènit, ab segell pendent de sa senyoria segellat e de la sua pròpria mà signat, lo qual privilegi, de latí en romanç tornat, és del tenor següent:

Nós, infant Johan, primogènit del sereníssimo senyor rey, loctinent e governador general del dit senyor dels regnes de Aragó, Sicília, etcètera, duc de Calàbria e de Letoringe e príncep de Gerona, desijants molt no solament a la conservació de la república de la ciutat de Barcelona, en la qual certament la forca (*sic*) e potència quasi de tot aquest Principat és scituada, més a la amplitud encare sdevenidora molt més, ab gran sol·licitud certament som tenguts, axí com la condició del temps ho aporte e lo bé comú demane lo servici del senyor rey, per lo qual a aquest Principat presidim, requer consellar. Considerants açò molt, vosaltres, amats e feels de la real majestat e nostra, consellers de Bar-

celona, a nosaltres ab summa affecció havents supplicats que faéssem dignes la Taula del Cambi o Depòsits de la ciutat de Barcelona de la gràcia e favor dejús-crita, significants a nosaltres diligentment quanta favor, quanta extimació, quanta de utilitat seria de la república no solament de la ciutat de Barcelona, més encara de tot lo Principat de Cathalunya. Per tant, doncs, que en aquesta cosa satisfaçam e a nosaltres e a vosaltres axí com quescú desijam, ab tenor del⁴⁰ present nostre privilegi perpet⁴¹ualment durador, de nostra certa sciència e del·liberadament e consulta en la real bona fe e nostra e de paraula, guiam, affidam e plenàriament assecuram qualsevulla ^{f. 111r}summas de peccúnias, or, argent, joyells, coses e altres qualsevulla béns que per qualsevulle persones de qualsevol nació, stat, preheminiència, auctoritat e condició seran fins en lo present dia en la Taula del Cambi e Depòsits de la ciutat de Barcelona són stades deposades e d'aquí avant se deposeran, e són dites e scrites o seran a qualsevol altres persones, en axí que d'aquí avant les dites peccúnias, or, argent, joyells, coses e altres qualsevulla béns, axí com demunt és dit deposats⁴² o dits e scrits, o si deposaran, diran e o scriuran en la dita Taula, prenants qualsevulle summas no puguen ésser arrestats, emparats, ocupats, presos, sacrestats, detenguts o en altra manera ésser empatxats per lo senyor rey ne per nós o altre loctinent del senyor rey o altre qualsevol offiçial seu en nom d'ell e motiu propi e a instància del fisch real o de altra qualsevol persona, per rehó, ocasió o respecte de les marques, represàlies e deutes qualsevulla, o de perdició en la pàtria, o deseració de aquella, o de crim de lesa maiestat en qualsevol cap, o de altres qualsevulla excessos, crims e delictes comesos o cometadors en qualsevulla manera puguen ésser anomenats, presumits, dits, exprimits e excogitats, dels quals aquells qui les dites quantitats de peccúnias, or, argent, joyells, coses e qualsevulla béns en la dita Taula hauran deposats, o aquells seran stats dits o scrits, o fossen acusats o no acusats, o contra aquells en qualsevulla manera fos procehit, encara per processos de regalies pertanyents al dit senyor rey, o per lo offiç, o per qualsevol altres vicis e maneres, ne encare a instància de alguna part o fisch, seria procehit, axí civilment com criminal, o fossen acusadors o no acusadors, e encara si tals fossen, que si no particularment e expressa sien nomenats e serien atorgats en general guiatge no pusquen ésser compressos, e encare si ab dol, frau, enginy, art, culpa o altra qualsevulla cal·lidadat

40. a *ratllat*.

41. t *corregeix* d.

42. o scrits *ratllat*.

de aquells dels quals les peccúnias, coses, béns, joyells e altres coses demunt mencionades que occultament e amagada fossen deposades e scrites, o deposadores e scrividores, en la dita Taula, ans tota ^{f. 111v} hora e quant volran e a ells serà ben vist les dites peccúnias, coses, béns e altres coses demunt dites diguen e scriguen a altres, o facen dir e scriure e de la dita Taula levar o fer levar sens alguna contradicció e impediment qualsevulla.

Sabents més avant la dita Taula per molts crèdits ésser agravada talment que a ssos creadors axí llibrament, segons és degut e pertinent, no pot satisfer. Emperamor d'açò, vosaltres, dits consellers, ensemps ab lo Concell de la dita ciutat, entervenents ab summa affecció en qualsevulla coses concernents servey del senyor rey e nostra e conservació de la república de la dita ciutat, segons a nosaltres haveu exposat, haveu exqifides moltes vias e modos menys dampnoses a la dita ciutat, per les quals poguessen fer la dita Taula líbera e immuna dels dits crèdits, emperò no haveu pogut trobar neguna via ne negun modo axí pus fàcils e pus útils a la dita ciutat per quitar e liberar la dita Taula dels dits crèdits com per via de vendes de censals morts, axí als creadors de la dita Taula com a altres persones fahedores, e en tanta summa per la qual complidament pogués ésser satisfet als creadors de la dita Taula. E que d'aquí avant, llibrament axí com se pertany e havia acostumat, la dita Taula pugue donar e liurar les peccúnias que en la dita Taula seran dites, scrites o deposades. E vehents nosaltres lo vostre propòsit concernir no poch servey del senyor rey e nostre, e total conservació de la dita ciutat, emperamor d'acò (*sic*) ab tenor del⁴³ present nostre privilegi, perpetualment durador, de nostra certa sciència e consulta, en la bona fe real e nostra e de paraula guiam, affidam e plenàriament asseguram qualsevulla censals morts, axí en preus e pensions, salaris, penes, messions e altres accessoris dels dits censals per lo clavari e síndich de la dita ciutat venuts per haver peccúnias a la dita Taula necessàries e alias en aquelles, ço és, assaber, vias e formes en les quals havem guiat, affidat e assegurat les dites peccúnias, coses, béns, joyells ^{f. 112r} e altres coses de la dita Taula. Volents que aquest guiatge affidament e assecurament sia stès e volem ésser stès en los dits censals morts venuts e venedors ab aquelles clàusules prerrogatives, forces e modos en los quals demunt és dit en favor de les dites peccúnias, coses, béns, joyells e altres coses demunt dites, deposades e deposadores en la dita Taula, les quals coses totes demunt dites e expressades volem

43. a ratllat.

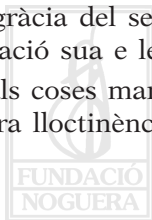
ésser per dites e repetides en favor dels dits censals venuts e venedors, considerants lo dit servici del senyor rey e la utilitat de la dita república.

Per aquest, emperò, tal guiatge no volem ne entenem en alguna manera derogar en les empres e sequestres envers la dita Taula ja fetes, ne encara aquelles empires e sequestres les quals, ensemps ab les peccúnias, béns, joyells [e] coses en la dita Taula vendran, ans sien e romanguin en lurs força e valor.

Sia entès, emperò, e expressament declarat que los administradors de la dita Taula puguen e a ells sia lícit retenir en la dita Taula qualsevulla quantitats de peccúnias que sien dites e scrites o seran a qualsevulla persones, les quals sien obligades o seran a la ciutat de Barcelona, axí per reho de imposicions, forment, com per altres qualsevulla rehons e causes, e les dites quantitats de peccúnias en la dita Taula al clavari de la dita ciutat girar o fer dir e scriure, lo present guiatge en alguna cosa en res no contrestant.

Per tant, doncs, a tots e sengles oficials e súbdits reals, usants qualsevulla autoritat, preheminenca e ofici, e pròpiament al canceller, vicecanceller, regent la cancelleria, portantveus de governador en lo Principat de Cathalunya, vaguer, batle, sotsveguer, sotsbatle de la dita ciutat e encara a qualsevol alutzirs reals, axí majors com menors, de qualsevulla lochs del Principat de Cathalunya, e specialment en la present ciutat, constituïts e constituïdors, e a lurs lloctinents de aquells, presents e sdevenidors, als quals se pertanguen les dites coses notificants, diem e manam a ells e a quescun d'ells de certa nostra sciència e expressa, a pena de XM florins d'or dels béns de quescú contrafahent de ells e sens alguna gràcia, exhegidors e als ^{f. 112v} còfrens del senyor rey e nostre applicadors, e a altre encare pus greu a l'àrbitre nostre reservada, que lo present nostre guiatge e assecurament e totes e sengles coses en aquella contingudes a vosaltres, dits consellers de Barcelona, e a la dita ciutat e a altres tots dels quals és interès e serà, purament, simplement e en bona fe, inviolablement observen e façen observar, juxta la sua sèrie e continència. E los dits oficials reals e totes e sengles tota hora e quant per part vostra serà requests lo present guiatge dins les jurediccions comeses a ells per los lochs acostumats de les ciutats, viles e lochs ab veu de crida facen e manen publicar sens alguna dilació, e no hi contrafacen o permeten contrafer en alguna manera, causa o reho si la gràcia del senyor rey e nostra han cara e desijen evitar la ira e indignació sua e les penes demunt dites.

En testimoni de les quals coses manem ésser fetes les presents e ab lo segell pendent de nostra lloctinència ésser gornides.

Dada en la vila de Torroella de Muntgrí a XVII de janer de l'any de la Nativitat de Nostre Senyor MCCCCLXVIII.

Johannes.

Per tant, lo dit honorable regent la vegueria de Barcelona, a instància e requesta del dit Johan Matheu, síndich de la dita ciutat, exequint los manaments del dit senyor mane la preinserta carta e perpetual privilegi de guiatge e assecurament per los lochs acostumats de la dita ciutat sol-lempnament publicar, segons de present se publica, per ço que algú sobre les coses en aquell contingudes ignorància no pugue al·legar, manant a tots e sengles que lo dit guiatge e assecurament reals e totes e sengles coses en aquell contengudes tenguen e observen segons se sèrie e tenor, e ots les penes en lo dit privilegi contengudes.

Ffonch publicat lo dit privilegi per la dita ciutat a V de ffabrer de l'any MCCCCLXVIII.

Document 18

1468, febrer, 17. Barcelona

Acta del Consell de Trenta-dos en què s'acorda la publicació d'una ordinació relativa a la venda de farina i es deriven les ordinacions de la Taula de Canvi fetes pels consellers i una comissió de setze al Consell de Cent de l'endemà.

AHCB, 1B.II, Deliberacions, 18, f. 89r-89v.

Concell de XXXII sobre certes ordinacions de farines e per reho de la Taula del Cambi de la ciutat

Dimecres a XVII de ffabrer de l'any MCCCCLXVIII, dins la Casa del Concell de XXX, ajustats a Concell per les coses devall scrites los honorables consellers ensemps ab la més part del Concell ordinari de XXXII, aquí fonch proposat per lo honorable ^{f. 89v} mossèn Pere Iohan Serra, altre dels dits consellers, com ells, dits consellers, per sguart de molts desordres e abusos qui's cometen per aquells qui venen farines móltes de forments venuts dins la dita ciutat, e per evitar que d'aquí avant aquells tals desordres cessen, a ffi que lo benefici públich d'aquesta ciutat sia conservat, e que d'aquí avant no reebe lo dan que fins ací ha reebut, ells, dits consellers, hajen posada en escrits una ordinació, la qual fore lesta en lo present Concell. E més avant per ells, dits consellers, ensemps ab XVI persones, VIII del dit Concell e VIII

fore lo dit Concell, haguessen pensades e en scrits redigides e posades certes ordinacions concernents no solament favor e total redreç de la Taula del Cambi de Barcelona, més encare benefici e utilitat de la cosa pública de la dita ciutat, les quals ordinacions foren en lo dit Concell lestes, a ffi aquell hi del·liberà ço que ben vist li-n fos.

E lestes les dites ordinacions, axí les de les farines com de la dita Taula, lo dit Concell del·liberà sobre aquelles sots la forma següent:

Primo, lo dit Concell del·liberà e conclós la dita ordinació concernents les dites farines ésser publicada per los lochs acostumats e no acostumades de la dita ciutat.

Més avant del·liberà e conclós lo dit Concell les dites ordinacions fetes en favor de la Taula ésser muntades al Concell de Cent jurats demà bon matí çelebrador, al qual aquelles se pertanyen.

Document 19

1468, febrer, 18. Barcelona

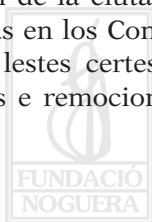
Acta del Consell de Cent en què s'acorden les ordinacions destinades al redreç de la Taula de Canvi de Barcelona i la reducció del salari o l'eliminació d'alguns dels oficis municipals.

AHCB, 1B.II, Deliberacions, 18, f. 90r-99v.

Concell de Cent jurats çelebrat per reho del dit redreç de la dita Taula e altres coses en los Concells de XXXII dessús continuats mençionades

Lo dit die de dijous a XVIII de ffabrer de l'any MCCCCLXVIII, appel·lat lo Concell de Cent jurats e ajustat dins la gran sala de la Casa de la Ciutat, hon semblant Concell és acostumat ajustar, e proclamat e cridat un jorn abans en la vesprada e lo die present per lo matí per los lochs acostumats de la dita ciutat, aquí foren proposats per lo honorable mossèn Pere Johan Serra, altre dels honorables consellers, los fets següents:

^{f. 90v} Primerament, proposà lo fet de les ordinacions fetes sobre lo redreç de la Taula del Cambi de la ciutat, e com aquelles foren lestes en lo dit Concell, segons atràs en los Concells de XXXII és mençonat, e per lo semblant hi foren lestes certes ordinacions e apuntaments fets de minvament de salaris e remocions de officis e altres coses en aquells contingudes.

Ítem, hi fonch posat lo fet de les reduccions e stabliments de les propietats que-s tenen per lo hospital d'en Pere Dezvilar.

Ítem, hi foren offeretes les supplicacions offeretes per en Pere Pau Çaguda e Bernat Miquel Carbó, notari.

[1] E són les dites ordinacions e apuntaments lests en lo dit Concell del tenor següent:

Ordinacions fetes per lo Concell de Cent jurats de la ciutat de Barcelona, çelebrat a XVIII del present mes de ffabrer per causa del redreç de la Taula del Cambi o depòsits de la dita ciutat e per agolar aquella que res no degue a persona alguna; e que d'aquí avant los creadors de la dita Taula sien pagats de moneda viva a tota lur voluntat e sens dilació alguna íntegrament de tot lo que degut serà; e sobre les reebudes e entrades de la dita ciutat que bastem⁴⁴ complidament satisfèr e pagar los càrrechs de aquella axí ordinaris com extraordinaris acostumats ésser pagats per la dita ciutat, les quals ordinacions són de tenor següent:

[1.1] Primerament, lo dit Concell de Cent jurats statueix e ordone, per lo redreç de la dita Taula e benefici públich de la dita ciutat, que totes les quantitats degudes per la dita Taula ^{f. 91r} a qualsevol persones, de qualsevol⁴⁵ stament, grau o condició sia, stiguen en la dita Taula axí com vuy stan, exceptada la quantitat deguda al General e a l'hospital de Santa Creu de la dita ciutat. E que lo clavari e síndich de aquella, al qual serà fet e fermat ample e bestant poder, façe venda de censal a quescú dels creadors de la dita Taula de aquella, ço és, quantitat que la dita Taula li deurà o de aquella part que elegirà e volrà quescú dels dits creadors e a tota lur voluntat, a for o rehó de XXM per mil, servant sobre açò la forma e pràtica servada en los censals venuts per la subvençió de la dita Taula.

[1.2] Ítem, lo dit Concell de Cent jurats statueix e ordone que, ab veu de crida, per los lochs acostumats e no acostumats de la dita ciutat, sia assignat temps per tot lo present mes de ffabrer que totes e sengles persones que tenguen peccúnias en la dita Taula puixen fer pagaments de aquelles en la dita Taula a n'aquells a qui són tenguts e obligats. E que passat lo dit mes algú no pusque fer pagaments en la dita Taula sinó de voluntat de aquells a qui los dits pagaments se haurien a ffer, exceptat, emperò, aquells qui hauran pactat e concordat ésser pagats en la dita Taula, los quals no puixen recusar ésser pagats en aquella.

44. *Per basten.*

45. *A continuació persones ratllat.*

[1.3] Ítem, lo dit Concell de Cent jurats statueix e ordone que tots los censals fins en la present jornada venuts per qualsevol clavari e síndichs de la dita ciutat a ffor o reho de XVIM e XVIIIIM per mil, lo qual for és molt alt, desmoderat e excessiu, majorment ésser per avant pagades les pensions dels dits censals en moneda viva e de continent, a tota voluntat dels creadors çensalistes, sien reduïts a for o reho de XXM per mil, lo qual for és molt degut e pertinent, statuint e ordonant ^{f. 91v} més avant lo dit Concell sobre açò ésser feta crida per los lochs acostumats e no acostumats de la dita ciutat, ab la qual sia notificat als dits creadors censalistes que d'açí a XXV del corrent mes de ffabrer hagen ésser venguts en la scrivania de la Casa de la dita ciutat al scrivà major de l'honorable Concell de aquella per fermar les reduccions dels dits censals o per dir e notifficar al dit scrivà que aquelles reduccions fer no volen, com lo dit Concell haje del-liberat de continent ésser quitats en la dita Taula en lo compte del libre vell tots aquells qui la dita reducció fer no volran. E si dins lo dits termini los dits creadors censalistes les dites reduccions fermades no hauran-o denunciat al dit⁴⁶ scrivà del dit Concell que aquelles fermar no volen, passat lo dit XXVn die del dit e present mes de ffabrer la dita ciutat haurà per reduïts los dits censals al dit for XXM per mil.

[1.4] Ítem, com sobre les provisions que la ciutat fa de forments no sia assignat algun dret, e sia de molta necessitat a tals provisions, tant necessàries e útils al benefici e sustentació de la república de la dita ciutat, ésser assignat algun dret, lo qual no⁴⁷ puixe ésser convertit e divertit en altres uss, per tant lo dit Concell de C jurats imposa e ha per imposat dret de nou sobre los flaquers de la dita ciutat, e encare sobre totes altres persones que en la dita ciutat pasteran per a flaquejar e vendre, ultra lo dret de VIII diners per quartera ja sobre los dits flaquers imposat, dos sous per quartera de qualsevol forments que pasteran e flaquejaran per vendre, lo qual dret lo dit e present Concell assigna e consigne a les provisions dels dits forments, lo qual en manera alguna no puixe ésser convertit ne divertit en altres uss, abdicant e tol-lent lo dit e present Concell potestat e facultat als consellers qui ara són e per temps seran e al Concell ordinari ^{f. 92r} de XXXII, axí del dit dret com de altres peccúnias de la dita ciutat, dar a persona alguna ajuda o subvenció com aquella pague de buyt la dita ciutat. E per ço que los dits fflaquers e altres qui pasten per a flaquejar qui eren strets comprar

46. *A continuació clavari ratllat.*

47. *no afegit a la interlínia.*

del⁴⁸ forment de la dita ciutat a III o IIII sous més avant de for que no valia, perquè puixen fer millor dobler e supportar de pagar lo dit dret hajen pleníssima facultat e libertat de comprar e haver forment de aquelles persones que millor merquat fer-los volran, del qual dret vol e ordona lo dit Concell ésser-ne tengut compte appart en lo libre nou de la dita Taula per lo clavari, lo qual en virtut del sagrament e homenatge que preste no puixe convertir los dits drets de II sous per quartera sinó en les provisions dels dits forments.

[1.5] Ítem, per donar forma que passat lo present mes de ffabrer la dita Taula puixe pagar de moneda viva sens dilació e íntegrament les pensions dels censals que la dita ciutat are fa e per avant farà e prestarà, e los salaris e altres despeses ordinàries e extraordinàries, les quals necessàriament la dita ciutat ha a pagar, lo dit Concell de Cent jurats assigna e consigna a la dita Taula tots e qualsevol drets fins en la present jornada imposats, axí de naus com altres, e totes e qualsevol altres entrades e emoluments que la dita ciutat ha. E per quant lo dret de les naus e molts altres drets imposats per la dita ciutat són stats imposats a temps, lo dit e present Concell de C jurats proroga e allerga los dits drets, duradors tant e ten longament fins los crèdits que la ciutat deu en compte vell de la dita Taula, e encare los censals que vuy la dita ciutat fa e per avant farà per pagar los crèdits de la dita Taula e agolar aquella, sien íntegrament pagats e⁴⁹ los dits censals sien luïts e quitats, entès, emperò, que augmentant la dita ciutat de reebuda e quitant alguns dels dits censals se puixen remoure e levar dels dits ^{f. 92v} drets ab del-liberació de Concell de Cent jurats, volent, statuint e ordonant lo dit Concell que de tots los dits drets e altres qualsevol entrades que la dita ciutat ha e per avant haurà no-s tengua en la dita Taula en libre nou sinó un sol compte dreçat al clavari, exceptat dels dits drets de II sous per quartera dels dits flaquers, del qual dessus és stat ordonat sie tengut compte sparç per lo dit clavari per causa de provehir la dita ciutat.

[1.6] Ítem, statueix e ordona lo dit Concell de Cent jurats que tota vegada que lo compte del clavari augmentarà, axí per més reebuda dels drets, recobrement de deutes e altres entrades de la ciutat, com per altra qualsevol causa o reho, e la resta del dit clavari sobrepujerà VIIM lliures, que tot ço que més hi serà haje ésser convertit per los consellers e clavari en pagar e satisfacer los deutes del libre vell de la

48. s ratllat.

49. per ratllat.

dita Taula, pagant primerament los deutes menuts de X lliures en avall, començant als menors deguts, emperò, fins lo dia present; los quals deutes pagats se hajen a pagar los altres deutes deguts per la dita Taula⁵⁰ a sou e a lliura. E quant tots los dits deutes seran pagats, tot lo que serà de més de les dites VIIM lliures haja ésser convertit per los dits consellers e clavari en luïció dels censals que la dita ciutat fa e farà per agolament de la dita Taula.

[1.7] Ítem, lo dit Concell de Cent jurats statueix e ordona que en les dites VIIM lliures que lo dit clavari tindrà en son compte corrible no y puixen ésser tocat, ne la dita ciutat se'n puixe plavir ab del·liberació del Concell de XXXII,⁵¹ sinó per les despeses e càrrechs que la dita ciutat necessàriament és acostumada de pagar. E més avant se'n puixen plavir per préstechs fahedors per provisió de forments fins en quantitat, emperò, de IIIIM lliures e no més avant, axí e en tal manera que tota hora romanguen en compte del dit clavari de ferm IIIM lliures, en les quals per necessitat alguna qualsevol gran e urgent no puixe ésser tocat per los dits consellers e Concell de XXXII sinó per pagar les despeses ^{f. 93r} e càrrechs demunt dits, statuint e ordonant més avant lo dit Concell que en ço que serà de més de les dites VIIM lliures no puixe ésser tocat ne en altres usos convertit sinó tensolament, segons dessús és dit, en pagar los deutes del libre vell de la dita Taula e en luïció e quitament dels dits censals, e en son cas per provisió de forments, ab del·liberació del Concell de Cent jurats.

[1.8] Ítem, per evitar moltes complascèncias, abusos e dans que sobre les coses dejús-crites fàcilment cometre se porien si no y era provehit, statueix e ordona lo dit Concell de Cent jurats que a una persona no puixen ésser prestats per portar forments en la dita ciutat més avant de M florins, e que lo dit préstech no puixe ésser fet a més avant de temps de VI mesos; de la qual persona, quant fermerà la dita seguretad, per lo scrivà del Concell de la dita ciutat haja ésser pres jurament si la dita seguretad fa per si mateix o per altre, e si serà atrobat ésser feta per altre, lo qual per si o per altra persona hagués ja haüt lo dit préstech de M florins, no puixe haver altre préstech fins que haja restituit e tornat lo primer, e axí en manera alguna les dites IIIIM lliures per vias indirectes no poran ésser prestades a una sola persona, de la qual la dita ciutat se porie trobar sens provisió dels dits forments, aquella fallint altrament que no farà si los dits préstechs són fets a diverses persones.

50. e ratllat.

51. ab del·liberació del Concell de XXXII afegit al marge dret.

[1.9] Ítem, lo dit Concell de Cent jurats statueix e ordena que totes les pensions de censals, salaris e altres quantitats que seran degudes per tot lo present mes de ffabrer hajan ésser pagades en compte de libre vell de la dita Taula.

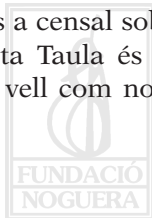
[1.10] Ítem, com los honorables consellers ensemps ab les XVI persones en açò deputades ab summa diligència hajan entès en descarregar la dita ciutat e hajan per ço levats e remoguts del tot alguns officiis e guardes e hajan amoderats, limitats e dimi- ^{f. 93v} nuïts alguns salaris los quals la dita ciutat pague, per rehó de la qual remoció, moderació e limitació la dita ciutat baxe e diminueix de càrrechs quescun any MCCCLX lliures, havent, per ço, lo dit Concell de C jurats per bones les dites remocions dels dits officis e guardes, e moderació e limitació de salaris, loha e aprova aquelles.

[1.11] Ítem, statueix e ordena lo dit Concell de C jurats que la dita Taula en los matins e ans de dinar faça affers [e] faça fahenes del compte del libre nou, e al deprés dinar de compte de libre vell, ab potestat e facultat que lo Concell de C jurats dona als honorables consellers e administradors de la dita Taula de poder variar e mudar lo dessús ordonat en lo present capítol a tota lur voluntat, a benefici dels affers de la dita Taula.

[1.12] Per les presents, emperò, ordinacions e coses en aquelles contengudes lo dit Concell de Cent jurats no entén a ffer perjudici, novació e derogació a qualsevol ordinacions fetes en favor e prerogativa de la dita Taula, sinó tant quant les dessús dites ordinacions contrarien a n'aquelles.

[1.13] Com haver mesa en ordre la Taula del Cambi o depòsits de la ciutat de Barcelona e haver agolada aquella e donada forma que de moneda viva puixe ésser liberal en pagar de continent de compte de libre nou los creadors de la dita ciutat se valgués poch, si per plaviments que la ciutat fahés de les peccúnias comunes de la dita Taula venia e tornave en los desordres e inconvenients grans als quals és venguda, e serie pijor lo darrer error que lo primer, car serie fer perdre perpetual- ^{f. 94r} ment lo crèdit a la dita Taula, entenent, per ço, ab summa vigilància lo Concell de Cent jurats tornar en lo primitiu crèdit la dita Taula e⁵² que per null temps no puixen venir en los inconvenients e sinistres als quals és venguda, e per provehir e dar causa, appetit e voluntat que los qui metran lurs peccúnias a censal sobre la dita ciutat per pagar los grans crèdits als quals la dita Taula és obligada e tindran diners en la dita Taula, axí de compte vell com nou, e per dar més voluntat als

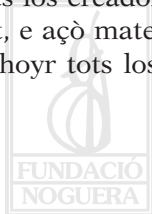
52. e afegit a la interlínia.

qui han arreuir los censals de XVIM per mil a XXM per mil, e per major seguretat de aquells e que sien certs que per plaviments de les peccúnias comunes de la dita Taula, axí ab consignació de drets com en altra manera, les dites peccúnias de la dita Taula no seran evacua-des, lo Concell de Cent jurats, quant més sol-lempnament pot, statueix e ordona que per qualsevol necessitat, causa o rehó, encare que fos extrema, e posat que hagués sguard a conservació de la cosa pública o altre major o menor la qual dir, pensar e cogitar se posqués, la dita ciutat no-s puixe plevir de les peccúnias comunes de la dita Taula, ni axí poch se puixe plavir de la resta que la dita Taula deurà al clavari de la dita ciutat, axí de compte corrible com esparç, sinó per pagar les despeses e càrrechs de la dita ciutat e per provisió de forments, segons demunt és dit.

E lo Concell de Cent jurats, per major tuició e seguretat dels dits creadors censalistes e altres, statueix e ordona que ab jurament e sentència de vet los consellers qui ara són e per temps seran no puixen proposar en Concell de XXXII e en lo dit Concell de Cent jurats lo contrari de les dites coses, lo qual jurament hajen a prestar e sentència de vet hojr los consellers qui vuy són de present e los successors lurs lo s'endemà que elets seran o lo primer die que vindran a la Casa de la Ciutat per fer lo jurament acostumat. E si, ço que Déu no vulle, los dits consellers a tanta dampnació de les lurs ànimas lo contrari de les dites coses proposaven en Concell de XXXII o de Cent jurats, los dits consells ne algú de aquells no puixen votar ne ^{f. 94v} conclusió alguna fer. E los dits consellers, ultra la infricció del jurament e sentència de vet la qual incorrerien, passat lo temps de lur consellaria no posquessen ésser mesos en Concell de Cent jurats, ans perpetualment fossen privats del dit Concell e de officiis e beneficis de la dita ciutat, e que per aquesta rehó tots los del dit Concell de Cent jurats de present ho juren, e-n donen potestat e facultat al clavari de hojr en nom lur sentència de vet en poder de l'official que sobre les dites coses la hon proposades los fossen no voteran, e trobant-se de Concell de XXXII no useran de la facultat que dada és a vuyt de quescun stament en⁵³ Concell de XXXII proposar ço que vist los és. E més que sobre les dessús dites coses per los dits consellers e Concell no puixen ésser demanada absolució del jurament e sentència de vet sens que en tal demanda no consentissen tots los creadors censalistes e creadors de la dita Taula algú no discrepant, e açò mateix e semblant jurament hajen a prestar e sentència de vet hojr tots los del dit Concell quescun any

53. en afegit a la interlínia.

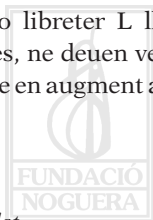
lo die de la festa de Sancta Lúcia, com la present ordinació sia feta per seguretat lur e per dar voluntat als qui vuy tenen diners en la dita Taula de compte vell e a altres de metre diners a censal sobre la dita ciutat, e encare dar voluntat als qui vuy són ja creadors censalistes de reduir lurs censals, tot per descarregar la dita ciutat e dessús dita Taula e pagar los deutes de aquella, e encara dar voluntat a totes persones de fer depòsit de les lurs peccúnias en la dita Taula de compte nou, statuint e ordonant lo dit Concell de Cent jurats per més seguretat e corroboració dels censals venedors per quitar la dita Taula que en los contractes de les vendes que d'ací avant dels dits censals lo clavari e síndich de la ciutat farà habe inserir de *verbo ad verbum* la present ordinació, e per lo semblant sia inserta en les cartes que's fermeran de les reduccions dels dits censals. E que lo dit clavari, havent-ne de açò amplíssim poder del dit Concell de Cent jurats qui en aquestes coses e altres lo constituirà, habe ab les dites vendes prometre ^{f. 95r} e jurar ab bona pena als dits creadors censalistes e a altres qui tendran peccúnias en la dita Taula, la dita ciutat e consellers de aquella, e encara los sdevenidors clavaris e síndich de la dita ciutat, tenir e observar durants lurs censals e devent la dita Taula a aquells qui tenen peccúnias en aquella dita ordinació e lo contengut en aquella.

[1.14] La dita, emperò, ordinació fa lo dit Concell de C jurats ab tal retenció que de peccúnias pròpies de la dita ciutat axí de compte corrible com sparç del dit clavari e no de altres se puixe plavir, ab deliberació del present Concell, per provisió de forments, fins en aquella quantitat que vista serà al dit Concell de Cent jurats, no contrestants qualsevol coses dessús ordonades en açò contrariants.

^{f. 96r} [2] Apuntaments fets per los honorables consellers de la ciutat Barcelona, ensemps ab les XVI persones en açò deputades, sobre amoçió de officis, remoçió de guardes e moderació e disminució de salaris de officis e guardes, los quals apuntaments són stats lohats apropiats e auctoritzats per Concell de Cent jurats de la dita ciutat celebrat a XVIII de ffabrer de l'any MCCCCLXVIII. E són los dits apuntaments los qui-s segueixen:

[2.1] Primo en los cullidors de la taula del cabassatge, qui prenen de salari CLXX lliures, és vist lo cullidor dels diners deure haver LXX lliures,⁵⁴ e lo librerer L lliures; en los quals salari, que són CXX lliures, ne deuen venir a càrrech dels cavalls XLV lliures, de què ve en augment a la ciutat dels dits dos salaris:

LXXV lliures

54. que són CXX lliures *ratllat*.

[2.2] Ítem, en los de la taula del vi és vist que lo reebador, qui n'ha LXXX lliures de salari, ne haje LXX, e lo libreter, qui n'ha LXV, ne haje XXXX lliures, qui són per tot CXX lliures, en los quals deu participar lo dret dels cavalls L lliures, de les quals se paguen ja XV lliures, e axí augmente la ciutat la quantitat deffora posada. E per quant és pensat sien fetes dues formes de bollatins, ço és, de casolans e de taverners, lo libreter no haurà scriure los dits bollatins e lo seu treball serà molt poch, e seria vist per evitar qualsevol fraus qui cometres posquessen que d'aquí avant los bollatins stiguen en la casa de aquell tauler qui tindrà la moneda en una caixa, hon haje dues claus, de les quals tinguen la una lo tauler e l'altra lo clavari, provehint e ordonant que en delliuar aquells al rebedor sien los dits taulers o la un d'ells e lo clavari, e en recobrar aquelles lo clavari ab un tauler.

LXX lliures

f. 96v [2.3] Ítem, serie vist ésser levat lo salari del cullidor de les imposicions de les honors e que li fos donat alguna cosa per liura. E que los administradors de la Taula e ministres d'aquella se hajan a retenir les imposicions de les vendes de propietats de què non haje càrrech lo dit cullidor ne sia pagat de les oposicions qui-s faran en les crides de la cort del vaguer. E serà vist que lo cullidor haje II sous VI per liure, de què augmente la dita ciutat:

XXXX lliures

[2.4] Ítem, és vist no freture tenir advocats extraordinaris, de què augmente la ciutat:

XXV lliures

[2.5] Ítem, serie vist que en Francesch Martí, major de dies, quant viurà haje de les L lliures que lo Consell de C jurats li ha assignades de sa vida XXV lliures, ab condició que ab les dites XXV lliures haje a donar recapte en lo inventari de la dreçana sens algun stipendi. De açò augmente la dita ciutat:

XXX lliures X

[2.6] Ítem, és vist ésser levats los capitans de mantellets e scrivà del sacramental. De açò augmente la ciutat:

XXXV lliures

[2.7] Ítem, serie vist ésser levat al procurador de les baronies de la ciutat les L lliures que li són stades constituïdes del regiment de la dita procuració, e que s'haje acontentar dels emoluments fins a IIM sous, e si més ne trahia, que sien de la ciutat, e si no-ls ne traurà, sie a son càrrech. De açò augmente la ciutat:

L lliures

[2.8] Ítem, serie vist ésser levades IIII guardes dels sperons, dues a quescun speró, e que quescuna haje de salari a rahó de XXX lliures l'any. De açò augmente la ciutat:

CXXXXIIII lliures

[2.9] Ítem, serie vist ésser levades de les X lliures de les obres quescuna setmana V lliures, e que sien remoguts los mestres axí de cases com los mestres fusters, e que no hajen lo salari que solien haver. E que solament en les obres comunes hi haje scrivà, lo qual haje de salari XXX lliures; lo qual scrivà, e encare lo dreçaner e altres qui hajen càrrech de fer obres per la dita ciutat, quant hauran obrar hajen a cercar lo qui ab millor ^{f. 97r} mercat volrà obrar, e⁵⁵ cercat mercat per mercat ne donen la fadigna als mestres qui les dites obres acostumaven de haver. E és més vist que lo dit salari de les dites XXX lliures sien pagades de les dites sinch lliures per setmane. E que los obrers no puixen fer obres algunes sinó ab consulta e voluntat dels consellers. E per lo semblant no posquessen fer enderrochs sinó precehints les dites consulta e voluntat per evitar moltes desordres que sobre los dits enderrochs són fets. E que de les dites V lliures de setmana sia pagat lo salari de VI lliures que ha lo tiragats a mar. De açò augmenta la dita ciutat:

CCLXVI lliures

[2.10] Sobre los dits enderrochs sia regonegut lo privilegi dels obrers e monstat als advocats per veure si los dits obrers poden ésser strets per lo Concell de C jurats de no poder fer enderrochs sens voluntat dels dits consellers.

[2.11] Ítem, és vist ésser remogudes les XVI guardes del Castellví de Rosanes e la mula e totes altres despeses que n pagassen per lo dit castell, de què augmente la dita ciutat la quantitat deffora posada. Emperò, que sien⁵⁶ donades a mossèn Miquel Dezplà, castellà del castell,⁵⁷ en ajuda de

CCCCL lliures

[2.12] Ítem, per quant lo pont de Sanct Boy fa extremes despeses per conservació d'aquell, és per ço posat sia pensat sots quina forma la ciutat se posqués appartar de les dites despeses.

lliures

55. hajen a *ratllat*.

56. posades *ratllat*.

57. en ajuda *ratllat*.

[2.13] Aprés alguns dies fonch pensat que, seguint lo effecte de certs capitols en temps passat posats sobre lo dit pont, qui a X anys ab calament fonch donat a certs fusters, fos fet alberà e a l'encant al qui menys ho pendria que sia liurat per aquell temps que serà vist als honorables consellers.

f. 97^v [2.14] Ítem, serie vist que los salaris dels corredor e trompeta de la ciutat de les XV lliures que han quescú de salari del tot sien levades, e les VIII lliures del corredor de vendre les imposicions romanguen. E que de les crides del Concell de C jurats hajen los dits corredor e trompeta de quescuna crida XX sous, ço és, X sous quescú d'ells, e de les altres crides que-s faran per los lochs acostumats hajen los dits corredor e trompeta per quescuna crida, ço és, quescú II sous VI, e per los lochs acostumats e no acostumats III sous VI, provehint e hordonant que los dits corredor e trompeta hajen e sien tenguts en bé e diligentment servir a la dita ciutat segons eren abans de la remoció e moderació dels dits salaris. De açò augmenta la dita ciutat en cert:

XXX lliures

[2.15] Ítem, serie vist que lo draçaner haje tensolament les XXX lliures de salari axí obrant com no obrant e per totes coses que li sien acomenades fer, axí per consellers com per Concells, e que d'aquí avant cessen lo salari e emoluments que havia quant obreria, e qualsevol sdeveniments que haver posqués per causa del dit offiç, provehint e ordonant que lo dit draçaner, axí en los actes ordinaris de son offiç quant encara en qualsevol càrrechs que per consellers e Concells li sien donats, haje e sie tengut servir a la dita ciutat sens altres salari e emoluments bé e diligentment segons ere tengut ans de la remoció dels dits salari e emoluments, los quals havia com la dita ciutat obrave. De açò augmente la dita ciutat uns anys ab altres passades:

XXX lliures

[2.16] Ítem, seria vist ésser levat al mostaçaff lo salari de les XX lliures. De açò augmente la ciutat:

XX lliures

[2.17] Ítem, serie vist ésser levades a l'administrador de les places V lliures, e que lo salari del dit administrador sia d'aquí avant XX lliures. Augmente la dita ciutat:

V lliures

f. 98r [2.18] Ítem, serie vist ésser levades a l'ofici d'ajudant que té en Ffrancí Martí, menor de dies, en la scrivania del Concell de la dita ciutat, X lliures, per quant lo dit seu ofici per la temporada concorrent no ha augmentat de treball. E considerat encara que d'ací avant disminuirà de treballs e de fer cauteles de salaris dels officis remoguts e guardes levades, axí que lo seu salari sie d'ací avant XXXX lliures.

[2.19] Ítem, per quant és dada informació per lo scrivà del Concell de la dita ciutat que en Bernat Soler, scrivà de registre del dit Concell, registre tots los registres de Concels de la dita ciutat, letras, provisions, ordinacions e altres coses que a registrar se han en la dita scrivania, e per rehó de la temporada ha augmentat de haver registrar los Concels de les del-liberacions que-s fan per los deputats e Concell lur, en les quals lo Concell de la ciutat ha consentiment o dissentiment, les quals del-liberacions són moltes e ocupen molt registre, axí que més Concels ha a registrar en un any que no havia en temps d'en Johan Franch, quòndam, scrivà del dit Concell ans d'ésser obtengut lo privilegi sobre lo regiment en tres o quatre anys, offerint lo dit scrivà açò mostrar occularment, per ço fonch vist ésser-li ten solament levades de les L lliures que ha de salari V lliures, provehint e ordonant que per la remoció de les dites X e V lliures los dessús dits ajudant e scrivà de registre no sien remissos e necligents en regir bé e sol-lícitament los dits officis. E que lo dit Bernat Soler sie diligent en bé e proptament continuar los dits consells, letras, provisions e altres coses dessús dites. De aquells dos officis, augmenta la ciutat:

XV lliures

[2.20] Ítem, serie vist que a-n Thomàs Carreres, correu de la dita ciutat, sien levades de son salari e vestit X lliures, axí que d'ací avant f. 98v lo dit Thomàs haje de salari e vestir ten solament XL lliures, provehint e ordonant que per la remoció del dit salari lo dit Thomàs no sie necligent en bé e diligentment servir la dita ciutat, ans haje e sie tengut servir a aquella ab aquella diligència e promptitut que fahia ans de la dita remoció. De açò augmenta la dita ciutat:

X lliures

[2.21] Ítem, és vist ésser levades a-n Barthomeu Moncoffa, regint los libres de la Taula, X lliures, e que obstant la dita remoció sie diligent e sol-lícit en bé e diligentment regir lo dit ofici, provehint e ordonant que aquell cotidianament haje a tenir aprop lo dit ofici, a ffi que per ell sia fet complidament lo exercici del dit ofici. De açò augmenta la dita ciutat:

X lliures

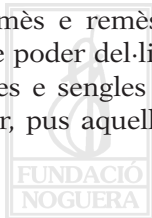
[2.22] Ítem, serie vist ésser levades a quescú dels obrers de la dita ciutat X lliures, e que d'ací avant lo salari de quescú sia de XXX lliures, axí com era de XL lliures. De açò augmenta la dita ciutat:	XX lliures
[2.23] Ítem, serie vist que al clavari sien levades aquelles X lliures que havia de fer los alberans de la treta. De açò augmenta la dita ciutat:	X lliures
[2.24] Ítem, serie vist que als cònsols de la mar sie levat a quescú de salari X lliures, axí que lo salari de quescun cònsol sie d'ací avant LXV lliures. De açò augmenta la dita ciutat:	XX lliures
[2.25] Ítem, serie vist que lo salari del jutge de appel·les de la mar sia d'ací avant XXX lliures. De açò augmenta la ciutat:	V lliures
[2.26] Ítem, serie vist que quescun dels jutges de les enquestes dels alcavots haje de salari per quescuna enquesta II lliures X sous, e quescú dels scrivans de les dites enquestes I lliura V sous. De açò augmenta la ciutat:	VII lliures X
f. 99r [2.27] Ítem, que lo libreter de la Taula de Mar haje d'ací avant de salari quescun any XLV lliures, e lo reebador L lliures, provehint e ordonant que los dessus dits librater e reebador per la amoció del dit salari no sien negligents e remissos en lo exercici de lurs officis, ans aquells servesquen ab aquella diligència que farien si la dita amoció no ere feta.	

E proposats los dits fets e lestes les ordinació e supplicacions dessus mencionades, lo dit Consell de Cent jurats del·liberà e conclós sobre aquells en la forma següent:

Primerament, lo dit Concell, havents per bones e molt saludables les ordinacions concernents lo redreç de la dita Taula, fahé, lohà e aprovà aquelles, volent e ordonant aquelles sien exequetades juxta lur sèrie e tenor.

Més avant, lo dit Concell remogué los officis e guardes e moderà e limità los salaris, segons és stat apuntat per los dits honorables consellers e setze persones, les quals en açò han entervengut.

Ítem, lo dit Concell comès e remès als honorables consellers e Concell ordinari de XXXII de poder del·liberar ésser stabilit a l'enquant públich e al més donant totes e sengles propietats qui-s tinguen per lo hospital d'en Pere Dezvilar, pus aquelles sien restituïdes al dit hos-

pital. E per quant se han fetes per lo passat moltes reduccions ^{f. 99v} dels censos que lo dit hospital quescun any reeb en no poch perjudici e dan del dit hospital, lo dit Concell del·liberà e conclós ésser feta per los dits consellers e Concell de XXXII, en nom e auctoritat del present Concell, ordinació quant streta fer ser puixe que d'aquí avant reduccions algunes fer no-s puixen dels censos que lo dit hospital reeb sens que primerament les propietats no sien restituïdes al dit hospital, les quals propietats restituïdes no puixen aquelles stablir sinó en lo encant públich al més donant.

Sobre les dites supplicacions o cèdules offeretes per los dits Pere Pau Çaguda e Bernat Miquel Carbó, lo dit Concell del·liberà e conclós les dites supplicacions e cèdules per aquesta vegada ten solament sien admeses, e per evitar molts e grans abusos sobre semblants admissions, fets a gran dan del benefici públich de la dita ciutat, lo dit Concell del·liberà e conclós que, sens perjudici de qualsevol ordinacions sobre açò fetes, los honorables consellers e Concell ordinari de XXXII, appel·lats los priors de l'art de notaris de la dita ciutat, en nom e auctoritat del present Concell per provehir en sdevenidor als dits abusos ample e molt streta ordinació, la composició e ordinació de la qual lo dit Concell de Cent jurats comès e remès als dits consellers e Concell ordinari de XXXII, ab tanta potestat quanta ne ha lo present Concell, e ab llibera e general administració e pleníssima facultat.

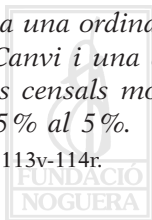
Ultimadament, lo dit Concell de Cent jurats del·liberà e conclós los honorables consellers e tots los del present Concell juren de present les dites ordinacions concernents la dita Taula. E sobre la sentència de vet, la qual se ha hoyr de l'honorable official ecclesiàstich, lo dit Concell del·liberà e conclós que axí sobre hoyr la dita sentència de vet com per fer e fermar qualsevol vendes de censals continents les clàusules e cautelas contengudes en les dites ordinacions de la dita Taula com en altra manera, sia fet e fermat amplament e bestant sindicat a l'honorable n'Andreu Amat, clavari de la dita ciutat.

Document 20

1468, febrer, 19. Barcelona

Crida pública en què s'anuncia una ordinació relativa als pagaments fets a través de la Taula de Canvi i una altra que estableix la reducció dels interessos de tots els censals morts venuts pel clavari de Barcelona del 6,25% i el 5,5% al 5%.

AHCB, 1B.IV, Ordinacions, f. 113v-114r.

Per rehó de l'orde de la Taula de la ciutat

Ara hojats què us notiffiquen los honorables consellers de la present ciutat: que com lo Concell de Cent jurats de la dita ciutat celebrat lo XVIIIèen die del corrent mes de ffabrer entre les altres coses haje ordonats e statuïts los dos capítols e ordinacions següents:

Ítem, lo dit Concell de C jurats statueix e ordona que ab veu de crida per los lochs acustumats e no acustumats de la dita ciutat sia assignat temps per tot lo present mes de ffabrer que totes e sengles persones que tenguen peccúnias en la dita Taula puixen fer pagaments de aquelles en la dita Taula a n'aquells a qui són tenguts e obligats, e que passat lo dit mes algú no puixe fer pagaments en la dita Taula sinó de voluntat de aquells⁵⁸ a qui los dits pagaments se hauran affer, exceptant, emperò, aquells qui hauran pactat e concordat ésser pagats en la dita Taula, los quals no puixen recusar ésser pagats en aquella.

Ítem, lo dit Concell de C jurats statueix e ordena que tots los censals fins en la present jornada venuts per qualsevol clavaris e síndichs de la dita ciutat a for o rehó de XVIM e XVIIIIM per mil, lo qual for és molt alt, desmoderat e excessiu, majorment ésser per avant pagades les pensions dels dits censals en moneda viva e de comptants, e⁵⁹ decontinent a tota voluntat dels creadors censalistes sien reduïts a ffor o rehó de XXM per mil, lo qual for és molt degut e pertinent, statuïnt e ordenant més avant lo dit Concell sobre açò ésser feta crida per los lochs acustumats e no acustumats de la dita ciutat, ab la qual sia notifficat als dits creadors censalistes que d'ací a XXV del corrent mes de ffabrer hajan ésser venguts en la scrivania de la Casa de la dita ciutat al scrivà major de l'honorable Concell de aquella per fermar les reduccions dels dits censals o per dir e notifficar al dit scrivà que aquelles reduccions fer no volen, com lo dit f. 114^r Concell haje del·liberat decontinent ésser quitats en la dita Taula en lo compte del libre vell tots aquells qui la dita reducció fer no volran. E si dins lo dit termini los dits creadors censalistes les dites reduccions fermades no hauran o denunciat al dit scrivà del dit Concell que aquelles fermar no volen, passat lo dit XXV die del dit e present mes de ffabrer la dita ciutat haurà per reduïts los dits censals al dit for de XXM per mil.

58. de aquells *repetit*.

59. e *ratllat*.

Per tant, los dits consellers, seguint la voluntat e del·liberació del dit Concell de Cent jurats, ab veu de la present pública crida notiffiquen a tothom generalment les dites coses, a ffi que algú no puixe ignorància al·legar.

Ffonch publicada a XVIII de ffabrer de l'any MCCCCLXVIII.

APÈNDIX 2. TAULES

TAULA 12

Consellers entre 1458 i 1479

	<i>Ciudadans</i>	<i>Mercaders</i>	<i>Artistes</i>	<i>Menestrals</i>
1458	Pere Serra Bernat de Granollacs	Jofre Servent	Ramon Mora (notari)	Antoni Coco (llaurador)
1459	Pere Destorrent júnior Joan Dalmau	Francesc Sescorts	Pere Comes (especier)	Antoni Bells ¹ (argenter)
1460	Guillem Romeu Galceran de Pratnarbonès	Agustí de Massanet	Gabriel Busquets (barber)	Pere Mateu de Llinars (llaurador)
1461	Pere Destorrent sènior Lluís Setantí	Simeó Sala	Honorat Saconomina (notari)	Rafel Vilar (tamborer)
1462	Miquel Desplà Francesc Pallarès	Bernat Oliver	Pere Aguilar (adroguer)	Pere Figuera (sabater)
1463	Francesc Llobet Pere Joan Serra	Joan de Llobera	Esteve Mir (notari)	Pere Julià (rajoler)
1464	Jaume Ros Joan Berenguer Sapila	Melcior Mates	Antoni Llong (especier)	Antoni Berenguer (pellisser)
1465	Felip de Ferrera Ramon Ros	Gabriel Miró	Joan Conomines (barber)	Francí Clotes (argenter)
1466	Antoni Pujades Bernat Joan Sapila	Francesc de Junyent	Antoni Vinyes (notari)	Antoni Mir ² (frener)

1. Tal com assenyala eloqüentment Jaume Safont, quatre dels cinc membres de la conselleria de 1459 van ser jutjats posteriorment, amb destins variables: Destorrent i Sescorts —Çescomes segons Safont— foren escanyats, mentre que Comes i Bells van ser exiliats: Sans i Travé, *Dietari o Llibre de Jornades (1411-1484) de Jaume Safont*, 107.

2. Antoni Mir va morir durant l'exercici de la conselleria, l'1 de febrer de 1466, i va ser sepultat a Santa Maria del Pi dos dies després: Schwartz i Luna i Carreras i Candi, *Manual de novells arditis*, 2: 467-468.

	<i>Ciutadans</i>	<i>Mercaders</i>	<i>Artistes</i>	<i>Menestrals</i>
1467	Joan de Marimon Galceran d'Ortigués	Francesc Sescorts	Berenguer Riba (especier)	Joan Sunyer (tavermer)
1468	Joan Llull Pere Joan Serra	Francesc Alegre	Antoni Vilanova (notari)	Bartomeu Font (paraire)
1469	Ramon Ros Pere Bussot	Pere Amat	Andreu Merlí (barber)	Francesc Serra (esparter)
1470	Francesc Llobet Joan Ros	Francesc Ferrer	Bartomeu Costa (notari)	Bernat Gili (blanquer)
1471	Jaume Ros Guillem Oliver	Bartomeu Quintana	Jaume Boixadell (barber)	Cebrià Vilell (rajoler)
1472	Lluís Setantí Romeu Llull	Joan Oliba	Joan Mateu (notari)	Gaspar Conomines (teixidor de llana)
1473	Pere Joan de Santcliment Pere Sestrada	Bernat Pongsem	Gabriel Lleopard (especier)	Joan Armant (ferrer)
1474	Joan Brígid Boscà Ramon Marquet	Pere Marquilles	Jaume Mas (notari)	Joan Boadella (fuster)
1475	Pere Bussot Pere de Conomines	Gaspar Montmany	Joan Boigues (barber)	Joan Peraller (fuster)
1476	Galceran Carbó Berenguer de Junyent	Jeroni Rajola	Bernat Marquilles (especier)	Salvador Espano (argenter)
1477	Lluís Setantí Baltasar de Gualbes	Bernat Pongsem	Joan Fogassot (notari)	Francesc Coco (hortolà)
1478	Galceran Dusai Jaume de Gualbes	Pere Viastrosa	Francí Clotes (cerer)	Jaume Sitjar (cotoner)
1479	Jaume Destorren Joan Roig	Guillem Pongsem	Jaume Mas (notari)	Marc Teixidor (paraire)

TAULA 13
Jurats del Consell de Cent l'any 1458

<i>Ciutadans</i>	<i>Mercaders</i>	<i>Artistes</i>	<i>Menestrals</i>
Ramon Desplà	Joan Bac	Francesc Matella (notari)	Joan Moner (argenter)
Joan Sarrovira	Pere de Preixana	Joan Plana (notari)	[Pere Antoni] ¹ (argenter)
Antic Martí	Miquel de Manresa	Nicolau Safont (notari)	Ponç Esbert (sastre)
Pere Destorrent	Francesc de Perarnau	Antoni Sesilles (notari)	Joan Segarra (sastre)
Francesc Marquet de Palou	Martí Solzina	Miquel Ferran (notari)	Julia Pelegrí (frener)
Guillem Romeu	Ramon Guerau	Pere Gaspar Capó (notari)	Pere Rubió (frener)
Joan de Mitjavila	Berenguer Desllor	Rafel Riudor (notari)	Pere Carbonell (sabater)
Pere Joan Serra	Lluís d'Olibes	Antoni Joan (notari)	Jaume Perdigó (sabater)
Baltasar de Màrgens	Simeó Sala	Berenguer Padrosell (notari)	Guillem Garcia (ferrer)
Lluís Ros	Pere Desplà	Jaume Mas (notari)	Gabriel Quintana (ferrer)
Bernat Pol	Gabriel Sesoliveres	Joan Sunyer (notari)	Francí Parellada (fuster caixer)
Miquel Bastida	Bernat Joan de Vilaplana	Pere Guanyador (notari)	Francesc Droc (paraire)
Bernat de Granollacs	Pere Santpol	Pere Colell (notari)	Pere Hospital (paraire)
Francesc Sarrovira	Lluís Gilibert	Joan Masó (notari)	Jaume Riells (teixidor de llana)
Ramon Marquet	Joan Pasqual	Bernat Caldòfol (especier)	Francesc Folgueres (teixidor de lli)
Pere Vicenç Fabre	Jaume Bertran	Llorenç Canyadell (especier)	Bernat Nicolau (blanquer)

1. En la llista de jurats escollits el desembre de 1457, el nom del segon argenter està en blanc. Si resseguim les eleccions dels membres del Trentenari de 1458, esbrinem que el segon argenter era Pere Antoni, «qui no havia volgut jurar lo Concell», motiu pel qual en nomenar el darrer Trentenari l'agost de 1458 fou substituït per Antoni Ferran, rajoler: AHCB, 1B,II, Deliberacions, 11, f. 161v, 2-XII-1457, i AHCB, 1B,II, Deliberacions, 12, f. 48r, 31-VIII-1458.

<i>Ciutadans</i>	<i>Mercaders</i>	<i>Artistes</i>	<i>Menestrals</i>
Galceran Benet Ortal	Joan Sacoma	Bernat Planes (especier)	Francesc Armadans (cotoner)
Francí Ramis	Bartomeu Quintana	Galceran Marquès (especier)	Joan Gregori (assaonador)
Joan Amat	Bernat Viver	Antoni Guimerà (especier)	Francesc Sonet (peller)
Pere de Montmany	Pere Pons	Gabriel Pont (especier)	Galceran Badia (boter)
Joan Dalmau	Guillem Martí	Jaume Pont (especier)	Tomàs Conesa (ballester)
Pere Desvalls	Llorenç Ros	Pere Estanyol (especier)	Andreu Malbec (pellisser)
Joan Ros	Joan Serra (draper)	Joan Arnau (especier)	Bartomeu Lenalol (llaurador)
Rafel Cavaller	Bernat Canals (draper)	Berenguer Riba (especier)	Nadal Osset (hortolà)
Andreu Solzina	Pere Busquets	Bernat Casanova (cerer)	Joan Rafel (fustanyer)
Mateu Cases	Francesc Coco	Antoni Botell (cerer)	Joan Bonany (gerrer)
Ramon Soler	Pere Regí	Joan Dalmau (barber)	Vicenç Dorca (moler)
Joan Avellà	Francesc Salvador	Nadal Moja (barber)	Joan Albareda (senyaler)
[Pere] Artigó	Guillem Ramon de Santamaria	Joan Conomines (barber)	Jaume Gili (beiner)
Bernat Sacot	Benet Samer	Jaume Borràs (barber)	Antoni Sala (mercer)
Jaume Gili	Galceran Cruanyes	Francesc Mulet (barber)	Antoni Ferran (rajoler)
Jaume Bruguera	Pere Miralles	Martí Ballit (barber)	Jaume Roca (flassader)

TAULA 14
Jurats del Consell de Cent l'any 1459

<i>Ciutadans</i>	<i>Mercaders</i>	<i>Artistes</i>	<i>Menestrals</i>
Pere Destorrent senior	Jofre Servent	Antoni Sesilles (notari)	Miquel Bofill (argenter)
Miquel Desplà	Miquel de Manresa	Miquel Ferran (notari)	Salvador Espano (argenter)
Bertran Torró	Bernat Corcó	Pere Gaspar Capó (notari)	Joan Segarra (sastre)
Guillem Romeu	Martí Solzina	Honorat Saconomina (notari)	Joan Marquès (sastre)
Bernat de Granollacs [senior]	Pere Servent	Bartomeu Requesens (notari)	Pere Rubió (frener)
Esteve Satorra	Melcior Mates	Bartomeu [de] Bosc (notari)	Pere Juliol (frener)
Lluís de Castellví	Pere Joan Toralles	Rafel Riudor (notari)	Pere Carbonell (sabater)
Galceran de Pratnarbonès	Gaspar Montmany	Antoni Joan (notari)	Bartomeu Freixenet (sabater)
Arnau Esquerit	Bernat Oliver	Jaume Mas (notari)	Gabriel Quintana (ferrer)
Pere Desvalls	Pere Viastrosa	Joan Masó (notari)	Jaume Pi (ferrer)
Pere de Montmany	Bernat d'Algars	Gaspar Canyís (notari)	Pere Hospital (paraire)
Ramon Marquet	Joan Pasqual	Pere Massot (notari)	Bartomeu Oliver (paraire)
Bernat Pol	Pere Joan de Manresa	Miquel Benaula (notari)	Francí Parellada (fuster caixer)
Bonanat de Puigmarí	Jaume Bertran	Bartomeu Coll (notari)	Bernat Nicolau (blanquer)
Pere Boquet	Bartomeu Quintana	Bernat Caldofof (especier)	Francesc Armadans (cotoner)
Galceran Benet Ortal	Llorenç Ros	Llorenç Canyadell (especier)	Joan Gregori (assaonador)
Joan Desvalls	Joan Sarrovira	Bernat Planes (especier)	Nadal Osset (hortolà)

<i>Ciutadans</i>	<i>Mercaders</i>	<i>Artistes</i>	<i>Menestrals</i>
Miquel Pasqual	Pere Busquets	Nicolau Pellisser (especier)	Joan Rafel (fustanyer)
Bernat Despont	Joan Serra (draper)	Pere Aguilar (especier)	Jaume Roca (flassader)
Joan Ros	Bernat Viver	Jaume Pont (especier)	Montserrat Ferrer (peller)
Jaume Desvalls	Pere Pons	Bereguier Ribà (especier)	Joan Sescorts (teixidor de lli)
Pere Vicenç Fabre	Bernat Bonet	Pere Camps (especier)	Guillem Lleó (teixidor de llana)
Antoni Mitjans	Joan Montbrú	Joan Rossell (especier)	Ramon Lleó (tintorer)
Joan Amat	Tomàs Desmàs	Bereguier Fonoll (especier)	Salvador Vilaür (mariner)
Jaume Gili	Guillem Ramon Monegal	Bernat Casanova (cerer)	Joan Bonany (gerrer)
Andreu Solzina	Francesc Salvador	Gabriel Vidal (cerer)	Vicenç Dorca (moler)
Rafel Cavaller	Pere Regí	Joan Dalmau (barber)	Bernat Font sènior (llancer)
Mateu Cases	Joan Fogassot	Joan Conomines (barber)	Esteve Frigola (matalasser)
Pere Demesa	Nicolau Fuster	Onofre Moradell (barber)	Rafel Vilàr (fuster bosquer)
Bernat de Granollacs [júnior]	Guillem Ramon de Santamaria	Martí Ballit (barber)	Francesc Serradell (esparter)
Joan Salmonia	Nicolau Genover	Miquel Ferriol (barber)	Gabriel Sacomella (corredor de coll)
Pere Artigó	Francesc Coco	Joan Carbonell (barber)	Antoni Bantús (candeler)

TAULA 15
Jurats del Consell de Cent l'any 1460

<i>Ciutadans</i>	<i>Mercaders</i>	<i>Artistes</i>	<i>Menestrals</i>
Pere Destorrenet sènior	Jofre Servent	Bartomeu Agell (notari)	Pere Nebot (argenter)
Miquel Desplà	Joan Bac	Honorat Saconomina (notari)	Salvador Espano (argenter)
Bertran Torró	Francesc Sescorts	Nicolau Safont (notari)	Joan Marquès (sastre)
Bernat Miquel	Nicolau Viastrosa	Bernat Montserrat (notari)	Manel Millars (sastre)
Pere Destorrenet júnior	Bernat Corcó	Joan Guerau (notari)	Pere Juliol (frener)
Francesc Marquet de Palou	Joan de Llobera	Joan Mateu (notari)	Jaume Vergós (frener)
Joan Sarrovira	Pere Joan Toralles	Bartomeu Requesens (notari)	Bartomeu Freixenet (sabater)
Joan Dalmau	Pere Servent	Bartomeu [del] Bosc (notari)	Pere Coll (sabater)
Ramon Ros	Bernat Oliver	Miquel Abella (notari)	Jaume Pi (ferrer)
Francesc Pallarès	Pere Desplà	Gaspar Canyís (notari)	Bartomeu Esbert (ferrer)
Joan de Mitjavila	Bernat d'Algars	Miquel Benaulla (notari)	Bartomeu Oliver (paraire)
Arnau Esquerit	Mateu Savall	Bartomeu Coll (notari)	Pere Guillem Renart (paraire)
Joan Desvall	Rafel Julià	Rafel Folc (notari)	Joan Orriols (fuster caixer)
Galceran d'Ortigués	Pere Rovira	Joan Montagut (notari)	Joan Sescorts (teixidor de lli)
Pere Vicens	Guillem Pongsem	Nicolau Pellisser (especier)	Guillem Lleó (teixidor de llana)
Pere de Conomines	Gaspar Montmany	Pere Camps (especier)	Pere Madella (blanquer)
Gaspar Vilana	Pere Joan de Manresa	Pere Aguilar (especier)	Bartomeu Bonivern (assaonador)
Lluís Setantí	Joan Faritza	Joan Rossell (especier)	Montserrat Ferrer (peller)
Berenguer Saiol	Joan Alba	Berenguer Fonoll (especier)	Pere Montserrat (boter)
Bonanat de Puigmarí	Nicolau Fuster	Bernat Marquilles (especier)	Domingo Noguers (ballester)

<i>Ciutadans</i>	<i>Mercaders</i>	<i>Artistes</i>	<i>Menestrals</i>
Francí Bussot	Bernat Bonet	Antoni Bosc (especier)	Gabriel Molló (pellisser)
Francí Ramis	Gabriel Avinent	Josep Oliver (especier)	Pere Plomes (llaurador)
Jaume Desvalls	Tomàs Desmàs	Miquel Martí (especier)	Esteve Guitart (beiner)
Antoni Mitjans	Miquel Sesilles	Joan Arnau (especier)	Joan Grasset (mercer bossier)
Francesc Sarrovira	Guillem Ramon Monegal	Gabriel Vidal (cerer)	Ramon Lleó (tintorer)
Bernat Despont	Narcís Jordà	Antoni Botell (cerer)	Salvador Vilair (mariner)
Joan Ferrer, àlies Sesavasses	Melcior Santpol	Nadal Moja (barber)	Bernat Font sènior (llancer)
Pere Demesa	Oleguer Lunes	Onofre Moradell (barber)	Esteve Frigola (matalasser)
Ramon Soler	Joan Fogassot	Gabriel Alguer (barber)	Rafel Vilàr (fuster bosquer)
Joan Salmonia	Melcior Mates	Damià Bugaresa (barber)	Francesc Serradell (esparter)
Benet de Costabella	Pere Viastrova	Miquel Ferriol (barber)	Gabriel Sacomella (corredor de coll)
Joan Avellà	Joan Montbrú	Joan Carbonell (barber)	Antoni Banús (candeler)

TAULA 16
Jurats del Consell de Cent l'any 1461

<i>Ciutadans</i>	<i>Mercaders</i>	<i>Artistes</i>	<i>Menestrals</i>
Joan de Marimon	Guillem Pongsem	Joan Guerau (notari)	Antoni Mir (frener)
Bernat Sapila	Mateu Savall	Esteve Mir (notari)	Pere Nebot (argenter)
Joan Sarrovira	Bartomeu Quintana	Gaspar Maimó (notari)	Pere Figuera (sabater)
Francesc Pallarès	Pere Desplà	Rafel Folc (notari)	Joan Gorner (ferrer)
Joan de Mitjavila	Safàbrega, Pere Guillem	Joan Faner (notari)	Bartomeu Esbert (ferrer)
Lluís Ros	Pere Busquets	Miquel Martí (especier)	Joan Parets (fuster bosquer)
Francesc Sarrovira	Antoni Serradell	Genís Tallada (especier)	Pere Alberic (paraire)
Ponç de Gualbes	Narcís Jordà	Joan Badia (barber)	Pere Plomes (llaurador)
Pere Dusai	Pere Joan de Santcliment	Nicolau de Mediona (notari)	Joan Cerdà (frener)
Pere Bussot	Francesc Sescorts	Mateu Safont (notari)	Pere Segarra (senyaler)
Berenguer Lull	Gabriel Miró	Joan Maïans (notari)	Pere Guillem Renart (paraire)
Bernat Miquel	Pere Rovira	Miquel Abella (notari)	Manel Millars (sastre)
Guillem Romeu	Joan Faritza	Bernat Marquilles (especier)	Pere Madella (blanquer)
Ramon Ros	Pere Font	Josep Oliver (especier)	Pere Coll (sabater)
Joan Ferrer, àlies Sesavasses	Guillem Miró	Joan Arnau (especier)	Joan Llopis (mestre de cases)
Joan Avellà	Oleguer Lunes	Pere Corts (barber)	Esteve Bualou (fustanyer)
Bernat Fiveller	Nicolau Viastrova	Bernat Montserrat (notari)	Antoni Bells (argenter)
Galceran de Pratarbonès	Joan de Llobera	Joan Mateu (notari)	Joan Orriols (fuster caixer)
Pere Destorrent júnior	Guillem Ferrer	Pere Mateu (especier)	Gabriel Molló (pellisser)
Joan Dalmau	Joan Alba	Berenguer Riba (especier)	Joan Massanet (peller)

<i>Ciutadans</i>	<i>Mercaders</i>	<i>Artistes</i>	<i>Menestrals</i>
Francí Ramis	Gabriel Mora	Antoni Botell (cerer)	Macià Salamó (cotoner)
Bernat Pol	Joan Desparers	Gabriel Busquets (cerer)	Andreu Vicens (teixidor de llana)
Joan Francesc Boscà	Gabriel Avinent	Gabriel Alguer (barber)	Francí Rigau (teixidor de lli)
Berenguer Saiol	Miquel Prats	Guillem Agustí (barber)	Domingo Noguers (ballester)
Jaume Ros	Rafel Julià	Bartomeu Agell (notari)	Pere Carnisser (sastre)
Francesc Llobet	Pere Busquets	Joan Montagut (notari)	Bartomeu Bonivern (assaonador)
Joan Ros	Pere Pongsem	Jaume Martí (notari)	Pere Mateu de Llinars (hortolà)
Francesc Marquilles	Miquel Sesilles	Pere Prats (especier)	Pere Montserrat (boter)
Bernat Joan Sapila	Bernat Pongsem	Bartomeu Massot (especier)	Pere Julià (rajoler)
Joan de Bellafilla	Benet Samer	Antoni Bosc (especier)	Joan Bonany (gerrer)
Ramon Soler	Pere Morer	Nadal Moja (barber)	Esteve Guitart (beiner)
..1	Francí Prunells	Damià Bugaresa (barber)	Joan Grasset (mercer)

1. Per algun motiu no indicat, l'elecció del Consell de Cent de desembre de 1460 no es troba consignada als registres de *Deliberacions*, de forma que aquesta llista s'ha elaborat a partir de les designacions dels quatre *Trentenaris*. Sembla que en el moment d'instituir-se el quart i darrer Consell de Trenta, faltava un dels jurats originalment escollits de l'estament dels ciutadans. Així doncs, a sortis, Joan de Marimon, membre del primer *Trentenari*, repetí: AHCB, 1B,II, *Deliberacions*, 14, f. 11v, 25-VIII-1461.

TAULA 17
Jurats del Consell de Cent l'any 1462

<i>Ciutadans</i>	<i>Mercaders</i>	<i>Artistes</i>	<i>Menestrals</i>
Joan de Marimon	Pere Joan de Santcliment	Esteve Mir (notari)	Antoni Bells (argenter)
Joan Llull	Guillem Ferrer	Antoni Sesilles (notari)	Salvador Espano (argenter)
Pere Dusai	Gabriel Miró	Nicolau de Mediona (notari)	Rafel Vilal (frener)
Jaume Ros	Simeó Sala	Antoni Vinyes (notari)	Joan Cerdà (frener)
Bertran Desvalls	Martí Solzina	Bartomeu Costa (notari)	Pere Carnisser (sastre)
Francesc Llobet	Miquel Prats	Antoni Sans (notari)	Vicenç Genover (sastre)
Berenguer Llull	Gaspar Montmany	Joan Maians (notari)	Miquel Riera (sabater)
Galceran de Pratnarbonès	Llorenç Ros	Gaspar Maimó (notari)	Bernat Vallès (sabater)
Guillem Romeu	Bartomeu Quintana	Mateu Safont (notari)	Joan Gorner (ferrer)
Joan Ros	Bernat de Casaldàguila	Miquel Reig (notari)	Antoni Fonolles (ferrer)
Joan Boscà	Nicolau Genover	Joan Faner (notari)	Pere Alberic (paraire)
Mateu Dessoler	Pere Font	Bernat Clotes (notari)	Bartomeu Font (paraire)
Bertran Torró	Pere Guillem Safàbrega	Marc Busquets (notari)	Miquel Peraller (fuster)
Joan Berenguer Sapila	Pere Busquets	Jaume Martí (notari)	Joan Massanet (peller)
Antoni Pujades	Pere Morer	Pere Mateu (especier)	Joan Ferrer (assaonador)
Joan Desvalls	Benet Samer	Nicolau Pellisser (especier)	Bernat Nicolau (blanquer)
Pere Joan Serra	Pere Pons (canvista)	Pere Prats (especier)	Macià Salamó (cotoner)
Jaume Ballester	Bernat d'Algars	Bartomeu Massot (especier)	Pere Mateu de Llinars (hortolà)
Bernat Pol	Bernat Corcó	Berenguer Riba (especier)	Pere Segarra (senyaler)

<i>Ciutadans</i>	<i>Mercaders</i>	<i>Artistes</i>	<i>Menestrals</i>
Arnau Esquerit	Joan Aguilar	Berenguer Fonoll (especier)	Andreu Vicens (teixidor de llana)
Lluís Ros	Pere Viastrosa	Antoni Llong (especier)	Esteve Bualou (fustanyer)
Ponç de Gualbes	Lluís Descortall	Genís Tallada (especier)	Francí Rigau (teixidor de lli)
Pere Bussot	Guillem Miró	Jaume Ferrer (especier)	Joan Parets (fuster bosquer)
Francí Bussot de Sitges	Melcior Mates	Antoni Puig (especier)	Pere Julià (rajoler)
Bernat Joan Sapila	Francí Prunells	Gabriel Busquets (cerer)	Joan Llopis (mestre de cases)
Joan Berenguer de Vallseca	Bartomeu Ferrer	Bernat Casanova (cerer)	Joan Bonany (gerrer)
Antoni Mitjans	Pere de Junyent	Joan Vicens (barber)	Francesc Prats (mariner)
Joan Ros	Joan Bruc	Pere Corts (barber)	Francesc Estaper (tintorer)
Joan de Bellafilla	Gabriel Mora	Joan Boïgues (barber)	Gabriel Pont (corredor de coll)
Esteve Palau	Gabriel Porrassa	Joan Badia (barber)	Jaume Huguet (matalasser)
Pere Demesa	Antoni Serradell	Melcior Rotlan (barber)	Antoni Lluís de Bellsolà (espaser)
Pere Artigó	Joan Desparers	Guillem Agustí (barber)	Bartomeu Llorenç (vidrier)

TAULA 18
Jurats del Consell de Cent l'any 1463

<i>Ciutadans</i>	<i>Mercaders</i>	<i>Artistes</i>	<i>Menestrals</i>
Joan Llull	Pere Grau	Antoni Vinyes (notari)	Rafel Vilari (frener)
Bertran Desvalls	Jaume Sesavasses	Antoni Sans (notari)	Pere Falcó (frener)
Pere de Conomines	Gabriel d'Ortigues	Antoni Sesilles (notari)	Vicenç Genover (sastre)
Mateu Dessoler	Simeó Sala	Bartomeu Fangar (notari)	Antoni Socarrats (sastre)
Felip de Ferrera	Bernat Oliver	Joan Brujó (notari)	Bartomeu Font (paraire)
Joan Berenguer Sapila	Gabriel Anglès	Bartomeu Costa (notari)	Pere Guillem Renart (paraire)
Pere Sestrada	Nicolau Viastroso, quòndam	Joan Guerau (notari)	Pere Figuera (sabater)
Antoni Pujades	Gaspar Montmany	Miquel Reig (notari)	Miquel Riera (sabater)
Jaume Genís de Vallseca	Guillem Pongsem	Pere Pasqual (notari)	Salvador Espano (argenter)
Lluís Setantí	Bernat Corcó	Climent Vilari (notari)	Francí Clotes (argenter)
Francí Ramis (cònsol)	Lluís Descortall (jutge d'apells)	Bernat Clotes (notari)	Antoni Fonolleres (ferrer)
Ramon Ros	Pere Viastroso	Marc Busquets (notari)	Esteve Tolosa (ferrer)
Gabriel Dalòs	Joan Estela	Miquel Ripoll (notari)	Miquel Peraller (fuster caixer)
Guillem Setantí	Bernat d'Algars	Gabriel Devesa (notari)	Pere Bertran (peller)
Galceran Carbó	Gabriel Avinent	Pere Aguilari (especier)	Bernat Nasplers (teixidor de llana)
Romeu Llull	Nicolau Bret	Berenguer Fonoll (especier)	Guillem Baucells (teixidor de lli)
Joan Desvalls	Joan Aguilari	Benet Mateu (especier)	Bernat Nicolau (blanquer)
Joan Bernat de Marimón	Pere de Junyent	Nicolau Pellisser (especier)	Joan Ferrer (assaonador)
Pere Bussot júnior	Joan Bruc	Antoni Llong (especier)	Francesc Prats (mariner)

<i>Ciutadans</i>	<i>Mercaders</i>	<i>Artistes</i>	<i>Menestrals</i>
Berenguer Saiol	Melcior Mates	Genís Sabater (especier)	Francesc Estaper (tintorer)
Guillem Oliver	Bartomeu Ferrer	Jaume Ferrer (especier)	Gabriel Pont (corredor de coll)
Françís Bussot de Sitges	Gabriel Porrassa	Josep Oliver (especier)	Jaume Huguet (matalasser)
Joan Berenguer de Vallseca	Bernat de Casaldaguila	Antoni Puig (especier)	Antoni Lluís de Bellisolà (espaser)
Pere del Bosc júnior	Nicolau Genover	Gabriel Lleopard (especier)	Bartomeu Llorenç (vidrier)
Joan Benet Sapila	Rafel Julià	Bernat Casanova (cerer)	Esteve Guitart (beiner)
Joan Aguilà; àlies Toralles	Miquel Sesilles	Nicolau Parellada (cerer)	Antoni Berenguer (pellisser)
Joan Ros	Nicolau Bernat	Joan Vicens (barber)	Bartomeu Aritja (llaurador)
Mateu Cases	Narcís Jordà (draper)	Joan Carbonell (barber)	Joan Feu (boter)
Bernat Miquel júnior	Gabriel Gil	Pere Palmer (barber)	Pere Triter (ballester)
Pere Demesa	Andreu Solsona	Joan Moradell (barber)	Pere Garriga (flassader)
Esteve Palau	Nicolau Julià	Bernat Casanoves (barber)	Pere Soler (candeler)
Ferrando de Ayerbe	Marturià Salvador	Manel Agustí (barber)	Pere Mascuirt (mercer)

TAULA 19
Jurats del Consell de Cent l'any 1464¹

<i>Ciutadans</i>	<i>Mercaders</i>	<i>Artistes</i>	<i>Menestrals</i>
Joan de Marimon	Joan de Llobera	Bartomeu Fangar (notari)	Antoni Socarrats (sastre)
Pere de Conomines	Andreu Solsona	Pere Pasqual (notari)	Pere Bertran (peller)
Miquel Desplà	Nicolau Bret	Climent Vilar (notari)	Pere Soler (candeler)
Felip de Ferrera	Miquel Sesilles	Gabriel Devesa (notari)	Pere Triter (ballester)
Francesc Ramis ²	Nicolau Bernat	Genís Sabater (especier)	Gaspar Cases (fustanyer)
Arnau Desmàs	Gabriel Gil	Gabriel Lleopard (especier)	Joan Feu (boter)
Bernat Miquel	Pere Pons	Francesc Coll (cerer)	Bartomeu Aritja (llaurador)
Pere Artigó	Narcís Jordà	Onofre Moradell (barber)	Joan Bonany (gerrer)
Francesc Llobet	Pere Grau	Joan Guerau (notari)	Bernat Collsabassa (sastre)
Jaume Genís de Vallseca	Joan Estela (cònsol)	Pere Bastat (notari)	Pere Gallart (paraire)
Pere Joan Serra	Jaume Sesavasses	Jaume Mas (notari)	Pere Figuera (sabater)
Romeu Llull	Gabriel d'Ortigués	Gabriel Anglès (notari)	Pere Deneguda (sabater)

1. Igual que en el cas del Consell de Cent de 1461, l'elecció del de 1464 tampoc apareix als registres de *Deliberacions*, que només recullen la designació del primer, el segon i el quart Trentenari. Tot i que els noms d'alguns dels jurats que conformaren el tercer es poden deduir del nomenament de comissions, encara n'hi ha alguns que desconeixem. A més a més, quan l'agost de 1464 es procedí a designar els membres del quart Consell de Trenta, es triaren a sortir quatre jurats perquè substituïssin el mateix nombre d'absents, de manera que Lluís Setantí, Jaume Genís de Vallseca, Narcís Jordà i Gabriel Devesa van formar part de dos Trentenaris. A la taula, els jurats de l'hipotètic tercer Trentenari s'han destacat amb un asterisc: AHCB, 1B.II, *Deliberacions*, 16, f. 139r; 30-VIII-1464.

2. No queda clar si aquest Francesc Ramis és el Francí Ramis que en 1463 fou jurat del Consell de Cent. En el cas de Francí, a la documentació apareix designat amb tots dos noms: Apèndix 1. Annex documental, document 5; Schwartz i Luma i Carreras i Candi, *Manual de novells arditis*, 1893, 2: 407.

<i>Ciutadans</i>	<i>Mercaders</i>	<i>Artistes</i>	<i>Menestrals</i>
Joan Ros (obrer)	Pere Amat	Pere Prats (especier)	Bernat Nasplers (teixidor de llana)
Lluís Ros	Pere Mora	Bernat Casanoves (barber)	Cebrià Vilell (rajoler)
Guillem Oliver	Rafel Julià	Joan Moradell (barber)	Bernat Beatriu (cotoner)
Tomàs Mieres	Nicolau Julià	Manel Agustí (barber)	Esteve Guitart (beiner)
Jaume Sapila	Bernat Oliver	Rafel Riudor (notari)	Pere Falcó (frener)*
Guillem Romeu	Gabriel Anglès	Antoni Palomeres (notari)	Joan Sunyer (frener)*
Lluís Setantí	Lluís Gilabert	Pere Tarafa (notari)	Ramon Costa (argenter)*
Bernat Joan Sapila	Francesc Aguilar	Bartomeu Massot (especier)	Antoni Maians (ferrer)*
Guillem Girona	Macià Just	Pere Ester (especier)	Pere Pinyana (pellisser)*
Berenguer Saiol	Berenguer Aguilar	Gabriel Busquets (barber)	Antoni Avinyó (assaonador)*
Galceran Carbó*	Marturià Salvador	Valentí Gueralda (barber)	Pere Mascurt (mercer)*
Ramon Ros*	Valentí Gibert*	Joan Brujó (notari)*	Rafel Gener (hortolà)*
Jaume de Gualbes*	Gabriel Miró*	Pere Mateu (especier)*	Gabriel Vilar (fuster bosquer)*
	Joan Pasqual*	Joan Rossell (especier)*	Esteve Tolosa (ferrer)*
			Francí Clotes (argenter)*

TAULA 20
Jurats del Consell de Cent l'any 1465

<i>Ciutadans</i>	<i>Mercaders</i>	<i>Artistes</i>	<i>Menestrals</i>
Joan de Marimon	Jofre Servent	Honorat Saconomina (notari)	Joan Sunyer (frener)
Joan Lluï	Valentí Gibert	Antoni Vinyes (notari)	Antoni Mir (frener)
Jaume Ros	Lluís Gilabert (cònsol)	Francesc Terrassa (notari)	Bernat Collsabassa (sastre)
Bertran Desvalls	Bernat de Junyent	Antoni Miquel (notari)	Bartomeu Llorenç (sastre)
Francesc Llobet	Guillem Pongsem	Pere Bastat (notari)	Pere Gallart (paraire)
Pere Busot sènior	Francesc Ferrer ¹	Cebrià Boadella (notari)	Bartomeu Font (paraire)
Jaume Sapila	Francesc Sescorts	Rafel Riudor (notari)	Pere Deneguda (sabater)
Miquel Desplà	Bartomeu Antoni	Joan Fogassot (notari)	Pere Oliver (sabater)
Joan Boscà	Guillem Ferrer	Jaume Mas (notari)	Guillem Marc (argenter)
Guillem Romeu	Gaspar Montmany	Antoni Palomeres (notari)	Jeroni Huguet (argenter)
Joan Berenguer Sapila	Francesc de Junyent	Pere Tarafa (notari)	Antoni Maians (ferrer)
Antoni Pujades	Joan Urgellès	Joan Artigó (notari)	Joan Huguet (ferrer)
Joan Sesavasses	Pere Amat	Gabriel Anglès (notari)	Antoni Gual (fuster caixer)
Pere Joan Serra	Macià Just	Pere Pi (notari)	Arnau Metge (blanquer)
Jaume de Gualbes	Joan Alba	Pere Mateu (especier)	Antoni Avinyó (assaonador)
Joan Ros sènior	Bernat Pongsem	Berenguer Riba (especier)	Cebrià Vilell (rajoler)

1. Al llarg de la cronologia estudiada s'empren aparentment de manera indistinta els noms de Francí i Francesc Ferrer per referir-se a una mateixa persona. Tanmateix, durant la dècada de 1470 són distingits dos personatges homònims amb els apel·latius «major» i «menor». Tenint en compte això i la impossibilitat de saber amb certesa, tot emprant les dades consultades, quan la documentació fa referència a un o a altre, totes les mencions als dits mercaders s'han unificat sota el nom de Francesc Ferrer.

<i>Ciutadans</i>	<i>Mercaders</i>	<i>Artistes</i>	<i>Menestrals</i>
Bernat de Marimon	Francesc Aguilar	Nicolau Pellisser (especier)	Bernat Beatriu (cotoner)
Joan Berenguer de Vallseca	Lluís Figuera	Bartomeu Massot (especier)	Guillem Taranau (mestre de cases)
Bernat Pol	Berenguer Aguilar	Joan Rossell (especier)	Gabriel Vilar (fuster bosquer)
Bernat Joan Sapila	Joan Desparers	Pere Ester (especier)	Joan Bonany (gerrer)
Galceran d'Ortígues	Joan Pasqual	Jaume Ferrer (especier)	Gaspar Cases (fustanyer)
Pere Busot júnior	Francesc Cardona	Joan Arnau (especier)	Rafel Gener (hortolà)
Joan Benet Sapila	Pere Pons	Joan Olzina (especier)	Francí Rigau (teixidor de lli)
Lluís Ros	Pere Mora	Antoni Puig (especier)	Jaume Pou (teixidor de llana)
Pere Sestrada júnior	Guillem Miró	Gabriel Busquets (cerer)	Gabriel Mas (mariner)
Joan Ros júnior	Francesc Toralles	Francesc Coll (cerer)	Bernat Ribera (flassader)
Pere Galceran Descoll	Damià Artigues	Gabriel Busquets (barber)	Pere Montserrat Ferrer (peller)
Guillem Girona	Miquel Prats	Onofre Moradell (barber)	Pere Bertran (esparter)
Arnau Desmàs	Nicolau Genover	Joan Dalmau (barber)	Jaume Bac (matalasser)
Tomàs Mieres	Ferrer Vendrell	Valentí Gueralda (barber)	Francesc Soler (espaser)
Joan de Bellafla	Francesc Joan Artús	Pere Palmer (barber)	Joan de Torrelles (tintorer)
Ramon Perpinyà	Guillem Pagès	Andreu Oliba (barber)	Pere Escapolat (corredor de coll)

TAULA 21
Jurats del Consell de Cent l'any 1466

<i>Ciutadans</i>	<i>Mercaders</i>	<i>Artistes</i>	<i>Menestrals</i>
Joan Llull	Bernat Ponsgem (cònsol)	Honorat Saconomina (notari)	Lluís Garcia (frener)
Jaume Ros	Jofre Servent	Francesc Terrassa (notari)	Francí Pons (frener)
Bertran Desvalls	Gabriel Miró	Antoni Parera (notari)	Bartomeu Llorenç (sastre)
Pere del Bosc sènior	Bernat Oliver	Antoni Miquel (notari)	Gabriel Baburés (sastre)
Mateu Dessoler	Francesc Sescorts	Bartomeu Costa (notari)	Bartomeu Font (paraire)
Miquel Cardona	Guillem Ponsgem	Cebrià Boadella (notari)	Joan Descortall (paraire)
Felip de Ferrera	Bernat de Junyent	Mateu Safont (notari)	Pere Oliver (sabater)
Pere Busсот (cònsol)	Gaspar Montmany	Joan Fogassot (notari)	Miquel Riera (sabater)
Joan Sarrovira	Guillem Ferrer	Nicolau Salvador (notari)	Guillem Marc (argenter)
Joan Berenguer Sapila	Bartomeu Antoni	Marc Busquets (notari)	Bartomeu Moner (argenter)
Joan Bosà	Lluís Descortall	Joan Artigó (notari)	Joan Huguet (ferrer)
Joan Sesavasses	Guillem Desllor	Esteve Sotei (notari)	Bartomeu Soler (ferrer)
Lluís Setantí	Pere Viastrosa	Nicolau Sala (notari)	Marc Safont (fuster)
Ramon Ros	Pere Desplà	Pere Pi (notari)	Joan Massanet (peller)
Bernat de Marimon	Joan Alba	Antoni Llong (especier)	Jaume Pou (teixidor de llana)
Galceran d'Ortigues	Andreu Solsona	Nicolau Pellisser (especier)	Francí Rigau (teixidor de lli)
Joan Benet Sapila	Francesc Ferrer	Antoni Bosc (especier)	Pere Corró (blanquer)
Pere Desvalls	Pere de Junyent	Jaume Ferrer (especier)	Antoni Canalies (assaonador)
Jaume Ballester	Guillem Miró	Joan Arnau (especier)	Pere Escapolat (corredor de coll)

<i>Ciutadans</i>	<i>Mercaders</i>	<i>Artistes</i>	<i>Menestrals</i>
Francesc de Conomines	Joan Urgellès	Antoni Puig (especier)	Gabriel Mas (mariner)
Pere Sestrada júnior	Nicolau Bret	Benet Mateu (especier)	Jaume Bac (matalasser)
Joan Berenguer de Vallseca	Joan Bruc	Gabriel Lleopard (especier)	Francesc Soler (espaser)
Joan Bernat de Junyent	Huguet Arbosc	Genís Tallada (especier)	Joan de Torrelles (tintorer)
Pere del Bosc júnior	Antoni Rovira	Joan Olzina (especier)	Pere Bertran (esparter)
Francesc Sarrovira	Oleguer Lunes	Gabriel Vidal (cerer)	Bernat Ribera (flassader)
Pere Galceran Descoll	Miquel Prats	Bernat Soler (cerer)	Bonanat Colomer (llaurador)
Ramon Perpinyà	Nicolau Genover	Jaume Boixadell (barber)	Pere Soler (candeler)
Berenguer Artigó	Damià Artigues	Joan Dalmau (barber)	Bartomeu Guitart (beiner)
Pere Artigó	Narcís Jordà	Bernat Casanoves (barber)	Pere Mascourt (bosses)
Joan Salmonia	Melcior Rajadell	Guillem Dalmau (barber)	Bartomeu Xicola (pellisser)
Francí Oliver	Gabriel Gil	Andreu Oliiba (barber)	Pere Barber (virater)
Jaume Obac	Marturià Salvador	Pere Palmer (barber)	Bernat Sangles (boter)

TAULA 22
Jurats del Consell de Cent l'any 1467

<i>Ciutadans</i>	<i>Mercaders</i>	<i>Artistes</i>	<i>Menestrals</i>
Pere Busot sènior	Francesc de Perarnau (cònsol)	Mateu Safont (notari)	Francí Pons (frener)
Jaume Sapila	Pere Grau	Esteve Mir (notari)	Pere Soler (frener)
Miquel Desplà	Gabriel Miró	Bartomeu Costa (notari)	Gabriel Baburés (sastre)
Pere de Conomines	Bernat Oliver	Antoni Parera (notari)	Manel Millars (sastre)
Pere del Bosc sènior	Melcior Mates	Joan Guerau (notari)	Joan Descortall (paraire)
Miquel Cardona	Francesc de Junyent	Rafel Riudor (notari)	Pere Alberic (paraire)
Guillem Romeu	Lluís Descortall	Bernat Sastre (notari)	Pere Figueres (sabater)
Felip de Ferrera	Pere Viastrosa	Nicolau Salvador (notari)	Miquel Riera (sabater)
Pere Sestrada sènior	Pere Amat	Climent Vilar (notari)	Bartomeu Moner (argenter)
Bernat Miquel	Pere Desplà	Marc Busquets (notari)	Joan Talesa (argenter)
Joan Sarrovira	Guillem Desllor	Jaume Safont (notari)	Salvador Vives (ferrer)
Jaume Sesavasses	Bernat d'Algars	Nicolau Sala (notari)	Bartomeu Soler (ferrer)
Lluís Setantí	Andreu Solsoma	Esteve Solei (notari)	Marc Safont (fuster caixer)
Francesc de Conomines	Francesc Alegre	Joan Navarro (notari)	Joan Cerdà (fuster bosquer)
Galceran Carbó	Ferrer Vendrell	Pere Mateu (especier)	Onofre Llaurador (peller)
Ramon Ros	Bartomeu Quintana	Antoni Llong (especier)	Pere Corró (blanquer)
Pere Joan Serra	Pere de Junyent	Antoni Bosc (especier)	Antoni Canalies (assaonador)
Romeu Llull	Huguet Arbosc	Berenguer Fonoll (especier)	Bonnat Colomer (llaurador)
Jaume de Gualbes júnior	Nicolau Bret	Benet Mateu (especier)	Andreu Jordà (hortolà)
Ponç de Gualbes	Pere Rovira	Joan Sauri (especier)	Pere Soler (candeler)

<i>Ciutadans</i>	<i>Mercaders</i>	<i>Artistes</i>	<i>Menestrals</i>
Arnau Desmàs	Joan Bruc	Gabriel Lleopard (especier)	Bartomeu Guitart (beiner)
Jaume Ballester	Oleguer Lunes	Genís Solsona (especier)	Pere Mascuirt (bosses)
Joan Dalmau	Pere Pons	Genís Tallada (especier)	Bartomeu Xicola (pellisser)
Francesc de Vallseca	Bernat Bret	Antoni Major (especier)	Pere Barber (virater)
Guillem Oliver	Lluís Jordà	Gabriel Vidal (cerer)	Bernat Sangles (boter)
Pere del Bosc júnior	Andreu Amat	Francesc Coll (cerer)	Pere Julià (rajoler)
Francesc Sarrovira	Marturià Salvador	Jaume Boixadell (barber)	Romeu Sala (cotoner)
Pere Gibert	Narcís Jordà	Bernat Casanoves (barber)	Francí Oliver (teixidor de llana)
Berenguer Artigó	Melcior Rajadell	Guillem Dalmau (barber)	Joan Rafel (fustanyer)
Antoni Figueres	Gabriel Gil	Guillem Agustí (barber)	Joan Bonany (gerrer)
Jaume Obac	Jaume Sala	Andreu Merlí (barber)	Pere Sotalell (teixidor de lli)
Gaspar Jorba	Pere Solà	Pere Pons (barber)	Bernat Nadal (mestre de cases)

TAULA 23
Jurats del Consell de Cent l'any 1468¹

<i>Ciutadans</i>	<i>Mercaders</i>	<i>Artistes</i>	<i>Menestrals</i>
Bertran Desvalls	Melcior Mates	Rafel Riudor (notari)	Salvador Sabater (sastre)
Guillem Romeu	Bernat Pongsem	Bernat Sastre (notari)	Guillem Vallori (paraire)
Joan Sesavasses	Ferrer Vendrell	Pere Miquel Carbonell (notari)	Bernat Vallès (sabater)
Galceran Carbó	Bernat d'Algars	Bernat Miquel Carbó (notari)	Joan Prats (ferrer)
Bernat Joan Sapila	Pere Pons	Pere Mateu (especier)	Pere Julià (rajoler)
Joan Ros júnior	Joan Pasqual	Francesc Clotes (cerer)	Gabriel Fàbregues (fuster)
Gaspar Jorba	Jeroni Sala	Francesc Coll (cerer)	Onofre Llaurador (peller)
	Jaume Sala	Joan Conomines (barber)	Joan Rafel (fustanyer)
Joan de Marimon	Pere Grau	Esteve Mir (notari)	Joan Font (argenter)
Francesc Llobet	Bernat de Junyent	Jaume Safont (notari)	Bernat Gili (blanquer)
Bernat Miquel	Francesc de Junyent	Joan Rossell (especier)	Joan Lloberes (mariner)
Pere Bussot	Lluís Figuera	Joan Arnau (especier)	Pere Nicolau (tintorer)
Pere Galceran Descoll	Pere Rovira	Antoni Major (especier)	Antoni Busquets (senyaller)
Lluís Ros	Lluís Jordà	Gabriel Busquets (barber)	Pere Rovira (esparter)
Joan Aguilar, àlies Toralles	Andreu Amat	Pere Cortis (barber)	Romeu Sala (cotoner)

1. La llista ha estat confeccionada a partir de les eleccions dels quatre Trentenaris de 1468, ja que, de nou, l'elecció del Consell de Cent no apareix consignada als registres de *Deliberacions*. Per aquest motiu, falta el nom d'un dels jurats de l'estament dels menestrals, ja que Joan Ros formà part tant del tercer com del quart Trentenari.

2. Falta el nom d'un dels jurats de l'estament dels ciutadans del primer Trentenari.

<i>Ciutadans</i>	<i>Mercaders</i>	<i>Artistes</i>	<i>Menestrals</i>
Antoni Figueres	Cebrià Falcó	Guillem Agustí (barber)	Francí Oliver (teixidor de llana)
Miquel Desplà	Francesc de Perarnau	Joan Brujó (notari)	Antoni Sadurní (brodador) ³
Joan Bosà	Gaspar Montmany	Joan Guerau (notari)	Pere Alberic (paraire)
Jaume Sesavasses	Francesc Ferrer	Miquel Franquesa (notari)	Joan Cerdà (fuster-bosquer)
Francesc de Vallseca	Bernat Bret	Joan Navarro (notari)	Antoni Vinyals (assaonador)
Galceran d'Ortigués	Ramon Pujades	Genís Sabater (especier)	Bernat Joan (corredor de coll)
Joan Desvalls	Bernat Joan de Casaldàguila	Genís Solsona (especier)	Joan Ros (espaser)
Romeu Llull	Gabriel Porrassa	Rafel Lledó (adroguer)	Bernat Nadal (mestre de cases)
Pere Sestrada	Pere Solà	Andreu Merlí (barber)	Andreu Jordà (hortolà)
Guillem Oliver	Guillem Ponsgem	Bernat Montserrat (notari)	Pere Soler (frener)
Bernat de Marimon	Bartomeu Antoni	Miquel Reig (notari)	Manel Millars (sastre)
Joan Ros senyor	Pere Amat	Climent Vilar (notari)	Pere Figueres (sabater)
Arnau Desmàs	Bartomeu Quintana	Gabriel Iranzo (notari)	Salvador Vives (ferrer)
Joan Dalmau	Guillem Miró	Berenguer Ribà (especier)	Bartomeu Coll (matalasser)
Jaume de Gualbes júnior	Francesc Mariner	Berenguer Fonoll (especier)	Pere Sotalell (teixidor de lli)
Pere Gibert	Guillem Grau	Joan Sauri (especier)	Joan Taleasa (argenter)
Gabriel Vilanova	Pere Marquilles	Pere Pons (barber)	

3. Malgrat aparèixer com a brodador en la llista de jurats escollits per formar part del tercer Trentenari de 1468, sembla que es tracta d'un error; i que en realitat Sadurní era frener, tal com apareix al·listat a les eleccions del Consell de Cent de desembre de 1468.

TAULA 24
Jurats del Consell de Cent l'any 1469

<i>Ciutadans</i>	<i>Mercaders</i>	<i>Artistes</i>	<i>Menestrals</i>
Joan de Marimon	Guillem Desllor (cònsol)	Antoni Vinyes (notari)	Joan Sunyer (frener)
Joan Lluïl	Gabriel Miró	Joan Brujó (notari)	Antoni Sadurní (frener)
Bertran Desvalls	Bernat Oliver	Miquel Ferran (notari)	Salvador Sabater (sastre)
Francesc Llobet	Francesc Alegre	Miquel Reig (notari)	Nicolau Soler (sastre)
Joan Sesavasses	Guillem Pongsem	Bartomeu del Bosc (notari)	Guillem Vallori (paraire)
Joan Sarrovira	Bernat de Junyent	Jaume Mas (notari)	Joan Girona (paraire)
Joan Boscà	Francesc Ferrer	Bartomeu Fangar (notari)	Bernat Vallès (sabater)
Lluís Setantí	Joan Oliba	Joan Faner (notari)	Jaume Cama (sabater)
Pere Joan Serra	Gaspar Montmany	Miquel Franquesa (notari)	Joan Font (argenter)
Francesc de Conomines	Lluís Gilabert	Pere Miquel Carbonell (notari)	Pere Joan Solvi (argenter)
Joan Desvalls	Bartomeu Antoni	Bernat Miquel Carbó (notari)	Joan Prats (ferrer)
Joan Ros sènior	Ramon Pujades	Bartomeu Guerau (notari)	Jaume Quintana (ferrer)
Bernat Joan Sapila	Bernat Pongsem	Gabriel Iranzo (notari)	Gabriel Fàbregues (fuster caixer)
Galceran d'Ortigués	Francesc Moliner	Joan Mates (notari)	Bernat Gili (blanquer)
Francesc Ramis	Lluís Figuera	Berenguer Riba (especier)	Antoni Vinyals (assaonador)
Bernat de Marimon	Joan Alba	Joan Rossell (especier)	Joan Lloberes (mariner)
Ponç de Gualbes	Pere de Junyent	Joan Arnau (especier)	Bernat Joan (corredor de coll)
Joan Benet Sapila	Nicolau Julià	Pere Ralló (especier)	Bartomeu Coll (matalasser)
Lluís Ros	Joan Pasqual	Josep Oliver (especier)	Pere Nicolau (tintorer)
Pere Sestrada	Macià Just	Genís Sabater (especier)	Joan Ros (espaser)

<i>Ciutadans</i>	<i>Mercaders</i>	<i>Artistes</i>	<i>Menestrals</i>
Gabriel Turell	Miquel Piquer	Benet Mateu (especier)	Antoni Busquets (senyaler)
Pere Galceran Descoll	Marturià Salvador	Genís Tallada (especier)	Pere Rovira (esparter)
Joan Ros júnior	Cebrià Falcó	Joan Olzina (especier)	Joan Poses (peller)
Francesc Sarrovira	Gabriel Porrassa	Rafel Lledó (adroguer)	Gabriel Savila (laurador)
Pere del Bosc júnior	Nicolau Genover	Francesc Clotes (cerer)	Guillem Baucells (teixidor de lli)
Miquel de Montornès	Antoni Serradell	Pere Mateu (cerer)	Pere Pinyana (pellisser)
Berenguer de Junyent	Pere Marquilles	Gabriel Busquets (barber)	Pere Tritter (ballester)
Bernat Llobet	Jeroni Sala	Joan Conomines (barber)	Jaume Roger (boter)
Joan de Mitjavila	Guillem Grau	Pere Corts (barber)	Joan Pasqual (corder mercer)
Benet Serra	Guillem Miró	Manel Agustí (barber)	Francí Benet (teixidor de llana)
Gabriel Vilanova	Bartomeu Alcover	Francesc Vidal (barber)	Jaume Esteve (candeler)
Ramon Perpinyà	Bernat Palmató	Damià Bugaresa (barber)	Francesc Pujol (beiner)

TAULA 25
Jurats del Consell de Cent l'any 1470

<i>Ciudadans</i>	<i>Mercaders</i>	<i>Artistes</i>	<i>Menestrals</i>
Joan Llull	Pere Rovira (cònsol)	Antoni Vinyes (notari)	Joan Sunyer (frener)
Miquel Desplà	Bernat Oliver	Antoni Vilanova (notari)	Jaume Huguet (frener)
Guillem Romeu	Gabriel Miró	Bartomeu Fangar (notari)	Antoni Socarrats (sastre)
Jofre Servent	Melcior Mates	Miquel Ferran (notari)	Nicolau Soler (sastre)
Bernat Miquel	Francesc de Junyent	Jaume Mas (notari)	Joan Girona (paraire)
Pere del Bosc sènior	Francesc Alegre	Joan Mateu (notari)	Galceran Miquel (paraire)
Ramon Ros	Pere Amat	Bartomeu Massons (notari)	Jaume Cama (sabater)
Galceran Carbó	Guillem Ferrer	Climent Vilar (notari)	Antoni Joan (sabater)
Joan Sarrovira	Joan Oliba	Joan Faner (notari)	Pere Joan Solvi (argenter)
Pere Joan Serra	Guillem Desllor	Joan Artigó (notari)	Pere Esteve (argenter)
Francesc de Conomines	Lluís Gilabert	Bartomeu Guerau (notari)	Joan Gorner (ferrer)
Lluís Setantí	Bernat Olzina	Joan Mates (notari)	Jaume Quintana (ferrer)
Francesc Ramis	Macià Just	Pere Ralló (notari)	Joan Poses (peller)
Pere Bussot	Bartomeu Ferrer	Joan Fluvià (notari)	Pere Summes (fuster caixer)
Romeu Llull	Joan Esteve	Antoni Llong (especier)	Gabriel Savila (llaurador)
Ponç de Gualbes	Bernat Palmató	Berenguer Fonoll (especier)	Antoni Ferrer (blanquer)
Gabriel Turell	Miquel Piquer	Benet Mateu (especier)	Bernat Plans (assaonador)
Francesc Sarrovira	Marturià Salvador	Gabriel Lleopard (especier)	Joan Pasqual (corder mercer)
Pere del Bosc júnior	Nicolau Genover	Joan Olzina (especier)	Guillem Baucells (teixidor de lli)

<i>Ciutadans</i>	<i>Mercaders</i>	<i>Artistes</i>	<i>Menestrals</i>
Guillem Oliver	Francesc Aguilar	Genís Tallada (especier)	Cebrià Vilell (rajoler)
Andreu de Merlès	Bartomeu Alcover	Pere Ralló (especier)	Francesc Parera (cotoner)
Jaume de Gualbes júnior	Bartomeu Quintana	Joan Rossell (especier)	Joan Cerdà (fuster bosquer)
Bernat Llobet	Joan Alba	Josep Oliver (especier)	Francí Benet (teixidor de llana)
Berenguer de Junyent	Antoni Serradell	Tomàs Lledó (adroguer)	Francesc Coco (hortolà)
Pere Gibert	Pere de Junyent	Pere Mateu (cerer)	Andreu Escuder (mestre de cases)
Benet Serra	Pere Marrà	Jaume Mollet (cerer)	Pere Pinyana (pellisser)
Felip Santceloni	Francesc Morer	Damià Bugaresa (barber)	Jaume Esteve (candeler)
Joan de Mitjavila	Joan Urgellès	Manel Agustí (barber)	Francesc Pujol (beiner)
Miquel de Montornès	Nicolau Julià	Francesc Vidal (barber)	Pere Triter (ballester)
Francesc Antoni Setantí	Joan Falcó	Narcís Marrà (barber)	Jaume Roger (boter)
Andreu Solzina	Andreu Nadal	Jaume Boixadell (barber)	Joan Trull (gerrer)
Ramon Perpinyà	Pere Gassó	Bernat Casanoves (barber)	Llorenç Manter (fustanyer)

TAULA 26
Jurats del Consell de Cent l'any 1471

<i>Ciutadans</i>	<i>Mercaders</i>	<i>Artistes</i>	<i>Menestrals</i>
Joan de Marimon	Guillem Miró (cònsol)	Joan Mateu (notari)	Jaume Huguet (frener)
Francesc Llobet	Melcior Mates	Bartomeu Costa (notari)	Jaume Vergós (frener)
Miquel Desplà	Francesc de Junyent	Antoni Miquel (notari)	Antoni Socarrats (sastre)
Guillem Romeu	Pere Amat	Rafel Riudor (notari)	Gabriel Coll (sastre)
Pere del Bosc sènior	Guillem Pongsem	Antoni Palomeres (notari)	Galceran Miquel (paraire)
Bernat Miquel	Guillem Ferrer	Climent Vilar (notari)	Gaspar Pons (paraire)
Ramon Ros	Bernat Pongsem	Bartomeu Massons (notari)	Antoni Joan (sabater)
Pere Bussot	Pere Rovira	Miquel Franquesa (notari)	Pere Figueres (sabater)
Galceran Carbó	Andreu Solsona	Joan Artigó (notari)	Pere Esteve (argenter)
Joan Desvalls	Lluís Jordà	Gabriel Iranzo (notari)	Jeroni Huguet (argenter)
Bernat Sapila	Bernat Olzina	Pere Ralló (notari)	Joan Gomer (ferrer)
Joan Ros sènior	Joan Urgellès	Joan Fluvià (notari)	Pere Taló (ferrer)
Romeu Lull	Joan Piquer	Jaume Seguí (notari)	Pere Summes (fuster caixer)
Joan Sesavasses	Bartomeu Ferrer	Bartomeu Nasplers (notari)	Antoni Ferrer (blanquer)
Andreu de Merlès	Francesc Aguilar	Pere Mateu (especier)	Bernat Plans (assaonador)
Jaume de Gualbes	Francesc Moliner	Antoni Llong (especier)	Francesc Parera (cotoner)
Pere Gibert	Pere Major	Joan Rossell sènior (especier)	Joan Cerda (fuster bosquer)
Arnau Pol	Joan Falcó	Berenguer Fonoll (especier)	Francesc Coco (hortolà)
Joan Benet Sapila	Nicolau Bret	Gabriel Lleopard (especier)	Andreu Escuder (mestre de cases)

<i>Ciutadans</i>	<i>Mercaders</i>	<i>Artistes</i>	<i>Menestrals</i>
Joan Ros júnior	Joan Esteve	Joan Arnau (especier)	Llorenç Manter (fustanyer)
Pere Sestrada	Jeroni Sala	Joan Rossell júnior (especier)	Joan Trull (gerrer)
Pere Galceran Descoll	Pere Marquilles	Benet Bonavia (especier)	Gabriel Vila (peller)
Francesc Antoni Setantí	Joan Gavarro	Pere Camps (especier)	Gaspar Conomines (teixidor de llana)
Lluís Ros	Miquel Marquès	Tomàs Lledó (adroguer)	Pere Sotalell (teixidor de lli)
Guillem Pujades	Pere Gassó	Nicolau Parellada (cerer)	Joan Morell (corredor de coll)
Joan Sapila júnior	Pere Marrà	Jaume Mollet (cerer)	Bartomeu Ferrer (mariner)
Felip Santceloni	Rafel Rafart	Pere Corts (barber)	Bernat Canals (matalasser)
Arnau Desmàs	Andreu Nadal	Joan Ribes (barber)	Bernat Font (llancer)
Antoni Figueres	Francesc Morer	Bernat Casanoves (barber)	Gil d'Almenara (tintorer)
Gabriel Vilanova	Cebrià Falcó	Joan Boïgues (barber)	Francesc Serra (esparter)
Joan Coll	Gispert Millars	Narcís Marrà (barber)	Bartomeu Parellada (flassader)
Pere Artigó	Pere Sola	Guillem Agustí (barber)	Antoni Guardiola (rajoler)

TAULA 27
Jurats del Consell de Cent l'any 1472

<i>Ciutadans</i>	<i>Mercaders</i>	<i>Artistes</i>	<i>Menestrals</i>
Joan de Marimon	Gabriel Miró	Antoni Miquel (notari)	Jaume Vergós (frener)
Joan Lluïll	Francesc Alegre	Bartomeu Costa (notari)	Bernat Rigau (frener)
Jaume Ros	Guillem Pongsem	Joan Guerau (notari)	Gabriel Coll (sastre)
Francesc Llobet	Bartomeu Quintana	Rafel Riudor (notari)	Bartomeu Terré (sastre)
Jaume Sesavasses	Bernat Pongsem	Joan Fogassot (notari)	Gaspar Pons (paraire)
Joan Ros senyor	Gaspar Montmany	Pere Miquel Carbonell (notari)	Amador Xetart (paraire)
Bernat Sapila	Bartomeu Antoni	Cebrià Boadella (notari)	Pere Figueres (sabater)
Joan Oliver	Guillem Desllor	Miquel Franquesa (notari)	Joan Ferris (sabater)
Joan Ferrer Sesavasses ¹	Guillem Miró	Joan Navarro (notari)	Jeroni Huguet (argenter)
Joan Benet Sapila	Andreu Solsona	Gabriel Iranzo (notari)	Bartomeu Moner (argenter)
Francesc Ramis	Pere Marquilles	Jaume Safont (notari)	Pere Taló (ferrer)
Gabriel Turell	Marturià Salvador	Bartomeu Nasplers (notari)	Bartomeu Torres (ferrer)
Joan Ros júnior	Lluís Jordà	Jaume Seguí (notari)	Gabriel Vila (peller)
Pere Sestrada	Francesc Moliner	Francesc Costa (notari)	Pere Sotalell (teixidor de lli)

1. No queda clar si Joan Ferrer Sesavasses és Joan Ferrer, àlies Sesavasses, jurat del Consell de Cent els anys 1460 i 1461, o bé Joan Sesavasses, jurat els anys 1465, 1466, 1468, 1469 i, significativament pel cas que ens ocupa, 1471. Tal com recull Anna Alberni, al *Llibre de les Solemnitats* es menciona un Joan Ferrer, àlies Sesavasses, que participà en celebracions barcelonines els anys 1440 i 1447, i un Joan Ferrer Sesavasses fou receptor d'una carta dels diputats del General de Catalunya l'agost de 1462 com a «cap de cinquantena»: Anna Alberni Jordà, «El cançoner Vega-Aguiló (BC, mss. 7 i 8): estructura i contingut» (Barcelona, Universitat de Barcelona, 2003), 331, <<http://hdl.handle.net/10803/1679>>; Duran i Sanpere i Sanabre, *Llibre de les solemnitats de Barcelona*, 1: 118, 173; Sobrebrqués i Callicó, *La guerra civil catalana del segle xv*, 1: 332.

<i>Ciudadans</i>	<i>Mercaders</i>	<i>Artistes</i>	<i>Menestrals</i>
Ponç de Gualbes	Oleguer Lunes	Pere Mateu (especier)	Joan Morell (corredor de coll)
Pere Galceran Descoll	Joan Gavarro	Joan Rossell (especier)	Bartomeu Ferrer (mariner)
Arnau Pol	Joan Piquer	Benet Mateu (especier)	Bernat Canals (matalasser)
Pere Servent	Antoni Sellarès	Joan Olzina (especier)	Bernat Font (llancer)
Bernat Llobet	Nicolau Bret	Benet Bonavia (especier)	Gil d'Almenara (tintorer)
Joan de Mitjavila	Jeroni Sala	Pere Prats (especier)	Francesc Serra (esparter)
Baltasar de Gualbes	Joan Alba	Genís Tallada (especier)	Bartomeu Parellada (flassader)
Guillem Pujades	Cebrià Falcó	Pere Camps (especier)	Marc Safont (fuster)
Dalmau de Navell	Pere Solà	Jaume Florença (especier)	Bernat Gili (blanquer)
Francesc Queralt	Francesc Ramis	Joan Arnau (especier)	Baltasar Miracastells (assaonador)
Joan Sapjila	Pere Major	Francesc Clotes (cerer)	Joan Palomeres (llaurador)
Joan Dalmau	Joan Viastrosa	Nicolau Parellada (cerer)	Pere Soler (candeler)
Rafel Anglès	Francesc Girona	Pere Corts (barber)	Esteve Guitart (beiner)
Antoni Figueres	Rafel Rafart	Andreu Merlí (barber)	Gabriel Galter (mercer)
Joan Descoll	Narcís Jordà	Joan Boigues (barber)	Gabriel Molló (pellisser)
Berenguer Artigó	Miquel Piquer	Guillem Agustí (barber)	Hipòlit Torroella (ballester)
Gabriel Vilanova	Miquel Marquès	Joan Alexandre (barber)	Pere Florit (boter)
Pere Artigó	Guillem Grau	Miquel Vicens (barber)	Nicolau Godencs (teixidor de lli)

TAULA 28
Jurats del Consell de Cent l'any 1473

<i>Ciudadans</i>	<i>Mercaders</i>	<i>Artistes</i>	<i>Menestrals</i>
Joan Lluïa	Gabriel Miró	Cebrià Boadella (notari)	Bernat Rigau (frener)
Jaume Ros	Francesc Alegre	Miquel Ferran (notari)	Gabriel Tries (frener)
Miquel Desplà	Pere Amat	Joan Guerau (notari)	Bartomeu Terré (sastre)
Guillem Romeu	Francesc Ferrer	Joan Fogassot (notari)	Gabriel Bages (sastre)
Bernat Miquel	Bartomeu Quintana	Bartomeu del Bosc (notari)	Amador Xetart (paraire)
Ramon Ros	Joan Oliba	Jaume Mas (notari)	Gabriel Lledó (paraire)
Jaume Sesavasses	Gaspar Montmany	Joan Faner (notari)	Joan Ferris (sabater)
Joan Sarròvira	Guillem Ferrer	Pere Carbonell (notari)	Pere Fàbregues (sabater)
Guillem Oliver	Bartomeu Antoni	Esteve Solei (notari)	Bartomeu Moner (argenter)
Romeu Lluïa	Guillem Desllor	Joan Navarro (notari)	Joan Mallol (argenter)
Francesc de Conomines	Bernat Olzina	Jaume Salfont (notari)	Bartomeu Torres (ferrer)
Ramon Marquet	Pere Rovira	Pere Ralló (notari)	Bartomeu Esbert (ferrer)
Ponç de Gualbes	Pere Viastroza	Francesc Costa (notari)	Mateu de Llinars (hortolà)
Pere Bussot	Joan Urgellès	Bartomeu Guerau (notari)	Bernat Gili (blanquer)
Pere de Conomines	Marturià Salvador	Berenguer Riba (especier)	Gaspar Conomines (teixidor de llana)
Andreu de Merlès	Oleguer Lunes	Bernat Caldòfol (especier)	Baltasar Miracastells (assaonador)
Jaume de Gualbes	Joan Despuig	Joan Seguer (especier)	Joan Boadella (fuster caixer)
Joan Francesc Boscà	Joan Alba	Pere Prats (especier)	Jaume Roger (fuster bosquer)
Gabriel Turell	Pere Pons	Benet Mateu (especier)	Joan Massanet (peller)
Pere Servent	Guillem Pongsem júnior	Genís Tallada (especier)	Hipòlit Torroella (ballester)

<i>Ciutadans</i>	<i>Mercaders</i>	<i>Artistes</i>	<i>Menestrals</i>
Francesc Ramis	Antoni Sellarès	Joan Olzina (especier)	Esteve Guitart (beiner)
Joan Dalmau	Miquel Piquer	Jaume Guimerà (especier)	Gabriel Molló (pellisser)
Bernat Llobet	Guillem Grau	Antoni Pellisser (especier)	Pere Florit (boter)
Joan de Mitjavila	Francesc Ramis	Jaume Florença (especier)	Francesc Rigau (teixidor de lli)
Joan Roig	Bartomeu Fontanills	Francesc Clotes (cerer)	Joan Morell (cotoner)
Baltasar de Gualbes	Mateu Gual	Pere Mateu (cerer)	Gabriel Galter (mercer)
Rafel Anglès	Narcís Jordà	Andreu Merlí (barber)	Pere Soler (candeler)
Dalmau de Navell	Francesc Morer	Miquel Vicens (barber)	Joan Palomeres (llaurador)
Francesc Queralt	Joan Viastrosa	Francesc Vidal (barber)	Gaspar Cases (fustanyer)
Lluís Gibert	Francesc Girona	Bartomeu Llorenç (barber)	Joan Vilell (rajoler)
Berenguer Artigó	Andreu Nadal	Pere Pons (barber)	Francesc Oller (mestre de cases)
Gaspar Jorba	Joan de Trillo	Joan Alexandre (barber)	Jaume Dalmau (gerrer)

TAULA 29
Jurats del Consell de Cent l'any 1474

<i>Ciutadans</i>	<i>Mercaders</i>	<i>Artistes</i>	<i>Menestrals</i>
Miquel Desplà	Pere Amat	Miquel Ferran (notari)	Francé Sadurní (frener)
Pere Joan de Santcliment	Francesc Ferrer	Antoni Miquel (notari)	Gabriel Tries (frener)
Bernat Miquel	Joan Oliba	Rafel Riudor (notari)	Gabriel Baburés (sastre)
Ramon Ros	Bernat Pongsem	Miquel Reig (notari)	Gabriel Bages (sastre)
Joan Sarrovira	Guillem Ferrer	Bartomeu Requesens (notari)	Jaume Colomer (paraire)
Joan Desvalls	Bernat Olzina	Antoni Palomeres (notari)	Antoni Pla (paraire)
Galceran Carbó	Pere Rovira	Joan Faner (notari)	Antoni Joan (sabater)
Jaume Ballester	Joan Urgellès	Esteve Solei (notari)	Pere Fàbregues (sabater)
Francesc de Vallseca	Pere Viastroa	Gabriel Devesa (notari)	Joan Mallol (argenter)
Romeu Lluill	Guillem Miró	Esteve Comelles (notari)	Francesc Guardiola (argenter)
Francesc de Conomines	Nicolau Bret	Pere Ralló (notari)	Joan Armant (ferrer)
Galceran Dusai	Nicolau Julià	Bartomeu Nasplers (notari)	Bartomeu Esbert (ferrer)
Francesc de Busquets	Joan Despuig	Pere Guillem Travasset (notari)	Mateu de Llinars (hortolà)
Joan Francesc Boscà	Cebrià Falcó	Bartomeu Guerau (notari)	Gaspar Conomines (teixidor de llana)
Pere Bussot	Bartomeu Ferrer	Bernat Caldofof (especier)	Jaume Roger (fuster bosquer)
Pere de Conomines	Lluís Figuera	Berenguer Riba (especier)	Joan Massanet (peller)
Pere Sestrada	Pere Pons	Joan Rossell júnior (especier)	Francesc Rigau (teixidor de lli)
Arnau Desmàs	Guillem Pongsem júnior	Joan Seguer (especier)	Joan Peraller (fuster caixer)

<i>Ciutadans</i>	<i>Mercaders</i>	<i>Artistes</i>	<i>Menestrals</i>
Jaume de Gualbes	Bernat Bret	Gabriel Pont (especier)	Francesc Vidal (blanquer)
Pere Galceran Descoll	Lluís Jordà	Gabriel Lleopard (especier)	Antoni Avinyó (assaonador)
Guillem Ramon Desvalls	Francesc Morer	Bernat Marquilles (especier)	Bartomeu Llorenç (vidrier)
Guillem Pujades	Mateu Gual	Joan Arnau (especier)	Francesc Oller (mestre de cases)
Joan Sapila	Miquel Rovira	Antoni Pellisser (especier)	Joan Morell (cotoner)
Joan Roig	Joan Piquer	Jaume Guimerà (especier)	Gaspar Cases (fustanyer)
Joan Berenguier de Junyent	Bernat Hospital	Pere Mateu (cerer)	Joan Vilell (rajoler)
Arnau Pol	Pere Morer	Jaume Mollet (cerer)	Joan Morell (corredor de coll)
Benet Serra	Bartomeu Fontanills	Francesc Vidal (barber)	Francesc Gomis (mariner)
Lluís Gibert	Miquel Marquès	Joan Boigues (barber)	Antoni Volart (matalasser)
Pere Boquet	Pere Rogés	Valentí Gueralda (barber)	Joan Ros (espaser)
Joan Descoll	Andreu Nadal	Pere Pons (barber)	Gil d'Almenara (tintorer)
Francesc Colomer	Joan de Trillo	Bartomeu Llorenç (barber)	Jaume Dalmau (gerrer)
Gaspar Jorba	Antoni Granell	Miquel Vicens (barber)	Antoni Busquets (senyaler)

TAULA 30
Jurats del Consell de Cent l'any 1475

<i>Ciutadans</i>	<i>Mercaders</i>	<i>Artistes</i>	<i>Menestrals</i>
Joan Brígid Boscà	Lluís Figuera (cònsol)	Antoni Miquel (notari)	Francí Sadurní (frener)
Jaume Sesavasses	Francesc Alegre	Joan Guerau (notari)	Jaume Vergós (frener)
Joan Desvalls	Bernat Pongsem	Jaume Mas (notari)	Gabriel Baburés (sastre)
Galceran Carbó	Pere Marquilles	Miquel Reig (notari)	Salvador Sabater (sastre)
Guillem Oliver	Guillem Desllor	Bartomeu Requesens (notari)	Jaume Colomer (paraire)
Francesc de Vallseca	Lluís Gilabert	Joan Fogassot (notari)	Marc Teixidor (paraire)
Joan Ros senyor	Guillem Miró	Rafel Riudor (notari)	Antoni Joan (sabater)
Bernat de Marimon	Nicolau Bret	Esteve Comelles (notari)	Pere Jaume (sabater)
Jaume Ballester	Nicolau Julià	Guerau Conomines (notari)	Francesc Guardiola (argenter)
Francesc de Busquets	Francesc Guerau	Andreu Mir (notari)	Pere Llor (argenter)
Joan Bernat de Marimon	Cebrià Falcó	Bartomeu Nasplers (notari)	Joan Armant (ferrer)
Ramon Marquet	Joan Alba	Pere Guillem Travesset (notari)	Jaume Guixós (ferrer)
Galceran Dusai	Bartomeu Ferrer	Galceran Balaguer (notari)	Joan Boadella (fuster caixer)
Pere Sestrada	Bernat Bret	Pere Font (notari)	Francí Vilar (blanquer)
Pere Servent	Lluís Jordà	Antoni Llong (especier)	Antoni Avinyó (assaonador)
Armau Desmàs	Miquel Piquer	Joan Rossell (especier)	Joan Flequer (peller)
Guillem Ramon Desvalls	Miquel Rovira	Gabriel Pont (especier)	Bartomeu Llorenç (vidrier)
Joan Ros júnior	Joan Desparers	Gabriel Lleopard (especier)	Joan Morell (corredor de coll)
Pere Galceran Descoll	Joan Piquer	Joan Sauri (especier)	Francesc Gomis (mariner)

<i>Ciutadans</i>	<i>Mercaders</i>	<i>Artistes</i>	<i>Menestrals</i>
Joan Berenguer de Junyent	Bernat Hospital	Pere Camps (especier)	Antoni Volart (matalasser)
Joan Sapila	Andreu Amat	Pere Marquilles (especier)	Joan Ros (espaser)
Joan de Mitjavila	Pere Morer	Joan Arnau (especier)	Gil d'Almenara (tintorer)
Guillem Pujades	Miquel Marquès	Llorenç Martí (especier)	Antoni Busquets (senyaler)
Galceran de Gualbes	Pere Rogés	Pere Palaudàries (adroguer)	Nicolau Godencs (teixidor de llana)
Rafel Anglès	Antoni Granell	Jaume Mollet (cerer)	Pere Gorri (teixidor de lli)
Dalmau de Navell	Francesc Lleida	Francesc Coll (cerer)	Joan Mestre (llaurador)
Pere Boquet	Guillem Ferrer	Joan Conomines (barber)	Pere Soler (candeler)
Andreu Solzina	Pere Gassó	Valentí Gueralda (barber)	Bartomeu Guitart (beiner)
Francesc Queralt	Pere Solà	Miquel Vicens (barber)	Gabriel Galter (mercer)
Joan Descoll	Gaspar Anglés	Andreu Oliba (barber)	Nicolau Armengol (pellisser)
Francesc Colomer	Francesc Oliver	Joan Alexandre (barber)	Joan Tàpies (ballester)
Pere Corts	Dalmau Mercader	Guillem Agustí (barber)	Salvador Mirada (boter)

TAULA 31
Jurats del Consell de Cent l'any 1476

<i>Ciudadans</i>	<i>Mercaders</i>	<i>Artistes</i>	<i>Menestrals</i>
Miquel Desplà	Francesc Alegre	Joan Guerau (notari)	Jaume Vergós (frener)
Joan Brígid Boscà	Joan Olilba	Cebrià Boadella (notari)	Antoni Sadurní (frener)
Bernat Miquel	Pere Marquilles	Jaume Mas (notari)	Salvador Sabater (sastre)
Jaume Sesavasses	Gaspar Montmany	Joan Fogassot (notari)	Manel Millars (sastre)
Francesc de Conomines	Pere Viastrosa	Bartomeu Massons (notari)	Marc Teixidor (paraire)
Lluís Setantí	Francesc Guerau	Joan Faner (notari)	Pere Pujol (paraire)
Guillem Oliver	Guillem Desllor	Miquel Franquesa (notari)	Pere Jaume (sabater)
Bernat de Marimon	Pere Rovira	Guerau Conomina (notari)	Pere Socarrats (sabater)
Pere Bussot	Pere Pons	Andreu Mir (notari)	Pere Llor (argenter)
Joan Ros sènior	Pere de Junyent	Rafel Cervera (notari)	Miquel Comes (argenter)
Romeu Lull	Joan Despuig	Jaume Safont (notari)	Jaume Guixós (ferrer)
Joan Bernat de Marimon	Joan Alba	Galceran Balaguer (notari)	Bartomeu Esbert (ferrer)
Ramon Marquet	Andreu Amat	Joan Mates (notari)	Cebrià Vilell (rajoler)
Pere de Conomines	Miquel Piquer	Pere Font (notari)	Joan Peraller (fuster caixer)
Joan Francesc Boscà	Guillem Grau	Antoni Llong (especier)	Arnau Metge (blanquer)
Bernat Sapila	Celdoni Ferrer	Berenguer Riba (especier)	Antoni Ornès (assaonador)
Ponç de Gualbes	Guillem Pongsem	Berenguer Fonoll (especier)	Francesc Coco (hortolà)
Jaume Destorren	Guillem Ferrer	Benet Mateu (especier)	Antoni Gual (fuster bosquer)
Jaume de Gualbes	Mateu Gual	Joan Olzina (especier)	Francesc Oller (mestre de cases)

<i>Ciutadans</i>	<i>Mercaders</i>	<i>Artistes</i>	<i>Menestrals</i>
Joan Ros júnior	Nicolau Viastrosa	Joan Sauri (especier)	Joan Flequer (peller)
Joan Roig	Francesc Salaverd	Pere Camps (especier)	Nicolau Godencs (teixidor de llana)
Baltasar de Gualbes	Antoni Salvador	Llorenç Martí (especier)	Pere Gorri (teixidor de lli)
Joan de Mitjavila	Pere Gassó	Benet Bonavia (especier)	Joan Mestre (llaurador)
Pere Servent	Francesc Morer	Pere Palaudàries (adroguer)	Pere Soler (candeler)
Bernat Llobet	Gaspar Anglesí	Francesc Clotes (cerer)	Bartomeu Guitart (beiner)
Rafel Anglès	Joan de Trillo	Francesc Coll (cerer)	Gabriel Galter (mercer)
Dalmau de Navell	Lluís Granada	Joan Conomines (barber)	Nicolau Armengol (pellisser)
Andreu Solzina	Pere Solà	Jaume Boixadell (barber)	Joan Tàpies (ballester)
Berenguer Artigó	Miquel Luques	Joan Ribes (barber)	Salvador Mirada (boter)
Jaume Antoni	Dalmau Mercader	Andreu Oliba (barber)	Joan Mas (cotoner)
Francesc Queralt	Francesc Lleida	Joan Badia (barber)	Joan Dalmau (gerrer)
Pere Corts	Francesc Oliver	Joan Alexandre (barber)	Gaspar Cases (fustanyer)

TAULA 32
Jurats del Consell de Cent l'any 1477

<i>Ciutadans</i>	<i>Mercaders</i>	<i>Artistes</i>	<i>Menestrals</i>
Miquel Desplà	Pere Amat	Joan Faner (prior, notari)	Antoni Sadurní (frener)
Bernat Miquel	Francesc Ferrer	Cebrià Boadella (notari)	Jaume Bofill (frener)
Francesc de Conomines	Joan Oliba	Rafel Riudor (notari)	Manel Millars (sastre)
Galceran Carbó	Gaspar Montmany	Climent Vilari (notari)	Joan Jorba (sastre)
Romeu Lluïl	Pere Viastrosa	Bartomeu Massons (notari)	Pere Pujol (paraire)
Pere Bussot	Francesc Moliner	Miquel Franquesa (notari)	Joan Illa (paraire)
Bernat Sapila	Pere Rovira	Esteve Solei (notari)	Joan Clapers (sabater)
Galceran Dusai	Joan Urgellès	Esteve Comelles (notari)	Pere Socarrats (sabater)
Joan Francesc Boscà	Guillem Miró	Gabriel Iranzo (notari)	Miquel Comes (argenter)
Pere de Conomines	Pere de Junyent	Rafel Cervera (notari)	Bartomeu Moner (argenter)
Ponç de Gualbes	Cebrià Falcó	Jaume Safont (notari)	Bartomeu Esbert (ferrer)
Pere Sestrada	Joan Bruc	Gabriel Anglès (notari)	Gabriel Soler (ferrer)
Gabriel Turell	Guillem Grau	Joan Mateu (notari)	Pere Mateu de Llinars (hortolà)
Berenguer de Junyent	Joan Despuig	Antoni Folc (notari)	Cebrià Vilell (rajoler)
Arnau Desmàs	Pere Pons	Berenguer Riba (especier)	Arnau Metge (blanquer)
Andreu de Merlès	Oleguer Lunes	Bernat Marquilles (especier)	Gaspar Cases (fustanyer)
Jaume Destorrent	Miquel Coll	Berenguer Fonoll (especier)	Antoni Ornès (assaonador)
Jaume de Gualbes	Miquel Prats	Joan Rossell senyor (especier)	Joan Peraller (fuster caixer)

<i>Ciutadans</i>	<i>Mercaders</i>	<i>Artistes</i>	<i>Menestrals</i>
Joan Roig	Guillem Pongsem	Josep Oliver (especier)	Francesc Valent (peller)
Pere Galceran Descoll	Mateu Gual	Joan Arnau (especier)	Jaume Dalmau (gerrer)
Guillem Pujades	Bernat Oliver júnior	Joan Olzina (especier)	Joan Vinyes (tintorer)
Guillem Ramon Desvalls	Joan Viasitrosa	Benet Bonavia (especier)	Antoni Montills (teixidor de llana)
Bernat Llobet	Jaume Pasqual	Joan Rossell júnior (especier)	Gabriel Torres (teixidor de lli)
Joan Sapila	Antoni Salvador	Miquel Serra (adroguer)	Antoni Gual (fuster bosquer)
Bernat de Granollacs	Lluís Granada	Francesc Clotes (cerer)	Bartomeu Coll (matalasser)
Benet Serra	Francesc Salaverd	Jaume Mollet (cerer)	Salvador Busquets (espaser)
Berenguer Artigó	Joan de Trillo	Jaume Boixadell (barber)	Bartomeu Ferrer (mariner)
Joan Benet Descoll	Joan Piquer	Joan Ribes (barber)	Francesc Oller (mestre de cases)
Joan Ros (fill de Ramon)	Miquel Luques	Joan Badia (barber)	Joan Mas (cotoner)
Jaume Antoni	Francesc Morer	Bartomeu Llorenç (barber)	Pere Garriga (flassader)
Francesc Malet	Pere Obac	Joan Moradell (barber)	Jaume Citaart (esparter)
Francesc Colomer	Antoni Granell	Miquel Alfonso (barber)	Antoni Estrada (corredor de coll)

TAULA 33
Jurats del Consell de Cent l'any 1478

<i>Ciudadans</i>	<i>Mercaders</i>	<i>Artistes</i>	<i>Menestrals</i>
Galceran Carbó	Pere Amat	Rafel Riudor (notari)	Jaume Bofill (frener)
Pere Sestrada	Francesc Ferrer	Esteve Solei (notari)	Joan Esbert, àlies Jorba (sastre)
Gabriel Turell	Francesc Moliner	Climent Vilar (notari)	Joan Illa (paraire)
Berenguer de Junyent	Joan Urgellès	Gabriel Iranzo (notari)	Joan Desclapers (sabater)
Andreu de Meritès	Guillem Miró	Gabriel Anglès (notari)	Bartomeu Moner (argenter)
Pere Galceran Descoll	Cebrià Falcó	Antoni Folc (notari)	Gabriel Soler (ferrer)
Guillem Pujades	Joan Bruc	Bernat Marquilles (especier)	Francesc Valent (peller)
Guillem Ramon Desvalls	Oleguer Lumes	Joan Arnau (especier)	Antoni Montills (teixidor de llana)
Bernat Sapila	Miquel Coll	Joan Rossell sènior (especier)	Gabriel Torres (teixidor de lli)
Bernat de Granollacs	Miquel Prats	Joan Rossell júnior (especier)	Antoni Estrada (corredor de coll)
Benet Serra	Bernat Oliver júnior	Miquel Serra (adroguer)	Bartomeu Ferrer (mariner)
Joan Benet Descoll	Joan Viastrosa	Jaume Mollet (cerer)	Bartomeu Coll (matalasser)
Joan Ros (fill de Ramon)	Jaume Pasqual	Bartomeu Llorenç (barber)	Salvador Busquets (espaser)
Francesc Malet	Joan Piquer	Joan Moradell (barber)	Joan Vinyes (tintorer)
Francesc Colomer	Pere Obac	Miquel Alfonso (barber)	Jaume Citart (esparter)
Arnau Desmàs	Antoni Granell	Miquel Ferran (notari)	Pere Garriga (flassader)
Joan de Mitjavila	Bernat Pongsem	Joan Guerau (notari)	Jaume Huguet (frener)
Guillem Oliver	Gaspar Anglés	Joan Fogassot (notari)	Vicenç Genover (sastre)
Gaspar Terré	Gabriel Porrassa	Guerau Conomines (notari)	Joan Ripoll (paraire)
Baltasar de Gualbes	Nicolau Viastrosa	Andreu Mir (notari)	Pere Olzina (sabater)

<i>Ciutadans</i>	<i>Mercaders</i>	<i>Artistes</i>	<i>Menestrals</i>
Joan Ros senyor	Berenguer Vendrell	Pere Pasqual (notari)	Joan Font (argenter)
Joan Benet Sapila	Francesc Ferrer júnior	Bartomeu Nasplers (notari)	Joan Peraller (ferrer)
Pere Joan de Santcliment	Gaspar Peraller	Antoni Marc (notari)	Antoni Sòria (blanquer)
Andreu Solzina	Lluís Jordà	Francesc Coll (cerer)	Lluís Valls (assaonador)
Ramon Marquet	Bartomeu Quintana	Pere Genís Tallada (especier)	Jaume Esteve (candeler)
Jaume Ballester	Pere Marquilles	Joan Sauri (especier)	Francesc Vicens (beiner)
Joan Ros (fill de Miquel)	Rafel Rafart	Pere Camps senyor (especier)	Pere Bonavia (mercer)
Rafel Romeu	Miquel Marquès	Pere Camps júnior (especier)	Joan Lesques (ballester)
Joan Sarrovira	Andreu Nadal	Eloi Vidal (especier)	Joan Montserrat (boter)
Lluís Setantí	Joan Alba	Pere Pons (barber)	Joan Bosc (llaurador)
Dalmau de Navell	Bernat Hospital	Joan Boigues (barber)	Gabriel Molló (pellisser)
Lluís Gibert	Vicenç Rovirola	Bernat Casanoves (barber)	Francesc Peraller (fuster caixer)

TAULA 34
Jurats del Consell de Cent l'any 1479

<i>Ciutadans</i>	<i>Mercaders</i>	<i>Artistes</i>	<i>Menestrals</i>
Lluís Setantí	Bernat Pongsem	Miquel Ferran (notari)	Jaume Huguet (frener)
Joan Sarrovira	Bartomeu Quintana	Joan Guerau (notari)	Francesc Balaguer (frener)
Ramon Marquet	Pere Marquilles	Joan Fogassot (notari)	Vicenç Genover (sastre)
Guillem Oliver	Joan Alba	Joan Maians (notari)	Jaume Juliol (sastre)
Baltasar de Gualbes	Nicolau Viastrosa	Joan Faner (notari)	Joan Ripoll (paraire)
Joan Benet Sapila	Gabriel Porrassa	Gaspar Conomines (notari)	Joan Serinya (paraire)
Jaume Ballester	Gaspar Anglesí	Andreu Mir (notari)	Pere Olzina (sabater)
Joan Ros senyor	Bernat Hospital	Bartomeu Sumes (notari)	Manel Pla (sabater)
Joan Ros (fill de Miquel)	Rafel Rafart	Bartomeu Nasplers (notari)	Joan Font (argenter)
Andreu Solzina	Miquel Marquès	Antoni Marc (notari)	Pere Moragues (argenter)
Joan de Mitjavila	Gaspar Peraller	Lluís Jorba (notari)	Joan Peraller (ferrer)
Pere Joan de Santcliment	Lluís Jordà	Bartomeu Guerau (notari)	Pere Vidal (ferrer)
Dalmau de Navell	Francesc Ferrer júnior	Pere Ralló (notari)	Francesc Peraller (fuster caixer)
Rafel Romeu	Vicenç Rovirola	Narcís Bantús (notari)	Antoni Sòria (blanquer)
Lluís Gibert	Andreu Nadal	Pere Mateu (especier)	Lluís Valls (assaonador)
Gaspar Terré ¹	Berenguer Vendrell	Pere Genís Tallada (especier)	Joan Massanet (peller)

1. A la nòmina de desembre de 1478 apareix com a Gaspar Esteve Terré, però de ben segur es tracta del Gaspar Terré que fou jurat fins llavors, de manera que s'ha decidit unificar tots dos noms.

<i>Ciudadans</i>	<i>Mercaders</i>	<i>Artistes</i>	<i>Menestrals</i>
Galceran Dusai	Bernat de Junyent	Pere Camps senyor (especier)	Guillem Lleó (teixidor de llana)
Bernat Llobet	Pere Viastrosa	Joan Saurí (especier)	Pere Gorri (teixidor de lli)
Francesc de Busquets	Lluís Granada	Gabriel Pons (especier)	Joan Bosc (llaurador)
Bernat Sapila	Gaspar Montmany	Genís Solsona (especier)	Jaume Esteve (candeler)
Pere Bussot	Narcís Jordà	Antoni Arbós (especier)	Francesc Vicens (beiner)
Pere de Conomines	Pere Guillem Safàbrega	Josep Oliver (especier)	Pere Bonavia (mercer)
Pere Servent	Miquel Benet Luques	Pere Camps júnior (especier)	Gabriel Molló (pellisser)
Berenguer Martí	Francesc Morer	Eloi Vidal (especier)	Joan Lesques (ballester)
Romeu Lluïl	Antoni Rovira	Francesc Clotes (cerer)	Joan Montserrat (boter)
Francesc Queralt	Antoni Ramon Cornet	Francesc Coll (cerer)	Joan Mas (cotoner)
Gabriel Samsó	Amador Comes	Andreu Merlí (barber)	Joan Rafel (fustanyer)
Guerau de Vallseca	Guillem Bret	Joan Boïgues (barber)	Pere Julià (rajoler)
Jaume de Gualbes	Pere Rovira	Bernat Casanoves (barber)	Jaume Alfonso (mestre de cases)
Ponç de Gualbes	Francesc Lleida	Pere Pons (barber)	Jaume Dalmau (oller)
Jaume Ros	Pere Gassó	Joan Alexandre (barber)	Pere Montserrat (fuster bosquer)
Antoni Amiguet	Rafel Soler	Joan Ribes (barber)	Francesc Coco (hortolà)

TAULA 35
Assistència dels jurats del Consell de Cent a l'elecció dels consellers

<i>Any</i>	<i>Ciudadans</i>	<i>Mercaders</i>	<i>Artistes</i>	<i>Menestrals</i>	<i>Total</i>
1458	28	31	30	29	119
1459	24	28	30	31	113
1460	28	26	32	30	116
1461	29	29	32	31	121
1462	24	24	27	27	102
1463	26	29	30	29	114
1464	26	27	29	31	113
1465	27	26	29	28	110
1466	24	29	29	29	111
1467	- ¹	-	-	28	124*
1468	30	30	30	29	119
1469	29	32	30	30	121
1470	27	30	30	31	118
1471	27	28	29	27	111
1472	32	30	31	29	122
1473	28	30	28	28	114
1474	28	29	31	31	119
1475	29	27	31	30	117
1476	31	30	30	30	121
1477	32	31	29	31	123
1478	32	28	31	32	123
1479	30	26	32	32	120

1. L'any 1467 l'escrivà no anotà els assistents que formaven part dels estaments dels ciutadans honorats, mercaders i artistes, de forma que només sabem del cert que hi foren vint-i-vuit dels menestrals. Pel que fa al total, escriví que s'hi presentaren vint-i-quatre jurats. Tant podria ser que en realitat fossin cent vint-i-quatre com que en realitat fes referència als possibles vint-i-quatre representants dels ciutadans honorats: AHCB, 1B.II, Deliberacions, 18, f. 75v-76r, 30-XI-1467.

ÍNDIX ONOMÀSTIC

- Abella, Miquel, 330, 332
Agell, Bartomeu, 330, 333
Aguilar, Berenguer, 339, 341
Aguilar, Francesc, 339, 341, 351, 352
Aguilar, Jaume, 84
Aguilar, Joan, 185, 335, 336
Aguilar, Joan, àlies Toralles, 280, 337, 346
Aguilar, Pere, 281, 324, 329, 330, 336
Agustí, Guillem, 333, 335, 345, 347, 353, 355, 361
Agustí, Manel, 281, 337, 339, 349, 351
Alba, Joan, 185, 330, 332, 340, 342, 348, 351, 355, 356, 360, 362, 367, 368
Albareda, Joan, 327
Alberic, Pere, 332, 334, 344, 347
Albert III Aquil·les, marcgravi de Brandenburg, 157
Alburquerque, Elionor d', reina d'Aragó, 182
Alcover, Bartomeu, 223, 349, 351
Alegre, Francesc, 243, 300, 301, 325, 344, 348, 350, 354, 356, 360, 362
Alegre, Guillem, 232
Alexandre, Joan, 355, 357, 361, 363, 369
Alfons II, rei de Nàpols, 91
Alfons V, rei de Portugal, 76
Alfons, rei d'Aragó, el Magnànim, 51, 52, 53, 71, 93, 105, 125, 135, 153, 160, 182, 199, 201, 237, 257, 259
Alfonso, Jaume, 369
Alfonso, Miquel, 365, 366
Algars, Bernat d', 280, 328, 330, 334, 336, 344, 346
Alguer, Gabriel, 331, 333
Almenara, Gil d', 353, 355, 359, 361
Amat, Andreu, 172, 174, 321, 345, 346, 361, 362
Amat, Joan, 327, 329
Amat, Pere, 232, 325, 339, 340, 344, 347, 350, 352, 356, 358, 364, 366
Amiguet, Antoni, 369
Anglès, Gabriel, 279, 336, 338, 339, 340, 364, 366
Anglès, Rafel, 172, 355, 357, 361, 363
Anglesí, Gaspar, 361, 363, 366, 368
Antoni, Bartomeu, 340, 342, 347, 348, 354, 356
Antoni, Jaume, 363, 365
Antoni, Pere, 326
Aragó, Elionor d', reina de Castella, 63
Aragó, Joana d', reina de Nàpols, 88, 90, 91, 109, 150
Aragó, Violant d', duquessa d'Anjou, 77
Arbós, Antoni, 369
Arbósic, Huguet, 343, 344
Aritja, Bartomeu, 281, 337, 338
Armadans, Francesc, 277, 327, 328
Armant, Joan, 275, 325, 358, 360
Armengol, Nicolau, 361, 363
Arnau, Joan, 327, 331, 332, 341, 342, 346, 348, 353, 355, 359, 361, 365, 366

- Artigó, Berenguer, 343, 345, 355, 357, 363, 365
 Artigó, Joan, 340, 342, 350, 352
 Artigó, Pere, 74, 327, 329, 335, 338, 343, 353, 355
 Artigues, Damià, 341, 343
 Artús, Francesc Joan, 341
 Avellà, Joan, 327, 331, 332
 Avinent, Gabriel, 280, 331, 333, 336
 Avinyó, Antoni, 339, 340, 359, 360
 Ayerbe, Ferrando de, 280, 337
 Baburés, Gabriel, 342, 344, 358, 360
 Bac, Jaume, 341, 343
 Bac, Joan, 326, 330
 Badia, Galceran, 327
 Badia, Joan, 332, 335, 363, 365
 Bages, Gabriel, 356, 358
 Baiges, Joan, 298
 Balaguer, Francesc, 368
 Balaguer, Galceran, 360, 362
 Ballester, Jaume, 92, 334, 342, 345, 358, 360, 367, 368
 Ballit, Martí, 327, 329
 Banús, Antoni, 277, 329, 331
 Banús, Narcís, 368
 Barber, Pere, 343, 345
 Bargés, Joan, 233
 Bastat, Bernat, 298
 Bastat, Pere, 338, 340
 Bastida, Miquel, 326
 Baucells, Guillem, 281, 336, 349, 350
 Beatriu, Bernat, 339, 341
 Beaumont, Joan de, 64, 66, 67, 68, 69, 109, 118
 Bellafilla, Joan de, 278, 333, 335, 341
 Bell-lloc, Pere de, 119
 Bells, Antoni, 324, 332, 334
 Bellsolà, Antoni Lluís de, 281, 335, 337
 Benaula, Miquel, 328, 330
 Benet, Francí, 349, 351
 Beortegui, Juan de, 66
 Berenguer, Antoni, 121, 281, 324, 337
 Bernat, Nicolau, 280, 337, 338
 Bertran, Jaume, 326, 328
 Bertran, Pere, 280, 336, 338, 341, 343
 Bestat, Bernat, 232
 Bisbal, Lluís, 294
 Boadella, Cebrià, 272, 340, 342, 354, 356, 362, 364
 Boadella, Joan, 126, 273, 325, 356, 360
 Bofill, Jaume, 364, 366
 Bofill, Miquel, 140, 328
 Boïgues, Joan, 325, 335, 353, 355, 359, 367, 369
 Boixadell, Jaume, 325, 343, 345, 351, 363, 365
 Bonany, Joan, 327, 329, 333, 335, 338, 341, 345
 Bonavia, Benet, 353, 355, 363, 365
 Bonavia, Pere, 367, 369
 Bonet, Bernat, 277, 329, 331
 Bonivern, Bartomeu, 330, 333
 Boquet, Pere, 135, 136, 328, 359, 361
 Borràs, Jaume, 327
 Bosc, Antoni, 331, 333, 342, 344
 Bosc, Bartomeu del, 328, 330, 348, 356
 Bosc, Francí del, 96
 Bosc, Joan, 367, 369
 Bosc, Joan del, 152
 Bosc, Pere del, júnior, 280, 337, 343, 345, 349, 350
 Bosc, Pere del, sènior, 342, 344, 350, 352
 Boscà, Joan, 334, 340, 342, 347, 348
 Boscà, Joan Brígid, 126, 272, 273, 325, 360, 362
 Boscà, Joan Francesc, 56, 61, 64, 79, 162, 163, 271, 272, 333, 356, 358, 362, 364
 Botell, Antoni, 327, 331, 333
 Bret, Bernat, 345, 347, 359, 360
 Bret, Guillem, 369
 Bret, Nicolau, 280, 336, 338, 343, 344, 352, 355, 358, 360
 Bruc, Joan, 185, 188, 280, 335, 336, 343, 345, 364, 366
 Bruguera, Jaume, 327
 Brujó, Joan, 131, 132, 149, 274, 275, 280, 336, 339, 347, 348
 Bualou, Esteve, 332, 335
 Bugaresa, Damià, 331, 333, 349, 351
 Busquets, Antoni, 346, 349, 359, 361
 Busquets, Francesc de, 358, 360, 369

- Busquets, Gabriel, 324, 333, 335, 339, 341, 346, 349
- Busquets, Marc, 280, 334, 336, 342, 344
- Busquets, Pere, 327, 329, 332, 333, 334
- Busquets, Salvador, 365, 366
- Bussot, Antoni, 163, 229, 230
- Bussot, Francí, 331
- Bussot, Joan, 264
- Bussot, Pere, 92, 113, 232, 281, 325, 332, 335, 342, 346, 350, 352, 356, 358, 362, 364, 369
- Bussot, Pere, júnior, 280, 336, 341
- Bussot, Pere, sènior, 340, 344
- Bussot de Sitges, Francí, 280, 335, 337
- Cadireta, Bernat, 263
- Caldòfol, Bernat, 326, 328, 356, 358
- Cama, Jaume, 348, 350
- Camps, Pere, 329, 330, 353, 355, 361, 363
- Camps, Pere, júnior, 367, 369
- Camps, Pere, sènior, 367, 369
- Canalies, Antoni, 342, 344
- Canals, Bernat, 327, 353, 355
- Canyadell, Llorenç, 326, 328
- Canyelles, Gabriel, 130, 294
- Canyís, Gaspar, 328, 330
- Capó, Pere Gaspar, 277, 326, 328
- Carbó, Bernat Miquel, 309, 321, 346, 348
- Carbó, Galceran, 91, 130, 280, 325, 336, 339, 344, 346, 350, 352, 358, 360, 364, 366
- Carbó, Jaume, 81, 121
- Carbonell, Joan, 281, 329, 331, 337
- Carbonell, Pere, 326, 328, 356
- Carbonell, Pere Miquel, 131, 346, 348, 354
- Cardona, Francesc, 185, 341
- Cardona, Jaume, 210
- Cardona, Miquel, 303, 342, 344
- Carles VI, emperador del Sacre Imperi Romanogermànic, 52
- Carles, príncep de Viana, 55, 56, 57, 58, 83, 95, 97, 133, 258
- Carnisser, Pere, 227, 333, 334
- Caró, Genís, 207
- Carreres, Tomàs, 110, 156, 319
- Casaldàguila, Bernat de, 280, 334, 337
- Casaldàguila, Bernat Joan de, 347
- Casanova, Bernat, 276, 277, 281, 327, 329, 335, 337
- Casanoves, Bernat, 281, 337, 339, 343, 345, 351, 353, 367, 369
- Casasaja, Pere de, 205
- Cases, Gaspar, 338, 341, 357, 359, 363, 364
- Cases, Mateu, 280, 327, 329, 337
- Cases, Pere, 230, 231
- Castella, Maria de, reina d'Aragó, 53, 135, 207
- Castellví, Lluís de, 140, 277, 328
- Castro, Álvaro de, 65
- Cavaller, Rafel, 277, 327, 329
- Cerdà, Joan, 332, 334, 344, 347, 351, 352
- Cervera, Rafel, 362, 364
- Citart, Jaume, 365, 366
- Clapers, Joan, 364
- Claramunt, Artal de, 96
- Clotes, Bernat, 280, 334, 336
- Clotes, Francesc, 300, 325, 346, 349, 355, 357, 363, 365, 369
- Clotes, Francí, 280, 324, 336, 339
- Coco, Antoni, 324
- Coco, Francesc, 325, 327, 329, 351, 352, 362, 369
- Colell, Pere, 326
- Coll, Bartomeu, 328, 330, 347, 348, 365, 366
- Coll, Francesc, 338, 341, 345, 346, 361, 363, 367, 369
- Coll, Gabriel, 352, 354
- Coll, Joan, 353
- Coll, Miquel, 364, 366
- Coll, Pere, 330, 332
- Collsabassa, Bernat, 338, 340
- Colom, Francesc, 96, 118
- Colom, Guillem, 96, 97, 204, 205
- Colom, Jaume, 263, 281
- Colom, Joan, 118
- Colomer, Bonanat, 343, 344
- Colomer, Francesc, 359, 361, 365, 366
- Colomer, Jaume, 358, 360

- Comelles, Esteve, 358, 360, 364
 Comes, Amador, 369
 Comes, Miquel, 362, 364
 Comes, Pere, 324
 Conesa, Tomàs, 327
 Conomines, Francesc de, 343, 344, 348, 350, 356, 358, 362, 364
 Conomines, Gaspar, 325, 353, 356, 358, 368
 Conomines, Guerau, 360, 366
 Conomines, Joan, 324, 327, 329, 346, 349, 361, 363
 Conomines, Pere de, 91, 190, 279, 325, 330, 336, 338, 344, 356, 358, 362, 364, 369
 Copons, Joan de, 66
 Corcó, Bernat, 232, 280, 328, 330, 334, 336
 Cornet, Antoni Ramon, 369
 Corró, Pere, 342, 344
 Corts, Pere, 105, 332, 335, 346, 349, 353, 355, 361, 363
 Costa, Bartomeu, 117, 280, 325, 334, 336, 342, 344, 352, 354
 Costa, Francesc, 272, 354, 356
 Costa, Ramon, 339
 Costabella, Benet de, 331
 Cruanyes, Galceran, 327
 Cruïlles, Bernat Gilibert de, 101
 Cruïlles, Lluís Manuel de, 96
 Cruïlles, Martí Guerau de, 96
 Dalmau, Guillem, 343, 345
 Dalmau, Jaume, 357, 359, 365, 369
 Dalmau, Joan, 324, 327, 329, 330, 332, 341, 343, 345, 347, 355, 357, 363
 Dalòs, Gabriel, 280, 336
 Darnó, comte de, 135, 136
 Deguant, Guillem, 218, 233
 Demesa, Pere, 280, 329, 331, 335, 337
 Deneguda, Pere, 338, 340
 Desclapers, Joan, 366
 Descoll, Joan, 355, 359, 361
 Descoll, Joan Benet, 365, 366
 Descoll, Pere Galceran, 341, 343, 346, 349, 353, 355, 359, 360, 365, 366
 Descortall, Joan, 111, 342, 344
 Descortall, Lluís, 278, 280, 335, 336, 342, 344
 Desllor, Berenguer, 326
 Desllor, Guillem, 342, 344, 348, 350, 354, 356, 360, 362
 Desllor, Marc, 96
 Desmàs, Arnau, 338, 341, 345, 347, 353, 358, 360, 364, 366
 Desmàs, Tomàs, 329, 331
 Desparers, Joan, 333, 335, 341, 360
 Desplà, Francesc, 294, 295
 Desplà, Miquel, 96, 97, 118, 149, 232, 249, 297, 298, 317, 324, 328, 330, 338, 340, 344, 347, 350, 352, 356, 358, 362, 364
 Desplà, Pere, 172, 326, 330, 332, 342, 344
 Desplà, Ramon, 326
 Despont, Bernat, 329, 331
 Despuig, Jaume, 232
 Despuig, Joan, 356, 358, 362, 364
 Despuig, Lluís, 84
 Despuig, Pere, 289
 Desquer, Jaume, àlies Puiggenestós, 225
 Dessoler, Guillem, 294
 Dessoler, Mateu, 74, 279, 294, 334, 336, 342
 Destorrent, Guillem, 293
 Destorrent, Jaume, 92, 325, 362, 364
 Destorrent, Joan, 141
 Destorrent, Pere, 60, 135, 232, 263, 276, 281, 298, 324, 326
 Destorrent, Pere, júnior, 324, 330, 332
 Destorrent, Pere, sènior, 324, 328, 330
 Desvalls, Bertran, 263, 279, 281, 334, 336, 340, 342, 346, 348
 Desvalls, Guillem Ramon, 359, 360, 365, 366
 Desvalls, Jaume, 277, 329, 331
 Desvalls, Joan, 73, 277, 280, 328, 330, 334, 336, 347, 348, 352, 358, 360
 Desvalls, Pere, 327, 328, 342
 Devesa, Gabriel, 280, 336, 338, 358
 Dianet, Gabriel, 134
 Dona, Francesc, 218, 233
 Dons, Guillem de, 215, 216, 233, 298

- Dorca, Vicenç, 327, 329
 Droc, Francesc, 326
 Dusai, Galceran, 325, 358, 360, 364, 369
 Dusai, Pere, 96, 97, 332, 334
 Enric IV, rei de Castella, 52, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 78, 97, 109, 258
 Enríquez, Joana, reina d'Aragó, 54, 58, 59, 60, 61, 63, 66, 109
 Eibert, Bartomeu, 272, 330, 332, 356, 358, 362, 364
 Eibert, Joan, 274
 Eibert, Joan, àlies Jorba, 366
 Eibert, Ponç, 326
 Escapolat, Pere, 341, 342
 Escuder, Andreu, 351, 352
 Espano, Salvador, 280, 325, 328, 330, 334, 336
 Esquerit, Arnau, 60, 328, 330, 335
 Estanyol, Pere, 327
 Estaper, Francesc, 281, 335, 337
 Estela, Joan, 280, 336, 338
 Ester, Pere, 339, 341
 Esteve, Guillem, 209, 211, 213, 215
 Esteve, Jaume, 349, 351, 367, 369
 Esteve, Joan, 350, 353
 Esteve, Pere, 350, 352
 Estopinyà, Bernat, 83, 122
 Estrada, Antoni, 365, 366
 Fabre, Pere Vicenç, 223, 326, 329
 Fàbregues, Gabriel, 346, 348
 Fàbregues, Pere, 356, 358
 Falcó, Cebrià, 222, 233, 347, 349, 353, 355, 358, 360, 364, 366
 Falcó, Joan, 351, 352
 Falcó, Pere, 280, 336, 339
 Faner, Joan, 332, 334, 348, 350, 356, 358, 362, 364, 368
 Fangar, Bartomeu, 130, 280, 336, 338, 348, 350
 Faritza, Joan, 330, 332
 Felip III, rei d'Espanya, 251
 Fernández Galindo, Juan, 66
 Ferran I, rei d'Aragó, 63, 182, 183
 Ferran I, rei de Nàpols, 91
 Ferran II, rei d'Aragó, 54, 58, 59, 88, 89, 90, 92, 106, 122, 143, 158, 166, 176, 205, 208, 251, 253, 257, 262
 Ferran, Antoni, 326, 327
 Ferran, Miquel, 149, 185, 222, 223, 233, 276, 277, 326, 328, 348, 350, 356, 358, 366, 368
 Ferrer, Antic, 81, 121
 Ferrer, Antoni, 350, 352
 Ferrer, Antoni Pere, 76, 81, 121, 146
 Ferrer, Bartomeu, 280, 335, 337, 350, 352, 353, 355, 358, 360, 365, 366
 Ferrer, Bernat, 144
 Ferrer, Celdoni, 362
 Ferrer, Francesc, 117, 185, 188, 189, 190, 232, 325, 340, 342, 347, 348, 356, 358, 364, 366
 Ferrer, Francesc, júnior, 367, 368
 Ferrer, Guillem, 278, 332, 334, 340, 342, 350, 352, 356, 358, 361, 362
 Ferrer, Jaume, 281, 335, 337, 341, 342
 Ferrer, Joan, 278, 281, 334, 336
 Ferrer, Joan, àlies Sesavasses, 331, 332
 Ferrer, Montserrat, 329, 330
 Ferrer, Pere, 215, 216, 233, 298
 Ferrer, Pere Montserrat, 341
 Ferrera, Felip de, 80, 279, 324, 336, 338, 342, 344
 Ferri II, comte de Vaudémont, 78, 85
 Ferriol, Miquel, 277, 329, 331
 Ferris, Joan, 272, 354, 356
 Feu, Joan, 281, 337, 338
 Figuera, Lluís, 341, 346, 348, 358, 360
 Figuera, Pere, 324, 332, 336, 338
 Figueres, Antoni, 345, 347, 353, 355
 Figueres, Pere, 137, 280, 344, 347, 352, 354
 Fiveller, Bernat, 207, 293, 294, 332
 Fiveller, Huguet, 294
 Fiveller, Joan, 294
 Flequer, Joan, 360, 363
 Florença, Jaume, 355, 357
 Florit, Pere, 355, 357
 Fluvia, Joan, 350, 352
 Fogassot, Joan, 325, 329, 331, 340, 342, 354, 356, 360, 362, 366, 368
 Folc, Antoni, 364, 366

- Folc, Rafel, 233, 330, 332
 Folgueres, Francesc, 326
 Fonoll, Berenguer, 281, 329, 330, 335, 336, 344, 347, 350, 352, 362, 364
 Fonolleres, Antoni, 278, 280, 334, 336
 Font, Bartomeu, 280, 325, 334, 336, 340, 342
 Font, Bernat, 353, 355
 Font, Bernat, sènior, 329, 331
 Font, Joan, 346, 348, 367, 368
 Font, Pere, 111, 278, 332, 334, 360, 362
 Fontanills, Bartomeu, 357, 359
 Franc, Joan, 319
 Franquesa, Miquel, 347, 348, 352, 354, 362, 364
 Freixenet, Bartomeu, 277, 328, 330
 Frigola, Esteve, 276, 329, 331
 Frios, Gómez de, 95
 Fuster, Joan, 171, 185, 189
 Fuster, Nicolau, 329, 330
 Fuster, Pere, 226
 Gallart, Pere, 338, 340
 Galter, Gabriel, 355, 357, 361, 363
 Garcia, Guillem, 326
 Garcia, Lluís, 342
 Garriga, Pere, 281, 337, 365, 366
 Gassó, Pere, 251, 351, 353, 361, 363, 369
 Gavarro, Joan, 353, 355
 Gener, Rafel, 339, 341
 Genover, Nicolau, 280, 329, 334, 337, 341, 343, 349, 350
 Genover, Vicenç, 280, 334, 336, 366, 368
 Gibert, Berenguer, 207, 293, 294
 Gibert, Lluís, 357, 359, 367, 368
 Gibert, Pere, 345, 347, 351, 352
 Gibert, Valentí, 295, 339, 340
 Gil, Gabriel, 280, 337, 338, 343, 345
 Gilabert, Lluís, 326, 339, 340, 348, 350, 360
 Gili, Bernat, 117, 272, 325, 346, 348, 355, 356
 Gili, Jaume, 327, 329
 Ginebret, Joan, 130, 131
 Girona, Francesc, 355, 357
 Girona, Guillem, 339, 341
 Girona, Joan, 348, 350
 Girona, Tomàs, 224
 Giudice, Bofillo de, 80, 118
 Godencs, Nicolau, 355, 361, 363
 Gomis, Francesc, 359, 360
 Gorner, Joan, 332, 334, 350, 352
 Gorri, Pere, 361, 363, 369
 Granada, Lluís, 363, 365, 369
 Granell, Antoni, 359, 361, 365, 366
 Granollacs, Bernat de, 276, 365, 366
 Granollacs, Bernat de, júnior, 223, 225, 226, 233, 254, 326, 329
 Granollacs, Bernat de, sènior, 223, 225, 324, 328
 Grasset, Joan, 331, 333
 Grau, Guillem, 179, 185, 271, 272, 347, 349, 355, 357, 362, 364
 Grau, Pere, 224, 279, 336, 338, 344, 346
 Gregori, Joan, 327, 328
 Gual, Antoni, 340, 362, 365
 Gual, Mateu, 185, 357, 359, 362, 365
 Gual, Nicolau, 185, 186
 Gual, Pere, 294
 Gualbes, Baltasar de, 92, 232, 325, 355, 357, 363, 366, 368
 Gualbes, família, 113
 Gualbes, Galceran de, 163, 361
 Gualbes, Jaume de, 232, 252, 271, 272, 325, 339, 340, 352, 356, 359, 362, 364, 369
 Gualbes, Jaume de, júnior, 344, 347, 351
 Gualbes, Joan Cristòfor de, 68
 Gualbes, Miquel de, 229
 Gualbes, Ponç de, 271, 272, 332, 335, 344, 348, 350, 355, 356, 362, 364, 369
 Guanyador, Pere, 326
 Guardiola, Antoni, 353
 Guardiola, Francesc, 358, 360
 Gueralda, Valentí, 339, 341, 359, 361
 Guerau, Bartomeu, 348, 350, 356, 358, 368
 Guerau, Francesc, 360, 362

- Guerau, Joan, 280, 330, 332, 336, 338, 344, 347, 354, 356, 360, 362, 366, 368
- Guerau, Ramon, 326
- Guimerà, Antoni, 327
- Guimerà, Bernat de, 96
- Guimerà, Jaume, 357, 359
- Guimerà, Joan, 212
- Guitart, Bartomeu, 343, 345, 361, 363
- Guitart, Esteve, 281, 331, 333, 337, 339, 355, 357
- Guixar, Miquel de, 190
- Guixós, Jaume, 360, 362
- Hospital, Bernat, 359, 361, 367, 368
- Hospital, Pere, 326, 328
- Hug Roger III, comte de Pallars, 61
- Huguet, Jaume, 281, 335, 337, 350, 352, 366, 368
- Huguet, Jeroni, 340, 352, 354
- Huguet, Joan, 340, 342
- Illa, Agustí de l', 96
- Illa, Joan, 364, 366
- Iranzo, Gabriel, 347, 348, 352, 354, 364, 366
- Jaume I, rei d'Aragó, 104
- Jaume II, comte d'Urgell, 69, 70
- Jaume, Pere, 360, 362
- Joan I, rei d'Aragó, 77, 126, 137, 138
- Joan II, duc de Lorena, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 109, 118, 121, 122, 148, 156, 234, 242, 243, 244, 245, 251, 299, 301, 302, 303, 307
- Joan II, rei d'Aragó, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 60, 61, 63, 64, 73, 75, 77, 79, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 95, 97, 98, 99, 100, 101, 103, 106, 107, 109, 113, 114, 117, 119, 120, 122, 123, 124, 125, 126, 130, 132, 133, 134, 141, 142, 143, 146, 150, 151, 153, 154, 155, 156, 159, 160, 161, 162, 163, 171, 175, 176, 181, 182, 183, 184, 186, 192, 193, 204, 205, 213, 214, 225, 231, 233, 234, 235, 251, 255, 257, 258, 259, 260, 261
- Joan II, rei de Castella, 63
- Joan II, rei de Portugal, 76
- Joan Ramon Folc III, comte de Cardona, 84, 123
- Joan V, comte d'Armanyac, 242
- Joan, Antoni, 276, 326, 328, 350, 352, 358, 360
- Joan, bastard de Calàbria, 84, 85, 86, 87
- Joan, Bernat, 347, 348
- Jorba, Gaspar, 345, 346, 357, 359
- Jorba, Joan, 364
- Jorba, Lluís, 368
- Jordà, Andreu, 344, 347
- Jordà, Lluís, 345, 346, 352, 354, 359, 360, 367, 368
- Jordà, Narcís, 280, 331, 332, 337, 338, 343, 345, 355, 357, 369
- Juli Cèsar, 72
- Julià, Nicolau, 216, 222, 233, 280, 337, 339, 348, 351, 358, 360
- Julià, Pere, 300, 324, 333, 335, 345, 346, 369
- Julià, Rafel, 280, 330, 333, 337, 339
- Juliol, Jaume, 368
- Juliol, Pere, 328, 330
- Junyent, Berenguer de, 130, 325, 349, 351, 364, 366
- Junyent, Bernat de, 232, 340, 342, 346, 348, 369
- Junyent, Francesc de, 118, 324, 340, 344, 346, 350, 352
- Junyent, Joan Berenguer de, 359, 361
- Junyent, Joan Bernat de, 343
- Junyent, Pere de, 278, 280, 335, 336, 342, 344, 348, 351, 362, 364
- Just, Macià, 185, 339, 340, 348, 350
- Lenallol, Bartomeu, 327
- Lesques, Joan, 367, 369
- Llaurador, Onofre, 344, 346
- Lledó, Gabriel, 356
- Lledó, Rafel, 154, 347, 349
- Lledó, Tomàs, 154, 351, 353
- Lleida, Francesc, 361, 363, 369
- Lleó, Guillem, 277, 329, 330, 369
- Lleó, Ramon, 329, 331

- Lleopard, Gabriel, 275, 281, 325, 337, 338, 343, 345, 350, 352, 359, 360
- Llinars, Mateu de, 356, 358
- Llinars, Pere Mateu de, 324, 333, 334, 364
- Llobera, Joan de, 224, 232, 233, 234, 324, 330, 332, 338
- Lloberes, Joan, 346, 348
- Llobet, Bernat, 349, 351, 355, 357, 363, 365, 369
- Llobet, Francesc, 96, 97, 113, 117, 294, 324, 325, 333, 334, 338, 340, 346, 348, 352, 354
- Llong, Antoni, 281, 324, 335, 336, 342, 344, 350, 352, 360, 362
- Llopis, Joan, 332, 335
- Llorenç, Bartomeu, 281, 335, 337, 340, 342, 357, 359, 360, 365, 366
- Llor, Pere, 360, 362
- Lluís XI, rei de França, 60, 68, 78, 89, 132, 134, 146
- Lluís XIII, rei de França, 52
- Lluís XIV, rei de França, 52
- Llull, Berenguer, 332, 334
- Llull, família, 113
- Llull, Joan, 91, 207, 264, 271, 278, 279, 302, 325, 334, 336, 340, 342, 348, 350, 354, 356
- Llull, Romeu, 280, 325, 336, 338, 344, 347, 350, 352, 356, 358, 362, 364, 369
- Loscós, Gilabert de, 96
- Lunes, Oleguer, 251, 331, 332, 343, 345, 355, 356, 364, 366
- Luques, Miquel, 363, 365
- Luques, Miquel Benet, 369
- Madella, Pere, 330, 332
- Maians, Antoni, 339, 340
- Maians, Joan, 184, 278, 332, 334, 368
- Maimó, Gaspar, 332, 334
- Major, Antoni, 345, 346
- Major, Pere, 352, 355
- Malbec, Andreu, 327
- Malet, Francesc, 365, 366
- Malla, Gilabert de, 229
- Malla, Pere de, 293
- Mallol, Joan, 356, 358
- Manresa, Miquel de, 276, 326, 328
- Manresa, Pere Joan de, 328, 330
- Manter, Llorenç, 351, 353
- Marc, Antoni, 367, 368
- Marc, Guillem, 340, 342
- Margarit, Joan, 120
- Màrgens, Baltasar de, 326
- Marimon, Bernat de, 341, 342, 347, 348, 360, 362
- Marimon, Joan Bernat de, 280, 336, 360, 362
- Marimon, Joan de, 118, 325, 332, 333, 334, 338, 340, 346, 348, 352, 354
- Mariner, Francesc, 347
- Marquès, Galceran, 327
- Marquès, Joan, 110, 328, 330
- Marquès, Miquel, 353, 355, 359, 361, 367, 368
- Marquet de Palou, Francesc, 326, 330
- Marquet, Ramon, 91, 92, 126, 232, 273, 276, 325, 326, 328, 356, 360, 362, 367, 368
- Marquilles, Bernat, 325, 330, 332, 359, 364, 366
- Marquilles, Francesc, 333
- Marquilles, Pere, 126, 232, 273, 325, 347, 349, 353, 354, 360, 361, 362, 367, 368
- Marrà, Narcís, 351, 353
- Marrà, Pere, 351, 353
- Martí, rei d'Aragó, l'Humà, 138, 183, 199, 226, 227, 228
- Martí, Antic, 326
- Martí, Berenguer, 369
- Martí, Francesc, sènior, 316
- Martí, Francí, júnior, 319
- Martí, Guillem, 327
- Martí, Jaume, 184, 333, 334
- Martí, Llorenç, 361, 363
- Martí, Miquel, 331, 332
- Martorell, Joan, 218, 233
- Mas, Gabriel, 341, 343
- Mas, Jaume, 92, 113, 126, 273, 325, 326, 328, 338, 340, 348, 350, 356, 360, 362

- Mas, Joan, 363, 365, 369
Mascurt, Pere, 281, 337, 339, 343, 345
Masó, Joan, 326, 328
Massanet, Agustí de, 324
Massanet, Joan, 332, 334, 342, 356, 358, 368
Massons, Bartomeu, 130, 350, 352, 362, 364
Massot, Bartomeu, 333, 334, 339, 341
Massot, Pere, 328
Matella, Francesc, 326
Mates, Joan, 348, 350, 362
Mates, Melcior, 277, 280, 324, 328, 331, 335, 337, 344, 346, 350, 352
Mateu, Benet, 281, 336, 343, 344, 349, 350, 355, 356, 362
Mateu, Joan, 120, 303, 307, 325, 330, 332, 350, 352, 364
Mateu, Pere, 324, 332, 334, 339, 340, 344, 346, 349, 351, 352, 355, 357, 359, 368
Mediona, Nicolau de, 197, 332, 334
Mercader, Dalmau, 361, 363
Merlès, Andreu de, 351, 352, 356, 364, 366
Merlí, Andreu, 325, 345, 347, 355, 357, 369
Mestre, Joan, 361, 363
Metge, Arnau, 340, 362, 364
Mieres, Tomàs, 339, 341
Millars, Arnau de, 295
Millars, Gispert, 353
Millars, Manel, 330, 332, 344, 347, 362, 364
Miquel, Antoni, 340, 342, 352, 354, 358, 360
Miquel, Bernat, 309, 321, 330, 332, 338, 344, 346, 350, 352, 356, 358, 362, 364
Miquel, Bernat, júnior, 280, 337
Miquel, Galceran, 350, 352
Mir, Andreu, 360, 362, 366, 368
Mir, Antoni, 324, 332, 340
Mir, Esteve, 137, 278, 324, 332, 334, 344, 346
Miracastells, Baltasar, 355, 356
Mirada, Salvador, 361, 363
Miralles, Melcior, 56, 84
Miralles, Pere, 327
Miró, Gabriel, 324, 332, 334, 339, 342, 344, 348, 350, 354, 356
Miró, Guillem, 171, 172, 173, 232, 332, 335, 341, 342, 347, 349, 352, 354, 358, 360, 364, 366
Mitjans, Antoni, 329, 331, 335
Mitjavila, Joan de, 60, 326, 330, 332, 349, 351, 355, 357, 361, 363, 366, 368
Modoi, Antoni, 227
Moja, Nadal, 327, 331, 333
Moliner, Francesc, 348, 352, 354, 364, 366
Mollet, Jaume, 351, 353, 359, 361, 365, 366
Molló, Gabriel, 331, 332, 355, 357, 367, 369
Monegal, Guillem Ramon, 329, 331
Moner, Bartomeu, 342, 344, 354, 356, 364, 366
Moner, Joan, 326
Montagut, Joan, 330, 333
Montbrú, Joan, 329, 331
Montcofa, Bartomeu, 221, 233, 319
Montills, Antoni, 365, 366
Montjuïc, Miquel de, 294
Montmany, Gaspar, 277, 279, 325, 328, 330, 334, 336, 340, 342, 347, 348, 354, 356, 362, 364, 369
Montmany, Pere de, 327, 328
Montornès, Miquel de, 349, 351
Montserrat, Bernat, 330, 332, 347
Montserrat, Joan, 367, 369
Montserrat, Pere, 330, 333, 369
Mora, Gabriel, 185, 333, 335
Mora, Pere, 339, 341
Mora, Ramon, 324
Moradell, Joan, 281, 337, 339, 365, 366
Moradell, Onofre, 329, 331, 338, 341
Moragues, Pere, 368
Morell, Joan, 353, 355, 357, 359, 360
Morèr, Francesc, 351, 353, 357, 359, 363, 365, 369
Morèr, Pere, 214, 233, 252, 333, 334, 359, 361

- Mulet, Francesc, 327
Muntrós, Pere de, 168
Nadal, Andreu, 351, 353, 357, 359, 367, 368
Nadal, Bernat, 345, 347
Nasplers, Bartomeu, 352, 354, 358, 360, 367, 368
Nasplers, Bernat, 281, 336, 339
Navarro, Joan, 344, 347, 354, 356
Navell, Dalmau de, 172, 173, 355, 357, 361, 363, 367, 368
Nebot, Pere, 330, 332
Negrón, Simon de, 88
Nicolau I, duc de Lorena, 84, 85
Nicolau, Bernat, 281, 326, 328, 334, 336
Nicolau, Pere, 346, 348
Noguers, Domingo, 330, 333
Obac, Jaume, 343, 345
Obac, Pere, 365, 366
Oliba, Andreu, 341, 343, 361, 363
Oliba, Joan, 325, 348, 350, 356, 358, 362, 364
Olibes, Lluís d', 326
Oliver, Bartomeu, 328, 330
Oliver, Bernat, 277, 279, 324, 328, 330, 336, 339, 342, 344, 348, 350
Oliver, Bernat, júnior, 365, 366
Oliver, Francesc, 361, 363
Oliver, Francí, ciutadà honrat, 343
Oliver, Francí, teixidor de llana, 345, 347
Oliver, Guillem, 154, 205, 232, 280, 325, 337, 339, 345, 347, 351, 356, 360, 362, 366, 368
Oliver, Joan, 182, 354
Oliver, Josep, 281, 331, 332, 337, 348, 351, 365, 369
Oliver, Manel, 251
Oliver, Pere, 340, 342
Oller, Francesc, 357, 359, 362, 365
Olzina, Bernat, 271, 272, 350, 352, 356, 358
Olzina, Joan, 341, 343, 349, 350, 355, 357, 362, 365
Olzina, Pere, 366, 368
Ornès, Antoni, 362, 364
Orriols, Joan, 330, 332
Ortal, Galceran Benet, 277, 327, 328
Ortigue, Gabriel d', 279, 336, 338
Ortigue, Galceran d', 156, 325, 330, 341, 342, 347, 348
Osset, Nadal, 327, 328
Padrosell, Berenguer, 326
Pagès, Guillem, 341
Palaudàries, Pere, 361, 363
Palau, Esteve, 280, 335, 337
Pallarès, Francesc, 60, 324, 330, 332
Palmató, Bernat, 349, 350
Palmer, Pere, 281, 337, 341, 343
Palomeres, Antoni, 339, 340, 352, 358
Palomeres, Joan, 355, 357
Palou, Guerau de, 294
Palou, Jaume, 181
Parellada, Bartomeu, 353, 355
Parellada, Francí, 326, 328
Parellada, Nicolau, 281, 337, 353, 355
Parera, Antoni, 342, 344
Parera, Francesc, 351, 352
Parets, Joan, 211, 332, 335
Pasqual, Jaume, 365, 366
Pasqual, Joan, 211, 277, 300, 326, 328, 339, 341, 346, 348, 349, 350
Pasqual, Miquel, 277, 329
Pasqual, Pere, 280, 336, 338, 367
Pelegrí, Julià, 326
Pellisser, Antoni, 114, 357, 359
Pellisser, Nicolau, 278, 281, 329, 330, 334, 336, 341, 342
Peraller, Francesc, 367, 368
Peraller, Gaspar, 220, 367, 368
Peraller, Joan, 325, 358, 362, 364, 367, 368
Peraller, Miquel, 280, 334, 336
Perarnau, Francesc de, 326, 344, 347
Perdigó, Jaume, 326
Pere, conestable de Portugal, 52, 66, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 98, 101, 107, 109, 111, 120, 121, 126, 146, 243, 258
Pere, rei d'Aragó, el Cerimoniós, 63, 94, 175
Pere, rei d'Aragó, el Gran, 104
Pere, Joan, 111

- Perpinyà, Ramon, 341, 343, 349, 351
 Pi, Jaume, 328, 330
 Pi, Pere, 340, 342
 Pinyana, Pere, 339, 349, 351
 Piquer, Joan, 352, 355, 359, 360, 365, 366
 Piquer, Miquel, 172, 349, 350, 355, 357, 360, 362
 Pla, Antoni, 358
 Pla, Manel, 368
 Plana, Joan, 326
 Planes, Bernat, 327, 328
 Planes, Pere, 251
 Plans, Bernat, 350, 352
 Plomes, Pere, 331, 332
 Pol, Arnau, 352, 355, 359
 Pol, Bernat, 157, 326, 328, 333, 334, 341
 Pons, Francí, 342, 344
 Pons, Gabriel, 369
 Pons, Gaspar, 352, 354
 Pongsem, Bernat, 113, 232, 251, 275, 300, 325, 333, 340, 342, 346, 348, 352, 354, 358, 360, 366, 368
 Pongsem, Guillem, 92, 232, 280, 325, 330, 332, 336, 340, 342, 347, 348, 352, 354, 362, 365
 Pongsem, Guillem, júnior, 356, 358
 Pongsem, Pere, 333
 Pons, Pere, 327, 329, 334, 338, 341, 345, 346, 347, 356, 357, 358, 359, 362, 364, 367, 369
 Pont, Gabriel, 278, 281, 327, 335, 337, 359, 360
 Pont, Jaume, 327, 329
 Porrassa, Gabriel, 280, 335, 337, 347, 349, 366, 368
 Portugal, Isabel de, duquesa de Borghonya, 75
 Poses, Joan, 349, 350
 Pou, Jaume, 341, 342
 Pratnarbonès, Galceran de, 276, 324, 328, 332, 334
 Prats, Francesc, 281, 335, 336
 Prats, Joan, 346, 348
 Prats, Miquel, 333, 334, 341, 343, 364, 366
 Prats, Pere, 333, 334, 339, 355, 356
 Preixana, Pere de, 326
 Prunells, Francí, 333, 335
 Puig, Antoni, 281, 335, 337, 341, 343
 Puigmarí, Bonanat de, 328, 330
 Pujada, Antoni, 207
 Pujada, Tomàs, 294
 Pujades, Antoni, 72, 96, 97, 154, 278, 279, 324, 334, 336, 340
 Pujades, Guillem, 353, 355, 359, 361, 365, 366
 Pujades, Nicolau, 96
 Pujades, Ramon, 347, 348
 Pujol, Francesc, 349, 351
 Pujol, Pere, 362, 364
 Pujol, Rafel, 270, 277
 Queralt, Dalmau de, 96
 Queralt, Francesc, 355, 357, 361, 363, 369
 Quintana, Bartomeu, 171, 172, 173, 189, 191, 232, 251, 276, 325, 327, 328, 332, 334, 344, 347, 351, 354, 356, 367, 368
 Quintana, Gabriel, 326, 328
 Quintana, Jaume, 348, 350
 Rafart, Rafel, 353, 355, 367, 368
 Rafel, Joan, 300, 327, 329, 345, 346, 369
 Rajadell, Melcior, 343, 345
 Rajola, Jeroni, 325
 Ralló, Pere, especier, 130, 348, 351
 Ralló, Pere, notari, 233, 350, 352, 356, 358, 368
 Ram, Benet, 111
 Ram, Franci, 111
 Ramis, Joan, 211
 Ramis, Francesc, 338, 348, 350, 354, 355, 357
 Ramis, Francí, 280, 327, 331, 333, 336
 Rams, Francesc, 271, 272
 Regàs, Bartomeu, 96
 Regí, Pere, 327, 329
 Reig, Miquel, 280, 334, 336, 347, 348, 358, 360
 Renart, Pere Guillem, 280, 330, 332, 336

- Renat I, duc d'Anjou, 52, 76, 77, 78, 79, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 109, 118, 121, 142, 143, 148, 251, 258
- Requesens, Bartomeu, 277, 328, 330, 358, 360
- Requesens, Galceran de, 53, 56, 57, 105, 122, 125, 135, 136
- Requesens, Lluís de, 123, 125
- Riba, Berenguer, 325, 327, 329, 332, 334, 340, 347, 348, 356, 358, 362, 364
- Ribera, Bernat, 341, 343
- Ribes, Guillem, 298
- Ribes, Joan, 353, 363, 365, 369
- Riells, Jaume, 326
- Riera, Miquel, 280, 334, 336, 342, 344
- Rigau, Bernat, 354, 356
- Rigau, Francesc, 357, 358
- Rigau, Francí, 333, 335, 341, 342
- Ripoll, Joan, 366, 368
- Ripoll, Miquel, 280, 336
- Riudor, Rafel, 222, 223, 233, 277, 300, 326, 328, 339, 340, 344, 346, 352, 354, 358, 360, 364, 366
- Roca, Jaume, 327, 329
- Rocabertí, Bernat Hug de, 123, 125
- Roger, Jaume, 349, 351, 356, 358
- Rogés, Pere, 359, 361
- Roig, Joan, 92, 325, 357, 359, 363, 365
- Romeu, Guillem, 144, 232, 263, 281, 300, 324, 326, 328, 332, 334, 339, 340, 344, 346, 350, 352, 356
- Romeu, Rafel, 367, 368
- Ros, família, 113
- Ros, Jaume, 96, 97, 113, 121, 278, 324, 325, 333, 334, 340, 342, 354, 356, 369
- Ros, Joan, 117, 120, 280, 325, 327, 329, 333, 334, 335, 337, 339, 346, 347, 348, 359, 361
- Ros, Joan, fill de Miquel, 367, 368
- Ros, Joan, fill de Ramon, 365, 366
- Ros, Joan, júnior, 92, 341, 346, 349, 353, 354, 360, 363
- Ros, Joan, sènior, 91, 92, 340, 347, 348, 352, 354, 360, 362, 367, 368
- Ros, Llorenç, 327, 328, 334
- Ros, Lluís, 326, 332, 335, 339, 341, 346, 348, 353
- Ros, Miquel, 269
- Ros, Ramon, 113, 232, 233, 280, 324, 325, 330, 332, 336, 339, 342, 344, 350, 352, 356, 358
- Rosanes, Bernat de, 264
- Rossell, Joan, 276, 329, 330, 339, 341, 346, 348, 351, 355, 360
- Rossell, Joan, júnior, 353, 358, 365, 366
- Rossell, Joan, sènior, 352, 364, 366
- Rotlan, Melcior, 278, 335
- Roure, Miquel, 204, 205
- Rovira, Antoni, 343, 369
- Rovira, Miquel, 359, 360
- Rovira, Pere, 330, 332, 344, 346, 349, 350, 352, 356, 358, 362, 364, 369
- Rovirola, Vicenç, 367, 368
- Rubió, Pere, 276, 326, 328
- Sabastida, Joan, 96
- Sabater, Genís, 281, 337, 338, 347, 348
- Sabater, Salvador, 346, 348, 360, 362
- Saclosa, Bernat, 229, 230, 231
- Sacoma, Joan, 277, 327
- Sacomella, Gabriel, 329, 331
- Saconomina, Honorat, 324, 328, 330, 340, 342
- Sacot, Bernat, 327
- Sadurní, Antoni, 347, 348, 362, 364
- Sadurní, Francí, 358, 360
- Safàbrega, Pere Guillem, 332, 334, 369
- Safont, Bernat, 221
- Safont, Jaume, 54, 56, 57, 68, 75, 84, 87, 88, 90, 122, 244, 245, 246, 247, 251, 324, 344, 346, 354, 356, 362, 364
- Safont, Marc, 342, 344, 355
- Safont, Mateu, 332, 334, 342, 344
- Safont, Nicolau, 326, 330
- Sagarra, Joan, 277
- Saguda, Pere Pau, 309, 321
- Saiol, Berenguer, 221, 280, 330, 333, 337, 339
- Sala, Antoni, 227, 327
- Sala, Jaume, 345, 346

- Sala, Jeroni, 172, 174, 346, 349, 353, 355
- Sala, Nicolau, 342, 344
- Sala, Romeu, 345, 346
- Sala, Simeó, 279, 324, 326, 334, 336
- Salamó, Macià, 333, 334
- Salaverd, Francesc, 363, 365
- Salmonia, Joan, 329, 331, 343
- Salvador, Antoni, 363, 365
- Salvador, Francesc, 185, 327, 329
- Salvador, Marturià, 172, 173, 174, 280, 337, 339, 343, 345, 349, 350, 354, 356
- Salvador, Nicolau, 342, 344
- Samer, Benet, 185, 186, 327, 333, 334
- Samsó, Gabriel, 369
- Sangles, Bernat, 343, 345
- Sans, Antoni, 280, 334, 336
- Santamaria, Guillem Ramon de, 110, 184, 218, 233, 276, 298, 327, 329
- Santceloni, Felip, 351, 353
- Santcliment, Pere Joan de, 270, 275
- Santcliment, Pere Joan de, ciutadà honrat, 325, 358, 367, 368
- Santcliment, Pere Joan de, mercader, 332, 334
- Santmartí, Ramon, 210
- Santpol, Melcior, 331
- Santpol, Pere, 326
- Sapila, Benet, 163
- Sapila, Bernat, 92, 332, 352, 354, 362, 364, 366, 369
- Sapila, Bernat Joan, 324, 333, 335, 339, 341, 346, 348
- Sapila, família, 113
- Sapila, Jaume, 149, 294, 339, 340, 344
- Sapila, Joan, 355, 359, 361, 365
- Sapila, Joan, júnior, 353
- Sapila, Joan Benet, 172, 232, 280, 337, 341, 342, 348, 352, 354, 367, 368
- Sapila, Joan Berenguer, 279, 324, 334, 336, 340, 342
- Saplana, Joan, 96, 264
- Saplana, Pere Joan, 96
- Saportella, Bernat, 159
- Saragossa, Gaspar, 134
- Sarriera, Martí, 221, 224, 225
- Sarrovira, Francesc, 326, 331, 332, 343, 345, 349, 350
- Sarrovira, Joan, 326, 328, 330, 332, 342, 344, 348, 350, 356, 358, 367, 368
- Sastre, Bernat, 344, 346
- Satorra, Esteve, 141, 277, 328
- Satorra, Guerau, 273
- Satria, Francesc, 289
- Sauri, Joan, 344, 347, 360, 363, 367, 369
- Savall, Mateu, 185, 330, 332
- Savall, Ramon, 263, 281
- Savertés, Berenguer, 162
- Savila, Gabriel, 349, 350
- Segarra, Joan, 326, 328
- Segarra, Pere, 278, 332, 334
- Seguer, Joan, 356, 358
- Seguí, Jaume, 352, 354
- Sellerès, Antoni, 355, 357
- Sentenat, Joan, 146
- Serinya, Joan, 368
- Serra, Benet, 349, 351, 359, 365, 366
- Serra, Bernat, 224
- Serra, Francesc, 325, 353, 355
- Serra, Joan, 327, 329
- Serra, Miquel, 365, 366
- Serra, Pere, 294, 324
- Serra, Pere Joan, 113, 118, 119, 154, 214, 232, 242, 307, 308, 324, 325, 326, 334, 338, 340, 344, 348, 350
- Serradell, Antoni, 332, 335, 349, 351
- Serradell, Francesc, 277, 329, 331
- Servent, Jofre, 324, 328, 330, 340, 342, 350
- Servent, Pere, 92, 251, 277, 328, 330, 355, 356, 360, 363, 369
- Sesavasses, Jaume, 279, 336, 338, 344, 347, 354, 356, 360, 362
- Sesavasses, Joan, 231, 300, 340, 342, 346, 348, 352
- Sesavasses, Joan Ferrer, 354
- Sescorts, Francesc, 83, 87, 113, 122, 324, 325, 330, 332, 340, 342
- Sescorts, Joan, 277, 329, 330
- Sesilles, Antoni, 277, 280, 326, 328, 334, 336

- Sesilles, Miquel, 280, 331, 333, 337, 338
- Sesoliveres, Gabriel, 326
- Sestrada, Pere, 275, 279, 325, 336, 347, 348, 353, 354, 358, 360, 364, 366
- Sestrada, Pere, júnior, 341, 343
- Sestrada, Pere, sènior, 344
- Setantí, Francesc Antoni, 351, 353
- Setantí, Guillem, 280, 336
- Setantí, Lluís, 92, 96, 113, 120, 232, 251, 280, 324, 325, 330, 336, 338, 339, 342, 344, 348, 350, 362, 367, 368
- Sitjar, Jaume, 325
- Socarrats, Antoni, 280, 336, 338, 350, 352
- Socarrats, Pere, 362, 364
- Sòcies, Joan, 218, 220, 233
- Solà, Pere, 345, 347, 353, 355, 361, 363
- Solei, Esteve, 342, 344, 356, 358, 364, 366
- Soler, Bartomeu, 342, 344
- Soler, Bernat, 109, 183, 298, 319, 343
- Soler, Francesc, 341, 343
- Soler, Gabriel, 364, 366
- Soler, Nicolau, 76, 111, 348, 350
- Soler, Pere, 281, 337, 338, 343, 344, 347, 355, 357, 361, 363
- Soler, Rafel, 369
- Soler, Ramon, 327, 331, 333
- Solsona, Andreu, 280, 337, 338, 342, 344, 352, 354
- Solsona, Genís, 345, 347, 369
- Solvi, Pere Joan, 348, 350
- Solzina, Andreu, 277, 327, 329, 351, 361, 363, 367, 368
- Solzina, Martí, 59, 232, 277, 297, 298, 326, 328, 334
- Sonet, Francesc, 327
- Sòria, Antoni, 367, 368
- Sorts, Joan Andreu, 96
- Sos, Jaume de, 166, 282, 287
- Sotalell, Pere, 345, 347, 353, 354
- Sumes, Bartomeu, 368
- Summes, Pere, 350, 352
- Sunyer, Joan, 325, 326, 339, 340, 348, 350
- Talesa, Joan, 344, 347
- Tallada, Genís, 332, 335, 343, 345, 349, 351, 355, 356
- Tallada, Pere Genís, 367, 368
- Taló, Pere, 352, 354
- Tàpies, Joan, 361, 363
- Tarafa, Pere, 339, 340
- Taranau, Guillem, 341
- Tàrrega, Bartomeu, júnior, 294
- Tàrrega, Bartomeu, sènior, 294
- Teixidor, Marc, 92, 325, 360, 362
- Terrassa, Francesc, 340, 342
- Terré, Bartomeu, 354, 356
- Terré, Bernat, 294
- Terré, Gaspar, 366, 368
- Terré, Gaspar Esteve, 368
- Tolosa, Esteve, 280, 336, 339
- Toralles, Francesc, 341
- Toralles, Galceran, 121
- Toralles, Pere Joan, 328, 330
- Torrelles, Joan de, 341, 343
- Torrelles, Joan de, comte d'Ischia, 109
- Torrent, Pere, 96, 97
- Torres, Bartomeu, 354, 356
- Torres, Gabriel, 365, 366
- Torró, Bertran, 60, 328, 330, 334
- Torroella, Hipòlit, 355, 356
- Trastàmara, dinastia, 51, 63, 123
- Travesset, Pere Guillem, 358, 360
- Tries, Gabriel, 356, 358
- Trillo, Joan de, 357, 359, 363, 365
- Triter, Pere, 281, 337, 338, 349, 351
- Trobat, Caterina, 218
- Trobat, Miquel, 217, 218, 220, 233, 298
- Trull, Joan, 351, 353
- Turell, Gabriel, 349, 350, 354, 356, 364, 366
- Tutxó, Jaume, 211, 233, 298
- Ullastrosa, Pere, 277
- Urgellès, Joan, 340, 343, 351, 352, 356, 358, 364, 366
- Valent, Francesc, 365, 366
- Valla, Ramon, 184, 233
- Vallès, Bernat, 334, 346, 348
- Vallori, Guillem, 346, 348
- Valls, Lluís, 367, 368

- Vallseca, Francesc de, 345, 347, 358, 360
Vallseca, Guerau de, 369
Vallseca, Jaume Genís de, 280, 336, 338
Vallseca, Joan Berenguer de, 280, 335, 337, 341, 343
Vendrell, Berenguer, 367, 368
Vendrell, Ferrer, 341, 344, 346
Vergós, Jaume, 330, 352, 354, 360, 362
Vlastrosa, Joan, 355, 357, 365, 366
Vlastrosa, Nicolau, 172, 251, 279, 330, 332, 336, 363, 366, 368
Vlastrosa, Pere, 251, 280, 325, 328, 331, 335, 336, 342, 344, 356, 358, 362, 364, 369
Vicens, Andreu, 333, 335
Vicens, Francesc, 367, 369
Vicens, Joan, 281, 335, 337
Vicens, Miquel, 355, 357, 359, 361
Vicens, Pere, 330
Vidal, Bernat, 293
Vidal, Elionor, 244
Vidal, Eloi, 367, 369
Vidal, Francesc, 272, 349, 351, 357, 359
Vidal, Gabriel, 277, 329, 331, 343, 345
Vidal, Pere, 368
Vidal, Rodrigo, 244
Vila, Gabriel, 353, 354
Vilademany i de Blanes, Arnau de, 96
Vilana, Gaspar, 330
Vilanova, Antoni, 130, 325, 350
Vilanova, Gabriel, 347, 349, 353, 355
Vilaplana, Bernat Joan, 326
Vilar, Climent, 232, 280, 336, 338, 344, 347, 350, 352, 364, 366
Vilar, Francí, 360
Vilar, Gabriel, 339, 341
Vilar, Rafel, 280, 324, 329, 331, 334, 336
Vilardell, Jaume, 264
Vilaür, Salvador, 277, 329, 331
Vilell, Cebrià, 325, 339, 340, 351, 362, 364
Vilell, Joan, 357, 359
Vinyals, Antoni, 347, 348
Vinyes, Antoni, 280, 324, 334, 336, 340, 348, 350
Vinyes, Joan, 365, 366
Viver, Bernat, 140, 327, 329
Vives, Salvador, 344, 347
Volart, Antoni, 359, 361
Xetart, Amador, 354, 356
Xicola, Bartomeu, 343, 345
Ximénez de Arévalo, Juan, 67
Yanyes, Ferrando, 76

FUNDACIÓ NOGUERA, constituïda el 20 de juliol de 1976 pel notari de Barcelona Raimon Noguera Guzman

Antics presidents: Raimon NOGUERA GUZMAN
Lluís FIGA I FAURA
Josep M. PUIG SALELLAS

Patronat

President: Joan J. LÓPEZ BURNIOL
Vocals: Jordi FIGA I LÓPEZ-PALOP
Enric BRANCÓS i NÚÑEZ
Francesc TORRENT I CUFÍ
Francesc-X. FRANCINO I BATLLE
Pere PINEDA I MASIP
Secretari: Lluís JOU I MIRABENT
Director de Publicacions: Josep Maria SANS I TRAVÉ

Publicacions de la Fundació Noguera

Inventaris d'Arxius Notarials de Catalunya

- Vinyet PANYELLA: *Catàleg de l'Arxiu Notarial de Sitges*. Barcelona, 1981.
1. Antoni JORDÀ I FERNÁNDEZ: *Catàleg de l'Arxiu Notarial de Vilafranca del Penedès*. Barcelona, 1983.
 2. Lluïsa CASES I LOSCOS: *Catàleg dels Protocols Notarials de Lleida*. Barcelona, 1983.
 3. Lluïsa CASES I LOSCOS: *Catàleg de l'Arxiu Notarial de Tremp*. Barcelona, 1983.
 4. Sebastià BOSOM I ISERN i Salvador GALCERAN I VIGUÉ: *Catàleg dels Protocols de Puigcerdà*. Barcelona, 1983.
 5. Pere PUIG I USTRELL i Josep SANLEHI I UBACH: *Catàleg de l'Arxiu Notarial de Terrassa*. Barcelona, 1984.
 6. Josefina MOLINERO: *Catàleg de l'Arxiu Notarial de Sabadell*. Barcelona, 1984.

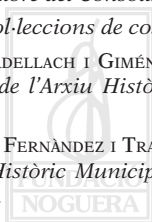

7. Ramon PLANES I ALBETS: *Catàleg dels Protocols Notarials dels Arxius de Solsona*. Barcelona, 1985.
8. Montserrat CANELA I GARAYOA i Montse GARRABOU I PERES: *Catàleg dels Protocols de Cervera*. Barcelona, 1986.
9. Lluïsa CASES I LOSCOS i Imma OLLICH I CASTANYER: *Catàleg dels Arxius Notarials de Vic*. Barcelona, 1986.
10. Joan PAPELL I TARDIU: *Catàleg dels Protocols de Valls*. Barcelona, 1989.
11. Lluïsa CASES I LOSCOS: *Catàleg dels Protocols Notarials de Barcelona*. Barcelona, 1990.
12. Albert TORRA PÉREZ i M. LUZ RETUERTA JIMÉNEZ: *Catàleg dels Protocols Notarials de l'antic districte de Sant Feliu de Llobregat*. Barcelona, 1991.
13. Joan FARRÉ I VILADRICH: *Catàleg dels Protocols de Balaguer*. Barcelona, 1991.
14. J. M. PONS I GURI i Hug PALOU i MIQUEL: *Catàleg de l'Arxiu Històric Notarial d'Arenys de Mar*. Barcelona, 1992.
15. M. TORRAS, B. MASATS, R. VALDENEBRO, L. VIRÓS: *Catàleg dels Protocols Notarials de Manresa*. Volum I. Barcelona, 1993.
16. M. TORRAS, B. MASATS, R. VALDENEBRO, L. VIRÓS: *Catàleg dels Protocols Notarials de Manresa*. Volum II. Barcelona, 1993.
17. Lluïsa CASES I LOSCOS: *Catàleg de l'Arxiu de Protocols del districte notarial de Sort*. Barcelona, 1995.
18. Anna SABANÉS ALBERICH: *Inventari de l'Arxiu de Protocols Notarials del Vendrell*. Barcelona, 1995.
19. Josep M. T. GRAU I PUJOL: *Catàleg del fons notarial del districte de Santa Coloma de Farners*. Barcelona, 1995.
20. M. A. ADROER I PELLICER, J. M. T. GRAU I PUJOL, J. MATAS I BALAGUER: *Catàleg dels Protocols del districte de Girona (I)*. Barcelona, 1996.
21. Marta VIVES I SABATÉ: *L'Arxiu de Protocols del districte d'Igualada*. Barcelona, 1997.
22. Roser PUIG I TÀRRECH: *Catàleg dels protocols notarials dels antics districtes de Falset i Gandesa*. Barcelona, 2000.
23. Isabel COMPANYYS I FARRERONS: *Catàleg dels protocols notarials de Tarragona (1472-1899)*. Barcelona, 2000.
24. Lluïsa CASES I LOSCOS: *Inventari de l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona. Segles XIII-XV*. Vol. I. Barcelona, 2001.
25. Rafel MESTRES I BOQUERA i Núria JORNET I BENITO: *Catàleg dels protocols notarials de Vilanova i la Geltrú*. Barcelona, 2001.
26. Joan FORT I OLIVELLA, Erika SERNA I COBA; Santi SOLER I SIMON: *Catàleg dels protocols del districte de Figueres (I)*. Barcelona, 2001.
27. Lluïsa CASES I LOSCOS: *Inventari de l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona. Segle XVI*. Vol. II. Barcelona, 2003.
28. M. Àngels ADROER I PELLICER, Erika SERNA I COBA, Santi SOLER I SIMON: *Catàleg dels Protocols del districte de Figueres*. Vol. II. Barcelona, 2004.
29. Lluïsa CASES I LOSCOS: *Inventari de l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona. Segle XVII. 1601-1650*. Vol. III. Barcelona, 2004.
30. Lluïsa CASES I LOSCOS: *Inventari de l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona. Segle XVII. 1651-1700*. Vol. IV. Barcelona, 2006.
31. Lluïsa CASES I LOSCOS: *Inventari de l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona. Segle XVIII. 1701-1750*. Vol. V. Barcelona, 2009.
32. Lluïsa CASES I LOSCOS: *Inventari de l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona. Segle XVIII. 1751-1800*. Vol. VI. Barcelona, 2009.

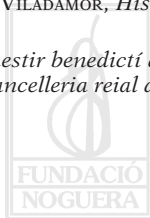
33. Lluïsa CASES i LOSCOS: *Inventari de l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona. Segle XIX. 1801-1862*. Vol. VII. Barcelona, 2012.
34. Lluïsa CASES i LOSCOS: *Inventari de l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona. Segle XIX. 1863-1900*. Vol. VIII. Barcelona, 2013.
35. Marc AULADELL i AGULLÓ, Immaculada COSTA i VIARNÉS, Sílvia MANCEBO i GARCIA i Santi SOLER i SIMON: *Catàleg dels protocols del districte de la Bisbal d'Empordà (I)*. Barcelona, 2017.
36. Marc AULADELL i AGULLÓ, Immaculada COSTA i VIARNÉS, Sílvia MANCEBO i GARCIA i Santi SOLER i SIMON: *Catàleg dels protocols del districte de la Bisbal d'Empordà (II)*. Barcelona, 2017.
37. Lluïsa CASES i LOSCOS: *Inventari de l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona. Segle XX. 1901-1940*. Vol. IX. Barcelona, 2019.

Textos i Documents

1. Germà COLON i Arcadi GARCIA: *Llibre del Consolat de Mar*. Vol. I. Barcelona, 1981.
2. Germà COLON i Arcadi GARCIA: *Llibre del Consolat de Mar*. Vol. II. Barcelona, 1982.
3. Germà COLON i Arcadi GARCIA: *Llibre del Consolat de Mar*. Vol. III. 1. Estudi jurídic. Barcelona, 1984.
4. Germà COLON i Arcadi GARCIA: *Llibre del Consolat de Mar*. Vol. III. 2. Diplomatarí. Barcelona, 1984.
5. Antoni UDINA i ABELLÓ: *La successió testada a la Catalunya altomedieval*. Barcelona, 1984.
6. Joan BASTARDAS i PARERA: *Usatges de Barcelona*. Barcelona, 1984 (2.ª edició 1991).
7. Josep Maria PONS GURI: *El Cartoral de Santa Maria de Roca Rossa*. Barcelona, 1984.
8. Jesús ALTURO i PERUCHO: *L'Arxiu antic de Santa Anna de Barcelona del 942 al 1200*. Volum I. Barcelona, 1985.
9. Jesús ALTURO i PERUCHO: *L'Arxiu antic de Santa Anna de Barcelona del 942 al 1200*. Volum II. Barcelona, 1985.
10. Jesús ALTURO i PERUCHO: *L'Arxiu antic de Santa Anna de Barcelona del 942 al 1200*. Volum III. Barcelona, 1985.
11. Arcadi GARCIA i SANZ i Josep Maria MADURELL i MARIMON: *Societats Mercantils a Barcelona*. Volum I. Barcelona, 1986.
12. Arcadi GARCIA i SANZ i Josep Maria MADURELL i MARIMON: *Societats Mercantils a Barcelona*. Volum II. Barcelona, 1986.
13. Tomàs de MONTAGUT i ESTRAGUÉS: *El Mestre Racional a la Corona d'Aragó (1283-1419)*. Volum I. Barcelona, 1987.
14. Tomàs de MONTAGUT i ESTRAGUÉS: *El Mestre Racional a la Corona d'Aragó (1283-1419)*. Volum II. Barcelona, 1987.
15. Germà COLON i Arcadi GARCIA: *Llibre del Consolat de Mar*. Vol. IV. Barcelona, 1987.
16. Josep Maria PONS i GURI: *Les col·leccions de costums de Girona*. Barcelona, 1988.
17. Pere PUIG i USTRELL, Teresa CARDELLACH i GIMÉNEZ, Montserrat ROYES i PIJOAN i Judit TAPIOLAS i BADIELLA: *Pergamins de l'Arxiu Històric Comarcal de Terrassa, 1279-1387*. Barcelona, 1988.
18. Josep FERNÁNDEZ i TRABAL i Joan FERNÁNDEZ i TRABAL: *Inventari dels pergamins del Fons Mercader - Bell-lloc de l'Arxiu Històric Municipal de Cornellà de Llobregat (segles XIV-XVIII)*. Volum I. Barcelona, 1989.

19. Josep FERNÁNDEZ I TRABAL i Joan FERNÁNDEZ I TRABAL: *Inventari dels pergamins del Fons Mercader - Bell-lloc de l'Arxiu Històric Municipal de Cornellà de Llobregat (segles xiv-xviii)*. Volum II. Barcelona, 1989.
20. Josep M. PONS I GURI: *Recull d'estudis d'història jurídica catalana*. Volum I. Barcelona, 1989.
21. Josep M. PONS I GURI: *Recull d'estudis d'història jurídica catalana*. Volum II. Barcelona, 1989.
22. Josep M. PONS I GURI: *Recull d'estudis d'història jurídica catalana*. Volum III. Barcelona, 1989.
23. J. M. PONS I GURI i Jesús RODRÍGUEZ BLANCO: *Inventari dels pergamins de l'Arxiu Històric Municipal de Calella*. Barcelona, 1990.
24. Max TURULL I RUBINAT: *La configuració jurídica del municipi Baix-Medieval*. Barcelona, 1990.
25. María del Carmen ÁLVAREZ MÁRQUEZ: *La Baronía de la Conca d'Òdena*. Barcelona, 1990.
26. Margarida ANGLADA, M. Àngels FERNÁNDEZ i Concepció PETIT: *Els quatre llibres de la reina Elionor de Sicília a l'Arxiu de la Catedral de Barcelona*. Barcelona, 1992.
27. Jordi ANDREU I DAUFÍ, Josep CANELA I FARRÉ i M. Àngels SERRA I TORRENT: *El llibre de comptes com a font per a l'estudi d'un casal noble de mitjan segle xv. Primer llibre memorial començat per la senyora dona Sanxa Ximenes de Fox e de Cabrera e de Navalles*. Barcelona, 1992.
28. Josep M. SANS I TRAVÉ: *Dietari o Llibre de Jornades (1411-1484) de Jaume Safont*. Barcelona, 1992.
29. Montserrat BAJET I ROYO: *El mostassaf de Barcelona i les seves funcions en el segle xvi. Edició del "Llibre de les Ordinacions"*. Barcelona, 1994.
30. Josep HERNANDO: *Llibres i lectors a la Barcelona del segle xiv*. Volum I. Barcelona, 1995.
31. Josep HERNANDO: *Llibres i lectors a la Barcelona del segle xiv*. Volum II. Barcelona, 1995.
32. Maria Mercè COSTA I PARETAS: *La casa de Xèrica i la seva política en relació amb la monarquia de la Corona d'Aragó (segles XIII-XIV)*. Barcelona, 1998.
33. Antoni UDINA i ABELLÓ: *Els testaments dels comtes de Barcelona i dels reis de la Corona d'Aragó. De Guifré Borrell a Joan II*. Barcelona, 2001.
34. Ricardo CIERBIDE: *Edició crítica dels manuscrits catalans inèdits de l'orde de Sant Joan de Jerusalem (segles XIV-XV)*. Barcelona, 2002.
35. Agustí ALCOBERRO: *L'exili austriacista (1713-1747)*. Volum I. Barcelona, 2002.
36. Agustí ALCOBERRO: *L'exili austriacista (1713-1747)*. Volum II. Barcelona, 2002.
37. Josep Maria SANS I TRAVÉ: *El Llibre Verd del pare Jaume Pasqual. Primera història del monestir de Vallbona*. Barcelona, 2002.
38. Josep M. PONS I GURI: *Recull d'estudis d'història jurídica catalana*. Volum IV. Barcelona, 2006.
39. José Enrique RUIZ-DOMÈNEC: *Quan els vescomtes de Barcelona eren. Història, crònica i documents d'una família catalana dels segles x, xi i xii*. Barcelona, 2006.
40. Eulàlia MIRALLES (ed.): Antoni VILADAMOR, *Història general de Catalunya*. Volum I. Barcelona, 2007.
41. Eulàlia MIRALLES (ed.): Antoni VILADAMOR, *Història general de Catalunya*. Volum II. Barcelona, 2007.
42. Josefina MUTGÉ I VIVES: *El monestir benedictí de Sant Pau del Camp de Barcelona a través de la documentació de cancelleria reial de l'Arxiu de la Corona d'Aragó (1287-1510)*. Barcelona, 2008.

43. Rodrigue TRÉTON (ed.): *El llibre de les monedes de Barcelona i dels florins d'or d'Aragó. Compilació redactada per Jaume Garcia, arxiver reial de Barcelona, per a ús de la seca de Perpinyà*. Barcelona, 2009.
44. Joan PAPELL i TARDIU (ed.): *Compendium abbreviatum. Còdex del monestir de Santa Maria de Santes Creus dels segles xv i xvi, de Fra Bernat Mallol i fra Joan Salvador*. Barcelona, 2009.
45. Montserrat DURAN PUJOL (ed.): *Llibre de la confraria y offici de perayres de la vila de Igualada, en lo qual estan continuadas las ordinacions y determinacions de dit offici, tretas del llibre de la confraria de perayres de la ciutat de Barcelona (1614-1887)*. Volum I. Barcelona, 2012.
46. Montserrat DURAN PUJOL (ed.): *Llibre de la confraria y offici de perayres de la vila de Igualada, en lo qual estan continuadas las ordinacions y determinacions de dit offici, tretas del llibre de la confraria de perayres de la ciutat de Barcelona (1614-1887)*. Volum II. Barcelona, 2012.
47. Carles DÍAZ MARTÍ (ed.): *La primera crònica del monestir de Sant Jeroni de la Murtra (1413-1604) de Francesc Talet*. Barcelona, 2013.
48. Joan FERRER i GODOY (ed.): *Actes i resolucions. Sant Joan de les Abadesses en època moderna 1630-1859*. Volum I. Barcelona, 2013.
49. Joan FERRER i GODOY (ed.): *Actes i resolucions. Sant Joan de les Abadesses en època moderna 1630-1859*. Volum II. Barcelona, 2013.
50. Rodrigue TRÉTON: *Liber Feudorum A. Les investigacions sobre els feus dels reis Jaume I i Jaume II de Mallorca 1263-1294 (Cerdanya, Capcir, Conflent, Vall de Ribes, Ripollès, Vallespir i vegueria de Camprodon)*. Volum I. Barcelona, 2013.
51. Rodrigue TRÉTON: *Liber Feudorum A. Les investigacions sobre els feus dels reis Jaume I i Jaume II de Mallorca 1263-1294 (Cerdanya, Capcir, Conflent, Vall de Ribes, Ripollès, Vallespir i vegueria de Camprodon)*. Volum II. Barcelona, 2013.
52. Jordi BOLÒS i Imma SÀNCHEZ-BOIRA: *Inventaris i encants conservats a l'Arxiu Capitular de Lleida (segles XIV-XVI)*. Volum I. Barcelona, 2014.
53. Jordi BOLÒS i Imma SÀNCHEZ-BOIRA: *Inventaris i encants conservats a l'Arxiu Capitular de Lleida (segles XIV-XVI)*. Volum II. Barcelona, 2014.
54. Jordi BOLÒS i Imma SÀNCHEZ-BOIRA: *Inventaris i encants conservats a l'Arxiu Capitular de Lleida (segles XIV-XVI)*. Volum III. Barcelona, 2014.
55. Vicenç RUIZ GÓMEZ: *Els pergamins documentals de l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona (1142-1500)*. Barcelona, 2014.
56. Joan Maria QUIJADA BOSCH i Neus SÀNCHEZ PIÉ: *De Rebus Gestis Ecclesiae. Els llibres de notes del capítol catedral de Tarragona (1734-1930)*. Barcelona, 2014.
57. Isabel COMPANYYS FARRERONS i Montserrat SANMARTÍ ROSET: *El primer llibre d'inventaris i encants del notari de Tarragona Bernat Gendre (1577-1597)*. Barcelona, 2015.
58. Isabel COMPANYYS FARRERONS i Montserrat SANMARTÍ ROSET: *El llibre segon d'inventaris i encants del notari de Tarragona Bernat Gendre (1579-1612)*. Barcelona, 2015.
59. Gaspar FELIU i MONTFORT: *Els primers llibres de la Taula de Canvi de Barcelona*. Volum I. Barcelona, 2016.
60. Gaspar FELIU i MONTFORT: *Els primers llibres de la Taula de Canvi de Barcelona*. Volum II. Barcelona, 2016.

Textos i Documents. "Maior"

1. Jesús MASSIP i FONOLLOSA i altres: *Costums de Tortosa*. Barcelona, 1996 (format 22 x 31 cm).
2. Germà COLON i Arcadi GARCIA: *Llibre del Consolat de Mar*. Barcelona, 2001.

Estudis

1. AA. DD.: *Estudis sobre història de la Institució Notarial a Catalunya, en honor de Raimon Noguera*. Barcelona, 1988.
2. Aquilino IGLESIA FERREIRÓS (ed.): *El dret comú i Catalunya*. I. Actes del Ir Simposi Internacional de 1990. Barcelona, 1991.
3. Aquilino IGLESIA FERREIRÓS (ed.): *El dret comú i Catalunya*. II. Actes del IIⁿ Simposi Internacional de 1991. Barcelona, 1992.
4. Àngel MARTÍNEZ SARRIÓ: *Monjos i clergues a la recerca del Notariat. Estudi dels documents llatins de l'abadia de Sankt Gallen (segles VIII-XII)*. Barcelona, 1992.
5. Aquilino IGLESIA FERREIRÓS (ed.): *Ius proprium - Ius commune a Europa. El dret comú i Catalunya*, III. Actes del III^r Simposi Internacional de 1992: *Homenatge al professor André Gouron amb motiu de la seva investidura com a Doctor Honoris Causa per la Universitat de Barcelona*. Barcelona, 1993.
6. Arcadi GARCIA i SANZ i Núria COLL i JULIÀ †: *Galeres mercants catalanes dels segles XIV i XV*, Barcelona, 1994.
7. AA. DD.: *Actes del I Congrés d'Història del Notariat Català*. Barcelona, 1994.
8. Belén MORENO CLAVERIAS: *La contractació agrària a l'Alt Penedès durant el segle XVIII. El contracte de rabassa morta i l'expansió de la vinya*. Barcelona, 1995.
9. Josep M. PUIG SALELLAS: *De remences a rendistes: els Salellas (1322-1935)*. Barcelona, 1996.
10. Aquilino IGLESIA FERREIRÓS (ed.): *El dret comú i Catalunya*, IV. Actes del IV^t Simposi Internacional de 1994: *Homenatge al professor Josep M. Gay Escoda*. Barcelona, 1995.
11. Aquilino IGLESIA FERREIRÓS (ed.): *El dret comú i Catalunya*, V. Actes del V^è Simposi Internacional de 1995. Barcelona, 1996.
12. Aquilino IGLESIA FERREIRÓS (ed.): *El dret comú i Catalunya*, VI. Actes del VI^è Simposi Internacional de 1996. Barcelona, 1997.
13. Jaume CODINA: *Contractes de matrimoni al delta del Llobregat*. Barcelona, 1997.
14. Maria Adela FARGAS PEÑARROCHA: *Família i poder a Catalunya, 1516-1626. Les estratègies de consolidació de la classe dirigent*. Barcelona, 1997.
15. Aquilino IGLESIA FERREIRÓS (ed.): *El dret comú i Catalunya*, VII. Actes del VII^è Simposi Internacional de 1997. Barcelona, 1998.
16. Tomàs LÓPEZ PIZCUETA: *La Pia Almoina de Barcelona (1161-1350). Estudi d'un patrimoni eclesiàstic català baixmedieval*. Barcelona, 1998.
17. Josep M. CRUSSELLES: *Els notaris de la ciutat de València. Activitat professional i comportament social a la primera meitat del segle XV*. Barcelona, 1998.
18. Aquilino IGLESIA FERREIRÓS (ed.): *El dret comú i Catalunya*, VIII. Actes del VIII^è Simposi Internacional de 1998. Barcelona, 1999.

19. Josep SERRANO DAURA (ed.): *El territori i les seves institucions històriques*. Actes de les Jornades d'Estudi. Volum I. Barcelona, 1999.
20. Josep SERRANO DAURA (ed.): *El territori i les seves institucions històriques*. Actes de les Jornades d'Estudi. Volum II. Barcelona, 1999.
21. Anna RICH ABAD: *La comunitat jueva de Barcelona entre 1348 i 1391 a través de la documentació notarial*. Barcelona, 1999.
22. Aquilino IGLESIA FERREIRÓS (ed.): *El dret comú i Catalunya*, IX. Actes del IXè Simposi Internacional de 1999: *La família i el seu patrimoni*. Barcelona, 2000.
23. AA. DD.: *Actes del II Congrés d'Història del Notariat Català*. Barcelona, 2000.
24. Jordi FIGA I LÓPEZ-PALOP (ed.): *Miscel·lània Lluís Figa i Faura*. Barcelona, 2000.
25. Josep SERRANO I DAURA: *Senyoriu i municipi a la Catalunya Nova. Comandes de Miravet, d'Orta, d'Ascó i de Vilalba i baronies de Flix i d'Entença*. Volum I. Barcelona, 2000.
26. Josep SERRANO I DAURA: *Senyoriu i municipi a la Catalunya Nova. Comandes de Miravet, d'Orta, d'Ascó i de Vilalba i baronies de Flix i d'Entença*. Volum II. Barcelona, 2000.
27. Daniel PIÑOL I ALABART: *El notariat públic al Camp de Tarragona. Història, activitat, escriptura i societat (segles XIII-XIV)*. Barcelona, 2000.
28. Maria VILAR I BONET: *Els béns del Temple a la Corona d'Aragó en suprimir-se l'orde*, Barcelona, 2000.
29. Cristina BORAU: *Els promotors de capelles i retaules en la Barcelona del segle XIV*. Barcelona, 2003.
30. Alfons ZARZOSO: *Medicina i Il·lustració a Catalunya*. Barcelona, 2004.
31. Santiago DE LLOBET MASACHS: *El matrimoni infantil a Catalunya i Europa*. Barcelona, 2005.
32. Joaquim ALBAREDA SALVADÓ: *El "cas dels catalans". La conducta dels aliats arran de la Guerra de Successió (1705-1742)*. Barcelona, 2005.
33. Miquel Àngel MARTÍNEZ RODRÍGUEZ: *Els magistrats de la Reial Audiència de Catalunya a la segona meitat del segle XVII*. Barcelona, 2006.
34. Imma PUIG ALEU: *Una visita pastoral al Baix Empordà als anys 1420-1423*. Barcelona, 2006.
35. Maria GARGANTÉ LLANES: *Arquitectura religiosa del segle XVIII a la Segarra i l'Urgell. Condicions, artífexs i pràctica constructiva*. Barcelona, 2006.
36. Martín RODRIGO Y ALHARILLA: *Indians a Catalunya: capitals cubans en l'economia catalana*. Barcelona, 2007.
37. Victòria ALMUNI BALADA: *La catedral de Tortosa als segles del gòtic*, volum I, Barcelona, 2007.
38. Victòria ALMUNI BALADA: *La catedral de Tortosa als segles del gòtic*, volum II, Barcelona, 2007.
39. Nativitat CASTEJÓN DOMÈNECH: *Aproximació a l'estudi de l'Hospital de la Santa Creu de Barcelona. Repertori documental del segle XV*. Barcelona, 2007.
40. Jaume AUFERIL I BEA (ed.): Antoni VALLMANYA, *Poesies*. Barcelona, 2007.
41. Carles VELA I AULESA: *Especiers i candelers a Barcelona a la baixa edat mitjana. Testaments, família i sociabilitat*, Volum I, Barcelona, 2007.
42. Carles VELA I AULESA: *Especiers i candelers a Barcelona a la baixa edat mitjana. Testaments, família i sociabilitat*, Volum II, Barcelona, 2007.
43. Lluís MONJAS MANSO: *La reforma eclesiàstica i religiosa de la província eclesiàstica Tarraconense al llarg de la baixa edat mitjana*. Barcelona, 2008.
44. Joan SOLER I JIMÉNEZ: *La formació de la Poble de Santa Pau a redós del castell dels barons (1248-1331)*. Barcelona, 2008.

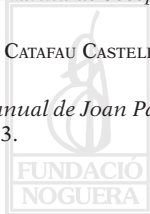
45. Jordi MORELLÓ BAGET: *Municipis sota la senyoria dels creditors de censals: la gestió del deute públic a la baronia de la Llacuna (segle xv)*. Barcelona, 2008.
46. Francesc TEIXIDÓ I PUIGDOMÈNECH: *Pesos, mides i mesures al Principat de Catalunya i comtats de Rosselló i Cerdanya a finals del segle xvi (1587-1594)*. Volum I. Barcelona, 2008.
47. Francesc TEIXIDÓ I PUIGDOMÈNECH: *Pesos, mides i mesures al Principat de Catalunya i comtats de Rosselló i Cerdanya a finals del segle xvi (1587-1594)*. Volum II. Barcelona, 2009.
48. Francesc TEIXIDÓ I PUIGDOMÈNECH: *Pesos, mides i mesures al Principat de Catalunya i comtats de Rosselló i Cerdanya a finals del segle xvi (1587-1594)*. Volum III. Barcelona, 2009.
49. Francesc TEIXIDÓ I PUIGDOMÈNECH: *Pesos, mides i mesures al Principat de Catalunya i comtats de Rosselló i Cerdanya a finals del segle xvi (1587-1594)*. Volum IV. Barcelona, 2009.
50. Francesc TEIXIDÓ I PUIGDOMÈNECH: *Pesos, mides i mesures al Principat de Catalunya i comtats de Rosselló i Cerdanya a finals del segle xvi (1587-1594)*. Volum V. Barcelona, 2009.
51. Eduard MARTÍ FRAGA: *La classe dirigent catalana. Els membres de la Conferència dels Tres Comuns i del Braç Militar (1697-1714)*. Barcelona, 2009.
52. Roser SABANÉS I FERNÁNDEZ: *Els concilis ilderdenses de la província eclesiàstica Tarraconenca a l'edat mitjana (546-1460)*. Barcelona, 2009.
53. Xavier SOLÀ I COLOMER: *El monestir de Santa Maria d'Amer a l'època moderna: religió, cultura i poder. De la reforma benedictina a la vigília de les desamortitzacions (1592-1835)*. Volum I. Barcelona, 2010.
54. Xavier SOLÀ I COLOMER: *El monestir de Santa Maria d'Amer a l'època moderna: religió, cultura i poder. De la reforma benedictina a la vigília de les desamortitzacions (1592-1835)*. Volum II. Barcelona, 2010.
55. Miquel Àngel MARTÍNEZ RODRÍGUEZ: *La mitjana noblesa catalana a la darrereria de l'etapa foral*. Barcelona, 2010.
56. Manuel GÜELL: *Els Margarit de Castell d'Empordà. Família, noblesa i patrimoni a l'època moderna*. Barcelona, 2011.
57. Josep M. GIRONELLA I GRANÉS: *Els molins i les salines de Castelló d'Empúries al segle xiv. La mòlta de cereals, el batanatge de teixits i l'obtenció de sal en una vila catalana baixmedieval*. Barcelona, 2010.
58. Llorenç FERRER I ALÒS: *Sociologia de la industrialització. De la seda al cotó a la Catalunya central (segles xviii-xix)*. Barcelona, 2011.
59. Elvis MALLORQUI: *Parròquia i societat rural al bisbat de Girona, segles xiii-xiv*. Barcelona, 2011.
60. Jordi ROCA VERNET: *La Barcelona revolucionària i liberal: exaltats, milicians i conspiradors*. Barcelona, 2011.
61. Josep CAPDEFERRO PLA: *Ciència i experiència. El jurista Fontanella (1575-1649) i les seves cartes*. Barcelona, 2012.
62. Montseïrat RICHOU I LLIMONA: *La terra, la família i la mort al Baix Maresme (1348-1486)*. Barcelona, 2012.
63. Pere GIFRE RIBAS: *Els senyors útils i propietaris de mas. La formació històrica d'un grup social pagès (vegueria de Girona, 1486-1730)*. Barcelona, 2012.
64. Elisa BADOSA I COLL †: *La Barcelona del barroc a través d'una família de comerciants: els Amat*. Barcelona, 2012.
65. Miquel Àngel MARTÍNEZ RODRÍGUEZ: *Felip IV i Catalunya*. Barcelona, 2013.
66. Jaume FULLOLA FUSTER: *Mequinensa: de l'aïllament agrari a l'eclosió minera*. Barcelona, 2013.

67. Vicent BAYDAL SALA: *Guerra, relacions de poder i fiscalitat negociada: els orígens del contractualisme al regne de València (1238-1330)*. Barcelona 2014.
68. Lluïsa PLA I TOLDRÀ: *Els Girona. La gran burgesia catalana del segle XIX*. Barcelona, 2014.
69. Francesc AMORÓS I GONELL: *La Guerra de Successió i l'Orde de Malta a Catalunya. Política, finances i llinatges: 1700-1715*. Barcelona, 2014.
70. Adrià CASES IBÁÑEZ: *Guerra i quotidianitat militar a la Catalunya del canvi dinàstic (1705-1714)*. Barcelona, 2015.
71. Ivan ARMENTEROS MARTÍNEZ: *L'esclavitud a la Barcelona del Renaixement (1479-1516). Un port mediterrani sota la influència del primer tràfic negrer*. Barcelona, 2015.
72. Albert ESTRADA-RIUS: *La Casa de la Moneda de Barcelona. Les seques reials i els col·legis d'Obrers i de Moneders a la Corona d'Aragó (1208-1714)*. Barcelona, 2015.
73. Joan-Xavier QUINTANA I SEGALÀ: *Notaris carlins a Catalunya (1833-1840)*. Barcelona, 2016.
74. Margarita COSTA TROST: *Ramon Frederic Vilana-Perlas i Camarasa, marquès de Rialp, i el Regomir de Barcelona*. Barcelona, 2016.
75. Xevi CAMPRUBÍ: *L'impressor Rafael Figueró (1642-1726) i la premsa a la Catalunya del seu temps*. Barcelona, 2018.
76. Judit VIDAL BONAVILA: *L'aprofitament del mar en els segles XVI i XVII: estudi comparatiu de les almadraves de la Corona d'Aragó*. Barcelona, 2018.
77. Salvatore MARINO: *El Memorial dels Infants. Edició crítica d'una font per a l'estudi de la infància a la Barcelona del segle XV*. Barcelona, 2019.
78. Josep SAN RUPERTO ALBERT: *Emprenedors transnacionals. Les trajectòries econòmiques i d'ascens social dels Cernezzi i Odescalchi a la Mediterrània occidental (ca. 1590-1689)*. Barcelona, 2019.
79. Albert REIXACH SALA: *Institucions locals i elits a la Catalunya baixmedieval (Girona, 1345-1445)*. Volum I. Barcelona, 2019.
80. Albert REIXACH SALA: *Institucions locals i elits a la Catalunya baixmedieval (Girona, 1345-1445)*. Volum II. Barcelona, 2019.
81. Albert MARTÍNEZ I ELCACHO: *Les argenteres de Falset (1342-1358). Gestió, control i registre de l'explotació minera i metal·lúrgica de la plata a la Catalunya medieval*. Barcelona, 2019.
82. Carles DÍAZ MARTÍ: *El primer segle dels jerònims a Catalunya. Sant Jeroni de la Vall d'Hebron i Sant Jeroni de la Murtra (1393-1500)*. Barcelona, 2019.
83. Xavier PONS CASACUBERTA: *La societat jueva conversa a la Barcelona baixmedieval, 1391-1440*. Barcelona, 2020.
84. Pablo José ALCOVER CATEURA: *El mostassaf i els llibres de mostassaferia a la Corona d'Aragó (segles XIII-XV)*, Barcelona, 2021.
85. Mònica BOSCH PORTELL: *La formació d'una classe dirigent (1790-1850). Els Carles en la societat gironina*. Barcelona, 2022.
86. JOAN MALTAS I MONTORO: *Caresties, fams i epidèmies a Catalunya. De la conquesta de Sicília a la Pesta Negra*. Barcelona, 2022.
87. Isaac GARCÍA-OSÉS: *Les relacions urbanes i interurbanes dels ceramistes de Barcelona. La confraria de Sant Hipòlit, 1531-1813*. Barcelona, 2022.
88. Jaume PLANS MAESTRA: *Orígens, expansió i evolució de la vinya al Bages. Els establiments a rabassa morta als segles XVII-XIX*. Barcelona, 2022.
89. Laura MIQUEL MILIAN: *Regir la ciutat: el govern municipal de Barcelona durant el regnat de Joan II*. Barcelona, 2023.

Acta Notariorum Cataloniae

1. Laureà PAGAROLAS I SABATÉ: *El protocol del notari Bonanat Rimentol de 1351*. Barcelona, 1991.
2. Pere PUIG I USTRELL: *Capbreu primer de Bertran acòlit, notari de Terrassa, 1237-1242*. Volum I. Barcelona, 1992.
3. Pere PUIG I USTRELL: *Capbreu primer de Bertran acòlit, notari de Terrassa, 1237-1242*. Volum II. Barcelona, 1992.
4. J. HERNANDO, J. FERNÁNDEZ, J. GÜNzBERG: *Liber examinationis notariorum civitatis Barcinone (1348-1386)*. Barcelona, 1992.
5. G. GONZALVO, M. C. COLL, O. SAMPRÓN: *El protocol del notari Pere de Folgueres (1338)*. Barcelona, 1996.
6. Rafael GINEBRA I MOLINS: *El Manual primer de l'Arxiu de la Cúria Fumada de Vic (1230-1233)*. Volum I. Barcelona, 1998.
7. Rafael GINEBRA I MOLINS: *El Manual primer de l'Arxiu de la Cúria Fumada de Vic (1230-1233)*. Volum II. Barcelona, 1998.
8. Miquel FORRELLAD SOLÀ: *Manual de Francesc Ajac, notari de Sabadell, 1400-1402*. Barcelona, 1998.
9. M. C. COLL, X. CAZENEUVE, J. HERNANDO: *El manual de Joan de Cabreny (1385-1386)*. Barcelona, 1999.
10. Rafel GINEBRA I MOLINS, Anna Maria DE ROCAFIGUERA I GARCIA, Jordi VILAMALA I SALVANS: *El manual de 1641 de Joan Francesc Torrellebreta, notari de Vic*. Barcelona, 2001.
11. Joan PAPELL I TARDIU: *El manual de les escriptures públiques d'Ignasi Cases i Ferrer, notari de Valls (1790-1791)*. Volum I. Barcelona, 2001.
12. Joan PAPELL I TARDIU: *El manual de les escriptures públiques d'Ignasi Cases i Ferrer, notari de Valls (1790-1791)*. Volum II. Barcelona, 2001.
13. Miquel TORRAS I CORTINA: *El manual del notari Pere Pau Solanelles de l'escrivania pública d'Igualada (1475-1479)*. Volum I. Barcelona, 2003.
14. Miquel TORRAS I CORTINA: *El manual del notari Pere Pau Solanelles de l'escrivania pública d'Igualada (1475-1479)*. Volum II. Barcelona, 2003.
15. Joan PEYTAVÍ DEIXONA: *El manual de 1700 de Jaume Esteve, notari de Perpinyà*. Barcelona, 2004.
16. Teresa ALEIXANDRE I SEGURA: *El Liber Iudeorum núm. 90 de l'Aleixar*. Barcelona, 2004.
17. Hug PALOU i MIQUEL: *Els libri notularum de Santa Coloma de Queralt (1240-1262)*. Volum I. Barcelona, 2009.
18. Hug PALOU i MIQUEL: *Els libri notularum de Santa Coloma de Queralt (1240-1262)*. Volum II. Barcelona, 2009.
19. Isabel COMPANYS I FARRERONS: *El protocol de 1850 del notari de Reus Francesc Sostres i Soler i del seu connotari Magí Sostres i Torra, naturals de Calaf*. Volum I. Barcelona, 2009.
20. Isabel COMPANYS I FARRERONS: *El protocol de 1850 del notari de Reus Francesc Sostres i Soler i del seu connotari Magí Sostres i Torra, naturals de Calaf*. Volum II. Barcelona, 2009.
21. Pilar MEILÁN CAMPO: *Manual de Marina de Josep Serra, notari de Mataró (1774-1775)*. Barcelona, 2010.
22. Rubén MOLINA i CAMPOY i AYMAT CATAFAU CASTELLET: *La nòtula del notari Bernat Frigola de Cotlliure*. Barcelona, 2011.
23. Carme MUNTANER I ALSINA: *El Manual de Joan Pau Ferrer i Sala, notari de Sitges (1794-1796)*. Volum I. Barcelona, 2013.

24. Carme MUNTANER I ALSINA: *El Manual de Joan Pau Ferrer i Sala, notari de Sitges (1794-1796)*. Volum II. Barcelona, 2013.
25. Ricard Jordi BAÑÓ I ARMIÑANA: *Un notal alcoià dels anys 1296-1303*. Barcelona, 2013.
26. Joan SALVADÓ I MONTORIOL: *Vintè manual de Francesc Duran, notari de Barcelona. 1714*. Barcelona, 2014.
27. Albert RUBIÓ I SERRAT i Rafel GINEBRA I MOLINS: *El manual onzè d'Antoni Bosch, notari de Vic, de 1713-1714*. Barcelona, 2014.
28. Roser PUIG I TÀRRECH: *El manual de 1780 de Josep Clot Blet, notari de Reus*. Barcelona, 2015.
29. Ignasi J. BAIGES: *Manual de Siurana (1229-1239)*. Barcelona, 2021.
30. Joan PEYTAVÍ DEIXONA: *El manual notarial dels anys 1647 a 1655 de Francisco Vilar, notari de Ceret i el Voló*. Volum I. Barcelona, 2022.
31. Joan PEYTAVÍ DEIXONA: *El manual notarial dels anys 1647 a 1655 de Francisco Vilar, notari de Ceret i el Voló*. Volum II. Barcelona, 2022.

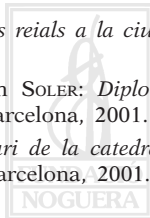
Llibres de Privilegis

1. Max TURULL I RUBINAT, Montserrat GARRABOU I PERES, Josep HERNANDO I DELGADO i Josep M. LLOBET I PORTELLA: *Llibre de Privilegis de Cervera, 1182-1456*. Barcelona, 1991.
2. J. VALLÉS, J. VIDAL, M. C. COLL i J. M. BOSCH: *El Llibre Verd de Vilafranca*. Volum I. Barcelona, 1992.
3. J. VALLÉS, J. VIDAL, M. C. COLL i J. M. BOSCH: *El Llibre Verd de Vilafranca*. Volum II. Barcelona, 1992.
4. Antoni MAYANS I PLUJÀ i XAVIER PUIGVERT I GURT: *Llibre de Privilegis d'Olot (1315-1702)*. Barcelona, 1995.
5. Marc TORRAS I SERRA: *Llibre Verd de Manresa (1218-1902)*. Barcelona, 1996.
6. G. GONZALVO, J. HERNANDO, F. SABATÉ, M. TURULL i P. VERDÉS: *Els llibres de privilegis de Tàrraga (1058-1473)*. Barcelona, 1997.
7. Christian GUILLERÉ: *Llibre Verd de la ciutat de Girona (1144-1533)*. Barcelona, 2000.
8. Griselda JULIOL I ALBERTÍ: *Llibre Vermell de la ciutat de Girona (1188-1624)*. Barcelona, 2001.
9. Antoni COBOS FAJARDO: *Llibre de Privilegis de la vila de Figueres (1267-1585)*. Barcelona, 2004.
10. Teresa CARDELLACH I GIMÉNEZ, Pere PUIG I USTRELL, Vicenç RUIZ I GÓMEZ i Joan SOLER I JIMÉNEZ: *Llibre de privilegis de la vila i el terme de Terrassa (1228-1652)*, Barcelona, 2006.
11. Anna GIRONELLA DELGÀ: *Llibre groc de la ciutat de Girona*. Barcelona, 2007.
12. Joan VILLAR I TORRENT: *Llibre de privilegis de Palafrugell (1250-1724)*. Barcelona, 2007.
13. Sebastià BOSOM i Susanna VELA: *Llibre de privilegis de la vila de Puigcerdà*. Barcelona, 2007.
14. Sebastià BOSOM i Susanna VELA: *Llibre de les provisions reials de la vila de Puigcerdà*. Barcelona, 2009.
15. Vicent GARCIA EDO: *El Llibre Verd de Perpinyà (segle XII-1395)*. Barcelona, 2010.
16. Jesús RODRÍGUEZ BLANCO i Alexis SERRANO MÉNDEZ: *Els llibres de privilegis i canalars de Mataró (1294-1819)*. Barcelona, 2020.

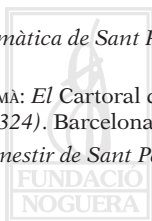

Diplomataris

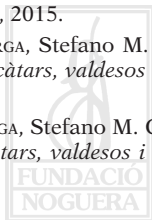
1. Josep Maria MARQUÈS: *Cartoral, dit de Carlemany, del bisbe de Girona (s. IX-XIV)*. Volum I. Barcelona, 1993.
2. Josep Maria MARQUÈS: *Cartoral, dit de Carlemany, del bisbe de Girona (s. IX-XIV)*. Volum II. Barcelona, 1993.
3. Pau MORA - LORENZO ANDRINAL: *Diplomatari del monestir de Santa Maria de La Real de Mallorca, 1361-1386*. Volum I. Barcelona, 1993.
4. Pau MORA - LORENZO ANDRINAL: *Diplomatari del monestir de Santa Maria de La Real de Mallorca, 1361-1386*. Volum II. Barcelona, 1993.
5. Maria PARDO I SABARTÉS: *Mensa episcopal de Barcelona (878-1299)*. Barcelona, 1994.
6. Albert BENET I CLARÀ: *Diplomatari de la Ciutat de Manresa (segles IX-X)*. Barcelona, 1994.
7. Esteve PRUENCA I BAYONA: *Diplomatari de Santa Maria d'Amer*. Barcelona, 1995.
8. Pere PUIG I USTRELL: *El monestir de Sant Llorenç del Munt sobre Terrassa. Diplomataris dels segles X i XI*. Volum I. Barcelona, 1995.
9. Pere PUIG I USTRELL: *El monestir de Sant Llorenç del Munt sobre Terrassa. Diplomataris dels segles X i XI*. Volum II. Barcelona, 1995.
10. Pere PUIG I USTRELL: *El monestir de Sant Llorenç del Munt sobre Terrassa. Diplomataris dels segles X i XI*. Volum III. Barcelona, 1995.
11. Antoni VIRGILI: *Diplomatari de la catedral de Tortosa (1062-1193)*. Barcelona, 1997.
12. Josep M. MARQUÈS: *Col·lecció diplomàtica de Sant Daniel de Girona (924-1300)*. Barcelona, 1997.
13. Ramon MARTÍ: *Col·lecció diplomàtica de la Seu de Girona (817-1100)*. Barcelona, 1997.
14. Xavier PÉREZ I GÓMEZ: *Diplomatari de la cartoixa de Montalegre (segles X-XII)*. Barcelona, 1998.
15. Andreu GALERA I PEDROSA: *Diplomatari de la vila de Cardona (anys 966-1276)*. Barcelona, 1998.
16. Ramon SAROBÈ: *Col·lecció diplomàtica de la Casa del Temple de Gardeny (1070-1200)*. Volum I. Barcelona, 1998.
17. Ramon SAROBÈ: *Col·lecció diplomàtica de la Casa del Temple de Gardeny (1070-1200)*. Volum II. Barcelona, 1998.
18. Gaspar FELIU i Josep M. SALRACH (dirs.): *Els pergamins de l'Arxiu Comtal de Barcelona de Ramon Borrell a Ramon Berenguer I*. Volum I. Barcelona, 1999.
19. Gaspar FELIU i Josep M. SALRACH (dirs.): *Els pergamins de l'Arxiu Comtal de Barcelona de Ramon Borrell a Ramon Berenguer I*. Volum II. Barcelona, 1999.
20. Gaspar FELIU i Josep M. SALRACH (dirs.): *Els pergamins de l'Arxiu Comtal de Barcelona de Ramon Borrell a Ramon Berenguer I*. Volum III. Barcelona, 1999.
21. Jesús ALTURO I PERUCHO: *Diplomatari d'Alguaire i del seu monestir santjoanista de 1076 a 1244*. Barcelona, 1999.
22. M. Josepa ARNALL I JUAN: *Lletres reials a la ciutat de Girona (1293-1515)*. Volum I. Barcelona, 2000.
23. M. Josepa ARNALL I JUAN: *Lletres reials a la ciutat de Girona (1293-1515)*. Volum II. Barcelona, 2000.
24. Pere PUIG, Vicenç RUIZ i Joan SOLER: *Diplomatari de Sant Pere i Santa Maria d'Ègara. Terrassa, 958-1207*. Barcelona, 2001.
25. Antoni VIRGILI (ed.): *Diplomatari de la catedral de Tortosa (1193-1212)*. Episcopat de Gombau de Santa Oliva. Barcelona, 2001.

26. Antoni BACH I RIU: *Diplomatari de l'Arxiu Diocesà de Solsona (1101-1200)*. Volum I. Barcelona, 2002.
27. Antoni BACH I RIU: *Diplomatari de l'Arxiu Diocesà de Solsona (1101-1200)*. Volum II. Barcelona, 2002.
28. Josep M. PONS I GURI i Hug PALOU I MIQUEL: *Un cartoral de la canònica agustiniana de Santa Maria del castell de Besalú (segles x-xv)*. Barcelona, 2002.
29. Manuel PASTOR I MADALENA: *El cartulari de Xestalgar: memòria escrita d'un senyoriu valencià*. Barcelona, 2004.
30. M. Josepa ARNALL I JUAN: *Lletres reials a la ciutat de Girona (1517-1713)*. Volum III. Barcelona, 2005.
31. M. Josepa ARNALL I JUAN: *Lletres reials a la ciutat de Girona (1517-1713)*. Volum IV. Barcelona, 2005.
32. Arxiu Municipal de Girona: *Catàleg de pergamins del fons de l'Ajuntament de Girona (1144-1862)*. Volum I. Barcelona, 2005.
33. Arxiu Municipal de Girona: *Catàleg de pergamins del fons de l'Ajuntament de Girona (1144-1862)*. Volum II. Barcelona, 2005.
34. Arxiu Municipal de Girona: *Catàleg de pergamins del fons de l'Ajuntament de Girona (1144-1862)*. Volum III. Barcelona, 2005.
35. Joan PAPELL I TARDIU: *Diplomatari del monestir de Santa Maria de Santes Creus (975-1225)*. Volum I. Barcelona, 2005.
36. Joan PAPELL I TARDIU: *Diplomatari del monestir de Santa Maria de Santes Creus (975-1225)*. Volum II. Barcelona, 2005.
37. Josep BAUCELLS, Àngel FABREGA, Manuel RIU, Josep HERNANDO i Carme BATLLE (eds.): *Diplomatari de l'Arxiu Capitular de la Catedral de Barcelona. Segle XI*. Volum I. Barcelona, 2006.
38. Josep BAUCELLS, Àngel FABREGA, Manuel RIU, Josep HERNANDO i Carme BATLLE (eds.): *Diplomatari de l'Arxiu Capitular de la Catedral de Barcelona. Segle XI*. Volum II. Barcelona, 2006.
39. Josep BAUCELLS, Àngel FABREGA, Manuel RIU, Josep HERNANDO i Carme BATLLE (eds.): *Diplomatari de l'Arxiu Capitular de la Catedral de Barcelona. Segle XI*. Volum III. Barcelona, 2006.
40. Josep BAUCELLS, Àngel FABREGA, Manuel RIU, Josep HERNANDO i Carme BATLLE (eds.): *Diplomatari de l'Arxiu Capitular de la Catedral de Barcelona. Segle XI*. Volum IV. Barcelona, 2006.
41. Josep BAUCELLS, Àngel FABREGA, Manuel RIU, Josep HERNANDO i Carme BATLLE (eds.): *Diplomatari de l'Arxiu Capitular de la Catedral de Barcelona. Segle XI*. Volum V. Barcelona, 2006.
42. Jordi BOLÒS: *Diplomatari del monestir de Santa Maria de Serrateix (segles x-xv)*. Barcelona, 2006.
43. Joan FERRER i GODOY: *Diplomatari del monestir de Sant Joan de les Abadesses (995-1273)*. Barcelona, 2009.
44. Irene LLOP (ed.): *Col·lecció diplomàtica de Sant Pere de Casserres*. Volum I. Barcelona, 2009.
45. Irene LLOP (ed.): *Col·lecció diplomàtica de Sant Pere de Casserres*. Volum II. Barcelona, 2009.
46. Josep Maria MARQUÈS i PLANAGUMA: *El Cartoral de Rúbriques Vermelles de Pere de Rocabertí, bisbe de Girona (1318-1324)*. Barcelona, 2009.
47. Jordi BOLÒS: *Diplomatari del monestir de Sant Pere de la Portella*. Barcelona, 2009.

48. Ignasi J. BAIGES, Gaspar FELIU, Josep M. SALRACH (dirs.): *Els pergamins de l'Arxiu Comtal de Barcelona, de Ramon Berenguer II a Ramon Berenguer IV*. Volum I. Barcelona, 2010.
49. Ignasi J. BAIGES, Gaspar FELIU, Josep M. SALRACH (dirs.): *Els pergamins de l'Arxiu Comtal de Barcelona, de Ramon Berenguer II a Ramon Berenguer IV*. Volum II. Barcelona, 2010.
50. Ignasi J. BAIGES, Gaspar FELIU, Josep M. SALRACH (dirs.): *Els pergamins de l'Arxiu Comtal de Barcelona, de Ramon Berenguer II a Ramon Berenguer IV*. Volum III. Barcelona, 2010.
51. Ignasi J. BAIGES, Gaspar FELIU, Josep M. SALRACH (dirs.): *Els pergamins de l'Arxiu Comtal de Barcelona, de Ramon Berenguer II a Ramon Berenguer IV*. Volum IV. Barcelona, 2010.
52. Rodrigue TRÉTON (ed.): *Diplomatari del Masdéu*. Volum I. Barcelona, 2010.
53. Rodrigue TRÉTON (ed.): *Diplomatari del Masdéu*. Volum II. Barcelona, 2010.
54. Rodrigue TRÉTON (ed.): *Diplomatari del Masdéu*. Volum III. Barcelona, 2010.
55. Rodrigue TRÉTON (ed.): *Diplomatari del Masdéu*. Volum IV. Barcelona, 2010.
56. Rodrigue TRÉTON (ed.): *Diplomatari del Masdéu*. Volum V. Barcelona, 2010.
57. Ernest BELENGUER CEBRIÀ (ed.): *Col·lecció documental del regnat de Ferran II i la ciutat de València (1479-1516)*. Volum I. Barcelona 2011.
58. Ernest BELENGUER CEBRIÀ (ed.): *Col·lecció documental del regnat de Ferran II i la ciutat de València (1479-1516)*. Volum II. Barcelona 2011.
59. Jesús ALTURO I PERUCHO: *Diplomatari d'Alguaire i del seu monestir duple de l'orde de Sant Joan de Jerusalem (1245-1300)*. Barcelona, 2010.
60. Ramon CHESÉ LAPEÑA (ed.): *Col·lecció diplomàtica de Sant Pere d'Àger fins 1198*. Volum I. Barcelona, 2011.
61. Ramon CHESÉ LAPEÑA (ed.): *Col·lecció diplomàtica de Sant Pere d'Àger fins 1198*. Volum II. Barcelona, 2011.
62. STEFANO M. CINGOLANI: *Diplomatari de Pere I el Gran. 1. Cartes i Pergamins (1258-1285)*. Barcelona, 2011.
63. Pere PUIG I USTRELL, Vicenç RUIZ I GÓMEZ, Joan SOLER JIMÉNEZ, Alan CAPELLADES I RIERA: *Diplomatari de Sant Pere d'Ègara i Santa Maria de Terrassa, 1203-1291*. Barcelona, 2013.
64. Elvis MALLORQUÍ GARCIA: *Col·lecció diplomàtica de Sant Pere de Galligants (911-1300)*. Volum I. Barcelona, 2013.
65. Elvis MALLORQUÍ GARCIA: *Col·lecció diplomàtica de Sant Pere de Galligants (911-1300)*. Volum II. Barcelona, 2013.
66. Pere PUIG I USTRELL, Javier ROBLES I MONTESINOS, Vicenç RUIZ I GÓMEZ, Joan SOLER I JIMÉNEZ, Alan CAPELLADES I RIERA: *Diplomatari de Sant Llorenç del Munt, 1101-1230*. Barcelona, 2013.
67. Elvis MALLORQUÍ GARCIA: *Col·lecció diplomàtica dels Cartellà, cavallers de Maçanet de la Selva (1106-1301)*. Barcelona, 2015.
68. Stefano M. CINGOLANI: *Diplomatari de Pere el Gran. 2. Relacions internacionals i política exterior (1260-1285)*. Barcelona, 2015.
69. Sergi GRAU TORRAS, Eduard BERGA, Stefano M. CINGOLANI: *L'herètica pravitat a la Corona d'Aragó: documents sobre càtars, valdesos i altres heretges (1155-1324)*. Volum I. Barcelona, 2015.
70. Sergi GRAU TORRAS, Eduard BERGA, Stefano M. CINGOLANI: *L'herètica pravitat a la Corona d'Aragó: documents sobre càtars, valdesos i altres heretges (1155-1324)*. Volum II. Barcelona, 2015.

71. Francesc RODRÍGUEZ BERNAL: *Col·lecció diplomàtica de l'Archivo Ducal de Cardona (965-1230)*. Barcelona, 2016.
72. Javier ESCUDER (ed.): *Diplomatari de Santa Maria de les Franqueses, 1075-1298*. Barcelona, 2016.
73. Tilmann SCHMIDT, Roser SABANÉS i FERNÁNDEZ (eds.): *Butllari de Catalunya: documents pontificis originals conservats als arxius de Catalunya (1198-1417)*. Volum I. Barcelona, 2016.
74. Tilmann SCHMIDT, Roser SABANÉS i FERNÁNDEZ (eds.): *Butllari de Catalunya: documents pontificis originals conservats als arxius de Catalunya (1198-1417)*. Volum II. Barcelona, 2016.
75. Tilmann SCHMIDT, Roser SABANÉS i FERNÁNDEZ (eds.): *Butllari de Catalunya: documents pontificis originals conservats als arxius de Catalunya (1198-1417)*. Volum III. Barcelona, 2016.
76. Antoni VIRGILI, Josep Maria ESCOLÀ, Manel PICA, Montserrat ROVIRA: *Diplomatari de la catedral de Tortosa. Episcopats de Ponç de Torrella (1212-1254) i Bernat d'Olivella (1254-1272)*. Volum I. Barcelona, 2018.
77. Antoni VIRGILI, Josep Maria ESCOLÀ, Manel PICA, Montserrat ROVIRA: *Diplomatari de la catedral de Tortosa. Episcopats de Ponç de Torrella (1212-1254) i Bernat d'Olivella (1254-1272)*. Volum II. Barcelona, 2018.
78. Irene BRUGUÉS, Núria JORNET i Coloma BOADA (dirs.), Carme MUNTANER, Jordi CASALS: *Diplomatari de la col·lecció de pergamins del monestir de Santa Clara de Barcelona (1039-1241)*. Barcelona, 2020.
79. Robert ÀLVAREZ MASALIAS: *Diplomatari de la cartoixa de Montalegre (916-1450)*. Volum I. Barcelona, 2020.
80. Robert ÀLVAREZ MASALIAS: *Diplomatari de la cartoixa de Montalegre (916-1450)*. Volum II. Barcelona, 2020.
81. Jordi BOLÒS: *Col·lecció diplomàtica de l'Arxiu Capitular de Lleida. Primera part. Documents de les seus episcopals de Roda i de Lleida (fins a l'any 1143)*. Volum I. Barcelona, 2021.
82. Jordi BOLÒS: *Col·lecció diplomàtica de l'Arxiu Capitular de Lleida. Primera part. Documents de les seus episcopals de Roda i de Lleida (586-1143)*. Volum II. Barcelona, 2021.
83. Robert ÀLVAREZ MASALIAS: *Diplomatari de la cartoixa de Nostra Senyora de Montalegre (1200-1265)*. Barcelona, 2022.
84. Manuel ROMERO TALLAFIGO i Maria Teresa PALET PLAJA (eds.): *Col·lecció diplomàtica de la baronia d'Entença (1174-1411)*. Barcelona, 2022.

